

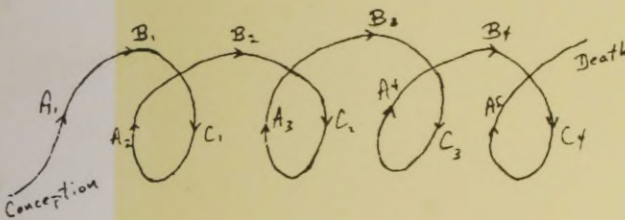

Σημειωτική

John Deely

Basics of Semiotics

Semiootika alused

MIOTICS LIBRARY 4

Tartu Semiotics Library 4

Semiotic Library 4

John Deely

Editor

Tartu Semiotic Library

2005 2007

SEMIOTIC LIBRARY
TARTU SEMIOTIC LIBRARY

Tartu Ülikool

Semiootika alused

John Deely

Neljas trükk

Tõlkinud Kati Lindström

Tartu 2005

TARTU ÜLIKOOLI
KIRJASTUS

University of Tartu

Basics of Semiotics

John Deely

Fourth edition

Tartu 2005

 TARTU UNIVERSITY
PRESS

Edited by: Silvi Salupere, Kalevi Kull

Series editor: Peeter Torop
Assistant editor: Silvi Salupere

Address of the editorial office:
Department of Semiotics
University of Tartu
Tiigi St. 78
Tartu 50410, Estonia

<http://www.ut.ee/SOSE/tsl.htm>

Copyright Tartu University Press

ISSN 1406-4278
ISBN 9949-11-086-6

Tartu University Press
www.tyk.ee

The object or subject matter of semiotic inquiry is not just signs but the action of signs or *semiosis*. This action occurs at a number of levels that can be distinguished or identified as specific spheres or zones of sign activity.

Semiotics, therefore, contrasts with semiosis as knowledge contrasts with that which is known. Semiotics is knowledge about semiosis; it is the theoretical accounting for signs and what they do.

Semiootikauuringute objekt ehk sisuvaldkond ei ole lihtsalt märgid, vaid märgitoime ehk *semioos*. See toime leiab aset mitmel tasandil, mida võib eristada või määratleda märgiaktiivsuse erinevate sfääride või tsoonidena.

Semiootika erineb semioosist seega nii, nagu teadmine erineb sellest, mida teatakse. Semiootika on teadmine semioosist. Ta on teoreetiline käsitus märkidest ja sellest, mida nad teevad.

SISUKORD

Semiootikal pole algust. K. Kull, S. Salupere, P. Torop	ix
Lähteraamatud semiootikasse	xii
Autorist	xv
Mõnest semiootilisest probleemist	xvi
Tartu semiootikast, Eesti semiootikast	xviii
Sellest samast raamatust siin	xxii
Kirjandus	xxii
Autori eessõna neljandale trükile	xxvi
Autori eessõna esimesele trükile	xxix
Temaatilised epigraafid	1
1. Kirjandusseminootika ja õpetus märkidest	3
2. Semiootika: meetod või lähenemine?	12
3. Semioos: semiootiliste uuringute teemavaldkond	26
<i>Lisandus kolmandale peatükile</i>	
Tõlgend kui selline ja kujutus kui märk	38
A. Tõlgend	38
1. Objektalise vahendamise	39
2. Tõlgend kui mentaalne sündmus	42
B. Kujutus kui märk	43
4. Märgid: semioosi meedium	51
<i>Lisandus neljandale peatükile</i>	69
Edasine selgitus ontoloogiliselt ja ületavalt suhestatute vahelise põhierinevuse kohta	69
5. Zooseminootika ja inimsemiootika	74
A. Kogemuse sisu	75
B. Liigiomased objektilised maailmad	84
C. Inimeste liigiomane semioos	87
D. Inimsemioosi märkide "konventsionaalsus"	91
E. Kriitika kui tekstuaalsuse uurimine	97
F. Kõigi teaduste arenguvalem	101
G. Diskursuse kui semioosi mudel	105
H. Kokkuvõte	109
6. Füsiosemioos ja fütosemioos	111
7. Tagasivaade: ajalugu ja teooria semiootikas	136
A. Semiootika teooria	136
B. Semiootika ajalugu	139
1. Vanaaja maailm ja Augustinus	140
2. Ladina maailm	142
3. Seos Ibeeriaga	143

CONTENTS

Semiotics has no beginning. <i>K. Kull, S. Salupere, P. Torop</i>	ix
Introductions to semiotics	xii
About the author.....	xv
Of some semiotic problems.....	xvi
About Tartu semiotics and semiotics in Estonia	xviii
About the Tartu edition	xxii
References.....	xxiii
Author's Preface to the Fourth Edition	xxvi
Author's Preface to the first edition	xxix
Thematic epigraphs	1
1. Literary Semiotics and the Doctrine of Signs	3
2. Semiotics: Method or Point of View?	12
3. Semiosis: the Subject Matter of Semiotic Inquiry	26
<i>Addendum to Chapter 3</i>	38
The Interpretant as Such and the Idea as Sign.....	38
A. The Interpretant	38
1. Mediation of the Objective	39
2. The Interpretant as Mental Event	42
B. The Idea as Sign	43
4. Signs: The Medium of Semiosis	51
<i>Addendum to Chapter 4</i>	
A Further Clarification of the Basic Contrast Between Ontological and Transcendental Relatives	69
5. Zoösemiotics and Anthroposemiotics	74
A. The Content of Experience	75
B. Species-Specific Objective Worlds	84
C. Species-Specifically Human Semiosis	87
D. The "Conventionality" of Signs in Anthroposemiosis.....	91
E. Criticism as the Exploration of Textuality.....	98
F. A Matrix for All the Sciences.....	101
G. A Model for Discourse as Semiosis.....	105
H. Summation.....	109
6. Physiosemosis and Phytosemiosis	111
7. Retrospect: History and Theory in Semiotics	136
A. Theory of Semiotics	136
B. History of Semiotics	139
1. The Ancient World and Augustine	140
2. The Latin World	142
3. The Iberian Connection.....	143
4. The Place of John Locke.....	145

4. John Locke'i koht	145
5. Ferdinand de Saussure, Charles S. Peirce ja John Poincaré ..	147
6. Jakob von Uexküll	152
C. Õiendus terminite "semiootika" ja "semioloogia" asjus.....	159
8. Tulevikuvaade: teaduste uus algus	171
A. <i>Signifié</i> kui tähistatav objekt.....	172
B. Objektid ja semioos	173
C. Semiootika vs modernistlik mõtlemine	174
D. Teadus kui inimsemioosi modaalsus	177
E. Märke eeldavad objektid	179
F. Kokkuvõte	181
9. Välise maailma pool-eksitus	183
A. Ei see ega teine	183
B. Postmodernismi muna	183
C. Munast koorub tibu.....	187
D. Nägelused piiril	191
E. Reaalsus on samuti sõna.....	194
F. Bioloogiliselt determineerimata modelleeriv süsteem.....	196
G. <i>Blickwendung</i> ehk pilk tagasivaatepeeglistse	197
H. Faili uuendamine	199
10. Kuidas semiootika inimteadmise ühendab	202
A. Semiootika hõlmab inimteadmist kogu selles ulatuses.....	204
1. Liikuv eraldusjoon spekulatiivse ja praktilise vahel	205
2. Teoloogia kui inimteadmise valdkond: ulatus ja piirid.....	208
3. Teadus modernistlikus mõttes.....	209
4. Postmodernistlik süntees.....	211
a. Semiootika ja teoloogia.....	212
b. Semiootika ja eriteadused: loomulik antidoot modernistlikule ülespetsialiseerumisele	212
B. Semiootika ja postmodernistlik saatus.....	213
11. Inimolemuse määratlus	215
A. Modernistliku filosoofia kvintessents	215
B. Semiootiline revolutsioon.....	215
C. Loomade realism	216
D. Otsustava tähtsusega arusaamine.....	220
1. Psühholoogiliste seisundite eripära.....	224
2. Looma maailm	225
3. Inimlooma maailm.....	226

5. Ferdinand de Saussure, Charles S. Peirce, and John Poinot.....	146
6. Jakob von Uexküll.....	152
C. Rectifying the Terms “Semiotics” and “Semiology”.....	159
8. Prospect: A New Beginning for the Sciences	171
A. <i>Signifié</i> as Object Signified.....	172
B. Objects and Semiosis.....	173
C. Semiotics vs. Modernity.....	174
D. Science as a Modality of Anthroposemiosis.....	177
E. Objects Presupposing Signs.....	178
F. Conclusion.....	181
9. The Quasi-Error of the External World	183
A. Betwixt and Between.....	183
B. The Egg of Postmodernity.....	183
C. The Egg Hatches.....	187
D. Skirmishes on the Boundary.....	190
E. Reality too is a Word.....	194
F. A Modeling System Biologically Underdetermined.....	196
G. <i>Blickwendung</i> , or a Glance in the Rear-View Mirror.....	197
H. Updating the File.....	198
10. How Semiotics Unifies Human Knowledge	202
A. Semiotics Embraces Human Knowledge in its Full Extent.....	204
1. The Shifting Line between Speculative and Practical.....	205
2. Theology as a Domain of Human Knowledge: Scope and Limits.....	207
3. Science in the Modern Sense.....	209
4. The Postmodern Synthesis.....	211
a. Semiotics and Theology.....	211
b. Semiotics and the Special Sciences: the Natural Antidote to Modern Over-Specialization.....	212
B. Semiotics and the Postmodern Destiny.....	213
11. The Definition of Human Being	215
A. The Quintessence of Modern Philosophy.....	215
B. The Semiotic Revolution.....	215
C. The Realism of Animals.....	216
D. The Crucial Realization.....	220
1. The Peculiarity of Psychological States.....	224
2. The World of the Animal.....	225
3. The World of the Human Animal.....	226

E. Postmodernistlik inimolemuse määratlus	227
1. Määratluse sümboolsus.....	228
2. Mõistetavuse allikas inimsemioosis.....	228
3. Semiootilise looma juurest semioetikani.....	229
4. Semiootika saatus	231
Kirjandus	234
Tõlkija järelsõna	260
Terminite sõnastik	262
Nimeregister	266

JOONISTE LOETELU

JOONIS 1. Semioosi tasandid (tabeli tulbad lähevad vasakult paremale).....	37
JOONIS 2. Märgitoeime taandamatus.....	41
JOONIS 3. Inimsemioosi püramiid	105
JOONIS 4. Semioosi tahud diskursuses.....	106
JOONIS 5. Semiootilise kolmnurga abstraktne versioon	117
JOONIS 6. Kolmnurga konkretiseerimine looma kogemuses	118
JOONIS 7. Kolmnurga konkretiseerimine inimkogemuses.....	118
JOONIS 8. Kolmnurga konkretiseerimine keskkonnas	119
JOONIS 9. Semioosiline aktiivsus ja suhtelised nähtused.....	130

E. The Postmodern Definition of Human Being	227
1. The Symbolicity of the Definition	228
2. The Source of Intelligibility within Anthroposemiosis	228
3. From Semiotic Animal to Semioethics	229
4. The Destiny of Semiotics	231
References	233
Translator's afterword	260
Dictionary of terms	262
Name Index	266

LIST OF ILLUSTRATIONS

FIGURE 1. The Levels of Semiosis (columns of table read from left to right)	37
FIGURE 2. The Irreducibility of the Action of Signs	41
FIGURE 3. The Pyramid of Anthroposemiosis	106
FIGURE 4. The Planes of Semiosis within Discourse	107
FIGURE 5. Abstract Version of the Semiotic Triangle	117
FIGURE 6. Concretization of the Triangle within Animal Experience	118
FIGURE 7. Concretization of the Triangle within Human Experience	118
FIGURE 8. Concretization of the Triangle within the Environment	119
FIGURE 9. Semiotic Activity and Relational Phenomena	130

SEMIOOTIKAL POLE ALGUST

*Kalevi Kull
Silvi Salupere
Peeter Torop*

Juri Lotman on kunagi kõnelnud sellest, et semiootika on ala, millest ei tule alustada. Veelgi enam, on väidetud, et see pole mõeldud neile, kes mõnd valdkonda juba põhjalikult ei tunne. Selline vaade semiootikale kui elitaarsele, kõrgintellektuaalsele distsipliinile satub aga ootamatusse ja väga huvitavasse vastuollu väidetega semiootika rollist ja tähtsusest. Mõnedegi seisukohtade järgi on semiootika see teadusala, mis ühendab kogu humanitaar-, ja laiemalt kõigi kvalitatiivteaduste metodoloogia ning moodustab nende teoreetilise põhja. Sellisena osutub ta olevaks kvantitatiivteaduste kuninga — füüsika — võrdväärseks partneriks ja vastaspooleks.

Peale niisuguse, ajatu funktsiooni, on semiootikal eriline ajastuline missioon. Ta on 21. sajandi teadus, nagu rõhutab John Deely, ja ta ei ole neis vaateis üksi.

Võttes teejuhiks märgist arusaamise ajaloo, näitab Deely filosoofilise mõtte jaotumist nelja suurde etappi. Need on kreeka (kuni 6. sajand peale Kristust), ladina (kuni 17. sajand), modernne (kuni 20. sajand) ja postmodernne (algamas) ajastu. Semiootika on Deely järgi kindlasti postmodernse ajastu filosoofia. Ometi on semiootika ühtaegu vaateviis ja arusaam, mistõttu leiab seda ka enne, kui Charles Peirce või Jakob von Uexküll, distsipliini peamisi (Deely poolt esiletõstetud) alusepanijaid 20. sajandi hakul oma märgiõpetused sõnastasid.

Praegu, parajalt kauguselt vaadates, võib märgata, et 1880ndatel tõusis esile ühekorraga kolm lähenemisviisi, kolm suunda, millest kasvasid 20. sajandi filosoofilist mõtlemist väga tugevasti mõjutanud valdkonnad. Need olid ühtaegu kolm märgiõpetust — ent oma olemuselt erinevat märgiõpetust. Esimene vaatleb tähendust kui fenomeni — antut ja olevat; see on fenomenoloogiline suund, Edmund Husserli kujundatuna ja Martin Heideggeri jätkatuna. Teine peab tähendust suhteks; see on analüütilise filosoofia suund, ning selle märgikäsitluses on suur osa Gottlob Fregel. Kolmas suund peab tähendust protsessiks — millesse haardub ka meedium; seesuguse mõistestiku arendajaks on Charles Peirce ja kogu semiootika teooria.

SEMIOTICS HAS NO BEGINNING

*Kalevi Kull
Silvi Salupere
Peeter Torop*

Juri Lotman has once said that semiotics is a field that one should not begin with. Moreover, it has also been said that it is not meant for those who are not yet familiar with some field of study other than semiotics. Such a view of semiotics as a superior, highly intellectual discipline, however, brings along an unexpected and interesting conflict with statements about the role and importance of semiotics. According to some opinions, semiotics binds the methodologies of the humanities together and offers a common theoretical basis for all qualitative approaches. As such, it appears as an equivalent to the emperor of quantitative science — physics.

Alongside that timeless function semiotics also has a specific mission relating to time: it is supposed to be the knowledge of the 21st century as John Deely has underscored — and he is not the only one to hold this view.

Using the history of the understanding of the sign as his guide Deely presents a division of philosophical thought into four great epochs. These include (ancient) Greek (up to the 6th century AD), Latin (up to the 17th century), modern (up to the 20th century), and postmodern (that is at its beginning) eras. According to Deely, semiotics is definitely the philosophy of the postmodern age. As semiotics is simultaneously an understanding and a way of seeing, we can find traces of it long before Charles Peirce or Jakob von Uexküll — the great founders of the discipline at the dawn of the 20th century — articulated their theories of the sign.

From a distance created by time, the simultaneous emergence of three approaches, three trends that greatly influenced 20th century thought can be detected in the 1880ies. These tendencies also represented three very different approaches to the sign. Within the first philosophical trend meaning appears as a phenomenon, as a given presence. It is the phenomenological approach as designed by Edmund Husserl and further developed by Martin Heidegger. The second trend views meaning as a relation — as is appropriate to the method of analytical philosophy in which Gottlob Frege plays a major role. The third one takes meaning to be a process, one which also engages the medium — this approach was developed by Peirce and the whole semiotic theory.

Ameerika semiootikaseltsi juhataja John Deely raamatu avaldamine Eestis (ja eestistamine) ei ole vaid formaalne viisakuseavaldus riigile, mis semiootika arengus nii olulist rolli on mänginud. Põhjus on palju sisulisem. Semiootika põhitõdesid esitlevad raamatud on enamasti katsed esitada arusaadav ja terviklik käsitlus sellest teadusest. Samas on teada, et semiootika kui mõiste on mitmetähenduslik ning semiootika defineerimiseks on palju erinevaid viise. Semiootika võib olla märke, märgisüsteeme ja kommunikatsiooniprotsesse uuriv teadus. Ta võib olla ka erinevate teaduste see osa, mis sätestab uurimisobjekti süsteemsed tunnused ja võimaldab näiteks rääkida loomuliku keele kõrval kirjanduse keelest kirjandussemiootikas, teatrikeelest teatrisemiootikas, kunstikeelest kunstisemiootikas, filmikeelest filmisemiootikas, nagu ka käitumise keelest argikäitumise semiootikas, maastike keelest ökosemiootikas, või orgaaniliste koodide kõrval ka vegetatiivsetest ja animaalistest märgisüsteemidest biosemiootikas. Samas on kõik need semiootikad osa vastavaid nähtusi uurivatest teadustest. Lisaks on semiootikale omistatud ka võime olla teaduste teadus, teaduste organon, mis aitab sünteesida teaduse metodoloogilist kogemust ning tõsta teaduste dialoogi- ja koostöövõimet. Deely kirjutab:

See on [...] viide strateegiale julgustada lähenemist semiootikale mitte kui *teooriale* tavapärasel kriitilises mõistes ega tavapärasel teaduslikus mõistes, vaid sellena, mida Locke nimetas *õpetuseks märkidest*, mõiste, mida tuleb hoolikalt lahti seletada. Õpetus märkidest ületab selle laiema filosoofilise õpetuse mõiste raames erilisel moel vastanduse kultuuri ja looduse vahel ja teeb seetõttu iseseisva keele- või kirjandussemiootika võimatuks. [...] Semiootika on lähenemine, mis on seotud kõikide erialade arenguvalemiga, kuivõrd need teadused võrsuvad inimsemiootilisest kogemusest. (Deely, käesolevas raamatus, ptk. 5)

Vastavalt sellele võimalusele kirjeldada semiootikat erinevatel viisidel saab ka semiootika ajaloos eristada erinevaid (eel)lugusid. Mingis mõttes on kogu semiootika ajalugu ju filosoofia ajaloo sees kujunenud, või siis sellega põimunud, nagu hoovused vooludes. Nii võib neid hoovusi ehk semiootika erinevaid lähteid palju leida. Vaatepunkti konkretiseerides võib muidugi alustada Charles Sanders Peirce'ist kui tänapäeva semiootika ühest olulisemast klassikust. Kuid ajalugu — kui kultuuri ajalugu — pöördub enamasti siiski hetkedel, kui leiab aset mingi kultuuriplahvatus. See tähendab, et teaduslike ja kunstiteoste suurim mõju ühiskonnale algab mitte nende sünni või ilmumise ajal, vaid hoopis teadvustamise või omaksvõtmise hetkel. Nagu J. Lotman on väitnud oma raamatus “Kultuur

The fact of the publication of the book by John Deely, the director of the Semiotic Society of America, in Estonia is not just a formal gesture towards a country that has played an enormous role in the development of the discipline. The reason for its publication is of a much more substantial nature. Usually the books presenting the basics of semiotics attempt to give a comprehensible and complete picture of the field. At the same time it is also well known that “semiotics” is an ambiguous term and there are different possibilities to define semiotics. It could be described as a study of signs, sign systems and communication. It could also be identified as that part of various disciplines that establishes the systematic features of the object of study and enables us to speak not only about natural language but also about the language of literature in literary semiotics, the language of theatre in theatre semiotics, the language(s) of art in the semiotics of art(s), the language of cinema in the semiotics of cinema, as well as of the language of behavior in the semiotics of everyday life, and the language of landscape in ecosemiotics. Or to discuss vegetative and animal sign systems in addition to organic codes in the field of biosemiotics. At the same time all those “semiotics of” are parts of the disciplines that study these objects. In addition, semiotics has also been characterized as the science of sciences, the organon of sciences, facilitating the synthesis of the methodological experience of sciences and improving interdisciplinarity. Deely says,

This [...] is a reference to a strategy for encouraging a view of semiotics not as a theory in either the traditional critical sense or in the traditional scientific sense, but as what Locke called a doctrine of signs, a term which must be carefully construed. [...] A doctrine of signs, within this notion of philosophical doctrine generally, specifically transcends the opposition of culture to nature, and thereby precludes an autonomously linguistic or literary semiotics [...]. Semiotics is a perspective concerned with the matrix of all the disciplines, precisely as they are offsprings within experience of anthroposemiosis. (Deely in the present volume, ch. 5)

In accordance with the possibility to define semiotics in multiple ways we can also discriminate between different (pre)histories of the discipline. In a sense the whole history of semiotics has developed “inside” the history of philosophy, or is intertwined with it as currents merge in a stream. Thus we can find many of these currents, or different sources of semiotics. In order to define our point of departure in a more particular way we could of course start with Charles Sanders Peirce as one of the most important classics of today’s semiotics. But it is usually at the moments of cultural explosion that history — as the history of culture — undergoes sharp turns. This indicates that the greatest impact of works of arts and results of research upon society

ja plahvatus", ei avaldu innovatsioon mitte plahvatusetkel, vaid selle teadvustamisel ja kirjeldamisel teatud aeg pärast plahvatust ennast.

Nii juhtus ka semiootika ja semioloogia plahvatuslega. Teadvustamine algas alles pärast autorite, Charles S. Peirce'i ja Ferdinand de Saussure'i surma ning ajas nii lähestikku, et ühtse käsitluse asemel tekkis omapärane kaksikidentiteet, mida Charles Morris püüdis mõni aeg hiljem ühtsena mõtestada. Mis aga pärast uuesti lahknesid, ning mida seejärel T. Sebeok, J. Deely ja teised ümber suhestada on püüdnud.

Nii on semiootikal palju algusi, pakkudes igale ta kirjeldajale põneva ülesande. On väga oluline, et süstemaatiline õpiklik käsitlus semiootikast ei oleks kunstliku ühtlustaja rollis, vaid annaks lugejale aimu semiootika erinevatest lätetest ja peaks normaalseks erinevate alguste eritlemise võimalust. Sest vaid see oleks semiootika enese kohane. Just see on tunnuslik J. Deely raamatule.

Semiootika on humanitaarteaduste seas ainulaadne, kuna ta on teadus, mis tegeleb kõikide teaduste arenguvalemiga ja paljastab, kui keskne on mõistmise ürituse jaoks ajalugu. Ajaloo kesksus mõistmise jaoks avaldub kultuuri koodide kaudu, mis ainsana hoiavad väljaspool individuaalset arusaamist alal commensit ehk ühist mentaalsust, mis määrab keele (nagu näiteks inglise keele), eriala (nagu füüsika või kirjanduskriitika), subkultuuri (nagu näiteks homoseksuaalid), rahva (nagu näiteks iisraelased) ja kõige lõpuks ka tsivilisatsiooni enda kõigis selle ajaloost läbi imbunud tõlgenduste vastandlikes harudes, mis loovad keelevõimeliste liigikaaslaste igapäevakogemuse struktuuri. (Deely, käesolevas raamatus, ptk. 5)

Ent see on ajalugu, milles algus võib olemata või tähtsuseta olla. J. Lotman, leides semiosfääri kontseptsiooni, rõhutab, et igale kultuurile eelneb kultuur, igale märgiprotsessile märgiprotsess.

Üks semiootilise loogika tähtsaid teemasid on binaarse struktuuri vahetumine ternaarsega. See on keskne probleem Juri Lotmani "Kultuuris ja plahvatuses". Küll hoopis teises ilmaosas, on see keskne ka Deely'le, kes rõhutab, et dihhotoomne eristus subjekti ja objekti vahel, mis täidab modernset mõtlemist ja kultuuri, peaks olema sügavamaga — trihhotoomsega — asendatud. Sel juhul eraldub asi (*thing*), mis pole objekt (*object*). Sellest kolmetisusest, oskusest näha asju ehk teha vahet asjade ja objektide vahel, sünnibki semiootika võimalikkus.

does not begin with their birth or creation but starting from the moment of their recognition and acknowledgement. As Juri Lotman has put it in his book *Culture and Explosion*, innovation does not manifest itself at the moment of explosion but only when it is recognized and described some time after the explosion itself.

This is also what happened to the explosion of semiotics and semiology. Their acknowledgement only began after the deaths of Charles Sanders Peirce and Ferdinand de Saussure and that were so close in time that instead of a single approach a strange double identity emerged that Charles Morris attempted to weld into one. Later, however, the two strands parted until T. Sebeok, J. Deely and others started to reconceptualize this view.

Semiotics therefore, has several beginnings which offer an exciting challenge to anybody who seeks to describe its origins. It is very important that a systematic textbook of semiotics should not attempt to artificially unify the different foundations, but would give its reader an idea of the varied sources of semiotics and recognize several beginnings as normal, as this alone would be appropriate to semiotic thinking itself. And it is primarily this attitude that is characteristic of Deely's book when he writes,

Among the human sciences, semiotics is unique in being a study concerned with the matrix of all the sciences, and in revealing the centrality of history to the enterprise of understanding in its totality. The centrality of history to understanding is revealed through the codes of culture that alone sustain, beyond the individual insight, the commons or shared mentality that defines a language (such as English), a discipline (such as physics or literary criticism), a subculture (such as the Gays), a nation (such as Israel), and, ultimately, civilization itself in all its conflicting strands of historically embedded interpretations giving structure to the everyday experience of the conspecifics capable of language. (Deely in the present volume, ch. 5)

But this is the kind of history in which the beginning may be missing or is unimportant. In relation to his concept of the semiosphere Juri Lotman underscores that each culture is preceded by another culture, and each sign system by another sign system.

One of the most significant topics in semiotic logic is the replacement of the binary structure by the ternary. It is also the central problem of Lotman's *Culture and Explosion*. Though he works in a totally different part of the world, this is also important for Deely, who emphasizes that the dichotomous differentiation between subject and object which governs modern thought and culture, has to be substituted by a trichotomy. In the latter case a third — *thing* — emerges which is not an *object*. It is from this trichotomy, from the ability to see *things*, or differentiate between things and objects that the possibility of semiotics arises.

LAHTERAAMATUD SEMIOOTIKASSE

Kui vaadata olemasolevaid semiootika käsiraamatuid, siis jaotuvad nad võrdlemisi selgesti kolme rühma — entsüklopeedilised, antoloogilised, ja monograafilised. Neist esimesed on ülevaatlikud, püüavad anda semiootikast võimalikult objektiivse pildi ja seetõttu on deskriptiivsed ja kompilaatiivsed. Sellesse gruppi kuuluvad eelkõige neli mahukat semiootika **entsüklopeediat**.

Thomas A. Sebeoki juhtimisel koostatud kolmeköiteline "Semiootika entsüklopeediline sõnastik" (Sebeok 1994 [1986], ilmunud juba kahes trükis) annab eelkõige põhjaliku ülevaate semiootika mõistestikust. See püüdis asendada Greimas'i ja Courtés varasemat teost "Semiootika — keeleteooria mõisteline sõnaraamat", mis vaatamata pealkirjale ei piirdu keeleteooriaga (olles küll semiooloogiliselt kallutatud) ja esitab väga põhjaliku semiootika enda määratluse.

Pikka aega koostatuna on nüüdseks ilmunud kõik neli köidet kapitaalset kakskeelsest (saksa-inglise) entsüklopeediast (Posner *et al.* 1997), kus on valdkondade kaupa püütud ära kirjeldada kõik võimalikud semiootikad (nii ajalooliselt, geograafiliselt kui ka uurimisobjektist lähtuvalt).

Winfried Nöthi "Semiootika käsiraamat" (Nöth 1990; 2000) on küll ühe autori kirjutatud, kuid selles järgitud ajaloolise kirjeldusprintsipi ja erakordselt põhjaliku ning mitmekülgse viidatud kirjanduse kaudu kuulub see pigem entsüklopeediate kui monograafiate hulka.

Kanada uurija Paul Bouissaci "Semiootika entsüklopeedia" (Bouissac 1998) on nimetatule heaks täienduseks oma kompaktsuse tõttu. Mahult väiksem on Paul Copley koostatud teatmik (Copley 2001). Kõiki neid iseloomustavad väga põhjalikud bibliograafiad.

Entsüklopeediaist erinevad mitmesugused **antoloogiad**, kuhu on koondatud (enamasti ajalises järgnevuses) olulised tekstid või nende fragmendid. Siin tuleks ära märkida kõigepealt Robert E. Innise koostatud sissejuhatav antoloogia (Innis 1985), mis peale tekstide sisaldab ka lühikesi sissejuhatavaid kommentaare. Seda täiendab kogumik "Semiootika piirid" (Deely *et al.* 1986) John Deely suurepärase eessõnaga, mis paistab silma oma avara semiootikakäsitlusega. Neljaköiteline lakoonilise pealkirjaga *Semiotics* (Boklund-Lagopoulou 2002) ulatub suuremal määral ka hilisemasse aega, käsitledes poststrukturealismist ja postmodernismist (lisaks väljavõtetele olulistest varasematest semiootika-alastest töödest) ning ka Tartu-Moskva koolkonna esindajate töid. Kindlasti vajab märkimist ka mitmekülgne venekeelne antoloogia, koostatud J. Stepanovi poolt (Stepanov 1983). Spetsiaalselt sissejuhatavate semiootikakursuste jaoks on

INTRODUCTIONS TO SEMIOTICS

If we look at the existing handbooks of semiotics they can quite clearly be divided into three groups — encyclopedias, anthologies and monographs. Those that belong to the first group are comprehensive works seeking to offer a “complete and objective” overview of semiotics. By nature they are descriptive compilations. First and foremost, the four substantial **encyclopedias** of semiotics belong to this group.

The three-volume *Encyclopedic Dictionary of Semiotics* (Sebeok 1994 [1986], two editions already) gives a thorough overview of the terminology of semiotics. It was aimed as a replacement for the earlier volume by A. J. Greimas and J. Courtés *Semiotics and Language: An Analytical Dictionary*, a work which despite its title is not limited to the theory of language but manages to provide a profound definition of semiotics, yet relies mainly on the tradition of semiology.

Eventually all four volumes of the capital bilingual (German and English) encyclopedia that was in preparation for a long time have been published (Posner et al. 1997). This weighty work attempts to exhaust all possible types of semiotics organized by subject areas, historically and geographically.

Winfried Nöth's *Handbook of Semiotics* (Nöth 1990; 2000) is written by a single author but owing to its historical approach and an unusually profound and diverse references it rather belongs among encyclopedias than monographs.

The Canadian scholar Paul Bouissac's *Encyclopedia of Semiotics* (Bouissac 1998) is a good companion volume to the former ones because of its compactness. The reference book by Paul Cobley (Cobley 2001) has less extensive scope. All encyclopedias are characterized by the exhaustive bibliographies.

Another type of work that is different from the encyclopedias comprises various **anthologies** which assemble (normally in chronological order) key texts or extracts of significant texts in semiotics. Among this type one should first mention an introductory anthology by Robert E. Innis (Innis 1985) that contains also introductory comments to classic texts. In addition to this volume the collection *Frontiers in Semiotics* (Deely et al. 1986) with a formidable introduction by John Deely deserves greater attention with its broad treatment of semiotics. The laconically entitled four-volume *Semiotics* (Boklund-Lagopoulou 2002) embraces a more recent period including post-structuralism and postmodernism in addition to the excerpts from principal texts; it also contains works of the members of the Tartu-Moscow school. One should also mention the many-faceted Russian anthology compiled by

koguni mitu väikese klassikaliste semiootikatekstide kogu hiljuti koostanud Kanada semiootikaõppejõud (Danesi, Santeramo 1999; Perron, Danesi 2003).

Kolmas grupp — kuhu tuleb arvata ka Deely "Semiootika alused" — koondab **monograafilisi** teoseid (enamjaolt märgistavad nad end kui **sissejuhatused**), mis sisaldavad eelkõige autori enda nägemust ja arusaama semiootikast. Paljud "sissejuhatavad semiootikad" on sündinud praktilise õpetuse käigus, vajadusest õppevahendi järgi.

Kui mitte nimetada kõigepealt Charles Morrist (nt. 1946), siis on ajaliselt teistest veidi varasem Roland Barthes'i "Semioloogia alused" (1964), mis tutvustas eelkõige Saussure'ist lähtuva prantsuse strukturalismi koolkonna mõistestikku. Selle teose teedrajava rolli on ära märkinud Umberto Eco:

1964. aastal avaldas Barthes [ajakirja] *Communications* neljandas numbris oma "Semioloogia alused". Ma pean vajalikuks meenutada siin, milleks sai kõigi meie, semiootikast huvitatute jaoks see lühike, meelega mitte millelegi pretendeeriv ja oma olemuselt kompilatiivne tekst — just see tõukas meid omaenele käsitluste väljatöötamisele märgisüsteemidest ja kommunikatiivsetest protsessidest, samal ajal kui Barthes ise üha enam eemaldus puhtast teooriast. Kui ei oleks olnud seda Barthes'i raamatut, oleks õnnestunud teha tunduvalt vähem. (Eco 1998: 4)

Just Umberto Eco võttis ette järgmise sammu, esitades oma raamatus "Puuduv struktuur. Sissejuhatus semioloogiasse" (1968) "küsimuse sellest, mis on semiootiline¹ uurimine ja mis on tema mõte. Teiste sõnadega, selline uurimus, kus kõiki kultuuri fenomene vaadeldakse kui kommunikatsiooni fakte ja üksikud teated organiseeruvad ja saavad arusaadavateks suhestatult koodiga". (Eco 1998: 27). See itaalia keeles ilmunud raamat sai aluseks ingliskeelsele "Semiootika teooriale", mis ilmus 1976. aastal. Eco keskendub kahele märgiõpetuse peamisele probleemile: kommunikatsioonile ja signifikatsioonile, s.o. suhtlemisele ja tähendustamisele. Eraldi peatükid on pühendatud koodide teooriale ja märgiproduktiooni teooriale (sisaldades ka ikoonilise sarnasuse radikaalse kriitika). Ettevalmistamata lugeja jaoks ei ole see kerge lugemine. Kõige enam tsiteeri-

¹ Eco järgib semioloogia ja semiootika eristuses siin Hjelmlevi skeemi, nimetades semioloogiaks kommunikatsioonifenomenide uurimise üldteooriat ja semiootikaks üksikuid märgisüsteeme. Raamatu hilisemas trükis (Eco 2002) on ta aga alapealkirja lisanud semiootika ning semioloogia asendanud strukturalismiga.

Juri Stepanov (Stepanov 1983). Canadian professors of semiotics have recently compiled a few less voluminous collections of texts designed specifically for introductory courses in semiotics (Danesi, Santeramo 1999; Perron, Danesi 2003).

The third group, also including Deely's *Basics of Semiotics* — covers monographic works (they usually define themselves as **introductions**), which first of all articulate the author's personal point of view and understanding of semiotics. A number of introductions have been created in the course of teaching, inspired by the practical need for study aids.

Leaving aside Charles Morris (e.g. 1946), the earliest among this group is Roland Barthes' *Elements of Semiology* (1964) that first and foremost introduces the terminology of the French structuralist school departing from Saussure. The pioneering role of this piece has been pointed out by Umberto Eco. He says,

In 1964 Barthes published his "Elements of Semiology" in the fourth issue of the journal *Communications*. I consider it necessary to recall here what this short text, that was not aimed at anything big and that was a compilation by nature, meant for all of us who were fascinated by semiotics — it is this writing that forced us to work out our own approaches to sign systems and communicative processes, while Barthes himself was moving away from pure theory. If this book by Barthes had not existed, we would have managed to do much less. (Eco 1998:4)

And it was Umberto Eco who took the next step in his book *The Absent Structure: An Introduction to Semiology* (1968) by posing "a question about the nature of semiotic study¹ and its meaning. In other words, the kind of study in which all phenomena of culture are viewed as facts of communication, in which individual messages become organized, and understandable in relation to the code" (Eco 1998: 27). This book, originally published in Italian, laid the foundation for an English-language *Theory of Semiotics* published in 1976. Eco focuses on two major issues of the theory of sign: communication and signification. Separate chapters have been dedicated to the theory of codes and the theory of sign production (including the critique of iconism). For an untrained reader this is not an easy reading. The most often quoted passage of the book defines semiotics as a theory of lying.

¹ In discriminating between semiotics and semiology Eco here follows the schema by Louis Hjelmslev, calling the general theory of communication phenomena semiology and individual sign systems semiotics. In a more recent edition (Eco 2002) he has added semiotics to the subtitle and substituted semiology by structuralism.

tavaks lõiguks sellest raamatust on saanud definitsioon semiootika kui valetamise teooria kohta.

1971. aastal ilmus Moskva lingvisti Juri Stepanovi raamat "Semiootika", mis oli Nõukogude Liidus üks väheseid omataolisi. Autori erudeeritus on hämmastav, sellesse väiksesse raamatusse on koondatud väga mitmekülgne teave märgiõpetuse kohta, kirjeldades semiootika eri uurimisvaldkondi ja andes põhimõistete definitsioonid. Seejuures ei piirduta eelkäijate töö kirjeldamisega, vaid tuntav on ka autori enda panus.

Praegusajal üks tuntumaid sissejuhatusi on Daniel Chandleri "Semiootika algajatele" (Chandler 2002²), kes ise kirjutab sissejuhatuses, et raamatu kirjutamise tingis vajadus seletada üliõpilastele, mis on semiootika. Aastal 1994 olemasolevad käsitlused olid Chandleri arvates kõik segased ja raskestimõistetavad, kuigi semiootika iseenesest ei ole ju midagi üle mõistuse keerulist. Ent raamat käsitleb üksnes inimsemioosi, biosemiootika on sellest välja jäänud, nagu ka arvuti- ja ökosemiootika või muusika- ja arhitektuurisemiootika. Raamat on eelkõige euroopa orientatsiooniga (siit ka rõhk just strukturalistlikule käsitlusele).

Sama pealkirjaga Paul Cobley koostatud raamat ilmus koomiksina 1997. aastal (Cobley, Jansz 1997, e.k. 2002), mistõttu Chandler muutis oma raamatu pealkirjaks veebis "Semiootika päris algajatele". Tõepoolest, seda raamatut võivad julgelt kasutada täiesti algajad.

Thomas A. Sebeoki sissejuhatus semiootikasse (Sebeok 1994) erineb enamikust nimetatutest, sest ta pöörab strukturalistlikule traditsioonile vähem tähelepanu, keskendudes eelkõige märgiõpetusele, mis põhineb semioosi kõikesidival mõistel ja pakub välja oma märkide klassifikatsiooni.

Toronto ülikooli õppejõu Marcel Danesi meediapõhine kursus "Teated ja tähendused: sissejuhatus semiootikasse" (1994) sai vormistatud raamatuna 1998. aastal: *Märk, mõte ja kultuur: semiootika põhikursus*. Raamatu eesmärgina märgib autor, et soovis varustada üliõpilasi õpikuga, mis "juhataks praktiliselt sisse selle tihti segase teaduse terminoloogia, kasutades semiootilisi tehnikaid ümbritseva elu analüüsis" (Danesi 1998: 5). Püütakse igati vältida keerulist terminoloogiat ja juhtida lugejaid iseseisvate semiootiliste avastusteni, kasutades seda, mida igaüks meist intuiivselt niigi teab. Semiootika on tema jaoks teadus, mis uurib võimet luua ja kasutada märke mõtlemisel ja kommunikeerumisel. Põhirõhk on meedial ja massikommunikatsioonil. Juba järgmisel aastal andis Danesi välja veel laiemale hulkadele mõeldud väljaande, mille

² On olemas ka veebis, aadressil <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/S4B/>.

In 1971 the Moscow linguist Juri Stepanov published a book titled *Semiotics* which was one of the very few of the kind in the Soviet Union. The erudition of the author is amazing — the small book contains remarkable knowledge about the study of signs, it describes different fields of research, and offers definitions of basic terms. At the same time it does not simply summarize previous ideas but also makes its own original contribution.

One of the most well-known introductions of the present time is authored by Daniel Chandler — this is *Semiotics: The Basics* (Chandler 2002²). In the introduction the author says that the book grew out of his need to explain to his students what semiotics was. The approaches existing in 1994 were, in his words, all obscure and dull, whereas semiotics itself was nothing beyond comprehension. The book exclusively deals with human semiosis leaving aside for example biosemiotics, computer semiotics and ecological semiotics as well as the semiotics of music and architecture. The book is targeted at Europe, and therefore its emphasis lies on the structuralist approach.

In 1997 Paul Copley and Litza Jansz issued a comic book entitled *Semiotics for Beginners* (Copley, Jansz 1997, in Estonian 2002) that made Chandler modify the title of the web version of his book into *Semiotics for Absolute Beginners*. Indeed, his presentation of the subject makes it intelligible also for absolute beginners.

The introduction to semiotics by Thomas A. Sebeok (Sebeok 1994) differs from the rest mainly because Sebeok pays less attention to the structuralist tradition, concentrating upon the study of the sign and building his approach upon the all-embracing term of semiosis instead. In addition Sebeok suggests his own classification of signs.

The media-based course *Messages and Meanings: An Introduction to Semiotics* by Marcel Danesi was transformed into a book in 1998 under the title *Sign, Thought and Culture*. As the purpose of the book the author mentions the wish to provide students with a textbook “[...] that would introduce the technical, and often abstruse, subject matter of this fascinating field in a practical way, with plenty of applications of semiotic techniques to contemporary social discourses and lifestyle behaviours” (Danesi 1998: 5). Trying to avoid complicated terminology he wants to lead his readers to independent semiotic discoveries by using what each of them already knows intuitively. He defines semiotics as a study of the capacity to create and use signs for thinking and communication. The emphasis is on media and mass communication. Already in the following year Danesi published yet another book for even broader audiences, the title of which speaks for itself —

² Also available on the web: <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/S4B/>.

pealkiri räägib enda eest — *Sigaretidest, kõrgetest kontsadest, ja teistest huvitavatest asjadest: Sissejuhatus semiootikasse (semaforid ja märgid)*.

Võrdleva kirjandusteaduse õppejõud Jørgen D. Johansen ja Svend E. Larsen Taanist on autoriteks ühele küllalt tasakaalustatud semiootika-käsitlusele, kus diskursuse ja narratiivi mõisted on olulisel kohal (Johansen, Larsen 2002). Illustratsioonid ja värvikad näited erinevatelt elualadelt aitavad lugejat edasi ja samal ajal ei püüta asju ülemäära lihtsustada. Suurepäraseks täienduseks on asjatundlikult koostatud sõnastik ja käsitlemist leidnud isikute lühibiograafiad.

Sissejuhatusi semiootikasse on muidugi veel terve rida, ja paljudes muudes keeltes (Berger 1988). Eraldi vääriwad märkimist Kreidlin'i sissejuhatused koolidele vene keeles (Kreidlin, Krongauz 1997). Terviklikke semiootikaõpikuid on ka veebivariandis, näiteks Tuomo Jämsä kirjutatud soomekeelne.³

AUTORIST

Deely raamat semiootika juurtest on sissejuhatusena semiootikasse natuke eriline. Nagu märgib P. Copley (2003: vii); "Tänapäeval pole kahjuks kerge leida mõtlejat, kes on *ühtaegu* sügavad nii Aquino Thomasest lähtuvas skolasitilise realismi problemaatikas kui *ka* veendunud selle traditsiooni asjakohasuses tulevase filosoofia vormimisel nüüd, mil modernism kõige oma läbivate vooludega (sealhulgas analüütika, fenomenoloogia ja neotomismiga) on saanud ajalooks".

Raamatu erilisus tuleneb paljuski autori enda erilisusest. John Deely on sündinud aastal 1942 ja sama aastanumbriga algab Thomas A. Sebeeki bibliograafia, mille Deely on koostanud (Deely 1995). Selle seosega tahaks viidata nende kahe mehe olulisele koostööle semiootika arendamisel Ameerikas.

John Deely esimesed publitseeritud tööd (Deely 1965; 1966; 1969), sealhulgas ka esimene raamat (Deely, Nogar 1973), olid evolutsioonist. See oli eelkõige seotud ta huviga inimese päritolu vastu.

Õppinuna jesuiitlikus koolis, valdab Deely vabalt ladina keelt ning on hea skolasitilise filosoofia tundja. Katoliiklikku tausta võib tähele panna ka käesolevas raamatus.

Üks ta varasemaid raamatuid on Martin Heideggeri filosoofiast (Deely 1971). Olles hea tuttav Jacques Maritain'iga, on mõjusid ka

³ Aadressil

<http://www.internetix.fi/opinnot/opintojaksot/7taide/semiotiikka/etusivu.htm>.

Cigarettes, High Heels, and Other Interesting Things: An Introduction to Semiotics.

Professors of comparative literature Jørgen Dines Johansen and Svend Erik Larsen from Denmark have authored a balanced approach to semiotics in which the concepts of discourse and narrative occupy a prominent place (Johansen, Larsen 2002). Vivid illustrations and examples from different walks of life render the subject comprehensible, yet not oversimplified. A professionally compiled glossary and biographical sketches of persons covered in the book provide a useful supplement to it.

A number of other introductions to semiotics in different languages (e.g., see for Berger 1988) complement the picture. Special reference has to be made to Kreidlin's Russian-language introductions meant for schools (Kreidlin, Krongauz 1997). Complete textbooks of semiotics have also been published on the web, for example Tuomo Jämsä's introduction in Finnish.³

ABOUT THE AUTHOR

Deely's book about the basics of semiotics holds a special place among other introductions. As Paul Copley has remarked,

It is, unfortunately, not easy to find thinkers today both steeped in the scholastic realist problematic stemming from the writings of Aquinas onwards and convinced of the relevance of this tradition to the future shaping of philosophy now that modernity, with all its cross-currents (including Analysis, Phenomenology, and Neothomism), has become a matter of historical record. (Copley 2003: vii)

The singularity of the book owes much to the singularity of the author. John Deely was born in 1942, and this is also the year that the bibliography of Thomas A. Sebeok assembled by Deely himself begins with (Deely 1995). By mentioning this association we would like to make reference to the important cooperation between these two men in developing semiotics in the United States.

The first published papers by John Deely (Deely 1965; 1966; 1969) as well as his first book (Deely, Nogar 1973) were written about evolution in relation to his interest in the origins of humans.

³ Available in the web at the following address:
<http://www.internetix.fi/opinnot/opintojaksot/7taide/semiotiikka/etusivu.htm>.

temalt. Ent need mõjud on varasemad kui ta tutvus Thomas Sebeokiga, millest kujunes võimas tõuge semiootikasse pühendumiseks kogu järgneva ajaks.

Oma esimese sissejuhatuse semiootikasse kirjutas John Deely aastal 1982 (Deely 1982). Juba seal on märgatavad käesoleva raamatu põhi-jooned: semiootikat vaadeldakse eelkõige kui õpetust, mis põhineb hiliskeskaegsel märgiõpetusel ja kõige aluseks on Deely omapärane semioosi käsitlus. 1990. aastal järgnes esimene variant käesolevast raamatust.

Kahtlemata on Deely eelkõige Peirce'i semiootika tuline austaja. Kuid ehk olulisemgi on tema jaoks 17. saj pärit Hispaania mõtleja John Poincot, kelle "Traktaadi märkidest" (*Tractatus de Signis*) ta ladina keelest inglise keelde tõlkis (selleks kulus üle 10 aasta), ning keda ta siin ka tihti tsiteerib.

Deely on olnud väga viljakas kirjutaja, ta on avaldanud üle kümne raamatu, sealhulgas rida neist viimastel aastatel (Deely 1994a; 1994b; 2001; 2002; 2003; 2004).

Tema peamine ja mahukaim raamat on 2001. aastal ilmunud *Arusaamise neli ajastut*, mis annab ülevaate filosoofia ajaloo semiootika vaatepunktist lähtudes.

Deely on olnud kauaaegseks ja peamiseks toimetajaks Ameerika Semiootikaseltsi aastaraamatule, mitmetel neist koos Terry Prewitt'iga (Prewitt, Deely 2003), ning toimetanud ka teisi semiootika-alaseid kogumikke, sealhulgas koos abikaasa, ajaloolase Brooke Williams'iga. Ta on üks kauaaegseid liidreid Ameerika Semiootika Seltsis ning Rahvusvahelises Semiootika Assotsiatsioonis.

Praegu töötab ta filosoofia ajaloo professorina St. Thomas'e Ülikoolis Houstonis, Texase osariigis USAs.

MÕNEST SEMIOOTILISEST PROBLEEMIST

Võime eksida

C. S. Peirce määratleb märgiprotsesside uurimist ehk semiootikat fallibilismi kaudu — see on valdkond, mis uurib võimalusi eksida (Deely 2001: 636). Kuivõrd looduseadused — füüsika ja keemia seadused — on oma loomult eranditeta seadused, bioloogilised reeglid aga eranditega seaduspärad, siis ühtaegu osutub fallibilism ka eluteaduseks. Sest abiootilises maailmas kehtivad seadused, elusas reeglid. Reeglite kujunemine on väga üldine õppimise või harjumise taoline protsess. Järgides Peirce'i sünehismi ehk jätkuvuse- või pidevuseõpetust, ulatub semioos või seesugune

Having studied in a Jesuit school Deely is well versed in Latin and has a good command of scholastic philosophy. One can detect his Catholic background also in the present volume.

One of his earliest books was about the philosophy of Martin Heidegger (Deely 1971). Well-acquainted with Jacques Maritain, Deely was also influenced by the latter. But these influences preceded his acquaintance with Thomas A. Sebeok that gave a powerful impetus to Deely's dedication to semiotics later on.

Deely wrote his first introduction to semiotics in 1982 (Deely 1982). Already there the main features of the present volume are visible: semiotics is seen first and foremost as a doctrine based upon the doctrines of the sign of the late Middle Ages with Deely's original idea of semiosis at the bottom. In 1990 that book was followed by the first version of the present work.

Doubtlessly, Deely is above all a keen admirer of Peirce's semiotics. But one person is even more important person for him — John Poinset, a 17th century thinker from Spain. Deely has even translated Poinset's *Tractatus de Signis* from Latin into English — the task took him over ten years. He often quotes Poinset also in the present volume.

Deely has been a very productive writer having published over ten books, a number of them in recent years (Deely 1994a; 1994b; 2001; 2002; 2003; 2004). His *opus magnum*, a book entitled *Four Ages of Understanding* published in 2001 presents an overview of the history of philosophy from the point of view of semiotics.

For an extended period he has been the main editor of the yearbook of the Semiotic Society of America, often together with Terry Prewitt (Prewitt, Deely 2003), and has also edited other collections of articles, sometimes jointly with his wife, the historian Brooke Williams. Deely is one of the long-time leaders of the Semiotic Society of America as well as of the International Association for Semiotic Studies.

Currently he is a professor of history of philosophy at St. Thomas University, Houston, Texas.

OF SOME SEMIOTIC PROBLEMS

The capacity to err

C. S. Peirce defines the study of sign processes, or semiotics through fallibilism — a field that studies the possibility of being mistaken (Deely 2001: 636). While natural laws — the laws of physics and chemistry — allow no exceptions, biological laws, on the other hand, represent regularities

eluteadus üle kogu universumi. Koguni elatud protsessid võiksid haaratud saada, ja seda rõhutabki Deely oma fusiosemioosi kontseptsiooni kaudu. See on aga punkt, milles Deely oma mentorist Thomas Sebeokist selgelt erineb, kuna Sebeok ei pidanud õigeaks semioosist kõnelda mujal kui elu ja võib-olla masinatega seoses. Kõnelemata siis juba erinevusest Umberto Eco lähenemisega, kes semiootilise läve paigutab kultuuri piirile. Võib oletada, et Peirce'i saabki interpreteerida ses küsimuses mitmel viisil. Teadmised loodusseadustest aatomite ja molekulide kohta olid ju tema eluajal väga tugevasti erinevad sellest, mis semiootika ulatusliku esilekerkimise perioodil kahekümnenda sajandi teisel poolel.

Evolutsioon (ja emergentism)

Pidevuserõhutus on omane ka sellele, kuidas Deely käsitleb evolutsiooni. Või ka teistpidi — evolutsiooni kontseptsiooni olulisuse tõttu Deelyle kogu ta õpetlaseperioodi jooksul (nt. Deely, Nogar 1973) on seda tunda saanud (ehk on sellest tugevasti mõjustatud) ka tema semioosikäsitlus. Ometi on evolutsiooni rõhutamine ja evolutsioonilise seletuse tähtsustamine sügavalt selle perioodi iseära, mida Deely modernismiks nimetab.

Kahekümnendal sajandil (Peirce'i järgselt) arenenud emergentistlikud vaated evolutsioonile ehk uue kujunemisele, alates näiteks Lloyd Morgan'ist ning praegusajal jälgitavad näiteks Stuart Kauffmani töödes, võiks olla semiootilise lähenemise jaoks sobivam alternatiiv kui kitsalt Darwini oma. On ju Deely poolt muidu nii esiletõstetud Uexkülli oma töödes darwinliku vaatega tugevas opositsioonis. Ühe võimaliku faktorina, mis Deely't evolutsioonikäsitlust on võinud mõjutada — olles seotud ka ta valikuga Peirce'i interpreteerimise osas neis küsimustes — saab arvatavasti anglo-ameerika kultuurisituatsioonil osa olla, kus äärmiselt tugevasti evolutsionismi peajoont (neodarwinismi) silmas peetakse ja kus pifeersed evolutsioonikäsitlused mittebioloogile raskesti kättesaadavad on olnud.

Ühe alternatiivina väärrib siiski esile tuua semiootikutest Roman Jakobsoni, kes Prahast olles üritas rakendada lingvistikas bioloogiast võetud mudeleid, ning leidis sobivaiks Karl Ernst von Baeri ja Lev Bergi omad. Võimalus neid kasutada, muidugi, näib seotud olevat Jakobsoni väga teistsuguse kultuuritaustaga.

with exceptions. It follows that fallibilism also turns out to be the study of life, for the abiotic world is governed by laws but the biotic by rules. The formation of rules is a very general process resembling the processes of studying or habituation. Following Peirce's idea of synechism or continuity, semiosis (or such a study of life) extends across the universe. It could include even lifeless processes, as Deely demonstrates through his concept of physiosemosis. This is a point in which Deely sharply differs from his mentor Thomas A. Sebeok as Sebeok never considered it appropriate to speak about semiosis in any other connection than life, or maybe also machines, not mention the distance from the approach of Umberto Eco who sets the semiotic threshold at the boundary of culture. It can be presumed that regarding this matter it is indeed possible to interpret Peirce in various ways. The knowledge about atomic and molecular laws in his lifetime was very different from the knowledge in the period of the widespread emergence of semiotics during the second half of the 20th century.

Evolution (and emergentism)

The emphasis on continuity is characteristic also of Deely's approach to evolution. Or it may well be the other way round — because of the importance of the concept of evolution for Deely throughout his academic career (see for example Deely, Nogar 1973), it can also be felt in his understanding of semiosis, i.e. it has strongly influenced the latter. Still, the focus on evolution and the significance of evolutionary explanation is a distinctive feature of the period that Deely himself calls modern.

The emergentist views of evolution or of the formation of the new that have developed in the course of the 20th century (following Peirce), starting for example with Lloyd Morgan and represented in their contemporary form in the works of Stuart Kauffman, could provide a more appropriate alternative to the narrowly Darwinian approach in semiotic thought. Even Uexküll who has been rendered so prominent by Deely is in a strong opposition with the Darwinian view. A possible factor that might have influenced Deely's idea of evolution, and that is also related to his choices concerning the interpretation of Peirce in this respect, could be the anglo-american cultural situation in which the mainstream of evolutionary thought — neodarwinism — has been followed very closely and where peripheral accounts of evolution have hardly been accessible to a non-biologist.

However, as an exception among semioticians Roman Jakobson has to be mentioned who, while in Prague, tried to apply models borrowed from

Modernne — ultramodernne — postmodernne

Piiri postmodernse ja modernse ajastu või mõtlemise vahele säeb Deely natuke omamoodi. Selles piiritlemises ei ole ta küll ükski, kuid ta valikut on oluline tähele panna. Modernismi ehk uusaja alguse sidumine Descartes'i töödega on väga levinud. Deely jaoks tähendasid need ladina perioodi märgiõpetuse apoteoosi, 1632. aastal (ehk Tartu ülikooli asutamisaastal) ilmunud Poinsoni käsitlese kõrvalejätmist rohkem kui kolmeks sajandiks. Prantsuse Revolutsioonile, millega pikka modernismi-perioodi tihti poolitatakse, või millest ka modernismiks nimetatavat alustatakse (nt. M. Foucault), Deely suurt rõhku ei pane. Ka ei pea ta õigeks modernismi lõpetamist prantsuse postmodernismi ilmumisega; ta küll tunnustab nt. J. Derrida töid, kuid peab neid ultramodernismi ilminguks. Postmodernismi kriitika, mida Deely jagab, on ta jaoks seega ühtaegu ka modernismi kriitika. Modernismi hilisesse faasi arvab Deely kogu semioloogia — Saussure'ist lähtuva märgiõpetuse.

Ses kontekstis on huvitav uurida Tartu semiootika kultuuriajastulikke kuuluvusi. On neid, kelle meelest pööre semioloogialt semiootikale toimus 1980ndail aastail, semiosfääri mõiste kasutuselevõtuga koos, ning vastavalt eristatakse varast ja hilist Lotmanit (Mandelker 1994; jt.). Ent oma alal ehk ligidal toimub paljutki teisiti kui mujal ehk kaugemal. Nii võib öelda, et lähedalt vaadates sellist pööret ei ole, ning semiosfääri kontseptsiooni peamised ideed olid olemas juba kaks aastakümnet varem.

TARTU SEMIOOTIKAST, EESTI SEMIOOTIKAST

Eesti on paljudel piiridel olev maa. Üks imelik jutt, mida Deely juba mõnda aega räägib, on see, et Tartust peaks saama alanud sajandil maailma semiootika keskus. Keskuse kontseptsioon teaduse struktuuris on küll kahtlaselt modernse loomuga. Ent igatahes — kui see ei viita muule, siis sellele, et see osa Tartu semiootikast, mis raamatus ei kajastu, on tähelepanu väärt.⁴ Ning et see ei puuduta üksnes seda, mis on, vaid ka seda, mis Tartus veel sündinud pole.

Eesti lugeja on semiootikast aimu saada saanud Juri Lotmani eesti-keelsete tekstide ning Tartu-Moskva semiootikakoolkonna kultuuri-semiootika teeside põhjal. Kuigi eesti keeles on esindatud ka Claude Lévi-Strauss'i, Roland Barthes'i, Tzvetan Todorovi, Jacques Derrida, Umberto Eco, Michel Foucault raamatud, samuti kultuurisemiootika

⁴ Vrd. Sebeok 1998.

biology to linguistics and found that Karl Ernst von Baer's and Lev Berg's models were suited to his purposes. That he was able to use those models seems to be related to the fact that he came from a different cultural background.

Modern — ultramodern — postmodern

Deely draws the borderline between modern and postmodern thought in a slightly unusual way. He is not alone in this perception, but it is important to pay further attention to his choice. Tying the beginnings of the modern period with the works of Descartes is a very widespread view. For Deely, these works indicated the apotheosis of the study of the sign of the Latin Age, leaving aside Poincaré's account published in 1632 (in the year of the founding of the University of Tartu) for three centuries. Deely does not lay much weight on the French Revolution which is often considered as the landmark of the modern period (see for example Foucault) or used to divide the long period in two. Neither does he go along with the idea that the modern period came to an end with the emergence of French postmodernism. He acknowledges the works of Derrida, but considers them as representing the ultramodern. Deely agrees with the critique of postmodernism which for him is at the same time also the critique of modernism. According to his views the whole tradition of semiology following Saussure belongs to the late modern period.

Deely's framework opens an interesting perspective on the question of the position of Tartu semiotics in relation to this periodization. For some researchers the turning point from semiology to semiotics occurred in the 1980ies together with the adoption of the concept of the semiosphere and, accordingly, they distinguish for example between early and late Lotman (Mandelker 1994; etc.). But when observations are made on home turf, a lot may appear differently than from a distance. Thus it could also be claimed that seen from up close no such turn actually occurred, and the main ideas of the concept of the semiosphere were there already two decades earlier.

ABOUT TARTU SEMIOTICS AND SEMIOTICS IN ESTONIA

Estonia is a country of many boundaries. A strange story that Deely has been telling for a while now is that Tartu should become the center of world semiotics in the 21st century. The concept of the center in science structure is of a suspiciously modern nature. But still, if it does not refer to anything else,

eelkäija filosoofias Ernst Cassirer ning sugulashing etnoloogias Clifford Geertz.

Esimese avarama ja kontsentreerituma ülevaate pakkus briti semiootiku Paul Cobley kirjutatud ja Litza Jansz'i joonistatud käsitlus semiootikast vormis, mida autor tähistas sõnapaariga "koomiks-entsüklopeedia". Oma saatesõnas eestikeelsele versioonile rõhutas Paul Cobley Eesti olulisust semiootikas nii soome-ugrilusest kui lihtsalt paigast lähtudes:

Kui ingliskeelne maailm on andnud meile Peirce'i, prantsuskeelne maailm jätnud päranduseks Saussure'i, siis soome-ugri maailm pole sünnitanud mitte üksi Thomas A. Sebeeki, vaid kinkinud ka eesti sünnipäraga teadlase Jakob von Uexkülli, kellelt pärinevad mitmedki semiootika olulisimad põhimõisted. Ning loomulikult mõõtmatu tähendusega, selgelt oma ajast ees käinud suurepärase vene teadlase, kes kandis Tartu kindlalt maailmasemiootika kaardile — Juri Lotmani [...]. (Cobley, Jansz 2002: 2).

Imelik jah, et Tartu on paik, kus hakkas ilmuma ning ilmub tänini maailma vanim perioodiline semiootikaväljaanne "Töid märgisüsteemide alalt" (*Sign Systems Studies*). Selle esimene peatoimetaja Juri Lotman (1922–1993) jõudis ära näha semiootika osakonna loomise Tartu Ülikoolis 1992. a. Seega on Tartu ka paik, kus semiootikast on saanud omaette eriala, mida õpitakse õppekava "Semiootika ja kulturoloogia" alusel. J. Lotmani õpilastest on üles kasvanud järgmine õpetlaste ja õpetajate põlvkond, keda tuntakse juba uue Tartu semiootika nime all. 2000. aastal ilmus ajakirja *S: European Journal for Semiotic Studies* (12.1) erinumber, mis kandis just sellist pealkirja — "New Tartu Semiotics". See Tartu institutsionaalset semiootikat esindav põlvkond (peagi juba kaks põlvkonda) on pannud rõhu võimalikult mitmekülgele ja samas süsteemsele haridusele. See seondub aktiivse osalusega rahvusvahelises semiootikas. Kuid õpetamise seisukohast on oluline ka ülepiirise semiootika käimine Tartusse. Mitte ainult semiootikute külaskäikude kaudu, vaid ka erinevaid koolkondi ja vaatepunkte eestindades. Meie tagasihoidlikke võimalusi arvestades muidugi hästi kaaludes iga uue semiootikaalase üllitise väärtust meie kultuuri- ja haridussituatsioonis.

Alguste rohkus on tunnuslik ka eesti semiootikale. Seda isegi ajalooliselt. Semiootika eelloos on veel nimesid — peale Jakob von Uexkülli (1864–1944) — mis on seotud Eestiga. Näiteks Jan Baudouin de Courtenay (1845–1929), kelle õpetus graafilise ja akustilise keele võrdlustest kujunes suuresti siis, kui ta Tartus töötas (1883–1893) —

then at least it indicates that the part of Tartu semiotics not covered in the book is worth some attention.⁴ And this concerns not only what is happening in Tartu, but also what has not happened yet.

The Estonian audience has received an idea of semiotics from the translations of Lotman's works into Estonian and from the Theses on the Semiotic Study of Cultures of the Tartu-Moscow school. Also, there are the Estonian translations of Claude Lévi-Strauss, Roland Barthes, Tzvetan Todorov, Jacques Derrida, Umberto Eco, Michel Foucault, as well as the predecessor of cultural semiotics in philosophy — Ernst Cassirer, and a kindred spirit in ethnology, Clifford Geertz.

The comic-book/encyclopedia by Paul Copley with drawings by Litza Jansz was the first one to introduce a more comprehensive historical account of the discipline to the Estonian readership. In his foreword to the Estonian version Paul Copley underscored the significance of Estonia in semiotics in relation to the Finno-Ugric dimension on the one hand, and the place itself, on the other. He says,

While the English-speaking world has given us Peirce, the French-speaking world has left Saussure as a legacy, and the Finno-Ugric world has not only given birth to Thomas A. Sebeok, but has also presented us a scholar of Estonian origin Jakob von Uexküll to whom we owe a number of basic concepts in semiotics. And of course, there is Juri Lotman — an exceptional Russian scholar of immeasurable significance, clearly ahead of his time, who firmly took Tartu to the world map of semiotics [...]. (Copley, Jansz 2002:2).

It is indeed peculiar that the oldest periodical in semiotics in the world — the journal *Sign Systems Studies* — was and still is published in Tartu. Its first editor-in-chief Juri Lotman (1922-1993) lived long enough to witness the establishment of the Department of Semiotics at the University of Tartu in 1992. Tartu is also a place where semiotics has become a separate field of study, and is taught and learned as a programme in Semiotics and Theory of Culture. The students of Lotman have become the next generation of scholars and teachers, already recognized under the name of New Tartu Semiotics. In 2002 the journal *S: European Journal for Semiotic Studies* published a special issue in Tartu semiotics under this very title — “New Tartu Semiotics”. The priority of this generation (soon already two generations) who represent institutionalized semiotics in Tartu is wide-ranging and systematic education in semiotics. This goes hand in hand with an active participation in international semiotics. From the point of view of teaching it is vital to host

⁴ See for example Sebeok 1998.

foneemideõpetusel on aga semiootika arenguloos väga oluline osa. Või ka Kloostri vallas Harjumaal sündinud ning Tallinnas surnud Jakob Linzbach (1874–1953), eesti interlingvist, kelle kohta kirjutatud tööd viitavad tema olulisele kohale semiootika ajaloos. Isaac Revzini arvates lahendas J. Linzbach analoogiliselt F. de Saussure'ile ja viimasest sõltumatult üldsemiootika probleeme (Revzin 1965). J. Linzbachi raamat "Filosofilise keele põhimõtted. Täpse keeleteaduse katse" ilmus samal aastal F. de Saussure'i loengutega. Muuhulgas sätestab J. Linzbach oma raamatus paljukeelsuse ühe keele sees ehk siis loomuldasa semiootilise probleemi, mis tuleneb vajadusest kasutada loomulikku keelt väga erinevate nähtuste kirjeldamiseks-tõlkimiseks-tõlgendamiseks:

Ka tavalises keeles on märgatav vajadus kasutada üheaegselt erinevaid vaatepunkte, sest soovist muuta oma mõte võimalikult arusaadavaks me sõnastame selle paljukordselt erinevate sõnade abil. [...] Selgelt ja väljendusrikkalt rääkimine tähendab paljukordset rääkimist, selgitades räägitavat lähtuvalt erinevatest isoleeritud vaatepunktidest, mis paiknevad selliselt, et nende kaudu tekkivate kujutluspiltide kooslus tekitab kuulajate ja lugejate meeltes ettekujutuse, mis meenutab küllalt lähedalt tegelikkust [...] (Linzbach 1916: 201).

Loomulikku keelt kõrvutab J. Linzbach looduse keelega: "Looduse keelest erineb see [inimkeel] selle poolest, et kasutab vaid teatud lõplikku hulka vaatepunkte. "Loodust" aga võib kujutleda kui moodustist, millel on lõpmatu hulk vaatepunkte" (Linzbach 1916: 202).

Kui ühelt poolt võib kultuuri arengut vaadelda loodusest eemaldumisenäna, siis teiselt poolt võib selles näha J. Linzbachi vaimus vastupidist protsessi. Nii tervikuna kui paljukeelse kooslusena areneb kultuur mitmekesisuse ja heterogeensuse suunas. Ka Tartu-Moskva koolkonna kultuurisemiootika teesides on lause: "Kultuuri iseloomustavaks jooneks on püüd keelte heterogeensuse poole" (Uspenskij *et al.* 1998: 79). Heterogeensus omakorda võimaldab ka teaduslikku analüüsi vaadelda mitte üksnes ühtse teadusliku vaatepunktina, vaid erinevate vaatepunktide süsteemina, milles iga konkreetne kultuuri uuriv teadlane alustab tegevust oma vaatepunkti avalikust määratlemisest. Kultuuri uurivad teadused ja teadlased moodustavad seega heterogeense vaatepunktide koosluse ning eeldavad jõupingutusi nende erinevate vaatepunktide omavaheliseks suhtlemiseks, seostamiseks ning metodoloogiliseks üldistamiseks. Nii muutub teadus ise semiootilise süsteemina mingil hetkel üldistavat kirjeldust vajavaks: "Semiootilise süsteemi struktuurse organiseerituse kõrgeimaks vormiks on enesekirjelduse staadium. Kirjeldamise protsess

semioticians from other countries in Tartu, not only when they come visiting, but also through translations of their works representing different schools and points of view. At the same time we have to take into account our modest circumstances and consider carefully the weight of each new publication in the field of semiotics in our cultural and educational space.

A multiplicity of beginnings is also characteristic of semiotics in Estonia, even from the historical perspective. Alongside Jakob von Uexküll (1864–1944) there are other figures in the prehistory of semiotics that are connected to Estonia, for example, Jan Baudouin de Courtenay (1845–1929), whose study comparing the foundations of graphic and acoustic language largely took shape while he was working in Tartu between 1883 and 1893 — and the study of phonemes plays a significant role in the history of the formation of the discipline of semiotics. There is also the Estonian interlinguist Jakob Linzbach who was born in Harjumaa in 1874 and died in Tallinn in 1953. Research into his work demonstrates his notable part in the history of semiotics. Thus, for example, according to Isaac Revzin Linzbach found similar solutions to the problems of general linguistics as did Saussure, but independently from the latter (Revzin 1965). The book by Linzbach *The Principles of Philosophical Language: An Attempt at Exact Linguistics* appeared in the same year (1916) when Saussure's lectures were published. In this book Linzbach establishes among other things that each language is polyglot — an essentially semiotic problem that arises from the practical need to use natural language to describe, translate and interpret a multiplicity of widely different phenomena. He writes,

There is a considerable need also in the natural language to use different viewpoints simultaneously, for because of our wish to formulate our thoughts as clearly as possible we have to rephrase them many times using different words. [...] Speaking clearly and expressively requires repeated reformulation and explication of the matter from different isolated viewpoints which are located in such a manner that the assembly of images created through them evokes an image in the minds of listeners and readers which closely resembles the real. (Linzbach 1916: 201)

Linzbach compares natural language to the language of nature. He says, "It [the human language] differs from nature in that it only uses a certain limited amount of perspectives. 'Nature', on the other hand, can be envisaged as a conglomerate that has an infinite number of viewpoints" (Linzbach 1916: 202).

When on the one hand, we could describe the development of culture as moving away from nature, we could, on the other hand, view it as a contrary movement in the spirit of Linzbach. Both as a whole and as a polyglot

ise osutub struktuurse organiseerituse lõpuleviimiseks" (Lotman 1996: 170). Kui see struktuurne organiseeritus ei kutsu esile stagnatsiooni, vaid säilitab loomuliku mitmekesisuse ning arenguvõimalused nagu J. Deely raamat, siis tähendab organiseeritus nii mõistmise kui muutumise suunas liikumist.

1969.a. ilmunud artiklis "Inimesed ja märgid" on J. Lotman väitnud:

Tihti võtab ta [teadus] selle, mis tundus arusaadav ja lihtne, ja avastab seal arusaamatuse ja keerukuse. Mitte alati ei tee teadus tundmatut tuntuks — tihti käitub ta otse vastupidi. Lõpuks ei püüa teadus tihti üldsegi võimalikult palju vastuseid anda: ta lähtub sellest, et küsimuse õige asetus ja arutluse õige käik kujutavad endast suuremat väärtust kui valmiskujul antud, olgu isegi tõesed, kuid kontrollimatud vastused. (Lotman 1969).

Aasta hiljem kirjutas ta ajaleheartiklis (mis küll 1970.a. ajalehes "Rahva Hääl" ilmumata jäi) "Semiootika ja tänane maailm": "Inimene õpib mõistma loomi, valmistub kontaktideks kosmoses, kuid tal seisab alles ees enda ja nende mõistmine, kes tema kõrval on, selle mõistmine, mida üldse tähendab "mõistma". Mõista mõistmist tähendab mõista mitte-mõistmist [...]" (Lotman 2003: 100).

Kui Tartu-Moskva semiootikakoolkonna arengus on eristatud ajaloolist Moskva lingvistikatraditsiooni ja sellest välja kasvanud huvi lihtsamate semiootiliste objektide (male, kriminaalromaanid, absurdi-näidendid jne.) ja nende analüüsi formaliseerimise vastu, siis teiselt poolt on rõhutatud Tartu kui Peterburi ja eelkõige vene vormikoolkonna, samuti Mihhail Bahtini jt. traditsioone jätkava suuna huvi keeruliste objektide ja terve kultuuri kui keerulise objekti uurimise vastu. See suund on Tartus ikka elujõuline olnud. Ja selle suuna taustal on loomulik ka semiootika aluste sõnastamise kogemuse toomine Eestisse just J. Deely raamatuna, milles semiootika jääb piisavalt keeruliseks ega lihtsustu.

Deely on, mida raamatu lõpu poole, seda enam, temperamentne ja teravmeelne mõtleja, kelle haritusega on raske võistelda. Dialoog Tartuga muutub veelgi põnevamaks, kui lugemisel juurde mõelda seda, mida Juri Lotman kirjutas semiootilisest modelleerimisest, paralleelselt Thomas Sebeoki mainimisega tekstis.

Lugeja leiab siin kompleksse aluse semiootikale ja leiab ka terve komplekti semiootika alguseid. Raamatu läbilugenu peaks mõistma, et semiootika mõistmiseni viib erinevaid teid ja et erinevad algused võivad ikkagi juhtida meid ühes suunas — mõistmise suunas.

configuration culture is developing towards diversity and heterogeneity. *The Theses on the Semiotic Study of Cultures* of the Tartu-Moscow school contain the following statement, "The pursuit of heterogeneity of languages is a characteristic feature of culture" (Uspenskij et al 1998: 20). Heterogeneity, in its turn, enables us to perceive scientific analysis not just as departing from a single unified viewpoint, but as consisting of a system of perspectives within which each scholar who studies culture has to start by explicitly identifying his or her point of departure. The disciplines and scholars studying culture therefore constitute a heterogeneous collection of viewpoints within which efforts have to be made in order to relate different perspectives to one another, to allow them interact and to unify them methodologically. As a semiotic system, research will at some point develop a need for a generalized description of itself. Lotman says, "The highest form of structured organization of a semiotic system is the phase of self-description. The process of description itself completes structural organization" (Lotman 1996: 170). If this structural organization does not cause stagnation, but retains its natural diversity and prospects for further development, as exemplified by Deely's book, then organization means movement towards understanding and change. In his article "Humans and signs" that was published in 1969 Lotman says,

It [science] often takes that what seemed so simple and clear and discovers complexity and uncertainty there. Science does not always make the unknown known, it often behaves in a completely opposite manner. In the end, science does not always aim at providing as many answers as possible, instead it departs from the assumption that the right way of posing the question and the correct course of argument embody greater value than ready-made answers even if they are right but have not been controlled. (Lotman 1969).

A year later, in a newspaper article entitled "Semiotics and the contemporary world" (which, however, could be published only later in a collection of articles) he wrote, "Humans learn to understand animals, prepare for contacts from outer space but they are only starting to understand themselves and those who stand beside them, only beginning to understand what it means to "understand". To understand understanding also means to understand not-understanding [...]" (Lotman 2003: 100).

In the development of the Tartu-Moscow school of semiotics a distinction has been observed between the historical tradition of Moscow linguistics that took an interest in simpler semiotic objects, such as chess, detective stories, theatre of the absurd etc, and aiming at the formalization of their analysis, and the Tartu and St Petersburg traditions together with the Russian Formalist School as well as the tradition following M. Bakhtin that

SELLESTSAMAST RAAMATUST SIIN

Võrreldes eelmise inglisekeelse väljaandega (Deely 1990), on käesolev väga oluliselt täienenud. Ta on pea poole paksem — lisandunud on peatükid kaheksandast üheteistkümnendani, ning olulisi täiendusi on ka esimestes, eriti kolmandas ja neljandas.

Selle raamatu varasemad versioonid on ilmunud portugali (1990), rumeenia (1997), ukraina (2000), itaalia (2004) keeles. Valmimisel on ka jaapani ja bulgaaria variandid.

Et raamat on kahes keeles — eesti ja inglise — on muidugi omaette tähelepanu väärt. Selles võib näha seost John Deely ammuse armastusega mitmekeelsete raamatute vastu. Selline on nimelt ta tõlgitud Poinset teos, kus originaali ladina keele kõrval on inglisekeelne tõlge. Aga sama näeme Deely “Miks semiootika?” lisades (Deely 2004: 59–69), kus ka John Locke’i algse inglisekeelse teksti kõrval seisab hilisem tõlge ladina keelde, ning Ferdinand de Saussure’i raamatu prantsusekeelsete lõikude kõrval on inglisekeelne tõlge.

Ent selles võib näha ka tõlkimise kui keskse semiootilise protsessi tähistamist, mis niimoodi ju J. Lotmani semiootikakoolkonnale omane. Kaks keelt ei seisa kõrvu mitte selleks, et otsustada tõlke täpsuse üle. Nad seisavad lähestikku, et kõnelda, et tekstina elusam olla.

KIRJANDUS

- Barthes, Roland 1997 [1964]. *Elements of Semiology*. New York: Hill and Wang.
- Berger, Arthur Asa 1988. *Signs in Contemporary Culture: An Introduction to Semiotics*. Salem: Sheffield Pub. Co.
- Boklund-Lagopoulou, Karin; Lagopoulos, Alexandros; Gottdiener, Mark (eds.) 2002. *Semiotics*. 4 vols. London: Sage.
- Bouissac, Paul (ed.) 1998. *Encyclopedia of Semiotics*. New York: Oxford University Press.
- Chandler, Daniel 2002. *Semiotics: The Basics*. London: Routledge.
- Cobley, Paul (ed.) 2001. *The Routledge Companion to Semiotics and Linguistics*. London: Routledge.
- (ed.) 2003. *Realism for the 21st Century: A Deely Reader*. Manuscript, viii+464 p.
- Cobley P., Jansz L. 1997. *Semiotics for Beginners*. Cambridge: Icon Books.
- Cobley P., Jansz L. 2002. *Juhatus semiootikasse*. Tallinn: Koge.

were each more interested in studying complex objects and the whole of culture as a complex object. This direction has always been vital and vigorous in Tartu. Against this background it is only natural that the experience of formulating the basics of semiotics be brought to Estonia in the form of Deely's book which presents semiotics as a complex phenomenon with no simplifications.

As the text goes on, Deely shows himself to be an ever more spirited and sharp-witted thinker whom it is hard to beat in erudition. The dialogue between the book and the Tartu tradition becomes even more exciting when, parallel to the mentioning of Thomas A. Sebeok in the text, the reader recalls what Lotman has written about semiotic modelling.

The reader finds here a complex basis for semiotics as well as a whole collection of the basics of semiotics. The reader who has finished this book should comprehend that there are several ways leading to the understanding of semiotics and that different beginnings may still lead us in one direction — towards greater understanding.

ABOUT THE TARTU EDITION

Compared to its previous English edition (Deely 1990), the present version has been expanded and revised. It has almost doubled in volume — the chapters from eight to eleven are new, and the first, but especially the third and fourth chapters contain important additions.

Earlier versions of this book have been published in Portuguese (1990), Romanian (1997), Ukrainian (2000), and Italian (2004). The Japanese and Bulgarian editions are being prepared.

The fact that the book is published in two languages — English and Estonian — is itself significant. On the one hand, this conveys Deely's love for multilingual books; indeed, it is similar to the book by Poinset that he has translated, displaying the English translation side by side with its Latin original. The same pattern has been followed in the appendices to Deely's *Why semiotics?* (Deely 2004: 59–69) where the original English text by Locke is accompanied by a later translation into Latin, and the English version appears next to the passages of Saussure in French.

We could also interpret this arrangement as signifying the process of translation that is so essential for Lotman's school. Two languages have not been placed side by side in order to check the accuracy of the translation. They are close to each other in order to speak, to interact, to be more alive as a text.

- Danesi, Marcel 1998. *Sign, Thought and Culture*. Toronto: Canadian Scholars' Press Inc.
- 1999. *Cigarettes, High Heels, and Other Interesting Things: An Introduction to Semiotics*. New York: St Martin's Press.
- Danesi, Marcel; Santeramo, Donato (eds.) 1999. *The Sign in Theory and Practice: An Introductory Reader in Semiotics*. Toronto: Canadian Scholars' Press.
- Deely, John Nathaniel 1965. Evolution: Concept and content; Part I. *Listening: Current Studies in Dialog* 0(0): 27–50.
- 1966. Evolution: Concept and content; Part II. *Listening: Current Studies in Dialog* 1(1): 38–66.
- 1969. The philosophical dimensions of the origin of species. *The Thomist* 33: 75–149, 251–342.
- 1971. *The Tradition via Heidegger: An Essay on the Meaning of Being in the Philosophy of Martin Heidegger*. The Hague: Martinus Nijhoff.
- 1982. *Introducing Semiotic: Its History and Doctrine*. Bloomington: Indiana University Press.
- 1990. *Basics of Semiotics*. Bloomington: Indiana University Press.
- 1990. *Semiotica basica*. (Pinto, Julio C. M., trans.) Sao Paulo: Editora Atica.
- 1994a. *The Human Use of Signs or: Elements of Anthroposemiosis*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers.
- 1994b. *New Beginnings: Early Modern Philosophy and Postmodern Thought*. Toronto: University of Toronto Press.
- (ed.) 1995. *Thomas A. Sebeok Bibliography 1942–1995*. (Arcadia bibliographica virorum eruditorum 15.) Bloomington: Eurolingua.
- 1997 [1990]. *Bazele semioticii*. (Net, Mariana, trans.) Bucuresti: All.
- [Dili, Dzhan] 2000 [1997]. *Osnovi semiotiki*. (Druge dopovnene vidannya.) (Karas', Anatolij, trans.) L'viv: Arsenal.
- 2001. *Four Ages of Understanding: The First Postmodern Survey of Philosophy from Ancient Times to the Turn of the Twenty-first Century*. Toronto: University of Toronto Press.
- 2002. *What Distinguishes Human Understanding?* South Bend: St. Augustine's Press.
- 2003. *The Impact on Philosophy of Semiotics: The Quasi-Error of the External World with a Dialogue between a 'Semiotist' and a 'Realist'*. South Bend: St. Augustine's Press.
- 2004. *Why Semiotics?* New York: Legas.
- Deely, John; Nogar, Raymond J. 1973. *The Problem of Evolution: A Study of the Philosophical Repercussions of Evolutionary Science*. New York: Appleton-Century-Crofts, Educational Division, Meredith Corporation.
- Deely, John; Williams, Brooke, Kruse, Felicia (eds.) 1986. *Frontiers in Semiotics*. Bloomington: Indiana University Press.

REFERENCES

- Barthes, Roland 1997 [1964]. *Elements of Semiology*. New York: Hill and Wang.
- Berger, Arthur Asa 1988. *Signs in Contemporary Culture: An Introduction to Semiotics*. Salem: Sheffield Pub. Co.
- Boklund-Lagopoulou, Karin; Lagopoulos, Alexandros; Gottdiener, Mark (eds.) 2002. *Semiotics*. 4 vols. London: Sage.
- Bouissac, Paul (ed.) 1998. *Encyclopedia of Semiotics*. New York: Oxford University Press.
- Chandler, Daniel 2002. *Semiotics: The Basics*. London: Routledge.
- Cobley, Paul (ed.) 2001. *The Routledge Companion to Semiotics and Linguistics*. London: Routledge.
- (ed.) 2003. *Realism for the 21st Century: A Deely Reader*. Manuscript, viii+464 p.
- Cobley P., Jansz L. 1997. *Semiotics for Beginners*. Cambridge: Icon Books.
- Cobley P., Jansz L. 2002. *Juhatus semiootikasse*. Tallinn: Koge.
- Danesi, Marcel 1998. *Sign, Thought and Culture*. Toronto: Canadian Scholars' Press Inc.
- 1999. *Cigarettes, High Heels, and Other Interesting Things: An Introduction to Semiotics*. New York: St Martin's Press.
- Danesi, Marcel; Santeramo, Donato (eds.) 1999. *The Sign in Theory and Practice: An Introductory Reader in Semiotics*. Toronto: Canadian Scholars' Press.
- Deely, John Nathaniel 1965. Evolution: Concept and content; Part I. *Listening: Current Studies in Dialog* 0(0): 27–50.
- 1966. Evolution: Concept and content; Part II. *Listening: Current Studies in Dialog* 1(1): 38–66.
- 1969. The philosophical dimensions of the origin of species. *The Thomist* 33: 75–149, 251–342.
- 1971. *The Tradition via Heidegger: An Essay on the Meaning of Being in the Philosophy of Martin Heidegger*. The Hague: Martinus Nijhoff.
- 1982. *Introducing Semiotic: Its History and Doctrine*. Bloomington: Indiana University Press.
- 1990. *Basics of Semiotics*. Bloomington: Indiana University Press.
- 1990. *Semiotica basica*. (Pinto, Julio C. M., trans.) Sao Paulo: Editora Atica.
- 1994a. *The Human Use of Signs or: Elements of Anthroposemiosis*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers.
- 1994b. *New Beginnings: Early Modern Philosophy and Postmodern Thought*. Toronto: University of Toronto Press.
- (ed.) 1995. *Thomas A. Sebeok Bibliography 1942–1995*. (Arcadia bibliographica virorum eruditorum 15.) Bloomington: Eurolingua.

- Eco, Umberto 1968. *La struttura assente: Introduzione alla ricerca semiologica*. Milano: Bompiani.
- 1977. *A Theory of Semiotics*. London: MacMillan Press.
- 1998 [1968]. *Отсутствующая структура*. Санкт-Петербург: ТОО ТК «Петрополис».
- 2002. *La struttura assente: La ricerca semiotica e il metodo strutturale*. Milano: Bompiani.
- Greimas, Algirdas Julien; Courtés, Joseph 1966. *Sémiotique: Dictionnaire raisonné de la théorie du langage*. Paris: Hachette.
- Johansen, Jørgen D.; Larsen, Svend E. 2002 [1994]. *Signs in Use: An Introduction to Semiotics*. London: Routledge.
- Innis, Robert E. (ed.) 1985. *Semiotics. An Introductory Anthology*. Bloomington: Indiana University Press.
- Kreidlin, Grigori E.; Krongauz, Maksim A. 1997. = Крейдлин, Г. Е.; Кронгауз М. А., *Семиотика, или азбука общения*. М.: МИРОС.
- Linzbach, Jakob 1916 = Линцбах, Я. *Принципы философского языка. Опыт точного языкознания*. Петроград.
- Lotman, Juri 1969. *Люди и знаки. Советская Эстония* 1.02.
- 1996 [1990]. = Лотман, Юрий. *Внутри мыслящих миров. Человек-текст-семиосфера-история*. Москва: Языки русской культуры.
- 2001 [1990]. *Universe of the Mind. A Semiotic Theory of Culture*. London: I.B.Tauris Publishers.
- 2003 [1970]. = Лотман, Юрий. Семиотика и сегодняшний мир. In: Лотман, Ю., *Воспитание души*. Санкт-Петербург: Искусство-СПБ, 98–101.
- Mandelker, Amy 1994. Semiotizing the sphere: Organicist theory in Lotman, Bakhtin, and Vernadsky. *Publications of the Modern Language Association* 109(3): 385–396.
- Morris, Charles 1946. *Signs, Language and Behavior*. New York: Prentice-Hall.
- Nöth, Winfried 1990. *Handbook of Semiotics*. Bloomington: Indiana University Press.
- Perron, Paul; Danesi, Marcel (eds.) 2003. *Classic Readings in Semiotics: For Introductory Courses*. Ottawa: Legas.
- Posner, Roland; Robering, Klaus; Sebeok, Thomas A. (eds.) 1997–2004. *Semiotics: A Handbook on the Sign-Theoretic Foundations of Nature and Culture*. 4 vols. Berlin: Walter de Gruyter.
- Prewitt, Terry J.; Deely, John (eds.) 2003. *Semiotics 2002*. New York: Legas.
- Revsin, Isaac 1965. = Ревзин, Исаак. О книге Я.Линцбаха «Принципы философского языка. Опыт точного языкознания». Петроград 1916, 226 стр. *Труды по знаковым системам (Sign Systems Studies)* 2: 339–344.

- 1997 [1990]. *Bazele semioticii*. (Net, Mariana, trans.) Bucuresti: All.
- [Dili, Dzhon] 2000 [1997]. *Osnovi semiotiki*. (Druge dopovnene vidannya.) (Karas', Anatolij, trans.) L'viv: Arsenal.
- 2001. *Four Ages of Understanding: The First Postmodern Survey of Philosophy from Ancient Times to the Turn of the Twenty-first Century*. Toronto: University of Toronto Press.
- 2002. *What Distinguishes Human Understanding?* South Bend: St. Augustine's Press.
- 2003. *The Impact on Philosophy of Semiotics: The Quasi-Error of the External World with a Dialogue between a 'Semiotist' and a 'Realist'*. South Bend: St. Augustine's Press.
- 2004. *Why Semiotics?* New York: Legas.
- Deely, John; Nogar, Raymond J. 1973. *The Problem of Evolution: A Study of the Philosophical Repercussions of Evolutionary Science*. New York: Appleton-Century-Crofts, Educational Division, Meredith Corporation.
- Deely, John; Williams, Brooke, Kruse, Felicia (eds.) 1986. *Frontiers in Semiotics*. Bloomington: Indiana University Press.
- Eco, Umberto 1968. *La struttura assente: Introduzione alla ricerca semiologica*. Milano: Bompiani.
- 1977. *A Theory of Semiotics*. London: MacMillan Press.
- 1998 [1968]. *Отсутствующая структура*. Санкт-Петербург: ТОО ТК «Петрополис».
- 2002. *La struttura assente: La ricerca semiotica e il metodo strutturale*. Milano: Bompiani.
- Greimas, Algirdas Julien; Courtés, Joseph 1966. *Sémiotique: Dictionnaire raisonné de la théorie du langage*. Paris: Hachette.
- Johansen, Jørgen D.; Larsen, Svend E. 2002 [1994]. *Signs in Use: An Introduction to Semiotics*. London: Routledge.
- Innis, Robert E. (ed.) 1985. *Semiotics. An Introductory Anthology*. Bloomington: Indiana University Press.
- Kreidlin, Grigori E.; Krongauz, Maksim A. 1997. = Крейдлин, Г. Е.; Кронгауз М. А., *Семиотика, или азбука общения*. М.: МИРОС.
- Linzbach, Jakob 1916 = Линцбах, Я. *Принципы философского языка. Опыт точного языкознания*. Петроград.
- Lotman, Juri 1969. Люди и знаки. *Советская Эстония* 1.02.
- 1996 [1990]. = Лотман, Юрий. *Внутри мыслящих миров. Человек-текст-семиосфера-история*. Москва: Языки русской культуры.
- 2001 [1990]. *Universe of the Mind. A Semiotic Theory of Culture*. London: I.B.Tauris Publishers.
- 2003 [1970]. = Лотман, Юрий. Семиотика и сегодняшний мир. In: Лотман, Ю., *Воспитание души*. Санкт-Петербург: Искусство-СПБ, 98–101.

- Sebeok, Thomas A. (ed.) 1994 [1986]. *Encyclopedic Dictionary of Semiotics*. 3 vols. 2nd ed. Berlin: Mouton de Gruyter.
- 1994. *Signs: An Introduction to Semiotics*. Toronto: University of Toronto Press.
- 1998. The Estonian connection. *Sign Systems Studies* 26: 20–41.
- Stepanov, Juri 1971 = Степанов, Ю. С. *Семиотика*. Москва: Наука.
- (ed.) 1983. *Семиотика*. Москва: Радуга.
- Uspenskij, B. A.; Ivanov, V. V.; Toporov, V. N.; Pjatigorskij, A. M.; Lotman, J. M. 1998. Theses on the semiotic study of cultures (as applied to the Slavic texts). *Kultuurisemiootika teesid. Tartu Semiotics Library* 1: 33–88.

- Mandelker, Amy 1994. Semiotizing the sphere: Organicist theory in Lotman, Bakhtin, and Vernadsky. *Publications of the Modern Language Association* 109(3): 385–396.
- Morris, Charles 1946. *Signs, Language and Behavior*. New York: Prentice-Hall.
- Nöth, Winfried 1990. *Handbook of Semiotics*. Bloomington: Indiana University Press.
- Perron, Paul; Danesi, Marcel (eds.) 2003. *Classic Readings in Semiotics: For Introductory Courses*. Ottawa: Legas.
- Posner, Roland; Robering, Klaus; Sebeok, Thomas A. (eds.) 1997–2004. *Semiotics: A Handbook on the Sign-Theoretic Foundations of Nature and Culture*. 4 vols. Berlin: Walter de Gruyter.
- Prewitt, Terry J.; Deely, John (eds.) 2003. *Semiotics 2002*. New York: Legas.
- Revzin, Isaac 1965. = Ревзин, Исаак. О книге Я.Линцбаха «Принципы философского языка. Опыт точного языкознания». Петроград 1916, 226 стр. *Труды по знаковым системам (Sign Systems Studies)* 2: 339–344.
- Sebeok, Thomas A. (ed.) 1994 [1986]. *Encyclopedic Dictionary of Semiotics*. 3 vols. 2nd ed. Berlin: Mouton de Gruyter.
- 1994. *Signs: An Introduction to Semiotics*. Toronto: University of Toronto Press.
- 1998. The Estonian connection. *Sign Systems Studies* 26: 20–41.
- Stepanov, Juri 1971 = Степанов, Ю. С. *Семиотика*. Москва: Наука.
- (ed.) 1983. *Семиотика*. Москва: Радуга.
- Uspenskij, B. A.; Ivanov, V. V.; Toporov, V. N.; Pjatigorskij, A. M.; Lotman, J. M. 1998. Theses on the semiotic study of cultures (as applied to the Slavic texts). *Kultuurisemiootika teesid. Tartu Semiotics Library* 1: 33–88.

AUTORI EESSÕNA NELJANDALE TRÜKILE

Käesolev neljas "Semiootika aluste" trükk¹ lisab täiendatud kolmandale trükile veel kaks peatükki. Kümnes peatükk sünteesib tutvustavatel eesmärkidel täielikku filosoofia ajalugu, mille ma "Mõistmise neljas ajastus" semiootika vaatepunktist visandasin, samal ajal kui Üheteistkümnes peatükk esitab "inimolemuse" uue definitsiooni ja mõistmise, mis tähistab semiootilist üleminekut postmodernistlikkusse ajastusse. Seega on käesolev raamat praeguse seisuga originaalteose kõige täielikum trükk.

Selle raamatu esimene variant sai alguse Brasiilias, aasta jooksul, mille ma veetsin seal Fulbrighti professorina. Ka teine täiendatud trükk oli Fulbrighti-aasta tulemus, tookord olin Fulbrighti professor Mehhikos, alates 1994. aasta sügisest. Mis aga käesolevas kolmandas väljaandes teisele trükile lisandub, on see, et käesolev trükk võtab arvesse seda — nagu väljendus kadunud Thomas A. Sebeok — "toona mitte nii isenesestmõistetavat tõsiasja, et iga mees, naine ja laps käsutab märkide-merd, mida ta osaliselt teistega jagab ning millesse see olend-monaad on ülepea sisse kastetud ja milles ta peab ellujäämiseks kogu oma elu enesele teed tegema" (Sebeok 2001: ix) — ja "toona" võiks antud juhul viidata ka ajale, mil sündisid käesoleva raamatu varasemad versioonid.

Käesoleva raamatu esimene trükk ilmus 1990. aasta hilissuvel, peaaegu ühel ajal nii portugali keeles, São Paulo kirjastuse Ática Editora väljaandel, pealkirjaga "Semiótica Básica", kui inglise keeles, Indiana University Press'i kirjastusel Bloomingtonis, pealkirjaga "Basics of Semiotics". Nende kahe originaaltrüki tekst on 1996. aasta detsembris Universidad Iberoamericana Pressi poolt välja antud hispaaniakeelses variandis kasvanud 30 protsendi võrra ja see väljaanne ongi teose teine täiendatud trükk. Seda viimast versiooni on siinkohal kolmanda trüki tarbeks täiendatud. Räägin lisandustest kohe lähemalt.

Kui kerkis esile võimalus korraldada "Semiootika aluste" tõlge hispaania keelde ja selle avaldamine Mehhikos, tundus olevat soodus aeg olukorda ära kasutada ja teha "Semiootika aluste" arutlused ajakohaseks järgneval viisil.

1. Võtmaks arvesse põhilisi raskusi, mis teose materjali mõistmisel esmatrüki avaldamisest möödunud seitsme aasta jooksul esile olid kerkinud, laiendasin ja muutsin selgemaks semioosi käsitlust 3. peatükis ja märkide käsitlust 4. peatükis, illustreerides kumbagi neist peatükkidest lisaga.

¹ Kuna aga vahepealsed trükid pole ilmunud inglise keeles, siis inglise keelsena on käesolev ühtlasi teine trükk.

AUTHOR'S PREFACE TO THE FOURTH EDITION

This fourth edition¹ of *Basics of Semiotics* adds yet two further chapters to the expanded third edition. Chapter 10 synthesizes for introductory purposes the complete history of philosophy I redrew from the standpoint of semiotics in Four Ages of Understanding, while Chapter 11 sets forth the new definition and understanding of “human being” that marks the semiotic transition to the postmodern era. This is, therefore, the most complete edition of the original work to date.

The first edition of this book originated in Brasil, during my year there as a Fulbright Professor. An expanded second edition was also the result of a year as a Fulbright Professor, this time in México beginning in the fall of 1994. This third edition adds to the second edition mainly a consideration of what the late Professor Thomas A. Sebeok described² as “the fact, not then self-evident,” — here, “then” may be taken to refer to the time-frame of the earlier editions of the present work — “that each and every man, woman, and child superintends over a partially shared pool of signs in which that same monadic being is immersed and must navigate for survival throughout its singular life.”

The first edition was published in the late summer of 1990, almost simultaneously (with a difference only in the concluding paragraph) in Portuguese under the title of *Semiótica Básica* by Ática Editora in São Paulo and in English under the title of *Basics of Semiotics* in Bloomington by Indiana University Press. The text of those two original publications was enlarged by 30% for the Spanish edition published in December of 1996 by the Universidad Iberoamericana Press to constitute an enlarged second edition. This later edition is here further expanded. The additions I here explain in detail.

When the opportunity arose to arrange for a Spanish translation and publication of *Basics of Semiotics* in Mexico, it seemed opportune to take advantage of the situation by bringing the discussions of *Basics* up to date, as follows:

1. To take account of the principal difficulties in understanding the material that had come to light in the years since the work first appeared, I extended and clarified the discussion of semiosis in Chapter 3 and of signs in Chapter 4 by adding an Addendum to each of these chapters.

¹ Which is actually the second in English.

² Sebeok 2001: ix.

2. Kaasajastasin semiootika ajaloo käsitluse vastavalt asjade tänasele seisule, tehes juba ammu vajaliku õienduse mõistete "semiootika" ja "semioloogia" kasutamise kohta. Selleks lisasin ma uue osa 7. peatükile. Seesama lisandus selgitab ühtlasi ka semiootika suhet areneva postmodernismi mõistega — mõistega, mis on äärmiselt vajalik, mõistmaks semiootika eemaldumist neist epistemoloogilistest paradigmat, mis on küll erineval moel, kuid pidevalt määranud klassikalist modernistlikku² mõtlemist. See materjal on algselt visandatud Norma Tasca ettepanekul (vt Tasca Ed. 1995) ja põhineb peamiselt mu loengutel Anáhuaci Ülikoolis Mexico City's aastatel 1994–1995.
3. Lisasin ka uue, kaheksanda peatüki, mis üritab anda põhilisi fakte mõistete ja eristuste kohta, mis minu arvates saavad olema tähtsal kohal semiootilise teadvuse kui *loomupäraselt* interdistsiplinaarse vaateviisi jätkuvas arengus. See materjal sai esmakordselt visandatud Marcel Danesi üleskutsel, osalemaks suurepäraseks sündmuseks kujunenud sümposiumil "Semiootika kui sild humanitaar- ja reaalteaduste vahel", mis peeti Toronto Ülikooli Victoria kolledžis 2.–6. novembril 1995.

Arvestades, et semiootika on tõusmas *postmodernistlikuks* peetavat vaimset kultuuri määravaks algelemendiks, tundus kolmanda trüki seisukohalt eriti vajalik pöörduda semiootilisest aspektist tänapäeva filosoofiat algusest peale kimbutusse seadnud mõistatuse, nimelt "välise maailma" küsimuse poole. Nõnda olen ma siia lisanud:

4. uue, üheksanda peatüki, "Välise maailma pool-eksitus". See peatükk on variant ettekandest, mille ma kirjutasin dr Susan Petrilli ettepanekul rahvusvahelise kollokviumi "Logica, Dialogica, Ideologica" jaoks, mis peeti 13.–16. veebruaril Bari Ülikoolis, tähistamaks professor Augusto Ponzio kuuekümnendat sünnipäeva ja — saatuse

² Sõna 'modern' on siin ja edaspidi tõlgitud vastavalt kontekstile kas 'modernistlik' või 'modernismiaegne', lähtudes selle sõna erilisest kasutusest John Deely teostes. Deely eristab filosoofia ajaloos nelja perioodi: antiikaeg, ladina skolastilise filosoofia tähe all möödunud keskaeg, mille arengud kulmineerusid John Poinso^t teosega "Tractatus de Signis", modernismiaeg, mis ajalisel katab enam-vähem uusajaga ajalooteaduses, ja postmodernism, mille alguse tunnistajaks semiootiline mõtlemine on olnud. Käesoleva teose üheksas peatükk defineerib modernismiperioodi järgmiselt: "Modernsus tähendab filosoofias seda perioodi, mis sai alguse Descartes'i *Meditatsioonidega* ja mis oma peavoolu arengus hakkas eeldama, et ainult mõistuse enda toimimise tulemid on meie kogemuse otsesteks objektideks teadvuse poole peal."

2. I updated the discussion of the history of semiotics in light of the present state of the art by indicating a long-overdue rectification in the usage of the terms "semiotics" and "semiology". To this effect, I added a new section to Chapter 7. This addition also serves to clarify the relation of semiotics to the developing notion of postmodernity, an extremely useful notion for understanding the break of semiotics with the epistemological paradigms which have variously but consistently defined classical modern thought. This material, first sketched out at the invitation of Norma Tasca,³ draws especially on my 1994–1995 lectures in Mexico City at Universidad Anáhuac.

3. I added a new Chapter 8, which attempts some further adumbration of terms and distinctions which I think will figure large in the continuing development of semiotic consciousness as the one perspective that is *inherently* interdisciplinary. This material was first sketched out on the invitation of Marcel Danesi to participate in what proved to be a magnificent symposium, held at Victoria College of the University of Toronto on November 2–6, 1995, on "Semiotics as a Bridge between the Humanities and the Sciences".

Now, with a view to a third expanded edition, with semiotics emerging as the defining positive element of intellectual culture conceived as *postmodern*, it seemed necessary in particular semiotically to address the main conundrum which baffled modern philosophy from the outset, namely, the matter of the "external world". So I have added here:

4. A new Chapter 9, "The Quasi-Error of the External World". This chapter is a version of the paper I prepared at the invitation of Dr. Susan Petrilli for the February 13–16, 2002, international colloquium "Logica, Dialogica, Ideologica", held at the University of Bari to celebrate the sixtieth birthday of Professor Augusto Ponzio and, as it happened, to mourn the passing on December 21, 2001, of Professor Thomas A. Sebeok in his eighty-first year. These reflections are intended to consolidate what I take to be the principal advance of recent years in the cenoscopic aspects of the study of signs,⁴ the realization, namely, that, while indeed we are and will remain far from knowing "everything there is", and while we are affected by many things of which we remain unaware, yet the world as a whole is not external to

³ See Tasca (ed.) 1995.

⁴ See Chapter 2 below.

tahtel — leinamaks professor Thomas A. Sebeoki lahkumist siit ilmast oma 81. eluaastal. Need arutlused on mõeldud võtmaks kokku seda, mida ma pean viimaste aastate märgiuuringute tsükloloogiliste aspektide³ põhiliseks edusammuks, nimelt arusaamist, et samas kui me tõpoolest ei tea ega saagi teadma paljutki sellest “kõigest, mis on” ja samas kui meid mõjutab paljugi sellist, mille olemasolust me teada ei saagi, ei ole maailm tervikuna siiski meist väljaspool asetsev, eriti just neis aspektides, millest me igal üksikul hetkel teadlikud oleme. “Välise maailma” muutumist mõistatusest pool-eksituseks võib pidada põhiliseks verstapostiks vaimse kultuuri teel modernismiajastust postmodernistlikku aega.

5. Need uued materjalid on tinginud vajaduse uuendada ka viidete nimestikku ehk “bibliograafiat”. Neile semiootikutele, keda köidab oma eriala ajalugu, peaks erilist huvi pakkuma John Poinsett’ otsustav esilekerkimine ajaloohämarustest paljude uuringute toel⁴ — tõus hämarustest, kuhu klassikalise modernistliku filosoofia areng ta paisanud oli, kuid mis on kiiresti taandumas eriti just semiootikas toimivate postmodernistlike arengute valguse ees.

Joonealuste märkuste nummerdus käesolevas väljaandes algab iga peatüki alguses uuesti, vahetades välja joonealuste läbiva nummerduse originaalväljaandes.

John Deely
St. Thomas’ e Ülikool, Houston
18. jaanuar 2004

³ Vt allpool peatükk 2, lk

⁴ “Ülevaadet ülevaadetest” vaata Deely 1988; ka Deely (ed.) 1994; Deely 2001.

us, particularly in those aspects of it of which we are at any given moment aware. The passage of "external world" from conundrum to quasi-error may be said to be a principal milestone of the passage from modernity to postmodern times in intellectual culture.

5. These new materials have made necessary an updating of the References or "bibliography". Of particular interest to semioticians concerned with the history of their field will be the decisive emergence through a broad range of scholarship⁵ of the figure of John Poinsoot from the shadows of history in which the classical modern development of philosophy had cast him, shadows which are rapidly receding before the light of postmodern developments particularly in semiotics.

In this expanded edition the sequence of footnotes begins anew with each chapter, replacing the single numbered sequence of footnotes for the work as a whole employed in the original edition. The style sheet employed has been brought up to date by removing most bracketed source references from the main text to a footnote.

John Deely
University of St. Thomas, Houston
18 January 2004

⁵ See the "review of reviews" in Deely 1988; also Deely (ed.) 1994; and Deely 2001.

AUTORI EESSÕNA ESIMESELE TRÜKILE

Viimane nii umbes pool sajandit on olnud tunnistajaks kasvavale huvile semiootikauuringute vastu, mis on kaasa toonud selle ala lõpututele erinevatele tahkudele pühendatud teadusliku toodangu üle kogu maailma raamatute, ajakirjade ja artiklite näol. Tänapäeva semiootilise maailma võrdpildiks on välja pakutud kujundit, mille John Donne käis 1611. aastal välja astroonoomia kohta: "Kõik on tükkideks, kõik ühtsus on läind/ kõik on vaid varu/ lisa, kõik on vaid suhe"¹.

Sest silmatorkavalt puudu on vohavas semiootilises kirjanduses ühtlustav käsitlus, mis esitaks semiootilise uurimise enda idee taga peituvaid põhitõdesid üldiselt, käsitlus, mis annaks üldpildi semioosist kui sisemiselt ühtsest nähtusest (võttes arvesse, et semioos on vaid nimetus märgitoimele, mis moodustab terve rea erinevate "semiootika" mõiste alla koondunud uurimuste ühise sisuvaldkonna). Käesolev raamat on abinõu nimetatud puuduse vastu, esimene katse jõuda kõikehõlmava printsipiini, mis seoks ühte semioosi kultuuri, ühiskonna, orgaanilise ja anorgaanilise looduse tasandil.

Olen püüdnud olla õiglane oma suhtumises kaasaegsetesse ja ajaloolistesse teadustöödesse, kuid mitte midagi ei ole siin raamatus mainitud lihtsalt mainimise pärast. Ma ei ole lubanud *eo ipso* oma käsitluse sekkuda sotsioloogilisel prestiižil, mis on saavutatud, kasutades teatud kindlaid meetodeid semiootika sees või teatud üksikute autorite kuulsate idiosünkraatiliste meeliskluste kaudu. Olen üritanud lasta sisunõuetel kõikjal viiteid dikteerida. Seega, kui peaks ka olema mingeid väljajäämisi, mis näivad veidrad, siis palun lugejaid kõigepealt hellitada hüpoteesi, et puudujäägid ei esine mitte niivõrd ignorantsuse tõttu, kui seepärast, et eesmärgiks on olnud vastata küsimusele: "mis on antud ala põhitõdede väljavisandamisel tõepoolest põhiline?" Selle üle, mis on põhiline, võib alati vaielda, kuid selleks, et erimeelsus oleks viljakas, peab keegi kõigepealt kätt proovima ja üritama seda põhilist defineerida. Käesolev ongi minu pakkumine, vastamaks mõistatusele, kuidas see, kui kõik on "tükkideks" ja kõik on vaid "suhe", saab ikkagi luua ühtsuse aineses.

Käesoleva raamatu eesmärgiks on seega rahuldada vajadust vastuse järele küsimusele, milline on võimaliku semioosi põhiolemus ja mis on selle põhilised liigid. Vastus sellele kahetisele küsimusele peitub peamiselt selle raamatu kolmandas kuni kuuendas peatükis. Antud vastusega on kooskõlas üks teine vastus, mille teine peatükk annab küsimusele, mis sellele probleemile eelneb: mis semiootika — nimetatud sisuvaldkonnale vastav teadmine — ise põhimõtteliselt on. Ja kogu seda arutlust raamistavad sisse juhatades ja lõpetades teatud sorti sotsioloogiline vaade tänapäeva semiootikale

¹ "Tis all in pieces, all coherence gone; / All just supply, and all Relation".

AUTHOR'S PREFACE

TO THE FIRST EDITION

Published in English and Portuguese

The last half-century or so has witnessed an increasing interest in semiotic inquiry, with a concomitant scholarly production around the world of books, journals, and articles devoted to the endless facets of the subject. The image of astronomy in 1611 conveyed by John Donne has been suggested as the image of the modern semiotic universe: "Tis all in pieces, all coherence gone; / All just supply, and all Relation".

For conspicuously absent in the burgeoning semiotic literature has been a unified treatise laying out the basics behind the very idea of semiotic inquiry in general, a treatise providing a map of semiosis as an integral phenomenon (it being understood that semiosis is but the name for the action of signs, which provides the common subject matter for the whole range of inquiries covered by the umbrella term "semiotics"). This book is a remedy for that absence, a first approximation to a comprehensive rationale for the linking of semiosis at the levels of culture, society, and nature organic and inorganic.

I have tried to have a fair regard for contemporary and historical scholarship, but nothing has been included here just for the sake of being included. I have not followed the practice of allowing the sociological prestige attained by the application of special methods within semiotics, or by celebrated idiosyncratic preoccupations of individual authors, to enter *eo ipso* into the account. I have tried to allow the requirements of the subject matter to dictate the references at every point. So if there are some strange omissions, as may seem, the reader is asked first to entertain the hypothesis that the omissions are due less to ignorance than to the objective of answering the question of what is really basic in the outline of this subject matter. There can be disagreement over basics, but, for the disagreement to be fruitful, someone has first to make a stab at saying what the basics are. Here is my guess at the riddle of how all being "pieces" and "relation" can yet supply a coherence of substance.

The aim of the book, then, is to fill the need for an answer to the question of just what is the essential nature and what are the fundamental varieties of possible semiosis. The substance of the answer to this twofold question is contained in chapters 3 through 6. Corresponding to this answer is the answer in chapter 2 to the prior question of what semiotics itself — the knowledge corresponding to the subject matter — basically is. And bracketing this whole discussion by way of opening and closing is

esimeses peatükis ja seda tasakaalustav ajalooline käsitlus semiootikast tagasi- ja edasivaates seitsmendas peatükis.

See on raamat, mida ma olen juba ammu kirjutada tahtnud ja mis on veelgi ammusemast ajast kirjutamist oodanud, kuid vähemasti siinse autori jaoks said alles hiljuti kokku vajalik kompetents ja võimalused, et semiootika põhimõisteid üldises sidusas raamistikus väljendada. Ma usun, et käesolev raamat on heaks illustratsiooniks Sebeoki väitele, mille ta esitas oma 1975. aasta teoses "Eelarvamuste kroonika"²:

Liikumine semiootilise mõtlemise defineerimise poole evolutsiooniteooria bioloogilises ja antropoloogilises raamistikus [ning mina lisaks siia: füüsilises keskkonnas] kujutab endast [...] ainsat tõeliselt uutset ja arvestamisväärselt terviklikku suunda selle valdkonna arengus 20ndal sajandil.

Kahekümne esimene sajand loodetavasti kinnitab seda väidet ning me silmad näevad lõppu tulevat kurvale tõsiasi, mida Sebeok on kirjeldanud mõnevõrra hiljem³, nimelt et "tänapäeva semiootikaõpetust on tõsiselt, kui mitte sandistavalt vaesestanud enamiku semiootikaga tegelejate ülim, hirmuäratav võhiklikkus selles osas, millisesse looduslikku korda nemad ja semiootika on juurdunud". Semiootika tõepoolest "kängub ja närbub kindlasti, kui see teadmine kohale ei jõua", aga käesoleva raamatu sõnum ja lootus on, et see teadmine, olles semiootilisse uurimisobjekti endasse sisse kirjutatud, jõuab kohale sedamööda, kuidas uurimistööga edasi tegeletakse.

Tänuvõlad raamatu kirjutamisel on tavaliselt kas teoreetilised või praktilised. Käesoleval juhul katab üks tänuvõlg mõlemat aspekti (nagu semiootika isegi) — olen tänu võlgu Brooke Williamsile käsikirja toimetamise eest. Teoreetilised võlad peaksid tekstis endas esinevate viidete ja pühenduse⁴ kaudu piisavalt selged olema. Siinkohal mainin ma ainult põhilisi praktilisi tänuvõlgu, märkides eelnevalt siiski ära ühe terminoloogilise asjaolu, mis võib vastasel korral inglise lugejais teatud segadust põhjustada.

See raamat sai alguse ja on kirjutatud Brasiilias, ajal, mil ma olin külalisprofessor Belo Horizontes Universidade Federal de Minas Gerais (UFMG) nimelise ülikooli filosoofiateaduskonnas. Kogu siinkirjutatu taustaks on pidev lingvistiline probleem: 's', mida tänapäeval kiputakse tihti lisama tehnilise termini '*semiotic*' lõppu. Ehkki inglisekeelsed lugejad kalduvad seda niiviisi võtma, ei ole 's' siin sõnas mitmuse vorm, vaid puristikult

² Sebeok 1975: 156.

³ Sebeok 1989b: 82.

⁴ Teose esimene trükk algab kahe pühendusega: esimene neist on eelpoolmainitud Brooke Williamsile, teine Deely õpetajale Ralph Austin Powellile ja kõlab nii: "Ralph Austin Powellile, kes tegi selle kõik teoreetiliselt võimalikuks ja kes enne seda õpetas mulle kõige paremini, kuidas filosoferida.

a kind of sociological look at semiotics today in chapter 1, balanced by a historical look at semiotics in retrospect and prospect in chapter 7.

This is a book I have long wanted to write and one that has, for even longer, needed to be written; but, at least for this author, only recently have the essential insight and opportunity come together for expressing in a coherent overall framework the basic concepts of semiotics. I believe the book effectively demonstrates the thesis Sebeok advanced in his 1975 "Chronicle of Prejudices" (156):

Movement towards the definition of semiotic thinking in the biological and anthropological [and, I would add, physical environmental] framework of a theory of evolution represents [...] the only genuinely novel and significantly wholistic trend in the 20th century development in this field.

The twenty-first century, I hope, will bear this out, and we will see an end to the "sad fact" recorded by Sebeok more recently (1989b: 82) that "the contemporary teaching of semiotics is severely, perhaps cripplingly, impoverished" by "the utter, frightening innocence of most practitioners of semiotics about the natural order in which they and it are embedded." Semiotics indeed "will surely shrivel and wither unless this lesson sinks in", but the optimism and message of this book is that the lesson, being inscribed in the very object of semiotic inquiry, has to sink in as the inquiry continues to be pursued.

Debts in writing a book are normally theoretical or practical. In this case, one debt, like semiotics itself, straddles the two — the work of Brooke Williams in editing the manuscript. The theoretical debts should be clear enough from the references in the text itself and from the dedication. Here I will mention only the main practical debts, after first noting a terminological point that might otherwise cause the English reader some confusion.

This book was conceived and written in Brazil, while I was a visiting professor on the Faculdade de Letras of the Universidade Federal de Minas Gerais in Belo Horizonte (UFMG). In the background to all that is written here is the recurring linguistic problem of the final "s" often added nowadays to the technical term "semiotic". Although English readers tend to take it that way, the "s" on this word is not a plural form, but rather a kind of malformation puristically speaking. Since the malformation is inevitable anyway in popular consciousness, in earlier writing for English-speakers, I have taken the occasion of the linguistic accident of the two forms to convey a difference between foundational and super-structural inquiries in the field.

väljendudes vigane sõnakuju. Kuid kuna see vigane kuju on üldises teadvuses niikuinii paratamatus, siis olen oma varasemates kirjutistes inglisekeelsele lugejale selle lingvistilise apsaka ära kasutanud ja viidanud nende kahe erineva sõnavormiga erinevusele fundamentaalsete ja "pealisehituslike" uurimuste vahel semiootika vallas.

Portugali keeles see strateegia ei toimi. Ei ole mingit võimalust mahutada nende kahe vormi ('*semiotic*' vs '*semiotics*') eristust ühte sõnasse, kuna portugali keeles tuleb mõlema jaoks kasutada ühtmoodi mõistet '*semiótica*'. Seega tähendaks selle varem inglise keeles juurdunud eristuse rõhutamine portugali keelse lugejaskonna ees vähemalt kahekordse grammatilise apsaka (esiteks, veider *ics*-lõpuliste sõnade klass ja teiseks, tänapäeva inglise kõnekeele vea) muutmist takistuseks laiemate ja kõige põhjanevamate küsimuste efektiivsel edastamisel.

Vastavalt sellele on käesolevas kirjutises juhus portugali keeles viinud mind kompromissini, mis päästab meid ülemäärasest sõltuvusest ühest apsakast inglise keeles. Samas kui ma olen neid kaht mõistet vastavalt kontekstile vaheldanud nii, et kasutus oleks kooskõlas varasemate erialaliste diskussioonidega inglise keeles, ei ole ma käesolevas teoses nende kahe vormi vaheldumisest — vaheldumisest, mis portugali keeles kaob — numbrit teinud. Selle asemel on minu põhiliseks mureks käesolevas töös olnud pigem edasi anda ning paika panna kattuvat ja ühist osa nende kahe termini mõistmisel, nõnda nagu need terminid tänapäeval üldises kasutuses esinevad, ja seega kasutada neid nende erinevuseski moel, mis on sobiv edastamiseks ühtse vormi '*semiótica*' (või '*semiotic*' või '*semiotics*') abil pilti kõige laiematest ja põhjanevamatest probleemidest, mis meid täna ühtse märgi-õpetuseni (*doctrine of signs*) viivad.

Rääkides praktilistest asjaoludest, mis konkreetset selle raamatu sünnitaksid, pean ma tänama kõigepealt kõiki Ameerika Ühendriikide Fulbright Commission'i liikmeid, kes mu UFMG-sse suunasid, ja teiseks Brasiilia Fulbright Commission'i tegevdirektorit dr. Marco Antônio da Rochat, kelle otsus mu ametikohta veel semestri võrra pikendada tegi raamatu lõpetamise võimalikuks. Lisaks neile Fulbright Commissioni härradele võlgnen ma tänu James Bartale, Iowas Dubuques asuva Loras College'i rektorile, kes andis mulle Brasiilias töötamise ajaks puhkuse.

Käesoleva raamatu peatükid peegeldavad minu tööd semiootikas eelkõige peale "Sissejuhatus semiootikasse" ("*Introducing Semiotic*") avaldamist 1982. aastal. Käesolev raamat lõpeb, korrates uute detailide abil üle visandi semiootilise uurimise ajaloost, millega too raamat algas. Williams⁵ on osutanud, et sünkroonia ja diakroonia eeldavad igas aspektis teineteist ning et neid on "semioosis võimalik eristada, aga mitte lahutada". Täpselt samal

⁵ Williams 1985a: xxvi.

That strategy is unworkable in Portuguese. There is no way to accommodate the distinction of these two forms ("semiotic" vs. "semiotics") at the level of a single lexical item, because the Portuguese term "semiótica" is required equally for both. To insist in the context of a Portuguese-speaking audience on the form of the distinction as earlier established in English, therefore, would be tantamount to making an at least twofold grammatical accident (first of the peculiar class of "ics" words, second of contemporary popular English) into an obstacle to the effective presentation of the broadest and most fundamental issues.

In the present work, accordingly, an accident of Portuguese has led me to strike a compromise which extricates us from relying overmuch on an accident of English. While I have varied the two forms in context in ways that could be shown to be consistent with earlier specialized discussions in English, I have not made an issue of the two forms in their variation in this work — a variation which disappears in the Portuguese. Instead, my concern in the present work has been, rather, to convey and to establish the overlap and common core in the comprehension of both of the forms as they occur in general use today, and hence to use them even in their difference as suits the conveyance of the single form "semiótica" (or semiotic, or semiotics) for a presentation of the broadest and most fundamental issues leading to an integral *doctrina signorum* today.

In view of the practical circumstances which concretely gave rise to this book, I must thank first of all the members of the Fulbright Commission in the United States, who appointed me to the UFMG, and second of all Dr. Marco Antônio da Rocha, Executive Director of the Fulbright Commission in Brasília, whose decision to extend my appointment for another semester made the completion of the book possible. Along with these gentlemen of the Fulbright Commission I owe thanks to James Barta, President of Loras College in Dubuque, Iowa, for the leave of absence to work in Brazil.

The chapters of the book reflect my work in semiotics particularly since the publication of *Introducing Semiotic* in 1982. The present book ends by confirming with new detail the outline for a history of semiotic inquiry with which that book began. Williams (1985a: xxvi) has made the point that the synchronic and diachronic, being mutually implicative at all points, can be "distinguished but not separated in semiosis". In just such a way does the overall perspective of the two works differ, that of the earlier book emphasizing diachrony, whereas a synchronic overview of the general theoretical possibilities for semiotic research dominates the present book throughout. *Introducing Semiotic* lent to the past a shape

moel erineb minu kahe nimetatud teose vaatepunkt: varasem neist rõhutab diakrooniat, samas kui käesolevas teoses domineerib läbivalt sünkrooniline ülevaade semiootilise teadustöö üldistest teoreetilistest võimalustest. "Sissejuhatus semiootikasse" andis minevikule oleviku tuleviku kujundamisele suunatud kuju. "Semiootika alused" annab sellele vahendavale kujule täie mõõtme.

Täpsemalt peegeldavad selle raamatu peatükid põhiliselt kahte kursust ja kaheksat loengut, mille ma pidasin Brasiilias 1988. aasta talvesemestril.

Esimene, kolmas ja neljas peatükk kajastavad plenaarettekannet ja "lühikursust", mille ma pidasin 19. ja 20.–22. septembril Paraíba osariigis Campina Grande linnas üritusel nimega VII Seminário Internacional de Semiótica e Literatura. Tänan professoreid Elizabeth Marinheiot ja Celina Alves Pereirat, kes mu osaluse korraldasid.

Teine peatükk on üks kahest osalisest väljalangemisest üldisest Brasiiliamustrist. Selle peatüki eest lähevad mu tänud peamiselt professor Desmond Fitzgeraldile San Francisco Ülikoolist, kes viis selles peatükis esitatud mõtted nende esialgsele toorele kujule, kutsudes mind esinema tema ülikoolis toimunud Language Colloquium'il 1987. aasta 29. mail. Need ideed leidsid hilisemat edsiarendamist tundides ja mitteametlikes aruteludes UFMG kursusel semiootilise mõtlemise arengust, kuid algne visand valmis San Fransiscos.

Viies peatükk, teine osaline erand, on olulisel määral pärit artiklist, mis on ilmumas ajakirjas *"The American Journal of Semiotics"* pealkirja all "Märk, tekst ja kriitika kui inimsemioosi elemendid". Peale selle, et see raamat on settinud variant tekstist, mida ma kasutasin UFMG-s kursusel keelest semiootilisest vaatepunktist vaadatuna, mis, pannes liha luudele terviklikule inimkogemuse mudelile niisugusena, nagu ta on välja joonistatud "Sissejuhatus semiootikasse" teise osa kolmandas peatükis ja veelkord toimetaja eessõnas raamatule "Piirid semiootikas" (*"Frontiers in Semiotics"*) — peale selle on selle settinud käsikirja erinevaid variante toimetanud ja soovituste kaudu täiustanud Brooke Williams, Floyd Merrell, Myrdene Anderson ja Dean MacCannell. Minu tänud selle peatüki eest lähevad neile neljale toimetajale.

Kuues peatükk peegeldab peamiselt neid ideid, mida ma esitasin pikas loengus Pontificia Universidade Católica nimelises ülikoolis São Paolos 23. novembril. Minu tänu professor Maria Lúcia Santaella Bragale, kes selle loengu organiseeris ja osutas nii mulle kui mu abikaasale võrreldamatul külalislahkust ning kes ainuksi oma entusiasmiga veenis mu kuulajaskonda, et idee isegi tähti mõjutavast semioosist võib väärtuslik olla.

Seitsmes peatükk peegeldab põhiliselt seminaritsükli, mille ma pidasin Universidade de Brasília 16.–18. novembril. Tänan professor Karl Erik Schollhammerit, kes need seminarid korraldas ja kes oma loenguga Jakobsoni poetikast, millest ma osa võtsin, inspireeris ajaloo ja teooria erilise semioo-

from the present toward shaping the future. *Basics of Semiotics* gives the full proportions of that mediating shape.

In particular, the chapters of this book reflect mainly the two courses and eight lectures I gave in Brazil during the winter semester of 1988.

Chapters 1, 3, and 4 reflect the plenary address and "short course" given at the VII Seminário Internacional de Semiótica e Literatura at Campina Grande in Paraíba on September 19 and September 20–22. I thank Professoras Elizabeth Marinheiro and Celina Alves Pereira who arranged the invitation.

Chapter 2 is one of two partial exceptions to the Brazilian pattern of the whole. For this chapter my main thanks go to Professor Desmond FitzGerald of the University of San Francisco, who brought the thoughts there expressed into their first rough form through the invitation he arranged for me to address, on May 29, 1987, a Language Colloquium being held at his university. These ideas were further refined in classroom and informal discussions at the UFMG in my course on the development of semiotic consciousness, but the original draft was made in San Francisco.

Chapter 5, the other partial exception, is substantially drawn from an article now in press with *The American Journal of Semiotics* under the title "Sign, Text, and Criticism as Elements of Anthroposemiosis". Besides being a distillation of the text used for my course at the UFMG on language from a semiotic point of view, putting flesh on the bones of the integral model for human experience outlined in *Introducing Semiotic*, Part II, Section 3, and again in the editors' preface to *Frontiers in Semiotics*, subsequent drafts of this distillation were criticized editorially and much improved through the suggestions of Brooke Williams, Floyd Merrell, Myrdene Anderson, and Dean MacCannell. To these four editors are due thanks for this chapter.

Chapter 6 reflects in particular ideas presented at the Pontifícia Universidade Católica de São Paulo in a long lecture delivered on November 23. My thanks to Professora Maria Lúcia Santaella-Braga, who arranged the lecture and provided incomparable hospitality for me and my wife and who, by her enthusiasm alone, persuaded my audience that the idea of a semiosis affecting even the stars might be of value.

Chapter 7 reflects particularly the Ciclo de Conferências I gave at the Universidade de Brasília, November 16–18. My thanks to Professor Karl Erik Schollhammer, who arranged the conferences, and who inspired, in the course of his own class lecture that I attended on Jakobson's poetics, the formulation of the peculiarly semiotic integration of history and theory expressed here. Karl Erik's hospitality and conversations were of exceptional value in gestating this work.

tilise integreerimise läbi viimist, mida siin teoses on tehtud. Karl Eriku külalislahkus ja vestlused temaga olid selle teose väljahaudumisel äärmiselt olulised.

Ma tänan professor Myrdene Andersoni Purdue Ülikoolist, professor Nathan Houserit Indiana Ülikooli Peirce Edition Project nimelise projekti juurest ja Purdue Ülikoolist ja professor Ralph McNerny't Notre Dame Ülikoolist abi eest, mida nad eemalt osutasid mõnede võtmeviidete paika panemisel.

Konkreetsed töö eest selle teose kallal ja ka kõige muu eest pean ma tänama UFMG germanistika osakonna inimesi nende sõbralikkuse eest minu suhtes ja huvi eest semiootika vastu. Eriti tuleb siinkohal tänada osakonnajuhatajat professor Stela Beatris Tôrres Arnoldit, kes korraldas mu seal teaduskonnas viibimise üksikasjad. Täna professor Ana Lúcia Almeida Gazollat, UFMG prorektorit kraadiõppe alal, tema varajase soovitusel eest minu sealviibimist pikendada.

Erilised tänud lähevad professor Júnía de Castro Magalhães Alvelese selle raamatu peatükkide hoolika lugemise eest ja üldise huvi eest, mida ta töö kulu vastu üles näitas, ning lõputute mooduste eest, kuidas ta aitas kahel võõral end uuel maal ja uues keeles koduselt tunda. Tema kehastab ka seda elutervet skeptitsismi, mis peaks haarama iga lugejat, kes seisab silmitsi esimese "põhitõdede köitega". Kui ma ütlesin talle, et kolmas peatükk on valmis, küsis ta: "Jah, aga on see ka midagi väärt?" Praegu käib see küsimus kogu teose kohta.

Täna häid üliõpilasi, kes kursustel osalemise ja diskussioonide kaudu näitasid otseselt üles huvi käesoleva teema vastu — julgustus, mis on igale professorile hädavajalik. Kaks nende üliõpilaste seast torkavad eriliselt silma oma entusiasmi arukusega: Thaís Flores Nogueira Diniz ja Júlio César Jeha. Senhor Jeha aitas ka otseselt kaasa selle raamatu bibliograafia ette valmistamisel ja viienda peatüki esimese tõlkemustandi tegemisega.

Täna J. Bantim Duarte, São Paulo kirjastuse Editora Ática peatoimetajat selle eest, et ta pikendas portugali keelse tõlke valmimistähtaega ja professor Ana Cláudia de Oliveirat keelelise abi eest, mis aitas selle kohtumise 25. novembril Ática kontoris eduka lõpuni viia.

Tunnustus läheb üle kõige muu kolleegile Julio C. M. Pintole, kes oli ka ise osaline Paraiba programmis ja tegi minu sealsetest loengutest tõlke. Sellest koostööst kasvas välja konkreetne ettepanek, millest saigi see raamat. Minu sügavaim tänuvõlg selle brasiilia raamatu brasiilia lugejatele kättesaadavaks tegemisel ongi tema ees raamatu portugali keelse tõlke eest, mille ta Editora Ática tegi.

John Deely
Belo Horizonte
29. mail 1989

I thank Professor Myrdene Anderson of Purdue University, Professor Nathan Houser of the Peirce Edition Project at the Indianapolis campus of Indiana University, and Professor Ralph McNerny of Notre Dame University for the help they provided from afar in nailing down a few key references.

Over and above the specific work on the volume, thanks go to the faculty members of the Departamento de Letras Germânicas of the UFMG for their friendliness to me and their interest in semiotics. These thanks are due to the Chefe in particular, Professora Stela Beatris Tôrres Arnold, who arranged the details of my stay with the faculty. I thank Professora Ana Lúcia Almeida Gazolla, Pró-Reitora de Pós-Graduação da UFMG, for her early suggestion of the extension of my stay.

Special thanks go to Professora Júnia de Castro Magalhães Alves for her careful readings of the chapters and general interest in the progress of the work and for the countless ways in which she helped two strangers become at home in a new language and land. She also embodied the healthy skepticism that should seize any reader confronting a first "volume of basics". When I told her the third chapter was complete, she answered "Yes. But is it any good?" Now the question applies to the whole.

Thanks go to the students who, by their attendance in the courses and their discussions, concretely demonstrated interest in our subject matter — which is the essential encouragement for any professor. Among these students, two stand out in the intelligence of their enthusiasm: Thaís Flores Nogueira Diniz and Júlio César Jeha. Senhor Jeha also helped directly in preparing the bibliography for this work, and in providing a first draft for the translation of chapter 5.

I thank J. Bantim Duarte, Editorial Director of Editora Atica in São Paulo, for extending a contract for the work in Portuguese translation; and Professor Ana Claudia de Oliveira for her linguistic support in bringing that November 25 meeting in the Ítica offices to its successful conclusion.

An acknowledgment goes above all to my colleague Julio C. M. Pinto, who was himself on the Paraíba program and provided the translation for my lectures there. Out of that collaboration grew the concrete proposal that became this book. His translation of the whole into Portuguese for Editora Ática is my deepest source of debt in making of this Brazilian book a reality for readers in Brazil.

John Deely
Belo Horizonte
29 May 1989

TEMAATILISED EPIGRAAFID

“Märk on objektiline¹ põhjus. Mitte peamine objektiline põhjus, vaid asendav, mistõttu öeldakse, et märk on vahendi moodi nähtus, siiski mitte kui toimiva isiku kasutatav vahend, vaid kui objekti asendaja, mis ei kannu informatsiooni mingit teatud kuju võttes, vaid esitades seda, mida ta esitab, väljastpoolt.”

“Üldiselt objekt [...] moodustub järgnevalt: ta peab olema midagi välist, millest tuleneb ja millest sõltub mingi teatud võime või teo sisemine loogika ja eriline loomus. Ning see taandub välise vormiva² põhjuse kategooriale, mis ei põhjusta mitte olemasolemist, vaid piiritleb eripära.”

¹ Sõna '*objective*' on siin ja edaspidi tõlgitud 'objektiline', kui selle sõna kasutus vastab Deely poolt juurutatud uuele semiootilisele kasutusele (objekt kui mingi füüsilise olevuse esitus, teisesus), ja 'objektiivne', kui seda sõna on kasutatud varasemas, üldkeelises ja Deely mõistes modernistlikus tähenduses (objektiivsus kui subjekti mõjust vabastatud omaette eksisteeriv aines). Sama kehtib sõna '*subjective*' kohta, mida on tõlgitud vastavalt kontekstile 'subjektiline' või 'subjektiivne'. Deely ütleb: “‘Objekt’ või ‘objektiline struktuur’ viitavad vastandina nende erinevatele tavakasutustele asjade tekkimisele kogemuse kaudu ja selle sees. Objektid *ei ole see*, mida asjad on kogemusele eelnevalt ja sellest sõltumatult. Objektid *on see*, milleks asjad muutuvad, kui neid kogetakse — see tähendab, kui nad omandavad kogemusele omase loomuse. Kuid objektid *ei ole* ainult kogetud asjad. Objektid on midagi enam kui asjad, isegi kui nad on ühtlasi ka asjad — mida nad aga alati ei ole. Objektid sisaldavad alati nii-öelda “suhet vaatlejasse” ehk täpsemalt kogevat organismi.” (ptk. 5)

² '*external formal causality*' originaalis. Käesolev mõiste nagu ka edaspidi esinevad mõisted '*final cause*' (eesmärgipärane põhjus), '*efficient cause*' (vallandav põhjus), '*material cause*' (materiaalne põhjus) ja '*agentive cause*' (toimiv põhjus) on seotud aristootelliku põhjuslikkuse klassifikatsiooniga ja selle edasiarendusega skolastilises filosoofias. Aristotelese “Metafüüsika” (5.2.1013a24–b3) ja “Füüsika” (2.3.194b23 jj.) defineerivad neli põhjuslikkuse liiki. Materiaalne põhjus on seotud asja materjaliga ja selle materjali eripärast tulenevate loomumomadustega. Vallandav või toimiv põhjus on seotud aktiivse alge toimega passiivsele: midagi, mis oma toimega põhjustab muutuse millegi muu seisundis või olemuses. Eesmärgipärane põhjus on seotud liikumapaneva eesmärgiga, asja suunatusega mingile tulemusele või seisundile, millele vastavalt muutused toimuvad. Vormiva põhjuse puhul aga ei ole tegemist mitte vormist tuleneva põhjusega, vaid ennekõike asja olemusest tuleneva põhjusega. Vormiv põhjuslikkus tuleneb sellest, mis asi sisemiselt on, tema eripärast ja mõjust, mida see olemus asja vormile ja sellest tulenevale toimimisele avaldub. Võimalikuks tõlkevasteks oleks ka 'olemuspõhjus', mida eesti keeles mõnel juhul ka kasutatud on, kuid antud teoses olen otsustanud 'vormiva' kasuks, rõhutamaks selle olemuse aktiivset loomust. Täna Jaan Unti abi eest tõlkevastete otsimisel ja Aristotelese terminikasutuse mõistmisel.

THEMATIC EPIGRAPHS

“A sign is an objective cause, not the principal objective cause, but a substitutive one, by reason of which a sign is said to be instrumental, not indeed as if it were an instrument of an acting agent, but as it is a substitute for an object, not informing as a specifying form, but representing from outside what it represents.”

“An object in general [...] consists in this, that it be something extrinsic, from which derives and upon which depends the intrinsic rationale and specific character of any capacity or act; and this is reduced to the category of an extrinsic formal cause not causing existence, but specification.”

“If therefore an end as end specifies, it takes on the rationale of an object, for the rationale of a specifying object is one thing, the rationale of a moving end quite another. And thus specification pertains to the order of an extrinsic formal cause; the impetus of an end, to the finalization moving to produce a thing in being. But to move relative to the act of being and existence is outside the order of specification.”

John Poinsot 1632a: 195/23–29, 166/4–10 & 177/8–178/7

“It seems a strange thing, when one comes to ponder over it, that a sign should leave its interpreter to supply a part of its meaning; but the explanation of the phenomenon lies in the fact that the entire universe — not merely the universe of existents, but all that wider universe, embracing the universe of existents as a part [...] — [...] is perfused with signs, if it is not composed exclusively of signs.”

Charles Sanders Peirce 1905–1906: 5.448n.

“Hence the name of this type of causality is ‘extrinsic formal causality’. It is *formal* causality because it specifies the [...] relation, and it is *extrinsic* formal causality because the specifiers lie outside the [...] relation.” And they need not exist.”

Ralph Austin Powell 1986: 297 & *viva voce*

“Seepärast aga, kui eesmärk eesmärgina piiritleb eripära, siis võtab ta omaks objekti loogika, sest et piiritleva objekti loogika on üks asi, aga liikumapaneva eesmärgi loogika hoopis midagi muud. Ja seetõttu kuulub piiritlus välise vormiva põhjuse valda, aga eesmärgi impulss lõpetamise juurde, mis liigub olemasoleva asja tekitamise suunas. Kuid liikumise olemise akti ja eksisteerimise suhtes jääb piiritlemise vallast välja.”

John Poinsot 1632a: 195/23–29, 166/4–10, 177/8–178/7

“Kui sellest mõtlema hakata, siis näib imelik, et märk jätab osa oma tähendusest tõlgendaja lisada, kuid selle nähtuse seletus seisneb asjaolus, et kogu maailm — mitte ainult olemasolevate asjade maailm, vaid kogu see laiem universum, mille osa olemasolevate asjade maailm on [...] — [...] on märkidest läbi imunud, kui ta mitte ei koosnegi ainult märkidest.”

Charles Sanders Peirce 1905–1906: 5.448n.

“Seetõttu on seda tüüpi põhjuslikkuse nimetus “väline vormiv põhjuslikkus”. Ta on *vormiv* põhjuslikkus, kuna ta piiritleb [...] suhte eripära, ja ta on *väline* põhjuslikkus, kuna eripära piiritlejad asuvad väljaspool [...] suhet.” Ning nad ei pruugi olemaski olla.

Ralph Austin Powell 1986: 297 & *viva voce*

KIRJANDUSSEMIOOTIKA JA ÕPETUS MÄRKIDEST

Ameerika Ühendriikides on semiootika areng, erinevalt euroopalikumast kontekstist, kus ta arenes kirjanduse ja lingvistika vallas, võtnud üsna teistsuguse suuna, eriliselt mõjutatuna ilmselt Thomas A. Sebeoki ja paljude projektide poolt, mis olid seotud tema poolt juhitud Keele ja semiootika uuringute keskusega (*Research Center for Language and Semiotic Studies*) Indiana Ülikooli Bloomingtoni linnakus. See areng näib töötavat semiootilisele liikumisele tervikuna uut ja laiemat raamistikku uurimistöök, raamistikku, mis on tõtt-öelda märksa lähemal kohale, mida Locke semiootikale teaduste — nii humanitaar- kui täppisteaduste — hulgas algselt kavandas.

Tihti on abiks, kui tähtsate erinevuste defineerimiseks on olemas “sildid” ja antud juhul on mitmed arengud ise need sildid meile ette andnud. Vaja on ainult terminite olemasolevate kasutuste puust välja noppida need kõige viljakamad, väljendamaks paradigmanihet, mis semiootikas sotsioloogilises plaanis jätkuvalt aset leiab, kui võrd semiootika laieneb kirjandusest ja lingvistikast väljapoole, haaramaks enda alla ka bioloogiliste vormide maailma ja õigupoolest evolutsioonilist arengut üldse. Sest semiootiliste loomade tekkimine iseenesest on juba kolmas (*thirdness*) füüsilise maailma üldise arengu suhtes. Millised need terminid on, käis prantsuse kontekstis tahtmatult ja enese kiuste välja Georges Mounin juba varasel 1970ndal aastal¹: “termin semiootika on leidnud tee prantsuse keelde ... tähistamaks semioloogiat üldiselt — mis on üks äpardunud kasutus.”

Mida ma tahan siin esile tuua, on põhjused, miks Mounin pidas tekkinud kasutust “äpardunuks”, ja paradoksaalselt tahan ma samal ajal osutada sellele, et mis oli “äpardunud”, ei olnud mitte uue sõnakasutuse tekkimine, vaid katse samastada seda juba varem esinenud kasutusega, mille kohaselt “semioloogia” oli hakanud tähistama osa märkide õpetusest, mida aga ekslikult peeti terveks õpetuseks endaks. Põhja-Ameerikas toimunud arengute seisukohalt osutub äärmiselt eksitavaks Decio Pignatari väide²: “Euroopas nimetatakse semiootikat semioloogiaks. ...”

¹ Mounin 1970: 57, märkus.

² Pignatari 1971: 27.

LITERARY SEMIOTICS AND THE DOCTRINE OF SIGNS

In the United States, in contrast with the predominantly literary and linguistic development semiotics has undergone in the more typically European contexts, the development of semiotics has taken a rather different turn, influenced especially perhaps by Thomas A. Sebeok and the many projects associated with the Research Center for Language and Semiotic Studies which he chaired at the Bloomington campus of Indiana University. This development shows promise of providing for the semiotics movement as a whole a new and larger framework for the conduct of research, one that is, to tell the truth, more in keeping with the possibilities contained in Locke's original adumbration of the place of semiotics among the sciences, natural and human alike.

It helps often to have a label identifying important differences, and in this case the labels have largely been provided by the developments themselves. All that is needed is to pluck from the tree of established usages the terms most fruitful for conveying the flavor of the paradigm shift semiotics continues to undergo sociologically, as it expands outward from the literary and the linguistic to take in further the realm of biological forms and, indeed, evolutionary development in general. For the very emergence of semiotic animals is already itself a thirdness respecting the general development of the physical universe. What these terms are was suggested in the French context by Georges Mounin, inadvertently and in spite of himself, as early as 1970:¹ "the term semiotic has made its way into French [...] as a designation for semiology in general — an ill-advised usage [...]"

What I want to bring out are the underlying reasons why Mounin experienced the emerging usage as "ill-advised", and, at the same time, paradoxically, I want to point out that what was ill-advised was not the emergence of the new usage, but the attempt to equate it with the established usage whereby the designation "semiology" had come to stand for a part mistaken for the whole prospective of a doctrine of signs. From the point of view of the North American development, it turns out

¹ Mounin 1970: 57n.

Asa Berger on õigesti märkinud³, et “semioloogia oluline läbimurre oli see, et ta tegi lingvistika alusmudeliks ja rakendas selle mõisteid ka teistele nähtustele — tekstidele — ja mitte ainult keelele üksinda”. Väga hea. Kuid kui see on nii, siis semiootika läbimurdeks oleks seevastu mõistmine, et nähtus semioos nõuab mudelit, milles kõik lingvistilised nähtused koosvõetuna osutuvad allosaks palju laiemast märgiaktiivsuse valdkonnast, mis ei mahu isegi kultuuri poolele seda piiri, mis määrab meie mõtted loodusmaailmast. Teisisõnu, kui semioloogiat võetakse õigustatult kui nimetust semiootika liigile, mis uurib märki “ennekõike kui konstrukti”, nagu väljendas tabavalt Paul Perron,⁴ siis semiootikat peaks täie õigusega võtma kui koondavat nimetust laiemale valdkonnale, millest semioloogia moodustab vaid ühe väljapaistva osa, sisaldades ühe inimsemioosi osana kirjandussemioosi kui kaheldamatult üht välja- paistvat semioosi saavutust.

Siinkohal ma tahaksingi seega välja pakkuda võimaluse kirjandus-semiootilist käsitlust laiendada ja haarata sellesse puhtkultuurilised ja - kirjanduslikud tekstid, aga mingis mõttes ka looduslikud nähtused. See aitaks meil taibata, kas ei tooks narratiivi mõiste semiootilises käsitluses meile ehk tagasi midagi klassikalisest filosoofilisest arusaamast, mis pidas kultuurinähtusi — sealhulgas kirjandust — seotuks laiemal loodusmaailmaga ja mingis mõttes selle laienduseks. Loomulikult võtavad kultuurilised olendid seda loodust kui midagi enesestmõistetavat ja võivad seda oma eluringis isegi ignoreerida, kuid sellegipoolest jääb loodus nende paratamatuks elukontekstiks, milles nad liiguvad ja millest nad ka kultuuriliste olenditena sõltuvad. Sest just see laiem keskkond varustab meid kultuurloomingu (sealhulgas kirjanduse) materjaliga — või nagu öeldakse — töötlemata võimalustega, niisamuti nagu ta seejärel loob tingimused selle loomingu alalhoidmiseks.

1984. aastal esitas Gary Shank Rahvusvahelise Semiootika ja Strukturaaluuringute Suvekooli (ISISSS — *International Summer Insitute for Semiotic and Structural Studies*) töökursusel “Semioos kui psühholoogiline nähtus” semiootika jaoks narratiivi mõiste, mis saab minu edasises arutelus keskne olema. Tema väitel on inimesed “erinevalt loomadest olemuselt narratiivsed”. See on huvitav ja seejuures äärmiselt semiootiline tähelepanek. Semiootilises kontekstis räägitakse tihti formaalsetest ja loogilistest struktuuridest. Samas toimub kultuuri edastamine lastele eeskätt lugude — st narratiivide — kätte varjus. Teised loomad peale inimese nii ei tee. Nad ei kasvata oma noori üles lugude

³ Berger 1982: 14, 17.

⁴ Perron 1983:1.

to have been profoundly misleading for Decio Pignatari to announce:² “In Europe, Semiotics is called Semiology [...]”.

Asa Berger correctly noted³ that “the essential breakthrough of semiology is to take linguistics as a model and apply linguistic concepts to other phenomena — texts — and not just to language itself”. So far so good. But if that be the case, then the essential breakthrough of semiotics, by contrast, is to see that the phenomenon of semiosis requires a model within which linguistic phenomena taken together appear as a subset of a much broader range of sign-activity which cannot even be confined to the cultural side of the line defining our ideas of the natural world. In other words, if semiology is rightly taken as a proper name for the genre of semiotics studying the sign as “first of all a construct”, in the exact expression of Paul Perron,⁴ then semiotics by rights should be taken inclusively to name that larger realm of which semiology forms but a distinguished part, including, as it does in anthroposemiosis, the highest achievements of semiosis, undoubtedly literary.

What I would like to do here, then, is suggest a way of broadening the consideration of literary semiotics to include in some sense natural phenomena as well as purely cultural and literary texts. Thereby we may see if the notion of narrative as semiotically conceived might not recapture something of the classical philosophical understanding that saw cultural phenomena — including literature — as in some sense an extension of and linked with a larger world of nature which cultural beings no doubt may take for granted and even ignore in their round of life, but which remains nonetheless the inevitable context in which they move and on which they depend even as cultural. For it is this larger ambience which provides in the first place the materials or, as we may say, the raw possibilities of cultural creations — including literary texts, just as it subsequently provides for their sustenance.

In his 1984 International Summer Institute for Semiotic and Structural Studies (ISISSS) workshop on “Semiosis as a Psychologically Embodied Phenomenon”, Gary Shank proposed for semiotics the notion of narrative which I would like to make the center of my reflections here. Human beings, he suggested, “are essentially narrative as opposed to the other animals.” This is an interesting notion and a highly semiotic one. We hear much of formal and logical structures in the context of semiotics. Yet the essential transmission of culture to children takes place first of all under the guise of stories — that is to say, narrative. The animals other

² Pignatari 1971: 27.

³ Berger 1982: 14, 17.

⁴ Perron 1983: 1.

peal, vaid instinktide ja näidete varal — rangelt käitumuslike näidete toel ja mitte kangelaslike või sekluslike näidete abil, mis on kehastunud jutustustes, mis hoiavad püsti inimkonna erinevaid kultuure ja moodustavad kõikides ühiskondades laste kultuuri toomise protsessi põhiosa. Me (ja võib-olla ennekõike kirjandussemiootikud) peame vastama küsimusele, mille Jerome Bruner esitas oma esimeses tunnis 31. mail sellel 1984. aasta ISISSS kursusel: “Miks mõistavad lapsed lugusid nõnda palju varem kui loogikat?”

Antropoloogid juhivad meie tähelepanu rikkale ja eksootilisele andmestikule, mis samamoodi tunnistab narratiivi tähtsust maailma erinevate rahvaste seas. Seega võib ehk öelda, et esimene narratiivi-universaalide seast, mida peaks uurima, on narratiivi universaalne roll kultuuri edastamise alusena, mis — nagu osutab Brooke Williams oma eseesajaloost ja semiootikast⁵ — on aluseks spetsiifilisele inimsemioosile, kus bioloogiline pärilikkus ületatakse teadmise kumuleeriva edasiandmise kaudu, mis saab võimalikuks ainult narratiivi läbi.

See seisukoht tegi võimalikuks mitmed selgitused, mis on ülimalt olulised semiootika enese jaoks, määratlemaks tema tulevikku ja kasutamaks ära unikaalseid võimalusi, mille märgiõpetuse praegusaegne areng on avanud. Esimest korda umbes kolmesaja aasta jooksul tekitab semiootika võimaluse luua inimteadustele uued alused, mis teevad omakorda võimalikuks uut sorti pealisehitused nii humanitaarteadustes kui loodus- ja täppisteadustes. Sellisest raamistikust on palju unistatud, kuid semiootika toob selle esimest korda meie käealusesse, vaid sel eeldusel, et meie arusaamine märgist ja selle põhilisest funktsioneerimisest on piisavalt rikas, hoidmaks ära semiootiliste uuringute piirnemist vaid tehnilike märkide (*constructed signs*) alaga.

Sellega seoses pakub semiootika areng meile terve hulga vihjeid, mida me kuidagi ei tohiks ignoreerida oma katsetes tõlgendada, mis sorti inimnähtusega meil tegu on. Thomas Sebeok⁶ märkis 1971. aastal: “Samas kui iga *Semiotica* kaasautor võib endale lubada märgiteooria nimetamist oma maitse järgi,” ei varieeru terminoloogia ühe ja sama diskursuse raames *ad libitum*, kuna teadlikule lugejale “on algne valik juba signaliseerinud,” millisesse traditsiooni antud autor kuulub.

On hästi teada, et semiootika sellisena, nagu me seda praegu tunneme, ulatub tagasi kahe ühel ja samal ajal elanud esiisani, kellest üks oli lingvist ja teine filosoof. Esimene neist, Ferdinand de Saussure kujutas võimalikke arenguid ette semioloogia mõiste raames — mõiste, mille ta

⁵ Williams 1985.

⁶ Sebeok 1971: 56.

than human do not do this. They do not bring their young up on stories, but on instinct and examples — examples of a straight behavioral kind, not examples of heroism or adventure embodied in narrative tales such as sustain the cultures of humankind and constitute the substance of the enculturation of children in all societies. We (perhaps the literary semioticians above all) have to face the question raised by Jerome Bruner in his first class of that 1984 ISISSS (May 31): “Why can children understand stories so much earlier than logic?”

Anthropologists bring to our attention rich and exotic data that similarly attest to the importance of narrative among all the peoples of the earth. It can perhaps be said that the first of the narrative universals we ought to consider, therefore, is the universal role of narrative as the root of the transmission of culture — the root, as Brooke Williams points out in her essay on history and semiotic,⁵ of the distinctively human semiosis whereby biological heredity is transcended in the cumulative transmission of learning that narrative alone makes possible.

From this point of view, a number of clarifications become possible that are of the first importance for semiotics itself in defining its own future and in seizing on the unique opportunities opened up by the development in our day of the doctrine of signs. For the first time in perhaps three hundred years, semiotic makes possible the establishment of new foundations for the human sciences, foundations making possible in turn a new superstructure for the humanities and the so-called hard or natural sciences alike. Such a framework has been often dreamed of, but semiotics for the first time puts it within our reach, provided only that we have an understanding of the sign and its essential functionings sufficiently rich to prevent closing off semiotic research within the sphere of constructed signs.

In this regard, the actual development of semiotics in our time provides a number of clues that should not be neglected in our attempts to interpret what sort of human phenomenon we are dealing with. “While every contributor to *Semiotica*”, Thomas Sebeok pointed out in 1971,⁶ “may indulge his personal taste when attaching a label to the theory of signs”, the terminology within the same piece of discourse will not oscillate ad libitum, for the “initial selection will have signaled” to the sophisticated readership the tradition with which the author in question stands principally aligned.

It is well known that semiotics as we find it today traces back mainly to two contemporaneous pioneers, one in the field of linguistics and one in the field of philosophy. The first of these, Ferdinand de Saussure,

⁵ Williams 1985.

⁶ Sebeok 1971: 56.

arvatavasti ise vermis, võttes loomulikult malli kreeka mõistest *semeion*. Teine, C. S. Peirce, valis nimetuse 'semiootika', mis on samuti kreeka keelest ajendatud, kuid pole Peirce'i enda loodud. Peirce'i nägemus võimalikust arengust, mida me praegu näeme tõeks saamas, pärineb — nagu ta ise ütleb — ühest John Locke'i tekstilõigust, millega too võtab kokku oma *Essee inimlikust mõistmisest*.

Saussure'i arvates oleks märkide "teadus" pidanud olema sotsiaalpsühholoogia haru ja lingvistika omakorda oleks pidanud olema selle haru allharu, ehkki kõige tähtsam neist. Selle "võimaliku teaduse" kohta ei öelnud Saussure ise muidugi kuigi palju. Kuid ta hoiatas targalt, et "kuna seda veel olemas ei ole, ei ole võimalik ka öelda, mis kuju ta võtab"⁷ — tark hoiatus, mida, peab ütlema, on tihti eiranud isegi kõige briljantsemad neist, kes meie päevil on ammutanud oma varase inspiratsiooni Saussure'i töödest ja on sealt edasi arendanud märkide "teadust", mis on eranditult keskendunud kirjandustekstidele ja kultuuri artefaktidele, mida käsitleti alati keelemallidest lähtuvalt ja neid peaaegu et keelega homoloogseteks pidades. Selles traditsioonis on semiootilise mõtlemise võimalused, ehkki mitmekülgsed ja rikkad, alati olnud piiratud ülimalt kunstlikul moel, selle läbi, mida Paul Bouissac⁸ teiste seas on korduvalt nimetanud keelekesksuseks.

Sel moel on semiootikale iseomase vaatepunkti loomist semiootilises arengus kaheldamatult takistanud vältimatu takerdumine mõnedesse modernistliku filosoofia keerdkäikudesse — see on eriti kantiaanlike kriitikate teene, mille kohaselt ei ole olemas meile teadaolevat ega teada-saadavat maailma väljaspool neid nähtusi, mille on kokku pannud mõistmine ise, lähtudes omaenese peidetud mehhanismidest ja vältimatutest seadustest. Kirjutades selles traditsioonis, tuletab Terence Hawkes⁹ meile meelde:

Siit järeldub, et strukturalistliku mõtlemise ülim ehituskivi on igipüsivad struktuurid, millesse üksikud inimteod, tajud ja seisukohad mahutuvad ning millest nad ammutavad oma lõpliku olemuse. Lõppkokkuvõttes hõlmab see seda, mis Fredric Jamesoni¹⁰ kirjeldatuna on kui 'mõtlemise enda püsistruktuuride avatud otsing, nende korralduslike kategooriate ja vormide otsing, mille kaudu mõistus on võimeline maailma tajuma ehk korrastama tähendust selles, mis on oma olemuselt tähendusetu.'

⁷ Saussure i.1906–1911: 33.

⁸ Näiteks Bouissac 1979, 1981.

⁹ Hawkes 1977: 18.

¹⁰ Jameson 1972: 209.

envisioned the possible developments under the label of semiology, which seems to have been a word of his own coining, fashioned, of course, from the Greek *semeion*. The second, C. S. Peirce, chose the name semiotic, also fashioned from the Greek but not of Peirce's own coining. Peirce derived his vision of the possible development we now see being actualized, as he himself tells us, from the text with which John Locke concludes his *Essay Concerning Human Understanding*.

For Saussure, the "science" of signs was to be a branch of social psychology and linguistics a subspecies within that branch, albeit the most important one. Of this "possible science", of course, Saussure himself did not say a great deal. But he did wisely caution that, "since it does not yet exist, one cannot say what form it will take"⁷ — a wise caution largely ignored, it must be said, by even the most brilliant of those in our own day who took their early inspiration from Saussure and proceeded to develop a "science" of signs centered exclusively on literary texts and other artifacts of culture, which were always treated on the patterns of language and almost as of a piece with it. Within this tradition, the possibilities of semiotic understanding, though very rich and diversified, have always been restricted in highly artificial ways in terms of what Paul Bouissac,⁸ among others, has repeatedly pointed out as glottocentrism.

To this extent, semiotic development has undoubtedly been hampered in establishing the perspective fully proper to itself by some inevitable entanglement with the coils of modern philosophy — the work of the Kantian critiques, in particular, according to which there is no world known or knowable beyond the phenomena constructed by the understanding itself according to its own hidden mechanisms and ineluctable laws. Writing within this tradition, Terence Hawkes reminds us that:⁹

It follows that the ultimate quarry of structuralist thinking will be the permanent structures into which individual human acts, perceptions, stances fit, and from which they derive their final nature. This will finally involve what Fredric Jameson has described as¹⁰ 'an explicit search for the permanent structures of the mind itself, the organizational categories and forms through which the mind is able to experience the world, or to organize a meaning in what is in itself essentially meaningless'.

⁷ Saussure i. 1906–1911: 33.

⁸ For example, Bouissac 1979, 1981.

⁹ Hawkes 1977: 18.

¹⁰ Jameson 1972: 209.

Nagu ma märkisin, leidis selle traditsiooni õitseng algselt aset semiooloogia nime all, mõiste all, mis ei ole tänaseks veel kaugeltki kasutuselt kadunud. Siiski on seda viimastel aastatel suuresti ja üha enam mõjutanud teine semiootika traditsioon, mis ei ole välja arenenud Saussure'ist, vaid Peirce'ist, Morrisest ja mõnedest teistest teadlastest. Ei ole ilmselt liialdus väita, et me oleme olnud tunnistajaks, kuidas selle mõju surve all tekkis *sémiologie* kõrval uus termin, *sémiotique* — see on termin, mis, ilma et ta oleks mõistet *sémiologie* täielikult käibelt tõrjunud, on siiski hakanud selle üle domineerima ja on osaliselt selle mõiste ka välja vahetanud, muutmata seejuures jonnakat kalduvust keelekesksusse ja filosoofilisse idealismi, mis semiootika arengut romaani aladel iseloomustanud on.

See kalduvus ja arenev mõju ei piirne loomulikult ainult romaani aladega. Nimetatud filosoofia raames on David Clarke¹¹ teinud hilise katse defineerida semiootikat ennast kitsaste seisukohtade läbi, mida traditsiooniliselt peetakse semiooloogia omasteks: see on "katse laiendada analoogia teel algselt keelekasutuse uurimisel avastatud jooni primitiivsematele märkidele, kusjuures keele loogilistest omadustest saavad arhetüübid, millele nende viimast sorti märkide analüüs toetub." On lihtsalt apsakas nimetamises, et säärasel väitel põhinev raamat on pealkirjastatud "Semiootika põhimõtted" (*Principles of Semiotic*). Katse taandada semiootikat alama tasandi teadusele kehtiva lingvistilise filosoofia raames annab juba iseenesest tunnistust kiindumusest modernistliku idealismi seisukohtade vastu, millest semiootika kaugemale ulatub.

Meheks, kes kaasaegsete filosoofide hulgas kõige enam võitles idealismi võrkude vastu ja semiootika suunas, oli Martin Heidegger. Tema võimetus end modernistliku keelekesksuse haardest vabastada on kaheldamatult märk sellest, kui valdav keelekesksus modernistlikus kultuuris on ja kui suure ülesandega semiootika oma kogupotentsiaalis silmitsi peab seisma. Siiski tõi ehk just Heidegger¹² idealismi ja realismi vahelises debatis kõige eredamalt esile asjaolu, et millised ka ei oleks selle tagasilöögid ja "ükskõik kui vastuolulised ja kahtlased ei oleks ka ta tulemused," on idealismil "põhimõtteline eelis" realismi ees. See eelis seisneb lihtsas tõsiasjas, et millal me ka midagi ei vaatleks, eeldab ja paigutub see vaatlus juba semioosi, mille läbi vaadeldav objekt üleüldse objektina — st tajutavana, kogetuna või teatuna — eksisteerima hakkas.

Mitte keegi, sealhulgas ka mitte Heidegger, ei mõista seda selgemini kui semiootik. Tõepoolest, semiootika keskmes on arusaam, et eranditult kogu inimkogemus on tõlgendav struktuur, mida vahendavad ja hoiavad

¹¹ Clarke 1987: 8; vrd 120–121, 137 ja mujal.

¹² Heidegger 1927: 207.

This tradition, as I have noted, originally flourished under the banner of semiology, a term that today remains far from desuetude. It has, however, been greatly and increasingly influenced in recent years by the other semiotic tradition, which develops not from Saussure but from Peirce and Morris and a number of scientific workers. It does not seem too much to say that, under the pressures of this influence, we have witnessed the coming into being, alongside the term *sémiologie*, the newer term *sémiotique*, a term which, without displacing "sémiologie" entirely, has come to dominate over it and, to a certain extent, replace it, without, however, so far removing the intractable bias toward glottocentrism and philosophical idealism that characterized semiotic development in the Romance areas.

This bias and developing influence, of course, is by no means restricted to the Romance areas. Within current philosophy, David Clarke¹¹ has made a belated attempt to define semiotic itself in the restrictive terms already established as proper to semiology: an "attempt to extend analogically features initially arrived at by examining language use to more primitive signs, with logical features of language becoming the archetype on which analysis of these latter signs is developed". It is simply a misnomer to title a book based on such a thesis *Principles of Semiotic*. To try to reduce semiotic to the status of a subalternate discipline within the dimensions of current linguistic philosophy already evinces adherence to the modern perspectives of idealism which semiotics points beyond.

Among modern philosophers, the one who struggled most against the coils of idealism and in the direction of a semiotic, was Martin Heidegger. His failure to free himself from the modern logocentrism is, to be sure, a testimony to its pervasiveness in modern culture, and to the scale of the task semiotic in its fullest possibilities has to face. Yet in the debate between realism and idealism, he is the one who perhaps most clearly brought to the fore the fact that,¹² whatever its drawbacks and "no matter how contrary and untenable it may be in its results", idealism "has an advantage in principle" over realism. That advantage lies in the simple fact that whenever we observe anything, that observation already presupposes and rests within a semiosis whereby the object observed came to exist as object — that is to say, as perceived, experienced, or known — in the first place.

¹¹ Clarke 1987: 8; cf. 120–121, 137, and *passim*.

¹² Heidegger 1927: 207.

püsti märgid. Seega ei ole ehk üllatav, et palju algsest semiootika arengust meie ajal on leidnud aset tänapäeva mõistes klassikalise idealismi jälgedes, keskkonnas ja mõttekliimas, mille raames tekstide ja narratiivide struktuuranalüüs osutub eriti mugavaks.

Siiski on meil õigus kahelda, kas see lähenemine on piisav, tagamaks seda, et kõik märkide õpetuses peituvad võimalused täielikult välja areneksid — mõtiskleda selle üle, kas mitte “märkide tee” ei vii välja ja kaugele edasi “ideede teest”, millest rääkis ka Locke. Meil on õigus küsida, kas me äkki ei vaja hoopis seda, millele kutsub meid üles Andersoni jt¹³ koostöös valminud monograafia: “semiootika[t], mis looks inimteaduste raamistiku, taasmõtestamaks nende põhialuseid ja liikumaks edasi mööda rada, mis — nagu on võimalik tõestada — hoidub pea ees tormamast filosoofilisse teetupikusse, mille on püstitanud sunnitud valikud realismi ja idealismi vahel, justnagu selle kõiki muid teid välistava dihhotoomia võimalused oleksid inimkogemuse tõlgendamisel ammendavad”.

Säärane areng näib praegu semiootikas aset leidvat. Semiootika traditsioon, saanud oma nime Locke’ilt, jõudis tõe au andes selgele temaatilise teadlikkuse ja tervikliku süstemaatilise väljenduseni alles väga hilja — nii palju kui meile teada on¹⁴, mitte enne kui 1632. aastal portugali päritolu iberia filosoofi John Poinot’ essees “*Tractatus de Signis*”. Kuid, nagu märgib Sebeok¹⁵, see, millega me kohtume erinevate nimetuste all, mis on killustunud nendest vaatepunktidest lähtuvalt, kust need nimetused pärinevad, on tegelikult “iidne teadus”, mis arenes mööda erinevaid teid ja radu ajastu poole, mil ta jõudis täieliku temaatilise süstematiseerituseni ning ristiti ümber omaette nimega, vastavalt ainult talle eriomasele lähenemisviisile. Sest nagu on näidanud viimase aja uurimused¹⁶, on seesama teadus — semiootika kui õpetus märkidest — eos täheldatav kõige varasemates kreeka meditsiini, filosoofia ja lingvistika alastes mõtisklustes.

Erinevalt Saussure’i traditsioonist ei ole Poinot-Locke-Peirce’i traditsiooni põhiliseks ja peaaegu ainukeseks inspiratsiooniallikaks inimkeel ja -kõne. See traditsioon näeb semioosi palju laiemana ja fundamentaalsemana protsessina, mis haarab inimsemioosi ka füüsilise universumi ja mis teeb semioosist meie liigis osa semioosist looduses. Abduktsioon, st protsess, mis on ainuke tee jõuda uute ideedeni — ideedeni, mida seejärel deduktiivselt arendatakse ja induktiivselt katseta-

¹³ Anderson *et al* 1984: 1.

¹⁴ Sebeok 1982; Deely 1988.

¹⁵ Sebeok 1976:1.

¹⁶ Romeo 1976, 1977, 1979; Deely 1982, 1985; Eco, Deely 1983; Eco 1984; Eschbach, Trabant 1983; Doyle 1984).

No one, including Heidegger, realizes this fact better than the semiotician. Indeed, at the heart of semiotics is the realization that the whole of human experience, without exception, is an interpretive structure mediated and sustained by signs. So it is perhaps not surprising that much of the original semiotic development in our time has taken place along the tracks and lines of a classical idealism in the modern sense, an environment and climate of thought within which the structuralist analysis of texts and narratives is particularly comfortable.

Yet we are entitled to wonder if such a perspective is enough to allow for the full development of the possibilities inherent in the notion of a doctrine of signs — to wonder if the “way of signs” does not lead outside of and well beyond the classical “way of ideas” of which Locke also spoke. We are entitled to wonder if what we need is not rather, as the recent collaborative monograph by Anderson *et al.* calls for,¹³ “a semiotics which provides the human sciences with a context for reconceptualizing foundations and for moving along a path which, demonstrably, avoids crashing headlong into the philosophical roadblock thrown up by forced choices between realism and idealism, as though this exclusive dichotomy were also exhaustive of the possibilities of interpreting human experience”.

Such a development seems to be what is taking place in the tradition of semiotic. This tradition, in fact, given its name by Locke, had reached the level of explicit thematic consciousness and systematically unified expression only very late — as far as we currently know, not before the *Tractatus de Signis* essayed in 1632 by the Iberian philosopher of Portuguese birth, John Poinot.¹⁴ But, as Sebeok remarks (1976: 1), what we are faced with, under many different names fragmented by the perspectives from which those names spring, is “an ancient discipline” developing through many channels and byways toward the era of its full thematic systematization and baptism under its own name and according to the perspective proper to itself. For this same discipline *in nuce* — semiotic as the doctrine of signs — is discernible in the most ancient origins of Greek medicine, philosophy, and linguistic reflections, as recent work has begun to exhibit.¹⁵

This tradition of Poinot-Locke-Peirce, unlike that of Saussure, does not take its principal and almost exclusive inspiration from human language and speech. It sees in semiosis a broader and much more fundamental process, involving the physical universe itself in human semiosis,

¹³ Anderson *et al.* 1984: 1.

¹⁴ Sebeok 1982; Deely 1988.

¹⁵ Romeo 1976, 1977, 1979; Deely 1982, 1985; Eco and Deely 1983; Eco 1984; Eschbach and Trabant 1983; Doyle 1984.

takse, alustades tsüklit, või õigemini, spiraali, otsast peale — abduktsioon on ennekõike loodusnähtus. Ta toimib ka tehislilike märkide puhul, kuid mitte ainult ja mitte esmajoones nende puhul.

Seega on meil kaks traditsiooni ehk paradigmat, mis on teatud määral halvanud semiootika kaasaeget arengut, sest nad asetuvad arengusse vastanduse sotsioloogilistes tingimustes — vastanduses, mis mitte ainult ei ole loogiliselt põhjendamatu, vaid mille tingib väärastunud sünekdohh, kus osa võetakse ekslikult terviku pähe. Semiootika moodustab terviku, millest semioloogia on vaid üks osa.

Lubage ma üritan seda suhet selgitada keelelise metafoori abil. Ladina filosoofid tegid oma arutluste põhituumaks vastanduse selle vahel, mida nad nimetasid *ens reale* ja *ens rationis*, ning nad omistasid sellele vastandusele üldiselt üsna selge sisu. Aga mitte kuskil ei pannud nad piisavalt tähele, et neil nn vaimu olevustel on mingi omaette reaalsus ja et on midagi veidrat sellises vastanduses, kus üks pool hõlmab teist — midagi, mis nõuab pikemat seletust. Inimkogemuse seisukohast moodustavad need nn vaimu olevused suurema osa sellest, mida me nimetame kultuuriks, aga ka suurema osa sotsiaalsetest rollidest. Ja lõppude-lõpuks tuleb mees pidada ka asjaolu, et sellest samast vaatepunktist lähtudes on “reaalsus” — see, mida me igapäevaelus vahetult tajume — segu, mis ei ole taandatav nn reaalsuse olevustele.

Teemad ja objektid, mida ma olen liigitanud “semioloogia” alla, st kirjandusteemad ja keelepõhised nähtused üleüldse, kuuluvad kindlasti ladina mõistes klassi *entia rationis*. Kuid ladina mõistes peeti seda objektivaldkonda sõltuvaks ühest suuremast tervikust ja selle poolt korraldatuks — nimelt sõltuvaks looduse universumist, nagu me seda tajume. Inimkultuuri sfäär on autonoomne, kuid ainult *suhteliselt* autonoomne, kuivõrd ta on üle (aga ainult sellel toetumise ja selle endasse haaramise kaudu) füüsilisest keskkonnast, mida ta jagab kõikide eluvormidega laiemas vastastikuse sõltuvuse võrgustikus — biosemioosis. Mõista seda laiemat tervikut semioosi kaudu ongi meie ülesanne kogu ulatuses, millest kultuurisemiootika moodustab vaid ühe osa.

Semiootika lähenemine on selline lähenemine, kus “reaalsuse olevus” ja “vaimu olevus” saavad üheks, mitte lähenemine, kus nad on vastandatud. Nagu on ütelnud John Poinot, esimene semiootik, kes selle probleemi päevakorda tõi¹⁷:

Me käsitleme märki üldiselt, kuna see hõlmab nii looduslikke kui sotsiaalseid märke — see on lähenemine, millesse on haaratud ka need

¹⁷ Poinot 1632a: 118/2–6.

and making of semiosis in our species a part of semiosis in nature. Abduction, the process whereby alone new ideas are seized upon — ideas further to be developed deductively and tested inductively, beginning again the cycle — or, rather, spiral¹⁶ — is first of all a phenomenon of nature. It works with constructed signs, but not only with constructed signs, and not with constructed signs first of all.

We have here two traditions or paradigms, which have to a certain extent handicapped the contemporary development by existing within it under sociological conditions of opposition, an opposition not only uncalled for logically, but one which depends on a perverse synecdoche where a part is mistaken for the whole. Semiotics forms a whole of which semiology is but a part.

Let me try to clarify the relationship by applying a linguistic metaphor. Philosophers of Latin times made the distinction between what they called *ens reale* and *ens rationis* a staple of their discourse, and they assigned in general a very clear sense to this dichotomy. They nowhere took effective notice, however, of the fact that the so-called beings of reason have a kind of reality in their own right, and that there is something curious about a distinction so drawn that one of its terms includes the other — something that requires further explanation. From the standpoint of human experience, the greater part of what we call culture, also social roles, is constituted precisely by so-called beings of reason. And, finally, there is the fact that, from this same standpoint, “reality” — what we experience directly in everyday life — is a mixture irreducible to so-called *ens reale*.

Certainly the themes and objects of what I have here called “semiology”, that is, the texts and themes of literature and language-constituted phenomena generally, belong to the order of *entia rationis* in the Latin sense. But, in the Latin sense, this object domain was also shown to be dependent upon a larger whole and ordered to that larger whole — namely, the universe of nature as we experience it. As autonomous, the sphere of human culture is but *relatively* autonomous, as transcending, but only by incorporating and resting upon, a physical environment shared with all the forms of biological life in a larger network — biosemiosis — of mutual dependence. The understanding of that larger whole precisely in terms of semiosis defines the complete task of which cultural semiotics forms a part.

The perspective of semiotic is the perspective in which “real being” and “being of reason” come together, not the perspective in which they

¹⁶ Deely 1985a: figure 2; 1985b; 2001b: 28.

märgid, mis on mentaalsed artefaktid, nimelt kokkuleppel põhinevad märgid kui sellised.

Poinsot' algset tähelepanekut on hiljem kaasaegse semiootika seisukohast uuesti sõnastatud. Sebeok ütleb meile, et inimevolutsioon on¹⁸

mitte ainult enne inimese väljajummist toimunud evolutsiooniliste protsesside veelkordne kinnitamine, vaid ta on jätkuvalt duaalne semiootiline järgnevus, mida praktikas on peaaegu võimatu lahutada: üks rida on keelevaba (ehk zoosemiootiline), teine keele-tundlik (ehk inimsemiootiline). Semioosi tuleb mõista nii loodust kui kultuuri läbiva asjaoluna.

Selles raamistikus tuletab Sebeok meile meelde¹⁹, et semiootika traditsioon on semiootika suhtes alam, kuni selleni välja, et semiootika on ehitatud "selle miniatuurse looduse tükikese peale, mida mõned antropoloogid defineerivad suurejooneliselt eraldiseisvana kui kultuuri".

Lubage mul tsiteerida Sebeoki algset sõnavõttu nende kahe traditsiooni teemal.²⁰

Kui seda panoraamselt vaadelda, on semiootilise uurimise senises kulus näha kõikumist kahe näiliselt vastandliku suundumuse vahel: põhisuundumuses (mida mul on kiusatus nimetada katoliiklikuks pärandiks) leiab semioos aset kui loomulik asi looduses, millest keel — see maapealse kommunikatsiooni ülim viis, mis oma laadilt on lamarcklik, st sisaldab õppeprotsessi, mis muutub osaks evolutsioonilisest pärandist järgnevate põlvkondade jaoks — moodustab kaheldamatult olulise, ehkki suhteliselt hiljutise osa.

Väiksem suund, mis on piiratult keelekeskne, väidab mõnikord keerukate arutluste, kuid mõnikord piinlikkusttekitava naiivsusega, et lingvistika on mudeliks kogu ülejäänud semiootikale — Saussure'i *le patron générale* —, sest verbaalsed märgid on väidetavalt oma olemuselt meelevaldsed ja konventsionaalsed.

"Kahe traditsiooni" küsimus on teema, mida tuleb arendada suure ettevaatusega, kui tahta seda õigesti mõista. Asi pole üldse "kahes traditsioonis", millest üks (anglosaksi) tuleneb Peirce'ist ja teine ("mandri-") tuleneb Saussure'ist ja mis "näivad olevat arenenud eraldi ja ilma

¹⁸ Sebeok 1977: 182–183.

¹⁹ Sebeok 1984a: 3.

²⁰ Sebeok 1977: 18 jj.

are opposed. As John Poinot, the first semiotician to thematize this point, put it:¹⁷

We are discussing the sign in general, as it includes equally the natural and the social sign, in which perspective even those signs which are mental artifacts — namely, stipulated signs as such — are involved.

Poinot's original point has also been restated in the terms of a contemporary semiotician. Human evolution, Sebeok tells us,¹⁸ is

not only a reconfirmation of the evolutionary processes which went on before man appeared on the scene, but continues as a dual semiotic consecution that can scarcely be uncoupled in practice: one track language-free (or zoosemiotic), the other language-sensitive (or anthroposemiotic). Semiosis must be recognized as a pervasive fact of nature as well as of culture.

Within this framework, Sebeok reminds us,¹⁹ the tradition of semiology is a subordinate part in relation to semiotics to the extent that semiology is fixed upon "that minuscule segment of nature some anthropologists grandly compartmentalize as culture."

Let me cite Sebeok's original description of terms on this theme of the two traditions:²⁰

The chronology of semiotic inquiry so far, viewed panoramically, exhibits an oscillation between two seemingly antithetical tendencies: in the major tradition (which I am tempted to christen a Catholic heritage), semiosis takes its place as a normal occurrence of nature, of which, to be sure, language — that paramount known mode of terrestrial communication which is Lamarckian in style, that is, embodies a learning process that becomes part of the evolutionary legacy of the ensuing generations — forms an important if relatively recent component[...].

The minor trend, which is parochially glottocentric, asserts, sometimes with sophistication but at other times with embarrassing naivete, that linguistics serves as the model for the rest of semiotics — Saussure's *le patron générale* — because of the allegedly arbitrary and conventional character of the verbal sign.

¹⁷ Poinot 1632a: 118/2–6.

¹⁸ Sebeok 1977: 182–183.

¹⁹ Sebeok 1984a: 3.

²⁰ Sebeok 1977: 181ff.

omavahelise lõikumiseta”, nagu väidab ekslikult Parret²¹. See väide ei ole tõene ei sotsioloogiliselt ega teoreetiliselt. Ka ei ole asi Saussure'i "pikaajalises positsioonis semiootika ajaloos ja tema praegusaegses kasulikkuses", kuna "peaaegu kõik, mis põhineb Saussure'il võib sama hästi põhineda vanematel allikatel ja me ei kaota selle läbi just palju"²². Veel vähem on asi küsimuses kas Derrida on või "ei ole võimult tõuganud 2000 aastat lääne metafüüsikat: parimal juhul on ta (tahtmatult) välja toonud mõned Saussure'i ebaseadused, mis on aga hoopis midagi muud."²³

Asi on lihtsalt termini 'semiootika' tähenduses ja ulatuses, sellisena nagu Locke selle sisse tõi, ja mõistes "reaalsus", kuivõrd Locke'i poolt ristitud vaatenurk avaneb sellesse²⁴. "Põhilised ja väiksemad traditsioonid", kui neid õigesti mõista, ei ole märgiõpetusele omasest vaatepunktist rohkem vastandatud kui "*ens reale* ja *ens rationis*"²⁵. Keitiv suhe ei ole mitte välistav suhe, vaid osa suhe tervikusse — ja *pars pro toto pettekujutus*, mis valitseb, kui osa poolehoidjad peavad seda ekslikult tervikuks või vastanduvad sellele.

Kui Euroopas kutsutakse "semiootikat semioloogiaks"²⁶, nagu me oleme näinud Pignatarit väitmas, siis me näeme, et otsesõnu öeldakse valet, kuid kaudselt ning metonüümia kaudu öeldakse ka midagi tõest. Iberia ülikoolide, nii portugali kui hispaania, traditsioonide pärijad on selle tõe edendamisel eelisseisundis, taasluues nõnda oma Ockhami ja Descartes'i vahepeal elanud mõtlejate arutlusi märkidest ning muutes need kaasaegse semiootika arengu jaoks eluliselt tähtsaks.

²¹ Parret 1984:220.

²² Watt 1984: 104; 106, käsitledes Percival 1981.

²³ Samas, 130, käsitledes Atkins 1981.

²⁴ Deely 1986b.

²⁵ Esimene antoloogia või "aabits", mis proovis praegust olukorda sellest vaatepunktist määratleda, "Piirid semiootikas" (Deely *et al.* 1986), on üles ehitatud Margaret Meadi nõuandele (1964: 287): "Selles olukorras" — st semiootika juurutamisel traditsiooniliste spetsialiseerunud täppis- ja humanitaarteaduslike lähenemiste seas — "on koostöö otsustav tingimus eduks".

²⁶ Pignataro 1971: 27.

This theme of “the two traditions” is one that needs to be developed very carefully if it is to be rightly understood. It is not at all a matter of “two traditions”: one (‘Anglo-Saxon’) arising from Peirce, the other (‘Continental’) arising from Saussure, which “seem to have developed separately and without interpenetration”, as Parret erroneously asserts.²¹ Such an assertion is true neither sociologically nor theoretically. Nor is it a matter of Saussure’s “long-term position in semiotic history, and his present utility”, on the ground that “almost everything that is based on Saussure can just as well be based on older sources, and nothing is lost by doing so”.²² Still less is it a question of whether²³ “Derrida has not unseated 2000 years of ‘Western metaphysics’: at most he has (unwittingly) exposed a few of Saussure’s inadequacies, a very different matter”.

What is at issue simply is the intent and scope of the term semiotic as Locke introduced it, and of the notion of “reality” as the perspective Locke labelled opens unto it.²⁴ The “major and minor traditions”, rightly understood, are no more opposed than are “ens reale and ens rationis” in the perspective proper to a doctrine of signs.²⁵ It is not a relation of exclusion that obtains but a relation of part to whole — and of a *pars pro toto fallacy* that prevails when proponents of the part mistake it for or try to set it in opposition to the whole.

If in Europe, as we have seen Pignatari allege,²⁶ “semiotics is called semiology”, we see that, in Europe, something false is directly spoken, but something true is also indirectly spoken and through a metonymy. Inheritors of the Iberian university traditions, both Portuguese and Spanish, are in a privileged position to contribute to this truth, through a recapturing and making vital to the contemporary development of semiotic of the reflections on the sign undertaken by their own thinkers between Ockham and Descartes.

²¹ Parret 1984: 220.

²² Watt 1984: 104, 106, glossing Percival 1981.

²³ Ibid.: 130, glossing Atkins 1981.

²⁴ Deely 1986b.

²⁵ The first anthology or ‘reader’ to attempt to define the current situation from this point of view, *Frontiers in Semiotics* (Deely, Williams, and Kruse 1986), is built on the advice of Margaret Mead (1964: 287): “In this situation” — to wit, the establishment of semiotics among the traditional specialized perspectives of the sciences and humanities — “cooperation is the crucial condition for success.”

²⁶ Pignatari 1971: 27.

SEMIOOTIKA: MEETOD VÕI LÄHENEMINE?

Semiootika on sünnitanud hulga meetodeid. Pole kahtlustki, et see juba praegu märkmisväärne hulk kasvab tänu üha suureneva hulga semiootilise töö tegijate leidlikkusele veelgi.

Kuid küsimus on, kas semiootika tervikuna *koosneb* neist meetoditest või on nendega samastatav. Küsimus on, kas iseseisvudes jääb semiootika modernistliku filosoofia meodi painatuks meetodi kinnismõttest või loob ta oma enese teoreetilise raamistiku, mis on piisavalt rikas ja paindlik, kohandamaks end kogu tähistamisnähtuste ulatusele. Teisisõnu: kas semiootika arendab meetodites välja kogu mitmekesisuse ja paindlikkuse, mida nende nähtuste lõplik mõistmine tingib?

Lõppude lõpuks rakendab meetod lähenemise mingit aspekti või aspekte ja tegelikult seisnebki meetod suurel määral millegi üldise lähenemise poolt antu süstemaatilises rakendamises. Kuid lähenemine, mida saab üheainsa meetodi kaudu täielikult rakendada, oleks kokkuvõttes üks väga kitsas lähenemine. Mida rikkam lähenemine on, seda mitmekesisemaid meetodeid on vaja, et kasutada temas peituvaid võimalusi mõistmiseks.

Seega on eristus *meetodi* ja *lähenemise* vahel tegelikult üks üsna tähtis eristus. See on nagu eristus ekstensiooni ja mõistmise vahel loogikas: esimene ei oleks ilma viimaseta võimalik.

Modernistlikule filosoofiale on iseloomulik otsing meetodi järele. Descartes otsis introspektiivset meetodit, mis annaks kindluse teaduse alustele. Leibniz otsis arvutuslikku meetodit kõikide filosoofia probleemide lahendamiseks, aga eriti nende probleemide lahendamiseks, mis olid seotud religiooni ja teoloogiliste vaidlustega. Spinoza otsis geomeetrilist meetodit, mida saaks rakendada arutlustele eetikast. Newton otsis matemaatilist meetodit, et tõlgendada looduse üksikasju. Ja nõnda edasi.

Jõudsin oma filosoofiaõpingute käigus mõttele, et teatud mõttes oli *meetodi* otsing modernistliku filosoofia läbikukkumine. Nii hõivatud oli modernismiajastu inimene ühe õige meetodi otsingutega, et juba palja eeldusega, et selline eksisteerib, jätsid nad kahe silma vahele kõikidele meetoditele ühise vaatenurga, mis nende otsinguid algusest peale suunas ja mis selle samas ka kasutuks tegi. Üks lõng, mis kõiki modernistlikke mõtlejaid minu jaoks sidus, oli asjaolu, et kõik nad alustasid oletusest, et meie kujutlused

SEMIOTICS: METHOD OR POINT OF VIEW?

Semiotics has given rise to a variety of methods. No doubt this variety, already considerable, is bound to increase under the ingenuity of the growing band of semiotic workers.

But the question is whether semiotics as a whole *consists* in or can be identified with such methods. The question is whether, in coming into its own, semiotics will continue modern philosophy's obsession with method or will establish its theoretical framework with sufficient richness and flexibility to accommodate itself to the full range of signifying phenomena. Will semiotics, in other words, develop the full variety and flexibility of methods that an eventual understanding of these phenomena will evoke?

A method, after all, implements some aspect or aspects of a point of view; indeed, the systematic implementation of something suggested by a point of view is pretty much what a method is. But a point of view that can be fully implemented by a single method would be, on the whole, a very narrow viewpoint. The richer a point of view, the more diverse are the methods needed to exploit the possibilities for understanding latent within it.

This distinction between *method* and *point of view*, therefore, is actually a rather important one. It is like the distinction within logic between extension and comprehension: without the latter, the former would not be possible.

Modern philosophy was characterized by a search for a method. Descartes searched for an introspective method that could yield certainty at the foundation of the sciences. Leibniz searched for a calculatory method for resolving all the problems of philosophy, particularly those that had a bearing on religion and theological dispute. Spinoza sought a geometric method applicable to ethical discussion. Newton sought a mathematical method for interpreting the details of nature. And so on.

I came to think, in my own study of philosophy, that the search for a method was in a certain sense modern philosophy's failure. So engrossed were the moderns by their search for the one true method that they overlooked, in their very assumption of it, the perspective common to all of them that guided their search to begin with and, at the same time, made it futile. The one thread that unified the modern philosophers to me was

(*idea*) esitavad (*represent*) ennast¹. Lõpuks olid need filosoofid võimetud seletama ning olid täielikus hämmingus selle üle, kuidas me saame teada midagi peale meie enda mõtete, kuna niimoodi üles ehitatud mõtted on kõik meie igapäevaste enda omad, st privaatsed.

Sellest eeldusest tekkinud olukorda lõi süsteemi Immanuel Kant, eriti oma "Puhta mõistuse kriitikas"², aga ka "Kriitikates" tervikuna. Kant lõi sesse tänapäeva keerdküsimusse korra nii, et samas kui kommunikatsioon kui tõeline mõistmise jagamine on kantiaanlikus süsteemis absoluutselt võimatu, on siiski võimalik säilitada mulje, et me suhtleme, kuna meie taju ja mõistmise *a priori* mehhanismid on liigiomased ja sellistena meis kõigis ühesugused. Seega võib näida, justkui me suhtleks üksteisega, ehkki tegelikuses on suhtlus, mis näib toimuvat, võimatu.

See ei ole väga erinev olukorrast, mida kujutas ette Leibniz, kes seletas kommunikatsiooni lõpuks nii, et individuaalsed monaadid suhtlevad Jumaliku monaadi vahelüli kaudu, selle suure kommunikatsioonisatelliidi kaudu taevas, mis tegi minu esitused (*representation*) vastavateks sinu omadega ja nii edasi iga järgmise olendiga, kes loob ja projitseerib oma isiklikke esitusi.

Mina ütlen aga vastandina kõigele eelnevale, et semiootika ei anna kõigepealt mitte meetodit, vaid lähenemise. Selle lähenemise raames saab selgeks, et kujutlused ei esita iseennast, vaid on millegi sellise märgid, mis on objektilisena midagi muud ja ülemad kui kujutlused ehk privaatsed esitused. Semiootika on vaatepunkt ehk lähenemine, mis sünnib eksplitsiitsetest äratundmisest, mida üks või teine mõttemetod või uurimismetod eeldab. Semiootika sünnib püüdlusest teha uurimisteamaks see valdkond, mis on kõigile meetoditele ühine ja mis kõiki neid meetodeid ilmselgelt läbinisti toetab, kuni selle määrani, et need meetodid muutuvad ainuõigeks vahendiks, mille kaudu uurimistööd tehakse. Semiootika ehk semiootiline lähenemine põhineb seega arusaamisel, et looduses esineb eriline aktiivsuse vorm, mida me vaatame üksikasjalikult edasistes peatükkides ja mille jaoks, nagu me juba teame, on Charles Sanders Peirce loonud termini *semioos*.

Tegelikult eeldab meetodi enda mõiste juba seda aktiivsust ehk märgitoimet. See tähendab, et märgid on vajalikud mitte ainult ühe teatud meetodi jaoks filosoofias või teadustes (nii inim- kui täppisteadustes), vaid nad on vajalikud kasvõi sellekski, et midagi niisugust nagu meetod või mingit sorti uurimistöö üleüldse võimalik oleks. Semioos on ilmnenemise protsess ja iga ilmnenemise protsess sisaldab juba loomu poolest võimalikku tüssamist või

¹ Meie mõistetes tähendab see, et meie mõtted on ennekõike objektid, mitte märgid. Kuidas see näiliselt süütu oletus on vastuolus võimalustega, mis peituvad semiootilises arusaamises mõistetest ja kogemusest, ja kuidas see neid võimalusi mõjutab, näeme pikemalt viiendas peatükis.

² Kant 1781 (1. tr), 1787 (2. tr).

the fact that they each began with the assumption that our ideas represent themselves.¹ These philosophers ended unable to explain and absolutely baffled by how we could know anything besides our own ideas, since ideas so construed are each one's own, that is to say, private, ideas.

The situation created by this presupposition was systematized by Immanuel Kant, especially in his *Critique of Pure Reason*,² but also in the whole set of the *Critiques*. What Kant did was to systematize the modern conundrum in such a way that, while communication as a true sharing of insight is absolutely impossible within the Kantian system, the appearance of communication can be sustained by the fact that the a-priori mechanisms of our sense and understanding are species-specific and as such the same in each of us. Thus, it can seem that we are communicating even though in reality the communication appearing to occur is impossible.

And this is not so different from the situation hypothecated by Leibniz, who explained communication ultimately through the hookup of the individual monads with the Divine Monad, the great communications satellite in the sky that made my representations correspond with yours and so on for every other creature forming and projecting its own private representations.

Now I say, in contrast with all of this, that semiotics provides not a method first of all but a point of view. From within this point of view it becomes clear that ideas are not self-representations but signs of what is objectively other than and superordinate to the idea in its being as a private representation. Semiotic is a perspective or a point of view that arises from an explicit recognition of what every method of thought or every research method presupposes. Semiotic arises from the attempt to make thematic this ground that is common to all methods and sustains them transparently throughout to the extent that they are genuine means by which inquiry is advanced. Semiotics, then, or the semiotic point of view, rests on the realization of a unique form of activity in nature, as we will look at in some detail in the chapters following, and for which, as we have seen, Charles Sanders Peirce coined the name *semiosis*.

This activity, the action of signs, is in fact presupposed by the very idea of method. Signs, that is to say, are required not only for any given method in philosophy or in the sciences, natural or human, but for the very possibility of there being such a thing as method or inquiry of any

¹ That is to say, in our terms, that our ideas are in the first place objects rather than signs. How this seemingly innocent assumption conflicts with and impacts upon the possibilities of semiotic understanding of conceptions and experience we will see at some length in chapter 5.

² Kant 1781 (1st ed.), 1787 (2nd ed.).

reetmist. Iga meetod paljastab midagi (siit ka mõningane tõde maailma kohta, maailma mõne aspekti kohta või mõne uurimisvaldkonna kohta), ja senikaua kuni meetod midagi paljastab, on ta semiootiline meetod, mille all ma pean silmas lihtsalt seda, et kuna meetod on kommunikatsiooni moodus, on ta märkidest sõltuv.

Ning vastupidi — iga meetod lakkab olemast semiootiline alles siis, kui ta reedab oma loomuse meetodina, käsitledes märke, millel ta põhineb, justkui need oleksid pelgalt objektid. Nii näemegi veidraid meetodeid nagu näiteks filosoofia lähiajaloos loogiline positivism oma nn tähenduse verifikatsiooniteooriaga, mis käiakse välja kui vahend kõrvaldamaks filosoofiast mõttetusi kahekordse (ja kahekordselt suvalise) kokkuleppe abil, taandades nendingmärgid (*dicisign*) nende tõesusele ja taandades nende tõesuse omakorda tähistatavate meeleliselt tajutavatele mõõtmetele või aspektidele. Seega saab tõene olla ainult selline nendingmärk³, mis tähistab meeleliselt tajutavaid tähistatavaid ja tähendus saab olla ainult selliste tähistatavate tõesel nimetamisel.

Vaevalt oldi jõutud selle meetodiga lagedale tulla, kui see juba ja täie õigusega kuulutati hämaks, sel ilmsel ja lihtlabasel põhjusel, et tõestamine eeldab tähistamist, sest mida ei ole võimalik mõista, ei ole võimalik ei tõestada (tõeväärtust määrata) ega ümber lükata. Taoline surnud ring tegi selle paljukäratud meetodi õigupoolest algusest peale kahtlaseks. Peale enam kui veerandsajandist tühja heietamist asja ümber ilma edasiminekuuta kohtame me selliseid positivistliku ajastu “suurmehi” nagu A. J. Ayer, kes teatavad meile, et midagi tuleks ses tähenduse verifikatsiooniteoorias vist lõpuks ikkagi muuta. Selleks et propositsiooni tõesust määrata, tuleb seda propositsiooni kõigepealt mõista. Kuid kui seda on võimalik mõista ilma tõesust määramata, peab tal olema ka mingi muu “tähendus” peale selle, mis sõltub otseselt tõesuse määramisest — mingi tähendus, mis õigupoolest teeb tõeväärtuse määramise mõeldavaks ja ülepea võimalikuks. See vastuväide sõnastati juba vaidluse esimesel nõdalal ning ei vajanud kehtimajäämiseks küll Ayeri

³ *Nendingmärgid (dicisigns)* ehk “propositsioonid”, st märgid, mis ühtaegu tähistavad ja esitavad positiivse või negatiivse nendingu selle kohta, mida märk esitab, vastandudes *esitismärkidele (represigns)* ehk “adumitele” (*rheme*) ehk “mõistetele” (*term*) (eraldiseisvad elementaarsed või mitmest osast koosnevad keeleelemendid, mis esitavad, ilma et nad selle esitatava asja kohta midagi väidaksid) ja *väitemärkidele (suadisigns)* ehk “argumentidele” (mitmest osisest koosnevad keeleliselised vormelid, mis annavad alust tähistatu kohta midagi heaks kiita või tagasi lükata). Olen seda Peirce’ilt võetud terminoloogiat laiendanud ja lõpuni välja arendanud raamatus “Loogika semiootikas” (*Logic within Semiotics*; Indiana University Press, ilmumas), mis praeguseks on peaaegu lõpetatud.

kind. Semiosis is a process of revelation, and every process of revelation involves in its very nature the possibility of deceit or betrayal. Every method reveals something (hence some truth about the world, some aspect of the world, or some field of investigation), and, insofar as it reveals, is a semiotic method, by which I mean simply that it is, as a communicative modality, something sign-dependent.

Conversely, any method ceases to be semiotic only as and insofar as it betrays its character as a method, by treating the signs upon which it relies as if they were merely objects. So we have bizarre methods, for example, in the recent history of philosophy, such as logical positivism, with its so-called verification theory of meaning, put forward as a means of removing nonsense from philosophy, by a twofold (and doubly arbitrary) stipulation telescoping the signification of *dicisigns*³ into their truth and further telescoping their truth into the sense-perceptible dimension or aspect as such of their signifieds. Thus, only a *dicisign* designating sensibly accessible signifiates could be true, and only true designations of such signifieds could have significance.

No sooner was this method announced than it was rightly denounced as a sham, on patent and blatant grounds that verification presupposes signification, for what cannot be understood can be neither proved (verified) nor disproved. This circularity made the ballyhooed method in fact untenable from the beginning. After more than a quarter of a century of beating around the bush on the point, we find such "greats" of the positivist era as A. J. Ayer informing us that, after all, the verification theory of meaning must be somewhat modified. In order to verify a proposition, the proposition must first be understood. But, if it can be understood independently of being verified, it must have some other "meaning" than that which depends directly on verification. — some meaning, indeed, that makes verification thinkable and possible in the first place. This objection had been stated already in the first week of the debate, and hardly needed Ayer's belated acknowledgment to stick. (Indeed, what calls for explanation is the belatedness of the acknowledgment.)

³ *Dicisigns* or "propositions", that is to say, signs that both represent and make an assertion, positive or negative, about what is represented, in contrast both to *represigns*, "rhemes", or "terms" (isolated linguistic elements whether simple or complex that represent without asserting anything about what is represented) and to *suadisigns* or "arguments" (complex linguistic forms that give reasons for accepting or rejecting something asserted about what they represent). This terminology taken from Peirce I expand and develop in full in a book now almost complete, *Logic within Semiotics* (Indiana University Press, forthcoming).

hilinenud tunnustust. (Õigupoolest vajab selgitust pigem see, miks see tunnustus nii hilja tuli.)

Seega, ehkki verifikatsiooniteooria käidi uhkelt välja kui meetod kõrvaldamaks teadusest ja filosoofiast endast metafüüsilised kaalutlused kui "mõttetus", osutus see teooria pigem meetodiks, mille kaudu filosoofilised küsimused asendatakse filosoofiaks maskeeritud ideoloogilise pühendumisega. Lühidalt, seni kuni verifikatsiooniteooria sisaldas meetodit, toimis ta nagu iga meetod toimib: rakendas ellu teatud teooriat ja lähenemist — antud juhul dogmaatilist ja ideoloogilist lähenemist, mis oli vaenulik filosoofilise traditsiooni suhtes ja võimetu vaagima omaenese alustõdesid, ilma et ta muutuks sisemiselt ebajärjekindlaks. Üks hale lähenemine tõepoolest. Selle meetodi taga seisva ideoloogia olemuslik ühitamatus semiootilise lähenemisega oli juba esimene märk vastuolulisusest, mis peitub tähenduse verifikatsiooni teooria alustes. Sama tuleks öelda ka loogikas Bertrand Russelli nn "deskriptsioonide teooria" kohta või B. F. Skinneri nn "biheiviorismi" kohta (Watsoni⁴ jälgedes, kelle jaoks, erinevalt Sherlock Holmes'i assistendist, ei olnud teadvus midagi väärt): need meetodid mitte ainult ei rakendanud teatud lähenemist, vaid demonstreerisid lähenemist ennast meetodi maski all, objektistades seeläbi märgiprotsessid, millele need teooriad ise tuginesid, jätmaks muljet või vähemalt jätmaks enesele võimalust teeselda, et mitte ühtki teist lähenemist vaatlusalustele objektidele ei saa õigustatuks pidada.

Seega eristan ma esmajärjekorras lähenemist ja meetodit ning ma tahan öelda, et semiootika, nii nagu loogiline positivism või biheiviorism, on pigem lähenemine kui meetod. Kuid samas ei ole *semiootika*, erinevalt positivismist või biheiviorismist, oma õpetuslike aluste poolest ideoloogiline seisukoht, mida saaks maskeerida uurimismeetodiks, samal ajal tegelikkuses uurimist lõpetades.

⁴ John Broadhus Watson (1878–1958): biheiviorismi klassikuid, ameerika biheiviorismi koolkonna rajajaid. Watsoni arvates piirneb psühholoogia keskkonnas ette tulevate sündmuste ja stiimulite ning inimkäitumise ja -reaktsioonide vaheliste suhete eksperimentaalse uurimisega. Psühholoogia uurimismeetodid ei erine tema meelest milleski loodusteaduslikest ning ühes oma kuulsamatest artiklitest "Psühholoogia, nii nagu biheiviorist seda näeb" (1913) väidab ta, et inimkäitumist, nagu ka loomade käitumist, tuleb uurida laboritingimustes. Parimaid uurimisvahendeid olid tema arvates tingitud refleksid. Oma tuntuimas eksperimendis tingis ta 11-kuuses poisis nimega Albert hirmu rottide ja teiste karvaste loomade ees.

Burrhus Frederic Skinner (1904–1990) oli tema ideede olulisemaid edasiarendajaid. Erinevaid katsevahendeid leiutades õpetas ta laboriloomadele keerulisi ülesandeid, millistest katsetest kuulsaim oli ehk lautennist mängivad tuvid. Loomade treenimise tulemusel tuli ta välja pedagoogilise teooriaga, mille kohaselt õpetamine pidi käima eelkõige nn õpetamismasinat abil.

So the verification theory, though paraded as a method for eliminating as “nonsense” metaphysical concerns from science and from philosophy itself, was rather a method for replacing philosophical questions with ideological commitments disguised as philosophy. The verification theory, in short, insofar as it involved a method, did exactly what any method does: it implemented a theory and point of view — in this case, a dogmatic and ideological one hostile to philosophical tradition and incapable of considering its own foundations without becoming internally inconsistent: a sorry approach indeed. The root incompatibility of the ideology behind the method with a semiotic point of view was already a primary sign of this antinomy at the foundations of the verification theory of meaning. The same would have to be said for Bertrand Russell’s so-called “Theory of Descriptions” within logic, or B. F. Skinner’s so-called “Behaviorism” (after Watson, for whom, unlike Sherlock Holmes’ companion, consciousness counted for nothing): these “methods” did not merely implement a point of view, but paraded the point of view itself in the guise of a method, thereby objectifying the sign processes on which they relied in such a way as to make it appear, or at least enable one to pretend, that no other point of view on the objects considered could have legitimacy.

I distinguish then, first of all, a point of view from a method, and I want to say that semiotics, like logical positivism or behaviorism, is a point of view rather than a method. But, at the same time, unlike positivism or behaviorism, *semiotics* in its doctrinal foundation is not an ideological standpoint that can be disguised as a method of inquiry while in reality closing inquiry down.

While we can make the objection that, in practice, semiotics can *never* be ideologically free, as all semioticians as human inquirers hold some ideological stance, the point remains that any such ideological stance, however intrinsic to semioticians’ understandings of “semiotics”, is nonetheless *extrinsic* to the doctrine of signs, which does not in itself prescribe a given ideology disguised as a method of inquiry. Semiotics rather depends upon the maintaining of a point of view, which not only is transdisciplinary but also is in a basic sense presupposed to and therefore compatible with every method insofar as the method truly reveals something of the world or of the nature of the subject matter into which it inquires, including the arteriosclerotic ideologies confused with methods. That is to say (since even bad methods truly reveal), the compatibility of semiotics according to what is proper to it as realizing the role of the sign in every method is its capacity for revealing in the method what that method conceals as well as what it discloses — that is to say, the abiding

Ehkki on võimalik esitada vastuväide, et praktikas ei ole semiootika mitte kunagi ideoloogiliselt vaba, kuna kõikidel semiootikutel on inimsoost teadlastena mingisugune ideoloogiline seisukoht, ei muuda see asja põhi-olemust: ükskõik kui sisemiselt olulised nad ei oleks semiootikute arusaamisele “semiootikast”, on kõik need ideoloogilised seisukohad märgi-õpetuse välised nähtused, sest semiootika iseenesest ei kirjuta ette mitte ühtegi uurimismeetodiks maskeeritud ideoloogiat. Semiootika sõltub pigem säärase lähenemise alal hoidmisest, mis ei ole mitte ainult interdistsiplinaarne, vaid mis on põhimõtteliselt igasuguse meetodi eelduseks ja seega neile kohandatav senikaua, kuni see meetod toob maailmas või oma uurimisobjekti olemuses tõesti midagi nähtavale, sealhulgas on ta kohandatav ka nende vanadusnõtrade ideoloogiatega, mida meetoditega segi aetakse. See tähendab (sest isegi halvad meetodid toovad midagi tõeliselt nähtavale), et semiootika ühildatavus vastavalt sellele, mis on temale omane, vastavalt arusaamisele, mis on märgi roll igas üksikus meetodis, on semiootika võime paljastada meetodis nii see, mida antud meetod varjab, kui see, mida ta esile toob — see tähendab püsiv erinevus meetodi kui lähenemise rakendamise ja rakendatud lähenemise enda vahel. Sel moel on semiootiline lähenemine võimeline paljastama seda, kui liiga palju on välja jäetud, sest välja jäetakse alati, kuni selleni välja, et ideoloogiline hoiak maskeeritakse “meetodiks”.

Olla ideoloogiline ja olla ajaloo poolt määratud ei ole seega ilmtingimata üks ja seesama asi. Kõik teadusliku uurimise katsed, sealhulgas semiootilised, on ajalooliselt determineeritud. Ideoloogiliseks saab semiootikat nimetada siis ja ainult sel määral, mil märkidele omane vaatenurk vahetatakse välja millegi vastu uurija isiksuses. Kuid paratamatult tuleb see vahetus seejärel ka objektiivselt välja järgnevas uurijapoolses avalikus märgisüsteemide kasutuses (näiteks teadlase kõnes või kirjutistes), kus see saab teistele teadlaskonna liikmetele nähtavaks ja muutub kriitika objektiks koos kohaste täienduste ja kõrvaleheitmistega.

Seega vajas isegi “verifikatsioonimeetod” nagu ka “dialektiline meetod” teatud märke, selleks et teisi märke eitada. Ta valskus ei seisnenud mitte märkides, mida ta kasutas, vaid märkides, mille ta hülgas, see tähendab, neis märkides, mis oleksid arutluse viinud väljaspoole tema kokkuleppeliselt sätestatud piire ja millele varjatult toetuti, selleks et neid õigustamatuid piire kõigepealt kehtestada.

Mida me aga väidame semiootilise lähenemise seega olevat? Kuidas saab olla, et seda lähenemist, erinevalt teistest, ei ole võimalik taandada või muuta ideoloogiaks? Vastakem neile küsimustele järgemööda. Semiootiline lähenemine on seisukoht, mis tuleneb pidevast püüdest elada ühe lihtsa arusaamise üle mõtiskledes ning minna lõpuni kõiges, mis sellest arusaamast järeldub — kõik meie kogemused, alates kõige primitiivsematest kogemuse

difference between a method as implementing a point of view and the point of view itself implemented. In this way, a semiotic standpoint is able to reveal when *too much has been excluded*, as is always the case to the extent that an ideological stance is being concealed *in the guise of a "method"*.

To be ideological and to be historically conditioned, therefore, are not necessarily the same. The latter is true of every attempt at inquiry, including semiotics. The former is true of semiotics only to the extent that and whenever the perspective proper to the sign is traded for something else in the subjectivity of the inquirer. But then this trade will inevitably reveal itself objectively in the public deployment of consequent sign-systems (for example, in the speech or writing of the inquirer), where it will become visible to others in the community of inquirers and subject to criticism with appropriate revision or rejection.

Thus, even the "method of verification", like the "method of dialectics", had need of some signs in order to deny other signs. Its illegitimacy lay not in the signs it used but in the signs it refused, to wit, the signs that would have carried the discourse beyond the arbitrarily stipulated boundaries and were covertly relied upon in order to assert the illegitimate boundaries in the first place.

What, then, are we to say the semiotic point of view is? And how is it that this point of view, unlike others, cannot properly be reduced to or converted into an ideology? To answer the questions in order: The semiotic point of view is the perspective that results from the sustained attempt to live reflectively with and follow out the consequences of one simple realization: the whole of our experience, from its most primitive origins in sensation to its most refined achievements of understanding, is a network or web of sign relations. This point of view cannot be reduced to an ideology without losing what is proper to it for the reason that its boundaries are those of the understanding itself in its activity of interpreting dependently upon the cognate interpretations of perception and sensation.

Since this network, which when brought to light through reflection establishes a novel perspective, is first of all a matter of experience, in this book we will stick strictly to the basics. We will begin at precisely that point where semiotics, in its contrast with semiosis — that is to say, as a thematically unified and organic network of knowledge — becomes possible, namely, in the reflective experience of linguistic animals. We will see that the origin of semiotics and the drawing of the line between human and other animals are of a piece, and that, at the same time, the origin of semiotics as the perspective proper to experience by that very

algetest tajumise näol kuni kõige rafineeritumate mõistmise saavutusteni, on võrgustik ehk märgisuhete võrk. Seda lähenemist ei saa taandada ideoloogiale, ilma et ta kaotaks enesele olemuslikku, sest et ta piirid on mõistmise enese piirid, kuna ta tegeleb tõlgendamise, vastavalt taju ja aistingute teadvusest sõltuvatele tõlgendusaktidele.

Et see võrgustik, mis mõtiskluse kaudu päevalgele tooduna loob uudse vaatenurga, on ennekõike kogemuse küsimus, jääme käesolevas raamatus rangelt põhialuste juurde. Me alustame täpselt sealt, kus semiootika, vastandina semioosile — st semiootika kui temaatiliselt ühtne ja orgaaniline teadmiste võrgustik — saab võimalikuks, st me alustame keeleoskuslike loomade kogemuse mõtestamisest nende endi poolt. Me näeme, et semiootika algab sealtsamast, kus tõmmatakse piir inimeste ja teiste loomade vahele. Samal ajal näeme, et justnimelt seetõttu, et semiootika pärineb kogemusel põhinevast lähenemisest, ulatub võimalik teadmine, mida semiootika kaasa toob, väljapoole inimloomade bioloogilisi piire, haarates endasse kõik need kommunikatsiooni moodused, millest konkreetset keelelise kompetentsi kasutus ja alalhoidmine sõltuvad. Nende kommunikatsioonimooduste nimistu algab ilmselgelt erinevatest taju- ja aistinguviisidest, mida võib vaevalt inimesele eriomaseks pidada, ja sisaldab lõpuks ka füüsilist keskkonda, mis neid ja teisi kommunikatsiooni mooduseid alal hoiavad ka väljaspool seda, mida üks või teine bioloogiline pärand mõistuspäraseks peab.

Semiootika üksikasjalikud edasiarendused kogu elava sfääri ja sellest väljapoole, anorgaanilisse loodusse, ei puutu kollektiivsesse kogemusse ("tsönoskoopiline teadmine"), vaid võlgnevad kord juba formuleerituna oma kehtestamise eksperimentaalsetele teaduslikele ja keerukatele matemaatilistele visanditele ("ideoskoopiline teadmine"). Sellistena ulatuvad nad käesoleva raamatu piiridest välja ning jäävad teistes raamatutes käsitlemiseks. Siin üritan ma vaid visandada põhialuseid ja raamistikku, mis need üksikasjalikud edasiarendused võimalikuks teeb. Mulle tundub, nii nagu tundus ka Peirce'ile⁵, "et üks esimesi kasulikke samme edasi *semiootika* [nagu ta seda Locke'i teminit alati valesti kirjutas] teaduse poole ehk tsönoskoopilise märgiteaduse poole, peaks olema teaduse mõistete täpne defineerimine, st loogiline analüüs." Lõppude lõpuks, kui põhialused on hästi põhjendatud ja hästi selgeks tehtud, siis on ka nende edasiarendused ja rakendused aja jooksul vältimatuks järelduseks.

Põhiline vaatenurk, mida need peatükid üritavad juurutada, on seega vaatenurk, mis on märgile omane vastavalt olemusele ja toimele, mida ta ilmutab kõigi meie kogemustes. Kuivõrd ta on potentsiaalselt olemas igas kogemuses, saab iga lugeja seega kõnealust vaatenurka ise analüütiliselt

⁵ Peirce 1908b: 8.343.

fact extends the prospective knowledge semiotics entails beyond the biological boundaries of specifically human animals to encompass all those communicative modalities upon which the deployment and sustenance of specifically linguistic competence depend. Such communicative modalities begin with the obvious involvement of perceptual and sensory modalities hardly uniquely human but include ultimately too the physical environs that sustain these and further communicative modalities beyond the boundaries of what is sensible according to some given biological heritage.

The detailed extensions of semiotics to the living sphere as a whole, and beyond it to inorganic nature, are not matters of common experience ("cenoscopic knowledge") but rather matters that depend once formulated on experimental scientific and mathematically sophisticated designs for their establishment ("ideoscopic knowledge"). As such, they exceed the province of this book, and are left for other works. Here I attempt only a sketch of the foundations and framework which make such detailed extensions feasible. It seems to me, as it seemed to Peirce,⁴ "that one of the first useful steps toward a science of *semeiotic* [as he generally misspelled the term taken from Locke], or the cenoscopic science of signs, must be the accurate definition, or logical analysis, of the concepts of the science." After all, if the basics are grounded well and firmly grasped, their extensions and applications will result inevitably in the course of time.

The basic perspective these chapters aim to establish, then, is the perspective proper to the sign according to the being and activity it reveals in the experience of each of us. As virtual to all experience, the actual perspective in question is, therefore, testable analytically by each reader. Moreover, it is rooted first of all in common experience, precisely as that experience reveals itself as a constructed network built over time both through the biological heritage of the animal species as such (in our case, the species *homo sapiens*) and through the individual experiences whereby, atop the biological heritage, socialization and enculturation transpire. The basics of semiotics are a question, in the terms Peirce appropriated from Bentham,⁵ of *cenoscopic* rather than *ideoscopic* development, that is, they concern layman and specialist alike, and not specialists first of all.

⁴ Peirce 1908b: 8.343.

⁵ Bentham 1816; see Peirce c.1902a: 1.241–242. The term "cenoscopic" occurs sometimes also as "coenosopic"; and for "ideoscopic" I have adopted the variant "ideoscopic". See the discussion in Deely 2003.

testida. Veelgi enam, selle vaatenurga juured on ennekõike kollektiivses kogemuses, nii nagu see kogemus avaldub tehniliku võrgustikuna, mis on rajatud aja jooksul loomaliigi (meie puhul liigi *homo sapiens*) bioloogilise pärandi ja isiklike kogemuste kaudu, misjuhul bioloogilise pärandi kohale kerkivad sotsialisatsioon ja kultuuristumine. Semiootika alused on seega pigem tsönoskoopilise kui ideoskoopilise arengu küsimus, kui kasutada mõisteid, mille Peirce Benthamilt üle võttis⁶, see tähendab semiootika alused ei ole esmajoones spetsialistide pärusmaa, vaid on ühtmoodi nii tavainimese kui spetsialisti huviala.

Minu lemmikmetafoor, mille ma võtsin üle Sebeokilt⁷, kes, ma arvan, võttis selle omakorda üle Jakob von Uexküllilt⁸, on metafoor kogemusest tervikuna kui semiootilisest võrgust. Me kõik oleme kasvõi pisut tuttavad ämblikega ja sellega, kuidas nad oma võrku ketavad, ning sellega, kuidas need võrgud käituvad: nimelt, kuidas nad püüavad valikuliselt lõksu teisi olendeid ümbritsevas keskkonnas, tehes seda ämbliku kasuks ja toiduks (mis on, nagu me näeme viiendas peatükis, põhjuseks, miks ideoloogia on semiootiline vaste inimese *eluilma* (*Lebenswelt*) taandamisele inimese-ülelele omailma (*Umwelt*) liinile). Muidugi, mõnikord esineb selle skeemi juures ka tagasilööke, nagu mul kord oli juhus pealt näha. Ma seisin Stonecliffe Hall'i söögisaalis, mõeldes nende asjade peale ja vaadates välja väikesesse kiviaeda, kui juhtus, et minu nägemisvälja laskus ämblik pikeneval siidlõngal, mis pidi olema üks paljudest sündiva võrgu juba veetud niitidest. Kui loomake laskus, lükkas järsk tuulehoog ämbliku külgepidi varemveetud niidikeste pusasse, kust ta osutus võimetuks põgenema, nagu ma teada sain, kui ämblik pusas lõpuks suri. Niisiis ei ole see võrkude kudumine just päris ohutu tegevus.

Teaduse ja filosoofia ajaloos on paljugi semiootilisele lähenemisele sarnanevat. Üks võimalikke viise kogu teemat käsitleda olekski tegelikult ajada ajalooliselt nende sarnasuste ja arengute jälgi, nagu ma olen mõnikord ka üritanud teha. Siinkohal jätan ma igasugused ajaloolised arutlused hilisema lisalõigu jaoks meie uurimuses (seitsmes peatükk), selleks et üritada otse ning veidi täpsemalt seletada, mis see semiootiline lähenemine on ja kuidas ta areneb vaatenurgaks, mis hõlmab kõiki meie teadmisi, usku ja reaalsusekogemust.

⁶ Bentham 1816; vt Peirce c. 1902 a: 1.241–242. Termin “tsönoskoopiline” (*cenoscopic*) esineb vahel ka kujul “*coenoscopic*”; ja “ideoskoopilise” asemel kasutan ma sõnakuju “ideoskoopiline”. Arutlust selle üle vt Deely 2003.

⁷ Sebeok 1975.

⁸ “Nii nagu ämblik ketrab oma lõnga, nii loob iga subjekt oma suhted teda ümbritsevate asjade teatud omadustega ja koob nad kindlaks võrguks, mis on tema eksistentsi kandjaks” (von Uexküll, J. 1934: 14).

A favorite metaphor, which I got from Sebeok,⁶ and which I think he himself got from Jakob von Uexküll,⁷ is the metaphor for experience as whole as a semiotic web. We are all familiar at least a little bit with spiders and how they spin their webs and with what these webs do, namely, selectively trap other beings in the environment for the benefit and sustenance of the spider (which is why an ideology is the semiotic equivalent of reducing the human *Lebenswelt* to the praeter-human lines of an *Umwelt*, as we will see in chapter 5). Of course, the scheme sometimes backfires, as I once had occasion to observe. I was standing in the dining room of Stonecliffe Hall looking out into a small rock garden thinking of these matters when a spider happened to descend into my field of vision on a lengthening silken cord that was intended to be one among the several already drawn threads of a nascent web. As the animal descended, a sudden gust of wind nudged the spider sideways into a tangle with already drawn strands from which the spider proved unable to escape, as I learned from the spider's eventual death in the tangle. So this matter of spinning webs is not without an element of danger.

There are many approximations in the history of science and philosophy to the semiotic point of view. One of the easiest ways to approach the whole subject, indeed, is to trace historically these approximations and developments, as I have sometimes tried to do. Here I want to leave any historical observations to a later, subsidiary point in our study (chapter 7), in order to try to explain directly and with some exactness what this semiotic point of view is and how it develops into a perspective compassing the whole of our knowledge and belief and experience of reality.

One of the richest and fullest contemporary approximations to the semiotic point of view is the movement that is known today as hermeneutics. Springing again from the Continent (like rationalism and phenomenology, which it extends), this movement has come to challenge within philosophy the dominance of so-called linguistic analysis or linguistic philosophy in our universities. Important as it is (and I think it is very important), it yet belongs to what was characterized in chapter 1 as the "minor tradition" within semiotics proper. "Semiotics proper" is identified with the point of view here being explained as compassing the prospective whole of experience and therefore the "major tradition" of intellectual history in general and philosophical development in particular as we move beyond and away from the sterile oppositions of "realism" versus

⁶ Sebeok 1975.

⁷ "As the spider spins its threads, every subject spins his relations to certain characters of the things around him, and weaves them into a firm web which carries his existence" (J. von Uexküll 1934: 14).

Üks rikkamaid ja täisväärtuslikumaid kaasaegseid semiootilisele lähenemisele sarnaseid voole on liikumine, mis on tänapäeval tuntud hermeneutika nime all. Kerkides jällegi esile Mandril (nagu ratsionalism ja fenomenoloogia, mida ta laiendab), hakkas see liikumine filosoofia sees küsimustama nn lingvistilise analüüsi ja lingvistilise filosoofia domineerimist meie ülikoolides. Tähtis nagu ta on (ja minu meelest on see väga tähtis), kuulub see siiski nende liikumiste hulka, mida esimeses peatükis käsitleti kui "väiksemaid traditsioone" päris semiootikas. "Päris semiootika" on samane lähenemisega, mida siin seletatakse kui midagi, mis hõlmab kogu võimalikku kogemust ja seetõttu üldise vaimuloo ja eriti filosoofilise arengu "põhilist traditsiooni", kuna me liigume kaugemale ja väljapoole "realismi" ja "idealismi" viljatuid vastandusi (need on kaks terminit, mis iseloomustavad kreeka, ladina ja klassikalise modernismi ajajärke filosoofia ajaloos).

Nii määratletud semiootilise arengu põhitraditsioonil on, nagu me oleme näinud, järgmine eripära: peavool sisaldab väiksemaid traditsioone, aga mitte vastupidi. Eriti kehtib see hermeneutika kohta (ehkki hermeneutika võlgneb Saussure'ile vähe, kui üldse midagi).

Põhjus on selles, et hermeneutika kipub klammerduma tõlgendusprotsessi ühe aspekti, tasandi või faasi külge, nimelt keelespetsiifilise faasi külge, mis on eriomane inimesele, kuid mida hermeneutikas arendatakse moel, mis kipub inimesele eriomaseid võimalusi üle rõhutades seda inimese tõlgenduste erilisust teatud sorti autonoomses ja lõpmatus semioosi regressioonis enesesse sulgema. See inimsemioosi keelespetsiifilise etapi enesesse suletus varjab ja moonutab inimsemioosi kui laiemat nähtust, mis on oma olemuselt üks kohalik avaldus ehk ala laiemas semiootilises tervikus, mis omakorda peab isegi tõlgendatuna olema lõpuks nii avar nagu seda on semioosi protsess looduses. Isegi see piiratud osa semioosi protsessist, mida me nimetame inimsemiooiks, lülitab igal juhul endasse kindlasti loodusteaduste saavutused, aga sama-võrra ka humanitaarteadused, millele hermeneutika on ülearu kohandunud.

Semiootilist lähenemist ei saa teoreetiliselt püstitada kaalutluste kaudu, mis mitte ainult ei alga spetsiifiliselt inimesega seotud toimingutest, vaid nendega ka piirduvad. Kui me tahame mingigi täpsusega näha, kuidas keel kerkib esile kui laiema semioosi taustal midagi inimorganismide populatsioonile unikaalset, st liigiomast, siis tuleb meie tõlgendamistegevus asetada bioloogilise ühiskonna raamesse. Selleks on vajalik ka ära klaarida ja kõrvaldada kõike muud kui universaalne segadus keele ja kommunikatsiooni samastamise näol. Nende kahe segi ajamine pani näiteks mõnda hiljutist teadlast arvama, et nad on šimpansidele keele selgeks õpetanud. Tegeliikkuses olid uurijad lihtsalt meelitanud ahve kanaliseerima suhtlust, millega ahvid varem seotud olid, uudsetesse kommunikatsiooni moodustesse, mida teadlased nimetasid "lingvistilisteks", kuid mis õpetatavate ("keelt õppivate")

"idealism" (terms that characterize, between them, the Greek, Latin, and classical modern eras of philosophical history).

The major tradition of semiotic development as thus distinguished has this peculiarity, as we have seen: it includes the minor traditions but not conversely. This inclusion holds true of hermeneutics in particular (even though hermeneutics owes little or nothing to Saussure).

The reason is that hermeneutics tends to fasten onto an aspect, to a level or a phase, of the process of interpretation, namely, the linguistically specific phase, a phase that is distinctively human, but that is developed within hermeneutics in ways that tend, by overemphasizing the distinctively human possibilities, to close the distinctiveness of human interpretation in on itself in a kind of autonomous and infinite regress of semiosis. This self-enclosure of the linguistically specific phase of anthroposemiosis disguises and distorts the larger phenomenon of anthroposemiosis in its proper being as a local manifestation or region within the larger semiotic whole that must eventually be, even within interpretation, as broad as the process of semiosis in nature itself. Even that limited aspect of this process we call anthroposemiosis, in any event, assuredly includes within its compass the achievements of the natural sciences no less than those of the human sciences to which hermeneutics is over-adapted.

The semiotic point of view cannot be established theoretically by considerations that not only start from but are also confined to activities species-specifically human. Our activities of interpretation require being situated within the biological community, if we are to see with any exactitude how language emerges as something unique, that is to say, species-specific, to the population of human organisms within a larger semiosis. For this, it will also be necessary to clarify and remove definitively the all but universal confusion of language with communication. Such confusion is what led recent researchers, for example, to think they had taught language to chimpanzees. In fact their researches had merely seduced them into channeling the communications in which the animals had been engaged all along into new modalities designated by the researchers as "linguistic", but which functioned for the animals to be trained ("taught language") as nothing more than exotic communicative modalities to be mastered as a more or less necessary adaptation to environmental novelties being imposed upon them from without by their captors. (It was as if the medievals, on designating a given wall as "seen", mistook "being seen" for a property of the wall taken in its own existence. The old debates about extrinsic denomination soon precluded any fallacy so crude, but those conversations of Latin times were long forgotten by

loomade jaoks toimisid paljalt kui eksootiline suhtlusviis, mille omandamine oli nende kinnipidajate poolt kehtestatud uudse keskkonnaga kohanemisel enam-vähem paratamatu. (See on sama nagu oleksid keskaegsed inimesed, kui nad kirjeldasid teatud seina kui "nähtavat", pidanud "nähtavust" ekslikult seina omaduseks, mis tuleneb seina enese olemusest. Vanad debatid välisest denominatsioonist välistasid sellised tahumatud eksimused peagi, kuid need ladina-aegsed vestlused olid selleks ajaks kui Sarah ja Washoe dresseerijad grante taotlesid, juba ammu unustatud! Loomad olid muidugi — nii nagu iga teinegi eluvorm — kogu see aeg suhelnud ja keel oli selles osutunud täiesti ebavajalikuks. Veel enam, mingi kommunikatsiooni mooduse nimetamine keeleks ei tee seda kasutatud suhtlemismooduse seisukohalt kuidagimoodi lingvistiliseks, täpsemalt samamoodi nagu seina kirjeldamine "nähtavana" ei määratle "nähtavust" seinapoolse omadusena.)

Nõndaviisi võib öelda, et semiootilise vaatenurga tulemuseks on raamistik, mis loob konteksti just nendele asjadele, mida tekstid esitavad ja hermeneutika tõlgendab. Eriti kasulik on see vaatenurk demonstreerimaks neile, kes töötavad kirjandusliku materjaliga, et tegelemine ainult artefaktide ja inimeste tõlgendustegevusega on semiootikale tervikuna lihtsalt liiga kitsas. Kui vaid paljalt selle valdkonnaga tegeleda, viib see autismini. Küpselt arenenud semiootiline lähenemine annab märksa laiemat konteksti narratiivusele kui millelegi, mida semiootiline vaatenurk ei defineeri, vaid millele ta pigem *ab initio* vihjab (semiootilise vaatenurga omaksvõtmise eeldusena, kui nii võib öelda). Selle tõsiasja mittemõistmine seisab mõistete *semiootika* ja *strukturealism* pideva segiajamise taga (näiteks Ricoeuri teostes ja akadeemilises massikultuuris üldisemalt). Nagu me oleme näinud, ei ole strukturealism kaugeltki kogu semiootika, vaid ainult üks aspekt sellest. Õigupoolest, alati kui strukturealismi viljeldakse *justkui* see oleks kogu semiootika, smugeldavad strukturealismi praktiseerijad semiootika värskesse maastikku lihtsalt modernistliku idealismi kivinenud saadusi, kus ainuke, mis mõistusele kõigis kontekstides teada on, on see, mida mõistus ise loob.

Sellest aspektist on üks semiootika põhilisi teemasid ja tema tähtsus luua strateegia liikumaks edasi filosoofias, kirjanduses ja ajaloos üldiselt aset leidvast debatist realismi ja idealismi vahel (mis on enam-vähem võrreldav debatiga "kapitalismi" ja "kommunismi" vahel). Olen pealt näinud, kuidas kuulajad satuvad kergesse šokki mõttest, et nad ei peagi nende kahe vahel valima, vaid võivad selle asemel neist kaugemale minna.

Ma võin seda ka teisiti väljendada. Semiootilise lähenemise ülioluline funktsioon, mida minu arvates hakatakse ajaloolises plaanis pidama semiootika otsustavaks saavutuseks, on see, et semiootika on pannud aluse ja loonud strateegia, ületamaks vastuolu filosoofias nn vana- ja keskaegse realismi ning spetsiifiliselt modernistliku dilemma vahel, mida selle erinevates vormides

the time trainers of Sarah and Washoe applied for research grants! The animals, of course, like every other form of life, had been communicating all along, for which language remained completely unnecessary. The designation of a communicative modality as language, moreover, does not in any wise make that modality linguistic on the side of the modality used, any more than the designation of a wall as seen locates a property on the part of the wall.)

In these terms, it may be said that the semiotic standpoint results in a framework that gives a context to just the sorts of things that texts provide and that hermeneutics exegetes. This standpoint is particularly useful in showing those working in the area of literary concerns that an exclusive preoccupation with artifacts and the human activities of interpretation at that level is simply too narrow for semiotics as a whole. When such a preoccupation is taken by itself it leads to autism. Not to perceive that a maturely developed semiotic point of view provides a larger context for narrativity as something implied in, rather than defined by, the semiotic standpoint *ab initio* (as an implication of its adoption, so to say) is behind the persistent confusion (in the works of Ricoeur, for example, and in popular academic culture generally) of *semiotics* with *structuralism*. In fact, as we have already seen, structuralism, far from being the whole of semiotics, is only an aspect of semiotics. Indeed, when structuralism is pursued *as if* it were the semiotic whole, its practitioners simply import into the fresh vistas of semiotics the stale consequences of modern idealism, wherein the only thing known by the mind in all of its contexts is what the mind itself constructs.

One of the main themes and consequences of semiotics in this regard is to provide a strategy for getting beyond the terms of the debate within philosophy, literature, and history generally between realism and idealism (comparable to the terms of the debate between "capitalism" and "communism"). I have seen audiences go into mild shock over the thought that one does not have to choose between the two, but can instead simply move beyond them.

I may put this another way. An essential function of the semiotic point of view, what I think will come to be regarded as its decisive achievement historically, is its having grounded and given rise to a strategy for transcending the opposition in philosophy between the so-called realism of ancient and medieval times and the distinctively modern dilemma characterized by the label of idealism with its many forms (including "materialism", "positivism", and so forth). In other words, the requirements of semiotics cannot be met in the terms of any perspectives already established. The first requirement of semiotics is that it be

iseloomustatakse idealismi sildiga (seal hulgas “materialism”, “positivism” jne). Teisisõnu ei ole võimalik semiootika nõudmisi rahuldada ühegi juba juurdunud lähenemise raames. Semiootika esimene nõue on, et teda tuleb arendada eraldiseisvana. Katse seda nõudmist rahuldada näitab meile juba eos, et semiootika on võimeline olema vahendajaks vaimse ajastu ja kultuuri sama sügavas ning totaalses muutuses nagu oli muutus, mis lahutas keskaega Vana-Kreeka ajast või modernismiaega ladinlikust keskajast.

Põhjus selleks on, et semiootika vaatenurgas sisaldub varjatult uus arusaam ja määratlus reaalsusest, või sellest, mida me peame silmas “reaalse” all — mis on peamiseks huviobjektiks inimkogemuse jaoks ja selle raames. Reaalsuse taolise uuesti või taasdefineerimisega kaasneb kardinaalne paradigmuuendus meie arusaamisest sellest, mis on “objektiline” vastandatuses “subjektilise” olemise ja igat sorti “subjektilisusega”. Ühteist sellest kõigest tuli ilmsiks juba meie avaarutluses. Veelgi enam saab esile kerkima järgnevates peatükkides, kus seda läbivalt selgitatakse termineis, mille juured on iga inimese isiklikus kogemuses.

Seega on minu sooviks näidata, kuidas semiootiline lähenemine ülalpool toodud lihtsat tõekspidamist arvesse võttes loomupäraselt laieneb, hakates sisaldama kogu inimliku kommunikatsiooni fenomeni — mitte ainult keelt — ning pärast seda ja selle tulemusena hakates sisaldama ka kultuurinähtusi kui midagi loodusnähtusi hõlmavat ja samas neist erinevat. Laienemisprotsessi kõikehaarav terviklikkus sõltub ülimal määral keelenähtuste lülitamisest kogemuste skeemi moel, mis ei varja, ei pea paradoksaalseks ega piinlikkustekitavaks keele kõige olulisemat ja rabavamalt joont, milleks on võime edastada olematut täpselt samasuguse kergusega nagu ta edastab mõtteid sellest, mis on olemas.

Lubage ma teen siinkohal ühe kõrvalepõike. Kui ma töötasin koos Mortimer Adleriga Filosoofiliste Uuringute Instituudis (*Institute for Philosophical Research*) ühe keele-teemalise raamatu kallal (ajavahemikus 1969–1974, koostöö, millest ei saanudki asja), lugesin ainult kaasaegseid autoreid — kogu loogilise positivismi ja analüütilise filosoofia kirjandus, kogu Chomsky, mis tolleks ajaks kirjutatud oli —, ühesõnaga ma lugesin toona kaasaegset keelealast kirjandust. Ja asi, mille ma moodsa loogilisingvistilise suuna kesksete autorite puhul avastasin — mul pruugib vaid nimetada Freget, Wittgensteini, Russelli, Carnapit, Ayerit ja isegi Brentanot, võttes arvesse, et ta kasutas vaidluses relvana intentsionaalsuse mõistet⁹ — oli, et nende põhiliseks kavatsuseks oli leida mingi võimalus kehtestamiseks üks-ühest vastavust keele ja mõistusest sõltumatu reaalsuse vahel, et seejärel öelda, et keel funktsioneerib ainult siis, kui ta seda vastavust edasi annab.

⁹ Deely 1975, 1978.

developed on its own. The attempt to meet this requirement reveals from the outset that semiotics is capable of mediating a change of intellectual epoch and culture as profound and total as was the separating of medieval from ancient Greek times, or the separating of modern times from the medieval Latin era.

The reason for this is that a new definition and understanding of reality, of what we mean by "the real" as providing a focus of concern for and within human experience, is implicit in the standpoint of semiotic. Along with this new or redefinition of reality goes a dramatic paradigm shift in our notion of what is "objective" in its proper contrast with "subjective" being and "subjectivity" of every kind. Something of this has already come to light in our opening discussion. Much more will come into view in the chapters that follow, to be explained at every point in terms that have their bases in each person's own experience.

Thus I hope to show how the semiotic point of view naturally expands, given the simple realization stated above, to include the whole phenomenon of human communication — not only language — and, both after and as a consequence of that, cultural phenomena as incorporative of, as well as in their difference from, the phenomena of nature. The comprehensive integrity of this expansion is utterly dependent upon the inclusion of linguistic phenomena within the scheme of experience in a way that does not conceal or find paradoxical or embarrassing the single most decisive and striking feature of human language, which is, namely, its power to convey the nonexistent with a facility every bit equal to its power to convey thought about what is existent.

Let me make an obiter dictum on this point. When I was working at the Institute for Philosophical Research with Mortimer Adler on a book about language (i. 1969–1974, a collaboration which did not work out), I was reading exclusively contemporary authors — all the logical positivist literature, the analytic philosophical literature, all of Chomsky that had been written to that date — in a word, the then-contemporary literature on language. And what I found in the central authors of the modern logico-linguistic developments — I may mention notably Frege, Wittgenstein, Russell, Carnap, Ayer, and even Brentano with regard to the use of intentionality as a tool of debate⁸ — was that they were mainly intent on finding a way to assert a one-to-one correspondence between language and mind-independent reality and to say that the only time that language is really working is when it conveys that correspondence. In fact, however, much of what we talk about and think about in everyday experience

⁸ Deely 1975; 1978.

Tegelikkuses aga ei ole paljugi, millest me igapäevakogemuses räägime või mõtleme, mingile selles mõttes temaga vahetult seotud füüsilisele reaalsusele taandatav. Maailmal ei ole sellist atomaarset ehitust, et sõnu saaks tükk tüki haaval sellele vastama panna. Samamoodi ei eksisteeri ühtegi teist struktuuri, millele sõnad saaksid tükk tüki haaval vastata, välja arvatud diskursuse enese struktuur, mis ei ole kuigi fikseeritud ja mis ei vaja taolist vahetult seotud struktuuri, selleks et olla, mis ta on, ja tähistada, nagu ta tähistab.

On imehuvitav vaadelda teaduse ja kultuuri ajalugu üldiselt sellest aspektist, mis tõelise antropoloogia jaoks on peale selle täiesti kohustuslik. Tohutuid käsitlusi on pühendatud taevastele sfääridele, mida ligemale kaks tuhat aastat peeti reaalselt eksisteerivaiks, kirjeldamaks nende funktsioneerimist füüsilises keskkonnas. Teiste näidetena võib tuua lihtsamaid ja lühiealisemaid elukaid, mis elutsevad rangeima teaduse arenguajaloos, näiteks flogiston¹⁰, eeter¹¹, planeet Vulkaan¹², ning selliseid näiteid võib igast vallast juurde tuua. Kogu inimdiskursuse ajalugu, sealhulgas eksperimentaalteaduste oma, on põimunud ümber väljamõeldiste, mis kunagi mõnede inimeste mõtlemises, teoretiseerimises ja kogemuses funktsioneerisid kui reaalsed. Nõnda ilmus — piinlik küll — planeet Vulkaan (minu lemmiknäide Marsi kanalite kõrval) lühikeseks ajaks välja mõnedes möödunud sajandi lõpu astronoomia-alastes töodes otse Merkuuri orbiidi sees. Kuid siis osutus, et väljaspool neid teateid planeet Vulkaan ei eksisteerinudki. Objektiline mõiste “eeter” mängis kaua olulist rolli Newtoni-järgses füüsikateaduses, olles enne seda, kui ta samuti unistuseks osutus, füüsikas omamoodi sama keskne kui taevalikud sfäärid olid astronoomia arengu ptolemaioslikus faasis.

Seega on küsimus, kuidas me räägime mitteeksisteerivaist asjadest (kus mitteeksisteeriv tähendab mitte eksisteerimist füüsilises plaanis), fundamentaalne lahendamist vajav küsimus, millega kogu nn lingvistilise filosoofia

¹⁰ Flogiston — (kr. k phlogiston ‘põlenud’) — kujuteldav keemiline aine, elastne, värvitu, lõhnatu, maitsetu ja kaalutu aine, mida arvati sisalduvat kõikides põlevates ainetes ja mis siis põlemisprotsessis eraldub. Flogistoniteooria kerkis esile 17. sajandi teisel poolel ja oli populaarne umbes sada aastat. Seotud eelkõige J. J. Becheri ja G. E. Stahli nimedega. Stahl väitis ka, et metallide oksüdeerimine on seotud põlemise ja seega flogistoniga.

¹¹ Eeter — hüpoteetiline meedium, mis juhib valgust ja kuumust. Njuutonlikus füüsikas liiguvad kõik lained läbi mingi meediumi (laine vees, helilained õhus). Kui James Clerk Maxwell tuli välja elektromagneetilise valgusteooriaga, postuleeris njuutonlik füüsika, et eeter on meedium, mis annab edasi elektromagneetilisi laineid. Eeter pidi olema nähtamatu, lõhnatu ning ei takistanud sellisena kehade liikumist läbi õhu.

¹² Planeet Vulkaani teooriaga tuli välja astronoom Urbain Jean Joseph LeVerrier 1859. aastal. Vulkaani arvati tiirlevat Päikese ja Merkuuri vahel ning seda peeti Merkuuri ebaregulaarse orbiidi põhjuseks.

is irreducible to some kind of a preajacent physical reality in that sense. There is no atomic structure to the world such that words can be made to correspond to it point-by-point. Nor is there any structure at all to which words correspond point-by-point except the structure of discourse itself, which is hardly fixed, and which needs no such preajacent structure in order to be what it is and to signify as it does.

It is wonderful to look at the history of science and culture generally from this point of view, which is, moreover, essential for a true anthropology. The celestial spheres believed to be real for some two thousand years occupied huge treatises written to explain their functioning within the physical environment. Other examples include more simple and short-lived creatures that populate the development of the strictest science, such as phlogiston, the ether, the planet Vulcan; and examples can be multiplied from every sphere. The complete history of human discourse, including the hard sciences, is woven around unrealities that functioned once as real in the thinking and theorizing and experience of some peoples. The planet Vulcan (my own favorite example alongside the canals of Mars) thus briefly but embarrassingly turned up as interior to the orbit of Mercury in some astronomy work at the turn of the last century. But Vulcan then proved not to exist outside those reports at all. The objective notion of ether played a long and distinguished role in post-Newtonian physical science — as central in its own way as the celestial spheres were in the Ptolemaic phase of astronomy's development — before proving similarly to be a chimera.

So the problem of how we talk about nonexistent things, where nonexistent means nonexistent in the physical sense, is a fundamental positive problem with which the whole movement of so-called linguistic philosophy fails to come to terms. This is not just a matter of confusion, nor just a matter of language gone on holiday, but of the essence, as we will see, of human language.

To understand this fundamental insouciance of language, whereby it imports literary elements of nonbeing and fictional characters even into the sternest science and most realistic concerns of philosophy, we will find it necessary to reinterpret language from the semiotic point of view. For this, it is not enough to recognize that language itself is a system of relationships and contrasts between elements. We shall see that language itself as an objective network is part of a larger whole of objective relations, what I will call in chapter 5 the *Umwelt* or "objective world" of experience integrally taken, in relation to which the linguistic network exists symbiotically — that is, as itself feeding upon and being transformed by the structure of experience as a whole in its irreducibility to the

liikumine ei suuda hakkama saada. Asi ei ole siin mitte segaduses ega lihtsalt selles, et keel on lolliks läinud, vaid, nagu me näeme, keele olemuses.

Et mõista seda keele olemuslikku kergemeelsust, millega ta toob olematute ja väljamõeldud tegelaste kaudu kirjandusliku elemendi isegi kõige rangemasse teadusse ja filosoofia kõige realistlikemasse arutlustesse, osutub vajalikuks keel semiootilisest vaatepunktist ümber tõlgendada. Selleks ei piisa, kui me tunnistame, et keel ise on elementidevaheliste suhete ja vastanduste süsteem. Me näeme, et keel kui objektiline võrgustik on ise osa laiemast objektiliste suhete tervikust, mida ma viiendas peatükis nimetan omailmaks ehk tervikuna käsitletud kogemuse "objektiliseks maailmaks", millega keeleline võrgustik esineb sümbiootilises suhtes — st teda toidab ja muudab kogemuse kui terviku struktuur, mis on füüsilisele keskkonnale taandamatu. Ühesõnaga, osutub vajalikuks vaadelda, mil moel on keel semioosi vorm — aga ainult üks võimalik vorm ja seda ainult semioosi inimsemiootilises variandis.

Edasi lähen ma järgnevalt. Kõigepealt visandan ma kolmandas peatükis semiootiliste uuringute ainese, milleks on märkidele omane aktiivsus, st semioos. Õigupoolest moodustab see kondikava tervele raamatule, mis samal ajal näitab, kui ulatuslik on semiootikaks nimetatav vaatenurk ja et selle vaatenurga ammendamiseks on vajalik müriaad meetodeid, nii traditsioonilisi kui veel välja arendamata. Seejärel, neljandas peatükis, uurin ma, mis on märgis see, mis lubab tal toimida või funktsioneerida talle omasel moel.

Viiendas peatükis liigun ma nendest üldistest kaalutlustest, mis annavad semiootika põhijooned tema võimalikus täiuses, edasi märgitoime konkreetsele käsitlemisele meie kogemuses, kuna kõige parem on põhimõisteid paika panna elementidena tsönoskoopiliselt käsitletud teadusest, st mõistetes, mis on tuletatud millestki kõigile ligipääsetavast, nimelt kollektiivsest kogemusest. Samal ajal näeme me, et see, mis teeb kogemuse millelegi taandamatuks, on hoopis midagi muud kui see, mis teeb kogemuse spetsiifiliselt inimlikuks. Sellisel moel tsönoskoopiliselt edasi liikudes jõuame me lõpuks inimsemioosist puhtalt analüütiliste meetodite abil ka zoosemiootika keskse mõisteni¹³, omailma ehk "objektilise maailmani", kuivõrd inimkogemus selle

¹³ Inim- ja zoosemioos on seega lähedalt seotud. Elu evolutsiooni käigus arenes inimese omailm ehk eluilm liigispetsiifilise erilise variandina välja enam-vähem kõigile antropoididele ja erinevatel viisidel kõikidele loomaliikidele omases omailmast ehk kogemuse struktuurist. Siiski on meie jaoks tarvilik alustada teisest otsast ja seda mitte ainult sellepärast, et meie ülesandeks on siin käsitleda põhitermineid tsönoskoopiliselt, vaid ka põhjusel, mille von Uexküll sõnastas järgmiselt (1934: 48): "Tõelist probleemi kõigis selle implikatsioonides on võimalik käsitleda vaid inimese peal". Me tuletame objektilise maailma põhimõistest inimliku kogemuse poole pealt. See käes, on meie võimuses konstrueerida analüütiliselt zoosemioosi omailm, lahutades inimkogemuse struktuurist

physical environment. In a word, it will be necessary to see how language is a form, but only a form, of semiosis and of semiosis only in its anthroposemiotic modality.

I will proceed as follows. First I will outline in chapter 3 the basic subject matter of semiotic inquiry, which is the activity proper to signs, or semiosis. This, indeed, will establish the outline for the book as a whole, indicating at the same time the scope of the perspective properly called semiotic and the myriad of methods — both traditional and not yet developed — necessary to mine this perspective in full. Then in chapter 4 I will investigate what it is about the sign that makes it capable of acting or functioning in the manner peculiar to it.

From these general considerations providing the outlines of semiotics in its prospective totality, I will move in chapter 5 to the specific consideration of the action of signs within our experience, because it is best to establish the basic notions as the elements of a science cenoscopically considered, that is to say, in terms that are derived from what is accessible to everyone, namely, common experience. At the same time, we will see that what gives experience its irreducible quality is something quite different from what makes experience specifically human. In this way, still proceeding cenoscopically, we will be able to reach, from within anthroposemiosis, by purely analytical means, the central concept of zoösemiosis as well,⁹ the Umwelt or “objective world”, inasmuch as the

⁹ The relation between anthroposemiosis and zoösemiosis thus is an intimate one. In the evolution of life, the human Umwelt, or Lebenswelt, developed out of, and as a species-specifically unique variation on, an Umwelt or structure of experience common more or less to any anthropoid and, in differing ways, to all animal forms. Nonetheless, not only because our concern here is with the basic concepts considered in a cenoscopic way, but also for the reason stated by von Uexküll (1934, 48: “the real problem, in all its implications, can only be analyzed in man”), it will be necessary for us to proceed the other way around. We will derive the basic notions of objective world from the side of human experience. These in hand, we are then in a position to construct the Umwelt of zoösemiosis analytically by subtracting the species-specific experience of stipulatability from the structure of human experience, and taking the remainder in its possible being as further specifiable — that is, able to be determined in this or that way — according as it is subsumed under this or that organismic structure within biology, such as idioscopic research shows to be required in each specific case.

The required procedure here has no generally recognized name in philosophical tradition, as far as I know. The basic procedure, as far removed from anthropomorphism as possible, nonetheless depends expressly on avoiding the mistake of behaviorism in American psychology. The biological inheritance of the human observer must itself be accounted for in the observer-observed equation as

põhilises objektilisuses — ehkki mitte kogu oma spetsiifilisuses — on struktuurilt samane kogemuse kui sellisega kõigil loomadel ning on selle kogemuse üks faktoreid¹⁴.

kokkuleppelisuse kogemuse, mis on liigspetsiifiline, ja eeldades, et ülejäänud on potentsiaalselt piiritletav — see tähendab, teda on võimalik ühel või teisel moel määratleda — nii nagu ideoskoopilise uurimuse põhjal igal konkreetsel juhul vajalik näib olevat, vastavalt sellele, kuidas see kuulub ühte või teise organismistruktuuri bioloogias.

Nii palju kui mina tean, puudub siinkohal vajalikul protseduuril filosoofilises traditsioonis tunnustatud nimetus. Põhiprotseduur, antropomorfismist nii vabastatud kui võimalik, sõltub siiski otseselt selle vea vältimisest, mille tegi biheivorism ameerika psühholoogias. Inimesest vaatleja bioloogiline pärand ise tuleb vaatleja-vaadeldava võrrandis arvesse võtta kui tõlgend semioosis. See on naiivse ja osaleva vaatluse vahelise erinevuse tunnistamise küsimus (von Uexküll, T. 1982; Williams 1982).

Esimest korda sain ma selle probleemiasetuse esitatavatest nõudmistest teadlikuks üliõpilasena, küll pisut segasemal moel ja vähemveenva nimetuse all. Minu toonasel professoril Ralph Austin Powellil oli kombeks rõhutada, et Aristoteelse *De Anima* korrektne lugemisviis nõuab elusmaailma tõlgendamist moel, mida ta nimetas *inimlikuks analoogiaks (humanesque analogy)*, see tähendab, läbi analüütilise võrdluse meie enese elusolemise kogemusega. See termin ei juurdunud kunagi ja nii palju kui mina tean, loobus Powell aegamööda püüdest seda oma filosoofiliste mõistete abstraktses kontekstis arusaadavaks teha.

Kui Powell oleks olnud empiirilistest kalduvustega mõtleja ja tuttav eriti J. von Uexkülli loominguga, oleks ta leidnud palju käepärasemaid näiteid, et oma nn "*inimliku analoogia*" olemust efektiivselt edasi anda.

Sebeok (1989: 81), kes on ise selles küsimuses J. von Uexkülli õpilane, võtab kokku vaatleja-vaadeldava probleemi semiootilise dimensiooni, kus vaatleja on inimliigist ja vaadeldav on mitte samast liigist, vaid pigem mõnest teisest eluvormist: "mis võiks moodustada vaadeldava organismi omailmas 'märgi', on vaatlejale ligipääsmatu. Lahendus sellele näiliselt käsitledamatule probleemile eeldaks J. von Uexkülli arvates seda, et teise organismi käitumise võimalik vaatleja alustaks omaenese omailma analüüsimisest, enne kui ta saab ette võtta produktiivseid vaatlusi kõnetute olendite käitumiste kohta. Just läbi sellise võrdleva analüüsi jõuame me ringiga tagasi otse inimeste maailma semioosi südamesse."

Seega ühendame me oma algse käsitluse zoosemioosist inimsemioosiga ning järelikult ka fusiosemioosist fütosemioosiga. Viimasel kahel on kõigile nende erinevustele vaatamata ühine see, et nad on selleks tasandiks, kus potentsiaalne objektiline maailm muutub tõeliseks, samas kui esimest kaht ühendab kõigist nende erinevustest hoolimata see, et nad on tasandiks, kus objektilised maailmad oma "taandamatus reaalsuses" moodustuvad ja mitmekesisustuvad.

¹⁴ Seega on ideoskoopiliselt arendatud semiootika ülesanne — see tähendab, kogu teaduse poolt ette nähtud spetsiaalsete uurimistööde ja instrumentide rikkuses arendatud semiootika ülesanne — ütelda iga konkreetse loomaliigi kohta (seda enam,

structure of human experience in its fundamental objectivity, though not in all of its specificity, is the common structure and factor in the experience as such of any animal.¹⁰

The newly opened panorama of semiosis at the plant level, both within and beyond the human environment as such, is as intriguing a concept as it is controversial, well deserving a serious reflection upon its place within the developing scheme of semiotics as a whole. No less

an interpretant in the semiosis. It is a question of recognizing the difference between naive and participant observation (T. von Uexküll 1982; Williams 1982).

I was first made aware of the requirements of the problem as an undergraduate, in a more obscure form and under a more unlikely label. My then-professor Ralph Austin Powell used to insist that a correct reading of the *De Anima* of Aristotle required interpreting the living world by way of what he called *humanesque analogy*, that is to say, by an analytical comparison from within our own experience of being alive. The term never caught on, and, as far as I know, Powell gradually abandoned the effort to make it clear in the abstract context of his philosophical conceptions.

Had Powell been a more empirically minded thinker, and familiar in particular with the work of J. von Uexküll, he would have found needed exemplifications readier to hand for effectively communicating the nature of the so-called "humanesque analogy".

Sebeok (1989b: 81), himself a student of J. von Uexküll in this regard, summarizes the semiotic dimension of the observer-observed problem, where the observer is of the human species and the observed is of another grouping of life rather than a conspecific: "what may constitute a 'sign' in the Umwelt of the observed organism is inaccessible to the observer. The solution to this seemingly intractable dilemma, according to J. von Uexküll, presupposes that the would-be observer of the behavior of another organism begin by analyzing her own Umwelt before she can undertake productive observations of the behavior of speechless creatures. It is by way of such a comparative analysis that we are led back straight into the heart of semiosis in our human world."

Hence, we combine our initial treatment of zoösemiosis with that of anthroposemiosis and, subsequently, of physiosesemiosis with phytosemiosis. The latter two, for all their differences, have in common that they are the levels at which the possibility of an objective world is rendered actual; whereas the former two, for all their differences, have in common that they are the levels at which objective worlds in their irreducible "reality" are constituted and diversified.

¹⁰ Thus, it is a matter of semiotics idioscopically pursued — pursued, that is to say, with all the panoply of special investigations and instruments science brings to bear — to say with regard to any given animal species, especially the more removed the forms are from the human (such as mollusks, balloon flies, etc.), how this common structure is actually determined and enhanced or diminished in the multiply species-specific patterns or ways of life actually found in the environment.

Hiljuti avanenud vaade semioosile taimetasandil, nii inimkeskkonna kui sellise osana kui ka sellest väljaspool, on samavõrra huvitav mõiste, kui ta on vastuoluline ning selle positsioon semiootika arenevas üldplaanis väärib kindlasti tõsist kaalumist. Mitte vähem intrigeeriv (ehkki veel vähem välja arenenud) ei ole semioosile erilise põhjuslikkuse küsimus, sellisena nagu ta toimib või võiks toimida nendel nii mikro- kui makroskoopilistel füüsilise maailma tasanditel ja sfäärides, mis on taimsetest eluvormidest üsna sõltumatud (mida inim- ja loomasemioosi valdkonnad rõhutatult ei ole). Seega, selleks et lõplikult määratleda fütosemioosi asukohta zoo- ja inimsemioosile eelnevana, osutub vajalikuks kuuendas peatükis panna mõningast liha luudele ülimalt abstraktsel mõistele "objektiline" ehk "väline vormiv" põhjuslikkus — põhjuslikkus, mis teeb märgitoimest *sui generis* nähtuse, mis on ühtviisi omane nii "siin ja praegu" olemasolevatele kui mitteeksisteerivatele osalistele — kuivõrd see kehtib ka universumi puhul laiemalt, kehade ja keskkonna vastastikuse toimega (*interaction*) seotud poole peal.

Sellega on meie temaatika terviklik üldülevaade lõpule viidud. Oleme edasi liikunud peamiselt sünkrooniliselt, vaid mõne harva vihjega diakrooniale. Need vihjed on vaja aga kokku võtta ja see ongi seitsmenda peatüki ülesanne. Tervik on meile selleks ajaks juba selgeks teinud midagi, mis, kui see ei ole alati ilmselge, saab ilmselgeks semiootilise lähenemise järeldusena, nimelt et ajalugu kui kultuuri inimsemiootiline edasiandmine on keskse tähtsusega märgiõpetuse ja inimliku arusaamise õige funktsioneerimise jaoks isegi selle kõige "täppisteaduslikemates" liikumistes ja sünkrooniliselt kavandatud uurimustes. Seega, olles sünkroonselt ja tulevikku vaadates paika pannud kesksed mõisted, on tulnud aeg lõpetada mõningaste tagasivaatelistel arutlustega, esitades kasvõi lühidalt või visandi korras mõned märkused semiootika enda ajaloost, nii nagu ta kuju on põhimõistete ja semiootika "teooria" valguses minevikuududes välja joonistuma hakanud.

Seega on edasiste peatükkide plaan järgmine: semioos, märgid, zoo- ja inimsemiootika, füto- ja füsiosemiootika ning semiootika enese kui inimteadvuse erilise vormi teooria ja ajalooline ülevaade. Sellised on minu väitel semiootika alused, kuna koos võetuna näitavad need valdkonnad ja teemad, mis on semiootikas kui ühes vaimukultuuri nähtuses huvitav ja võimalik. Need on mõisted, mis panevad paika semiootilise lähenemise kogu ulatuse ja toovad selle vaatenurga alusel esile lõputud metodoloogilised võimalused rikastada põhjalikult meie arusaamist sellisest ühtsest, ent samas nii mitmekülgsest nähtusest nagu seda on märgitoime, mille kaudu me tegelikult ühiskonnas oleme ja millest mõistus leiab õiget toitu oma mõtetele.

mida kaugemal on antud vormid inimesest, nt nagu molluskid, paunkärbsed, jne), kuidas see ühine struktuur keskkonnas tegelikult leiduvate mitmekesiste liigiomaste mallide ja eluviiside poolt määratakse, kuidas nad teda suurendavad või kahandavad.

intriguing — though even less well established — is the question of the distinctive causality of semiosis as it operates or might be operative in the physical universe at those levels — both microscopic and macroscopic — and in those spheres quite independent of plant life (as the animal and human zones of semiosis emphatically are not). Thus, in order to situate fully phytosemiosis in its prejacency to zoösemiosis and anthroposemiosis, it will be necessary to try in chapter 6 to give some body to the highly abstract but central notion of “objective” or “extrinsic formal” causality — the causality that makes the action of signs *sui generis* and almost equally at home among existent and nonexistent actors of the here and now — as it applies also to the universe at large on the environmental side of the interaction of bodies.

With this our outline of the subject matter as a whole will be completed. We will have proceeded, in the main, synchronically, with no more than a few diachronic allusions. The allusions need to be drawn together, and this is the task of chapter 7. The whole at this point will have made unmistakable something that is consequent upon the semiotic point of view, if not always unmistakably so, namely, the centrality of history as the anthroposemiotic transmission of culture to the doctrine of signs and to the proper life of human understanding even in its most “scientific” moments and synchronically conceived investigations. Thus, with the basic concepts synchronically and prospectively established, it will be time to close with some retrospective considerations, providing at least briefly and by way of an outline some remarks on the history of semiotics itself, as its shape has begun to form in the mists of the past, from the standpoint of its basic concepts and the “theory” of semiotics.

So the outline for the remaining chapters is as follows: semiosis, signs, zoö- and anthroposemiotics, phyto- and physiosemiotics, and the theory and historical outline of semiotics itself as a distinctive form of human consciousness. Such I deem to be the basics of semiotics, because these subject-areas or themes taken in concert show what is interesting and possible for semiotics as a phenomenon of intellectual culture. These are the concepts that establish the full amplitude of the semiotic point of view and reveal on the basis of that viewpoint the indefinite methodological possibilities for enriching in detail our understanding of a phenomenon as unified and yet as diverse as the action of signs, whereby indeed we exist in community and wherein the mind finds its proper food for thought.

SEMIOOS: SEMIOOTILISTE UURINGUTE TEEMAVALDKOND

Kui me küsime, mis see on, mida semiootika uurib, on ühesõnaline vastus: toime. Märgitoime.

Seda erilist tüüpi toimet, mis vastab täielikult seda tüüpi teadmisele, mida iseloomustatakse nimega "semiootika", on filosoofias pikka aega tunnustatud seoses erinevate füüsilise põhjuslikkuse liikide uurimisega. Kuid selles seoses osutus "kujutluslik" (*ideal*) ehk objektiline faktor, mall, mille põhjal uuringud ise olid suutelised põhjuslikkuse materiaalseid, vormivaid ja piiritlevaid dimensioone produktiivselt või tulemuslikult määrama, millekski kõrvaliseks. See objektiline faktor kuulub oma sõltumatus eksisteerimises enam vaatluse kui vaadeldava juurde. Nõnda ei puutunud see faktor otseselt taoliste uuringute tulemustesse, kuna nende uuringute eesmärgiks ei olnud kehtestada mingit olemuslikku seost nagu seda on seos vaatleja ja vaadeldava vahel, mis teeb "vaatlemise" — välise vormiva seose teadva subjekti ja teadaoleva objekti vahel — ülepea võimalikuks.

Mõned kõige keerulisemad ja kõige välja arendatumad lõigud Poinstot¹ varases katses süstematiseerida semiootiliste uuringute aluseid, tulenevad vajadusest teha see loodusteadusliku uurimise seni perifeerne teema keskseks semiootika üles ehitamisel (vt näiteks Küsimused 2–5 tema "*Tractatus de Signis*" esimeses raamatus). Hiljem on Ralph Powell² samas uuringute valdkonnas suutnud osutada, kui keskseks muutub see unustatud ja eelnevalt segane põhjuslikkuse tüüp kogu epistemoloogia problemaatikale, kui kord selle semiootilist loomust mõista.

Siiski, alles umbes 1906. aastal toodi see eriline märgitoime välja kui valdkond uurimiseks eraldi ja omaette, mitte selle vahetu külgnevuse kaudu teiste uurimissuundadega, ning anti talle ka oma nimi. Teadlane, kes selle valdkonna välja tõi ja talle nime andis, oli Charles Sanders Peirce, ning nimi, mis ta sellele omistas, oli *semioos*. Sellega pööras õpetus märkidest oma arengus uue lehekülje. Peirce mõistis, et semiootika kui erilise teadmiste kogumi täiemahuline välja arendamine nõudis tähistamise kui protsessi dünaamilist käsitlust. Semiootika ei saanud olla pelgalt vastus küsimusele, mis on märgiloomus ontoloogiliselt vaadatuna.

¹ Poinstot 1632a.

² Powell 1986, 1988.

SEMIOSIS: THE SUBJECT MATTER OF SEMIOTIC INQUIRY

If we ask what it is that semiotic studies investigate, the answer is, in a word, action. The action of signs.

This peculiar type of action, corresponding to the distinctive type of knowledge that the name semiotic properly characterizes, has long been recognized in philosophy in connection with investigations of the various types of physical causality. But in that connection, the “ideal” or objective factor, the pattern according to which the investigations themselves were able to establish the material, formal, and determinative dimensions of causality in the productive or “efficient” sense, appeared as something marginal. This objective factor pertains more to the observation than to the observed in its independent existence. Hence this factor was not clearly pertinent to the results of investigations which did not have as their aim the establishment of any essential connection as such between observer and observed, such as would make “observation” — an extrinsic formal connection between subject knowing and subject known — even possible in the first place.

Some of the most difficult and extended passages in Poinot’s early attempt¹ to systematize the foundations of semiotic inquiry arise from the need to make this heretofore peripheral topic of natural inquiry central to the establishment of semiotic (see, for example, Questions 2–5 in Book I of his *Treatise on Signs*). More recently, in this same context of inquiry, Ralph Powell² has managed to indicate how central this neglected and previously obscure type of causality is to the whole problematic of epistemology, once its semiotic character has been recognized.

Not until about 1906, however, was the peculiar action of signs singled out as a distinct field of possible inquiry in its own right, rather than through its adjacency with other lines of immediate investigation, and given a proper name. The investigator who singled out this field by giving it a name of its own was Charles Sanders Peirce, and the name he assigned to it was *semiosis*. At this point the doctrine of signs turned a

¹ Poinot 1632a.

² Powell 1986, 1988.

Vastama peab ka edasisele küsimusele, mis on see "saamine", mida see eriline olemise liik võimaldab ja mille najal ta püsib. Sümbolid ei eksisteeri lihtsalt, nad ka kasvavad.

Semioos kui aktiivsuse liik on eriline selle poolest, et ta hõlmab alati kolme elementi, kuid ta on veelgi erilisem selle poolest, et üks neist kolmest elemendist ei tarvitse olla tegelikult eksisteeriv asi. Kõikides muudes toime liikides on osalised vastastikusel toimes üheaegselt kohalolevad ja seega on nende vaheline toime oma olemuselt diaadiline ja dünaamiline, ükskõik kui palju neid osalisi ka poleks. Selleks et see aset leiaks, peavad mõlemad osapooled eksisteerima. Auto ei saa puule otsa sõita, kui puud ei ole, kuid märk võib tähistada eesseisvat silda, isegi kui seda silda seal enam ei ole. Galileo silmad ja teleskoop ning tähtedelt tulev valgus astusid vastastikku dünaamilisse toimesse (*dynamic interaction*). Kuid lisaks sellele ja enam kui selle vastastikuse dünaamilise toime kohta, avaldas ta oma kirjutistes arvamust taevaste sfääride kohta, mis osutusid olematuteks. Ja siiski aitasid need mitteeksisteerivad sfäärid kaasa Galileo vangistamisele ja neid puudutavaid väiteid tsiteeriti kui alust karmidele meetmetele, mida võimud Galileo suhtes rakendasid.

Peirce nimetab eksisteerivate asjade vahelist toimet kui sellist "toores jõud" (*brute force*) ehk "vastastikune dünaamiline toime". See võib olla füüsiline, aga võib olla ka psühholoogiline. Igal juhul leiab see toime aset kahe füüsiliselt eksisteeriva subjekti vahel ja on meie terminoloogia kohaselt — terminoloogia kohaselt, mida me peame edasises nii selgitama kui rõhutatult kasutama — alati ning mõõndusteta *subjektiline vastastoime* (*subjective interaction*). Subjektiline vastastoime, ükskõik kas füüsiline või psüühiline, on alati märkide toimes osaline, kuid ta ümbritseb semioosi kui selle kontekst ja tingimus, samas kunagi märkide toime endani küündimata. Teisisõnu, samas kui märkide toime hõlmab alati dünaamilist vastastoimet, ei hõlma dünaamiline vastastoime sugugi mitte alati märgitoimet.

Semioosi erilisusest ei ole võimalik mööda vaadata, kui me käsitleme juhtumit, mil kaht olemasolevat objekti mõjutab nende eksistentsis miski, mida ei ole olemas, kuid kui me mõistame, mis on semioosis eriline, jääb see erilisus ilmselgelt kehtima ka siis, kui kõik kolm semioosis osalevat liiget juhtuvad reaalsuses eksisteerima. Peirce toob näiteks elavhõbedasamba tõusmise kraadiklaasis, mille tingib "puhtalt toore [jõuga] ja diaadilisel moel" ümbritseva keskkonna temperatuuri soojenemine, kuid mis tajutuna kellegi kraadiklaase tundva inimese poolt loob ühtlasi ka kujutluse sellest, et ümbrus muutub soojemaks. See kujutlus kui mentaalne sündmus kuulub täielikult subjektilise ja füüsilise eksistentsiga ühte ritta, ei vähemal ega rohkemal määral kui sinna kuulub elav-

corner in its development: Peirce saw that the full development of semiotic as a distinct body of knowledge required a dynamic view of signification as a process. Semiotics could not be merely a response to the question of the being proper to signs ontologically considered. Response must also be made to the further question of the becoming this peculiar type of being enables and sustains itself by. Symbols do not just exist; they also grow.

Semiosis as a type of activity is distinctive in that it always involves three elements, but it is even more distinctive in that one of these three elements need not be an actual existent thing. In all other types of action, the actors are correlative, and, hence, the action between them, however many there may be, is essentially dyadic and dynamical. For it to occur, both terms must exist. A car cannot hit a tree unless the tree is there to be hit, but a sign can signify an upcoming bridge that is no longer there. Galileo's eyes and telescope engaged in a dynamic interaction with light from the stars. But over and above this dynamic interaction he essayed opinions concerning the celestial spheres that turned out not to exist. And yet the nonbeing of these spheres contributed to Galileo's imprisonment and propositions concerning them were cited as grounds for the serious sanctions taken against Galileo by the authorities.

Peirce calls the action as such between existent things "brute force" or "dynamical interaction". It may be physical, or it may be psychological. In either case, the action takes place between two subjects of physical existence and is, in a terminology we shall be obliged to both clarify and insist upon along our way, always and irreducibly a *subjective interaction*. Subjective interactions, whether psychical or physical, are always involved in the action of signs, but they surround the semiosis as its context and condition, while always falling short of the action of signs proper. In other words, while the action of signs always involves dynamical interactions, dynamical interactions need not always involve the action of signs.

The distinctiveness of semiosis is unavoidable when we consider the case of two existing things affected in the course of their existence by what does not exist, but, if we understand what is distinctive about semiosis, that distinctiveness remains unmistakable even when the three terms involved in a semeiosis happen also to be all three existent. Peirce gives the example of the rise of the mercury in a thermometer, which is brought about "in a purely brute and dyadic way" by the increase of ambient warmth, but which, on being perceived by someone familiar with thermometers, also produces the idea of increasing warmth in the environment. This idea as a mental event belongs entirely to the order of

hõbedasamba tõusmine ja kraadiklaasi ümbritseva õhu temperatuur. Peirce'i sõnadega öeldult on see teatud tüüpi märgina, nimelt ümbritseva keskkonna indeksina, käsitletava kraadiklaasi "vahetu objekt".

Kraadiklaasi kui märgi objekt on ümbritseva keskkonna suhteline soojus. Märgina käsitletud kraadiklaasi kujutluse objekt on seesama. Siiski, enne kui kraadiklaasi näitu vaadatakse, on ta osaline ainult dünaamilises vastastoimes. Peale näidu vaatamist tuleb mängu ka kolmas faktor: tõlgenduse faktor. Kraadiklaasi nägemisel ei pruugita seda kraadiklaasina ära tunda: sellisel juhul ei ole ta ainult füüsilise vastastoime subjekt, st asi, vaid on peale selle ka tunnetatud või teatud asi, kogemuse element ehk objekt. Kuid kui seda nähakse ning tuntakse ära kui kraadiklaasi, ei ole ta ainult objektiks muutunud asi, vaid ka märgiks muutunud objekt. Asjana on ta pelgalt olemas: füüsiliste suhete ja toimete võrgustikku toitva sõlmpunktina. Objektina eksisteerib ta ka kellegi jaoks kui kogemuse element, luues nägemisväljas eristusi vastavalt oma asjaks-olemise erinevatele moodustele teiste keskkonaelementide seas. Kuid märgina ei tähista ta mitte ainult iseennast kogemuses ja keskkonnas, vaid tähistab ka midagi muud, midagi väljaspool teda ennast. Ta mitte ainult ei ole olemas (asi), ta mitte ainult ei ole kellegi jaoks olemas (objekt), vaid ta ka tähistab kellegi jaoks midagi muud (märk). Ja see "midagi muud" võib olla reaalne füüsilises mõttes, kuid ei pruugi: see, millele ta osutab võib olla ka eksitav, näiteks kui kraadiklaas on katki.

Sel juhul muutub kujutlus, mille kraadiklaas kui märk esile kutsub, st selle vahetu objekt, omakorda füüsiliseks peetavate suhete võrgustiku keskmeks, ehkki tegelikult, kuna kraadiklaas on vigane, on suhe pelgalt objektiline ja mitte füüsiline. Siin seisab meie ees tähtsaim nähtus, mida semiootiline analüüs peab arvesse võtma: asjade määratlemine asjadena ja objektide määratlemine objektidena ei ole üks ja seesama ning nad muutuvad üksteisest sõltumatult. Esimest neist määrab vaid puhtfüüsiline toime, teist vahendab kaudselt semioos ehk märgitoime³.

³ Kontrasti objektilise olemise ja füüsilise eksistentsi subjektilise korralduse vahel märgiti ära juba äratuntavalt semiootilise teadvuse varases arengus, näiteks Cajetani töodes (1507). Kuid see, kui keskne on see kontrast märgiõpetuse jaoks, ilmnes alles aegamööda. Nii nagu lõhe maakooses, mis ennustab ette suuri muutusi maa paigutuses, nii muutis sisemine erinevus objektilise ja füüsilise eksistentsi vahel olemise südames paratamatuks selle, et üldine dünaamiline vastastoime põhjustaks muutusi suundumustes ja koos nendega muutusi töötlemata atomaarsetes struktuurides kuni hetkeni, mil semiootilised olendid hulguvad kord ringi seal, kus kunagi valitsesid kosmiline tolm ja juhuslik vastastikune toimimine. Kuid see viib meid juba liiga kaugemale meie näite lihtsusest ja fundamentaalsest põhimõttest, mille see märgiõpetuse jaoks paika paneb.

subjective and physical existence, no more and no less than does the rising mercury and the ambient temperature of the thermometer's environs. It is, as Peirce puts it, the "immediate object" of the thermometer taken as a certain type of sign, namely, one indexical of an environmental condition.

The object of the thermometer as a sign is the relative warmth of the surroundings. The object of the idea of the thermometer as a sign is no different. The thermometer, however, prior to being read is involved only in dynamical interactions. On being read a third factor enters in, the factor of interpretation. The thermometer on being seen may not be recognized as a thermometer: in that case, besides being a subject of physical interactions, that is to say, a thing, it becomes also a cognized or known thing, an element of experience or object. But, if it is both seen and recognized as a thermometer, it is not only a thing become object but also an object become sign. As a thing it merely exists, a node of sustenance for a network of physical relations and actions. As an object it also exists for someone as an element of experience, differentiating a perceptual field in definite ways related to its being as a thing among other elements of the environment. But as a sign it stands not only for itself within experience and in the environment but also for something else as well, something besides itself. It not only exists (thing), it not only stands to someone (object), it also stands to someone for something else (sign). And this "something else" may or may not be real in the physical sense: what it indicates may be misleading, if, for example, the thermometer is defective.

In this case, its immediate object, the idea it produces as sign, becomes in its turn a node of sustenance for a network of relations presumed to be physical but that in fact, because of the defective nature of the thermometer being observed, is merely objective. Here we encounter a primary phenomenon that semiotic analysis is obliged to take into account: divisions of things as things and divisions of objects as objects are not the same and vary independently, the former being determined directly by physical action alone, the latter being mediated indirectly by semeiosis, the action of signs.³

³ The contrast between objective being and the subjective order of physical existence was noted early in the development of an explicitly semiotic consciousness, for example, in the work of Cajetan (1507). But its centrality to the doctrine of signs only gradually came into view. Like the geological fault presaging major changes in the lay of the land, the inherent difference between objective and physical existence at the heart of being made it inevitable that dynamical interactions, overall, would give rise to directional changes, and with them to transformations of crude atomic structures to the point where semiotic animals

Tuleb aga koheselt märkida, et objekti määratlus objektina ja asja määratlus asjana võivad kokku langeda, näiteks nagu siis, kui kraadiklaas, mida vaadatakse ja kraadiklaasina ära tuntakse, korralikult töötab, kuid nad võivad ka lahkneeda, näiteks nagu siis, kui kraadiklaas, mida vaadatakse ja kraadiklaasina ära tuntakse, on vaataja teadmata mingi vea tõttu vale. Kuid isegi kui need määratlused langevad kokku, ei ole need kaks tüüpi oma loomult üksteisele taandatavad⁴.

⁴ Just sel põhjusel pole ma järele andnud kiusatusele siduda biosemiootika põhilisi kategoorilisi mõisteid ja terminoloogiat viimaste bioloogiliste teooriatega (vt nt Sagan, Margulis 1987; Margulis, Sagan 1986; 1986a), mis on arvestatavatel põhjustel asendanud kaks traditsioonilist riiki viiega (mõneti sarnaselt sellega, kuidas traditsioonilised viis välist meelt loovad psühholoogia jaoks tsönoskoopilise raamistiku arutluseks, mille raames ideoskoopiline uurimistöö on suuteline näitama, et tegelikult on olemas palju peenemaid eristusi, mis annavad aluse palju enamate sensoorsete kanalite olemasolu tunnistamiseks). Samal ajal, kuna need uued jaotused põhinevad sümbioosi ja retsiprooksuse ning mutatsioonide valiku viimisel otse evolutsiooniprotsessi südamesse, on need uued jaotused oma olemuselt semiootilised, mis aga teeb need mõisted eriti viljakaks pinnaseks semiootilise teadvuse edasise arengu jaoks ja vältimatuks rindeks, mille uurimist semiootika ei saa enam kaua edasi lükata.

Siiski, kuna need saavutused on pigem ideoskoopilised kui tsönoskoopilised (nagu sõnastasid selle Sagan ja Margulis (1987): "Ehkki meile on teada paljud taim-loom sümbiondid, muutub sümbioos ja selle olulisus evolutsioonis tõeliselt nähtavaks alles mikrokosmoses") ja kuna eristused semiootikas on seotud otseselt objektilise korraldusega ja füüsilisega ainult kaudselt (kardinaalselt vastupidine organismitüüpidele, mida bioloogia kui loodusteadus traditsiooniliselt püüab määratleda), tundus detailne katse neid teooriaid sisse tuua käesoleva töö kavatsuste seisukohast pisut ennatlik. Nagu me märkisime oma 1984. aasta ühismanifestis (Anderson *et al.* 1984: 42–43), ehkki "viie riigi klassifikatsiooni puhul "taimed" ja "loomad" muutuvad suurendusklaasi läbi tagasi rangelt rahvalikeks taksoniteks", ei järeldu sellest, et meil on vaja "semioosi lihtsalt ümber pakendada vastavalt viiele vaieldavale riigile, mitte ainult sellepärast, et nad on, nagu me eespool mainisime, esialgsed määratlused, milleks nad mõneks ajaks ka jäävad, vaid märksa olulisemal põhjusel, nimelt kuna nad ei pruugigi semioosi *tüüpide* välja selgitamisel huvitavad või tähenduslikud olla".

Kui semiootika põhialused on midagi, milleni peab jõudma esmalt tsönoskoopiliselt ja mis sätestatakse võrdselt tähtsatena nii *literati* kui *scientisti* mõtlemise jaoks, siis on semiootika seisukohast oluline haarata esmalt makroskoopiliselt eristusi, mida taju teeb elavate asjade seas, ja mõista taju raames rolli, mida keel tegelikult mängib universumi kogemises kõigi selle looduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste elementidega nii nagu nad mõjutavad "eristust naise ja osaleva vaatleja vahel".

Nagu ütleb Thure von Uexküll (1982: 12) — semiootika põhitõed muudavad vältimatuks mõistmise, et see viimane eristus ei ole niivõrd "valik", kuivõrd meie

The immediate point to be noted is this: Divisions of objects as objects and divisions of things as things may happen to coincide, as when the thermometer seen and recognized is also functioning properly; or they may happen to diverge, as when the thermometer seen and recognized is, unbeknownst to its interpreter, deceptive by defect. But, even when they coincide, the two orders remain irreducible in what is proper to them.⁴

would wander where once cosmic dust and random interactions obtained. But this takes us too far from the simplicity of our example and the fundamental point it makes for the doctrine of signs.

⁴ It is for this reason that I have resisted the temptation of tying the basic categorical concepts and terminology of biosemiosis to the latest biological theories which have, for solid reasons (e.g., see Sagan and Margulis 1987, Margulis and Sagan 1986, 1986a), replaced the traditional two kingdoms with five (not unlike the manner in which the traditional five external senses provide a cenoscopic framework of discussion for psychology within which idioscopic research is able to demonstrate that there are actually more refined discriminations which validate recognition of a greater number of sensory channels). At the same time, the intrinsically semiotic character of the new divisions, resting as they do on the introduction of symbiosis and reciprocity into the heart of the evolutionary process along with the selection of mutations, makes of these new concepts an extremely fertile ground for the further development of semiotic consciousness, and an inevitable frontier that semiotic theory cannot for long delay exploring.

Nonetheless, because these results are idioscopic rather than cenoscopic (as Sagan and Margulis 1987 put it, "Although many plant and animal symbionts are known, symbiosis and its fundamental role in evolution really become conspicuous in the microcosm"), and because the divisions of semiosis pertain to the objective order directly and to the physical order indirectly (the very opposite of the divisions of organismic types traditionally sought by biology as a natural science), a detailed attempt to incorporate these theories seemed to me premature for the project of the present work. As we noted in our collaborative "manifesto" of 1984 (Anderson, Deely, Ransdell, Sebeok, T. von Uexküll: 42-43), even though, "with the five-kingdom classification, 'plants' and 'animals' return through the looking glass to become strictly folk taxa once more", it does not follow that what is called for is to "simply reparcel semiosis according to the putative five kingdoms, not only because these are provisional, as we noted above, and will doubtless remain so for some time, but because, more fundamentally, they may not even be interesting or significant in sorting out different *types* of semiosis".

From the point of view of basic semiotics as something to be achieved first cenoscopically and established as equally important for the understanding of the *literati* and the *scientisti*, what is essential is first to grasp macroscopically the difference cognition makes within the order of living things, and, within cognition, the proper role of language within experience of the universe with its natural, social, and cultural elements as these bear on "the difference between a naive and a participant observer".

Kraadiklaasi kui märgi poolt tekitatud kujutus “ümbritsev temperatuur” tähistab kraadiklaasi tõlgendaja jaoks midagi, mis iseenesest ei ole ei kujutus ega kraadiklaas, nimelt ümbritseva keskkonna oletatavat seisundit, mida kraadiklaas indeksikaalselt tähistab. Kujutus kui mentaalne esitus, st psühholoogiline reaalsus, kuulub subjektilise eksistentsi hulka ja on kraadiklaasi kui märgi vahetu objekt (*immediate object*). Kuid subjektilise eksistentsi raames toimib kujutus ka nii, et ta loob suhte millegi muuga kui ta ise, nimelt kraadiklaasi ümbritseva keskkonna seisundiga, mis on ühtaegu objektiline (teada) kui füüsiline (midagi, mis eksisteerib väljaspool teadmist), oletades, et kraadiklaas on täpne. Oletades, et kraadiklaas on vigane, on ta pelgalt objektiline, kuid füüsilise situatsiooniga mitte kokku langev ja sellest erinev. Selle igal juhul objektilise, aga mõnel juhtudest ka füüsilise suhte aluseks (*foundation*) olev kraadiklaasi poolt esile kutsutud kujutus ise tekitab omakorda kraadiklaasi kui märgi “vastava tähistava tulemi” (*proper significance outcome*). Peirce nimetab seda *tõlgendiks* (*interpretant*) — see on ainulaadne ja oluline mõiste, võti mõistmaks märgitoimet kui protsessi, mis on saamise viis samavõrra, kui olemise viis, tähistamist ülepea võimalikuks tegeva ainulaadse alusstruktuuri pinnal ja sellest üle.

Peirce väidab⁵, et “on väga lihtne mõista, mis märgi tõlgend on: ta on kõik, mis on märgis eneses eksplitsiitset, väljaspool ta konteksti ja

liigi tegelik seisund (millest naiivse vaateleja illusioon tekib). Ta ütleb ka (samas), et selle mõistmine “määrab meie arusaamise loomadest, taimedest ja inimestest”, samamoodi nagu ka elu füüsilisest keskkonnast kuni tähtedeni välja.

Selle põhjaneva vaatepunkti raames on rohkem kui küll ruumi igasugust sorti ideoskoopilisteks kohandusteks ja edasiseks täiustamiseks, veelgi enam, need täiustused ja kohandused muutuvad möödapääsmatuiks, alustades bioloogilise eluvormide ümberjagamisest vastavalt teaduslike uuringute uutele nõudmistele ja avastustele, mis, nagu uued avastused bioloogias, toovad esile kõigi taimede ja loomade organismilise arengu põhiolemuselt semiootilise loomuse. Nagu on osutanud Sebeok, ei ole ainult “ise” semiootiline nähtus: “teine” ei ole sugugi vähem semiootiline, muutes biosfääri oma täiuses “voolavaks pointillistlikuks maastikuks, kus iga värvitäpp on samuti elus” (Sagan, Margulis 1987: 33).

Seega on ajutine möödahiilimine viimaste evolutsioonilise bioloogia vaadete üksikasjalikust arutelust siin taktikaline, mitte strateegiline. Kaugel sellest, et kõrvaldada vajadus integreerida täppisteadusi semiootilise arengu teoreetilisse ehitusse vähemalt samal määral kui humanitaarteadusi — käesolev teos üritab muuta see vajadus veelgi ilmselgemaks ja tungivamaks, nagu näitab kuues peatükk. (Vaevalt on vaja meelde tuletada, et modernismiajastul on naiivse vaateleja ja teadlasrahva positsioon olnud enam-vähem kattuvad ehk — lingvistika-termineis väljendudes — sünonüümsed.)

⁵ Peirce c. 1906: 5.473.

The idea of surrounding temperature produced by the thermometer as sign represents to the interpreter of the thermometer something that itself is neither the idea nor the thermometer, namely, the presumed condition of the environment indexically represented by the thermometer. The idea as a mental representation, that is to say, a psychological reality, belongs to the order of subjective existence and is the immediate object of the thermometer as sign. But, within that order, the idea also functions to found a relation to something other than itself, namely, a condition of the environment surrounding the thermometer, which condition is both objective (known) and physical (something existent besides being known), presuming the thermometer accurate; or merely objective but deviant from the physical situation rather than coincident with it, presuming the thermometer defective. As founding this relation, in every case objective, in some cases coincidentally physical as well, the idea itself produced by the thermometer has in turn produced "the proper significate outcome" of the thermometer as sign. This Peirce calls the *interpretant*, a unique and important notion, the key to understanding the action of signs as a process, a form of becoming, as well as a kind of being, over and above

The realization that the latter is not so much, as Thure von Uexküll puts it (1982: 12), a "choice" as it is the actual situation of our species (within which the illusion of the naive observer arises) is what a grasp of semiotic fundamentals makes unavoidable. This realization, as he well says (*ibid.*), "will determine our understanding of animals, plants, and human beings", along with the physical surroundings of life, all the way to the stars.

Within this basic perspective, not only is there all the room in the world for the further refinements and adjustments of idioscopy of whatever kind, but such refinements and adjustments become inevitable, beginning with the redistribution of biological life forms according to new requirements and discoveries of research which bring out, in the manner of the new views in biology, the essentially semiotic character of the organismic development of all the plants and animals. It is not only the "self", as Sebeok has pointed out, that is a semiotic phenomenon: the "other" is no less semiotic, making of the biosphere in its totality "a flowing pointillist landscape where each dot of paint is also alive" (Sagan and Margulis 1987: 33).

Thus, the temporary bypassing of detailed discussion of the latest perspectives in evolutionary biology here is tactical, not strategic. Far from obviating the need to integrate the sciences no less than the humanities into the theoretical texture of semiotic development, the present work intends to make that need all the more evident and pressing, as chapter 6 in particular will show. (And it hardly bears reminding that, in modern times, the stance of the naive observer and the population of scientists have tended to be roughly coextensive or, in linguistic terms, synonyms.)

lausumise asjaolusid". Käesoleval juhul: märgiks on kraadiklaas; tema kontekst ja lausumise asjaolud on ümbritseva õhu soojus, mis põhjustab teatud elavhõbedasamba kõrguse, vastavuses — nii täpses kui ebatäpses, nagu me oleme näinud — mingi skaalaga, millist aparati tervikuna nähakse ja tuntakse ära kui temperatuuri mõõtvat seadeldist. See, mis on märgis eneses eksplitsiitne väljaspool ta konteksti ja lausumise asjaolusid, on millegi muu kui kraadiklaasi enese, nimelt ümbritseva temperatuuri esitus sellisena nagu ta kraadiklaasi näidu põhjal tõenäoliselt on, ehkki mehhanismi rikke tõttu võib see ka vale olla. Teisisõnu: kõik, mis on märgis eneses eksplitsiitset väljaspool ta konteksti ja lausumise asjaolusid, on "ta vastav tähistav tulem", objektiline element situatsioonis, kus miski tähistab midagi muud, situatsioonis, mis on taandamatu selles sisalduvale dünaamilisele vastastoimele ning mis loob kanaleid ja ootusi, mille kaudu mõningaid neist vastastikutest toimeaktidest käimasoleva infovahetuse käigus kõrvale suunatakse.

Meie näites oli kujutus kraadiklaasist, mis võimaldas kraadiklaasil märgina toimida, ennekõike mentaalne esitus. Märki tõlgend aga — ja see on väga oluline — "ei pea kuuluma olemise mentaalsesse mõõtmesse", samamoodi nagu kraadiklaasi poolt loodud kujutus ei funktsioneeriks tõlgendina olemise mentaalses mõõtmes, nagu me oleme näinud. Ükskõik kas antud tõlgend on kujutus või mitte, tema kui tõlgendi puhul on oluline see, et ta on alus, mille põhjal märki peetakse seotuks millegi muuga kui tema tähistatavaga, mis omakorda muutub märgiks suhestatuna teiste elementidega tõlgendaja kogemuses, päästes nii liikuma terve tõlgendite ahela, millest semioos kui protsess toitub. Ehk teisiti öeldult: tõlgendi juures on põhiline, et ta vahendab erinevust füüsilise ja objektilise olemise vahel, erinevust, mis ei tunnista paikapandud eraldusjoont. See on samal ajal ka põhjuseks, miks tõlgendi triaadiline tekitamine on märki puhul ülioluline ja miks tõlgend ei pea tingimata kuuluma olemise mentaalsesse mõõtmesse, ehkki ta muutub selleks, kui mõni loom peab teda mõne kindla tähistussuhte aluseks.

Erinevus märkide toime ja asjade toime vahel on meile nüüd palju selgem. Märkitoime on puhtalt objektiline, asjade toimet kui sellist alati sisaldades, kuid samal ajal ka ületades. Samas kui asjade toime kui selline on puhtalt subjektiline või — mis teeb sama välja — füüsikaline või füüsiline ning piiratud siin ja praegu olemasolevaga⁶.

⁶ See, kuidas Peirce seda väljendab, on väljaspool tema tehnilise semiootika raamistikku segane: ta ütleb, et kolmasus eeldab alati teisesuse toorest vastastoimet, mis omakorda eeldab alati ulmamaailma, millesse teisesuse eristusi tekitab, st esmasust. Seega, lähtudes oma "kümnest aspektist, mille järgi Märke võib jagada", leiab Peirce (1908b: 8.343; vt ka 1904), et "kuna kõik nad osutuvad

the unique essential structure that makes signification possible in the first place.

Peirce suggests⁵ that “it is very easy to see what the interpretant of a sign is: it is all that is explicit in the sign itself apart from its context and circumstances of utterance”. In the case at hand: the sign is the thermometer; the context and circumstances of its utterance are the ambient warmth producing a certain level of the mercury correlated — accurately or inaccurately, as we have seen — with a scale, the whole of which apparatus is seen and recognized as a temperature measuring device; and what is explicit in the sign itself apart from this context and these circumstances is representation of something other than the thermometer, namely, the ambient temperature, as being presumably at what the thermometer indicates it to be, although this may be wrong due to defect in the mechanism. In other words, all that is explicit in the sign itself apart from its context and circumstances of utterance is “its proper significate outcome”, the objective element of the situation as involving representation of one by another, irreducible to the dynamical interactions involved, and establishing channels and expectations along which some of the interactions will be diverted in ongoing exchanges.

In our example, the idea of the thermometer enabling the thermometer to function as a sign was in the first instance a mental representation. The interpretant of a sign, however — and this is a very important point — “need not be a mental mode of being”, nor, as we have seen, is it as mental mode of being that the idea produced by the thermometer functions as interpretant. Whether a given interpretant be an idea or not, what is essential to it as interpretant is that it be the ground upon which the sign is seen to be related to something else as signified, which signified in turn becomes a sign relative to other elements in the experience of the interpreter, setting in motion the chain of interpretants on which semiosis as a process feeds. In other words, what is essential to the interpretant is that it mediate the difference between objective and physical being, a difference that knows no fixed line. This is the reason why, at the same time, the triadic production of the interpretant is essential to a sign, and the interpretant need not be a mental mode of being, although, considered as founding a determinate relation of signification for some animal, it will be.

We see now with greater clarity the difference between the action of signs and the action of things. The action of signs is purely objective, always at once involving and exceeding the action of things as such,

⁵ Peirce c.1906: 5.473.

Seega, kus iganes ka tulevik ei mõjutaks oleviku asjade käiku, on meil tegu semioosiga. Semioos ei piirne kunagi sellega, mis on olnud või on, vaid kerkib esile oleva ning selle, mis võiks või võinuks olla, piiril. Keelemärgid võivad väga hästi olla “ideoloogiline nähtus *par excellence*”, nagu ütles Vološinov⁷, kuid märgitoime, mis moodustab semiootiliste uurimuste üldise teemavaldkonna, ulatub oluliselt kaugemale sellest, mida ma nimetame “keeleks”, isegi kui ainus viis, kuidas seda ala meie, uurijate jaoks nähtavaks teha, on keele kaudu. Miks see nii on, näeme edaspidi.

Selleks et mõista keelemärkide piiratud, ent privilegeeritud rolli semioosis, on siiski vajalik asetada need märgid laiemasse perspektiivi, mis paljastaks üht-teist teistest, mitte vähem semioosilistest protsessidest, millest keelelise semioosi võimalused ja tegelikkus sõltuvad. Selleks on vajalik üldjoontes visandada teatud hulk tasandeid semioosis. Muidugi võib neid tasandeid kitsamate erialaliste uuringute tarbeks lõputult edasi eristada. Siin piisab semiootiliste uuringute võimaliku ulatuse sünoptilisest välja rehkendamisest — üritus, mille tulemusel peaksid hävima viimased rudimentaarsed kalduvused positivismi ja modernistlikku idealismi, mis tegelikkuses semiootilist lähenemist tihti reostavad, samastades teda millegagi, mis on eelnevas ajastus ja filosoofia kõige viimases ajajärgus päästmatult eelsemiootiline.

Semioosi kõige kõrgem tasand, milleni meie kogemus küünib, on ühtlasi meile kõige lähedasem: *inimsemioos*. Ühest küljest vaadatuna sisaldab inimsemioos kõiki neid märgiprotsesse, millega inimolendid otseselt seotud on, ja samas, teisest küljest nimetab ta kõiki neid inimestele liigiomaseid märgiprotsesse. Viimasest vaatepunktist lähtudes sisaldab inimsemioos ennekõike keelt ja teiseks kõiki neid märgisüsteeme, mis tulevad peale keelt, struktureerivad taju edasi ning kohandavad keskkonda isegi teiste loomaliikide, st mitte-inimeste juures, ehkki mõistmine, mis on neile keelejärgsetele muutustele iseomast, on võimalik ainult keeles ja keele kaudu.

Sel põhjusel on keelt semiootilise arengu Ida-Euroopa ringkondades hakatud kutsuma “esmaseks modelleerivaks süsteemiks” ning kogu

trihhotoomiateks, järeldub, et otsustamaks, millised märkide klassid neist tulenevad, tuleb mul hoolikalt kaaluda 3¹⁰ ehk 59049 keerulist küsimust.” Meie praeguseid eesmärke arvestades ja järgides siinkohal Peirce’i enese eeskujul (kes ei “võtnud märkide jaotuse edasist süstemaatilist jaotust ette” ning jättis selle “tulevastele uurijatele”), võib selle olukorra tehnilise sõnastuse selgitamise rahus Peirce’i tekstide eksegeetikutele jätta. Meie eesmärk on siinkohal jõuda laiemale publikuni.

⁷ Volosinov 1929: 13.

while the action of things as such is purely subjective or, what comes to the same thing, physical or psychic and restricted to the order of what exists here and now.⁶

Wherever the future influences a present course of events, therefore, we are confronted by semiosis. Never confined to what has been or is, semiosis transpires at the boundary between what is and what might be or might have been. Linguistic signs may well be “the ideological phenomenon par excellence”, as Volosinov said;⁷ but the action of signs, which provides the general subject matter of semiotic inquiry, extends well beyond what we call “language”, even though it is only through language that this range can be brought to light for us as inquirers. Why this is so we shall eventually see.

In order to appreciate the privileged and at the same time restricted role of linguistic signs in semiosis, however, it is necessary to get these peculiar signs into a larger perspective revealing something of the other processes, no less semiotic, on which the possibility and actuality of linguistic semiosis depend. For this purpose, it is useful to outline in broad terms a number of levels within semiosis. These levels, of course, can be further distinguished indefinitely for purposes of specialized research and investigation. Here it will be enough to bring out in a synoptic way the prospective scope of semiotic inquiry, an effort that should also have the effect of neutralizing the vestigial inclinations to positivism and modern idealism that often in practice corrupt the semiotic standpoint by assimilating it to what is irretrievably presemiotic in the previous era and most recent epoch of philosophy.

The highest level of semiosis so far as our experience goes is also the one closest to us: *anthroposemiosis*. Looked at one way, anthroposemiosis includes all of the sign processes that human beings are directly involved in, and, looked at another way, names those sign processes which are

⁶ Peirce's way of putting this is obscure, outside the framework of his technical semiotic: thirdness, he says, always presupposes the brute interactions of secondness which also always presupposes the dream world which secondness differentiates, firstness. Thus, on the basis of his “recognition of ten respects in which Signs may be divided”, Peirce concludes (1908b: 8.343; see also 1904) that “since every one of them turns out to be a trichotomy, it follows that in order to decide what classes of signs result from them, I have 3^{10} , or 59049, difficult questions to carefully consider”. For present purposes, and following the example of Peirce himself at this point (who did “not undertake to carry [his] systematical division of signs any further”, but left that “for future explorers”), clarification of this technical way of phrasing the situation may safely be left to the exegetes of the Peircean texts. The aim here is to reach a more general audience.

⁷ Volosinov 1929: 13.

ülejäänud inimkultuuri ja tsivilisatsiooni kui rida "teiseseid modelleerivaid süsteeme". Nagu eriti Sebeok⁸ on võtnud vaevaks märkida, ei ole selline asjade kirjeldusviis siiski täielikult rahuldav, kuna ta põhineb ilmselgelt inimsemioosi derivatiivsel mõistmisel. Põhimõttelisemalt ja laiahaardelisemalt vaadelduna hõlmab inimsemioos, nagu öeldud, kõiki märgiprotsesse, millest inimesed osa võtavad. Sellest seisukohast lähtudes on keel ise juba teisene modelleeriv süsteem ja mitte esmane, ehkki inimestele eriomaste kultuuritraditsioonide ja tsivilisatsiooni arenguga seotuna on keel semioosi vahetu meedium ja seda alalhoidev võrgustik. Samas on keelega vahetult külgnev laiem inimkogemuse semiootiline võrk, mis seob keelesemioosi peenelt tajusemioosiga, mis meil teiste bioloogiliste liikidega ühine on. See laiem võrk toetub peente seoste läbi kehasisestele endosemiootilistele võrgustikele, mille kaudu inimorganismi ennast toetavad keerulised sümbiootilised võrgustikud, ilma milleta inimindiviid hävineks ja mis iseenesest osutuvad läbinisti semiootilisteks võrgustikeks.

Peale selle tekitab inimolendi ja füüsilise keskkonna vaheline vastastikune toime — mille käigus näiteks inimene vaatab taevast, ennustab tormist ilma ning teeb vastavad ettevalmistused — edasisi niite semiootilises võrgustikus, mis seovad inimorganismi mitte ainult oma liigiga ja mitte ainult teiste loomadega, vaid ka üldisema valdkonnaga, milleks on füüsiline ümbrus kõige laiemas mõttes. Sellest seisukohast lähtudes moodustab inimsemioos loodusega katkematu terviku ning sobiv metafoor sellele ei ole mitte keel kui esmane modelleeriv süsteem, vaid üks vana metafoor: *anthropos kui mikrokosmos*. Inimsemioos ei ole kõige keerulisem semioosi vorm mitte sellepärast, et selles sisalduvad unikaalsed semioosi moodused, alustades keelest, vaid kuna lisaks nendele unikaalsetele arengutele sisaldab ta samal ajal ka kõiki teisi semioosilisi arenguid ning sõltub neist kõige talle eriomase ja spetsiifilise (alustades keelest) saavutamisel.

Taju ja aistingu semioosilised protsessid, mis on omased ka teistele loomadele peale inimese, moodustavad selle tasandi ja tsooni, mida Sebeok ja Wells esimestena iseloomustasid kui zoosemiootikat⁹. Nende algele terminile olen [inglise keeles] lisanud umlaut täpid [*zoösemiotics*], et hoida ära väärarusaamist, mida ma olen ka tegelikkuses kohanud, kui see rikas valdkond taandatakse kuulajate peas tahtmatult märgisüsteemide uurimisele puuriloomade seas.

Nii nagu inimsemioosi, võib ka zoosemioosi käsitleda kahest vaatepunktist lähtuvalt. Ühelt poolt tegeleb zoosemiootika inimloomadele

⁸ Sebeok 1987.

⁹ Sebeok 1963: 74.

species-specifically human. From the latter point of view, anthroposemiosis includes first of all language, and secondly those sign systems that come after language and further structure perception and modify the environment even for species of animals other than human, although the understanding of these postlinguistic changes in what is proper to them is possible only in and through language.

For this reason, language has come to be called in Eastern European circles of semiotic development the "primary modeling system" and the rest of human culture and civilization a series of "secondary modeling systems". As Sebeok in particular has taken pains to point out (1987), however, this way of describing the situation is not entirely satisfactory, because it is grounded, as is apparent, in a derivative understanding of anthroposemiosis. More fundamentally and inclusively, anthroposemiosis comprises, as we have said, all of the sign processes that human beings are directly involved in. From this point of view, language itself is already a secondary modeling system, not the primary one, even though, relative to the distinctively human cultural traditions and developments of civilization, language is the proximate enabling medium and sustaining network of semiosis. Proximate to language, however, is the larger semiotic web of human experience that intricately interweaves linguistic semiosis with perceptual semioses shared in common with other biological species. This larger web delicately depends upon endosemiotic networks within the body whereby the human organism itself is sustained by a complex network of symbioses without which the human individual would perish, and which network proves in its own right to be a thoroughly semiotic one.

In addition, the interaction between human being and physical environment — whereby, for example, a person noting the sky anticipates stormy weather and prepares accordingly — gives rise to further strands of the semiotic web linking the human being not only with conspecifics and not only with other animals, but also with the general realm of physical surroundings in the largest sense. From this point of view, anthroposemiosis forms a seamless whole with all of nature, and the appropriate metaphor is not that of language as a primary modeling system but the ancient one of *anthropos* as *microcosmos*. Anthroposemiosis is the most complex form of semiosis not because it harbors unique modes of semiosis, beginning with language, but because, in addition to harboring unique developments, it harbors at the same time all the other semiotic developments as well and depends upon them in achieving whatever is unique and specific to itself, beginning with language.

ja teistele loomaliikidele ühiste semiootiliste protsesside kattuva osaga. Kuid see vaatenurk on ainult osa kogu asjaloost, kuna mitte ainult inimesed, vaid ka kõik teised loomaliigid arendavad välja oma liigspetsiifilised semiootilised moodused ning ka need on zoosemiootiliste uuringute pärusmaa. Von Frischi suurepärase uurimus¹⁰, mis kirjeldas mesilaste liigiomast semioosi, või Kesseli uurimus¹¹, mis paljastas liigiomase sümbolilise komponendi paunkärbeste¹² paaritumiskäitumises, on pöördelise tähtsusega näited zoosemiootilistest uurimustest, mis lähevad kaugemale inimestele ja teistele loomadele ühiste semiootiliste süsteemide uurimisest (ehkki tegelikult ka inimesed paarituvad ja saavad kasu mesilaste tantsust). Zoosemiootika kui inimestest erinevate bioloogiliste vormide seas arenenud liigiomaste semiootiliste mooduste uurimisega tegeleva valdkonna seisukohast näeme, et terve hulk naturalistlikke uurimusi (millel on omad auväärased traditsioonid) paiknevad ümber uue nimetuse alla, mis on kohasem ja iseloomustab paremini seda, mida naturalistid on algusest peale saavutada püüdnud. Nagu inimsemiootika, nii hõlmab ka zoosemiootika tervet rida mikrokosmoseid ja ka liigiomaseid objektilisi maailmaid, millest igaüks on põimitud nii füüsilise vastastoime looduslikesse protsessidesse (teisesus) kui ka liigisisese ja liikidevahelise objektilise vastastoime semioosilistesse protsessidesse. Kogutervik moodustab vastastikku seotud taandamatult semiootiliste suhete võrgustiku, milles paljud suhted on nii füüsilised kui objektilised, kuid paljud on puhtobjektilised eriliselt mitmekülgsel viisidel.

Üsna hiljuti on Martin Krampeni ja ta kaastöötajate väljapaistvates teostes täheldatud ja uuritud pealkirja *fütosemioos* all veel kolmandat makroskoopilist valdkonda ja semioosi tasandit looduses — see on taimede semiootiline võrgustik. Jällegi, ka siin on võimalik kaks lähenemist. Taimede ja erinevat liiki loomade vahel esineb kaheldamatult semioosiline vastastoime, mille tummadeks tunnistajateks on kärbsepüünise taoliste lihatoiduliste taimede paljud putukatest ohvrid. On kaheldamatult tähelepanuväärne, et paljud taimed kasvavad sellise välise kujuga, mis petab seksuaalselt ära putukaliigi, millest selle taime toitumine või levimine sõltub. Taimemaailm on tulvil selliseid hämmastavaid välise vormiva põhjuslikkuse näiteid märgitoime tuumas. Kuid peale selle on olemas küsimus semioosist taimeriigis eneses, mille tõstatab näiteks

¹⁰ Von Frisch 1950.

¹¹ Kessel 1955.

¹² *balloon fly* — igasugune putukas *Acrocesidae* sugukonnast *Diptera* klassist. Nimetatakse nii nende puhetunud kõhuosa tõttu. Iseloomulik eriti pisike pea ja küürus selg.

The semiotic processes of perception and sensation that are common to other animals besides the human define the level and zone of what Sebeok and Wells first characterized as *zoösemiosis*.⁸ To their original coinage I add the umlaut, to prevent a misunderstanding that I have actually encountered, whereby this rich realm has been unwittingly reduced in hearers' minds to the study of sign systems among captive animals.

Like anthroposemiosis, zoösemiosis can be regarded from two standpoints. From one point of view, zoösemiosis is concerned with the overlap of semiotic processes shared between human animals and other animal forms. But this point of view provides only part of the story, for each animal species, not only the human one, develops also species-specific semiotic modalities, and these too are the province of zoösemiotic investigations. The splendid work of von Frisch⁹ unraveling the species-specific semiosis of bees, or of Kessel¹⁰ in uncovering the species-specific symbolic component in mating activities of balloon flies, provide landmark examples of zoösemiotic analysis beyond the study of semiotic systems shared between human and other animals (although humans do indeed mate and benefit, too, from the dance of bees). From the point of view of zoösemiosis as concerned with the study of species-specific semiotic modalities developed among the biological forms other than human, we can see an entire regrouping of naturalist studies (which have their own distinguished traditions) under a new label more appropriate to and specificative of what naturalists have been trying to accomplish all along. Like anthroposemiosis, zoösemiosis comprises a series of microcosms and species-specific objective worlds as well, each one entangled in natural processes of physical interaction (secondness) as well as in semiotic processes of objective interaction within and across species. The collective whole forms an interlocking network of irreducibly semiotic relations, many of which are physical as well as objective, many of which are purely objective in specifically diverse patterns.

Most recently, a third macroscopic realm and level of semiosis within nature has been surveyed and established, under the rubric of *phytosemiosis*, the semiotic networks of plants, by the distinguished work of Martin Krampen and his coworkers. Here again a twofold standpoint is possible. There is undoubtedly semiotic interaction between plants and various species of animals, as the many insect victims of plants such as the notorious "venus fly-trap" mutely testify. It is surely remarkable, for example, that many plants grow in a form that is sexually deceiving to

⁸ Sebeok 1963: 74.

⁹ Von Frisch 1950.

¹⁰ Kessel 1955.

hiljutine avastus, et puud oskavad üksteist hoiatada nakatumispiirkondade eest.

Siinkohal jõuame me piirini, mida on siiski võimalik ületada abduktiooni teel, st kohta, kus tuleb formuleerida mingi hüpotees, pakkumaks välja uusi ideid semiootilise aktiivsuse piiride edasiseks laiendamiseks, nii et see hõlmaks ka nn anorgaanilise looduse sfääri, nii keemilist kui füüsikalist. Neid ideesid peavad arendama, proovile panema ja edasi täiustama või isegi tagasi lükkama terved grupid teadlasi.

Peale nende kolme põhilise semioosi tasandi, mida ülalpool põgusalt on kirjeldatud ning mis on kindlalt välja kujunenud märgilise aktiivsuse alad, on põhjust oletada, et märgiaktiivsus on olnud tegev isegi anorgaanilistel tasanditel enne elu tekkimist looduses, nagu võib järeldada Poinsoot' poolt sõnastatud valemist¹³: "selleks et tegutsemises tähistada, piisab kui olla märk potentsiaalselt." See valem tuleneb järgneva asjaolu hoolikast kaalumisest: kõik, mis on seotud teisesuse ja semioosi diaadilise vastastoimega, kuulub märkidesse rangelt selle kaudu, mis neis loob aluse või vundamenti, millest tulenevad või võivad tuleneda millegi muu tähistamise suhted, misjuhul tähistamine moodustub vormivalt kui kolmasus¹⁴. Märgiline aktiivsus anorgaanilises maailmas esineks siis selle valemi kohaselt vähem nähtavalt ja tagaplaanil, kuid potentsiaalselt ja õigupoolest kogu materiaalse vallas.

Selle hüpoteesi kohaselt ei ole olemas mitte ainult *biosemioosi* makroskoopiline valdkond, mille kolme põhitasandit ülalpool kirjeldati ja nimetati ja kus esineb piisavalt palju viiteid samavõrra semiootilistele mikroskoopilistele allvooludele, nagu neid näiteks endosemioosi puhul on sõnastanud Sebeok — peale selle on olemas veelgi laiahaardelisem makroskoopiline valdkond, evolutsioon üldse. Nimetagem seda edaspidi *füsiosemioosiks* — võrreldes biosemioosiga on see vaid potentsiaalne aktiivsus, kuid mitte sugugi vähem tulvil objektilist põhjuslikkust, mille kaudu olmasolevate asjade füüsiline vastastoime kanaliseeritakse tulevikku, mis erineb vastastikuse mõjutava toime ajal valitsevast olukorrast. See on protsess, mille käigus esimesed tähed ja planetaarsed süsteemid kujunevad välja märksa primitiivsemast atomaarsest ja molekulaarsest "tolmust", kuid need süsteemid omakorda loovad tingimused, milles osutub võimalikuks atomaarse struktuuri edasine keerustumine. Mõned neist võimalustest saavad paratamatult ka tegelikkuseks (nagu atmosfääri

¹³ Poinsoot 1632a: 126/3–4.

¹⁴ Praeguses kõnepruugis: see, mida näiteks tulvavesi saab ära uhtuda, mis saab millelegi mööda kõndivale selga kukkuda, või — teist masti näide —, mis "võib tekitada meelelise mulje" jne, on pigem märgikandja kui märk ise vormivalt.

species of insect on which the propagation or nutrition of the plant depends. The plant world is replete with these astonishing examples of the extrinsic formal causality at the heart of sign activity. But there is also the question of semiosis within the plant world itself, as the recent discovery that trees are able to inform one another of zones of infection, for example, raises.

Here we reach a boundary line, which we may nonetheless cross by means of abduction, that is, the formulation of some hypothesis suggesting new ideas for the further extension of the boundaries of semiotic activity to include the realm of so-called inorganic nature, both chemical and physical. These ideas need to be developed, tested, and further refined or even rejected by whole teams of workers.

Besides the three main levels of semiosis that have been briefly described above and are firmly established regions of sign activity, there is reason to think that sign activity has also been at work in an anticipatory way even at inorganic levels before the advent of life in nature, as is suggested by the formula established by Poinso: ¹¹ "it suffices to be a sign virtually in order to signify in act". This formula derives from carefully considering the fact that all that pertains to secondness and dyadic interaction in semiosis belongs to signs strictly through what in them provides the foundations or fundaments whence result or might result relations of representation of another in which signifying consists formally as thirdness. ¹² Sign activity in the inorganic realm would, according to this formula, occur less visibly and in the background, then, but virtually and as a matter of fact throughout the material realm.

On this hypothesis, there is not only the macroscopic realm of *biosemiosis* whose three main levels have been outlined and named, with plenty of indication of microscopic subcurrents equally semiotic, as in the case of endosemiosis stated by Sebeok. There is also the more inclusive macroscopic realm of evolution in general, let us call it *physiosemissis*, an activity virtual by comparison with biosemiosis but no less replete with the objective causality whereby the physical interaction of existing things is channeled toward a future different from what obtains at the time of the affected interaction. This is a process whereby first stars and then planetary systems develop out of a more primitive atomic and molecular "dust", but these systems in turn give rise to conditions under which further complexifications of atomic structure become possible. Some of

¹¹ Poinso 1632a: 126/3-4.

¹² In current parlance, it is the vehicle of the sign, rather than the sign itself formally, that, for example, can be washed away in a flood, fall over on something passing by, or, at another leave, "produce a sense impression", and so forth.

oksüdeerumine, kui valida kohalik näide), jätkates protsessi mööda üleüldist trajektoori, mis viib vältimatult biosemioosiliste nähtuste tekkimisele, nii nagu ma mujal olen tõestanud¹⁵ (tähendab, tõestanud nii kindlalt, kui midagi vahetult vaadeldavate andmete puudumisel tõestada saab).

Selle hüpoteesi jälgedes looks semioos kui semiootiliste uuringute valdkond ei midagi vähemat kui uue raamistiku ja aluse kogu inimteadmisele. See uus raamistik ja alus ei hõlmaks pelgalt nn humanitaar- ja sotsiaalteadusi, nagu me oleme Saussure'i järgse pooliku semioloogia-traditsiooni pinnalt kogenud, vaid ka nn tõsi- ja loodusteadusi, just seepärast, et ka nemad pärinevad ja sõltuvad oma arengus kogemusest ja inimsemioosilistest protsessidest üldiselt, nagu Peirce'i-järgses holistlikus semiootilises traditsioonis välja joonistuma on hakanud.

See areng on nii mõneski põhilises punktis kaasaegne, kuid ta ammutab oma toidu kaugete aegade tagant ning tal on oma auväärne teerajajate ja eelkäijate rida. Täpsemalt näeme siin, kuidas kaasaegsetes arengutes läheb täide Winance'i ennustus¹⁶: "Just Peirce'i, Locke'i ja Poinso't traditsioonis saab loogikast semiootika, mis on võimeline mahutama kogu epistemoloogiat ja ka loodusfilosoofiat". "Epistemoloogiat" Winance'i märkuses tuleb võtta kui humanitaarteaduste sünekdoohhi ja "loodusfilosoofiat" kui sünekdoohhi loodusteadustest, mis sisaldavad "isegi metafüüsikat", nagu märkis Aquinas¹⁷. Esitades koondavalt (st pannes ühte joonisesse nii selle, mis on kindlalt paigas, kui selle, mille me oleme abduktiivselt välja toonud) vastuse meie küsimusele, mida semiootika uurib, võime semiootiliste uuringute koguvaldkonna üldjoontes visandada Joonise I kujul.

Hoolimata sellest, et me laiendasime semiootika hüpoteetiliselt välja- poole bioloogilise ühiskonna piire — ükskõik kas me soovime siis truuks jääda juba kindlalt paika pandud tasanditele või soovime kaaluda ka võimalikku füsiosemioosi looduses, mis eelneb hilisematele ja enam piiratud biosemioosilistele nähtustele ning millest viimased kiirtena lähtuvad — on praeguseks hetkeks selge, et semiootika on nimetus erilisele reale uurimustele, mis on eriline põhjusel, mille poolest uurimused ikka erilised on, nimelt selle poolest, mida ta uurib — käesoleval juhul semioos. Kuid kuidas on selline aktiivsus nagu semioos ülepea võimalik?

¹⁵ Deely 1969.

¹⁶ Winance 1983: 515.

¹⁷ Aquinas c. 1269: Commentary on Aristotle's Metaphysics, Book I, lectio 1, n. 2.

these possibilities, inevitably, become actual as well (such as an oxidizing atmosphere, to choose a local example), continuing the process, as I have shown elsewhere (shown, that is, as definitively as anything can be shown in the absence of directly observed data),¹³ along an overall trajectory inevitably pointing to the establishment of biosemiotic phenomena.

On this hypothesis, semiosis, as providing the subject matter of semiotic investigation, would establish nothing less than a new framework and foundation for the whole of human knowledge. This new framework and foundation would embrace not only the so-called human and social sciences, as we have already seen from the partial tradition of semiology after Saussure, but also the so-called “hard” or natural sciences, precisely as they, too, arise from within and depend in their development upon experience and the processes of anthroposemiosis generally, as the wholistic tradition of semiotics after Peirce has begun to outline.

In many basic respects this is a contemporary development, but it draws its nourishment from long ago and has its own distinguished lineage of pioneers and precursors. In particular, we see here a contemporary development fulfilling the prophecy of Winance:¹⁴ “It is in the tradition of Peirce, Locke, and Poinsot that Logic becomes Semiotic, able to assimilate the whole of epistemology and natural philosophy as well”. In Winance’s remark, “epistemology” is to be taken as a synecdoche for the human sciences, and “natural philosophy” as a synecdoche for the natural sciences including, as Aquinas noted,¹⁵ “even metaphysics”. Representing our answer to the question of what semiotics investigates integrally, that is, including in a single scheme both what is firmly established and what we abductively extrapolated, we may outline the overall subject matter of semiotic investigations, as in Figure 1.

Regardless of our hypothetical extension of semiosis beyond the boundaries of the biological community — whether, that is, we wish to stick with the firmly established levels or wish also to consider the possibilities of a physiosemiosis in nature antecedent to and subtensive of the later and more restricted phenomena of biosemiosis — what is clear at this point is that semiotics is the name for a distinctive series of investigations, distinctive for the same reason that any investigation is distinctive, namely, by reason of what it studies, in the present case, semiosis. But how is such an activity as semiosis possible in the first place?

¹³ Deely 1969.

¹⁴ Winance 1983: 515.

¹⁵ Aquinas c.1269: *Commentary on Aristotle’s Metaphysics*, Book I, lectio 1, n. 2.

inimeste ja teiste loomade vaheliste semiootiliste mooduste arengu, inimliigi keele ja siit ka ajalooliste traditsioonide ning kultuuri kaudu üldse: INIMSEMIOOS

taimede ja loomade vaheliste, loomade seas esinevate ning loomade ja ümbritseva füüsilise keskkonna vaheliste semiootiliste mooduste arengu kaudu: ZOOSEMIOOS

taimeriigi siseste ning taimede ja ümbritseva füüsilise keskkonna vaheliste semiootiliste mooduste arengu kaudu: FÜTOSEMIOOS

algsete tähesüsteemide tihenemise kaudu

planetaarsete ja sub-planetaarsete süsteemide hilisema arengu kaudu

orgaanilises vallas kui sellises (sh endosemiootilised protsessid): BIOSEMIOOS

füüsilises keskkonnas kui sellises: FÜSIOSEMIOOS

märgitoime
ehk
SEMIOOS

JONIS 1. Semioosi tasandid (tabeli tulbad lähevad vasakult paremale).

through the development of semiotic modalities between other animals and humans, of language within the human species, and consequently of historical traditions and culture generally:
ANTHROPOSEMIOSIS

through the development of semiotic modalities between plants and animals, among animals, and between animals and the physical surroundings: ZOÖSEMIOSIS

through the development of semiotic modalities within the plant kingdom and between plants and the physical surroundings:
PHYTOSEMIOSIS

through the initial condensation of stellar systems

through the subsequent development of planetary and subplanetary systems

in the organic realm as such (as including endosemiotic processes):
BIOSEMIOSIS

in the physical environment as such:
PHYSIOSEMIOSIS

the action of signs or SEMIOSIS

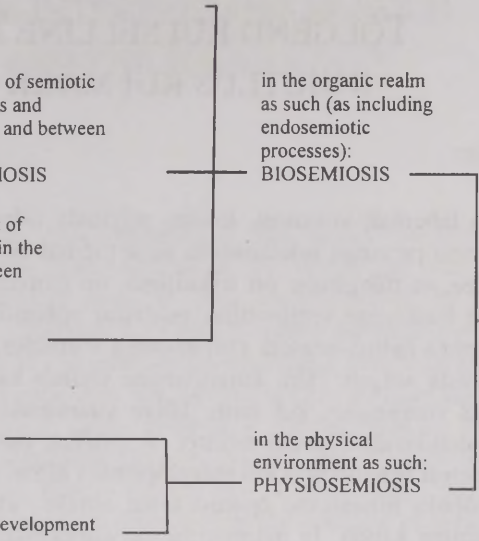

FIGURE 1. The Levels of Semiosis (columns of table read from left to right)

Lisandus kolmandale peatükile

TÖLGEND KUI SELLINE JA KUJUTLUS KUI MÄRK

A. TÖLGEND

Vaadeldagem lähemalt küsimust, kuidas selgitada *tõlgendit*, seda Peirce'i poolt semioosi protsessi seletamiseks sisse toodud võtmemõistet. Just see ja mitte idee, et märgisuhe on triaadiline, on teoreetiline tuumküsimus, mis märgib kaasaegse semiootilise teadvuse põhimõttelist edasiminekut selle valdkonna ladina-aegsete saavutustega võrreldes, seega pole üllatav, et selle mõiste selgelt välja kujundamine osutub kaasaegse semiootika jaoks üheks suuremaks, kui mitte kõige suuremaks raskuseks. Kuidas selgitada rahuldavalt tõlgendi mõistet — mõistet, mis on Peirce'i töödes ja minu meelest semiootikas kui märgiõpetuses üldse, semioosi tugipunkt. Lõppude lõpuks hinnatakse õpetust tema objekti, antud juhul semioosi ehk märgitoime kaudu. Ja märgitoime on ennekõike justnimelt tõlgendi kui märgile vastava mõju tekitamine.

Märgi “kavandatud” või pigem märgile *vastav* mõju (sest isegi mitte inimsemioosis ei ole kõik märgid kaugeltki intentsionaalsed) on muidugi selleks, et tähistada, st et teha kohalolevaks mingi muu objekt kui ta ise. Nagu me oleme näinud, võib see objekt olla asi, kuid ei pruugi. Tõlgend on seega põhjus, miks märki peetakse seotuks mingi teise asjaga kui tema tähistatavaga. Tõlgend ise võib, aga ei pruugi olla mentaalne, ja temast võib omakorda saada objekt, mida tähistab *tema* oma tõlgend ja loomulikult, olles tähistatav objekt, võib ta muutuda märgiks, millel on jällegi oma objekt ja uus tõlgend jne mööda meie eluga algusest lõpuni kaasneva piiritu semioosi spiraalikeerde, ehkki igal selle totaalse protsessi üksikul aspektil on oma lõplikud lahendused ja tulemused. Protsess kui tervik on piiritu, kuid astmed ja sammud ses protsessis mitte. Vastasel juhul ei oleks ju üldse mingit *protsessi*, vaid pelgalt märkide pööris, mis on kõiges võimetu tähistama, mingi must auk, mis ei tee mitte midagi nähtavaks, aga hävitab kõik.

Tõlgendi juures on põhiline see, et ta vahendab erinevust füüsilise ja objektilise olemise vahel — erinevust, mis ei tunnista paika pandud eraldusjoont. Just seetõttu on tõlgendi triaadiline tekitamine märgi puhul ülioluline, samas kui tõlgend ise ei pea kuuluma olemise mentaalsesse

Addendum to Chapter 3

THE INTERPRETANT AS SUCH AND THE IDEA AS SIGN

A. THE INTERPRETANT

Let us consider in more detail the this matter of explaining the *interpretant*, the key idea introduced by Peirce for the purpose of explaining the process of semiosis. This, not the idea of the sign-relation as triadic, is the theoretical point which marks the principal advance of contemporary semiotic consciousness over the achievements in this area of the Latin Age; hence it is not surprising that the spelling out of this notion proves to be one of the greatest, if not the greatest, of difficulties for contemporary semiotics. How to explain satisfactorily the notion of interpretant, a notion that is the fulcrum of semiosis in the writings of Peirce, and, in my mind, of semiotics as the doctrine of signs. Doctrine, after all, is measured by its object, in this case semiosis, the action of signs. And the action of signs is precisely the production, above all, of an interpretant as its proper effect.

The “intended” or, rather (for, even within anthroposemiosis, not all signs by any means convey an intention), *proper* effect of a sign, of course, is to signify, i.e., to make present an object other than itself. This object may or may not, as we have seen, be a thing. An interpretant, accordingly, is the reason for the sign’s being seen as related to something else as signified. An interpretant may or may not be itself mental, and may in turn become an object signified with *its* own interpretant, and, as an object signified, of course, it may also become a sign with its own object and further interpretant, and so on, in a cycling spiral of unending semiosis coextensive with our life, even though any particular aspect of the total process has definite resolutions and outcomes. The process as a whole is unlimited, not the stages and steps in the process. Otherwise, of course, there would be no *process* at all but only a vortex of signs failing on every side to signify, a kind of black hole illuminating nothing and obliterating everything.

What is essential to the interpretant is that it mediate the difference between physical and objective being, a difference that knows no fixed line. This is why the triadic production of the interpretant is essential to

mõõtmesse, ehkki ta mentaalset elementi tõepoolest sisaldab, kui mõni loom teda mingi kindla tähistussuhte aluseks peab.

Praegusel hetkel on vaja selgeks teha kaks küsimust. Esiteks: kuidas mõjutatakse märgitoime tulemusena objektilise vahendamist seoses meie seisundiga keskkonnas füüsiliste entiteetidena, mis on juhtumisi mõtlevad. Teiseks, mis on erilist tõlgendis, kui semioosi-spiraal juhtub pööret tegema mentaalse sündmuse koha peal, ükskõik kas siis emotsionaalse või ideelise (ehkki inimsemioosile on tunnuslik just intellektuaalset laadi tõlgend).

1. Objektilise vahendamine

Esimesse neist küsimustest tahaksin ma selgust tuua, laiendades kolmanda peatüki avalehekülgedel esitatud analüüsi, võttes osa seitsmest valdkonnast läbi üksikasjalikumalt. Kraadiklaasiks kutsutud aparadi poolt esile kutsutud kujutus ümbritsevast temperatuurist tähistab, juhul kui see aparaat funktsioneerib märgina, kraadiklaasi tõlgendaja jaoks midagi, mis iseenesest ei ole ei kujutus ega kraadiklaas, nimelt ümbritseva keskkonna tingimusi, mida kraadiklaas oletavasti indeksikaalselt tähistab. Kujutus kui mentaalne esitus, st psühholoogiline reaalsus, kuulub kraadiklaasi kui märgi vahetu objektina subjektilise eksistentsi valda. (Nagu seda on sõnastanud Peirce¹⁸ "sellistel juhtudel" — kui elavhõbedasammas klaasist kraadiklaasitorus tõuseb või kui kahekordne metallist riba metallkraadiklaasis paindub, väljendades indeksikaalselt atmosfäärirõhu tõusu — "tekritatakse indeksi mentaalne esitus ning seda mentaalset esitust nimetatakse märgi vahetuks objektiks".) Kuid selle subjektilise ja füüsilise valdkonna sees funktsioneerib kujutus ka kui miski, mis kutsub esile võib loob aluse suhtele millegi muu kui ta endaga, nimelt kraadiklaasi ümbritseva keskkonna seisundiga. Selle seisundi osas on nüüd kaks võimalust: (1) ta on nii objektiline (teada) kui füüsiline (midagi, mis eksisteerib väljaspool teadmist), oletades, et kraadiklaas on täpne; või (2) ta on objektiline, kuid füüsilise olukorraga mitte kokku langev, vaid sellest erinev — ta on ainult objektiline —, oletades, et kraadiklaas on vigane. Luues aluse sellele objektilisussuhte, mille kaudu tõlgendaja osutub olevaks olukorras, kus ta saab esitatud asjade seisu kohta kujundada välja arvamuse või hinnangu, ükskõik kas siis õige või väär (kuivõrd olukord on igal juhul objektiline, kuid ainult mõnel puhul juhtumisi ka füüsiline), on kraadiklaasi poolt esile kutsutud kujutus ise

¹⁸ Peirce c. 1906: 5.473.

the sign, while, at the same time, the interpretant need not be a mental mode of being, although, considered as founding a determinate relation of signification for some animal, it will indeed involve the mental.

We need to clarify at this juncture two points. First, how, as a result of the action of signs, a mediation of the objective is effected vis-à-vis our situation in the environment as physical entities which happen to know; and, second, what is unique about the interpretant when the spiral of semiosis happens to turn upon a mental event whether emotional or ideal (although especially the interpretant in its intellectual character distinguishes anthroposemiosis).

1. Mediation of the Objective

The first point I would like to clarify by expanding on the analysis just presented in the opening pages of Chapter 3, covering some of the same ground in more careful detail. The idea of surrounding temperature produced by the physical apparatus we call a thermometer when that apparatus functions as sign represents to the interpreter of the thermometer something that itself is neither the idea nor the thermometer, namely, the condition of the environment presumed indexically represented by the thermometer. The idea as a mental representation, that is to say, a psychological reality, belongs to the order of subjective existence as the immediate object of the thermometer as sign. (As Peirce put it [c.1906: 5.473]: “In these cases” — the rise of mercury in a glass tube thermometer or the bending of the double metallic strip in a metallic thermometer as indexical of an increase of atmospheric pressure — “a mental representation of the index is produced, which mental representation is called the immediate object of the sign”.) But, within that subjective and physical order, the idea also functions to engender or found a relation to something other than itself, namely, a condition of the environment surrounding the thermometer. This condition admits, now, of two possibilities: 1. it is both objective (known) and physical (something existent besides being known), presuming the thermometer accurate; or 2. it is objective but deviant from the physical situation rather than coincident with it — it is merely objective — presuming the thermometer defective. As founding this objective relation through which the interpreter is put in a position to form an opinion or judgment, whether correct or mistaken (because the relation is in every case objective, but only in some cases coincidentally physical as well), about the represented state of affairs, the idea itself produced by the thermometer has in turn

omakorda tekitanud kraadiklaasi kui märgi “vastava tähistava tulemi”, st ta on tekitanud selle, mida Peirce nimetab *tõlgendiks*.

Seni ülalpool kirjeldatud situatsiooni põhjal arvab Peirce¹⁹, et “on väga lihtne aru saada, mis märgi tõlgend on: ta on kõik, mis on märgis eneses eksplitsiitne, väljaspool ta konteksti ja lausumise asjaolusid”. *Märgiks* on seega kraadiklaas. *Kontekst ja ta lausumise asjaolud* on ümbritsev soojus või õhurõhk, mis põhjustavad teatud elavhõbedasamba kõrguse, mis on täpses või ebatäpses vastavuses skaalaga, millest aparati tervikuna nähakse ja tuntakse ära kui temperatuuri mõõtvat seadeldist. Ning see, mis on märgis eneses eksplitsiitne väljaspool ta konteksti ja lausumise asjaolusid, on millegi muu kui kraadiklaasi enese, nimelt objektiliselt käsitletud ümbritseva temperatuuri esitus, kusjuures ümbritsev temperatuur on oletatavasti selline, nagu näitab kraadiklaas (ehkki see võib mõne vea tõttu mehhanismis vale olla). Teisisõnu, kõik, mis on märgis eneses eksplitsiitne väljaspool ta konteksti ja lausumise asjaolusid, see, mida Peirce nimetab märgina toimiva märgi “vastav tähistav tulemi”, on *objektiline element situatsioonis, kus miski tähistab midagi muud, situatsioonis, mis on taandamatu selles sisalduvale vastastikusele dünaamilisele toimele ning mis loob kanaleid ja ootusi, mille kaudu mõningad neist vastastiku toime aktidest käimasoleva infovahetuse käigus kõrvale suunatakse* (kui temperatuur on kõrge, siis sa ei pane paksu mantlit selga jne).

Pange hästi tähele, et ehkki kujutlus kraadiklaasist, mis lubab kraadiklaasil märgina toimida, oli esmalt mentaalne esitus, ei funktsioneerinud kraadiklaasi poolt esile kutsutud tajumus tõlgendi tekitamisel subjektilise olemise mentaalses mõõtmes. Vastupidi, kujutlus kraadiklaasist teeb võimalikuks selle, et füüsiline aparaat, nii nagu teda tajutakse, kutsub esile veel teisegi kujutluse, mille objektiks on — kas õigusega või mitte — teatud ümbritseva õhu temperatuur ning nagu Peirce õigesti ütleb²⁰, “tekitab see objekt märgile vastava mõju triaadiliselt lihtsalt teise mentaalse märgi abil”. Triaadilisuse taandamatus vähematele liikmetele sellisel juhul ilmneb, kui me joonistame asjaosalised faktorid skeemina välja. See situatsioon nõuab vähemalt kahest kolmnurgast koosnevat diagrammi (joonis 2).

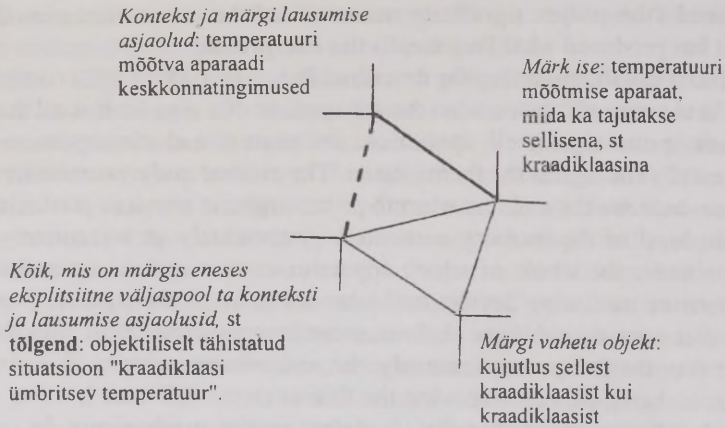
¹⁹ Peirce c. 1906: 5.473.

²⁰ samas.

produced “the proper significate outcome” of the thermometer as sign, i.e., it has produced what Peirce calls the *interpretant*.

From the situation thus far described Peirce (c.1906: 5.473) considers that “it is very easy to see what the interpretant of a sign is: it is all that is explicit in the sign itself apart from its context and circumstances of utterance”. The *sign* is the thermometer. The *context and circumstances of its utterance* are the ambient warmth or atmospheric pressure producing a certain level of the mercury correlated — accurately or inaccurately — with a scale, the whole of which apparatus is seen and recognized as a temperature measuring device. And *what is explicit in the sign itself apart from this context and these circumstances* is representation of something other than the thermometer, namely, the ambient temperature objectively taken, as being presumably what the thermometer indicates it to be (although this may be wrong due to defect in the mechanism). In other words, all that is explicit in the sign itself apart from its context and circumstances of utterance, what is in Peirce’s description the “proper significate outcome” of the sign acting as sign, is *the objective element of the situation as involving representation of one by another, irreducible to the dynamical interactions involved, and establishing channels and expectations along which some of the interactions will be diverted in on-going exchanges* (if the temperature is high, you are not going to wear a heavy coat, etc.).

Notice especially that, although the idea of the thermometer enabling the thermometer to function as a sign was in the first instance a mental, it is not as a mental mode of subjective being that the perception produced by the thermometer functions in bringing about the interpretant. On the contrary, the idea of the thermometer enables the physical apparatus as perceived to educe yet another idea having as *its* object, rightly or wrongly, a certain ambient environmental temperature; and, as Peirce rightly says (*ibid.*), “this object does triadically produce the proper effect of the sign strictly by means of another mental sign”. The irreducibility of the triadicity in the case appears when we schematize the factors involved. The situation requires a diagram of at least two triangles (Figure 2):

JOONIS 2. Märgitoime taandamatus.

Need kaks kolmnurka langevad kokku, kui kraadiklaasi näit on tõepoolest täpne, st kui kraadiklaas töötab õigesti ja seda ka õigesti loetakse (sest siis langevad sel konkreetsel juhul objektiline kontekst ja tingimused ning füüsiline kontekst ja tingimused kokku). Aga need kolmnurgad seisavad tõepoolest eraldi, kui kraadiklaasi näit on vale, ükskõik kas siis valesti vaatamise või vigase mehhanismi või mõlema tõttu (kaalutlus, mille tulemusena oleks lapsemäng suurendada semioosiliste triaadide hulka kolmele või neljale, ilma et see muudaks põhimõtet, et märk tekitab oma tulemi alati triaadiliselt kui vahendaja füüsilise ja objektilise olemise vahel). Mis siin mõlema stsenaariumi puhul määrav on, on see, et ükskõik kas kraadiklaasi näitu tuleb võtta tõese või väärana, teeb mängu tulev tähistamise element võimatuks selle taandamise jõududele, mis mõjuvad kraadiklaasi füüsilisele mehhanismile "puhtalt toore jõuga ja diaadiliselt". Semioos ja mitte viga on see, mis toob sisse kolmanda faktori. Viga võib aidata kolmandat faktorit nähtavaks teha, kuid vea kõrvaldamisega kolmas faktor ei kao. Just seetõttu ütlesin ma ülalpool, et "semioosi erilisusest ei ole võimalik mööda vaadata, kui me käsitleme juhtumit, mil kaht olemasolevat objekti mõjutab nende eksistentsis miski, mida ei ole olemas, kuid kui me mõistame, mis on semioosis eriline, jääb see eriline ilmselgelt kehtima ka siis, kui kõik kolm semioosis osalevat liiget juhtuvad reaalsuses eksisteerima".

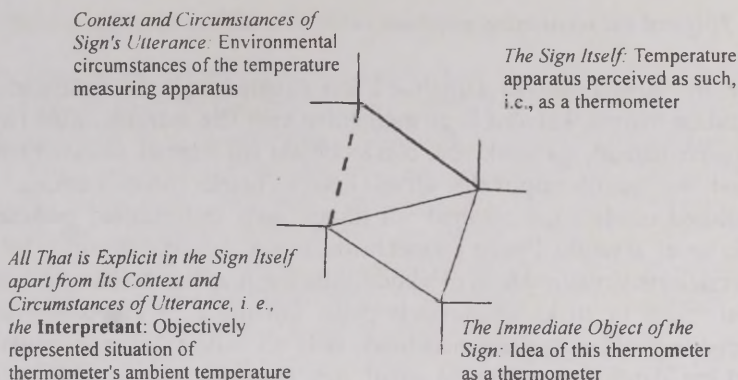

FIGURE 2. The Irreducibility of the Action of Signs

These two triangles collapse into one when the thermometer reading is in fact accurate, i.e., when the thermometer is both correctly read and properly functioning (for then the objective context and circumstances and the physical context and circumstances in this particular coincide). But the triangles stand as two indeed when the thermometer reading is false, whether through an incorrect reading or a faulty mechanism or both (a consideration which would enable us to multiply the semiotic triads at play to three or four, without changing the principle that the sign always brings about its result triadically, as a mediation between physical and objective being). What is decisive is that, on either assumption, whether the thermometer reading be taken as true or whether it be taken as false, the intervening variable of signification prevents its reduction to the forces acting upon the physical apparatus of the thermometer "in a purely brute and dyadic way". Semiosis, not error, introduces a third factor. Error may help to make the third factor evident, but removal of error does not at all take the third factor away. This is why I said in above that "the distinctiveness of semiosis is unavoidable when we consider the case of two existing things affected in the course of their existence by what does not exist, but, if we understand what is distinctive about semiosis, that distinctiveness remains unmistakable even when the three terms involved in a semeiosis happen also to be all three existent."

2. Tõlgend kui mentaalne sündmus

Meie mõistuse loodavad kujutlused kui psühholoogilised seisundid ja olekud on märgid, kuivõrd kogu mõtlemine käib läbi märkide. Kuid nagu me oleme näinud, iga märk võib olla ka objekt või tõlgend, sõltuvalt tema kohast ses semioosispiraaalis antud hetkel. Lisaks tuleb märkida, et kujutlused ei ole nagu aatomid või mingit sorti materiaalsed osakesed. Mida ka ei arvataks Peirce'i sünehismi (tema jätkuvuseõpetuse) kohta materiaalsete struktuuride ja objektide valla kui füüsilise keskkonna osade puhul, peab ta siiski absoluutselt paika kujutluste ja emotsionaalsete tõlgendite psühholoogilises maailmas, seda nii selle valdkonna teadvustatud kui alateadlike mõõtmete puhul, mis, nagu me teame, vahete-vahel märkamatuks üksteiseks üle lähevad. "Kujutlus kraadiklaasist" ei ole eraldiseisev sündmus, vaid pigem soodumus meie sees tunda ära teatud tajus ette tulevaid füüsilisi struktuure ja võimaldada neil selle äratundmise kaudu muutuda omaette seisvateks märkideks, st objektideks, mis on ühtlasi märgid või täpsemalt märgikandjad.

Mis kujutlustes kui märkides on erilist, on lihtsalt see, et kõikidest asjadest meie kogemusemaailmas on nad ainsad, mis on märgid enne, kui neist saavad objektid, tõlgendid või üleüldse miski muu. Iga objekt, ehkki mitte iga objekti iga aspekt (kui peab paika see, mida me ülalpool tajus ja mõistuses analüütiliselt edasi antud aistingute erilise seisundi kohta ütlesime), eeldab märki ja iga märk tõlgendit. Esmane tõlgend (*prime interpretant*) on tunnetusvõimeliste organismide puhul loomulikult organismi enese bioloogiline loomus, mis määrab õigupoolest mitte selle, millised aistingud saavad tegelikkuses olema, vaid mida taju on ülepea suuteline edasi arendama ja — meie puhul — mida intellekt saab omandada nii hästi halvasti kui ta oskab. Seega "mees" või "naine", täpselt samavõrra kui "isane nahkhiir" või "emane nahkhiir" loob algse tõlgendi märgile, mida me nimetame kujutluseks, ja sellisel moel on kõik, mis kujutluste kui puhtalt inimsemioosiliste nähtuste puhul erilist on, see, et nad avanevad lõpuks universumile kogu selle täiuses iseenese Objektina. See avatus põhimõtteliselt kõigele ei esine loomade juures, kuna loomad on võimetud tajuma eristust omailma ja füüsilise keskkonna kui sellise vahel.

Kõigile kujutlustele on seega ühine nende algne tekkimine ja staatus märgina *enne* kui nad *seejärel* hakkavad funktsioneerima kas objektidena reflektiivses teadvuses või tõlgenditena teadvuses, kus ümbritseva keskkonna objektid on iseseisvad märgid, ükskõik kas siis "loomulikud" või "konventsionaalsed". Mis on kujutluste puhul erilist, on see, et nad *alustavad* märgina, samas kui kõik teised märgid *saavad alguse* objektina.

2. *The Interpretant as Mental Event*

The ideas of our minds as psychological conditions and states are signs, inasmuch as all thought is through signs. But, as we have seen, every sign can also be an object or an interpretant, depending on its momentary place in a given spiral of semiosis. In addition, we need to note that ideas are not like atoms or material particles of any type. Peirce's synechism (his doctrine of continuity), whatever is to be said of it vis-à-vis the realm of material structures and objects as part of the physical environment, holds absolutely in the psychological realm of ideas and emotional interpretants, both as regards its conscious and unconscious dimensions which, as we now know, shade at times imperceptibly into one another. The "idea of thermometer" is not a discrete event, but a disposition in us toward recognizing certain physical structures encountered in perception and, by recognizing them, to enable them to be also signs in their own right, that is to say, objects which are also signs, or, more exactly, sign vehicles.

What is unique about ideas as signs is simply that, of all the things in our universe of experience, they are the only items that are signs before being objects, interpretants, or anything else at all. Every object, though not every aspect of every object (if what we have observed above about the unique status of sensations analytically prescinded within perception and intellection is accurate), presupposes a sign, and every sign an interpretant. The prime interpretant in the case of cognitive organisms, of course, is the biological nature of the organism itself, which determines indeed not what sensations will be actual, but what will be possible in the first place for perception to elaborate and, in our case, intellection to assimilate as best it can. Thus "man" or "woman", no less than "male bat" or "female bat", provides the initial interpretant for the signs we call ideas, and, in this regard, all that is unique about ideas as specifically anthroposemiotic is that they eventually open unto the universe in its totality as their Object. This openness in principle to totality is not at work for animals unable to thematize the difference between Umwelt and physical environment as such.

Common to all ideas, thus, is their initial formation and status as signs *before* they can *subsequently* function as either objects in reflective awareness or interpretants in awareness of environmental objects as signs in their own right, whether "natural" or "conventional". What is unique about ideas thus is that they *begin* as signs, whereas all other signs *begin* as objects. Thus, what is unique about the interpretant as a mental event is that it was, in its initial being, always a sign, not an object nor an interpretant, as it will subsequently become as the semiosis advances. This is not true of any other interpretants; neither is it true of objects

Seega, mis on eriline tõlgendi kui mentaalse sündmuse puhul, on see, et oma alguses olemuses on ta alati märk ja mitte objekt ega ka tõlgend, milleks ta semioosi edenedes hiljem muutub. See ei kehti ühegi teise tõlgendi puhul ega kehti ka objektide puhul, mis on loogiliselt võttes objektid ka enne märgiks muutumist. Esimene tõlgend on organismi loomus, tema bioloogiline pärand. Esimene objekt on keskkond, mis mõjutab teatud aspekte organismist tema tunnetuskanalite kaudu. Kuid esimene märk on kujutus, mis objektistab keskkonnamõjutusi kui soovitavaid või mittesoovitavaid, st tekitades üldse kogemuse. Järgnevad kujutlused täiendavad kogemuse objektilist struktuuri oluliselt ja teevad seda füüsilise keskkonna olemusest järjest erinevamaks. Kuid iga kujutus esineb esmalt kui tähistatava objekti märk, mille puudumisel pudeneks see objekt paljasteks tunneteks ning haihtuks väljaspool seda täielikult.

Tõlgend kui mentaalne sündmus on ühes asjas seega nagu objektide maailm: mõlemad nad sõltuvad täielikult kujutluste märk-olemisest. Kogemuse objektilise maailma alguses, semioosispiraali juurte ja iga selle käänu peal, mille kaudu kogemus üles ehitatakse, seisab kujutus kui märk — märk, mis on märk enne, kui temast saab saada kas objekt või tõlgend, märk, mida iga taju või mõistuse objekt kui selline vajab, et objektiks olla. Seega tuleb uurida “kujutlust kujutlusest”, selleks et mõista semioosi põhialuseid, küll mitte looduses (mis on hoopis teine lugu, kuid mis siiski hõlmab objektilist olemist vastandina füüsilisele, ja mille me oleme siinkohal jätnud käsitlemiseks kuendas peatükis), vaid senimaani, kuni ta sisaldab kogemust mingis tunnetuslikus mõttes.

B. KUJUTLUS KUI MARK

Nägime ülalpool, et selliseid füüsilisi struktuure nagu suits ja luu nimetatakse mõnikord “loomulikeks märkideks”, põhimõtteliselt tänu sellele, et nende füüsiline ehitus iseenesest toimib kui juhis objektiliste suhete loomiseks kogemuses ja tajas. Need suhted kopeerivad subjektidevahelisuse (*intersubjectivity*) põhistruktuuri, mis vähemalt kunagi kehtis sõltumatult kogemusest, millele ta eelneb ja milles sellised objektilised suhted siin ja praegu kujunevad. Õigupoolest on see niimoodi loodud suhe ise, mis moodustab märgi selle tegelikus märk-olemises, nii et suits ja luid on tehniliselt väljendudes pigem märgikandjad kui märgid või on märgid *alustpanevalt*, aga mitte *vormivalt*.

Märgikandja on erinevalt märgisuhtest seega esitav element märgis, samas kui vaid märgisuhe, kerkides *esile* sellelt aluselt, kehtides sellest *kõrgemal* ja *väljaspool* seda ning *lõppedes* tähistatud objektile, teeb selle

which are such (logically speaking) before becoming signs. The first interpretant is the nature of the organism, its biological heritage; the first object is the environment aspectually influencing the organism through its cognitive channels; but the first sign is the idea objectifying the environmental influences as desirable or undesirable, i.e., constituting experience in the first place. Subsequent ideas will greatly elaborate the objective structure of experience and progressively differentiate it from the being of the physical environment. But every idea will stand in the first place as sign to an object signified, in the absence of which that object would dissolve into bare sensations and, beyond that, disappear entirely.

The interpretant as mental event is thus like the world of objects in one particular: both alike depend entirely on the being of ideas as signs. At the origin of the objective world of experience, at the base and at every subsequent turn of the spiral of semiosis through which experience is constructed, lies the idea as sign, the sign which is a sign before it can be either object or interpretant, the sign every perceptual or intellectual object as such presupposes in order to be as object. Thus we need to examine the "idea of idea" in order to understand the foundation of semiosis, not in nature (which is another question entirely, though still involving objective being in its contrast with the physical, and which we here reserved for treatment in Chapter 6 below), but insofar as it involves experience in any cognitive sense.

B. THE IDEA AS SIGN

We saw above that such physical structures as smoke and bones are sometimes called "natural signs" fundamentally owing to the fact that their very physical constitution serves to guide the formation in experience and cognition of objective relations. These relations duplicate the essential structure of intersubjectivity which at least at one time obtained independently of and prior to the experience in which such objective relations are here and now formed. In fact, it is the relation itself so formed which constitutes the sign in its actual being as sign, so that, technically speaking, the smoke and bones are not signs but rather sign-vehicles, or are signs *fundamentally* but not *formally*.

The sign-vehicle, thus, in contrast to the sign-relation, is the representative element in the sign, while the relation arising *from* this foundation, obtaining (or obtainable) *over and above* the foundation, and *terminating* at a signified object, alone makes this representative element

esitava elemendi *millegi muu kui ta enese* esituseks. Ilma märgikandjata muutub see alus *kui* alus seega puhtpotentsiaalseks või -materiaalseks ning seda tajutakse hoopis lihtsalt *eneseesituse* või objektina.

Mõiste ehk kujutus ja õigupoolest samavõrra ka puhas zoo-semioosiline tajumus on märgikandja just selles mõttes — ta on subjektiline struktuur või modifikatsioon, mis vastavalt oma sisemisele olemusele juhib suhte loomist tähistatud objektiga, ning sellisena on kujutus märk pigem alustpanevalt kui vormivalt. Kuid erinevalt fossiilistunud luust või suitsusambast, mis võivad eksisteerida ka ilma, et neid adutaks või teataks, eksisteerib kujutus vaid senikaua, kuni ta juhib protsessi adumiselt teadlikkusele just sellest ja mitte mõnest teisest objektist: teadmine on see, mis tekitab kujutluse, nii et kujutus ei saa eksisteerida muidu kui *antud objekti kujutus*. Luu on muidugi mingi looma luu ja suits mingi lõkke suits, kuid siin viitab omastav kääne luule või tulele kui *loovale allikale*, samas kui kujutluse puhul ei viita omastav kääne mitte seda kujutlust tekitavale mõistusele, vaid sellele, *millest kujutus meie meelt seda luues teadlikuks teeb*. Teisisõnu kujutlusele kui sellisele eriomane omastav kääne ei viita tagasi kujutlust loonud allikale (nagu *minu* või *sinu* kujutlusele), vaid väljapoole, objektilisele kontseptile kogemuses, mis on põhimõtteliselt subjektiivne (*suprasubjective*) ja sellisena ligipääsetav ka teistele peale selle, kes siin ja praegu kujutlust loob ja sellega objekti kohalolevaks teeb.

Selle olukorra sümbolistamisel tuleb olla üsna täpne. Senini oleme me rääkinud suhtest kui subjektidevahelisest olemise viisist, sest senini oleme arvanud, et suhted võivad kehtida nii füüsilises kui objektilises korralduses. Selleks et suhe saaks füüsilises korralduses kehtida, on alati tarvilik füüsiliselt eksisteeriv allikas ning füüsiliselt eksisteeriv lõpppunkt (*terminus*). Seetõttu, ehkki mõõdetaval ajal võib olla suhteid, mida saab füüsiliselt eksisteerivas mõõta, nii nagu näiteks meteorokraater paljastab (piisavalt teadlikule vaatlejale) meteoori kaalu, suuruse, kiiruse ja võib-olla isegi koostise, või nagu kuuliauk reedab meile relva kaliibri ning lasu nurga ja kauguse, siis need suhted on diaadilised ning ilmtingimata subjektidevahelised, juurdunud toime-reaktsioon skeemi, ja ei ole kunagi ühepoolsed sel moel nagu võivad olla tajusuhted. Sest tajusuhted ei ole diaadilised, vaid vähematele liikmetele taandamatud kolmiksuhted, ning mõistuse kui kujutluse tekitaja ja kujutluste kui mõistuse poolt tekitatu diaad kutsub paratamatult esile triaadi, kuna kujutluse loomine ise viib mõistuse tingimata kujutluse kui märgi vormiva liikme, st esitatud objekti teadvustamisele — objekti, millele kujutus kui märk osutab kui tähistatavale. Kujutluse sisu on kahtlemata esitav sisu, kuid sisu, mis esitab midagi, mida *kujutus ise ei ole*.

a representation of *something other than itself*, in the absence of which relation, hence, the foundation becomes merely virtual or material *as a foundation* and is then experienced instead simply as a *self-representation* or object.

The concept or idea, indeed, the percept of a pure zoösemiosis no less, is a sign-vehicle in just this sense, i.e., it is a subjective structure or modification which according to its intrinsic being guides the formation of a relation to an object signified, and as such the idea is a sign fundamentally rather than formally. But, unlike the fossil bone or plume of smoke which can exist without being apprehended or known, the idea exists only insofar as it guides an apprehension to the awareness of this rather than that object: it is the knowing that forms the idea, so that the idea cannot be *except* as an idea *of* its object. The bone, of course, is the bone *of* some animal and the smoke *of* some fire; but here the *of* refers to the *productive source* of the bone or the fire, whereas the *of* in the idea refers not to the mind as producing the idea but to *that of which the idea makes the mind aware in producing it*. In other words, the *of* distinctive of the idea as such refers not backward to the idea's productive source as *my* idea or *your* idea, but outward to the objective term of an experience in principle suprasubjective and, insofar, accessible to others besides the one here and now forming the idea making that object present.

It is necessary to be quite precise in symbolising this situation. Up to now we have spoken of relation as an intersubjective mode of being, because up to now we have been considering relations as able to obtain in the physical as well as the objective order, and in the physical order a relation always requires a physically existent source as well as a physically existent terminus in order to obtain. Whence, even though there can be relations of measured to measure in the order of physical existence, as when a meteor crater reveals (to the sufficiently cognizant observer) the weight, size, speed, and perhaps even composition of the meteor, or a gunshot wound reveals the calibre of the weapon and angle and distance of its firing, these relations as dyadic are necessarily intersubjective, grounded in action and reaction, and are never strictly one-sided in the sense that cognitive relations can be. For the cognitive relation is not dyadic but irreducibly triadic, and the dyad of mind as forming the idea and ideas as formed by the mind cannot but engender an irreducible triad, because the very formation of an idea necessarily guides the mind to an awareness of the formal correlate of the idea as sign, namely, the object represented — the object to which the idea as sign points as to what is signified. The content of the idea is a representative content, to be sure, but a content representative of *something the idea is not*.

Siin me näeme põhimõttelist vääratust Jakobsoni poolt omaksvõetud märgidefinitioonis *aliquid stat pro aliquo*. Seda valemist niimoodi sõnastades on Jakobson jätnud avatuks kartensiaanliku märgitõlgenduse ja kujutluse märgina tõlgendamise võimaluse. Sest objekt tähistab kogemuses midagi, nimelt iseennast, sõltumatult sellest, kas ta on asi või mitte, ja isegi siis, kui ta meid selles suhtes petab. Vastandina sellele tähistab märk kogemuses ainult midagi *muud* kui ta ise, midagi, mida ta ise ei ole, ja niipea kui ta seda enam ei tee, lakkab ta olemast märk. Seega täpsem kui *aliquid stat pro aliquo* oleks määratlus *aliquid stat pro alio*: märk on iga asi, mis tähistab midagi muud kui ta ise.

Sama nõrkust, mis õõnestab selle klassikalise määratluse Jakobsoni versiooni, võib õigupoolest täheldada selles, kuidas hilisel ladina perioodil määratleti mõistet (*concept*) *signum formale* ehk vormiva märgina. See määratlus, ehkki teda õigustab asjaolu, et kujutlus ei saa eksisteerida ilma objektiga suhet loomata²¹, on siiski problemaatiline, kui võrd kujutlus (või mõiste) ise ei ole *subjektiivne* viide (või ontoloogiline suhe) kui selline, mida on vaja, selleks et märk saaks saavutada tagasiviite (*renvoi* — eriline viis, kuidas üks mõistus viitab teisele, milles tähistamine moodustus); kujutlus on vaid *subjektiivne* viide ehk vundament (ületav suhteline alus), millele see suhe võib toetuda, kusjuures *vormivalt* moodustab märki ainult see suhe. Nende kahe eksistentsiaalne lahutamatus kujutluse puhul (mis on ka põhjuseks, miks kujutlus, erinevalt näiteks eelpoolmainitud fossiilistunud luust, ei eksisteeri muidu kui vaid semiootiliselt) ei sea kahtluse alla suhte reaalsust eristatust tema alusest ega ka asjaolu, et alus kui selline ei ole ei subjektiivne ega hoopiski mitte subjektiivne, vaid subjektiivne. Rääkides *mõistest* kui “vormivast märgist” ei hoidnud skolastikute analüüsid ära hilisemat segadust, millest ammutab ainet ka Jakobsoni versioon klassikalisest ladina *signumi* määratlusest ja nõnda näeme me näiteks Pedro da Fonseca²² märgi puhast taandamist märgikandjale, mis Descartes’i ja Locke’i puhul muutub objektide ja ideede parandamatult solipsistlikuks võrdsustamiseks.

Selleks et mingit objekti käsitleda, on kõigepealt vaja luua kujutlus sellest objektist, *esma*lt kui loogiline eelnevus, kuid samaaegselt ka kui ajaline kogemus, sest *niipea kui* ja *üheaegselt* sellega kui mõistus loob mõiste, luuakse ka objekt ja tehakse ta kohalolevaks kui üks liige märgisuhtes, mis on üle ükskõik millise kujutluse psühholoogilisest reaalsusest. Teades oma eelneva kogemuse põhjal, mis lind on siniharakas, säilitame me teatud kalduvuse seda lindu näha, kui ta meie

²¹ vt Deely 1975, Haldane 1996.

²² da Fonseca 1564: lib. I, cap. VIII.

We see here an essential flaw in Jakobson's accepted formula for the sign as *aliquid stat pro aliquo*. In phrasing his formula thus, Jakobson has left open a Cartesian interpretation of the sign, and of the idea as sign. For an object stands within experience for something, namely, itself, regardless of whether it is a thing or not, and even when it misleads us in this particular; by contrast, a sign stands within experience only for something *other* than itself, something which it itself is not, and insofar as it fails to do this it fails or ceases to be a sign. A formula more exact than *aliquid stat pro aliquo*, therefore, is *aliquid stat pro alio*: a sign is anything that stands for something other than itself.

The same weakness that mars Jakobson's version of the classical formula, indeed, can also be detected in the late Latin designation of the concept as a *signum formale*. For this designation, while justified by the fact that the idea cannot exist *without* founding a relation to an object (see Deely 1975; Haldane 1996), is also problematic inasmuch as the idea (or concept) in itself is not the *suprasubjective* referral (or ontological relation) as such required for the sign to achieve *renvoi* (the distinctive referral of the mind to another in which signification consists) but only the *subjective* referral or fundament (the transcendental relative ground) on which that relation — in which alone the sign *formally* consists — is or can be based. The existential inseparability of the two in the case of the idea (which is why an idea, in contrast to, say, our fossil bone, has no existence apart from its semiotic one) does not gainsay the modal real distinction of relation from its foundation, or the fact that the foundation as such is neither *suprasubjective* nor (still less) *intersubjective* but *subjective*. By speaking of *the concept* as a "formal sign", the scholastic analysis did not foreclose the very confusion into which Jakobson's version of the classical Latin formula for *signum* feeds; and indeed we find, in Pedro da Fonseca, for example (1564: lib. I, cap. VIII), the very reduction of sign to sign-vehicle that would become in Descartes and Locke the irredeemably solipsistic equation of objects with ideas.

In order to consider any object, the mind must first form an idea of that object, *first* as a logical priority, but simultaneously as a temporal experience, for *as soon as* and *while* the mind forms a concept the object too is formed and made present as the term of the sign relation superordinate to the psychological reality of any idea. Knowing from past experience what bluejays are, we retain a disposition to see a bluejay when one flies into our perceptual field. The bluejay objectified becomes, as physical organism, an instance of what we know: a particular object terminating dyadically a more general objective structure that exists apart

nägemisvälja lendab. Objektistatud siniharakas kui füüsiline organism muutub millegi meile teadaoleva reaalseks näiteks: konkreetne objekt, mis diaadiliselt lõpetab üldisema objektilise struktuuri — semioosi kaudu triaadiliselt (ja mitte diaadiliselt) ning üksikutest näidetest sõltumatult eksisteeriva.

Triaadiline struktuur võimaldab meil seega mõelda objektidest nende füüsilise kuju puudumisel meie tajuulatuses, näiteks mälestustes, kuna, nagu selle sõnastas Poinso²³, “suhet piiritleb tema alus kui ta põhjus ja piiritlev printsiip, samas kui teda piiritleb ta lõppliige mitte kui piiritlemise põhjus, vaid kui faktor, mis viib piiritlemise loogika lõpule ja paneb sellele punkti” (*A fundamento habet relatio specificationem tamquam a causa et principio specificante, a termino autem non ut a causa specificationis, sed ut a complete et terminante rationem specificandi*). See tähelepanek on üsnagi keeruline, samas aga oluline, et teda pikalt tsiteerida²⁴:

Nende märkuste põhjus tuleneb sellest, mis on juba öeldud, kuna kogu suhte reaalsus tuleneb ta alusest, vastavalt korraldatusele lõpp-punkti suunas, kuna tõepoolest kogu suhte olemus on teineteisele suunatus, nagu ütleb juba suhte määratlus. Seega, kuna suhe põhimõtteliselt eeldab nii alust kui lõpp-punkti, ei tohiks teda tõlgendada, lähtudes ühest neist mingil sellisel moel, mis välistab ta tõlgendamise ka teisest lähtudes.

Kuid ei maksa arvata, et järelduse teine osa [st tekstis eespool tsiteeritud väide] sellest, kuidas need kaks eripära piiritlemise läbi viimisel koos toimivad, püüab väita, et nad mõlemad esinevad osaliselt koos sellisel moel, et alus loob osa piiritlemisest ja lõpp-punkt osa. Seda tuleks mõista kui väidet, et kumbki neist loob terve piiritlemise erinevates põhjuslikkuse liikides. Mõned seletavad seda situatsiooni, üteldes, et alus esineb samal ajal algatades ja lõpp-punkt lõpule viies. Mõned teised jälle ütlevad, et alus toimib kui vallandav põhjus ja lõpp-punkt kui väline vormiv põhjus. Mõned muud aga ütlevad, et alus piiritleb eripära nii, et ta sisaldab juba ette potentsiaalselt lõpp-punkti, millele vastavalt ta on kujundatud, taandades nii aluste mitmekesisuse lõpp-punktide mitmekesisetele kujudele.

Siiski tuleb teha vahet sellise lõpp-punkti vahel, mida mõistetakse puhtformaalselt lõpp-punkti kui vastaspooluse loogikast lähtudes, ja sellise lõpp-punkti vahel, mida mõistetakse alustpanevana subjektilise olemise poole pealt, mis loob aluse lõpetamise loogikale. Esimesel neist

²³ Poinso 1632a: 380/13–17.

²⁴ Poinso 1632a: *Tractus de Signis*, Appendix C, “Suhete eriliste ja individuaalsete olemuste allikast”, 381/25–386/46.

from the particular instance not dyadically but triadically and through a semiosis.

This triadic structure thus enables us to think of objects in the absence of their physical presence within our perceptual field, as in memories, because, as Poinset put it (1632a: 380/13–17), “a relation has specification from its foundation as from its cause and specifying principle, while it has specification from its term not as from the cause of the specification but as from a factor completing and terminating the rationale of the specifying” (“A fundamento habet relatio specificationem tamquam a causa et principio specificante, a termino autem non ut a causa specificationis, sed ut a complecte et terminante rationem specificandi”). The point is sufficiently difficult and yet important to bear a lengthy citation (from Poinset 1632a: *Tractatus de Signis*, Appendix C, “On the Source of Specific and Individual Identity of Relations”, 381/25–386/46)

The reason for these remarks is taken from what has been said, because the whole reality of a relation is from its foundation according to the order to a terminus, since indeed the entire being of a relation is toward another, as the definition of relation says. Whence since a relation essentially requires both foundation and terminus, it ought not to be understood to be from one in any way that precludes its being understood to be from the other also.

But the second part of the conclusion [i.e., the statement cited in the text above], about the way in which these two work together in effecting the specification, must not be thought to assert that each partially concurs in such a way that the fundament provides a part of the specification and the terminus a part, but must be understood to assert that each provides the entire specification in different orders of causality. Some explain this situation by saying that the fundament concurs by initiating and the terminus by completing, others by saying that the fundament works in the order of an efficient cause and the terminus in the order of an extrinsic formal cause, and others again by saying that the fundament specifies as virtually precontaining within itself the terminus to which it is proportioned, in this way dissolving the diversity of foundations into the diverse formalities of the termini.

Yet the distinction has to be made between the terminus understood most formally in the rationale of an opposed terminus, and the terminus understood fundamentally on the side of the subjective being founding this rationale of terminating. In the former way a terminus concurs in a specification purely terminatively, but not by causing that specification, because so considered it is a pure terminus and simultaneous by nature and in cognition with the relation; therefore as such it is not a specifying cause, because a cause is not naturally simultaneous with but prior to its

juhtudest esineb lõpp-punkt eripära piiritlemises lihtsalt lõpetavalt, kuid ei põhjusta seda piiritlust, kuna niimoodi käsitletuna on ta puhtalt lõpp-punkt ja loomu poolest ja taju poolest suhtega kaasnev; seega ei ole ta oma sellises loomuses piiritlev põhjus, sest põhjus ei ole oma tulemusega loomu poolest kaasnev, vaid eelneb temale. Kui aga käsitleda teda teisel moel, siis on lõpp-punkt väline vormiv põhjus ning piiritleb objekti laadi ja sellisel moel kerkib suhte ainus piiritlev loogika esile alusest ja lõpp-punktist korraga, kuivõrd alus sisaldab endas mõõtmete ja jõu poolest lõpp-punkti, sest et kui alus ei ole teatud kindel alus, ei ole ta antud lõpp-punktiga seotud ja vastupidi. Nõndaks, senikaua kui nende kujud vastavad üksteisele, tekitavad alus ja lõpp-punkt koos ühe loogika, mis piiritleb suhte, mis eeldab temale vastavat konkreetset alust ja konkreetset lõpp-punkti.

Nendest märkustest võib edasi välja rehkendada, milline on vormiv lõpp-punkt millegi piiritlevas loogikas. Sest ehkki teatud moel võivad erinevad suhted seotud olla materiaalselt sama lõpp-punktiga, ei saa nad seotud olla sama vormiva lõpp-punktiga. Kuid vormivat piiritlevat loogikat lõpp-punktis tuleb mõista, lähtudes tema vastavusest ja adekvaatsetest mõõtmetest ta oma aluse suhtes. ... Kust tuleneb, et mis puutub ükskõik millise suhte piiritlemisse, siis täpselt samamoodi nagu eesmärgipärase loogika all suhte loomisel tuleb mõista alust, nii tuleb suhte lõpp-punkti pidada lõpetamise määraks ja vastavuseks.

Teadja mõistus, tunnetusvõimelise organismi kui teatud bioloogilise tüübi esindaja tunnetuslik võimekus toimib seega kujutluse kui märgi tõlgendina. Jõud, mis *selle* idee tekitamisel ametis on, on teadlik *sellest* objektist ja mitte mõnest muust. Objekt, juhul kui tal on füüsiline struktuur ja ta mõjutab siin ja praegu tunnetava organismi füüsilist subjektilisust, võtab tõepoolest osa pigem selle kui mõne muu kujutluse piiritlemisest mõistuses. Kuid see, mis moodustab kujutluse objektilise suhte tähistatavas subjektis, ei ole selle vastastikuse toime diaadiline aspekt. Ja kujutluse objektiline suhe tähistatavas objekti väljendub sellisel juhul tõepoolest nii füüsiliselt kui objektiliselt²⁵, kuid kui olukord muutub ja objektiline suhe lakkab olemast füüsiline, jääb ta kolmiksuhteline objektiline olemus muutumatuks. Ta jääb endiselt subjektiüleseks toimerežiimiks, mis paigutab teadja sellise suhtelise sfääri keskele, mis on põhimõtteliselt avatud suhtlusele ka mõne teise tunnetava organismiga, kes on oma psühholoogilises subjektilisuses vastavalt häälestatud, st kes on tekitanud samasuguse kujutluse ja seega on loonud kattuva sfääri, mis on samuti subjektiülene, ja kuivõrd ta on kattuv osa, moodustab antud hetkel

²⁵ vt Poincot 1632a: 137/8–14.

effect. If it is considered in the latter way, the terminus stands as an extrinsic formal cause and specifies in the manner of an object, and in this way a single specifying rationale of the relation arises from the foundation and terminus together, inasmuch as the foundation contains the terminus within itself by a proportion and power; for it is not relative to a given terminus unless it is a specific fundament, and conversely. In this way, to the extent that they are mutually proportioned, terminus and foundation together bring about a single rationale specifying a relation which postulates both a specific foundation and a specific terminus corresponding thereto.

From these remarks one can further gather what a formal terminus is in the rationale of something specifying. For although specifically different relations can be anchored to the materially same terminus, yet they cannot be anchored to the formally same terminus. But the formal specifying rationale in a terminus is understood in accordance with a correspondence and adequate proportion to its fundament[...] Wherefore, as regards the specifying of any relation, in just the way that the fundament is understood under the final rationale of the grounding of the relation, so the terminus of the relation is understood under the proportion and correspondence of the terminating.

The mind of the knower, the cognitive capacity of the cognitive organism as being of a definite biological type, thus serves as interpretant to the idea as sign. The power actuated in the formation of *this* idea is aware of *that* object rather than some other. The object itself, if it has a physical structure and is here and now acting through that structure upon the physical subjectivity of the organism as cognitive, indeed participates in the specification of the mind to form this idea rather than some other one; but it is not the dyadic aspect of such interaction that constitutes the objective relation of idea to object signified. And the objective relation of idea to object signified is indeed rendered in such a circumstance physical as well as objective (see Peirce 1632a: 137/8–14); but when the circumstances change and the objective relation ceases to be physical it remains unchanged in its essential being as trirelatively objective. It remains a suprasubjective mode englobing the knower at the center of a relative sphere open in principle to communication with another cognitive organism properly disposed in its psychological subjectivity, that is, one which has formed a similar idea and hence engendered an overlapping sphere similarly suprasubjective and at that moment constituting, insofar as overlapping, an *intersubjective moment* or *commens*, in Peirce's

subjektidevahelise hetke (intersubjective moment) ehk Peirce'i terminoloogia kohaselt *commensi* — ühistõlgendi (*cominterpretant*) ehk füüsilisest olukorrast kui sellisest väljaspool seisva jagatud objekti²⁶.

Kui me räägime füüsiliselt materialiseerunud suhetest, siis ükskõik, kas kõnealused suhted on toore jõu või semioosi tulemid — kas need suhted on põhjuslikkuse põlvnemise seisukohast diaadilised või triaadised — nad moodustavad subjektidevahelise ala. Aga kui me räägime suhetest justnimelt kui objektelistest, st kui semioosilistest ja sellistena nende objektilise liikme tegelikust olemasolust sõltumatutest, kuivõrd nende kujutluslik alus asub teadja psühholoogilises subjektilisuses, siis ei ole see, mis valitseb, ilmtingimata *tegelik* subjektidevahelisus. Mis tingimata valitseb, on pelgalt subjektiülesus, mis vastava sotsiaalse suhtluse kaudu *võib põhimõtteliselt edasi realiseeruda subjektidevahelisena*, sõltumata sellest, kas ümbritsevad keskkonnatingimused lubavad objektiliselt realiseerunud subjektidevahelisusel muutuda ka füüsiliseks.

Nii me näeme, mis saab "kujutlusest kujutlusest" temaatiliselt arendatud märgiõpetuse kontekstis. Kui me mõistame, et kujutlused on objektide esitused ainult senikaua, kuni nad juhivad meelt läbi märgi suhte tähistatavasse vormivalt, pigem selle kui mõne teise objekti mõistmisele, siis me taipame ka, et psühholoogiliselt käsitletud kujutlused on täpselt samamoodi märgikandjad nagu füüsilisena käsitletud luud või suitsupahvakud, ning on oma ehituselt vastavad pigem sellele kui mõnele teisele objektile ning sellest vaatepunktist lähtudes nimetatakse neid "loomulikeks märkideks," samamoodi nagu tunnetusliku kogemuse raames nimetatakse loomulikeks märkideks luud või suitsupahvakuid. Kuid me mõistame ka, et erinevalt luudest ja suitsupahvakutest ei saa need mõisted või kujutlused esineda muidu kui *ainult* tegeliku kogemuse raames. Seega, erinevalt kontidest ja suitsupahvakutest ei saa mõisted või kujutlused olla objektid enne, kui nad saavad märkideks ja ilma seda olemata, kuna ei ole võimalik eristada nende suhet tähistatavasse, mis määrab neid märgina või mis neist õigupoolest märgi teeb. Selle põhjuse märkis hästi ära Poincot²⁷: suhte lõpp-punkt, mida mõistetakse puhtformaalselt lõpp-punkti kui vastaspooluse loogikast lähtudes, esineb piiratluses lihtsalt lõpetavalt, kuid ei põhjusta seda piiratlust, kuna niimoodi käsitletuna on ta puhtalt lõpp-punkt ja loomu poolest ja taju poolest suhtega kaasnev.

²⁶ Vt Johansen 1993, 1993a.

²⁷ Poincot 1632a: 382/4–12.

terminology, a *cominterpretant* or shared object transcendent to the physical circumstances as such.¹⁶

When we are speaking of relations as physically realized, whether the relations in question be products of brute force or products of semiosis — whether the relations be dyadic in their causal provenance or triadic — they constitute an intersubjective zone. But when we are speaking of relations precisely as objective, that is, precisely as semiotic and so far indifferent to the actual existence of their objective termini as specified through their ideal fundament in the psychological subjectivity of the knower, it is not necessarily an *actual* intersubjectivity that prevails. What prevails necessarily is only a suprasubjectivity *in principle able to be further realized intersubjectively* through an adequate social interaction, regardless of whether the environmental conditions are otherwise such as to allow this intersubjectivity realized objectively to also be physical.

We see then what becomes of the “idea of idea” in the context of a thematically developed doctrine of signs. When we realize that ideas as representations of objects are so only insofar as they formally guide the mind to an apprehension of this rather than that object through a relation of sign to signified, we understand also that ideas psychologically considered, like bones and puffs of smoke physically considered, are sign-vehicles which, by their very constitution, are proportioned to one object rather than to another, and under this consideration are called “natural signs” in the same sense that bones and puffs of smoke are so-called within the context of cognitive experience. But we also understand that these concepts or ideas are unlike bones and puffs of smoke in that they cannot exist *except* in the context of actual experience. Hence, unlike bones and puffs of smoke, concepts or ideas cannot be objects before or without being signs, because the relation to their significate which defines, or, rather, *constitutes* them as signs cannot be prescinded from. The reason for this was well noted by Peirce:¹⁷ the terminus of a relation understood most formally in the rationale of an opposed terminus concurs in a specification purely terminatively, but not by causing that specification, because so considered it is a pure terminus and simultaneous by nature and in cognition with the relation.

At the same time, inasmuch as the cognitive relation as existing within experience is precisely triadic and not dyadic, its terminus, i.e., its significate, “understood fundamentally on the side of the subjective being founding this rationale of terminating, stands as an extrinsic formal cause

¹⁶ See Johansen 1993, 1993a.

¹⁷ Peirce 1955: 382/4–12.

Samal ajal, kuivõrd tunnetuslik suhe on inimese kogemuses eksistee-rivana justnimelt triaadne ja mitte diaadiline, siis, kui lõpp-punkti, st tema tähistatavat "pidada lõpetamise loogikat piiritleva subjektilise olemise poole peal alustpaneavaks, esineb ta välise vormiva põhjusena ja piiritleb objekti laadi, ning sellisel moel kerkib suhte ainus piiritlev loogika esile alusest ja lõpp-punktist korraga, kuivõrd alus sisaldab endas mõõtmete ja jõu poolest lõpp-punkti, sest et kui alus ei ole teatud kindel alus, ei ole ta antud lõpp-punktiga seotud ja vastupidi."²⁸ Seega ei pea objekt esinema väljaspool semioosi, ehkki sobivatel tingimustel võib ta seda teha. Maailm mitte ainult pole märkidest läbi imbunud, vaid sedavõrd, kuivõrd maailm on objektiline, ei eksisteeri ta üldse muidu kui märkide kaudu, isegi kui ta ei koosnegi lõppude lõpuks ainult märkidest — või vähemasti mitte kõigis oma tahkudes, nagu Johansen hiljuti nii hästi arutles²⁹.

Võime oma senise arutluse tulemused kokku võtta järgmiselt.

Kujutus ja objekt erinevad igal juhul üksteisest, nii nagu see, mida teatakse, erineb sellest, mille alusel seda teatakse. Terminit "esitus" kasutades — kujutus ja objekt erinevad nii nagu see, mida esitatakse, erineb sellest, mis teda esitab, sõltumata sellest, kas see, mida esitatakse, eksisteerib või on kunagi eksisteerinud füüsiliselt, mõistusest sõltumatult. Kujutlused meie peas on esitised (*representamen*), kuid nad on esitised *millestki muust kui nad ise*, millestki päästmatult teisest. See "miski muu" kui kujutus on esituse objekt. Nende kahe, kujutluse ja objekti vaheline side on puhas suhe. Mõnedel puhkudel, nimelt kui objekt, millest mõeldakse, on ka füüsiline entiteet ja ta eksisteerib ajal, mil me temast mõtleme, on suhe tähistava kujutluse ja tähistatava objekti vahel ka füüsiline. Kuid see, mis teeb kõnealuse suhte objektiliseks, ei ole asjaolu, et ta on füüsiline. Vastupidi, selleks et olla objektiline, ei pea suhe füüsiline olema ning suhe jääb suhteks isegi siis, kui füüsiliseks olemas-oluks vajalikud tingimused puuduvad, nagu juhtub eriti siis, kui suhte lõpp-punkti ei ole olemas või ei ole enam olemas. Suhe on objektiline, kuna ta lõpeb igal juhul objektiga. Ta esineb selle vahel, mis oma sisemise ehituse tõttu esitab midagi muud kui ta ise, ja selle vahel, mis esitab iseennast (ja millel ei pruugi sisemist, subjektilist ehitust ollagi) ja eksisteerib kui pelk lõpp-punkt, teda esitava suhte enese loodud elukas — ehkki ta võib olla ka midagi enamat.

Füüsilise suhte puhul on suhte alus ehk vundament — üksikisiku loomujoon, mille alusel ta on seotud teise üksikisikuga — erinev teisest isikust, kes on suhte lõpp-punkt, ja erineb suhtest endast (alus eksisteerib

²⁸ Vt Deely 1994a: 234n 17.

²⁹ Johansen 1993.

and specifies in the manner of an object, and in this way a single specifying rationale of the relation arises from the foundation and terminus together, inasmuch as the foundation contains the terminus within itself by a proportion and power; for it is not relative to a given terminus unless it is a specific fundament, and conversely".¹⁸ Whence the object need not exist apart from the semiosis, even though it *may* so exist in the right circumstances. Not only is the universe perfused with signs but, insofar as it is an objective universe, it does not exist at all except through signs, even though, after all, it is not composed exclusively of them — at least, as Johansen so well recently discussed (1993), not in every respect.

We can summarize our results so far as follows.

Idea and object in every case differ as that which is known from that on the basis of which it is known. In representational terms, idea and object differ as that which is represented from another which represents it, regardless of whether that which is represented has or ever had a mind-independent physical existence. Ideas in our minds are representamens, but representamens *of something besides themselves*, something irreducibly other. This "something besides" the idea is the object of the representation. The connection between the two, idea and object, is a pure relation. In some cases, namely, when the object thought of is also a physical being and existing at the time that we think of it, the relation between idea signifying and object signified is also a physical relation. But it is not the fact of being physical that makes the relation in question be an objective relation. On the contrary, the relation need not be physical in order to be objective, and it remains as a relation even when the conditions for physical existence do not obtain, as is notably the case when the terminus of the relation does not, or does no longer, exist. The relation is objective because, in every case, it terminates at an object. It obtains between that which as such, by its intrinsic constitution, represents something other than itself, and that which, as such, represents itself (and may not even have an intrinsic, a subjective, constitution) and exists as a pure terminus, a creature of the very relation through which it is presented, though it *may* also be more than this.

In the case of a physical relation, the foundation or fundament of the relation — the characteristic of an individual on the basis of which it is related to another individual — is distinct from the other individual which is the terminus of the relation and from the relation itself (the fundament exists within or as part of the individual related, whereas the relation itself is always something over and above the individual related and intersub-

¹⁸ See Deely 1994a: 234n17.

asjaosalise isiku sees või tema osana, samas kui suhe ise on alati midagi asjaosalisest isikust enamat või ülemat ning on asjaosaliste subjektide vaheline). Täpselt samamoodi loob objektilise suhte puhul kujutlus kui esitus vaid aluse ehk vundamenti kujutlusele kui suhtele oma objektiga. Ja samuti nagu füüsiliste suhete puhul on suhe ise see, mis teeb lõpp-punktist lõpp-punkti, isegi kui sel lõpp-punktil peaks olema omaenese eraldiseisev eksistents materiaalse objektina, nii teeb ka objektilise suhte puhul suhe ise lõpp-punktist lõpp-punkti, ehkki sel juhul ei pruugi lõpp-punktil mingit edasist eraldiseisvat eksistentsi olla ja ta ei pea olema midagi materiaalselt. (Samamoodi on surnud inimese pildi või kuju puhul see pilt või kuju ise oma olemuselt põhimõtteliselt esitus, kuid see esitus muutub selle tajumisel aluseks tunnetuslikule suhtele, mis läheb füüsilisest pildist kaugemale selle mitteolemasoleva inimeseni, kellest see pilt on tehtud. Vormivalt seisneb märk selles suhtes ja mitte esituses, mis paneb talle ainult aluse.)

Kujutluse kui märgi tõeline loomus on luua justkui subjektiülene tsoon ehk objektiline ala individuaalse mõtlemise ümber; sellise loomuse tõttu tajutakse teda neljamõõtmelise võrguna, mis on samas alati mingites oma osades tegelikult ja kõikides oma osades vähemalt potentsiaalselt subjektidevaheline. Tegelikuses on see ala subjektidevaheline alati siis, kui mingit mõtete objekti kaalub tegelikult ka teine mõtleja kui midagi ka tema sensorsetes kanalites kui niisugustes esinevat. Ta on põhimõtteliselt subjektidevaheline, kui mõte käib mingi olematu objekti kohta, mis kui objekt võiks teises inimeses mõtte lõpp-punktina tekkida, kui peaks juhtuma, et nõutav esitus alustpanevalt selle teise peas kujuneb. Mõtte objektid eksisteerivad sõltumatult nende staatusest füüsilise keskkonna suhtes alati kui objektid kujutlustel põhinevate suhete lõikuvatel lõpp-punktidel ning suhtlus on võimalik täpselt samasugusel moel nagu ükskõik millised kaks asja saavad olla seotud ühe ja sama kolmanda asjaga.

jective between the individuals related). Just so, in the case of an objective relation, the idea as a representation provides but the fundament or foundation for the idea as a relation to its object. And, just as in the case of a physical relation it is the relation itself that makes the terminus be a terminus even though that terminus may also have an existence in its own right as a material object, so in the case of an objective relation the relation itself makes the terminus be as terminus even though in this case the terminus need have no further existence in its own right and may be nothing material. (Similarly, in the case of a photograph or a statue of a dead person, the photograph or statue in its own being is fundamentally a representation; but this representation, on being perceived, becomes the ground for a cognitive relation which goes beyond the physical photograph to the very nonexistent person of whom the photograph was taken. The sign formally consists in this relation, not in the representation that constitutes it only fundamentally.)

The idea as a sign is thus conceived as always and necessarily, by virtue of its proper being, creating as it were a suprasubjective zone or objective sphere around the individual thinking, a four-dimensional web which is always at the same time in some parts actually and in all parts at least virtually intersubjective. This realm is actually intersubjective whenever some object of thought is also being actually considered by another thinker, as also in its sensory channels as such. It is virtually intersubjective when the thought concerns a nonexistent object which, as object, could also be constituted as terminus of thought for another should the requisite representation be formed fundamentally in that other's mind. The objects of thought, regardless of their status vis-à-vis the physical environment, always exist as objects at the intersecting termini of idea-based relations, and communication is possible in exactly the same way that any two things can be related to a common third.

MÄRGID: SEMIOOSI MEEDIUM

Liikumine on aktiivse alge toime passiivses: nii kõlab klassikaline määratlus dünaamilise toime ehk “toore jõu” kohta, mida skolastikud kutsusid “transitiivne toime”, see tähendab toime, mis kandub ühelt asjalt teisele üle muutuse tekitamise kaudu. Aristotelese füüsilise olemuse (*being*) kategooriate kohaselt on aktiivsus ja passiivsus (ütlemine, torkamine ja torgatud saamine) diaadilised, ranges vastavuses kui üks, mis alustab, ja teine, mis lõpetab. Tulemuseks olev muutus on aktiivse alge toime, mis passiivses, st toimet kogevas liikmes, esile kerkib ja selle toime jälg jääb püsima osana füüsilisest maailmast endast (peamiselt passiivses pooles tagajärje näol, kuid samuti toimijas endas jäänukite ja vihjete näol).

Märgitoime on täiesti erinev. Ta ei põhjusta muutust otseselt. Ta on alati vahendatud. Tal puudub torkava ja torgatava sugune otsejoonelisus. Isegi kui semioos on seotud diaadilise dünaamilisusega — nagu ta alati, ehkki erinevas ulatuses, on — siis see, mis annab märgitoimele tema kummalise lahusseisva ja õhulise loomuse, on justnimelt ta kaudsus, mida Peirce on õigesti iseloomustanud kui vähematele liikmetele taandamatut *triaadilisust*. Märk mitte ainult ei tähista midagi muud kui ta ise, ta teeb seda kellegi kolmanda jaoks ja neid kaht suhet — märgi suhe tähistatavasse, märgi suhe tõlgendisse — võib küll eraldi võtta, kuid kui neid sellisena käsitleda, ei ole küsimus enam märgis, vaid ühelt poolt põhjustagajärg suhtes ning objekti ja teadva subjekti suhtes teiselt poolt. Lühidalt, selleks et märgi suhe tähistatavasse saaks eksisteerida selle tõelises semiootilises olemuses (ütlemine näiteks, et suits tule märgina), siis sõltumatult sellest, kas see suhe eksisteerib ka diaadilisel (ütlemine kui põhjustagajärg suhe suitsu ja millegi põleva vahel), on vajalik ka viide tulevikku kolmanda elemendi, tõlgendi näol. Ning see kolmas element on hädavajalik, sõltumata sellest, kas kolmasus on aktuaalne siin ja praegu või ta on potentsiaalne ja “ootab realiseerimist” (nii nagu luu, mille kohta avastatakse järgmisel aastal, et ta kuulus mingile väljasurnud liiki dinosaurusele, kellest seni polnud teada, et ta oleks kuni Montanani välja kõndinud).

Mõistmine, et märkidele omane loomus on ajalooliselt oma põhiolemuselt ja vähematele liikmetele taandamatult triaadiline, oli arusaamine, mis oli raske tulema, nagu tunnistab Poinsoy' ülevaade erinevatest

SIGNS: THE MEDIUM OF SEMIOSIS

Motion is the act of the agent in the patient: so goes the classic definition of dynamic action or “brute force”, what the scholastics called “transitive action”, that is, action that passes from one thing to another through the production of change. In Aristotle’s categories of physical being, action and passion (punching and being punched, say) are dyadic, strictly correlative, the one as initiating and the other as terminating. The resultant change is the action of the agent transpiring in the patient, that is, in the one undergoing the action, and its traces endure as part of the physical order itself (principally in the patient as outcome but in the agent, too, as vestiges and clues).

The action of signs is entirely different. It is not productive of change directly. It is always mediated. It lacks the directness of punching and being punched. Even when the semiosis is involved with dyadic dynamicity, as it always is, though to varying degrees, what gives the action of signs its curiously detached and ethereal quality is precisely its indirection, what Peirce rightly characterized as its irreducible *triadicity*. The sign not only stands for something other than itself, it does so for some third; and though these two relations — sign to signified, sign to interpretant — may be taken separately, when they are so taken, there is no longer a question of sign but of cause to effect on one hand and object to knowing subject on the other. In short, for the relation of sign to signified to exist in its proper being as semiotic (smoke as a sign of fire, let us say), regardless of whether that relation exists dyadically as well (say, as an effect to cause relation between smoke and something burning), reference to the future in a third element, the interpretant, is essential. And this third element is essential, regardless of whether the thirdness is actual here and now or only virtual and “waiting to be realized” (as in a bone to be discovered next year as having belonged to an extinct species of dinosaur not previously known to have wandered as far as Montana).

Seeing that the being proper to signs has, historically, this essentially and irreducible triadic character was an insight hard come by, as Poinset’s survey of the opinions contesting as late as 1632 attests.¹ In certain

¹ *Tractatus de Signis*, Book I, Question 2, esp. 154/35ff.

käsitlustest, mis pärineb alles hilisest 1632. aastast¹. Teatud mõttes ei tõusnud see küsimus märgiõpetuses keskseks teemaks enne, kui Peirce asendas varasemate semiootiliste analüüside ontoloogilised tüpoloogiad epigeneetiliste märgitüpoloogiatega, kus märki käsitletakse kui sõlmpunkti ja kui vaid ajutist "kannakinnitust" käimasolevas ja üha jätkuvas tähistamisprotsessis, mille käigus suhet objektilise ja füüsilise olemuse vahel, mis moodustab kogemuse ja muudab iga füüsilist *status quo*'d, hoitakse alal dünaamiliselt (ja seega läbinisti sõltuvalt). Sellest hoolimata võttis juba üsna varakult maad veendumus, et märgitaolise "tähistatava asendamise ja esitamise sisemises varjatud loogikas"² on kaudsus üle ja kõrgemal igasugusest otsesest füüsilisest sidemest. Peirce'i hilised teosed on sobivad, rõhutamaks, et algne poleemika viis semiootika-alastes uurimustes määrava tähtsusega saavutusteni, mida Poinsot on sõnastanud järgnevalt.³

Ehkki võimuga seotud objekt ei moodustu põhiosas suhtest selle võimuga, vaid pigem sõltub võim sellest objektist, on märgi puhul see suhe siiski kaasatud, kuna märk on objekti asevalitseja selle objekti võimule esitamisel ja ilmutamisel. Ja suhe võimu on märgi puhul kaasatud kahel põhjusel. Kõigepealt, kuna millegi asendamine on alati millegi tellimisel ja kuna märk esitab midagi ja toimib selle tähistatava asja kohatäitjana alati mingi võimuesindaja tellimisel, siis peab märk ilmingimata väljendama võimu tellimust. Ja teiseks, kuna midagi esitada, tähendab teha objekt võimu jaoks kohaolevaks, siis seega, kui märk on meedium ja tähistatava asendaja esitamises, sisaldab ta tingimata selle tellimust, mida ta esitab või kohaolevaks teeb.

Sest nende suhete puhul, mis eksisteerivad asendamise ja esitamise viisil, on võimatu, et nad tunneksid austust nende suhtes, kelle asevalitsejad nad on, ja mitte nende suhtes, kelle tellimuse tõttu nad asendavad, sest üks asi on teise asevalitseja justnimelt asendades midagi või toimides selle millegi kohatäitjana mingi kindla loogika kohaselt või mingi konkreetse eesmärgi tellimisel.

Nagu osutab Peirce⁴, pole märkides midagi automaatset just selle kaudsuse, märkide triaadilisuse tulemusena. Teisisõnu sõltub märkide toime justnimelt sellest omadusest, mille kaudu märk-olemine muutub ainu-

¹ Tractatus de Signis, Raamat I, Küsimus 2, eriti 154/35 jj.

² Poinsot 1632a: 157/38–41.

³ Poinsot 1632a: 156/23–157/10, 157/19–27.

⁴ Peirce c. 1906: 5.473.

respects, the point did not become fully centralized thematically within the doctrine of signs until Peirce displaced the ontological typologies of earlier semiotic analyses with the epigenetic typologies of the sign considered as the nexus and but temporarily “fixed foot” in a continuing and continuous process of signification, wherein the relation between objective and physical being constitutive of experience and modificative of each physical *status quo* is sustained dynamically (and hence dependent throughout). Nonetheless, the essential point was established early that² “in the very innards and intimate rationale of such a substitution for and representation of a signified”, as is a sign, there is an indirection over and above any directly physical connection. Peirce’s later work serves to underscore that the original controversies had resulted in a definitive achievement of semiotic analysis, which Poinset formulated thus:³

Although an object in respect of a power is not constituted essentially in a relation to that power, but rather does the power depend upon the object, nevertheless, in the case of a sign, which is vicegerent for an object in the representing and exhibiting of itself to a power, this relation is necessarily included, and by a twofold necessity: both because a substitution for anything is always in an order to something, and since a sign substitutes for and functions in the capacity of the thing signified in an order to the office of representing to a power, the sign must necessarily express an order to a power; and because to represent is to make an object present to a power, therefore, if a sign is a medium and substitute of the signified in representing, it necessarily involves an order to that to which it represents or makes present.

For in the case of these relations which exist in the mode of substituting and representing, it is impossible that they should respect that whose vicegerent they are, and not that on account of which or in an order to which they substitute, because it is in substituting or functioning in the capacity of another according to some determinate rationale and in an order to some determinate end that one thing is a vicegerent of that other.

It is as a result of this indirection, of their triadicity, as Peirce points out,⁴ that there is nothing automatic about the action of signs. The action of signs, in other words, depends upon that very feature whereby being a

² Poinset 1632a: 157/38–41.

³ Poinset 1632a: 156/23–157/10, 157/19–27.

⁴ Poinset c.1906: 5.473.

laadselt ebapüsivaks seisundiks, ning meie eesmärgiks siin on anda selle ainulaadsuse erilise kohta seletus.

Üle kõige sõltub märk millestki muust kui ta ise. Ta esitab, aga ainult matkivald, alluvana oma võimupiirides. Hetkel, mil märk lipsab sellest alluvussuhtest välja, nagu tihti juhtub, just selsamal hetkel lakkab ta hetkeks olemast märk. Märki, mida nähakse iseseisvana, ei tajuta märgina, isegi kui ta potentsiaalselt võib selleks jääda⁵. Seega on ta iseseisvana pelgalt objekt või objektiks muutunud asi, mis võib-olla ootab märgiks muutumist, võib-olla oli märk kunagi varem, kuid mis omaette ei ole tegelikult üldse märk.

Seega on märk esindaja, kuid mitte iga esindaja ei ole märk. Asjad võivad kogemuses esitada iseennast. Kuni nad seda teevad, on nad objektid ja ei midagi enam, ehkki nende objektiks muutumisel on märkamatu töös ka märgid ja semioos. Selleks et olla märk, on vajalik esitada midagi muud kui iseennast. Märk-olemine on teatud seotus teisega, tähistatavaga, objektiga, mida märk ise ei ole, kuid mille asemel ta sellest hoolimata seisab ja mida ta esitab.

Märgi täielik suhtelisus — see on märgi puhul kõige tähtsam asjaolu, kuna see on tema puhul kõige määravam. On olemas märke, mis on ka omaette objektid, nii nagu on olemas ka objekte, mis on samaaegselt asjad. Kuid ei ole olemas märke, mis ei oleks seotud mingi objektiga, mis ei ole nad ise. Seda objekti või neid objekte nimetame me tähistatavateks — nad on märgi olemuslik sisu senikaua, kuni märk on märk.

Kuna märgi olemuslik sisu ehk tema loomus on suhteline, on märgile omase mõistmise võti suhtelisuse, suhte ja suhtelise olemuse mõiste. Ilma selle sisuta lakkab märk olemast märk, ükskõik mis muu ta siis olema juhtub. Kolmasusest ilma jäetuna langeb märk tagasi reaalse eksistentsi diaadilisse korraldusse või võib-olla isegi kaugemale, pelkade võimaluste ja unistuste monaadilisse korraldusse, kust kaugemale ei ole enam kuhugi minna. Ja vastupidi, mis võimaldab mõnel pelgal võimalusel või füüsilisel entiteedil muutuda ka märgiks, on asjaolu, vastavalt olukorrale siis kas juhuslik või eelduseks olev, et see asi või võimalus omandab suhte millegi muuga, nii et ta hakkab seda midagi muud tähistama. Seega, kui me suudame mõista, mida tähendab väide, et miski olemus on suhteline olemus, oleme me ka suurepärasel seisus väitmaks edasi, mis on märk tema tõelises olemuses, kuna see olemus on ilmtingimata suhteline. Ja

⁵ See tähendab jällegi — nagu sai mainitud eelmises peatükis —, et kõik, mis on märgis seotud teisesuse ja diaadilise vastastoimega, kuulub märgi juurde seoses selle aluse või vundamendiga, millest märgisuhe tekib või võib tekkida. Mitte märk ise vormivald, vaid pigem märgikandja on see, mis näiteks “tekitab meelelise mulje” või kukub möödasõitvale autole selga või mida tabab kuul jne.

sign is a singularly unstable condition, and our concern here is to give an account of the uniqueness of this singularity.

The sign first of all depends on something other than itself. It is representative but only in a derivative way, in a subordinate capacity. The moment a sign slips out from under this subordination, as frequently happens, at just that moment does it cease for a while to be a sign. A sign seen standing on its own is not seen as a sign, even though it may remain one virtually.⁵ Thus on its own, it is a mere object or thing become object, waiting to become a sign, perhaps, or having formerly been a sign, perhaps, but, on its own, not actually a sign at all.

So a sign is a representative, but not every representative is a sign. Things can represent themselves within experience. To the extent that they do so, they are objects and nothing more, even though in their becoming objects signs and semiosis are already invisibly at work. To be a sign, it is necessary to represent something other than the self. Being a sign is a form of bondage to another, to the signified, the object that the sign is not but that the sign nevertheless stands for and represents.

This is the most important fact about the sign, because it is what is most decisive for it: its thorough relativity. There are signs that are also objects in their own right, just as there are objects that are also things. But there are no signs that are not relative to some object other than themselves, and that object or those objects to which the sign is relative we call the signified or significate, the essential content of the sign insofar as it is a sign.

Because the essential content or being of the sign is relative, the key to understanding what is proper to the sign is the notion of relativity, relation, or relative being. Without this content, the sign ceases to be a sign, whatever else it may happen to be. Stripped of its thirdness, the sign slips back into the dyadic order of mere actual existence or, perhaps even further, into the monadic order of mere possibilities and dreams beyond which there is nowhere to go. Conversely, what enables some mere possibility or some actual physical entity to become also a sign is the fact, contingent or necessary as the case may be, that it acquires a relation to something else such that it stands for that other. So, if we can understand what it means to say that a being is a relative being, we will be in a fair position to say further what a sign is in its proper being, since this being is

⁵ That is to say again, as was mentioned in the previous chapter, that all in the sign pertaining to secondness and dyadic interaction pertains to the sign by reason of its foundation or fundament whence the sign relation arises or might arise. The sign-vehicle, rather than the sign itself formally, is what, for example, "produces a sense impression", or falls over on a passing car, or is hit by a bullet, etc.

nagu me edaspidises näeme, selgitab selle suhtelise olemuse eriline ja ainulaadne iseloom (see, mis kuulub märgi juurde tema tõelises loomuses, kuid mis kehtib looduse vallas ka füüsiliselt, sõltumatult sellest, kas teda kogetakse), kuidas selline erilaadne aktiivsus nagu semioos ja sellised erilaadsed nähtused nagu tõesus ja väärus (mis on üks semioosi võrseid) on ülepea võimalikud.

Siin on meil taas tegemist probleemiga, millel on pikk ja keeruline ajalugu. Kuna meid huvitab eelkõige õpetus kui selline, ei pea ma eeldama, et lugeja oleks lähedalt tuttav suhtelise olemuse küsimuse ajalooa. Antud hetkel piisab sellest, kui lugeja taipab mõisteid ja eristusi, mida siin otsesõnu tehakse. Hiljem võib ta siis uurida ajaloolisi materjale, mis praeguse käsitluse mõisted ja eristused võimalikuks tegid, selleks et hinnata, millised teised ajaloolise arengu tõlgendused võiksid semioosi mõistmise edasiarendamisel veel võimalikud ja kasulikud olla.

Seega jätkan ma lihtsalt asja otsesõnaliselt väljendades, koormamata lugejaid detailsete tsitaatide ja viidetega paljudele autoritele peale Aristotelest, kes on asja arendamisele kaasa aidanud kuni hetkeni, mil siinsetaoline otsekohene väljendus võimalikuks osutus. Selle asemel tsiteerin ma ainult mõningaid tekste, mis selgitavad kõige olulisemaid küsimusi, ja ainult neilt autoreilt, eriti aga Poinso't, kes suutsid otsesõnu osutada, kuidas need kesksed küsimused märgiõpetuse aluste loomisele otseselt kaasa aitavad.

Lubage ma raamin suhtelise olemuse teemalise arutluse ühe väga konkreetse küsimusena sõnastatud näitega, et lugejale põhimõistete adumist hõlpsamaks teha. Kui laps sureb, siis mis mõttes on selle lapse vanem lapsevanem? Selle küsimuse konkreetsus sobib hästi vastumürgiks aruteldava teema paratamatule ja ehk äärmuslikulegi abstraktsusele. Sest isegi kui me suhtelise olemuse küsimust käsitledes ja eriti selles aspektis, mis on märkide aktiivsuse ja toime mõistmiseks määrava tähtsusega, käsitleme midagi, mis on kõikide meie kogemuse aluseks selle kogemuslikus olemuses, tegeleme me siiski otsese kogemuse selle aspektiga, mis jääb otseste tajuaiustingute kaudu täiesti tabamatuks. Sest suhteline olemus selles mõttes — subjektidevaheliskus kui selline — on meile kaudselt antud isegi aistingute tasandil, tajumuste hulgast ja nende sees mõistuslikult eristatuna. Kallimat ei pruugita mõista, kuid teda võib sellest hoolimata näha või katsuda. Suhet, mis märgi tema märgile omases olemuses teatud mõttes moodustab, ei saa näha ega katsuda. Seda võib mõista, kuid ilma selle mõistmiseta ei saa seda otse üldse aduda. Maritain märkis, et

performer relative. And, as we shall see, it is the peculiar and unique character of relative being — in the sense that pertains to the sign in its proper being, but that also obtains physically in the order of nature independently of being experienced — that explains why such a peculiar activity as semiosis and such a peculiar phenomenon as truth and falsehood (which is an offshoot of semiosis) is possible in the first place.

Here again we deal with a matter that has a lengthy and tangled history. As our concern is doctrinal, however, I do not have to presume intimate knowledge of the history of the question of relative being on the part of the reader. It will be enough for the present if the reader understand the terms and distinctions that will be here directly made. Then, later, he or she may investigate the historical materials that made the terms and distinctions of the present explanation possible, in order to evaluate what other reading of the historical development might also be possible and useful for advancing the understanding of semiosis.

I will proceed, therefore, to merely state the matter directly, without burdening the reader with detailed citations from and references to the many authors since Aristotle who contributed to the development of the matter to the point where a direct statement of the present sort became possible. I will instead cite only a few texts clarifying the most central points, and only from those authors, particularly Poinset, who were able to point out directly how these central points contribute directly to establishing the basics of a doctrine of signs.

And further to ease the reader's grasp of the basic notions, let me frame the discussion of relative being with a very concrete example, put in the form of a question: When a child dies, in what sense is the child's parent a parent? The concreteness of the question may serve as an antidote to the inevitable and perhaps extreme abstractness of the subject to be explained. For in dealing with the question of relative being, particularly in that aspect decisive for understanding the activity and being proper to signs, even though we are dealing with what is most basic to the experience of all of us in its being as experience, we are yet dealing with that one aspect of direct experience which escapes entirely direct sensory perception. For relative being in this sense — the intersubjective as such — is indirectly given even at the level of sensation rationally distinguished from and within perceptions. A lover may not be understood but can at least be seen and touched. A relation in the sense constitutive of the sign in the being proper to it as sign can not be seen or touched. It can be understood, but, without that understanding, it cannot be grasped directly at all. Animals make use of signs without knowing that there are signs, Maritain noted — that is to say (1957: 53), "without perceiving the relation of signification".

loomad kasutavad märke, teadmata, et märgid on olemas, see tähendab "ilma tähistussuhet tajumata"⁶.

Veelgi enam, "tajumist" võib mõista mitmel erineval moel. On olemas tajumine puhtalt tajuaiustingute tasandil, mis on erinev ja ülem (neid sisaldava ja edasi piiritlevana) väliste aistingute suhtes. Sel tasandil on tähistussuhet võimalik aduda *in actu exercito*, see tähendab, haarata seda praktilisel moel, kui midagi, mida kasutatakse vastastikuse toime käigus füüsilises keskkonnas liikumiseks, eriti selle üle valitsemiseks ja enda huvides ära kasutamiseks. Teisel tasandil on olemas mõistuslik taju, mis sisaldab alluvate osadena ka tajuaiustinguid ja väliseid aistinguid, ning sel tasandil võib tähistussuhet mitte ainult kasutada ja manipuleerida *in actu exercito*, vaid teda võib ka eristada teda edastavast märgikandjast ja objektist, mida ta edastab. Teda saab käsitleda *in actu signato*, see tähendab, otse ja vastavalt tema olemusele, ja mitte kui otseselt kogetud objekti (sest otse kogeme me vaid asjassepuutuvaid objekte, ühelt poolt märgikandjat ja teiselt poolt tähistatavat objekti, ehkki ühe kogemuse poolt seotutena). Nagu me edaspidises näeme, on just see võimalus see, mis on inimsemioosi aluseks tema erinevuses zoosemioosist. Kuid esmalt osutub vajalikuks saavutada selle suhte mõistmine abstraktses mõttes, ainult kaudselt kogemuse poolt antuna, ja seejärel vaadelda, kuidas ta rakendub nii zoosemioosis omailma tekitamisel kui inimsemioosis peamiselt keele kaudu toimivas üleminekus bioloogilisest omailmast inimesele eriomasesse eluilma, mis on küll liigiomane, kuid ei ole vähemalt enam iseenesesse suletud.

Niisiis, läheme oma küsimuse juurde. Mis mõttes on surnud lapse vanem veel lapsevanem?

Et sellele mõneti ebaseeldivale küsimusele vastata, alustagem vanemluse mõiste enese käsitlemisest, mis on algusest peale selgelt suhteline. Taastootmistehnoloogiad on veel piisavalt varases arengujärgus, et piirduda meie käsitluses traditsioonilise vanemluse vormiga, sellega, mis tuleneb liigi mees- ja naisisendi sugulisest vahekorrast, mille järel emane rasestub ja kannab raseduse lõpuni. Sel hetkel, algselt asjosalisele paarile enesele teadmatult, muutuvad nad millekski, mida nad varem ei olnud, nimelt selle järeltulija vanemateks.

Kohe algusest peale on kerge näha, et "lapsevanemaks olemine" ja "lapsevanemaks saamine" kitsas tähenduses on sellise teo tulem, mis on ülem kummagi iseseisva bioloogilise organismina võetud indiviidi enese olemusest. On muidugi tõsi, et on olemas ka kultuurilised vanema ja vanemluse mõisted, mis teatud määral seda bioloogilist päritolu mõistet

⁶ Maritain 1957: 53.

"Perceiving", moreover, may be understood in several senses. There is at one level a purely sensory perception, distinct from and superordinate to (as containing and further specifying) external sensations. At this level the relation of signification can be grasped *in actu exercito*, that is to say, grasped in a practical way as employed in interaction to make one's way in the physical surroundings and especially to get control over them or turn them to one's advantage. There is at another level an intellectual perception, also containing the lower levels of sensory perception and external sensation in a superordinate way, and at this level the relation of signification can be not only used and manipulated *in actu exercito* but also distinguished from the vehicle conveying it and the object it conveys. It can be considered *in actu signato*, that is, directly and according to what is proper to it, not as an object directly experienced (for directly we experience only the objects related, sign vehicle on the one hand and object signified on the other hand, albeit as connecting in a single experience). This possibility, we will see, underlies anthroposemiosis in its difference from zoösemiosis. But first it will be necessary to achieve an understanding of relation in this abstract sense, only indirectly given in experience, and then to see how it applies to both zoösemiosis in the establishment of an Umwelt and to anthroposemiosis in the transformation, principally through language, of the biological Umwelt into the distinctively human Lebenswelt (if yet species-specific, at least no longer closed upon itself).

So we take up our question: In what sense is the parent of a dead child still a parent?

To answer this somewhat unpleasant question, let us begin by considering the notion of parenthood itself, a clearly relative form of being. It is early enough in the development of reproductive technology to confine our consideration here to the traditional form of parenthood, that which results from a sexual exchange between a male and a female of the species, as a result of which the female conceives and comes to term. At that moment, initially unknown to the couple responsible, they have become what formerly they were not, parents of this offspring.

Right away it is easy to see that "being a parent" or "becoming a parent", in the minimal sense, results from an action that is over and above the being of each of the individuals taken as independent biological organisms in their own right. It is true, of course, that there are also cultural notions of parent and parenthood that overlay and are in some degree detachable from this biologically rooted notion, according to which one may "be a parent" in the cultural sense by raising offspring not begotten by one's own sexual actions or "not be a parent" by failing to live up to the responsibilities ensuing from one's own sexual action. But

varjutavad ja on osaliselt temast ka lahutatavad. Nii võib inimene “olla lapsevanem” kultuurilises mõttes, kasvatades last, mis ei ole saanud tema oma sugulise tegevuse kaudu, või “mitte olla lapsevanem”, mitte täites oma sugulise tegevuse tulemusena tekkinud kohustusi. Kuid nende peensuste käsitlemise eesmärk siin on selgitada kindlapiirilist ja piiratumat tähendust, milles meie seda küsimust võtame.

Seega on lapsevanema isik samastatav, kuid mitte samane, ühega kahest organismist, kes lapse muretsesid. Vanemaks olemine on üks aspekt nende mõlema olemusest, nende mõlema olemuse tunnusjoon, kuid mitte samas mõttes kui igal ühel meist on endale iseloomulik näiteks nahavärv või kaal⁷. Väskelt omandatud tunnusjoon, mida meie käsitleme, omistatakse sigitavatele organismidele mitte kui sõltumatutele individuaalsetele organismidele omaette ega isegi mitte kui diaadiliselt vastastikku toimet avaldavatele organismidele, vaid nimelt kui organismidele, mis toimivad üksteisesse sellisel moel, et nad on saavutanud — tahtlikult või mitte — “kolmandat sorti olevuse, mis koosneb ja tuleneb kahe äärmuse kooskõlast ajas”, kus üheks äärmuseks on sigitav paar (transitiivse toime üksus, “aktiivse alge toime passiivses”) ja sigitatud laps teiseks äärmuseks. Lühidalt öeldes ei seisne vanemaksolemise tunnusjoon ainult sugulise aktiivsuse dünaamilises vastastoimes, vaid selle kooskõlas ja ühistoimes just teatud kindlat sorti tulemiga, mis eksisteerib kummagi lapsevanema idividaalsest olemusest sõltumatu trajektoarina.

Samal ajal on see laps “nende laps” ja nemad on “selle lapse vanemad” justkui alaliselt. Kuid loomulikult võivad nad kõik kolm surra, kas ükshaaval või koos. See, mis on alaline, ei kuulu materiaalsesse ega bioloogilisse mõtmesse, vaid diskursuse ja mõistmise valdkonda. See on järgmise tõe küsimus, ükskõik, kas seda tõe teatakse või ei teata, kas ta on unustatud või seisab meeles: see laps oli nende vanemate laps.

Teatud hetkel omandasid omaette eksisteerivad individuaalsed organismid mõistmise seisukohast ja mitte eksistentsi seisukohast vaadatud tunnusjoone “selle lapse vanemad” kui nende loomuse püsiva osa. Lapse loomujooneks aga oli algusest peale olla nende vanemate järeltulija. Selleks, et neid täielikult mõistetak, peab neid isikuid, kellest

⁷ Poinot täheldab: “Suhe ei sõltu subjektist täpselt samal moel kui temast sõltuvad teised loomust määravad omadused, vaid esineb pigem kui kolmandat sorti olemus, mis koosneb ja tuleneb kahe äärmuse kooskõlast ajas” (1632a: 89/12–17). Millest ta järeldeb: “ja seetõttu sõltub suhe, selleks et asjade iseloomus eksisteerida, *pidevalt* alusest, mis teda lõpp-punktiga suhestab, ja mitte ainult subjektist ning tekkepõhjusest” (89/18–20).

the observing of these refinements serves here to make clear the more determinate and limited sense in which we are posing our question.

Thus, the being of a parent is identified with, but not identical with, the being of each or either of the two organisms begetting the child. Being a parent is an aspect of the being of both, a characteristic of the being of each of them, but not in the sense that each has an individual skin color, say, or weight.⁶ This characteristic we are considering, newly acquired, attaches to the generating organisms not as independent individual organisms in their own right, nor even as dyadically interacting organisms, but only as organisms interacting in such a way as to have achieved, deliberately or not, "a third kind of being, consisting in and resulting from the coordination in time of two extremes", the generating pair taken together as one extreme (the unity of transitive action, "the act of the agent in the patient"), the child generated taken as the other. In short, the characteristic of being a parent rests not on the dynamic interaction of sexual activity alone but on that taken together with, coordinated with, a certain outcome that exists precisely as a trajectory independent of either parent in his or her individual being.

At the same time, the child is "their child", and they are "this child's parents", as it were, permanently. But, of course, all three may die, separately or together. What is permanent is not in the material and biological order but in the order of discourse and understanding. It is a matter of a truth, whether it be known or not, forgotten or remembered: that child was of those parents.

At a certain moment, the individual organisms existing unto themselves acquired as a permanent part of their being, not from the standpoint of existence, but from the standpoint of understanding, the quality of being parents of that child; and the child, from the first, had as a quality of its being, being the offspring of those parents. To be fully understood, the individuals who became parents must be understood with regard to the child, and the child, to be fully understood, must be known in relation to the parents.

Of course, on the side of existence, the parents are not a mere relation to the child, and the child is not a mere relation to the parents. Each exists

⁶ "Relation does not depend on a subject in quite the same way that other determinations of being do", Poincot observes (1632a: 89/13-17), "but stands rather as a third kind of being consisting in and resulting from the coordination in time of two extremes". Whence he concludes (89/18-20): "and therefore, in order to exist in the nature of things, the relation *continuously* depends on the fundament coordinating it with the terminus, and not only on a subject and a productive cause."

said vanemad, käsitlema lapsega seoses, ja selleks et last täielikult mõista, tuleb teda teadvustada seoses ta vanematega.

Loomulikult ei ole eksistentsi poole pealt vaadatuna vanemad pelgalt nende suhe lapsesse ja laps ei ole ainult tema suhe vanematesse. Igaüks neist eksisteerib omaette, teistest sõltumatult. Siiski, ehkki ükski neist ei ole identne nende olemust iseloomustava suhtega, ei saa neid seda suhet arvesse võtmata täielikult mõista.

Siin on meil tegemist kõige esimese ja kõige üldisema tähendusega, mille poolest olemus on suhteline: vastavalt mõistmise nõuetele. Meie kogemuses eksisteerib iga üksikisik sellisena, et mõistmaks, mis see isik endast kujutab, tuleb meil temast mõelda seoses asjadega, mida ta ise ei ole. See nõue on üle individuaalselt eksisteeriva olevuse sõltumatust tahust ja tegelikult ka paljastab, et see sõltumatu tahk ise sõltub teistest asjолудest, millest mõned on kehtivad ja endiselt määrava tähtsusega (nagu näiteks atmosfäär ja maa külgetõmbejõud) ning teised on möödanik ja pole meie ees seisva isiku seisukohast enam üliolulised (nagu näiteks surnud vanemad või eelajaloolised organismid, mis alustasid hapnikut sisaldava atmosfääri loomisprotsessi).

Keskajal huvitas filosoofe eelkõige see, kuidas mõista ja klassifitseerida erinevaid mooduseid, kuidas saab väita, et indiviid eksisteerib omate, sõltumata meie teadmistest selle eksistentsi kui individuaalse või reaalse fakti kohta. Nad olid äärmiselt hämmeldunud, leides, et isegi võimaliku eksistentsi teatud aspekte ei ole võimalik kindlale klassifikatsioonile allutada, sest need anastasid hoopis kõik võimalikud mõeldavad kindlad klassifikatsioonid. Neile teeb au, et nad ei üritanud neid avastusi lihtsustada või lihtsalt kõrvale lükata, hoolimata sellest, et need avastused olid nende teoreetilise eesmärgi seisukohast soovimatud ja sellest hälbivad. Selle asemel lõid nad nende hulkuvate olevuste (nad kasutasid väljendit *ens vagans* — üsnagi värvikas fraas) algelise süsteemi, omistades neile nimetuse “ületavad” (*transcendental*), st omadused, mis ületavad (*transcend*) ükskõik millise üksiku kindlaks määratud eksistentsiiviisi olemust füüsilises mõõtmes.

Hiljem, aravatavasti pärast Duns Scotus⁸, laiendati ja kanti see nimetus üle sellele suhtelise olemuse tõrksale tähendusele, mis näis puutuvat füüsiliste entiteetide isegi kõige iseseisvamatesse tahkudesse ja mida varem⁹ nimetati vaid väära ja eksitava nimetusega *relatio* ehk *relativum secundum dici*, mida meie siin oleme nimetanud suhteline olemiseks vastavalt diskursuse või mõistmise nõuetele.

⁸ Scotus c 1302–1303.

⁹ Peale Boethiust — Boethius c. 510.

in its own right, separate from the others. Nonetheless, although neither is the relation characterizing their being, neither can be fully known unless that relation be included.

Here we have the first and most general sense in which being is relative: according to the requirements of understanding. Within experience, every individual exists in such a way as to require being thought of in terms of things that the individual is not, in order to be understood for what the individual is. This requirement transcends the independent aspect of the individual existent and in fact reveals that independent aspect to be itself dependent upon other factors, some present and still essential (like the atmosphere and gravity, for example) and others past and essential no longer to the individual existing before us (like the dead parents, say, or the prehistoric organisms that began the process of establishing an oxidizing atmosphere).

In the middle ages, the philosophers were mainly concerned with understanding and classifying the ways in which an individual could be said to be able to exist in its own right independent of our knowledge of that existence as a matter of individual or actual fact. They were disconcerted to find that certain aspects of even possible existence could not be reduced to a determinate classification, but invaded every possible determinate classification. To their credit, they did not simply trivialize or brush aside these discoveries, despite the fact that they were unwelcome in terms of their theoretical goal and anomalous to it. Instead, they established a rudimentary systematization of these vagrant aspects of being (*ens vagans*, they said, a rather colorful phrase) by assigning them the name of "transcendentals", that is, characteristics transcending any one determinate mode of possible existence in the physical order of being.

Later on, probably after Duns Scotus (c.1302–1303), this name of "transcendental" became transferred or extended to that intractable sense of relative being that turned out to pertain to the understanding of even the most independent modes of physical entities, and which previously (after Boethius, c.510) had been called only by the confused and confusing title of *relatio* or *relativum secundum dici*, what we have called being relative according to the requirements of discourse or understanding.

However, being a parent whose child is living proof here and now and being relative according to the requirements of discourse, are not the same thing. For the parent was relative in other ways according to the requirements of discourse before the child came along, and to this condition the child added something real. This addition was more than a mere new aspect of the organism become parent, more, that is, than an aspect permanently modifying the discursive demands of that organism-

Sellegipoolest ei ole üks ja seesama olla lapsevanem, kelle laps on tema vanemluse elavaks tõestuseks siin ja praegu, või olla suhteline vastavalt diskursuse nõuetele. Sest enne lapse mängu tulemist oli lapsevanem teistmoodi suhteline vastavalt diskursuse nõuetele ning sellele olukorrale lisas laps midagi reaalselt. See lisandus oli midagi enam kui lihtsalt uus tahk lapsevanemaks saanud organismis, see tähendab, midagi enam kui aspekt, mis muudab alaliselt lapsevanemaks muutunud organismi diskursiivseid nõudmisi kõiketeadvale mõistmisele (õigupoolest oleks seda sorti muutus saavutatud ka ainult sugulise vahekorraga, ilma järeltulijat sigitamata!). Suhtelisus vastavalt diskursuse nõuetele on alaline moel, mida lapsevanema ja järeltulija vaheline võimalik hoolitsus-suhe ei ole. Viimase suhte jaoks peavad mõlemad osapooled eksisteerima, esimese, ületava suhte jaoks ei ole jätkuv olemasolu vajalik.

Seega on olemas veel teist sorti suhteline olemus, selline, mis ei ole samane kumbagi seotud osapoolega, vaid esineb nende vahel ja ei ühelgi teisel moel. See suhe võib olla teada või teadmata. Näiteks võib meespool astuda sugulisse vahekorda, mille tulemuseks on järeltulija alles hiljem, kui teda ennast enam läheduses pole, et sellest teada saada. Sellisel juhul on laps kohe kindlasti selle vanema laps, ehkki lapsevanem ei tea, et ta on lapsevanem, ja laps ei pruugi kunagi teada saada, kes ta isa on või oli. Samas kui nii isa kui laps on mõlemad olemas, on nendevaheline suhe sõltumatu sellest, kas see on kindlalt teada või mitte, nagu tõestab see, et neist kumbki kindalt sellest midagi ei tea, kuid suhe nende vahel on sellest hoolimata kindel: see siin on lapse isa ja see laps on tolle vanema järeltulija. Suhe on puhtfüüsiline.

Juhul kui vanem on nii teadlik oma järeltulijast kui ka hoolitseb tema eest — mis on märksa soovitamam juhtum —, on füüsiline suhe nii füüsiline kui objektiline. See tähendab, et see suhe eksisteerib ja tema eksisteerimist tunnistatakse. See objektiline ja füüsiline või pelgalt füüsiline suhe on lahus nii vanema kui lapse individuaalsest olemusest ja on selle suhtes ülem. Ta ei ole pelgalt ka see adutav tahk, mis on mõlemale indiviidile omane ja mille kohaselt tuleb mõlemat neist edaspidi käsitleda üksteisega seotuna, kui neid täielikult mõista tahta. Erinevalt sellest jäävast adutavuse aspektist, on sellega kaasneda võivad füüsiline ja objektiline suhe transitiivsed: nad on seda sorti suhted, mis tekivad teatud ajaks ja siis lakkavad olemast või — objektilise suhte puhul — mis võivad mitmeid kordi sisse ja välja lülituda, jäädes suhtena kõigil juhtudel oma põhiolemuses muutumatuks.

Veelgi enam, kui laps ei ole mitte ainult selle vanema oma, vaid teda ka teatakse kui selle vanema last, siis füüsiline ja objektiline suhe kattuvad. See aga ei kehti kunagi ületava suhte puhul. Suhe, mille tulemusena

become-parent on an omniscient understanding (indeed, modification of this sort the sexual intercourse alone, without any issue of offspring, would have achieved!). The relativity according to the requirements of discourse is permanent in a way that the prospective nurturing relation between parent and offspring is not. For this relation, both must exist; for the former or transcendental relation, continued existence is not necessary.

So there is a second sort of relative being, one that is not identified with either side of a related pair but that exists between them and exists in no other way. This relation may or may not be known. For example, a male may engage in a sexual relation that results in an offspring only after he is no longer around to know about it. In such a case, the child is determinately the child of this parent, even though the parent does not know he is a parent and the child may never know who its parent is or was. In such a case, while both father and offspring exist, the relation between them is independent of being determinately known, as is proved by the neither of them determinately knowing it, but is nonetheless determinate between them: that one is the father of this child, this child is the offspring of that parent. The relation is purely physical.

In the more acceptable case, where the offspring is both known and nurtured by the parent, the physical relation is objective as well as physical. That is to say, it is recognized as existing as well as existing. This relation, objective and physical or merely physical, is distinct from and superordinate to the individual being of both parent and child. It is not merely that intelligible aspect proper to the individual being of both whereby, henceforward, in order to be fully understood, each must be thought in connection with the other. Unlike this permanent aspect of intelligibility, the physical relation and the objectivity that may or may not accompany it are transitive: they are a type of relation that comes into being for a while and then ceases or, in the case of the objective relation, that may pass in and out of being many times, in each case remaining as a relation unchanged in its essential content.

Moreover, when the child is not only of this parent but known to be of this parent, the physical and the objective relation are the same. This is never true of the transcendental relation. The relation whereby *this* organism must be understood (if it is to be fully understood, which of course it need not: it is a question of an ideal requirement which becomes actual to the extent full understanding is accomplished) as parent of that organism is never the same as the relation whereby *that* organism is to be understood as child of this parent. For the transcendental relation in each case belongs to the individual being in what of it is not the other indivi-

*sed*a organismi tuleb mõista (kui teda tahta täielikult mõista, mida pole muidugi tingimata tarvis: see on ideaalne nõue, mis muutub reaalseks sel määral, mil määral täielik mõistmine on saavutatud) kui tolle organismi lapsevanemat, ei ole kunagi seesama kui suhe, mille alusel *toda* organismi tuleb käsitleda selle vanema lapsena. Sest ületav suhe kuulub kõigil juhtudel indiviidi selle osa juurde, mis eristab teda mõnest teisest indiviidist. Poinsoot on selle küsimuse kokku võtnud järgmiselt:¹⁰ “ületav suhe ei ole subjektis või absoluudis ootamatult esile kerkiv vorm, vaid midagi, mille need on omandanud, tähistades midagi välist, millest subjekt sõltub või millega ta seotud oli”. Lühidalt:¹¹

Ületav suhe on subjektilises entiteedis endas ja ei erine tema subjektilisest olemusest ning seega ei ole tema kogu olemus teise olemusega seotud, mis on aga see, mida suhe oma olemuse poolest nõuab.

Seega on küsimus kahes võimalikus moes, kuidas suhtelisuus saab rakenduda. Üks neist viisidest on samane indiviidi subjektilise olemisega ja on sellest lahutamatu. Teine on indiviidi subjektilisest olemisest kõrgemalseisev, just seepärast, et reaalne suhe siin ja praegu leiab aset kahe subjekti vahel. Suhtelisuus esimeses mõttes, ületav suhe, on võrdne olemuse mõistmise võimalikkusega.

Suhtelisuus teises mõttes, millele meil tuleb eraldi nimetus alles anda, on samane kahe subjektilise entiteedi vahelise tegeliku seosega siin ja praegu, ükskõik kas see seos on siis füüsiline või objektiline. Kui olevust, kes on lapse isa/ema, selle lapse vanemaks ka peetakse, on suhe lapse ja vanema vahel nii füüsiline kui objektiline. Kui laps sureb, siis füüsiline suhe nende vahel katkeb, kuid endiselt jääb püsima nõue, et kunagisest lapsevanemast tuleb *mõelda* kui kellestki, kes oli selle lapse isa/ema, juhul kui tahta seda lapsevanemat mõista tema adutava olemuse täies ulatuses. Kui teadmine, et see lapsevanem oli praeguseks surnud (st ületavalt suhtelise) lapse vanem, ei ole ainult potentsiaalselt teada, vaid sellest vanemast ka tegelikkuses praeguseks surnud lapsega seoses mõeldakse, taaskehtestatakse kunagine füüsiline suhe nüüd ka objektiliselt: lapsevanemast ei ole selle lapsega seotud tõe raames mitte lihtsalt võimalik mõelda, vaid temast tegelikult ka mõeldakse lapsega seoses. Suhtelisuus esimeses mõttes on iseenesest “midagi absoluutset, millele järgneb või võib järgneda” teises mõttes suhtelisuus ning see on sama kui

¹⁰ Poinsoot 1632a: 90/ 23–27.

¹¹ Samas, 90/ 33–37.

dual. Poinset summarized the point thus:⁷ “a transcendental relation is not a form adventitious to a subject or absolute thing, but something imbibed thereto, while connoting something extrinsic upon which the subject depends or with which it was engaged”. In short:⁸

A transcendental relation is in the subjective entity itself and does not differ from its subjective being, and so its whole being is not respecting another, which is what is required for a relation according to its being.

It is, therefore, a question of two different ways in which relativity can be exercised. One way is identical with the subjective being of an individual and part and parcel with it, and a second way is over and above the subjective being of the individual precisely as the actual connection here and now is realized between one subject and another. Relativity in the first sense, transcendental relation, is identical with the possibility for understanding a being.

Relativity in the second sense, to which we have yet to assign a distinct name, is identical with the actual connection between two subjective entities here and now, whether that connection be physical or objective. When a being which is the parent of a child is also known to be the parent of that child, the relation between the parent and the child is both physical and objective. If the child dies, the physical relation between them ceases, but it remains that the erstwhile parent must be *thought of* as having been the parent of that child if the parent is to be understood according to the full extent of its intelligible being. When the parent is not only knowable as parent of the child now dead (i.e., transcendently relative), but is here and now thought of in relation to the now dead child, the once physical relation is now re-established in an objective way: the parent is not only thinkable in truth relative to that child, but actually thought in relation to that child. The relative in the first sense is in itself “something absolute on which follows or could follow” a relative in the second sense, which is the difference between something that is relative in the transcendental sense and something relative as a relation purely and strictly so called.⁹

⁷ Poinset 1632a: 90/23–27.

⁸ Ibid. 90/33–37.

⁹ Poinset expands on this technical but crucial point of difference as follows (1632a: 89/32–90/9): “The exercise or rationale of a relation according to the way something must be expressed in discourse is not purely to respect a terminus, but to exercise something else *whence a relation could follow*. And for this reason St. Thomas well said (c.1252–1256: 2. dist. 1. q. 1. art. 5. reply to obj. 8) that these,

erinevus millegi vahel, mis on suhteline ületavas mõttes, ja millegi vahel, mis on suhteline suhte mõiste puhtas ja ranges tähenduses.¹²

Näeme seega, et ületav suhe hõlmab arusaamist, et kõik, mis eksisteerib, on olemas tänu vastastoimete jadale. Mõned neist vastastikuse toime aktidest eelnesid praegu olemasolevale asjale, mõne teise vastastoimega on asi ise praegusel hetkel seotud ja veel mõni muu vastastoime on nende vastastikuse toime aktide tulemused, millega asi hetkel seotud on, ehkki ta ise neis tulemustes otseselt osaline ei ole, kas siis seetõttu, et ta on tol hetkel ja seal hõivatud millegi muuga või kuna ta on ise lakanud eksisteerimast. Teisest küljest käivad suhted ise kõigi nende vastastoimetega kaasas. Kui võrdlema hakata, on nad õhkõrnad. Nad ei ole suhestatud asjad, nad on suhted ise. Nad ei ole asjade sees, nad on nende vahel. Sellegi poolest nad eksisteerivad — füüsiliselt, kui neid ei teata, objektiliselt, kui teatakse; objektiliselt ja füüsiliselt, kui teadmine ja asjade seotud olemine langevad ajalisel kokku; puhtobjektiliselt kui nad lähevad lahku kas aja möödumise tõttu (ajaloolised objektilised suhted) või kuna suhted, millele on alus pandud, ei eksisteeri veel (tulevikumasin) või ei saa füüsiliselt eksisteerida sellisena, nagu neile alus pandi (ühesajalised putukad selle planeedi pinnal). Ületavad suhted ei ole suhted selle sõna ranges ja õiges mõttes, vaid nad on toime ja mõistetavuse võrdlusel põhinevad nõuded. Ranges ja õiges mõttes on suhted need, mis tulenevad vastastoimest või tõelisest arusaamisest mitte kui tagajärjed, vaid kui mallid, millele vastavalt tagajärjed tulenevad ja põhjused toimivad. Seega on vanemaks olemine suhe, kuid lapsevanem on toimija

¹² Poincot laiendab arutlust sellel tehnilisel aga üliolulisel küsimusel erinevusest järgnevalt (1632a: 89/32–90/9): Suhte loogika või rakendus vastavalt sellele, kuidas midagi tuleb kõneluses väljendada, ei ole pelgalt lõpp-punktiga seostumiseks, vaid selleks, et teha midagi muud, millest *suhe võib tuleneda*. Ja sel põhjusel on St. Thomas hästi märkinud (c. 1252–1256: 2. osa, 1. küsimus, 1. punkt, 5. vastus 8. vastuväitele), et need ületavalt suhestatud hõlmavad *nii* vundamenti *kui* suhet, samas kui need, mis on suhtelised ainult olemusele vastavalt, väljendavad *ainult* suhet, nagu võib taibata juba eelpoolnähtud asjaolust, et ületavalt suhestatud haakuvad lõpp-punktiga pigem suhtele alust pannes kui tegelikult seostudes ja ei seostu seetõttu kõnealuse lõpp-punktiga puhtalt selle suhte lõpp-punkti funktsioonis, vaid mingi muu loogika alusel, näiteks põhjuse või tagajärje või objekti vms loogika alusel. Seega eristatakse pidevalt suhet vastavalt sellele, kuidas olemust tuleb diskursuses väljendada, ... suhtest vastavalt sellele, milline on selle suhte olemus, kuivõrd väljendi puhul, mis väljendab suhet vastavalt sellele, kuidas subjekti diskursuses tähistada tuleb, ei ole tema peamine tähistatav mitte suhe, vaid midagi muud — see, millest suhe tuleneb. Kuid kui mõne väljendi peamine tähistatav on suhe ise ja mitte midagi absoluutset, siis on tegemist suhtega vastavalt sellele, milline on selle tähistatava olemus.”

We see then that transcendental relation captures the realization that everything that exists does so through a series of interactions. Some of these interactions preceded the now existing thing; other of the interactions are ones the thing itself is engaged in; and yet other of the interactions are consequent upon those that the thing itself is engaged in, although it is not itself engaged directly in those consequences, either because it is there and then elsewhere engaged or because it has itself ceased to be, period. On the other hand, there are the relations themselves attendant upon all these interactions. They are, comparatively speaking, ethereal. They are not the related things; they are the relations themselves. They are not in the things; they are between them. Yet they exist, physically when not known, objectively when known, objectively and physically when the knowing and the beings related temporally coincide, purely objectively when the two diverge, either through the passage of time (objective historical relations) or because the relations conceived have not yet existed (a future machine) or cannot exist physically in the way that they are conceived (nine-foot insects on the surface of this planet). Transcendental relations are not relations strictly and properly but comparative requirements of action and intelligibility. What are the relations strictly and properly is that which is consequent upon the interactions or actual understandings not as effects but as the patterns according to which effects eventuate and causes act. Thus, parenthood is a relation, but a parent is an agent, and a child is an effect. The foundation of the relation of parenthood in any given case is a determinate outcome of a determinate action, but the relation itself is neither the contingent action nor its determinate outcome. The relation is the pattern, the thirdness, linking the two and superordinate to each.

Let us expand our example for a moment, choosing an illustration no less concrete but even more homely. Consider a room with all its

the transcendental relatives, involve a fundament *and* a relation, whereas what are relative according to being express *only* a relation, as can be gleaned from the readily seen fact that transcendental relatives bear on a terminus rather by founding a relation than by actually respecting, and for that reason do not respect the terminus in question in its pure character as a terminus of a relation but according to some other rationale, such as that of a cause, or of an effect, or of an object, or the like. So a relation according to the way being must be expressed in discourse is constantly distinguished [...] from relation according to the way relation has being in that the principal significate of an expression conveying a relation according to the way a subject must be expressed in discourse is not a relation, but something else, upon which a relation follows. But when the principal significate of some expression is the relation itself, and not something absolute, then there is a relation according to the way what is signified has being."

ja laps on tagajärg. Igal üksikul juhul on vanemlussuhte aluseks konkreetse toime konkreetne tagajärg, kuid suhe ise ei ole ei temaga kaasnev toime ega konkreetne tagajärg. Suhe on mall, kolmasus, mis seob kaks ja on nende kummagi suhtes ülene.

Laiendagem oma näidet hetkeks, valides mitte vähem konkreetse, vaid hoopis kodusema selgituse. Kujutage enesele ette tuba, kus kogu sisustus on toa keskele kuhjatud, ja sama tuba, kui seesama sisustus on maitsekalt ümber paigutatud. Mitte ükski *asi* toas pole neil kahel juhul erinev, vaid see, *mis on asjade vahel*, nimelt nende paigutusmall ehk korrastus. Ja ometi, milline erinevus! Ja see erinevus on tõeline erinevus, ta on meie mõistes "füüsiline" erinevus.¹³ Veelgi enam, suhteid ei saa otseselt muuta. Ainult asjadele selles toas saab otseselt toimet avaldada, millele siis järgneb ka muutus suhetes.

Seega me näeme, mis suhete loomuste puhul ranges mõttes erilist on: kui mõttes kujutatakse ette füüsilist indiviidi või mingi materiaalse olevuse ükskõik millist subjektilist tahku, siis see, mida ette kujutatakse, ei ole see indiviid sellisena nagu ta mõistusest sõltumatult eksisteerib, vaid just see indiviid kujutlusega seotuna. Kuid kui ma kujutan endale ette füüsilist suhet rangelt sellisena, nagu ta on, on see, mis mõtlemisest sõltumatult eksisteerib, ja see, mis mõtlemise kaudu eksisteerib, võrdsed, nad on suhted ühes ja sessamas mõttes. Olemise subjektiline mõõde mõistuses objektiliselt esitatuna on põhimõtteliselt midagi muud kui esitatud asi, isegi kui ning siis kui need kaks kokku langevad. Homerost tean mina mõtetes, kuid teised tundsid teda ka isiklikult. Kentauri tean mina mõtetes, nii nagu teda teavad ka kõik teised. Kuid objektiliselt esitatud olemise subjektidevaheline mõõde ei ole põhimõtteliselt midagi muud kui asi, millena teda esitatakse. Nii see, mida mõeldakse, kui see, mille põhjal mõeldakse, nii see, mis on mõistusest väljaspool, kui see,

¹³ Siin järgin ma Aquinase ja Poinsoot' traditsiooni, kus mõiste "füüsiline" laieneb kogu nende olevuste valdkonnale, kes saavad eksisteerida inimese mõtlemisest sõltumatult, alates kõige tähtsusetumatest materiaaletest entiteetidest kuni kõige suursugusemate kujuteldavate hingedeni välja, hõlmates sealjuures isegi jumalust tema tegelikus elamises (vt nt Poinsoot 1637: 38). Nagu ma märkisin Deely 1988: 97, osutasid arvustused minu 1985. aasta Poinsoot' *Tractatus de Signis* väljaandele (Furton 1985, Henry 1987 jt) kaasaegses teadustöös laialtlevinud teadmatusel hilise ladina filosoofilise terminikasutuse sellest tehnilisest, kuid olulisest momendist. Arvustajad kritiseerisid korduvalt "*realis*'e" tõlkimist "füüsiliseks", kui võrd keskaegsed inimesed kasutasid *realist* nii vaimus eksisteerivate olevuste (mida Henry nimetab "teoloogilised entiteetid") kui looduslikele ja materiaaletele olevustele, mille põhjal nad ekslikult väitsid, et sõna *physicum* ja selle tuletisi ei saa taolises kontekstis kasutada.

furnishings piled in the center, and that same room with these same furnishings tastefully arranged. Not one *thing* in the room is different in the two cases, only *what is between the things*, namely, their pattern or arrangement. Yet what a difference in the room. And the difference is a genuine difference; it is a "physical" difference in our sense.¹⁰ Moreover, the relations cannot be changed directly. Only the things in the room can be directly acted upon, whence the change in the relations follows.

We see then what is singular about the being of relations in the strict sense: when a physical individual or any subjective aspect of a material being is conceived in the mind, what is conceived is not that individual as it exists apart from the mind but precisely that individual in relation to the conception. But, when I conceive of a physical relation strictly as such, both what exists apart from the thinking and what exists through the thinking are identical, are relations in the same sense. A subjective mode of being objectively represented in the mind is in principle other than the represented thing, even though and when the two may coincide: Homer I know in thought, others knew him in person as well; the centaur I know in thought as well as any other man knows the centaur. But an intersubjective mode of being objectively represented is in principle no other than the thing it is represented to be. Both what is thought and the basis on which it is thought, both what is apart from the mind and what is conceived in the mind, are relations in the same sense, are in their content identical, even though and when the two may diverge.

This is a point that seems first to have been made explicitly by Cajetan:¹¹

Relation is the one type of being for which the qualification "existing in the mind" does not detract from what is proper to it, as this qualification does detract from what is proper to every other type of being. For a rose

¹⁰ Here I follow the tradition of Aquinas and Poinsoot, wherein the term "physical" extends to the entire order of beings able to exist independently of human thought, from the humblest material entities to the loftiest of supposed spirits, including even the divinity in its proper life (see, for example, Poinsoot 1637: 38). As noted in Deely 1988: 97, reviews of my 1985 edition of Poinsoot's *Tractatus de Signis* (Furton 1985, Henry 1987, and others) demonstrated the widespread ignorance in contemporary scholarship of this technical but important point of late Latin philosophical usage. Reviewers repeatedly criticized the translation of *realis* as "physical" on the ground that, for the medievals, *realis* applied to spiritual beings (what Henry calls "theological entities") as well as to natural and material beings; whence they asserted — wrongly — that *physicum* and its derivatives are not applicable in such a context.

¹¹ Cajetan 1507: in 1. 28. art. 1. par. 9.

mida mõistusega ette kujutatakse, on suhted ühes ja sessamas mõttes, on oma sisu poolest identsed, isegi kui ja siis kui need kaks kokku ei lange.

See on küsimus, millele näib esimesena otseselt osutanud olevat Cajetan:¹⁴

Suhe on seda sorti olemus, mille puhul määratlus "mõistuses eksisteeriv" ei kaota temast seda, mis on talle omane, samas kui igat teist sorti olemuse puhul kaotab see määratlus selle, mis neile olemustele omane on. Sest mõttes loodud roos ei ole roos, nii nagu arvamustes eksisteeriv Homeros ei ole Homeros. Vaid mõistuse poolt loodud suhe on tõeline suhe.

Samuti ei ole eristus füüsiliselt eksisteeriva roosi ja objektiliselt eksisteeriva roosi vahel eristus olemuslikult erinevate entiteetide vahel, millest üks on mõistusest sõltumatu olemus ja teine mõistusest sõltuv olemus, nii nagu me ütlesime juhtuvat suhete puhul: see on on pigem ühe ja sellesama põhitüübi eristus vastavalt kahele erinevale eksisteerimisviisile, nimelt subjektilisele ja teadmises suhteliselt eksisteerimisele.

Millisel moel see küsimus semiootika jaoks ülioluline on, näeme me pisut hiljem. Antud hetkel on tarvilik märkida vaid seda, kuidas kogemuse olemus jaguneb vastavalt subjektilisele ehk subjektsisesele suhtelisele olemusele ja puhtale ehk subjektidevahelisele suhtelise olemuse viisile. Vajab märkimist ka see, mis selle jaotuse parempoolse liikme juures erilist on: nimelt, et ainult subjektidevaheliselt suhteline olemus on sõltumatu sellest, kas ta alus või "põhjus" kõige laiemas mõttes asub mõtetes või vastastikusel dünaamilises toimes: ükskõik kas range suhe on ainult füüsiline, ainult objektiline või nende mõlema segu, see, mis ta on iseenesest, ja see, mis ta on mõtlemise kaudu, jääb samaks, see tähendab seoseks või reaalseks sõlmpunktiks, malliks, mis ühendab selle, mis muidu on erinev.¹⁵ Kuivõrd siinkohal on küsimus olemises ja, nagu me

¹⁴ Cajetan 1507: 1.28 paragrahv 1, lõik 9.

¹⁵ See subjektidevahelise suhtelise olemuse eriline loomujoon selgitab, miks skolastikud pidasid kummalist eneseleviitamise juhtumit "Jones einestas koos Jonesiga" — kus Jones, kes einestas, ja Jones kellega koos einestati, on üks ja seesama Jones, st Jones einestas üksinda — puhtobjektilise suhte klassikaliseks näiteks, hoolimata (Peirce'i terminoloogia kohaselt) nii subjekti kui lõpp-punkti identiteedistaatusest (vrd Peirce c. 1890: 1.365, lk 190). Sest nõue, et suhte alus peab erinema tema lõpp-punktist, on siin täidetud ainult mõistuse enese mõtlemistegevuse kaudu, mis kopeerib oma objekti sellise suhte abil, mis väljaspool mõtlemist, st füüsiliselt, ei saa kehtida kui suhe, vaid ainult kui olemuse subjektiline mõõde, st Jones on ta ise. Poinot sõnastab selle nõnda: "Mõttest sõltuvate objektide puhul seisneb nende tegelik eksisteerimine selles, kas

formed by thought is not a rose, nor is Homer in opinion Homer; but a relation formed by the mind is a true relation.

Nor is the distinction between a rose in physical existence and a rose in objective existence a distinction of essentially diverse entities, of which the one is a mind-independent being and the other a mind-dependent being, as we have said occurs with relations: it is a distinction rather of one and the same essential type according to two different ways of existing, namely, in itself subjectively or in knowledge relatively.

How this point is essential to semiotic we shall shortly see. At this juncture, what needs to be noted is how the being of experience divides respecting the notion of being relative into the subjectively or *intrasubjectively* relative and the pure or *intersubjective* mode of relative being. And what is unique to the right hand of the division also needs to be noted, namely, that intersubjectively relative being alone is indifferent to having its ground or "cause" in the broadest sense in thought or in dynamic interactions: whether a strict relation is physical only, objective only, or a mixture of both, what it is in itself and what it is in conception remains exactly the same, to wit, a connection or actual nexus, a pattern, joining what is otherwise diverse.¹² Since it is a question of being at this

¹² This unique feature of intersubjectively relative being explains why the odd case of a self-relation, "Jones ate with Jones", where the Jones eating and the Jones eaten with are the same Jones — that is, Jones ate alone — was regarded the scholastics as the paradigm case of a purely objective relation, despite the identity status (in Peircean terms) of both subject and terminus (cf. Peirce c.1890: 1.365 p. 190). For the requirement for a relation that its foundation be distinct from its terminus is here met only through the rational activity of the mind itself reduplicating its object through a relation which, outside of thought, i.e., physically, cannot obtain as a relation but only as a subjective mode of being, i.e., Jones' being himself. Poinset puts it thus (1632a: 70/43–71/10): "In the case of mind-dependent relations, their actual existence consists in actually being cognized objectively, which is something that does not take its origin from the fundament and terminus, but from the understanding. Whence many things could be said of a subject" — either as a physical given in the environment independently of the discourse wherein the objective relation is formed, or as a strictly objective subject to begin with (such as that a given word is an adjective, contains five letters, is used substantively, or is identical with itself, etc.) — "without the resultance of the relation" either supervenient upon the subject in physical existence or the relation in which the signification of a linguistic element consists — "because this does not follow upon the fundament itself and the terminus, but upon cognition; whereas in the case of mind-independent or physical relations, since the relation results automatically from the fundament and

näeme, olemises, mis läbi semioosi saab võimalikuks kui looduse fakt, on saanud sobiv koht pakkumaks välja nimetus "ontoloogiline suhe" sellele subjektidevahelise olemuse puhtale kujule, mis on sõltumatu füüsilisusest ja objektilisusest ja vastandub temale eriomases subjektidevahelise olemuse mitmesugustele vormidele, mis tavaliselt moodustavad "ületava suhte" füüsilise mõõtme selle täies ulatuses.¹⁶ Trikk on selles, et tuleb mees pidada, et ületav suhe viitab millelegi, mis ei ole suhe (individuaalne või sisemine loomujoon, mis indiviidi eristab), kui võrd tema konnotatsiooniks on viidatava indiviidi ja mõne(de) teis(t)e indiviidi(de) või sündmus(t)e vaheline suhe, samas kui denotatiivselt võetuna oleks viidatav suhe pigem ontoloogiline kui ületav¹⁷.

neid tegelikult tajutakse objektiliselt, mis on aga midagi niisugust, mis ei teki alusest ega lõpp-punktist, vaid arusaamisest. Mistõttu paljutki võib öelda subjekti kohta" — kas siis kui füüsilise asja kohta, mis on meile antud teatud keskkonnas, sõltumatult diskursusest, milles moodustub objektiline suhe, või siis alusest peale rangelt objektilise subjekti kohta (näiteks: antud sõna on omadussõna, sisaldab viis tähte, teda kasutatakse nimisõna funktsioonis, ta on identne iseendaga jne) — "ilma et sellest tuleneks suhe" — kas siis füüsiliselt eksisteerivale subjektile rakenduv suhe või suhe, millest keelelemendi poolt tähistatav koosneb — "kuna see ei tulene vundamendist endast ega lõpp-punktist, vaid tunnetamisest; samas kui mõistusest sõltumatute või füüsiliste suhete puhul ei kuulu tänu vundamendile mitte miski lõpp-punktiga samasse ritta muudmoodi kui suhte vahendamise läbi, kui võrd suhe tuleneb alusest ja lõpp-punktist automaatselt." (1632a: 70/43–71/10)

¹⁶ Seega muutub mõiste "suhteline olemus" sünonüümseks mõistega *eesnärgi-pärane olemus* ja jaguneb subjektilisuse kui subjektisisesel suhtelise olemuse klassiks, mis hõlmab indiviidi ja kõiki tema sisemisi loomujooni ja eripärasid, ning subjektidevahelisuseks ehk subjektidevaheliselt suhteliseks olemuseks, mis hõlmab kõiki neid ja ainult neid puhtaid suunatud olemusi, mis kerkivad indiviididest ülemateks, ent on neist sõltuvad oma sisemistes loomujoontes, mis ühendavad neid erinevatel tasanditel ja eri tüüpi kommunikatsioonivõrkudesse või -võrgustikesse. Olen siin omaks võtnud kirjeldusviisi, kus ületavat suhet iseloomustatakse subjektisisesena (vastandina ontoloogilisele suhtele kui subjektidevahelisele), mille käis välja Júlio Pinto nädalasel minikursusel, mida me Brasiilia semiootikaassotsiatsiooni São Paulo piirkonnakeskuse ülesandel (*Associação Brasileira de Semiótica: Regional São Paulo*) pidasime koos São Paulo Pointificia Universidadada Católica nimelise ülikooli kämpuses 22.–26. mail 1989. aastal.

¹⁷ Pange tähele, et mõisteid "denotatsioon" ja "konnotatsioon" kasutatakse siin nende õiges traditsioonilises ladina tähenduses ja mitte selles rikutud tähenduses, mille Mill käbele tõi. Nende terminite Milli poolt käbele toodud tähendus kui "lõiv kergeusklikkusele" (nagu kõlas Peirce'i värvikas hukkamõist, 1867a: 2.393), mis on tänapäeval endiselt menukas nii loogika- kui (ja eriti just) kirjandus-ringkondades, on, nagu Peirce õigesti ütleb, vaieldav ja tuleks hüljata.

point, and of the being, as we shall see, whence semiosis is possible as a fact of nature, we are at an appropriate point to suggest the name "ontological relation" for that pure form of intersubjective being that is indifferently physical or objective and contrasts in what is proper to it with the various forms of intrasubjective being otherwise making up the physical order of "transcendental relation" in its full extent.¹³ The trick is to remember that the transcendental relation denotes what is not a relation (an individual or inherent characteristic modifying an individual) as it connotes a relation between the individual denoted and some other individual(s) or event(s), while the connoted relation denotatively taken would be an ontological relation rather than a transcendental one.¹⁴

In other words, in the classical terminology of *subject* of a relation, *terminus* of a relation, and *foundation* or ground of a relation (the basis on which subject and terminus are related), the transcendental relation covers the subject of the relation precisely as founding the relation and also the term of the relation in whatever other aspects it may have over and above that of being a terminus purely and strictly, whereas the ontological relation covers strictly *the relation itself* as an intersubjective mode or pattern between subject and terminus whence they are caught up in common:¹⁵

the terminus, nothing belongs in an order to a terminus by virtue of a fundament except by the medium of the relation".

¹³ Thus the notion of "relative being" is rendered synonymous with the notion of *finite being*, and subdivides into the order of subjectivity as *intrasubjectively* relative being, which embraces individuals and all their inherent characteristics or modifications, and the order of intersubjectivity or *intersubjectively* relative being, which embraces all and only those pure beings toward which arise over and above but dependent upon individuals with their inherent characteristics uniting them in a network or web of communication of various levels and types. The characterization of the transcendental relation as intrasubjective, which I adopt here (in contrast to the ontological relation as intersubjective), was suggested by Júlio Pinto in a mini-course we jointly conducted on the campus of the Pontifícia Universidade Católica de São Paulo during the week of 22–26 May 1989 for the Associação Brasileira de Semiótica: Regional São Paulo.

¹⁴ Notice that the terms "denotation" and "connotation" are used in their proper traditional Latin sense and not in the corrupted sense introduced by Mill. The sense of the terms introduced by Mill as a "tax upon credulity" (in Peirce's colorful denunciation, 1867a: 2.393) and which yet remains popular in both logical and (especially) literary circles today is, as Peirce rightly says, objectionable and deserving of being abandoned.

¹⁵ Peirce 1867a: 2.393.

Teisisõnu, klassikalises mõistestikus “suhte *subjekt*”, “suhte *lõpp-punkt*” ja “suhte alus ehk *vundament*” (see, mille pinnalt subjekti ja lõpp-punkti seostatakse), katab ületav suhe nii suhte subjekti, justnimelt suhtele aluse panijana, ning katab ka suhte lõppliiget kõigis selle aspektides, milles ta võib üle olla lõpp-punkti olemusest puhtalt ja rangelt võetuna, samas kui ontoloogiline suhe katab rangelt vaid *suhet ennast* kui subjekti ja lõpp-punkti vahelist subjektidevahelist mõõdet ehk malli, millesse nad ühiselt püütud on:¹⁸

Suhe kasvab subjekti külge ilma igasuguste muutusteta, mida suhe otseselt ja vahetult lõpetab, kuid mitte täielikult ilma muutusteta, mis selles suhtes vahendatult ja kaudselt lõpetatakse. Nii nagu naeruväärsus tuleneb sellest samast toimest, mille läbi inimene sigitatakse, nii sünnib ka valge asja tegemisest sarnasus teise juba olemasoleva valge asjaga. Kuid kui teist valget asja ei eksisteeriks, jääks pelgalt tänu selle esimese valge asja loomise faktile see sarnasus ja ka kõik teised suhted, mis selle lõpp-punkti eeldustest võivad tuleneda, potentsiaalsesse olekusse. Sellest tulenevalt ei juhi ega takista vahemaa puhta suhte tekkimist, kuna need suhted ei sõltu kohalikust olukorrast, sest nii lähedal kui kaugel on poeg ühtemoodi oma isa poeg. Aga teiselt poolt ei tekita suhet ka lõpp-punkt ise mingi jõu väljapaiskamise kaudu hetkel, mil ta tekkis. Pigem on lõpp-punkti eksisteerimine eeltingimuseks igasugusele suhtele, mis tekib juba eksisteeriva vundamendi pinnalt tänu algele loomise aktile, mis tekitas selle vundamendi igasuguse sellele vundamendile vastava lõpp-punkti poole kalduvana. Sellest tuleneb, et ehkki loomisprotsess on praeguseks lõppenud, jääb see siiski püsima oma mõjus või võim, kuivõrd temast jääb maha vundament, millest piisab suhte tekkimiseks.

Näeme seega, et see, mis suhtelise olemuse mõiste juures täielikult väljarendatuna erilist on, jagunes mitmeks: ta sisaldab kõike, mis jääb meie kogemuse raamesse ja on nii raske haarata just seetõttu, et tema eeldatav vastand — mittesuhteline olemus ehk absoluutne olemus — on konkreetset tasandil mõistuse loodud lummutis, nii nagu “mitteolemuse” mõiste üldse. Küsimus ei ole selles, et mõned olemused on suhtelised ja teised mitte, vaid asi on pigem selles, et kõik olemused on suhtelised, kuid nad on suhtelised kahes teravalt vastandatud, ehkki seotud tähenduses. Iga olemus, mis eksisteerib omaette, on just tänu sellele asjaolule subjektiliselt suhteline kogu oma eksistentsi käigus, kuid lisaks sellele subjektilisele suhtelisusele, millest lähtudes olemus sõltub vahetult mõnedest asjadest enam kui teistest ja mõjutab mõnesid asju enam kui

¹⁸ Poinsot 1632a: 84/45–85/19.

A relation accrues to a subject without any change that is directly and immediately terminated at the relation, but not without a change that is terminated mediately and indirectly at that relation. Just as risibility results from the same action by which a man is produced, so from the production of a white thing is produced similitude to another existing white thing. But if another white thing did not exist, by virtue of the generation of the first white thing that similitude and any other relation that would result from the positing of its terminus would remain in a virtual state. Whence distance neither conduces to nor obstructs the resultance of a pure relation, because these relations do not depend upon a local situation; for near or far, a son is in the same way the son of his father. Nor is the relation in the other extreme produced by the terminus itself through some emission of power when it is brought into existence. Rather is the existence of the terminus the condition for a relation's resulting from an already existing fundament by virtue of the original generation whereby that fundament was brought into being as inclining toward any terminus of such a fundament. Whence even though the generating has now ceased, it yet remains in its effect or power, inasmuch as it leaves a fundament sufficient for a relation to result.

We see then what is peculiar about the notion of relative being taken in its full extension thus divided: it includes everything that falls within our experience and so is difficult to grasp precisely because the implied term of opposition — nonrelative being, or absolute being — is at the concrete level a phantom of the mind, like the notion of “nonbeing” in general. It is not a question of some beings that are relative and other beings that are not relative, but a question rather of beings all of which are relative, though relative in two sharply contrasting though connected senses: Every being that exists in its own right is, by virtue of that very fact, subjectively relative throughout its existence; but, in addition to this subjective relativity according to which a being proximately depends on some things more than others and influences some things but not others, etc., there is the further relativity according to which the subjects are here and now intersubjectively connected actually to this thing rather than that, and later to another rather than to this, until such time as they cease to be. There is, in short, a twofold dimension or level to the relativity of being: on the one hand, there is an *underlay* of subjective relativity according to which everything ultimately implies everything else but not in equally direct or proximate ways at the level of possibility or intelligibility, even though everything is not actually related to everything else at the level of existence and physical interaction; and, on the other hand, there is at the same time an *overlay* of intersubjective relations, both physical and

teisi jne, on olemas veel teinegi suhtelisus, millest lähtudes subjektid on siin ja praegu tegelikult subjektidevaheliselt seotud pigem selle kui mõne teise asjaga ja pärast tolle muuga pigem kui sellega, kuni selle ajani välja, mil nad lakkavad olemast. Lühidalt öeldes on olemuse suhtelisuses kaks tasandit või mõõdet. Ühelt poolt on seal subjektilise suhtelisuse *aluskiht*, millele vastavalt viitab kõik lõpuks millelegi muule, kuid võimaluse ja mõistetavuse tasandil siiski mitte nii otseselt ja vahetult, ehkki olemasolu ja füüsilise vastastoime tasandil ei ole tegelikult kõik kõige muuga seotud. Ja teiselt poolt poolt on samal ajal olemas nii füüsiliste kui objektiliste subjektidevaheliste suhete *pealiskiht*, millele vastavalt mõned asjad on tegelikkuses nii- või naasuguses vastastikus toimes ühtede asjadega, kuid pole seda mõnede teistega.

Nüüd oleme me olukorras, kus me saame vastata oma küsimusele elava lapsevanema kohta, kelle laps on surnud. Lapsevanem jääb lapsevanemaks ületava suhte tasandil, samas kui ta lakkab olemast vanem füüsilise suhte tasandil, ehkki füüsiline suhe jääb eksisteerima objektiliselt sel määral, mil vanem või keegi teine sellest mõtleb. Seesama suhe, mis praegu luuakse pelgalt mõttes, eksisteeris varem ka füüsiliselt ja just tänu sellele samale suhtele on lapsevanem lapsevanem.

Loomulikult, kui peaks juhtuma — nagu tihti juhtub — et oletatavat isa peteti arvama, et see laps oli tema oma, samas kui ta tegelikult oli tehtud kellegi teise poolt, ei lakka objektiline suhe, mille alusel seda isa kutsuti ja peeti “isaks” (võib-olla isegi lapse enda poolt), mingiski mõttes peale lapse surma olemast ja kestab edasi. Seega muutub isa tegelikult isaks suhte füüsilise poole kaudu, samas kui just selle sama suhte põhjal (või selle põhjal, mida füüsiliseks suhteks peetakse, ehkki tegelikkuses on see hoopis teist sorti suhe, kuna füüsiline suhe, millega objektiline peaks kokku langema, ei eksisteeri) kutsutakse isa “isaks”. Seega tuleneb nendingmärkide tõesus suhetest, mida nad sisaldavad, vastavalt sellele, kas see, mida väidetakse objektiliselt, langeb kokku või on erinev sellest, mis eksisteerib suhtes mõne teise, mitteobjektilisega olemise mõõtmega.

See ontoloogilise suhte eripära — mille kohaselt see ja ainult see kogu füüsilises reaalsuses on sõltumatu tema olemuse allikast või alusest — on aluseks semioosile kui erilist tüüpi aktiivsuse looduses. Sama suhe või suhete kogum, mis ühel hetkel eksisteerib puhtobjektiliselt, võib sellisena üle kanduda füüsilise olemuse mõõtmesse. Kui selline asi juhtub, korraldatakse füüsiline mõõde ise ümber ja ta realiseerib võimalusi, mis varem olid pigem kauged kui vahetud ja tõelised. Nagu me käsitleme kuuendas peatükis, on just see see, mis juhtub fusiosemioosi käigus, kui teatud keskkonda muudetakse niisuguses suunas, et ta muutub enam ja enam sõbralikuks elu suhtes, ja peale seda edasi üha keerulise-

objective, according to which some things are actually interactive with some things but not with others in this or that way.

We are now in a position to answer our question about the living parent whose child has died. The parent remains a parent at the level of transcendental relation, while ceasing to be a parent at the level of physical relation, although this physical relation continues to exist objectively to the extent that the parent or anyone else thinks about it. The same relation formed now only in thought formerly existed also physically, and it is by virtue of that same relation that the parent is a parent.

Of course, if, as happens, a supposed father, say, was deceived into thinking that a child was his when in fact it was begotten by another, the objective relation according to which he was called and thought to be, perhaps even by the child, "father", continues without ceasing in any sense upon the death of the child. It is thus by the relation on its physical side that the father is in fact the father, while it is by that same relation (or by what is thought to be that relation even though it is in fact a different relation owing to the nonexistence of a physical relation for the objective relation to be the same as) that the father is called "father". Thus is the truth of *dicisigns* a consequence of the relations they embody according to whether what is asserted objectively coincides with or deviates from what exists relative to another order of being than the objective.

This peculiarity of ontological relation — whereby it, and it alone in the whole of physical reality, is indifferent to the source or ground of its being — underlies semiosis as a unique type of activity in nature. The same relation or set of relations that exists at one time purely objectively may be transferred as such into the order of physical being. When this happens, the physical order itself is reorganized and realizes possibilities that previously were remote rather than proximate and actual. This, as we will consider in chapter 6, is what happens throughout *physiosemesiosis*, as a given environment becomes modified more and more in the direction of being hospitable to life, and then subsequently still further in the direction of more and more complex or "higher" forms of life.¹⁶ Here it will be enough to show how the ontological

¹⁶ The causality or action of signs may in this way intersect with and, if so, objectively channel anything of final causality that might be at work in the physical environment. But the action proper to signs remains extrinsic to and objectively distinct from this final causality. Ralph Powell's demonstration of the confusion in this regard in Peirce's writings (Powell 1986, 1988) should, therefore, be regarded as a guidepost in contemporary development of the doctrine of signs, demarcating one of the major areas in which textual exegesis needs to be clearly subordinated to fundamental research and analysis of the requirements of the problems involved.

mate ja “kõrgemate” eluvormide suunas.¹⁹ Siinkohal piisab sellest, kui näidata, kuidas suhtele füüsilise olemise mõtmes ainuomane ontoloogiline erilisus loob algselt aluse semioosi võimalikkusele organismide kogemuse tasandil, mis on antud hetkel meie põhihuviks, kuivõrd, nagu me oleme näinud, semiootika alusmõisted on kindlalt paika pandud justnimelt biosemioosi kõrgematel tasanditel.

Biosemioosi alus seisneb selles, mida tavatseti kutsuda “loomulikeks märkideks”, kuid mida nüüd jagatakse tavaliselt Peirce’ist lähtudes indeksiteks, ikoonideks ja sümboliteks (ehkki loomulikult ei ole mitte kõik ikoonid ja sümbolid loomulikud märgid). Jalajälg on indeksiline inimese möödumise suhtes ja selle möödaminemise suuna suhtes, välja arvatud juhul, kui jäljed on osava mehe kätetöö, kes läks ida poole nii, et jääks mulje, et ta tegelikult läks läände, millisel juhul jalajäljed jäävad indeksiliselt teatud määral täpseteks, kuid ikooniliselt teisel määral eksitavateks ning on tegelikult erakordse osavuse sümboliteks.

Loomulikud märgid on enamuse, kui mitte kõigi, loomaliikide eluspüsümise jaoks määrava tähtsusega. Neid tuleb võtta sellena, mis nad on, või vastupidi, neid tuleb ekslikult pidada selleks, millega segiajamiseks nad on mõeldud, kui kõnealune loom tahab endale ninaesist kindlustada. Mis juhtub sellisel juhul? Juhtub see, et füüsilist suhet peetakse (ekslikult) vastavaks objektiliseks suhteks, mille tulemusena toit on muretsetud või turvalisus kindlustatud.

Pilvede suhe vihma on põhjuse-tagajärje suhe. Kui seda suhet ka kogetakse, tekitatakse tõlgend. Mis varem oli pelgalt füüsiline suhe, teisesuse suhe, omandab praegu tõlgendi kaudu kolmasuse, mille läbi seesama suhe hakkab toimima ka semiootiliselt. Kuna füüsiline suhe ei pea olema enama kui kaheliikmeline, samas kui semiootiline suhe on tingimata triaadiline, on olemas vea- või väärtõlgendamise võimalus. On võimalik ka tüssamine. Objektiline maailm, milles tegelik semioos esile kerkib, on ainult vahel seesama mis füüsiline keskkond ja erineb sellest suurel määral. Kuid sel määral, mil ta on seesama, sel määral, mil nad kattuvad — ja see on ulatuses, milles iga liik sõltub oma püsijäämises toidust, mis on aga väga arvestatav ulatus —, tulenevad see ulatus ja kattumine sellest, nagu me oleme näinud, et subjektidevaheline olemus on sõltumatu erinevusest selle vahel, mis on objektiline ja mis on füüsiline.

Seega, suhtele omane olemus on ühtlasi ka märkidele omane olemus, ehkki korrektselt väljendudes ei pea suhted olema semiootilised. Mitte

¹⁹ Märkide põhjuslikkus ehk toime võib sel moel ristuda eesmärgipärase põhjuslikkusega (*final causality*) ja kui see peaks juhtuma, siis ka kanaliseerida objektiliselt kõike selles, mis võib füüsilisele keskkonnale toimet avaldada.

singularity unique to relation in the order of physical being provides the ground for the prior possibility of semiosis at the level of the experience of organisms, which is our main concern here, inasmuch as, as we have already seen, it is at the upper levels of biosemiosis that the basic concepts of semiotics have been fully established.

The common ground of biosemiosis lies in what used to be called "natural signs", but what is now more commonly divided, after Peirce, into indices, icons, and symbols (although of course not all icons or symbols are natural signs, either). A footprint in the sand is indexical of a person's passing, and of the direction of the passing, unless the footprints be the skillful work of a man passing east in such a way as to leave the impression of a man passing west, in which event the footprints remain indexically accurate to a degree but iconically misleading in another degree, and are in fact symbols of an exceptional skill.

Natural signs are essential to the survival of most if not all species of animals. They need to be taken for what they are, or, in the reverse case, mistaken for what they are intended to be mistaken for, if the animal in question is to secure its food. What happens in such a case? Precisely that the foundation for a physical relation is taken or mistaken for a corresponding objective relation, as a result of which food is provided or safety secured.

The relation of clouds to rain is a relation of cause and effect. When that relation has also been experienced, an interpretant becomes established. What was formerly a mere physical relation, a relation of secondness, acquires now, through the interpretant, a thirdness whereby that same relation functions also semiotically. Because the physical relationship as such need only be dyadic, whereas the semiotic relationship is necessarily triadic, there is the possibility of error, or misinterpretation. There is also the possibility of deception. The objective world wherein actual semiosis transpires is only occasionally the same and in large part different from the physical environment. But to the extent that it is the same, to the extent that it overlaps — and this is the extent to which every species depends for its survival on food, which is a considerable extent — that extent and that overlap result from the indifference of intersubjective being to the difference between what is objective and what is physical, as we have seen.

Thus, it is the being proper to relation that is also the being proper to signs, even though relations properly speaking need not be semiotic relations. Not all relations in the ontological sense pass through actual experience, but all relations in the ontological sense are indifferent to the order of physical existence, such that, once taken up into actual

kõik ontoloogilises tähenduses suhted ei käi läbi tegeliku kogemuse, kuid kõik ontoloogilises mõistes suhted on sõltumatud füüsilisest eksistentsist, nii et kui neid korra on tegelikus kogemuses üles võetud, omandavad nad objektilise elu, mis on füüsilisest olemusest suhteliselt sõltumatu. Just sel moel on nad biosemioosi toormaterjaliks. Märkidele omane tegelik loomus on organismi kogemuses üles võetud ontoloogilise suhte loomus, ükskõik kas see suhe tuleb otse selle organismi bioloogilisest pärandist (nn "instinktiivsed mõisted") või on üles korjatud isiklikust kogemusest, kus tema ülesandeks on objektiliselt siduda taju ja aistingu elemente. Märgitoime kerkib kõigepealt esile justnimelt temaga füüsiliselt seotud keskkonaelementidest, mida hakatakse tajuma objektiliselt seotutena, ja vastupidi, objektiliselt seotud elementidest, mida esitatakse kui füüsiliselt seotuid. Semioosi kui aktiivsuse erilisus ja lahusseisev ning ebamäärane loomus, mis tal toimena on, tuleneb ontoloogilisele suhtele omasest ja spetsiifilisest olemusest, mille tõttu, nagu me oleme näinud, ei saa teda ei otse muuta ega otse tajuda. See, et suhe kui selline on mõistmisele läbitav nii füüsilises kui objektilises mõõtmes, teeb need mõlemad ühtlasi otseses kogemuses eristamatuks. Siin ei ole tegu segi ajamisega, vaid kogemusele omase reaalsusega, kus objektiline ja füüsiline märkis põimuvad. See läbitavus on põhjuseks, miks loomulik märk osutub biosemioosis ühiseks nime-tajaks, ehkki ta võib erinevate liikide jaoks erineval moel loomulik olla.

Siinkohal vaagimisel olevasse üldisesse küsimusse võib selgust tuua üks näide inimsemioosi tasandile eriomasest loomulikust märgist. Vaadeldes fossiilistunud luu juhtumit. Selle luu olemasolu võidakse teada, aga võidakse ka mitte. Kui ei teata, siis oletagem, et see luu kuulub siiski selliste luude klassi, mida asjatundjad pleistotseeni alal hästi tunnevad. Ühel kenal päeval leitakse see luu üles, kuid teda ei leia mitte paleontoloog, vaid aednik. Kuna luu on juba hilises fossiilistumise staadiumis, siis oletagem, et meie aednik isegi ei taipu, et tegemist on luuga, ammugi siis fossiilistunud luuga. Selleks on vajalik palju arenenum tõlgend, mis on enam vastavuses sellega, millega luu oma elavas minevikus seotud on. Sellest hoolimata on fossiilistunud luu see, mis ta on. Selline tõlgend, mis äratundmiseks on tarvilik, näiteks keskajal ei eksisteerinudki kusagil, kuid praegu eksisteerib ta meie auväärsete pleistotseeni spetsialistide seas ühisvarana.

Mis on see tõlgend? Muidugi mitte kujutlus psühholoogiliselt käsitletuna. Pigem on ta kujutlus semiootilises mõttes, veelgi enam, sellisena, nagu teda on avalikkuses kujundatud paleontoloogide hariduse kaudu, nii et neil, kes selle hariduse on saanud, on peas teatud alus või vundament, millest sobivatel tingimustel tuleneb või "purskub esile" seda luud

experience, they also take on an objective life relatively independent of physical being. It is in this way that they provide the raw material of biosemiosis. The actual being proper to the sign is the being of an ontological relation taken up into the experience of an organism, whether directly from the biological heritage of that organism (so-called "instinctive notions") or culled rather from individual experience, where it serves to connect objectively perceptual and sensory elements. The action of signs first arises precisely from physically related environmental factors coming to be seen objectively as related, and, conversely, from objectively related factors being presented as physically related. The uniqueness of semiosis as an activity and the detached and ambiguous quality it has as an action results from the being peculiar and proper to the ontological relation whereby, as we have seen, it can be neither directly altered nor directly perceived. The permeability of relation as such to realization in either the physical or the objective order also makes the two indistinguishable in direct experience. This is a matter not of confusion but of the reality proper to experience, wherein the objective and the physical are intertwined in the sign. This permeability is why the natural sign provides a common denominator in biosemiosis, even though it can be natural in different ways for different species.

An example of a natural sign unique to the level of anthroposemiosis may help to grasp the general point at stake here. Let us consider the case of a fossil bone. This bone may or may not be known to exist. If not, let us suppose it yet belongs to a class of bones well established among those expert in the Pleistocene. One day the bone is uncovered, but by a gardener, not a paleontologist. Since the bone is in an advanced state of fossilization, let us suppose that our gardener does not even recognize it as a bone, let alone a fossil bone. For that, a more developed interpretant is required, one proportioned more exactly to what the bone relates to in its living past. Nevertheless, a fossil bone is just what it is. Such an interpretant as is required for its recognition nowhere existed actually in the middle ages, let us say, but now, among our postulated Pleistocene specialists, it exists indeed as a common property.

What is this interpretant? Certainly not an idea psychologically considered. It is rather an idea in the semiotic sense, moreover as fashioned publically through the training of paleontologists, such that those who have by training acquired it possess in their minds a foundation or "fundament" whence will result or "dimanate", under appropriate

hõlmav suhetevõrgustik²⁰. Kuid kõigepealt peab üks neist kõnealust luud vähemasti nägema.

Oletagem, et see juhtub. Oletagem, et üks meie pleistotseeni-õppureid külastab meie aednikku just siis, kui aednik on seda luud, mis ta aiatööd nii tüütult segas, prügikasti viskamas. “Mis see sul seal on?” Selle peale võib meie aednik, olles ühtlasi ka Peirce'i õpilane, luu hooletult prahi suunas visata ja vastata: “Toores fakt teisesuse tasandil.”

Kuid meie paleontoloog ei ole oma küsimust ilmaasjata esitanud. Ta kõneles teatud kahtlusekübeme tõttu, justkui vihjena äratundmisele — ta tõi antud kontekstis kuuldavale väheriskantse abduktiivse pakkumise. Tänu tema haridusele oli tooresse fakti teisesuse tasandil hakanud juba imbuma midagi kolmasusest. “Las ma vaatan lähemalt,” ütles ta, minnes veidrakujuulise kivitüki pähe äravisatud luu juurde. Tähelepaneliku vaatlemise järel teatab ta: “See ei ole kivi. See on haruldane fossiilistunud luu ning just see luu võib revolutsiooniliselt uuendada meie teadmisi selle piirkonna pleistotseenist.” Mille peale ta jookseb ülikooli suunas minema, luud erutatult pihku surudes.

Mis seal juhtus? Füüsiline suhe, mis sellisena ära tunti tänu tema aluse (luu) dünaamilise vastastoime aktile, mis tekitas füüsilisi muutusi paleontoloogiaõppuri nägemisnärvides, muutus ühel hetkel ühtlasi ka märgiks sellest, mis kunagi oli. Ületav suhe, dinosauruse luu, mil kunagi oli selle dinosaurusega suhe, kuid enam ei ole (kuna dinosaurus on surnud), tekitas siiski objektilise suhte, mis mingil määral vastab kunagi olnud füüsilisele suhtele. Aedniku kivitükk muutus märgiks paleontoloogile.

²⁰ Lisaharjutuseks, mis pole küll järgneva arutelu taipamiseks kohustuslik, võib lugejal kasu olla selle situatsiooni ette kujutamisest järgneva Poinso't pärineva teksti valgelt (1632a: 388/38–46), mis selgitab analoogset olukorda: “See, et eelnevalt vaid võimalik suhe kerkib alusest esile tegelikuna või et juba olemasolevat suhet laiendatakse või pikendatakse, rakendades teda juba olemasoleva suhte kui sellise juurde kuuluvale uuele lõpp-punktile, on midagi sisemiselt omast suhte kui sellise olemusele ontoloogiliselt käsitletuna — nimelt on see kalduvus ja määratus toimimises selle suunas, mille suunas suhe kaldus juba potentsiaalsena, kuid mis eksisteeriva lõpp-punkti puudumise tõttu ei olnud tunnetamisest sõltumatusse olemusse valatud.” Keda see huvitab, pöördugu nende tehniliste märgiõpetusse puutuvate küsimuste osas põhjalikuma käsitluse poole väljaandes Deely 1988: 56–87, eriti lk 56–58.

conditions, a network of relations including that bone.¹⁷ But first, one of them at least will have to see the bone in question.

Supposing that occurs. Supposing that one of our students of the Pleistocene visits our gardener just as the gardener is about to deposit into a trash bin the bone which had irritatingly obstructed his gardening. "What is that you have there?" Now our gardener, being also a student of Peirce, may at this point respond, casually tossing the bone toward the trash, "A brute fact at the level of secondness."

But our paleontologist had not asked her question idly. She had spoken out of a glimmer of suspicion, a hint of recognition, as it were — she was voicing in context a low-risk abductive gamble. Into the brute fact at the level of secondness something of thirdness had already, thanks to her training, begun to enter. "Let me have a closer look", she said, moving toward the bone discarded as a peculiarly shaped rock. "This", she announces on careful inspection, "is no rock. This is a rare fossil bone, which just may revolutionize a bit of our understanding of the Pleistocene in this area." Whereupon, clutching the bone with great excitement, she ran off in the direction of the university.

What has happened here? A physical relation, recognized for what it had been, thanks to the dynamic interaction of its fundament (the bone) producing physical changes in the student of paleontology's optic nerves, became at the same moment also a sign of what had been. A transcendental relation, the bone of a dinosaur, which once had a physical relation to that dinosaur, but no more (the dinosaur being dead), yet gave rise to an objective relation corresponding somewhat with the physical relation that had been. The gardener's rock had become the paleontologist's sign.

¹⁷ As an additional exercise, but one not requisite for grasping the discussion to follow, the reader may profit from trying to envisage the situation in light of the following text from Poincaré (1632a: 388/38-46), commenting on an analogous situation: "And that a previously merely potential relation should spring from a fundament actually, or that a relation therefrom already in existence would be extended or expanded by applying itself to a newly posited terminus as pertaining to the already existent relationship as such, is something intrinsic to the being proper to relation taken ontologically as such — namely, to tend and to be determined in act toward that in respect of which the relation was already tending virtually, and only for want of an existent terminus was not anchored in being independently of being cognized." Those interested in the full details of these technical doctrinal points are referred to the more specialized discussion in Deely 1988: 56-87, esp. 56-68.

Lisandus neljandale peatükile

EDASINE SELGITUS ONTOLOOGILISELT JA ÜLETAVALT SUHESTATUTE VAHELISE PÕHIERINEVUSE KOHTA

Kui ma 1970. aasta kevadel võtsin esimest korda ette ülesande mõista Poinsoot' seletust märkidele omasest olemusest, takerdusin ma kimbatuses peagi eristusse, mille Poinsoot tõmbas *relatio secundum esse* ja *relatio secundum dici* vahele, mis moodustas selle teose võtme. Olles teadlik Krempeli ülimalhukast uurimusest "Õpetus suhtest Saint Thomasel" (*La Doctrine de la Relation chez Saint Thomas*),²¹ otsisin ma abi sellest teosest. Leidsin Krempeli teosest rikkaliku ajaloolise andmestiku ühenduses lõpuks pettumustvalmistavalt kesise filosoofilise arusaamisega. Krempelil oli õigus, viies need ladinakeelsed terminid tagasi Boethiuseni kuuendal sajandil ja Boethiuse kaudu Aristoteelse enese arutluseni kategooriatest, nii nagu ma osutasin Poinsoot' *Tractatust* esmakordselt inglise keeles esitades.²² Kuid asja tuumani jõudes annab Krempel alla ja teatab lugejale, et nende kahe väljendi rahuldavat tõlget ei ole võimalik anda.²³ Üks kahest: kas Krempelil ei olnud õigus või oli Poinsoot' teooria mõistetamatu. Mina kahtlustasin, et puudujääk oli Krempeli poole peal.

Alles peale aastaid uurimist võisin ma lõpuks rahuldustundega näidata, et Krempelil ei olnud tõepoolest õigus. Poinsoot valis kõnealuse eristuse oma märgikäsitluse alustamiseks suurepärasel põhjusel: kui neid õigesti mõista, toovad *secundum esse* ja *secundum dici* suhestatud eristuse suhte mõistesse ning ammutavad selle mõiste kogu võimalikus ulatuses. Seda mõistnuna hakkasin ma seda teistele selgitama, seades eriliseks eesmärgiks teha see Poinsoot' revolutsiooniline käsitlus kaasaegsete semiootiliste arutluste teoreetilises raamistikus kättesaadavaks. Peale rea artiklite, mis õpetatud ajakirjades aastate jooksul ilmusid, tegin ma kõigepealt katset "Sissejuhatuses semiootikasse" (*Introducing Semiotic*)²⁴, seejärel "Toimetaja järelsõnas" ja kommentaarides traktaadile endale²⁵ ja

²¹ Krempel 1952.

²² Vt Deely 1985: 472 jj.

²³ Op. cit.: 394.

²⁴ Deely 1982, eriti mrk 9, lk 168–179.

²⁵ Deely 1985.

Addendum to Chapter 4

A FURTHER CLARIFICATION
OF THE BASIC CONTRAST BETWEEN
ONTOLOGICAL AND TRANSCENDENTAL
RELATIVES

When I first undertook to understand Poinot's account of the being proper to signs in the spring of 1970, I was soon brought up short by Poinot's introduction of the distinction between *relatio secundum esse* and *relatio secundum dici* as the key to the work. Knowing of the huge study by Krempel of *La Doctrine de la Relation chez Saint Thomas*,¹⁸ I turned to that work for assistance. I found in Krempel a wealth of historical detail combined, in the end, with a disappointing poverty of philosophical understanding. Krempel correctly traced the terms in Latin back to Boethius in the sixth century, and, through Boethius, to Aristotle's own discussion of the categories, as I discussed in first presenting Poinot's *Tractatus* in English.¹⁹ But, when it came to the heart of the matter, Krempel throws up his hands, advising the reader that it is impossible to arrive at a satisfactory rendering of the two expressions.²⁰ Either Krempel had to be wrong, or Poinot's theory had to be inscrutable. I suspected the deficiency lay on Krempel's side.

Years of study followed before I was able to demonstrate to my own satisfaction that Krempel was indeed mistaken. The distinction in question was chosen by Poinot to begin his treatment of signs for an excellent reason: properly understood, the *secundum esse* and *secundum dici* relatives both divide and exhaust the notion of relation in its total possible amplitude. Having grasped the point, I set out to explain it to others, for the purpose specifically of making Poinot's revolutionary account available in the theoretical context of contemporary semiotic discussions. Apart from articles in learned journals over the years, I tried first in *Introducing Semiotic*,²¹ then in the Editorial AfterWord and notes

¹⁸ Krempel 1952.

¹⁹ See Deely 1985: 472ff.

²⁰ *Op. cit.*: 394.

²¹ Deely 1982: esp. note 9, pp. 168–179.

siis veelkord käesoleva teose, “Semiootika aluste” neljandas peatükis, mis on siin esimest korda trükitud hispaania keeles²⁶.

Käsitlus, mille ma tundsin lõpuks rahuldava olevat, oli mu käsitlus “Semiootika alustes”, mille ma töötasin välja oma õpetaja-aasta jooksul Brasiilias. Kujutage ette mu heitumust, kui ma peale kogu seda jõupingutust sain järgneva arupärimise ühelt oma parimalt õpilaselt kõigi nende aastate jooksul, praeguselt Minas Gerais Föderaalse Ülikooli professorilt Julio Jehalt. Ta oli õppinud minu juures kogu mu Belo Horizontes viibimise jooksul, tuli hiljem Ühendriikidesse, kus ta lõpetas minu juhendamisel oma doktoriväitekirja semiootikast ning oli just lõpetanud loengukursuse pidamise, kus ta kasutas “Semiootika aluseid” õppematerjalina (kiri 12. juulist 1992 a):

Üks asi polnud siiski minu (ja üliõpilaste) jaoks kuigi selge. See on miski, millega mul oli raskusi juba siis, kui Sa esimest korda siin oma loengut pidasid: see on erinevus ületavate ja ontoloogiliste suhete vahel. Kui palju ma ka ei proovinuks seda Básica [“Semiootika aluste” portugali väljaanne, mida Julio tõlkida aitas] abil mõista, ei saanud see mulle kunagi selgeks. Ega ka mu õpilastele. Õpetamise juures on vaja näiteid, kindlustamaks, et õpilased mõistest konkreetselt aru saaksid. Oleksin väga tänulik, kui sa saaksid selle üsnagi segase asja mulle selgeks teha.

Sel kirjal oli mulle vägagi heidutav mõju. Mulle tundus justkui kõik mu katsed seda küsimust selgitada muutusid mittemillekski, et mul ei olnud pisutki õnnestunud kõrvaldada põhilist takistust Poinsoot’ semiootika kaasaegsetele lingvistidele, filosoofidele, antropoloogidele ja üleüldse teadusjüngrite kogukonnale kättesaadavaks muutumise teel. See juhtus hetkel, mil ma pidin valmistuma oluliseks ettekandeks 14.–17. oktoobril 1993. aastal toimunud konverentsil “Hispaanlik filosoofia avastuste ajastul” (*Hispanic Philosophy in the Age of Discovery*), mille dekaan Jude Dougherty korraldas Ameerika Katoliku Ülikoolis (*Catholic University of America*) tähistamaks 500 aasta möödumist sellest, kui Kolumbus avas tee Ameerikasse.

Tahtes kindlapeale selle ettekandega edukas olla, otsustasin ma Julio kirja tekitatud meeleheites püüda esitada kogu Poinsoot’ poolt käsitletud problemaatikat, samas toomata arutluse keskmesse erinevust suhte kui *secundum esse* (ehk “ontoloogilise”, nagu ma seda nimetama olin hakanud) ja *secundum dici* (või “ületava”, nagu Poinsoot’ ja ladinlased ise seda

²⁶ Käesolev lisandus neljandale peatükile ilmus esmakordselt juba “Semiootika aluste” teises trükis, st hispaaniakeelsena.

to the *Treatise* itself,²² and again in Chapter 4 of the present work, *Basics of Semiotics*, here presented in Spanish for the first time.

The account which I felt was finally satisfactory was the account in *Basics*, worked out during my year of teaching in Brasil. Imagine my discouragement, then, after all that effort, to receive the following inquiry from my very best student over the years, now Professor Julio Jeha of the Federal University of Minas Gerais. He had studied with me my whole time in Belo Horizonte, had come afterwards to the States where he completed his doctoral dissertation in Semiotics in consultation with me, and had just himself completed a course he had taught using *Basics* as the text (letter of July 12, 1992):

One thing, however, wasn't very clear for me (and for the students). It's something I had trouble with when you first taught the course here: the difference between transcendental and ontological relations. Much as I tried to understand it from *Básica* [the Portuguese edition of *Basics*, which Julio had helped to translate], it never became clear to me. Or for the students. When you are teaching, you need examples to make sure learners understand the concept concretely. I'd appreciate it very much if you could explicate that rather obscure point for me.

This letter had a very discouraging effect on me. I felt as if all my efforts to explain this point had come to nothing, that I had not succeeded at all in removing the major obstacle to Poinot's semiotic becoming available to the community of contemporary linguists, philosophers, anthropologists, and students of the sciences generally. This was the period in which I had to face presenting a major paper for the October 14–17, 1993, conference on "Hispanic Philosophy in the Age of Discovery", which Dean Jude Dougherty had organized at the Catholic University of America to commemorate the quincentenary of Columbus' opening a way to the Americas.

Determined to make the paper succeed, I decided, in the despair brought on by Julio's letter, to try to present the whole problematic Poinot addressed without centering the discussion, as Poinot himself had originally done, on the contrast between relation as *secundum esse* (or "ontological", as I came to say) and *secundum dici* (or "transcendental", as Poinot and the Latins themselves came to say). That paper, "A New Beginning in Philosophy: Poinot's Contribution to the 17th Century Search", establishing the approach I followed in Chapter 4 above of

²² Deely 1985.

nimetama olid hakanud) vahel, nagu Poinsoot ise algselt tegi. See ettekanne "Uus algus filosoofias: Poinsoot' panus 17. sajandi otsingutesse" esitas lähenemise, mida ma olin kasutanud ülaltoodud neljandas peatükis, andes laiemata tausta Poinsoot' ladina teksti põhilisele eristusele, ja millel oli otsustav mõju minu algele ideele käesolevast raamatust.

Ma ei võtnud Julio kirjale vastamist ette enne septembrit, mil ma olin oma plaanides piisavalt edasi liikunud, vältimaks küsimust, milles ta mind nii masendanud oli. Ma kirjutasin peamisest segadusttekitavast küsimusest järgnevalt, mõneti irooniliselt, kuivõrd ma ei olnud ettevõtmise edukuse osas eriti optimistlik (kiri 29. septembrist 1992):

[...] luba, et ma teen mõned märkused, mis on nii selged, et hoolimata nende lühidusest muutub kõik iseenesestmõistetavaks (ma loodan).

Eristus ületava ja ontoloogilise suhte vahel on eristus suhte kui sellise vahel, mida ei ole võimalik tajuda, ja asja vahel, mis on ühe või teise loomumaduse tõttu mingi teise asjaga seotud. Asi, mis on seotud, ja asi, millega ta seotud on, on ületavalt suhestatud: see tähendab, kumbki neist ei ole suhe, kuid nad on osalised suhtes. Suhe, milles nad tegelikult osalised on, on ontoloogiline suhe. *Voilà!*

Hiljuti üritasin ma ühes pikas essees, mille sulle peagi saadan (pidin ta enne sulle vastamist valmis kirjutama), selgitada Poinsoot' õpetust, mainimata üldse ületavat suhestatud tema erinevuses ontoloogilisest suhestatust. Ma arvan, et see üritus oli õnnestunud. Siiski, selleks et *Tractatust* ennast mõista, tuleb aru saada sellest eristusest, mille põhituum on, et inimkogemuses on *iga* olemus suhteline, st ta on erinevatel viisidel seotud ja sõltuv asjadest, mis ei ole ta ise. Sellisena on iga olemus aluseks lõputule hulgale märgisuhetele ja on peale selle osaline paljudes füüsilistes põhjus-tagajärg, sarnasus- jms sorti suhetes. Kuid iga suhtes osalev asi iseenesest ei ole suhe. Iseenesest on ta mingit sorti individuaalne olemus erinevate iseloomustavate tunnustega, erinevate subjektiliste loomujoontega — joontega, mis kuuluvad tema juurde ta individuaalsuses ja erilisuses, ehkki ka teistel võivad samasugused loomujooned olla. Ainult suhted ise, milles indiviid osaline on, on ontoloogilised suhted. Indiviide, kes iseenesest ei ole suhted, ehkki nad on suhtes osalised, ei ole võimalik nende olemuses täiel määral mõista, kui ei mõisteta ka suhteid, milles nad osalised on. Seega, kohtudes mingi mehega, võin ma hiljem olla üllatunud, et see mees oli Brasiilia president, homoseksuaal, uimastikartelli juht või mees, kes tappis mu ema. See mees on ületavalt suhteline, kuivõrd teda ei ole võimalik täielikult tunda muidu, kui ma tean ka, et ta on mu ema mõrvar. See, et ta mu ema tappis, on põhjus-tagajärg suhe, ontoloogiline suhe, kuid ei ole ta ise. Ta on lihtsalt üks indiviid, kes mingil hetkel ei olnud mu ema veel tapnud. Ta ise on loomulikult katseklassilaste eelse ajastu lapsena mõne

backgrounding the foundational distinction of Poinsoot's Latin text, was a decisive influence on my original idea for this book.

Not until September, when I was well advanced in my plans for avoiding the point on which Julio had oppressively pressed me, did I undertake to answer his letter. I wrote as follows concerning the main point of unclarity, somewhat tongue in cheek, as I was not optimistic of the outcome of the effort (letter of 29 September 1992):

... let me make a few remarks of such clarity that, despite their brevity, all will become self-evident (I hope).

The distinction between transcendental and ontological relation is the difference between a relation as such, which cannot be perceived, and the thing which is, on the basis of one or another of its characteristics, related to some other thing. The thing related and the thing to which it is related, together with all their characteristics, are transcendental relations: that is to say, neither of them is a relation, but they are involved in a relation. The relation they are actually involved in, that is an ontological relation. *Voilà!*

Recently, in a lengthy essay I shall soon be sending you (I had to write it before answering your letter), I have undertaken to explain Poinsoot's doctrine without speaking at all about the transcendental relative in its contrast to the ontological relative. I think the effort works; still, to understand the *Tractatus* itself, one has to grasp the distinction, the point of which is that, within human experience, *every* being is relative, i.e., involved with and dependent in various ways upon things other than itself. As such every being provides the basis for an indefinite number of sign-relations, and, besides, is involved in many physical relations of cause-effect, similarity, etc. But each of the things involved in relationships is not itself a relationship; in itself, it is some kind of individual existent with various characteristics, various subjective traits — traits belonging to it in its individuality and distinctness, even though others may have similar traits. The relations themselves in which the individual is involved, these alone are ontological relations. The individuals, which are not themselves relations although they are involved in relations, cannot be fully understood in what they are unless the relations in which they are involved are also understood. Thus, on meeting a man, I may be surprised to later learn that that man was President of Brasil, or a homosexual, or a leader of a drug cartel, or the man who killed my mother. The man is transcendentially relative, in that he is not fully known unless his having murdered my mother is also known. His having murdered my mother is a cause-effect relation, an ontological relation, but it is not him. He is just an individual, who at one time had not murdered my mother. He is, of course, being prior to test-

teise ema poeg. Ta ei ole oma ema, kuid ta on oma emaga seotud. See suhe on ontoloogiline suhe. Ta on ületavalt suhteline oma ema suhtes, see tähendab, et selleks, et täielikult mõista, kes ta on, tuleb teda tunda tema ema pojana, ehkki suhe tema emasse on siin ja praegu midagi enamat ja ülemat sellest, mis ta ise omaette on.

Seega on igasugune olemus suhteline kas siis ületavalt või ontoloogiliselt — see tähendab, et lõpliku maailma iga olemus on indiviid talle omaste iseloomujoontega või suhe mitme indiviidi vahel, tal on oma iseloomujooned. See eristus on ammendav ja muid võimalusi välistav. (Ja see on põhjuseks, miks märk, st suhteline olemine, peab olema kas üks või teine, ehkki ta võib hõlmata mõlemat: see on Poinso't *Tractatuse* lähtepunkt.). Ületavalt suhtelist olemust — mis on vaid teine viis ütlemaks eesmärgipärane olemus, olemus, mis sõltub oma eksistentsis paljudest faktoritest väljaspool teda ennast, kusjuures rõhk on sõltumisel — nimetatakse seega “ületavaks *suhteks*” mõistete tähenduse teatud — ja tuleb öelda, et kuritarvitusliku — laiendamise läbi. Ta *ei ole* rõhutult suhe, ta on suhteline olevus, mis eksisteerib omaette või kui omaette eksisteeriva olemuse iseloomulik tunnus, indiviid või mingi indiviidi tunnus. Muidugi, tavaliselt, vähemasti tavakogemuses (kui me jätame välja aatomid ja muu säärase), on selliseid indiviide võimalik tajuda ja võimalik on tajuda ka neid iseloomustavaid tunnuseid.

Nii võin ma näha, et mu ema mõrvar on pikka kasvu ja tal on konksus nina, kuid välja arvatud juhul, kui ma seda tegu pealt vaatan, ei näe ma, et ta on mu ema mõrvar. Kuid tema õnnetuseks võin ma sellest siiski teada saada. See, mida ma mõistan, kui ma seda järsku taipan, oletades, et ma ei ole eksinud, on midagi reaalselt: see on õigupoolest ontoloogiline suhe. Nüüd võib tema kummaliselt konksus nina, mis tegelikult ei ole iseenesest suhe, vaid on indiviidi iseloomustav tunnusjoon (õigupoolest tunnusjoon, mis on indiviidiga *suhestatud*), muutuda minu jaoks mu ema, tema mõrva ja tema mõrvari *märkiks*. See konksnina on mitme asja poolest *ületav “suhe”* ehk ületavalt *suhestatu*, nagu oleks õigem öelda: ta on silmaga nähtavalt suhestatud oma omanikuga, kuid ta on ka mu emaga suhestatud, ainult nähtamatult (oletades, et nina oli kuriteopaigal kohal, kui mees, kelle näos ta asub, mõrva sooritas).

Ma loodan, et see aitab. Kui ei aita, palun anna teada ja püüa olla nii konkreetne kui võimalik, sest kui mina ja sina selle eristuse asjus selgusele ei jõua, pean tõesti meelt heitma.

Järgmine kord sain Juliolt teateid sama aasta detsembris, kui jõudis päralt ta kiri 15. novembrist 1992. Ehkki mulle tavaliselt meeldib temalt teateid saada, tundsin sel korral pisukest ärevust, eriti kuna kiri tundus pikk olevat. Mul ei olnud tuju seda asja edasi arutada, vähemalt sel hetkel

tube babies, some other mother's son. He is not his mother, but he is related to his mother. That relation is an ontological relation. He is transcendently relative to his mother, that is to say, he, in order to be fully known for who he is, requires being known as the son of this mother, even though the relation to this mother, here and now, is something over and above his being in his own right.

Thus all being is relative, either transcendently, or ontologically — that is, every being in the finite universe is an individual with its characteristics or a relation between individuals with their characteristics. The distinction is exhaustive and exclusive. (That is why the sign, a relative being, must be either the one or the other, though it may involve both: the point of departure of Poincaré's *Tractatus*.) A being transcendently relative — just another way of saying a being finite, a being dependent in its existence on many factors outside itself, with emphasis on the dependency — is then called a "transcendental relation" by a kind of extension and, be it said, an abusive extension, of the meaning of terms. It is emphatically *not* a relation, it is a relative being existing in its own right or as a characteristic of a being existing in its own right, an individual or some or other characteristic of an individual. Usually, of course, at least in ordinary experience (leaving out atoms and the like), such individuals can be perceived, and their characteristics can also be perceived.

So I can see that my mother's murderer is tall and has a hooked nose, but, unless I witness the deed, I cannot see that he is the murderer of my mother. This, however, unfortunately for him, I can come to understand. What I understand, when I realize that, and assuming I am not mistaken, is something real: it is, in fact, an ontological relation. Now his peculiarly hooked nose, in fact, itself not a relation but a characteristic of an individual (a characteristic *relative* to an individual, indeed), may even become for me a *sign* of my mother, of her murder, and of her murderer. This hooked nose is a transcendental "relation" or, as I should prefer to say, a transcendental *relative*, in several respects: it is visibly relative to its owner, but it is also invisibly relative to the murdering of my mother (presuming the nose was present at the crime when performed by the man on whose face it resides).

I hope this helps. If it doesn't please let me know, and try to be as specific as possible, because if you and I can't get clear about this distinction, despair is in order.

I next heard from Julio in December of the same year, when his letter dated November 15, 1992, arrived. Although I normally like to hear from him, in this case I felt a bit anxious, especially as the letter appeared to be lengthy. I was not in the mood, at the moment at least, for further

mitte. Kujutage ette, kuidas mu tuju tõsis, kui ma jõudsin kirja kardetud ossa, et lugeda vaid järgmist:

Mis puutub Su selgitustesse, siis tänan Sind. Miks Sa seda siis ei öelnud, kui Sa selle raamatu kirjutasid? Ehkki näide on pehmelts öeldes karm, on ta mõjus ja tõenäoliselt avaldab lugejale muljet.

Mu sõber oli tõepoolest rahul. Ma ei suutnud seda uskuda. Oli asi tõesti minu viimase kirja selguses ja lihtsuses või pigem selle kirja koostoimes Julio enese õpiaastatega, sellega, et ta oli lugenud enamust mu varasemaid katseid selle eristuse seletamisel, pluss tema enese otsene maadlus Poincot' ladinakeelse tekstiga? Mulle meeldis uskuda, et kiri üksi oli seletuseks tema vastleitud mõistmisele ja kuna see kiri oli edukas Krempeli poolt lootusetuks nimetatud sõlme — ehk isegi Gordoni sõlme? — lahtiraiumisel, tundsin, et pean käesoleva teise laiendatud trüki lugejatele mõeldes selle kirjavahetuse siia seda küsimust käsitleva peatüki lõppu panema, kõigepealt selleks, et arutlust paremini lõpule viia, kuid ka seetõttu, et selle kaudu täitus ootamatult mu algne idee, et see semiootikale alustpaneivate filosoofiliste teemade esitus peaks jõudma kaasaegsete lugejateni portugali keele kaudu — ja kui ühe viisi ütelda aitäh mu sõbrale ja õpilasele, kes nüüd on professor, Julio Jehale.

discourse on the matter. Imagine how my spirits lightened when I reached the dreaded part of the letter to read only this:

As for explanations, thank you. Why didn't you say that when you wrote the book? Though the example is grim — to say the least — it's effective and likely to impress the reader.

My friend was actually satisfied. I could not believe it. Was it really the clarity and simplicity of my latest letter, or was it rather the accumulated weight of the letter on top of Julio's own years of study and reading of most of my earlier attempts at exposition of the distinction, together with including some direct wrestling of his own with Poincaré's Latin text? I preferred to believe that the letter alone explained his new-found understanding, and, since it succeeded in cutting through what Krempel considered a hopeless — even a Gordian? — knot, I feel I owe it to the readers of this expanded second edition to place the correspondence here at the end of the chapter discussion the point in question, to better complete the discussion, first of all, but also as a kind of unanticipated fulfillment of the original idea that this presentation of the philosophical themes which are proving foundational to semiotics should come to contemporary readers out of the Portuguese — and as a way of saying thanks to my friend and student, now professor, Julio Jeha.

ZOOSEMIOOTIKA JA INIMSEMIOOTIKA

Klassikalisel filosoofial oli paljutki öelda Aristotelese määratluse kohta, et inimolend on “mõtlev loom”. Probleem oli selles, et mõistet “loom” selles määratluses ei võetud kunagi kuigi tõsiselt ja enamuse arutelust keskendus näitamisele, kuidas “mõtlev olemine” on kontrastis “loomolemisega” niisugusel moel, et loomalikkus muutus ebaoluliseks. Äärmuslikul juhul — Descartes’i¹ töödes — rõhutati kontrasti kuni selleni, et see muutus otseseks vastanduseks, ja käidi välja uus määratlus “mõtlev asi”, mis pidi vana määratluse täielikult välja vahetama.

“Mõtlevad asjad” — inimesed — vastandati “kehalistele asjadele” — kõikidele kehadele, sealhulgas kõigile loomadele peale inimese. Sellisel moel lõhestus iidne määratlus kaheks: esimene osa (mida arvati viitavat erilisele inimlikule elemendile ühel loomade seast) muutus inimolendi kogudefinitsiooniks, samas kui teine pool (mida arvati viitavat millelegi, mis oli inimolendites ühist teiste tunnetusvõimeliste elusolendite liikide või tüüpidega) pidi need teised olendite tüübid taandama materiaalsele ühtsusele, mis hakkas tähendama seda, mis on inimestele vastandatud ja sellega kontrastis, nimelt, kõiksugu sorti kehasid.

Modernistliku keha ja mõistuse dualismi juured on teatud mõistuse kujutluste eneste käsitlemises kogemuses vahetult antud objektidena. Nagu me näeme, on sedasi objektilise esitusena — objektina enne märgiks muutumist — käsitletud kujutlus ühitamatu kujutluste märkidena käsitlemisega. Kahtlus, et nad on ühildamatud, võis õigupoolest olla põhjuseks, miks Locke, kui ta pani ette viia semiootika inimeadmise skeemi sisse, nägi semiootika esimese ülesandena tuua “kujutlused” — teadmise sisemine pool — ja “sõnad” — teadmise välimine avaldus — märgilisse lähenemisse. Sest ta taipas õigesti, et selle ülesande edukas täitmine viiks käsitluseni teadmisest ja kogemusest, mis on kardinaalselt erinev sellest, mis arenes toonases moodsas filosoofias, kaasa arvatud tema enda omas.

Inimese olemuse semiootiline mõistmine saab olla vaid selle kardinaalselt erineva käsitluse lõpptulemus. Kui me pakuksime semiootiliseks määratluseks näiteks “keeleoskuslik loom”, leiaksime me, et kui me tahame neid määratlevaid sõnu semiootiliselt tõlgendada, ei ole tõepoolest

¹ Descartes 1637, 1641.

ZOÖSEMIOTICS AND ANTHROPOSEMIOTICS

Classical philosophy had much to say about Aristotle's definition of the human being as a "rational animal". The problem was that, in this definition, the term "animal" was somehow never quite taken seriously, and most of the discussion centered on showing how "being rational" contrasted with "being animal" in such a way as to render animality unimportant. In the extreme case — the work of Descartes¹ — the contrast was emphasized to the extent of being transformed into an outright opposition, and a new definition of the human as a "thinking thing" was proposed to replace the old definition entirely.

"Thinking things" — humans — were opposed to "extended things" — all bodies, including the animals other than human. In this way, the ancient definition was bifurcated: the first part (which supposedly designated a uniquely human factor in one among the animals) became the whole definition of the human being, while the second part (which supposedly designated something shared by human beings with other species or types of cognitive animate beings) was made to reduce those other types of beings to a material uniformity that became the whole definition of what was opposed to the human and in contrast with it, namely, bodies of whatever sort.

This modern dualism of mind and body was rooted in a certain interpretation of the mind's ideas as being themselves the objects directly given in experience. As we will see, the idea thus interpreted as an objective representation — as an object before being a sign — is incompatible with the interpretation of ideas as signs. A suspicion of this incompatibility, indeed, may have been the reason why Locke, in proposing the introduction of semiotic into the scheme of human knowledge, saw as a first task for semiotic the bringing of "ideas" — the inner side of knowing — along with "words" — the outer manifestation of the knowing — into the perspective of the sign. For he rightly guessed that the successful completion of this task would result in a radically different account of knowledge and experience than what was developing in the then-modern philosophy, including his own.

¹ Descartes 1637, 1641.

võimalik vältida loom-olemise väga tõsiselt võtmist, isegi kui me tahame vaid mõista, mis on keel. See, mis väljendis on esikohal, tuleb antud väljendi tõlgendamise protsessis teisena. Sest keelele viitava osise tähendus väljendis “keeleoskuslik loom” mitte ainult eeldab oma tähenduses seda, mis on esmajoones loomadele omane konstruktsioon, nimelt omailma, vaid ta eristab ka omailma moodustavaid objektilisi suhteid seestpoolt, aga mitte ülaltpoolt, iseseisvalt või väljast.

A. KOGEMUSE SISU

Ehkki semiootika kuulub kogemuse tunnetuslikku sfääri, ei ole ta juured ennekõike teoorias. Ennekõike on ta juured protsessis, semioosi protsessis, eriti seetõttu, et see protsess on vastutav kogu reaalsuse eest, mis iga elusolendi kogemuses on, ja selle reaalsuse võimalikkuse enese eest. Selle reaalsuse üle võib teatud juhtudel (nagu näiteks meie eneste puhul) mõtelda ja seeläbi võib ta ise moodustada omaette objekti vastavalt sellele, mis on temale ainuomast, nimelt, vastavalt kogemuse täiemääralisele sõltuvusele märgitoimest. Sellel mõtiskluse hetkel saab semiootika alguse kui inimsemioosi hetk.

Nii nagu igas teiseski mõtlemise tulemis, nii esineb ka semiootika arengus vigu, valestarte ja ummikteid. Ainuke probleem, mis algusest peale ehk sagedamini on mõtisklusi märkidest rajalt kõrvale juhtinud, on märgi ja esituse vahelise eristuse, seega tähistamise ja esitamise erinevuse vääriti mõistmine. Puudutasime seda eristust eraldi neljandas peatükis, kuid siin on vajalikud mõned edasised märkused. Segadus sünnib asjaolust, et iga märk peab olema esitus, kuid kuigi iga tähistamine hõlmab esitust, ei pea iga esitus märk olema. Teisisõnu — märk on teatud tüüpi esitus, kuid ainult teatud üht tüüpi, kuivõrd esitus võib, aga ei pruugi, olla märk.

Esitada võib iseennast, kuid esitada võib ka midagi muud kui iseennast. Esimesel juhul moodustab esitus objekti, kuid ainult teisel juhul moodustab ta märgi. Nagu me juba nägime neljandas peatükis, hõlmab märk just selle tõttu oma tõelises — taandamatus — loomuses alati puhast suhet. Tolles peatükis paika pandud terminoloogias võime me öelda, et esitus kui selline võib olla ületav suhe, samas kui märk on alati ontoloogiline suhe. Märkis on suhte ületav element — esitav element — vaid alust panev, st ta on alus või vundament, millest kerkib esile ontoloogiline suhe millegi muuga — signifaadi ehk tähistatavaga. Ja vormivalt moodustub märk just sellest suhtest millegi muuga.

The semiotic understanding of what a human being is can only be an upshot of that radically different account. If we are to propose, for example, "linguistic animal" as a semiotic definition, we will find that, in order to interpret the defining terms semiotically, we cannot avoid taking animality very seriously indeed, if only in order to understand language. What comes first in the expression, we will find, comes second in the interpretation of the expression. For in the expression, "linguistic animal", the linguistic term not only presupposes for its sense what is first of all an animal construction, namely, an Umwelt, but also differentiates the objective relations comprising an Umwelt not from above, independently, or externally, but from within.

A. THE CONTENT OF EXPERIENCE

Although belonging to the cognitive dimension of experience, semiotics does not have its roots in a theory first of all. First of all it is rooted in a process, the process of semiosis, specifically as that process is responsible for the very possibility and for whatever there is of actuality in the experience of any living being. This actuality, in certain cases (such as our own), can then be reflected upon and come to constitute in its own right an object according to what is specific to it, namely, the dependency of experience throughout on the action of signs. At that moment of reflective insight, semiotics begins as a moment of anthroposemiosis.

Like any other work of reflection, the development of semiotics is subject to errors, false starts, and blind alleys. At the outset, perhaps the single problem that has most often thrown off reflections on the sign has been getting straight the distinction between a sign and a representation and, consequently, the difference between signification and representation. We have touched on this distinction in chapter 4 particularly, but here some further remarks will be helpful. The confusion comes from the fact that every sign must be a representation, but, whereas every signification involves representation, not every representation must be a sign. In other words, the sign is a representation of a certain type but of a certain type only, whereas a representation may or may not be a sign.

A representation may be of itself, or it may be of something other than itself. In the former case it constitutes an object, but only in the latter case does it constitute a sign. This is why, as we have seen in chapter 4, the sign in its proper — its irreducible — being always involves a pure relationship. In the technical terms established there, we may say that a representation as such may be a merely transcendental relationship,

Esituse kui sellise puhul võivad see, mis on alustpaneov, ja see, mis on vormiv, kokku langeda (objekttilise enese-esituse puhul). Kui see juhtub, eksisteerib esitus kui teadmise objekt. Kuid märgi puhul ei lange see, mis on alustpaneov (esitus, mis paneb tähistamissuhtele aluse ja on tema vundamendiks), ja see, mis on vormiv (tähistamissuhe ise), kunagi kokku. Siin on küsimus olemise mõõtmes; nagu ma olen näidanud tehnilistes aruteludes mujal². Selle tulemuseks on, et ehkki objekt võib kogemuslikult märgina toimida, ei pea ta seda tingimata tegema (muistne inimene teadis Kuud väga hästi, kuid see ei toiminud tema jaoks kui 1970ndate USA Apollo kosmoseprogrammi meenusus; samuti ei ole Kuule jõudmise programmi tähistamiseks ilmingimata vajalik siduda jumal Apollot ja Kuud). Vastavalt võib ka märk, mis toimib ühtaegu ka objektina, teatud juhtudel või tajuhetkedel (näiteks kui me teeme nõõri sõlme, et midagi meeles pidada, ja unustame siis, mida see sõlm meile meelde tuletama pidi, või kui me ei suuda meenutada sõna tähendust, mille me äsja järele vaatasime), lakata mingis suhtes olemast märk.

Märkide segi ajamine esitusega on ajalooliselt olnud ehk kõige tavalisem põhjus, miks märkide rolli kogemuses vääriti on mõistetud. See segadus viis Descartes'i ja Locke'i selleni, et nad määratlesid kujutlusi meie teadvuse objektidena ja olid siis kõvasti hädas lahenduse otsimisega probleemile, kuidas need eneseesitused võivad või ei või olla seotud või sarnaneda mõistuseväliste asjade oletatava (kuid otseselt mittekogetud) eksistentsiga. Samas kui mõista, et objektid kui sellised on alati esitused, kuid esitused kui sellised ei ole kunagi märgid, saab selgeks, et sedavõrd kui kujutlused on märgid, on nad meie teadvuse objektidest siin ja praegu eristatud ja mitte nendega samased. Eristus esituse ja märgi vahel on selles, mis puudutab semiootikat, eristus objekti ja märgi vahel. Esitus võib, kuid ei pruugi olla objekt, kuid objekt-olemine on ilmingimata esitus-olemine, samas kui esitus-olemisest märgiks olemiseks ei piisa.

Need on äärmiselt olulised eristused, mille täielik mõistmine sisaldab omajagu peensusi. Koht, kus me siseneme semiootilisse arusaama kujutlustest kui märkidest, on koht, kus me ütleme lahti modernistlikust käsitlusest, et kujutlused on esitused, objektid, millest me mõtlemise ajal otseselt teadlikud oleme. Täpselt nagu märgidki, on ka kujutlused nende poolt tähistatavatest objektidest pigem eristatud, kui nendega samased, ning objektid, mis omakorda märkideks muutuvad, saavad selleks, hakates erinema sellest, mida nad tähistavad. Tähistatavatena eeldavad objektid alati suhet millegi muuga kui nad ise, ning sellest sõltub nende olemine objektina, kuivõrd objektidena eksisteerivad nad just tajututena.

² Eriti Deely 1986e: 39–40.

whereas a sign is also always an ontological relation. In the sign, the transcendental element of the relation — the representational factor — is merely fundamental, that is, the foundation or ground whence springs the ontological relation to something else — the significate or signified. And it is in this relation to another that the sign formally consists.

In the case of a representation as such, what is fundamental and what is formal may coincide (the case of objective self-representation). When that occurs, the representation exists as an object of awareness. But, in the case of a sign, what is fundamental (the representation grounding and founding the relation of signification) and what is formal (the relation of signification itself) never coincide. It is a question of modality, as I have explained in technical discussions elsewhere.² As a result, although an object may also function experientially as a sign, it need not so function (the moon, well known to ancient man, never served for him as a reminder of the U.S. Apollo Space Program of the 1970s, nor need the god Apollo and the moon have been brought together in order to signify a program to reach the moon). And a sign that is also an object may, accordingly, cease to be sign in any given respect for any given case or instance of perception (as when we tie a string to remind us of something and then forget what the string is to remind us of, or when we can't remember a word we have previously looked up, and so forth).

The confusion of signs as such with representations has been, historically, perhaps the most common cause of misunderstanding of the role of signs in experience. This confusion is what led Descartes and Locke to posit ideas as the objects of our awareness and then to trouble themselves mightily with the problem of figuring out how these self-representations might or might not be causally connected with or resemblant of the assumed (but not directly experienced) existence of extramental things. Once it is understood, however, that objects as such are always representations but representations as such are never signs, it becomes clear that, to whatever extent ideas are signs, they are differentiated from, rather than identified with, the objects of our awareness here and now. The distinction between representation and sign, in what concerns semiotics, is the distinction between object and sign. A representation may or may not be an object, but to be an object is necessarily to be a representation, while for being a sign being a representation is not enough.

These are extremely important distinctions, the full understanding of which involves not a few subtleties. The point of entry into a semiotic understanding of ideas as signs is the point of exit from the modern

² Esp. Deely 1986e: 39–40.

Õigupoolest on nende objektiks olemine lõpp-punkt, mis sellise suhte lõpule viib.

Sellise objektilise suhte vundament aga — esitav element tähistamisel — ei pea mingil juhul ise objekt olema ja ei saagi seda kõikidel juhtudel olla. Sest nende objektide loomus, mida esitatakse kui midagi muud kui see, mis esitab, eeldab, et teda esitavate elementide seas oleks vähemalt mõned, mis loovad objektilisusele aluse, olemata ise selle otsese aluse osa. Kui me üritame semiootilist lähenemisviisi juurutada, ei tohi lubada, et seda üliolulist tõsiasja varjutaks kogemus sellistest objektidest, mis omakorda tähistavad teisi objekte. See on teine nüanss, millel semiootilise lähenemise sisemised saavutused suuresti sõltuvad.

Vajadus objektiliselt tajutava elemendi järele märgikandja funktsioonis ei ole oluline märgi kui sellise toimimise jaoks, vaid ainult juba omaette teada olevate objektide muutmise jaoks teiste objektide märkideks. Märgi põhiline funktsioon on aga täidetud juba objekti enese kohalolevaks tegemise kaudu kõigepealt. Sest sel juhul toimib organismisisene faktor (näiteks psühholoogiline olek või emotsionaalne seisund), mille alusel see objekt üleüldse eksisteerib kui teadaolev, juba kui suhte tekitaja ning selle suhte läbi toimib kõnealune faktor nii, et ta teeb teadvuses kohalolevaks selle, mis ta ise ei ole, nimelt objekti. Objekt ise võib siis *omakorda* toimida kui märk teistele objektidele või teda võib käsitleda “tagurpidise objektina”, tegemaks abduktsiooni teel järeltulevalt ta siin ja praegu kogetu või teatuna eksisteerib. Kuid objektilisuse aluseks olevad märgid ei esita end kunagi otseselt objektidena. See on lihtsalt fakt, mille võimalikkust (meile antu võimalikkuse põhjusi) seletab see, et märkide olemus on oma põhiloomuses suhteline, ületades ja seistes kõrgemal selle subjektilisusest, millega ta seotud on, nagu me nägime neljandas peatükis.

Kogemuse kui sellise objektid sõltuvad seega igal juhul märkidest ja kogemuses eristuvad nad ise edasi teisteks märkideks, nii et üks objekt, mis objektina esitab iseennast, hakkab kõiksugu assotsiatsioonide kaudu tähistama teisi objekte peale tema enda. Sel moel muutub objekt nii märgiks kui objektiks omaette.

Kuid objektid ei lahustu kogemuses mitte ainult märkideks. Nad lahustuvad ka (või pigem muutuvad) väga erinevat tüüpi objektideks. Siin jõuame kolmandat sorti peensuseni, millest sõltub, kas me taipame põhiküsimust, mis semiootikasse sisse juhatab: nii nagu märgid erinevad objektidest kogemuses ja eelnevad neile, nii ka objektid erinevad asjadest, millega nad juhtuvad osaliselt samased olema, ning eelnevad neile. Kogemuse kõige primitiivsemal tasandil ja kõige keerulisemate koge-

interpretation of ideas as representations, as the objects of which we are directly aware when we think. Precisely as signs, ideas are separated from rather than identified with the objects they signify, and objects signified that in turn become signs do so by themselves becoming differentiated from what they signify. As signified, objects always presuppose a relation to something other than themselves on which their being as objects depends, for, as objects, they exist precisely as cognized. Indeed, their being as object is at the terminus completing such a relation.

The foundation of such an objective relation, however — the element of representation in the signifying — need by no means be itself an object, nor could it be in every case. For the being of objects represented as other than what does the representing implies among the representing elements some at least that lay the ground of objectivity without themselves being part of that direct ground. The experience of objects that in turn signify other objects must not be allowed to obscure this fundamental point, if the standpoint of semiotic is to be achieved. This is a second subtlety on which integral achievement of the semiotic point of view very much depends.

The need for an objectively sensible element as sign-vehicle is not essential to the functioning of the sign as such, but only to the transformation of objects already known in their own right into signs of other objects as well. The essential function of the sign, however, has already been achieved in the making present of the object in the first place. For, in that case, the intraorganismic factor (the psychological state, say, or the nervous condition) on the basis of which the object exists as known to begin with, is already serving to engender the relation whereby the factor in question serves to make present in awareness that which it itself is not, namely, the object. The object may itself then *in turn* also function as a sign of other objects or be taken inferentially as a "reverse sign" to abduce the existence of its corresponding idea or psychological state on the basis of which it exists here and now as something experienced or known. But the signs at the base of objectivity never present themselves directly as objects. This is a simple matter of fact, whose possibility is explained (the reason for the possibility of which is given) by the being of the sign as essentially relational over and above the subjectivity of whatever is related by it, as we saw in Chapter 4.

The objects of experience as such, thus, depend in every case on signs, and they themselves further differentiate within experience into other signs, so that one object, which as object represents itself, comes also through associations of various kinds to represent other objects

muste käigus on teatud objektilisuse elemendid kaheldamatult ka füüsilises keskkonnas meiega vahetult külgnevad elemendid. Kuid objektilised ei ole nad mitte sellepärast, et nad on meiega vahetult külgnevad. Vahetult külgnevatena ei ole nad oma külgnevuses üldsegi mitte objektilised meie mõistes. Mis iganes on objektiline, eksisteerib reaalse esituse kaudu, see tähendab, teda tunnetatakse või teatakse. Kui see, mis eksisteerib teatuna, eksisteerib juhtumisi kas terviku või osadena ka füüsiliselt, st tunnetamisest sõltumatult, siis ütleme me, et peale selle, et ta on objekt, on ta ka asi — näide “füüsilisest objektist”. Seega kuuluvad meie kogemuses asjad nii objektide hulka kui selle hulka, mille märgiks objektid võivad muutuda. Kuid objektid võivad olla ja saada ka mitte-asjade märkideks: vigade, eksituste, valede, soovide või kõiksugu fantaasiate märkideks, sealhulgas märkideks realiseeritavatele unistustele tulevikust, mis on parem kui see, mida olevik üksi ette saab ennustada. Kõik, mis on meile teada, on sellisena — see tähendab teatuna — objektiline, olgu see siis Hamlet või Napoleon. Kuid mis iganes eksisteerib objektiliselt, võib (nagu see on Hamleti puhul), kuid ei pruugi (nagu see on Napoleoni puhul) eksisteerida *ainult* objektiliselt.

Seega ei lähe me siin “asja” mõistet kasutades kogemuse piiridest välja, sest justnimelt neis piirides esitavad mõned objektid iseennast kui midagi sellist, millel on eksistents, mis on üle teadmistest tema kohta. Asjade mõiste vastandatuna objektidele ja märkidele kerkib meie igäihe kogemuses paratamatult esile üsna varakult, läbi vastuseisu meie ihadele või õigupoolest meie ootuste kaudu, ja see juhtub sellise sagedusega, et vaevalt on olemas või ettekujuteldav mõni täiskasvanud inimene, kellel puuduks kujutus teda ümbritsevast keskkonnast kui sellisest, mis koosneb suurest hulgast objektidest, mille olemus või eksistents läheb kaugemale selle isiku kogemusest nendega just ses mõttes, et paljugi sellest objektide hulgast eelnes minu isikule, palju sellest on mulle tundmatu (see hulk on täis üllatusi, häid ja halbu) ning paljugi sellest elab edasi ka peale mu surma.

Asjad selles kõige üldisemas mõttes on kõik see, mida ma oma kogemuses kogen kui midagi, mis ei ole taandatav minu kogemusele temast, ja veelgi enam, kui midagi, mis on kehastunud ümbritseva keskkonna struktuurides, nii et ta ei ole pelk mõtte või kujutluse vili, vaid tal on ka talle eriomane eksistents, mis on füüsiline või “reaalne” ses mõttes, et ta on olemas sõltumatult minu mõtlemisest temast. Ühesõnaga, asjadel on kehad.

Kuid pangem tähele ka, milliseid muutusi sunnib semiootika meid tegema tavalise mõiste “objektiivne” kasutusse. Sõna “objekt” ja tema tuletused tuleb nende tavakasutusest üle võtta ning neist peavad saama

besides itself. In that way, an object comes to be a sign as well as an object in its own right.

But it is not only into signs that objects dissolve through experience. They also dissolve (or resolve) into objects of very different types. Here we come to a third subtlety on which a grasp of the main entry point into semiotics depends: just as signs are prior to and distinct from objects within experience, so objects are prior to and distinct from the things with which they happen to be partially identical. At the most primitive levels of experience, and throughout the most sophisticated experiences, no doubt certain elements of objectivity are also preajacent elements of the physical surroundings. But it is not as preajacent that they are objective. As preajacent, in their preajacency, they were not objective in our sense at all. Whatever is objective exists through an actual representation, that is, as cognized or known. If what exists as known also happens to exist, in whole or in part, physically as well, that is, independently of the cognizing, then we say that it is, besides being an object, also a thing — a case of a “physical object”. Thus, within our experience, things are included both among objects and among what objects may become signs of. But objects may also be and become signs of non-things, of mistakes, errors, lies, wishes, or fantasies of various kinds, including realizable dreams of a better future than what is existing could alone portend. Whatever is known is, as such — that is, as known — objective, be it Hamlet or Napoleon. But whatever exists objectively may (as in the case of Hamlet) or may not (as in the case of Napoleon) exist *only* objectively.

We are not, therefore, going beyond the boundaries of experience by introducing here the notion of “thing”, for precisely within those boundaries some among objects present themselves as having an existence that exceeds the knowing of it. The notion of things in its contrast both to objects and to signs arises inevitably and quite early in the experience of each of us, through the resistance we meet to our desires and, indeed, our expectations, with such regularity that there is no adult real or conceivable who does not have the idea of an environment surrounding him or her that is comprised of a great variety of objects possessing a being or existence that exceeds the individual’s experience of them, in precisely the sense that much of this variety anteceded the individual me, much of it is unknown to me (it is full of surprises, welcome and unwelcome), and much of it will survive my demise.

Things, in this most general sense, are whatever in my experience is experienced as not reducing to my experience of it, and as having an embodiment, moreover, in the environmental structures such that it is not a mere figment of thought or imagination, but has also an existence

termini technici semiootika kontekstis. “Objekt” või “objektiline struktuur” viitavad vastandina nende erinevatele tavakasutustele asjade tekkimisele kogemuse kaudu ja selle sees. Objektid *ei* ole see, mida asjad on kogemusele eelnevalt ja sellest sõltumatult. Objektid *on* see, milleks asjad muutuvad, kui neid kogetakse — see tähendab, kui nad omandavad kogemusele omase loomuse. Kuid objektid *ei ole* ainult kogetud asjad. Objektid on midagi enam kui asjad, isegi kui nad on ühtlasi ka asjad — mida nad aga alati ei ole. Objektid sisaldavad alati nii-öelda “suhet vaatlejasse” ehk täpsemalt kogevat organismi. Asjad sisaldavad sellist suhet vaid vahel.

Kogemuses on märkidena mitte kavatsetud objektide staatus veidralt ebastabiilne nende objektide suhtes, mis on märkidena mõeldud, mitte sellepärast, et need märgid on puudulikud, vaid objekti kui sellise staatuse ebastabiilsuse tõttu üldse. See ebastabiilsus iseloomustab objekti, sõltumatult sellest, kas antud objekt (ütlemis täht või vampiir) on ka meie keskkonnas vahetult külgnev füüsiline element, mis läbi, nagu me oleme näinud, igat sorti objekt, iga objektilisus ja objektiline struktuur võlgneb kogemusele istutatuna oma olemuse märgile. Kogemuse raames objektiliselt moodustatud märkide näiliselt tuletuslik ja ebastabiilne staatus tuleneb seega asjaolust, et iga objekt võib muutuda mistahes teise objekti märgiks ja iga objekt kogemuses saab alguse kui mitme teise objekti märk või siis muutub selleks kiiresti (see, millisteks, sõltub kontekstist ja muutub aja jooksul).

Selle näilise muutlikkuse taga jääb siiski alles teatud püsivus. Mis ei muutu, mis jääb kogemuse alustes varieerumatuks, on märgi roll ükskõik mis sorti objektidele olemuse andjana kõigepealt ja siis nende kasvu ja muutuste meediumiks olles.

Seega, kui me räägime rangelt kogemuse vaatepunktist (mida me peame pettekujutluste vältimiseks loomulikult igasugustes kontekstides tegema), ei ole märk hoopiski mitte üks asi paljude teiste seas: märk ei ole üldse mingi asi, ammugi ei ole ta eraldiseisev objektide klass. Teatud tüüpi objekti või objektilise struktuurina on märk eriliselt ebastabiilne ja tuletuslik, sest ta on see, milleks kõik asjad — mitte ainult mõned — kogemuses muutuvad. Kuid kõigepealt ja kõige radikaalsemalt ei ole märk ei asi ega objekt, vaid mall, millest lähtudes põimitakse asjad ja objektid kokku kui kogemuse kangas, milles üks osa esindab teist nii, et ta annab tervikule erinevatel aegadel ja erinevates kontekstides suurema või väiksema tähenduse.

Märgi staatus — mille põhjal ta ise ei ole ei tajutav ega tunnetatav ese (isegi kui selline asi on ta vundamendiks või “kandjaks”), vaid taoliste esemete korraldus, millele vastavalt need esemed tähistavad ja moodus-

proper to itself that is physical or "real" in the sense that it obtains apart from my thinking of it. Things have bodies, in a word.

But note, too, the transformation semiotics imposes on our use of the common term "objective". The word "object" and its derivatives need to be appropriated from common usage to become *termini technici* in the context of semiotics. "Object" or "objective structure" refer, in contrast to the various usual usages, to the becoming of things through and in experience. Objects are *not* what things are in a being prior to and independent of experience. Objects *are* what the things become once experienced — that is, once they take on the existence proper to experience. But objects *are not* only things experienced. Objects are more than things, even when — which is not always the case — they are also things. Objects always involve a "relation to an observer", so to speak, or, more exactly, to an organism experiencing. Things only sometimes involve such a relation.

Within experience, the status of objects not designated to be signs with other objects so designated is peculiarly unstable, not because of a deficiency in the sign but because of an instability in the status of the object as such. This instability characterizes the object, regardless of whether a given object (a star, say, or a vampire) is also a preajacent physical element in the environment, whereby, as we have seen, every type of object, every objectivity and objective structure as fitted into experience, owes its being to the sign. The seemingly derivative and unstable status of signs that are objectively constituted within the order of experience, then, is due to the fact that any object can become a sign of any other object, and every object in experience begins as or quickly becomes a sign of several other objects (which ones depending on context and changing over time).

There remains, however, a constancy underlying this apparent variance. What does not change, what remains invariant at the base of experience, is the role of the sign as giving being to objects of whatever type in the first place, and providing the medium for their growth and transformations.

Thus, when we speak from the strict standpoint of experience (which of course we must in all contexts where we hope to avoid delusion), the sign is not by any means one thing among many others: the sign is not any thing at all, nor is it even first of all a distinct class of objects. As a type of object or objective structure contrasting with other objective structures, the sign is singularly unstable and derivative, for it is what all things — not just some — become in experience. But first of all and most radically, a sign is neither a thing nor an object but the pattern according

tavad kogetud objektide tähendusliku sisu — on, nagu me edaspidises näeme, võtmeks kõrgema tasandi keelesaemioosilistele protsessidele, mis, nagu me samuti edaspidises näeme, tõmbavad eristusjoone inimlike eluvormide ja teiste loomade vahele. Selle mõistusega tabatava, ent tunnetamatu ja tajumatu staatuse enese objektistamine, viies, nagu me hiljem näeme, sellega objektidesse sisse kokkuleppelisuse (*stipulability*) mõõtme, on justnimelt see, mis moodustab inimsemioosi tema erinevuses zoosemioosist ja märgib keele (enne selle kohandumist kommunikatsiooni näiteks kõnes) kui erilise modelleeriva süsteemi algust.³

Kuid selleks, et seda küsimust tulemuslikumalt edasi arendada, peame kõigepealt terviklikumalt välja arendama kehastuse kui alust-paneva objektilise struktuuri mõiste. Nägime ülalpool, et keha omamise idee on omane seda tüüpi objektidele, mis on ühtlasi ka asjad. Kuid kehad ei ole mitte ainult asjadel. Kehastumine on üldine kogemuse fenomen, kuivõrd kõik see, millega me kokku puutume, mida õpime või jagame kogemuse kaudu, on mingis aspektis ligipääsetav mõne tajukanali kaudu, olgu selleks siis pealegi vaid kirjamärkide või helide füüsiline olemus, mida teatud keel hõlmab ning mida kasutatakse mingi teksti (või me ütlemise isegi kirjandusliku *corpuse*) loomiseks. Nendes pesitseb ja nende kaudu antakse edasi ka mõni selline mõtlemise objekt, millel puudub igasugune keha väljaspool tekstilist kehastust (nagu me mingil hetkel teada saame, või nagu me mõnel puhul algusest peale teadsime — või vähemasti arvasime teadvat). Näideteks sobivad keskaegne üksisarvik, muistne minotaurus, taevalikud sfäärid, mis olid Galileo süüdistamise ja vangistamise aluseks.

See on see, mida me ülalpool silmas pidasime, kui eristasime asjadena kogetud objektide mõiste hulgas objekte, mis võivad asjad olla, kuid võivad ka mitte olla. Kogetud asi ja kogemuse objekt ei ole täielikult üks ja seesama asi. Loomulikult on iga *kogetud* asi juba selle asjaolu tõttu *ühtlasi* ka kogemuse objekt. Kuid mitte iga kogemuse objekt ei ole ilmtingimata ka asi selles mõttes, et tal on — nii nagu kogemus näitab

³ Edward T. Hall (1976: 57) märgib, et “keel ei ole (nii nagu tavaliselt arvatakse) süsteem mõtete siirdamiseks ühest ajast teise, vaid ta on süsteem informatsiooni korrastamiseks ja mõtete ning reaktsioonide vallapäästmiseks teistes organismides. Materjal ükskõik millisteks arusaamisteks siin maailmas on eos juba olemas, tihti sõnastamatuna, kuid siiski inimese juba sees. Inimene võib nende valla päästmisele mitmeti kaasa aidata, kuid teiste pähe on neid võimatu istutada. Kogemus teeb seda meie eest...” Meie küsimus on: milline peab olema kogemuse ehitus, et luua materjale arusaamiste jaoks, mille valla päästmiseks keel on kohanenud.

to which things and objects interweave to make up the fabric of experience, wherein one part so stands for other parts as to give greater or lesser "meaning" to the whole at various times and in various contexts.

This status of the sign — whereby it is itself not a sensible or perceptible item (even when it has such an item for its foundation or "vehicle") but the arrangement of such items according to what they signify and provide as the content of significance to experienced objects — is, we shall see, the key to the higher level process of linguistic semiosis, which, as we shall also see, draws the line between human life forms and the other animals. Making this intelligible but imperceptible and insensible status itself objectified, thereby introducing into objects the dimension of stipulability, as we shall see, is precisely what constitutes anthroposemiosis in its difference from zoösemiosis and marks the beginning of language (prior to its exaptation for communication, for example, in speech) as a distinctive modeling system.³

But in order to develop this point effectively, we need first to develop more integrally the notion of embodiment as a fundamental objective structure. We saw above that the notion of having a body is proper to that type of object that is also a thing. But not only things have bodies. Embodiment is a general phenomenon of experience, inasmuch as whatever we encounter, learn, or share through experience has about it an aspect which is accessible by some sensory modality, be it only the physical being of marks or sounds subsumed within language and employed to create some text (a literary *corpus*, we even say). Herein resides and is conveyed some object of consideration that (we learn on occasion, whereas at other times we know — or think we know — from the start) has no other body besides a textual one. Examples are the medieval unicorn, the ancient minotaur, the celestial spheres which gave occasion for the condemnation and imprisonment of Galileo.

This was what we meant above in distinguishing, within our notion of objects experienced as things, the notion also of objects that may or may not be things. A thing experienced and an object of experience are

³ Edward T. Hall (1976: 57) remarks that "language is not (as is commonly thought) a system for transferring thoughts or meaning from one brain to another, but a system for organizing information and releasing thoughts and responses in other organisms. The materials for whatever insights there are in this world exist in incipient form, frequently unformulated but nevertheless already there in man. One may help to release them in a variety of ways, but it is impossible to plant them in the minds of others. Experience does that for us instead [...]" What we are asking is what must the construction of experience be in order to provide the materials of insight language is exapted to release in others?

seada suurema osa loodusesse puutuva puhul olevat — inimühiskonnaga vahetult külgnev eksistents ja sõltumatu kehastus selle ühiskonna sees.

Selle eristuse heaks näiteks on objektid, mis on mõnikord füüsiliste asjadega samased, nii nagu näiteks “põhjataht” nimetab ainulaadset looduslikku nähtust, mis on asetatud spetsiifilise kultuurilise aga ka magneetilise ja planetaarsesse taustsüsteemi. Mõnel teisel juhul samastatakse objekte füüsiliste asjadega, ilma et nad saavutaksid nendega ainulist samasust — nii nagu piir Iowa ja Illinoisi vahel “on” teatud maalõigu jaoks Mississippi jõgi või nagu Ameerika Ühendriikide presidenti samastati algselt Washingtoniga ja alles hiljem terve rea tema mantlipärijatega. Mõnel muul juhul aga peavad füüsilised struktuurid olema objektilise näiteks, olemata mingil juhul kohapeal kehastatud objektiga identsed, nii nagu Romuluse ja Remuse kui Rooma rajajate skulptuuril või minotauruse skulptuuril on asja füüsiline aspekt olemas, ilma et see füüsiline aspekt oleks üldsegi see, mis on omane ta objektilisusele — vastandina mägiõele, mis tuleb meie kogemusse kui objekt, mille füüsiline olemus on täpsealt omane ka ta objektilisusele ning on viimastest lahutamatu. Nii puudub paljudel kogemuse objektidel ka füüsiline eksistents väljaspool nende tekstidesisest kehastust. Me arvame, et Tuhkatriinu kõige oma klaaskingakese ja kõrvitsakalessiga on puhtobjektiline moel, nagu kivikaljud ja tähed seda ei ole. Taevalikud sfäärid, mida pikka aega arvati neidsamu tähti kehastavat, ostusid neid aga hoopiski mitte kehastavaks. Tähed osutusid kehadeks ja sfäärid osutusid pelgalt objektideks lihtsalt kui mõistmise poolt kogemusekangast välja lõigatud väljamõeldised — välja lõigatud mõistmise poolt, mis ajas nende objektilisuse segamini objektiks muutunud, st kogetud, asjadele omase füüsilise eksistentsiga.

Näeme seega selgemini, et kogemuse maailm on kogetuna läbi ja lõhki objektiline — päkapikk samavõrra kui vähirakk või hõbekuul (mida kasutati libahuntide tapmiseks) või mägiõgi. Me näeme ka, et füüsiline maailm oma materiaalses pooles eksisteerib kogemuse objektilise maailma sees ja selle osana, õigupoolest kui selle vooder ja selgroog, kui nii võib öelda. Kuid me näeme ka, et objektilise ja füüsilise maailma lõpp-punkt ei ole mingil juhul üks ja seesama, kuivõrd kumbki neist ulatub omal moel teise piiridest kõvasti kaugemale.

Loomulikult eksisteerib *kogetuna* rangelt võttes vaid objektiline maailm, kogu selle mitmekesisuses füüsilisusega tembitult. Füüsiline keskkond võib, aga ei pruugi samuti eksisteerida — st eksisteerida objektiliselt või kogetuna — ja siis ka ainult osaliselt. Vähemasti selline on füüsilise olemuse mõiste ja eksistents, mille kogemus meile kõigile peale surub, arusaam, et selles, mida me kogeme tema kehastatuse aspektis, on midagi enam, kui see, mis taandub meie kogemusele, nii et

not wholly the same. Of course, every thing *experienced* is by that very fact *also* an object of experience. But not every object of experience, by any means, is also a thing in the sense of having — such as experience indicates to be the case with much of nature — an existence preajacent to the human community and independent of an embodiment within that community.

Illustrative of this distinction are objects that are sometimes identical with physical things, as “the north star” names a unique natural entity contextualized to a specifically cultural but also magnetic and planetary frame of reference. At other times objects are identified with physical things without achieving a unique identity therewith — as the boundary for a certain stretch between Iowa and Illinois “is” the Mississippi River or as the President of the United States was first identified with Washington and later with a whole string of successors. At other times physical structures are made to instantiate objectivity without by any means being identical with the object locally embodied, as a statue of Romulus and Remus as founders of Rome, or a statue of the minotaur, has the physical aspect of a thing without that physical aspect being at all what is proper to its objectivity, in contrast to the mountain stream which enters experience as an object with a physical being precisely proper to and part and parcel of its objectivity. So, too, many objects of experience have no physical existence in addition to their embodiment within texts. Cinderella, we think, along with her glass slipper and pumpkin coach, are purely objective, in a way the rocks and stars are not. The celestial spheres, long thought to embody the very stars, turn out not to embody them at all. The stars proved to be the bodies, and the spheres proved to be but objects in the merest sense of fictions cut out of the whole cloth of experience by the understanding, which confused their objectivity with the physical existence proper to things become object, that is, experienced.

We the better see thus that the world of experience as experienced is through and through objective, the leprechaun no less than the cancer cell or silver bullet (used to kill werewolves) or mountain stream. We see, too, that the physical universe on its material side exists within and as part of the objective universe of experience, indeed, as its lining and skeleton, so to speak. But we see also that the objective and physical worlds are by no means coterminous, as each extends in its own way well beyond the confines of the other.

Of course, strictly speaking, only the objective world, in all its diversity mixed with physicality, exists *as* experienced. The physical surroundings may or may not also so exist — that is, objectively, or as

kaheldamatult on olemas “asju, mida me peame veel õppima, ja asju, mida me kunagi teada ei pruugi saada”.

Nõudmise, et objektidel peab olema kehastus, olgu see vaid “tekstiline” või keeleline selles mõttes, et teda on edastatud mingi keelesfääri kuuluva tajutava meediumi kaudu, eriti huvitav aspekt kerkib esile nendel juhtudel, kus kõne all olevad objektid on juba oma määratluse poolest kehade maailmast täiesti sõltumatud: väidetavalt eksisteerivate hingede, inglite ja jumaluse puhul Lääne usulistes veendumustes. Siin eitatakse, et objektiline kehastus — tekstid, mis nende olendite iseloomu ja reaalsuse üle arutlevad ja vaidlevad — võiks olla identne objekti olemusega, mida kogetakse sellest kõneleva diskursuse kaudu. See juhtum on teravas vastanduses ütleme näiteks üksisarvikuga, millest ainult juhuslikult selgus, et tal puudub kehaline kuju väljaspool diskursiivset või tekstilist *corpust*.

Ehkki need arutlused vaevalt suudavad ammendada kõiki mooduseid, kuidas objektilisus ja füüsiline eksistents või olemus põimuvad, on nad ehk piisavad, et teha iseenesestmõistetavaks väide, millega me tulime välja varasemates peatükkides, nimelt et vastandus objektilise ja füüsilise olemuse vahel meie kogemuses on põhimõtteline vastuolu kahe raamistiku või mõõtme vahel, mis ei ole üksteisega igas punktis samased, isegi kui nad juhtuvad kokku langema. Objektiline ja füüsiline sõltuvad üksteisest, ilma et nad oleksid ulatuselt kattuvad ja ilma et nad oleksid ühtmoodi artikuleeritud. Eriti oluline on arvesse võtta seda viimast asjaolu. Kogemuse struktuur ja looduse struktuur on selle tõttu üksteisest suhteliselt sõltumatud muutujad.

Seega on meil käes üldine seaduspära: samal ajal kui füüsiline olemus avaldub kogemuses kui miski, mis sisaldab ka kogemust ületavat mõõdet, avaldub ta ühtlasi ka materiaalse poole peal kui miski, mis annab kogemusele vajaliku vooderduse. See tähendab, et kogemus, ilma et ta oleks taandataav kohtadele, kus füüsiline ja objektiline olemus kokku langevad, moodustub vormivast objektilisest struktuurist, mida kehastab sõrestik füüsilisi suhteid, mis ei oleks kogemusest väljaspool need, mis nad on, kuid mis ei moodusta samas ka kogu kogemust. Objektiline maailm (kogemuse maailm) ühtaegu osaliselt hõlmab füüsilist keskkonda, milles ta pesitseb, ja samas struktureerib seda osaliselt ümber. Sama kehtib ka ühe tervikuna käsitletud objektiliste maailmade tõelise biosemiootilise võrgustiku kohta.⁴

Näeme seega, et märkidele omane toime on kogemust moodustava objektilise ja füüsilise olemuse vahelise vastasmõju keskmes ning näitab kogemust moodustavana, et märk peab olema, nii nagu me neljandas

⁴ Vrd Bargatzky 1978, Lovelock 1972, 1979, 1988.

experienced — and then only partially. At least, this is the notion of physical being and existence that experience imposes on each of us, the notion that there is more to what we experience in its aspect of embodiment than reduces down to our experience of it, so that there are no doubt “things we have yet to learn and things we may never know”.

A particularly interesting aspect of the requirement that objects have an embodiment, be it only “textual” or linguistic in the sense of conveyance by some sensible *moyen* subsumed into the order of language, comes into view in those cases where the objects discoursed about are by definition independent of the world of bodies entirely: the case of supposed spirits or of the angels and deity of Western religious conviction. Here the objective embodiment — the texts explaining and arguing about the nature and reality of these beings — is precisely denied to be of the essence of the object experienced through the discourse about it. This case is in sharp contrast, say, to the unicorn, which only contingently proved to want for a bodily form beyond the discursive, or textual, *corpus*.

Although these considerations hardly exhaust the variety of ways in which objectivity and physical existence or being interweave, they are perhaps sufficient to make unmistakable the point made in our earlier chapters to the effect that the contrast between objective and physical being in what we experience is a fundamental contrast between two orders or frameworks that are not identical at every point, even when they happen to coincide. The objective and the physical depend upon one another without being coextensive and without being articulated in the same way. This last point is extremely important to take fully into account. The structure of experience and the structure of nature are, because of it, relatively independent variables.

We thus have a general rule: physical being, while it reveals itself within experience as involving a dimension that exceeds experience, also reveals itself on the material side as providing for experience a necessary lining. That is, experience, without being reducible to the points where physical and objective being are coincident, consists formally in an objective structure embodied through a lattice of physical relations that would not be just what they are apart from experience, but that are not the whole of experience either. The objective world (the world of experience) at once enfolds in part and restructures in part the physical environment within which it sustains itself. This is also true of the biosemiotic network of objective worlds taken as a totality.⁴

⁴ Cf. Bargatzky 1978; Lovelock 1972, 1979, 1988.

peatükis nägime, puhtalt suhteline olemus, selleks et funktsioneerida ja toimida, nii nagu ta seda teeb, mängides justnimelt seda vahendavat rolli väljaspool füüsilise vastastoime dünaamikat (ükskõik kas materiaalse ja füüsilise või psühholoogilise ja psüühilise vastastoime, nii nagu Peirce⁵ koos Poinsoot'ga⁶ osutab). Märk ei avaldu semioosis üldsegi mitte kui füüsiline asi ega ka mitte kui erilist tüüpi ja masti objekt. Märk avaldub pigem ühenduslülina, mille kaudu objektid, olgu nad siis kehalised olendid või puhtobjektilised, hakkavad teatud kindlas kontekstis või kogemusevõrgustikus üksteist tähistama.

Tuleb välja, et semiootiline võrgustik ei haara mitte ainult elavat maailma (biosfäär) ega isegi pelgalt tunnetavate organismide sfääri. Niinimetatud füüsiline maailm ise eksisteerib kogemuse maailma raames. Nagu me oleme näinud, ei nimetata füüsilist maailma korrektselt füüsiliseks mitte kogetuna — kogetuna on korrektne nimetada teda *objekttiliseks*. Edasine eristus kogemuse objektide vahel, mis on *ka* füüsiliselt eksisteerivad ja mis on *ainult* kogemuse objektid, on iseenesest kogemuse küsimus. Juurduvad eristus ühelt poolt subjektiivse vahel, mis on kõik, mis on olemuselt isiklik või väljamõeldud, ja teiselt poolt objektiivse vahel, mis on avalik, tegelik ja vaatljast sõltumatu, lihtsalt ei kannu välja, kui teda korralikult kaaluda ja käsitleda meie ainsa tõe (ehk tervemõistuslikuma) ja väära (ehk vähem tervemõistusliku) eristamise vahendi valgel. Vajalik on trihhotoomia ja sealjuures kõige erilisemat sorti trihhotoomia.

Kogetu kui sellise kõige põhilisem kategooria on objektilise kategooria: kõik, mis eksisteerib mingil moel teatuna. Selles mõttes objektilisele on vastandatud nii füüsiline, see tähendab, ümbritseva keskkonna asjad, mis on kogemusega vahetult külgnevad ja on võimelised kogemuse kestust üle elama, ja subjektiline, see tähendab, üksikisiku psühholoogilised või psüühilised sügavused senimaani, kuni nad ei ole siin ja praegu objektiliselt kättesaadavad. Teisisõnu on meil trihhotoomia, kus objektilist maailma ennast moodustavate suhete võrgustiku keskmes seisab subjekt. Võrgu kaudu on iga subjekt mässitud ka teistesse võrkudesse teiste kesetega, mis kõik kokku moodustab objektilise võrgustiku. Selle lõikuvate võrkude punumi lõimed ja niidikased haaravad neid subjektilisuse aspekte, mis eksisteerivad nende kehalise mõõtme kaudu kui elemendid, mis on füüsilises keskkonnas aktiivsed väljaspool viise, kuidas subjekt keskkonda kogeb ja seda struktuuriliselt ümber konstrueerib kui koos teistega jagatavat objektilist maailma. Selle punumi niidi-

⁵ Peirce c. 1906: 5.484.

⁶ Poinsoot 1632a: 195/3–9, 18–29.

We see thus that the action proper to signs is at the heart of the interplay between objective and physical being that constitutes experience, and illustrates in the constituting that the sign must be, as we saw in chapter 4, a purely relational being in order to function and act as it does in playing precisely this mediating role, beyond the dynamics of physical interaction (whether material and physical or psychological and psychic, as Peirce⁵ joined Poinot⁶ in pointing out). The sign manifests itself in semiosis not at all as a physical thing, nor even as a peculiar type and variety of object. The sign appears, rather, as the linkage whereby the objects, be they bodily entities or purely objective, come to stand one for another within some particular context or web of experience.

The semiotic web, it turns out, embraces not just the living world (the biosphere) nor even just the realm of cognizing organisms. The so-called physical world itself exists within the world of experience. But it is not as experienced that the physical world is properly called physical. As experienced, as we have seen, it is properly called *objective*. The *further* discrimination among objects of experience, between those that are *also* physical existents and those that are *only* objects of experience, is itself a matter of experience. The engrained dichotomy between the subjective on the one hand, which is all that is essentially private or illusory, and the objective on the other hand, which is what is public, real, and independent of the observer, simply fails to hold up when duly weighed and considered in the light of the only instrument we have for discriminating the true (or more sound) from the false (or less sound). A trichotomy is necessary, and a trichotomy of a most peculiar kind.

The essential category for the experienced as such is the category of the objective: whatever exists in any way as known. Opposed to the objective in this sense is both the physical in the sense of the things of the environment preadjacent to and able as such to survive the demise of experience, and the subjective in the sense of the psychological or psychic depths of the individual insofar as they are not available objectively here and now. In other words, we have a trichotomy where the subject stands at the center of a web of relationships comprising precisely an objective world. Through the web, each subject is also entangled in other webs with other centers, the whole comprising an objective network. The filaments and strands of this network of intersecting webs catch aspects of subjectivities that exist through their bodily dimension as elements active in the physical environment below and beyond the ways in which the

⁵ Peirce c.1906: 5.484.

⁶ Poinot 1632a: 195/3-9, 18-29.

kesed tõstatavad siis need subjektilisuse aspektid uurimiseks kesketelt vaatenurkadelt, objektistavad need seeläbi ning haaravad need endasse kui nüüd millegi muu elemendid, nimelt elemendid omailmas, jagatud objektilises maailmas selle vastandatuses keskkonnale.

B. LIIGIOMASED OBJEKTIILISED MAAILMAD

Pannes selle objektilisuse käsitluse kõrva taha, osutub kasulikuks mõisteks, mille abil märkide olemust käsitleda kui midagi, mis justnimelt kogemuse kaudu moodustab läbinisti objektilise maailma, mõiste *omailm*. Seda mõistet, mille algselt formuleeris 19. sajandi lõpus bioloogia-teadlane Jakob von Uexküll ja mida hilisemad uurimused selle sajandi jooksul edasi arendasid⁷, on tänapäeval, mõnede tähtsate muudatustega tema algselt liiga kantiaanlikus ja tarbetult evolutsioonivastases sõnastamiskontekstis, semiootikas märgiõpetusega seoses üsna laialt kasutatud.

Omailma moodustab keskkond, mida üksikorganismide erivajadustest ja huvidest lähtuvalt valikuliselt ümberehitatakse ja -korraldatakse. Omailm sõltub seega *siseilmast* (*Innenwelt*) ehk iga üksikisiku sees arendatud kognitiivsest kaardist ja on sellega seotud. Siseilm võimaldab üksikisikul leida oma tee keskkonnas ja siseneda suhtlus-, huvide ja elatusvahendite võrgustikku, mida ta saab jagada ennekõike teiste omasuguste isikutega. Kui organism ei suuda füüsilist keskkonda piisavalt objektistada, et näiteks oma toitu püüda, ei oleks ta enam elus, et sellest meile jutustada, nagu Jacob kord üsnagi värvikalt märkis⁸.

Loomulikult moodustab võimalus, et ümbritseva keskkonna elemendid langevad kokku objektiliste elementidega, mis on kogemuses tegelikuks muutunud ja objektistamise kriitilise kontrolli kaudu lõputult edasi arendatavad, teaduse tuuma ja on aluseks kõikidele tõeliselt teaduslikuks nimetatavatele uurimustele. Kuid see võimalus, mida on kriitika kaudu võimalik tõestada, saab tekkida juba tänu ühele kindalale funktsioonile — tekstuaalsusele, nagu me edaspidises näeme — mille kaudu inimesele omane omailm ehk eluilm, nagu seda vahel kutsutakse, osutub üheks erakordselt paindlikuks omailmaks, mis on avatud viisil, nagu ükski teine omailm sellel planeedil pole avatud ümberkorraldamisele vastavalt valitavatele objektistamise radadele nii temas endas kui tema suhetes välise keskkonnaga, mis on iseenesest füüsiline.

⁷ Jakob von Uexküll 1899–1940.

⁸ Jacob 1982: 56.

subject experiences that environment and reconstitutes it structurally as an objective world shareable with some others. The strands of this network then hold these aspects up for scrutiny from the centered perspectives and thereby objectivize the subjective aspects and incorporate them as aspects now of something else besides, namely, an *Umwelt*, a shared objective world, in its contrast to environment.

B. SPECIES-SPECIFIC OBJECTIVE WORLDS

With this understanding of objectivity in mind, a useful concept for discussing the being of signs as constructive through experience of a world precisely objective throughout is that of the *Umwelt*. Originally formulated at the end of the nineteenth century by the biological researcher Jakob von Uexküll and developed through further researches well into this century,⁷ this concept, with important modifications of its originally overly-Kantian and needlessly anti-evolutionary context of formulation, is commonly used in semiotics today in connection with the doctrine of signs.

The environment selectively reconstituted and organized according to the specific needs and interests of the individual organism constitutes an *Umwelt*. The *Umwelt* thus depends upon and corresponds to an *Innenwelt*, or cognitive map, developed within each individual. The *Innenwelt* enables the individual to find its way in the environment and insert itself into a network of communication, interest, and livelihood shareable especially with the several other individuals of its own kind. If the organism could not objectify enough of the physical surroundings to catch its food, for example, it would not, as Jacob more or less picturesquely remarked,⁸ live to tell the tale.

Of course, the possibility of coincidence of environmental with objective elements actually realized within experience and indefinitely expandable through the critical control of objectification lies at the heart of science and constitutes the basis and ground for all studies and experimentation properly termed scientific. But this possibility as critically verifiable is already owing to a special feature — textuality, as we shall see — whereby the specifically human *Umwelt*, the *Lebenswelt*, as it is sometimes called, is a uniquely malleable *Umwelt* open in ways no other *Umwelt* on this planet is open to reconstitution along alternative

⁷ Jakob von Uexküll 1899–1940.

⁸ Jacob 1982: 56.

Põhimõtteliselt on omailm võimalikkuse seisukohalt seega “mudelmaailm”: ta on ainult üks lugematutest võimalikest variantidest, kuidas paljast füüsilist sisustust keskkonnas saab korrastada ja haarata võimalike kogemuste arhitektuurilisse pealisstruktuuri, eeldusel, et tegemist on just selle või teise bioloogilise vormiga. Kuid selle elanike seisukohast on omailm tegelik kogemuse maailm ja igapäevareaalsus. Võrreldes kogemuse reaalse maailmaga, on vahetult külgnev füüsiline maailm oma tõeliselt olemuselt teisene, tuletuslik ja teda ei ole ilmtingimata võimalik ära tunda tema enese olemuse sisemistest nõuetest lähtudes.

Nii näiteks arvame me tänapäeval üldiselt, et inimese omailm, mis sisaldab orjanduse institutsiooni, on vähem vastuvõetav liigiomane elupaik kui see, mis on orjandusest prii. Kahekümnenda sajandi “mudelmaailm” erineb ses mõttes teravalt “mudelmaailmast”, mis oli vastuvõetav vanadele kreeklastele, Püha Paulusele, keskaegsele inimesele jne ja milles need elasid. Sparta omailm erines teravalt Ateena omast ja suurt osa füüsilistest ressursidest, mida nad ühises jagatud keskkonnas omandasid, kasutati otsustamiseks, milline mudel peab domineerima, või isegi üksteise välja juurimiseks. Rooma püüdis hävitada mitte niivõrd Kartaago omailma füüsilist vooderdust, kuivõrd seda omailma ennast, mida see vooderdus püsti hoidis.

Kogemuse seisukohast on reaalsuse mõiste ja omailma mõiste lahutamatud. Siiski, mis on inimese omailma juures erilist, võrreldes puhttunnetuslikul tasandil struktureeritud teadvusega, on justnimelt võimalus avastada, et omailm ja keskkond (ehk füüsiline ümbrus) ei ole ikkagi ulatuselt kattuvad. Paljalt sellisest kahtlusest, et aru saamine erineb tunnetamisest, kerkib esile ühelt poolt kogu teaduse ja tehnoloogia projekt ja teiselt poolt moraalsus, vastanduses kommete.

Küsimus märgitoimest meie eneste kogemuse kontekstis on seega alustpanev küsimus kõikide omailmade allika kohta (objektilisuse teke tema *realiseeritud erinevuses* füüsilisest keskkonnast kui sellisest) ja vormivast aspektist on see küsimus, kuidas objektilisuse sees seda füüsilisest keskkonnast *erinemist realiseeritakse*. See realiseerimine on, nagu me näeme, võrdne keele leiutamise või — mis teeb sama välja — tekstuaalsuse tekkega. Kohe kindalasti võivad füüsilises looduses endas, enne igasuguse elu tekkimist ja hiljem sellest sõltumatult, olla töös mingid semioosi vormid. Kuid ainult omailmas kohtame me esimest semioosi nähtust tema täies toimes, ainult siin kohtame selget mõistmist, milline on põhiline märgile omane funktsioon: “tagasiviitamine” ehk *renvoi*, sõna, millega Jakobson “tabas osavalt ära iga viimase kui

lines of objectification, both within itself and in its relations with the external environment physical as such.

The Umwelt in principle, thus, is a "model world" from the point of view of possibility: it is one of the infinite variety of possible alternatives according to which the bare physical furnishings of the environment can be arranged and incorporated into an architectural superstructure of possible experiences, supposing especially this or that biological form. But from the point of view of its inhabitants, an Umwelt is the actual world of experience and everyday reality. In comparison to this actual world of experience, the preajacent physical in its proper being is secondary, derivative, and not necessarily recognized according to the intrinsic requirements of its own being.

We think today, for example, generally, that a human Umwelt incorporating the institution of slavery is a less acceptable species-specific habitat than one that is free of slavery. The "model world" of the twentieth century is sharply different in this regard from the "model world" acceptable to and inhabited by the ancient Greeks, Saint Paul, medieval man, and so forth. The Umwelt of Sparta differed sharply from that of Athens, and much appropriation of physical resources within the shared environment was put to the use of determining which objective model should dominate over or even supplant the other. Rome sought to destroy not the physical lining of the Carthaginian Umwelt so much as the Umwelt itself as sustained by that lining.

The notion of reality and the notion of the Umwelt are, from the point of view of experience, inseparable. Yet what is distinctive about human experience in contrast to a purely perceptually structured consciousness is, quite precisely, the discoverability that Umwelt and environment (or physical surroundings) are yet not coextensive. From this bare suspicion of the understanding in its difference from sense arises the whole enterprise of science and technology, on the one hand, and morality as distinct from mores, on the other.

The problem of the action of signs in the context of our own experience, therefore, is, fundamentally, the problem of the common source of all Umwelts (the emergence of objectivity *in its difference realized* from the physical environment as such), and, formally, the problem of the emergence within objectivity of the *realization of its difference* from the physical surroundings. This latter realization, we shall see, is tantamount to the invention of language or — what comes to the same thing — the advent of textuality. There may be forms of semiosis already at work in physical nature itself anterior to the advent of anything living and continuing independent of it, to be sure. But only with the

klassikalisele valemile *aliquid stat pro aliquo*⁹ (miski tähistab midagi muud) vastava märgiprotsessi loomuse ja pani need protsessid kindlalt paika¹⁰, nagu Sebeok selle osavalt sõnastas, kuid mis, nagu ma hiljem taipasin, vajab siiski kahekordset ümbervaatamist, kui ta ühelt poolt peab välistama isegi võimaluse, et teda tõlgendatakse kartesiaanlikult¹¹, ja teiselt poolt peab hõlmama ka kolmasuse küsimust, määratledes märke kui vähemale taandamatult *triaadilisi* suhteid.¹²

See asjaolu on üks kõige olulisemaid, millele märgiga seoses osutada tuleb: ei ole olemas objekti, mis *oma objektilisuses* ei sõltuks temaga samaaegselt märgitoimest, mis teeb kogemuses kohalolevaks midagi muud, kui ta ise, midagi, mis ta ise ei ole.

Veel üks oluline märkus selle kohta, mis on kogemusele liigiomast inimese omailmas, on hästi sõnastatud Maritaini¹³ tähelepanekus: ühelt poolt kasutavad märke ka loomad peale inimese, kuid nad ei tea, et märgid on olemas; teiselt poolt on keele teke ja tähistussuhte mõistmine kui selline — tähistussuhe kui miski, mis erineb märgikandjast ehk semioosi aluseks olevast märgi meeltega tajutavast kehastusest, ning erineb ka tähistatavast objektist — üks ja seesama asi. Sest “see mis määrab keele, ei ole nimelt sõnakasutus ega ka kokkuleppel põhinevate märkide kasutus, see on igasugune märgikasutus, mis sisaldab teadmist või teadlikkust tähistussuhtest”.¹⁴ Sellisel juhul seisneb suhe kui selline vormivalt ja rangelt — mitte alustpanevalt ja tajuliselt — *märgis* selle tõelises olemuses: “ja seetõttu potentsiaalses piiritusel” — mida hilisemad autorid on nimetanud “piirituks semioosiks”; “see on märgikasutus

⁹ See on valem, mida Jakobson (1979) kasutab andmaks “tagasivaadet semiootika arengule”. See on suurepärase valem nii kaugele, kui ta läheb, ehkki ma hakkasin mõistma, ehk liigagi hilja (vt kaht järgmist joonealust märkust), et ta ei lähe piisavalt kaugele, haaramaks ühelt poolt hilise ladina määratluse “*id quod repraesentat aliud a se potentiae cognoscenti*” olemust, mis heidab kõrvale vanade stoikute ja augustiinliku seose märgi ja tema tajutava sisu kui märgikandja vahel, ning teiselt poolt haaramaks semioosi olemuslikku avatust mittekoognitiivsetele tegelikkustele.

¹⁰ Sebeok 1984a: 66.

¹¹ Deely 1993a.

¹² Deely 2001a: 721–722.

¹³ Maritain 1957: 52–54.

¹⁴ Semiootiline lähenemine keelele, mida selles liinis edasi on arendatud, toetaks seega Peirce’i väidet (c.1902a:l.250), et “keele päritolu küsimus” on küsimus, “mis tuleb ära otsustada enne, kui lingvistika saavutab oma lõpliku kuju”. See on esitatud vastuväitena Pariisi Lingvistika Ühingule, mis leidis oma avamanifesti *Statuts* (1868: 3) teises lõigus, et mitte mingisugust arutlust keele päritolu kohta ei tohiks lingvistikateaduse teemade sekka lasta.

Umwelt do we encounter in its full actuality the first phenomenon of semiosis, the explicit realization of the function essential to the sign: 'referral' or *renvoi*, the word by which Jakobson, as Sebeok well put it⁹ "deftly captured and transfixed each and every sign process conforming to the classic formula, *aliquid stat pro aliquo*" (one thing standing for another),¹⁰ which yet requires a twofold revision, as I later came to realize, if, on the one hand, it is to elude even the possibility of a Cartesian interpretation,¹¹ and, on the other hand, to capture also the point of Thirdness in identifying signs as irreducibly *triadic* relations.¹²

This point is among the most fundamental points to be made in regard to the sign: there is no object that does not depend *in its objectivity* on the simultaneous action of the sign as making present in experience something other than itself, something that it itself is not.

The further point concerning what is species-specific to experience in a human Umwelt is well-made through an observation of Maritain:¹³ on the one hand, animals other than humans make use of signs, but they do not know that there are signs; on the other hand, the birth of language and the grasp of the relation of signification as such — as distinct from the sign vehicle, or sensible embodiment of the sign as ground of semiosis, as well as from the object signified — are the same. For "what defines language is not precisely the use of words, or even of conventional signs; it is the use of any sign whatsoever as involving the knowledge or awareness of the relation of signification".¹⁴ In this relation as such

⁹ Sebeok 1984a: 66

¹⁰ This is the formula Jakobson employs (1979) as providing "a retrospective glance over the development of semiotic". It is an excellent formula as far as it goes, though I belatedly came to realize (see the following two footnotes) that it does not go far enough fully to capture the essence of the late Latin formula ("*id quod repraesentat aliud a se potentiae cognoscenti*") in rejecting the ancient Stoic and Augustinian linkage of the sign to a sensible content as its vehicle ("*signum est quod praeter species quas ingerit sensui, aliud facit in cognitionem venire*"), on the one hand, and, on the other hand, fully to capture the essential openness of semiosis to non-cognitive virtualities.

¹¹ Deely 1993a.

¹² Deely 2001a: 721–722.

¹³ Maritain 1957: 52–54.

¹⁴ A semiotic approach to language pursued along this line, thus, would support Peirce's contention (c.1902a: 1.250) that "the question of the origin of language" is one "which must be settled before linguistics takes its final form", as against the Linguistic Society of Paris which adopted as the second article of its founding *Statuts* (1868: 3) that no communication concerning the origin of language be admitted into discussions of linguistic science.

niivõrd, kuivõrd ta annab teada, et meel on täheldanud tähistussuhet ja selle esile toonud”.

See saavutus teeb võimalikuks teksti ja tekitab sellega piiri, millest edasi zoosemioos muutub spetsiifiliselt inimsemiootiliseks. Sel hetkel avaneb liigiomaselt suletud maailm lõpmatuse võimalusele, zoosemioos muutub inimsemioosiks, mis võib minna edasi lõpmatuseni.¹⁵

C. INIMESTE LIIGIMANE SEMIOOS

Kui tähistamissuhet kord juba on hakatud mõistma omaette, eraldiseisvana konkreetsest objektist, mis tähistab teist konkreetset tähistatavat objekti, saab võimalikuks selle suhte lahutamine igast konkreetsest objektilisest märgikandjast ja, võttes selle nähtamatu sisu enda edasiste esituste aluseks, ühendada see hoopis mõne muu objektiga. Valiku kaudu toimib see teine objekt nüüd algse märgikandja asemel — see tähendab, et nüüd toimib ta kui alus suhtele, millele pandi alus juba kusagil mujal. Sellise valiku võimalusega kerkib esile objektiliselt uut sorti märk ja uut sorti tähistamisviis — *kokkuleppeline* märk.

See, mida meie nimetame “keelemärkideks”, on vaid kokkuleppeliste märkide eriline sort või alaliik. Selle alaliigi liikmed on kogu oma aluse ulatuses suvalised, ehkki nad on loomulikud, kuivõrd nad moodustuvad suhtest ei sugugi vähemal määral (ja justnimelt samal määral) kui mõnd teist sorti märgid kui sellised — näiteks märgid, mis kehastavad seoseid, mis on füüsilised enne, kui nad muutuvad ka objektilisteks ja sotsiaalseteks (nii nagu näiteks seosed pilvede ja vihma ning suitsu ja tule vahel); või märgid, mis moodustuvad seostest, mis on objektilised pigem

¹⁵ Sebeok (1989b:83), võttes õigupoolest üles vana vastuseisu, mis on märgiõpetuse seisukohalt äärmiselt huvitav (vrd Poinso 1632a: teine sissejuhatus, eriti 102/ 23–25 ja 102/36–105/13; Lisa C, eriti 380/23–381/40), märgib, arvata-vasti poleemikas idealistliku määratlusega, mis on literaatide halbade kommete seas vohama hakanud, et “semioos ei ole mingil juhul piiritu (välja arvatud ehk metafüüsilises mõttes).” Kuid mis ei saa semioosis juhtuda potentsiaalselt või lihtsas rakenduses, on just see, mis juhtub semioosis, kui teda tähistatakse tema aktuaalsuses — nimelt teksti loomisel: suhted kui sellised tehakse teiste suhete alusteks (ja loomulikult ei ole midagi, mis takistaks eriti füüsikut, tänu inim-semioosile, mille kaudu füüsika ja matemaatika — millel füüsika oma toimumis- viisid sõltub — eksisteerivad, teoretiseerimast ja seejärel risti vastupidist väitmast).

Seega on asi selles, et semiootika seletab lõputu tootmise võimalust inimsemioosis ja eriti loomuliku keele lausetes, ilma et ta peaks postuleerima erilise intelligentsist eraldiseisva “keelevõime” olemasolu (Chomsky 1968).

consists formally and strictly, as distinct from fundamentally and perceptually, the *sign* in its proper being: “and therefore a potential infinity” — what later authors have called ‘unlimited semiosis’; “it is the use of signs in so far as it manifests that the mind has grasped and brought out the relation of signification”.

This feat opens the possibility of a text and establishes therewith the boundary beyond which zoösemiosis becomes specifically anthroposemiotic. At this moment the specifically closed Umwelt is opened up to the prospect of infinity; zoösemiosis becomes anthroposemiosis, capable of a progression into infinity.¹⁵

C. SPECIES-SPECIFICALLY HUMAN SEMIOSIS

Once the relation of signification has been grasped on its own, as distinct from a particular object signifying another particular object signified, it becomes possible to detach that relation from any particular objective sign vehicle and, taking this invisible content itself as the basis for further representations, to attach it, instead, to some other object. This other object will now serve, by choice, in lieu of the original vessel — that is, will now serve as ground for a relation originally grounded elsewhere. With the possibility of such a choice, a new kind of sign and a new mode of signifying comes into existence objectively, the *stipulable* sign.

What we call “linguistic signs” are a specific variety or sub-species of the stipulable sign. The members of this sub-specific set are arbitrary in their ground over-all, although natural inasmuch as they consist in

¹⁵ Sebeok (1989b: 83), resuming in effect an ancient controversy of the greatest interest for the doctrine of signs (cf. Poinot 1632a: Second Preamble, esp. 102/23–25 and 102/36–105/13; Appendix C, esp. 380/23–381/40), observes, presumably against an idealist formulation that has become current in the wrong ways among semiotic *literati*, that “semiosis is by no means unlimited (save perhaps in a metaphysical sense).” But what cannot happen in a semiosis either virtual or simply exercised is precisely what happens in a semiosis signified in its very actuality — that is to say, in the making of a text: relations as such are made to found other relations (and, of course, there is nothing to prevent the physicist in particular, thanks to the anthroposemiosis through which physics and the mathematics on which it depends modally exist, from hypothecating and consequently asserting the opposite).

It is thus that semiotics explains infinite generability in the sphere of anthroposemiosis and of sentences within language in particular, without having to postulate (Chomsky 1968) a separate “faculty of language”, distinct from intelligence.

assotsiatiivselt kui füüsiliselt (nagu näiteks seosed küünlatule ja armastajate, salvrätikute ja einestamise vahel); või seosed, mis on pigem manipulaatiivsed kui kokkuleppelised (näiteks nagu kangivajutuse ja toidukaasi saamise vahel); või sotsiaalsed märgid, mis tulenevad ainult kultuurilisi ja objektilisi seoseid sisaldavast keelest (nagu näiteks seos lipu ja riigi vahel). Suutlikkus keelemärkide tegelikku kokkuleppelisust aduda, vastandina järeltuste tegemisele vaid nende meelega tajutavate aspektide põhjal, on just see, mida peetakse silmas “intelligentsuse” all keelelise kompetentsi liigiomases tähenduses.¹⁶ Nagu ütleb Johansen¹⁷, on säärane suutlikkus “semiootilise kompetentsi alaliik”, mis laotab bioloogilise liigiomasest kompetentsi peale lamarcklikus mõttes ajaloolise ja arengulise mõõtme, viies nii liigi objektilisse maailmasse sisse seda maailma läbiva tekstuaalsuse elemendi.

Kasutades vanemat mõistestikku “kujutluspilt” (*image*) ja “kujutus” ja eel-zoosemiootilisi kontseptuaalseid lähtekehti, üritas Maritain seda olukorda sõnastada järgmiselt:¹⁸

Tavaliselt on lapse arengus oluline, et kujutus “jõustuks” meelte kaudu ja teda elatakse läbi, enne kui ta kujutlusena sünnib; on vajalik, et tähistussuhet esmalt *rakendataks* aktiivselt žestis, hüüatuses, meelelises märgis, mis on tihedalt seotud väljendada tahetud sooviga. Selle tähistussuhte *teadmine* tuleb hiljem ja see tähendab *kujutluse* omamist sellest, mida tähistatakse, isegi kui see kujutus on vaid implitsiitne. Loomad ja lapsed kasutavad seda tähistamist, nad ei taju seda. Kui laps hakkab seda tajuma (kui ta seda kasutab, kui ta mängib sellega, isegi kui puudub tõeline vajadus, millele see [käitumine] vastaks) — sel hetkel on sündinud kujutus.

¹⁶ See on ka väljendi “mõistuslik elu” tähendus, nii nagu raadioastronoomid seda tõsimeeli oma kahtlemata tähelepanuväärsete (kui mitte kahtlemata tähelepanuväärsetel primitiivsetel) instrumentide poolt objektiliseks muudetud füüsiliste stiimulite seast otsivad. On ebatõenäoline, et selline eluilm — radikaalselt paindlik ja avatud eluilm, sellisena nagu Husserl seda näitas olevat täppis- ja humanitaarteaduste aluseks, vastanduses maailmadega, mis on parimal juhul osaliselt paindlikud ja mis panid lõpuks terveid teisi liike enesesse kapselduma — on vahetult külgneva ümbruse füüsilises tervikus välja arenenud vaid ühel korral ja ühes kohas. Olgu kuidas on, märkide mõistmine, vastandina nende pelgale kasutamisele, algab just sellise liigi maailmast, mis on võimeline füüsilis-objektilisi sissetunge tema sfääri edasiseks mõtiskluseks ära märkima.

¹⁷ Johansen 1985: 279.

¹⁸ Maritain 1957: 53.

relationships no less than (and precisely as do) other kinds of signs as such — for example: signs embodying connections that are physical before becoming also objective and social (such as the connections between clouds and rain or smoke and fire); or signs formed of connections that are objective associatively rather than physically (such as the connections between candlelight and lovers, napkins and meals); or of connections that are manipulative (such as pressing a lever and receiving a pellet of food) rather than stipulative; or social signs subsequent to language embodying connections which are only objective and cultural (such as the connection between flag and country). The ability to grasp the actual stipulation of linguistic signs, in contrast to making associations based on their perceptible aspects, is just what is meant by “intelligence” in the species-specific sense of linguistic competence.¹⁶ This ability is “a subspecies of semiotic competence”, as Johansen says,¹⁷ which overlays the biological species-specific competence with a developmental dimension historical in a Lamarckian sense, thus introducing into the objective world of the species the permeating element of textuality.

Using the older terminology of images and ideas along with conceptual premises that are pre-zöosemiotic, Maritain attempted thus to describe the situation:¹⁸

Normally in the development of a child it is necessary that the idea be “enacted” by the senses and lived through before it is born as an idea; it is necessary that the relationship of signification should first be actively *exercised* in a gesture, a cry, in a sensory sign bound up with the desire that is to be expressed. *Knowing* this relationship of signification will come later, and this will be to have the *idea*, even if it is merely implicit, of that which is signified. Animals and children make use of this signification; they do not perceive it. When the child begins to perceive it (then

¹⁶ This is also the meaning of “intelligent life” in the sense of what radio astronomers earnestly search for among the physical stimuli rendered objective by their remarkable (if no doubt remarkably primitive) instruments. It is improbable that such a lifeworld — a radically flexible and open *Lebenswelt* such as Husserl showed at the base of the sciences and the humanities, in contrast with the *Umwelten* at best partially flexible and finally encapsulated wholes of other species — has evolved only once and at one place in the physical totality of the preadjacent surroundings. Be that as it may, it is from within the *Umwelt* of such a species, a species able to mark for subsequent contemplation physically objective protrusions into its sphere, that the understanding of the sign, in contrast to its bare use, begins.

¹⁷ Johansen 1985: 279.

¹⁸ Maritain 1957: 53.

Kuid see kirjeldus ei täida oma eesmärki, juhul kui me *edasi* ei selgita, et seotud elementide lahutatus suhtest saavutatakse sellisel moel, et suhe, mis oma tõeliselt olemuselt on tajumatu, võib muutuda objektiliseks vundamendiks või aluseks, mis saab justnimelt sellisena (see tähendab, *tajumatuna*) *edasi* toimida, tähistades või esitades uuesti mingit muud suhet. (Kas see teine suhe lõpeb objektil, mis on omakorda *samuti* tajumatu, ei ole oluline, ehkki selline juhtum rõhutaks kõnealusele semioosile eriomast.) Näiteks võib koer, kes ootab õuepääsemist, tõepoolest õppida teesklema väljajooksmisvajadust kui viisi oma isandat manipuleerida, "isegi kui puudub tõeline vajadus, millele see [käitumine] vastaks". Ja siiski ei sündinud sel hetkel kõnealuses tähenduses kujutlus, ükskõik kui mänguliseks koer oma pingutustes ka ei muutuks.

Inimese maailma ja teiste tunnetavate organismide maailmade vahelise erinevuse tuumaks on "kujutlus" selles spetsiifiliselt semiootilises mõttes: suhet, milles tähistamine seisneb, mõistetakse tema tõelises olemuses kui ühtaegu tajumatut ja nii antud tähistatavast kui antud märgikandjast eraldatavat — ja seetõttu kui midagi, mida saab ükskõik millisest konkreetsest märgikandjast lahutada ja teise märgikandja külge siduda või ka suunata mõnele teisele objektile või ka sellele samale objektile, ainult et tema uute lisandustega. See erinevus teeb teksti kui sellise võimalikuks.

Tekstid ei ole ainult kirjanduslikud. Tekstiks võib olla ülepea ükskõik milline füüsiline struktuur, mida pandi semiootilises mõttes kujutlusi kehastama. Õigupoolest on selles radikaalses mõttes kogu kultuur tekst.¹⁹ Selles mõttes on kultuur kui tekst märkide võrgustik, mille artikulationide sõrestik on valitud kriitilise tähtsusega sõlmpunktides, ehkki mitte kõigis sõlmpunktides (mis oleks võimatu, mõistatavuse viimase piirini on mindud näiteks Joyce'i teoses "*Finnegans Wake*"). Neid kriitilisi sõlmpunkte valitakse üksikjuhtudel erinevalt ja erineval määral, kuid valituina on nad sellest tulenevalt ka algsetest valikutest sisuliselt lahusesisvad ja ühiskonna käitumismallide kaudu *loomulikustatud* kui "tavad" kategoorilises stiilis "meie siin teeme asju nii (soovitavalt ilma mõtlemata)".

Võrgustikul on hierarhiline või poolhierarhiline struktuur, mis on seotud võrgustiku raames kogetud objektide füüsilise poolega.²⁰ Seega

¹⁹ Vrd Danow 1987.

²⁰ Hjelmlev teeb märkuse siia puutuva naiivse realismi kohta (1961: 22–23): "Naiivne realism eeldaks ilmselt, et analüüs koosneb vaid teatud objekti jagamisest osadeks, st teisteks objektideks, siis omakorda nende jagamisest osadeks, st jälle uuteks objektideks jne. Kuid isegi naiivne realism pörkaks kokku vajadusega valida mitme erineva jagamisviisi vahel. Peagi ilmneb, et oluline ei ole objektide

exploits it, toys with it, even in the absence of the real need to which it corresponds) — at that moment the idea has emerged.

But this description fails in its purpose, unless it is *further* made clear that the detachment of the relationship from the related elements is achieved in such a way that the relation in its proper being as imperceptible can be made an objective foundation or basis that, directly as such (that is, *as* imperceptible), is able *further* to serve to stand for and represent some other relationship yet again. (Whether that other relationship terminate at an object that is *also* imperceptible in turn is not what matters, although it does emphasize what is distinctive to the semiosis in question). A dog, for example, wanting to be let out, can indeed learn to fake the need to evacuate as a way of manipulating its master “even in the absence of the real need to which it corresponds”. And yet, at that moment, an idea in the sense in question has not emerged, no matter how playful the dog may become in its efforts.

At the heart of the difference between the human Umwelt and the Umwelt of other cognitive organisms is the “idea” in this specifically semiotic sense: the relationship itself that constitutes signification is grasped in its proper being at once imperceptible and distinguishable both from a given signified and from a given sign-vehicle — and therefore as detachable from any given vehicle and attachable to any other vehicle, as well as directable to some other object, or to the same object only, in its new attachment. This difference makes for the possibility of a text as such.

Texts are not only literary. They can be any physical structure at all made to embody ideas in the semiotic sense. Indeed, the whole of culture, in this radical sense,¹⁹ is a text. In this sense, culture as a text is a network of signs whose lattice of articulations is chosen at critical nodes, though not at all nodes (which would be impossible, an outer limit of the intelligible, pushed, for example, in Joyce’s *Finnegans Wake*). These critical nodes are chosen differently and to different degrees in individual cases but are also, as chosen, subsequently detached in effect from the initial choices and *naturalized* through the habit-patterns of a community as “conventions” in the strong sense of “the way we do things (by preference unthinkingly) here”.

The network exhibits a hierarchical or quasi-hierarchical structure relative to the physical side of the objects experienced within the

¹⁹ Cf. Danow 1987.

kehastab tehnoloogiline artefakt kriitiliselt kontrollitud kokkuleppelise suhte osapooli samavõrra kui kunsti- või kirjanduslooming ja kõik nad kolm oleksid võrdselt heaks dokumentaalmaterjaliks tuleviku ajaloolasele või antropoloogile või tulnukale, kes üritab mõista inimese tänapäevast maailma. Siiski, samas kui tehnoloogilises seadeldises kehastunud objektilised suhted on *oteselt* seotud ka tema füüsilise ehituse *kui sellisega*, selleks et üldse instrumendina toimida, domineerivad kunstilises struktuuris kehastunud objektilised suhted terviku füüsilise ehituse üle hoopis teisel moel. Lõppude lõpuks kipuvad kirjanduslikku teost moodustavad objektilised suhted olema oma kehastuse, st oma meeleliselt ligipäätava aluse suhtes üsna vaba muutuja. Sel põhjusel kaldub kirjutatud sõna toimima kui teksti mõistmise peamine analoogmudel, kuivõrd siin esitatakse tähistussuhet kriitilisele (st kultuurilisele) kontrollile alluvana ja mitte lihtsalt, vaid sellisel kujul, mis on kriitilisele kontrollile kõige enam allutatud (st keelelisel kujul), samas kui ta oma esitusviisis säilitab siiski püsivuse (kirjutatud sõna vastanduses suulisele).

Teksti loomine tähendab seega teadlikuks muutumist erinevusest füüsilise keskkonna ja objektilise maailma vahel ja selle erinevusega mängimist, ehitades seeläbi märgisüsteemi, mis on sellest erinevusest ühtaegu selgelt teadlik ja teiselt seda soodustav. Teksti loomine tugineb arusaamisele, et "objekti roll semioosis ei piirne sellega, et olla element

jagamine osadeks, vaid analüüsi läbiviimine moel, et see langeb kokku nende osade vastastikuse sõltuvusega ja võimaldab meil nendest adekvaatset käsitlust anda. Sel moel muutub analüüs adekvaatseks ja metafüüsilise teadmiseteooria seisukohast võib öelda, et ta peegeldab objekti ja tema osade "loomust".

"Kui me visandame kõik, mis sellest tuleneb, jõuame me järeldusele, mis on analüüsi printsiibi mõistmiseks ülimalt oluline: nii uurimisalune objekt kui selle osad eksisteerivad ainult tänu nende sõltuvustele; uurimisaluse objekti kogutervikut saab määratleda vaid osade kogusumma abil ja iga tema osa saab määratleda vaid sõltuvussuhte abil, mis seob teda ja teisi juhitavaid osi tervikuga ja selle järgmise astme osadega ja nende sõltuvussuhete terviku kaudu, millega need järgmise astme osad seotud on. Olles seda mõistnud, ei ole naiivse realismi 'objektid' meie seisukohast midagi muud kui selliste sõltuvuskimpude lõikumiskohad. See tähendab, objekte saab kirjeldada ainult nende abiga ja teaduslikult saab neid mõista ainult sel moel. Need sõltuvused, mida naiivne realism objekte eelduseks pidades teisejärgulisteks peab, muutuvad sellest seisukohast esmätähtsateks, olles nende lõikumispunktide eelduseks."

Poinsot (1632: 270/39–43 ja mujal) lõi väljaandest Cajetan 1507 pärinevat valemit rakendades oma semiootikasse aluse Hjeltslevi tähelepaneku jaoks: "Asjade *kui asjade* erinevused on hoopis midagi muud kui *asjade-objektide* ja objektide olemuste erinevused. Ja asjad, mis erinevad ühtemoodi või enamgi kui ühtemoodi ühes liinis, võivad teises liinis üldse mitte erineda või erineda teisel moel."

network's frame.²⁰ Thus, a technological artifact embodies critically controlled and stipulated relativities no less than does an artistic or literary creation, and all three would serve as documentary evidence to some future historian or anthropologist or to an extraterrestrial seeking to understand the contemporary human Umwelt. But, whereas the objective relations embodied in the technological device *directly* relate *also* to its physical constitution *as such* in order for it to function as an instrument, the objective relations embodied in an artistic structure dominate the physical constitution of the whole in quite another fashion. Finally, the objective relations constitutive of the literary work tend to be a variable relatively free in respect to their embodiment, that is, their sensorially accessible base. For this reason the written word tends to function as the primary analogate for our understanding of text, inasmuch as here the relation of signification is exhibited not only as subject to critical control (that is, as cultural) but also in the form most subject to critical control

²⁰ Hjelmslev's remarks à propos of naive realism pertain here (1961: 22–23): "Naive realism would probably suppose that analysis consisted merely in dividing a given object into parts, i.e., into other objects, then those again into parts, i.e., into still other objects, and so on. But even naive realism would be faced with the choice between several possible ways of dividing. It soon becomes apparent that the important thing is not the division of an object into parts, but the conduct of the analysis so that it conforms to the mutual dependences between these parts, and permits us to give an adequate account of them. In this way alone the analysis becomes adequate and, from the point of view of a metaphysical theory of knowledge, can be said to reflect the 'nature' of the object and its parts.

"When we draw the full consequences from this, we reach a conclusion which is most important for an understanding of the principle of analysis: both the object under examination and its parts have existence only by virtue of these dependences; the whole of the object under examination can be defined only by their sum total; and each of its parts can be defined only by the dependences joining it to the other coordinated parts, to the whole, and to its parts of the next degree, and by the sum of the dependences that these parts of the next degree contract with each other. After we have recognized this, the 'objects' of naive realism are, from our point of view, nothing but intersections of bundles of such dependences. That is to say, objects can be described only with their help and can be defined and grasped scientifically only in this way. The dependences, which naive realism regards as secondary, presupposing the objects, become from this point of view primary, presupposed by their intersections."

Poinsot (1632: 270/39–43, and elsewhere passim), applying a formula from Cajetan 1507, established within his semiotic the ground for Hjelmslev's point: "The differences of things *as things* are quite other than the differences of things *as objects* and in the being of object; and things that differ in kind or more than in kind in the one line can differ in the other line not at all or not in the same way."

kogemuslikus situatsioonis, mida tõlgendatakse, et öelda, kas sümbol kehtib või mitte”, nagu ütleb Johansen²¹. Teksti loomine tähendab seega toimida märgikasutuses vastavalt nii, et struktureerida objektilisust vabalt selliste piirjoonte ja sellise moega, mis on ligipääsetav ainult liigikaaslastele, see tähendab teisele organismile, kes on võimeline seda arusaamist jagama ja mõistma märke, mis on selle põhjal kujundatud (st kodeeritud vastavalt märgistruktuuri tajutavale mõõtmele taandamatutele ja selle põhjal ligipääsmatutele mallidele). Teksti loomine on seega üks unistamise viise.

Selle toimeviisi mõistmiseks on vaja selgitada kaht mõistet: kood ja kujutus.

D. INIMSEMIOOSI MÄRKIDE “KONVENTSIONAALSUS”

Kui mõistet “kujutlused” semiootiliselt määratleda, st kui üksikisiku avastust, et suhe kui selline on seos ja erinevus märgi ning tähistatava vahel, kerkib küsimus, kuidas sellist avastust jagatakse? Kuidas taibatakse, et tähistussuhe iseenesest on lahutatav märgikandjast ja pigem seotav selle teise märgikandjaga, mida antakse suhtluses edasi tema erinevuses? See on küsimus, mille vastuseks pakuksin mõistet “kood”. Teisisõnu, “kujutus” on siseilmale seesama, mis kood on inimesele liigiomasele omailmale (sõltumatult asukohast planeedil). Mõista teksti on seesama, mis mõista inimese eluilma talle eriomases.

Kogemuse kaudu õppiva looma tajud ja inimlooma uskumused, mis on allutatud mõistuslikule kriitikale, on tekstuaalsuse kui inimesele liigiomase objektilisuse vormi võtmeks. Väljamõeldiste seas eristame me kahte erinevat sorti ikoonilisi vorme; kujutluspildid, mis tulenevad vastavusest meeletajude kaudu ligipääsetavate (vastava bioloogilise võime olemasolul) objektide kui selliste vahel, ja kujutlused ehk kontseptsioonid, mis väljendavad tähistussuhteid neile kui suhetele omases olemuses (st sõltumatuna nende subjektilisest alusest ja järelikult, kuivõrd nad on igasugusest konkreetsest märgikandjast lahutatavad, objektina, mida seotakse mujal ja muudmoodi objektilise alusega). Kujutlused selles tähenduses, kontseptsioonid maailma tajumuste hulgas, on inimsemioosile eriomased ja määravad sellele liigiomaselt iseloomuliku.

Kuid selleks, et luua alust *jagatud* kontseptsioonidele, peavad need kujutlused olema kehastatud avalikult ligipääsetavas objektilises struktuuris, mis aga pole nii seni, kuni nende ainuke kehastus on selle inimese

²¹ Johansen 1985: 235.

(that is, the linguistic form) while still retaining permanence in the exhibition (the written in contrast to the spoken word).

To create a text is therefore to become aware of the difference between physical surroundings and objective world and to play with this difference, thereby erecting a system of signs at once expressly in consciousness of the difference and enhance of it. To create a text is predicated on the understanding that "the role of the object in the semiosis is", as Johansen puts it,²¹ "not confined to being an element in an experiential situation interpreted to tell if a symbol applies or not". To create a text is hence to proceed accordingly in the use of signs freely to structure objectivity in a contour and manner accessible only to a conspecific, in the precise sense of another organism able to share that understanding and to grasp signs fashioned on its basis (that is to say, encoded according to patterns neither reducible to nor accessible within the perceptible dimension as such of the sign structure). To create a text is thus a function of musement.

For an understanding of this function two terms must be clarified: code and idea.

D. THE "CONVENTIONALITY" OF SIGNS IN ANTHROPOSEMIOSIS

When the term "ideas" is defined semiotically, that is, as the individual discovery of relation as such as the connection and difference between sign and signified, the question becomes: how is such a discovery shared? How is a relation of signification grasped for itself as detachable from this sign-vehicle and attachable rather to that one, communicated in its difference? That is the question to which the term "code" is proposed as answer. In other words, "idea" is to *Innenwelt* as code is to *Umwelt* as species-specifically (and regardless of planetary location) human. To understand what a text is and to understand the human lifeworld in what is specific to it are the same.

The perceptions of an animal that learns through experience, and the beliefs of a human animal as subject to rational criticism, are keys to textuality as the species-specific human form of objectivity. We distinguish among "fancies" the two distinct iconic forms: images, derivable from and reducible to a correlation between objects sensorially accessible as such (given a specific biological endowment), and conceptions or ideas, which express relations of signification in the being proper to them

²¹ Johansen 1985: 235.

ajukooses, kelle peas antud kujutus kuju võttis. Teatud objektiline suhe, mida nähakse tema lahutatavuses, peab olema mitte ainult alusest lahutatud, vaid ta peab olema ka seotud millegi muuga: talle peab olema omistatud uus alus sellisel moel, et seda uut alust saab omakorda kogeda kui algselt kusagil mujal adatud objektilisusega suhestatud märgikandjat. Kood on meeleliselt ligipäätava elemendi panemine vastavusse ja proportsiooni objektilisusega, mida sellele vastavaks peetakse. Kujutus peab olema vastavuses kogemuse mingi füüsilise elemendiga, mida peetakse aluseks suhtele, millest kujutus selgelt koosneb. See vastavus on see, mis moodustab *koodi* tema erinevuses kujutlusest.

Kood ja kujutus on ühtmoodi loogilised tõlgendid,²² kuid sellised loogilised tõlgendid, mida kord käsitletakse siseilma (kujutus), kord maailma poole pealt (kood). Seega kanaliseerib ja juhib kood objektidevahelisi suhteid avalikult ligipäätaval moel. Kodeerimise selgeks õppimine toob endaga kaasa osalise kahestumise (võiksime öelda, piisava ulatusega kattumise) algse kodeerimise taga seisvate kujutluste lahtikodeerija sees, surudes ses ulatuses peale *ühise kontseptsiooni* (*subjektidevahelise hetke*) ühiselt tajutud objektilisuse sees ja sellest väljaspool. Oma maailma, mis on ise bioloogilise pärandi liigiomaste piirangute tõttu läbi ja lõhki tajuline, muudetakse ja struktureeritakse ümber teiste objektiliste suhete seest, mis ise ei ole bioloogilise pärandi poolt otseselt piiratud. Lühidalt öeldes kuulub kood kogetava objekti ja kujutus kogeva organismi juurde. Kumbki neist toimib, pannes aluse sõltuvussuhtele, millest objektiline maailm koosneb oma terviklikus olemuses, mis eeldab ka füüsilist, ning kanaliseerides ja piiritledes neid suhteid.

Oleme siiani märkinud, et semioos, märgitoime kõige laiemas tähenduses, ulatub kaugele kultuuri piiride taha ja isegi loomaühiskondade piiride taha, hõlmates ka taimse elu dünaamikat ning isegi keemia ja füüsika dünaamikat kvantumtasandini välja, kui võrd ka seal on teemaks *tulevikus toimuv* ja *reeglitatud vastastoime*. Meie tähelepanu on olnud seni tunnetuslikult vahendatud kogemuse kaudu toimival füüsilise keskkonna elementide sissehaaramisel objektilise maailma suhtevõrgustikku ja nende seal ümberpaigutamisel. Oleme keskendunud siseilmadele

²² Üldiselt on tõlgend alus, mille pinnalt objekt märgina toimib. Järelkult eksisteerivad tõlgendid neis semioosi punktides, kus objektid muudetakse märkideks või märgid teisteks objektideks. Kujutlused on tõlgendid, kuid mitte kõik tõlgendid ei ole kujutlused: tõlgendid kui sellised võivad olla ükskõik kas füüsilised või vaimsed. Nagu me selgitasime ülalpool kolmandas peatükis, määravad nad uuenduslikud kohad semioosis objektilise esituse tasandil. Loogilised tõlgendid määravad uuenduslikud punktid intellektuaalses semioosis, see tähendab, arenevas mõistmises.

as relations (that is, as indifferent to their subjective ground and, consequently, as detachable from any given sign-vehicle as object for attachment to an objective ground elsewhere and otherwise). Ideas in this sense, conceptions within perceptions of the world, are unique to, and species-specifically definitive of, anthroposemiosis.

But in order to establish the basis for *shared* conceptions, these ideas must be embodied in a publicly accessible objective structure, which is not the case as long as their only embodiment is the cerebral cortex of the individual for whom a given idea has taken form. A given objective relation, seen in its detachability, must not only be detached but also attached elsewhere: it must be *assigned* a new ground in such a way that that new ground can in turn be experienced as a sign-vehicle relative to the objectivity originally grasped elsewhere. The code is the correlation and proportioning of a sensibly accessible element to an objectivity that is understood as correlated thereto. The idea must be correlated with some physical element within experience that is taken to serve as ground for the relation in which the idea expressly consists. That correlation is what constitutes a *code* in its difference from an idea.

Code and idea alike are logical interpretants,²² but the logical interpretant considered now on the side of Innenwelt (idea), now on the side of Umwelt (code). A code thus channels and directs relations among objects in a publicly accessible way. A mastery of the encoding will result in a partial duplication (a sufficient overlap, we might say) within the decoder of the ideas behind the original encoding, thereby imposing, to that extent, a *common conception* (an *intersubjective moment*) within and beyond the perceptually shared objectivity. The Umwelt, in itself perceptual through and through according to the species-specific constraints of a biological inheritance, is now modified and restructured from within by further objective relations not themselves constrained directly by the biological heritage. Code, in short, belongs to the object experienced and idea to the organism experiencing. Both alike serve to ground, channel, and define or specify the relationships of dependency that comprise the objective world in its integral being subsumptive of the physical.

²² An interpretant in general is the ground on which an object functions as a sign. Interpretants exist, consequently, at those points in semiosis where objects are transformed into signs or signs are transformed into other signs. Ideas are interpretants, but not all interpretants are ideas: interpretants as such are indifferently physical or even mental. They define the points of innovation in semiosis at the level of objective representation, as we explained in chapter 3 above. Logical interpretants define the points of innovation in intellectual semiosis, that is, developing understanding.

vastavate liigiomaste omailmade konstrueerimisele, eesmärgiga luua ligilähedane tüüp, millele vastandatuna võiks nähtavaks muutuda inimese maailma — eluilm — ainulaadne erinevus.

Nagu me nüüd näeme, on selleks erinevuseks tekstuaalsus, mis täpsemalt tähendab objektilisse maailma mõistmise kaudu selliste suhete sisseviimist, mille aluseks ei ole liigiomase bioloogilise pärandiga seotud omailma meeleliselt tajutavad elemendid kui sellised. Need suhted muudavad eraldiseisvana kogetud objektilisust ning lisavad sellele kogemusele kriitilise kontrolli kui võimaluse elemendi. Selline kontroll ei tähenda lihtsalt midagi, mida on muudetud või mida saab muuta lihasepingutuste ja organismi kavatsuse läbi (näiteks nagu kobras, kes mõtleb mägiojale enne ja pärast tammi ehitamist). Ta rikkam tähendus on tunda ära võimalikku selle objektilises olemuses kui midagi erinevat siin ja praegu tegelikkuses antud füüsiliste elementide koguvallast.

Inimese modelleeriva süsteemi (öelgem pealegi — põhiolemuses keele) kohandumine²³ kõne kaudu kommunikatsioonisüsteemiks on seega ainult üks tekstuaalsuse aspekt: täpsemalt aspekt, kus kommunikatiivne kavatsus saab kehastuse, mis erineb teistest eesmärkidest, mis tulevad mängu, kui toime on suunatud keelest väljapoole kodanikuorganisatsioonide, eluasemete, kaubanduse, riietuse jms keelejärgsete struktuuride kehtestamisele. Ka need teised süsteemid on sõltuvad teatud konkreetsel viisil aktualiseeritud kokkuleppelisest märgist (“konventsionaalses märgist”), mille täielik tähendus on omaette käsitletud tähistussuhte, st igasugusest subjektiivsest alusest eraldiseisva tähistussuhte teine võimalik kehastus. Kuid need teised süsteemid peavad arvestama nende materiaalsete kehastustega kui objektidega, mis on loodud selleks, et täita enamaid funktsioone kui kommunikatiivset (maja puhul näiteks on selleks loodusjõududele vastu seismine; masina puhul usaldusväärselt töötamine jne). Keel aga, mis on vastupidi kohandunud suhtlemiseks, ei pea meeleliselt tajutavates elementides kehastumise tõttu kehalist vormi rohkem arvesse võtma, kui on minimaalselt vaja selle ühe funktsiooni tarbeks tema puhtal kujul. Selle funktsiooni jaoks ei ole vaja enam, kui edastada kood, millele vastavalt kujutlustest moodustuvad suhted on siseilmast omailma üle kantud, ning sellest sõltub ka teiste inimeste kogemus, kes on võimelised koodi mõistma tema konventsionaalses

²³ See on mõiste, mille juurutasid Gould ja Vrba (1982), nimetamaks teist kohandumist, mille läbi organ või funktsioon, mis algselt arendati evolutsiooni käigus välja mingiks üheks tarbeks, pannakse siis täiesti teise kasutusse: antud juhul rakendatakse inimkeelt, mis algselt arenes välja kui eriline modelleeriv süsteem, edasi läbi tõeliste suhete kaudu kommunikatiivsete eesmärkidega vastavalt sellele, mis on talle eriomast.

So far we have noted that semiosis, in the fullest sense of the action of signs, extends well beyond the boundaries of culture, as even well beyond the boundaries of animal societies, to include the dynamics of plant life and even the dynamics of chemistry and physics down to the quantum level insofar as there is a question of *future outcomes* and *law governed interaction*. Our concentration has been on the explicit absorption and redistribution of elements of physical environment within the relational network of objective world through cognitively mediated experience. We have focused on the construction of species-specific Umwelts corresponding to Innenwelts for the purpose of providing the proximate genus in contrast to which the specific difference of a human world — a Lebenswelt — might become visible.

That difference, we now see, is textuality, in the precise sense of the introduction, through understanding, of relations into the objective world that are not grounded in the perceptible elements, as such, of that Umwelt as correlated with a species-specific biological heritage. These relations alter the objectivity itself experienced and add to that experience the element of critical control as a possibility. Such control is not in the bare sense of something modified or modifiable through the muscular effort and plan of the organism (such as, for example, the beaver contemplating a mountain stream before and after building its dam), but in the rich sense of recognizing the possible, in its objective being, as distinct from the whole order of physical elements as such actually given here and now.

The exaptation²³ of the human modeling system (let us say, language in the ground sense) through speech into a communication system is therefore only one aspect of textuality: specifically, that aspect wherein the communicative intention finds an embodiment that is distinct from the other purposes that enter in when action is directed, beyond language, to the establishment of the postlinguistic structures of civil organization, shelter, trade, clothing, and so forth. These other systems, too, depend on the stipulable sign actualized in a determinate way (a “conventional sign”) in the fullest sense of an alternative contingent embodiment of the relation of signification grasped in itself, as distinct from any given subjective ground. But these other systems are required to take account of their material embodiment as objects created to perform more than a communi-

²³ This is the term introduced by Gould and Vrba (1982) to designate the secondary adaptation whereby an organ or function originally developed within evolution for one purpose is then put to another use entirely: in this case, human language, originally developed as a unique modeling system, is then further deployed through real relations to communicative purposes precisely according to what is unique about it.

olemuses (mõistma, et ta on juhuslik oma vahetuks aluseks oleva meelelise ehitise suhtes, kusjuures tema "suvalisus" juhtub sel moel pärinema kokkulepetest tulenevatest kommetest). Seega, ka loomad peale inimese tajuvad erinevust kindrali ja reamehe mundrite vahel, kuid ainult inimloomadel on võimalus seda erinevust mõista mitte selle materiaalse mõju põhjal (sest ka loomad kogeavad sotsiaalseid võimusuhteid), vaid tema vormiva koostisosa järgi (mis on ennekõike kultuuriline ja alles seejärel sotsiaalne).

Ses mõttes võime me nõustuda Barthes'iga, et "igal semiooloogilisel süsteemil on oma keeleline lisand."²⁴ Samal ajal on meie põhiline väide elementaarsem: *igal keelesüsteemil on oma semiootiline ülejääk (surplus)*. Keel ei ole lihtsalt iseseisev süsteem ega ammugi "semiootika, millesse võib tõlkida kõiki teisi semiootikaid".²⁵ Keele struktuuriline iseärasus ei ole ses mõttes piiramatu. Kuid keel on piiramatu selles mõttes, et ta on võimeline kõiki teisi semiootikaid (ja semioose) joondama liigiomasest *bioloogilisest* pärandist vabastatud suhtlusliku kavatsuse trajektoorige. Kaugel sellest, et "keeleline lisand" oleks aluseks kõikidele semiootikatele, pigem käib ta nende ülejäägi ja täiustamise juurde ühiskonnas — see tähendab, siis kui neid semiootikaid muudetakse teistega jagatavaks läbipaistva meediumi ning suhetevõrgustiku (eriti koodide) kaudu ning tõmmatakse neisse viimaseisse, mis läbi objektiline maailm omandab intelligentsuse tekstuuri.

Sellises ühiskonnas arendatakse looduse enese ja eriti biosemioosi kontekste edasi ning muudetakse neid vastavalt objektilistele võimalustele, mida ei olnud sellistena liigi bioloogilises pärandis ja mida see pärand ka ette ei kirjutanud. Pigem avatakse neid võimalusi lamarkliku konventsiooni abil, mis on edasi antav mõistmise abil ümbertöötatud füüsilistes elementides kehastunud omavahel vastavuses olevatest koodidest moodustuva füüsikaülese vahendi kaudu. Sellisesse edasiantavasse konventsiooni kuuluvad ka keelelise suhtluse füüsilised elemendid. Need muutuvad semiootiliselt domineerivateks, kuna nad on igasugusest konkreetsest eesmärgist sõltumatud, selleks et nad saaksid suhtluskontekstis kõiksuguste eesmärkide teenistuses olla. Keel kui suhtlussüsteem — kui avalikkusele kättesaadav maailma kodeering — on seega intellekti kui ajas kulgeva kasvu vabaduse objektiline peegeldus.²⁶

²⁴ Barthes 1964: 10; vrd Culler 1982: 21.

²⁵ Hjelmslev 1961: 109.

²⁶ Eco märgib, et "koodide invasioon tähendab, et me ei ole jumalad: meid panevad liikuma reeglid. Kuid me peaksime otsustama (ja siin ei ole koodi epistemoloogiad kooskõlas), kas me pole jumalad sellepärast, et meid motiveerivad

cative function (in the case of a house, for example, to withstand the elements; in the case of a machine, to work reliably; and so on). In contrast, the language as exapted to communicate, through embodiment in a system of sense perceptible elements, needs to take no more account of the bodily form than is minimally necessary to the one function in its purity. For this function no more is needed than to convey the code, according to which the relations constituted by ideas have been transferred from the *Innenwelt* to the *Umwelt*, as determinative of the experience of others able to grasp the code precisely in its conventional being (its situation of being incidental to the sensible constitution of its immediate ground, its "arbitrariness" in happening to be this way from customs dimanated from stipulations). Thus, the animals other than humans perceive the difference between the general's uniform and that of the private, but only the human animals have a chance to understand the difference not in its material effects (for the animals, too, experience social power relations) but in its formal constitutive (which is first of all cultural and only derivatively social).

In this sense we can agree with Barthes that "every semiological system has its linguistic admixture".²⁴ At the same time our point is more basic: *every linguistic system has its semiological surplus*. The language is not only not an autonomous system, still less "a semiotic into which all other semiotics may be translated".²⁵ The structural peculiarity of language is not unlimited in that sense. But language is unlimited in the sense of being able to draw all other semiotics (and semiosis) into the trajectory of the communicative intention freed from a species-specific *biological* inheritance. The "linguistic admixture", far from providing the foundation of all other semiotics, pertains rather to their surplus and perfection in community — that is to say, as they are drawn into and made shareable through the diaphanous medium and network of relations (the codes in particular) through which the objective world receives a texture of intelligence.

In such community, the contexts of nature itself and of biosemiosis in particular are enhanced and transformed according to objective possibilities not prefigured as such in or by the biological heritage of the species. These possibilities are opened up, rather, through the Lamarckian means of convention, which is transmissible through the praeterphysical vehicle of correlating codes embodied in physical elements reworked with understanding. Included in such transmissible convention are the physical

²⁴ Barthes 1964: 10; cf. Culler 1982: 21.

²⁵ Hjelmslev 1961: 109.

Samal ajal ei ole maailma kodeering piiratud ega taandatav keelelisele koodile sellises tähenduses. Vastavalt meie inimsemiootilisele kujutluse määratlusele on maailma kodeerimine rida meie mõistuse poolt objektilisele maailmale tehtud märkeid *ükskõik mille kohta ja kas siis meelega või intelligentse toimimisega kaasneva tunnusena*. Objektiliste suhete konventsionaliseerimine seob maailmade konteksti ja füüsilised suhted üheks inimkogemuse tekstuuriks. See (ühelt poolt bioloogilise pärilikkuse ja teisalt füüsilise keskkonna kaudu) looduse poolt määratud objektilise maailma "konventsionaliseerimine", see "vabaks laskmine", mille kaudu reaalsus ise muutub teatud määral "vabalt valituks"²⁷, moodustab kõige laiemas tähenduses koodide võrgustiku, mis ühe alamrühmana sisaldab ka keelelisi koode. See objektiliste suhete konventsionaliseerimine ei ole midagi tegelikku ega midagi üheselt tegelikkusesse viidavat. See on mitmekordselt tegelik (loomulike keelte mitmekesisus) ja üldkehtiv on ta ainult potentsiaalselt.²⁸ Sellise potentsiaalse üldkehtivuse

reeglid, mille me ajalooliselt ise endale anname, või me pole jumalad, kuna just Reegel (Koodide Kood), mis meie selja taga seisab, on jumalus." (1977:27)

Eco näeb valikut olevat ajaloolise ja mehhanistliku käsitluse vahel, kuid see tundub olevat olukorra üledramatiseerimine. Küsimus on selles, kas pole koodid mitte piiratud vahendav ala looduse ja kultuuri vahel, kus Koodide Kood ei ole ei muudetamatu ega ka kultuuri seest täiesti vabalt valitud. Valik ei ole seega ajaloolise või mehhanistliku taustsüsteemi vahel, vaid selle vahel, kas vaadata kultuuri kui keelelise kodeerimise poolt loodusest ära lõigatud semiootilist nähtust või vaadata teda kui midagi, mille aluseks on "looduslik" maailm, samas kui ta omaenese tasandil — see tähendab, inimsemioosile iseloomulike semiootiliste mooduste kaudu — teeb läbi muutusi.

²⁷ Powelli sõnastuses (1983).

²⁸ Seda olukorda kirjeldab hästi Bahtin (1963: 202): "Kuna sõna ei ole materiaalne asi, vaid pigem dialoogilise suhtluse igavesti liikuv, igavesti muutlik meedium. Ta ei kaldu kunagi ühe teadvuse või ühe hääle poole. Sõna elu seisneb tema liikumises ühelt suult teisele, ühest kontekstist teise, ühest ühiskondlikust kollektiivist teise, ühest põlvkonnast teise. Selle protsessi käigus ei unusta sõna oma kulgu ja ei saa ennast täielikult vabastada nende konkreetsete kontekstide võimu alt, kuhu ta on sisenenud.

Kui kõnekollektiivi liige satub mingile sõnale, ei ole see neutraalne keele sõna ega ka sõna, mis oleks vaba teiste inimeste püüdlustest ja hinnangutest, milles ei elutseks teiste hääled. Ei, ta saab selle sõna teise inimese häälest ja see on tolle teise häälega täidetud. Sõna siseneb tema konteksti teisest kontekstist, teiste tõlgendustest läbi imbununa. Tema oma mõtted leiavad sõna juba asustatuna. Seetõttu on sõna orienteerumine sõnade hulgas, teise sõna erinev tajumine ja erinevad viisid, kuidas sellele reageeritakse, ehk kõige põhjapanevamad küsimused, millega igat sorti diskursuse, sealhulgas kunstilise diskursuse meta-keeleline uurimine tegelema peaks."

elements of linguistic communication. These achieve a semiotic pre-eminence by virtue of being independent of any specific purpose, in order to be, in the context of communication, at the service of every other purpose. Language as a communication system — as a publicly available coding of the Umwelt — is thus the objective reflection of the freedom of the intellect as a growth in time.²⁶

At the same time the coding of the Umwelt is not restricted or reducible to linguistic coding in this sense. According to our anthroposemiotic definition of ideas, the coding of the Umwelt is the series of marks made by intelligence on the objective world *in whatever respect and whether deliberately or as a concomitant attribute of intelligent action*. The conventionalizing of objective relations makes of the context of Umwelts and physical relations the one texture of human experience. This “conventionalizing”, this “loosening up” of the objective world as naturally determined (by biological heredity on one side and physical environment on the other) whereby reality itself becomes in some measure “freely chosen”,²⁷ constitutes the network of *codes* in the broadest sense, including the linguistic code as a subset. This conventionalizing of objective relations is not something actual or actualizable in only one way. It is something multiply actual (the diversity of the natural languages) and only virtually universal.²⁸ Such a virtual

²⁶ “The invasion of codes”, Eco remarks (1977: 27), “means that we are not gods: we are moved by rules. But we ought to decide (and here the epistemologies of code are in disagreement) whether we are not gods because we are motivated on the basis of rules which historically we give ourselves, or if we are not gods because divinity is precisely the Rule (the Code of Codes) which stands behind us.”

Eco sees the choice as between the historical and the mechanistic; but this seems to overstate the situation. The question is whether codes are not a finite mediating ground *between* nature and culture, wherein the “Code of Codes” is neither immutable nor wholly freely chosen from within culture. The choice, then, is not between a frame of reference either historical or mechanistic but between seeing culture as a semiotic phenomenon cut off from nature by linguistic coding or seeing culture as founded in while transforming at its own level — that is to say, through the semiotic modalities characteristic of anthroposemiosis — the “natural” Umwelt.

²⁷ In Powell’s phrase, 1983.

²⁸ The situation is well described by Bakhtin (1963: 202): “For the word is not a material thing but rather the eternally mobile, eternally fickle medium of dialogic interaction. It never gravitates toward a single consciousness or a single voice. The life of the word is contained in its transfer from one mouth to another, from one context to another context, from one social collective to another, from one

saatus on ajas alati alla jääda selle planeedi ja tõenäoliselt ka teiste planeetide konkreetsete tingimuste poolt esile kutsutud konkreetsetele rakendustele tegelikkusesse, kuna need tekitavad semioosi kaudu biosfääri ja ühe mõistusega eluvormi, nii nagu me tast siinkohal inimsemioosilisena kõneleme. Siiski, nende konkreetsete realisatsioonide vahel jääb alati püsima potentsiaalsus, mistõttu piisava leidlikkuse olemasolul *saaks* ühte kodeerimissüsteemi teise *ümbertõlkida*, nii et omal moel on ka potentsiaalselt üldkehtiv üle tegelikust konkreetsest, ehkki ainult põhimõttelise võimalusena ja tagaplaanil.

Sellises kontekstis võime me omaks võtta Eco järelduse:²⁹ “Näha kultuurilist elu kui koodide võrgustikku ja pidevat viitamist koodilt koodile, tähendab inimloomale tema tõelise loomuse tagasi andmist” — vähemasti niikaua, kui me anname aru, et “loomus”, mida me inimloomale tagasi anname, on *in actu signata* semioosiline. Inimloom kui Reegli leiutaja peab ka mõistma, et sel leiutajal on hädasti vaja olla ettevaatlik ümbritsevate võimalikkuste suhtes, mis igal üksikul juhul mõõdavad, kui mõistlik see “reegel” ikka on sellel taustal ja selles kontekstis, millest inimkond sõltub (nagu näiteks vihmametsad ja osoonikiht ja biosemioos üleüldse) oma näiliselt (kuid tegelikult mitte täiesti) “piiritu semioosi” jätkamisel. Vastasel juhul on meil oht teha semiootikat Hobbesi Kuninga mudeli järgi, kes ei pea millelegi temast allpool vastust andma ja on seega vaba kaalutlustest õiglase või ebaõiglase üle.

Sisu kaudu, mille edastamiseks kultuuri kood kasutatakse (semiooloogiliselt väljendudes nende “lisandi” kaudu), sisaldavad need koodid ise midagi enam kui kultuur ja see miski seob kultuuri edasi füüsilise ümbruse reaalsuse külge. See tervik, mis on midagi enam kui keel ja mille sees keel toimib kui midagi, mis on suhetest sõltuv ja mis ripub

Barthes (1970) räägib samamoodi koodist kui “nii paljudest fragmentidest millestki, mida alati on *juba* loetud, nähtud, tehtud, kogetud; kood on selle *juba* järellainetus.”

Kuid kood on midagi enam kui mineviku järellainetus: ta on samal ajal ka aja lainetamine tulevikku, nii nagu seda üles võtab, muudab ja uuesti sünnitab üksikisik, kes võtab eluilmas omaks vana arusaama või võltsib uue. Kood ei ole mitte vangimaja (Jameson 1972), vaid infokeskus, kus kõige tähtsamaks asjaks ei ole mitte minevik, vaid värvikas “fakt, et sõnadel on õppimisvõime” (Johansen 1985: 240) ja suunatus tulevikku. Bahtinil (1963: 166) on ilus vastus Peirce'i pärimisele “kas tähendus mitte ei viita alati tulevikku” (c. 1902: 24): “Mitte midagi lõplikku ei ole maailmas veel aset leidnud, viimane sõna maailmast ja maailma kohta on veel lausumata, maailm on avatud ja vaba, kõik on veel tulevikus ja jääb alati tulevikus olema”.

²⁹ Eco 1977: 52.

universality is destined always to be defeated in time by the particular actualizations called into being by specific circumstances on this planet, and most likely on planets elsewhere, as giving rise, through semiosis, to a biosphere and intelligent life in the sense that we are speaking of it here as anthroposemiotic. Yet between these particular realizations there yet always remains the virtuality whereby one system of coding *could be*, given sufficient ingenuity, *translated into* the other, so that the virtually universal also defeats the actual particular in its own way, though only potentially and in the background.

In such a context we can appropriate Eco's conclusion:²⁹ "To see cultural life as a web of codes and as a continuous reference from code to code is to restore to the human animal its true nature" — as long as we realize that the "nature" we are restoring the human animal to is its nature as semiotic *in actu signato*. The human animal, as inventor of the Rule, needs also to realize that this inventor is in dire need of being wary of the surrounding virtualities which measure, in every case, how truly

generation to another generation. In this process the word does not forget its own path and cannot completely free itself from the power of these concrete contexts into which it has entered.

"When a member of a speaking collective comes upon a word, it is not as a neutral word of language, not as a word free from the aspirations and evaluations of others, uninhabited by others' voices. No, he receives the word from another's voice and filled with that other voice. The word enters his context from another context, permeated with the interpretations of others. His own thought finds the word already inhabited. Therefore the orientation of a word among words, the varying perception of another's word and the various means for reacting to it, are perhaps the most fundamental problems for the metalinguistic study of any kind of discourse, including the artistic."

Barthes (1970) speaks similarly of code as "so many fragments of something that has always been *already* read, seen, done, experienced; the code is the wake of that *already*".

But the code is more than a wake of the past: it is at the same time a wave of the future as it is taken up, modified, and given life anew by the individual appropriating an old understanding or forging a new one within the *Lebenswelt*. The code provides not a prisonhouse (Jameson 1972) but a clearinghouse, wherein the most prominent item is not the past but the colorful "fact that words have a capacity for learning" (Johansen 1985: 240) and an orientation towards the future. Bakhtin (1963: 166) has a beautiful answer to Peirce's inquiry "whether meaning does not always refer to the future" (c.1902: 24): "Nothing conclusive has yet taken place in the world, the ultimate word of the world and about the world has not yet been spoken, the world is open and free, everything is still in the future and will always be in the future".

²⁹ Eco 1977: 52

selle vahel, mida ta eeldab, ja selle vahel, mille eelduseks ta ise on — see tervik on inimkogemuse kui terviku esmane reaalsus. Me liigume kujutluselt reaalsusest kui vaatlejast sõltumatust eksistentsi korraldusest edasi semiootilisele kujutlusele “reaalsusest” kui millestki, mis hõlmab ka vaatlejat kõiges, mis on vaatlejast sõltuv, kaasa arvatud kõik see, mis kogemuses avaldub kui osa millestki vaatlejast sõltumatust (“füüsiline olemus tema üle-objektibilises loomuses kui kogemuse “vooderdis”) — vana kujutlus “reaalsusest”. Me liigume edasi klassikaliselt modernistlikult kujutluselt reaalsusest, mis oli ühtlasi ka vanaaegne ja keskaegne kujutlus,³⁰ postmodernistlikule kujutlusele reaalsusest kui erilisest inimkogemuse tekstist. Me liigume bioloogiliste eesmärkide teenistuses olevalt suhtluselt edasi kommunikatsioonisüsteemile, mis avab võimalikke maailmaid väljaspool nii liigiomast objektulist maailma kui iga-sugust ettekujuteldavat puhtfüüsilist reduktsionalistlikku maailma (positivismi müüt).

Selline on objektibilisuse sisene liikumine märgilt tekstuaalsusele, see tähendab, objektibilisusele, mis hõlmab oma suhtevõrgustikus ka Gibsoni sõnastuses “lubatavuse” (*affordance*)³¹ mõõdet või aspekti, mille kaudu objektistamist ennast võib allutada kriitilisele kontrollile ja kokkulepetega ümber kujundada. See toob meid kriitika küsimuse juurde. Kriitika on õigupoolest humanitaarteaduste omane meetod, kuid ta ei ole sellepärast veel kasutu hindamaks loodusteadustes väljakäidavat ja üldisemalt seda inimsemioosile tema keelelises ja kultuurilises arengus eriomast aktiivsust, mis seisab väljaspool loomaühiskondi ja zoosemioosile omaseid suhtlemisviise.

E. KRIITIKA KUI TEKSTUAALSUSE UURIMINE

Oleme näinud, et kultuuri tema tõelises olemuses markeerivad koodid sisaldavad (samal ajal neile vastandudes) objektide füüsilisi külgi ja objektilisi “asju”, millest koos moodustuvad omailmad (kogemuse ja kogemusestruktuurid) erinevate liikide jaoks, mis on omavahelises objektibilises vastastoimes inimmaailmas või (võib-olla väljaspool meie teadlikkust sellest — aga eluliselt ja bioloogiliselt vastanduses “kultuurilise”) organismide populatsioonis, millest inimlik kui bioloogiline entiteet koosneb. Oleme ka näinud, et sellised koodid on (eriti teadvuses)

³⁰ Deely 1984: 265–266.

³¹ Gibson 1979 — tema sõnastuses, ehkki mitte tema mõttes: vt Cunningham 1988.

reasonable the “rule” is against the background and in the context of what humanity must depend on (such as the rain forests or the ozone layer, and biosemiosis in general) in order to pursue its seemingly (but not entirely in fact) “unlimited semiosis”. Otherwise, we risk making a semiotics on the model of the Hobbesian King, answerable to nothing below and hence immune to considerations of justice or injustice.

The codes themselves of culture already incorporate through the content of what they are used to convey (their “surplus”, semiologically speaking) what is more than culture and binds it to the further reality of surroundings as physical. This whole which is more than language and within which language functions as a relational dependency suspended between what it presupposes and what presupposes it is the primary reality of human experience as a whole. We move from the idea of reality as an order of existence independent of the observer to a semiotic idea of “reality” as including also the observer in all that is dependent on the observer, along with whatever in experience reveals itself as a part of something — the old idea of “reality” — independent of the observer (“physical being” in its praeter-objective character as the *lining* of experience). We move from the classical modern idea of reality, which was the ancient and medieval idea as well,³⁰ to the postmodern idea of reality as the text of specifically human experience. We move from communication in the service of biological ends to a communication system opening as well possible worlds beyond any species-specific objective one, or any imaginary reductionistic purely physical one (the myth of Positivism).

Such is the movement within objectivity from sign to textuality, that is to say, to an objectivity which includes within its network of objective relations a dimension or aspect, an “affordance”, in Gibson’s phrase,³¹ whereby objectification itself can be subjected to critical control and reshaped by stipulation. This brings us to the matter of criticism. This is a method proper to *les sciences humaines*, indeed, but an activity no less essential to the evaluation of presentations in the natural sciences and, in general, the activity distinctive of anthroposemiosis in its linguistic and cultural development beyond animal societies and the communications proper to zoösemiosis.

³⁰ Deely 1984: 265–266.

³¹ Gibson 1979 — though not his sense: see Cunningham 1988.

ainult osaliselt tegelikkusse rakendatud, samas kui potentsiaalselt jäävad nad toimima kui totaalsus enesele risti vastu käivate eesmärkidega (objektilisse maailma minevikudiskursuse ja sotsiaalse suhtluse kaudu kodeeritud vaatenurkade säilinud vastandused). Siit ka näiteks:³² “Kõnelejalt kõnelejale võib olla erinevusi mõiste semantilise analüüsi keerukuses: need erinevused moodustavad *all-koodid*, mille pinnalt üks kõneleja võib omistada mõistetele tähendusi, mida teised kõnelejad neile ei omistaks. Selliste all-koodide erinev omandamine paljastab klassierievusi sotsiaalses suhtluses.”

Järelikult ei ole kriitika pelgalt “kirjanduslik”. Ta on mõistuse tegevus, mis ulatub üle kogu tekstualiseeritud objektilisuse horisondi, sisaldades ka neid objektistamise viise, mis iseloomustavad loodusteadusi. Kriitika jaoks on täpselt nii palju õigeid rolle nagu on võimalusi tuua suurema eksplitsiitsuse ja formaliseerimise kaudu objektilisse sfääri rolle, mida mängivad või saavad mängida kogemusse nende paljude põlvkondade jooksul minevikust tänapäevani mõistuse toimimise poolt jäetud jäljed. Sellised jäljed on eriti selged keelemärgis (“ideoloogiline nähtus par excellence”, nagu märkis Vološinov³³), kuid ka üldiselt selles semioosi lisandis, milleks me oleme keelejärgsete struktuuride tähenduses hakanud nimetama “tekstuaalsust” ja “kultuuri”.³⁴

Sellise mõtteulatuse puhul leiavad Roland Barthes'i ja Jaques Derrida semioloogilised süsteemid iseene kiuste teoreetilise aluse selles, mida Sebeok kutsub semiootilise arengu “põhitraditsiooniks”.³⁵ Täpselt samamoodi leiavad seal koha ka Eco süsteemid,³⁶ mis, ilma et nende poolehoidjad neid semioloogilisteks nimetaksid, jagavad siiski ideoloogiat, mis võrdsustab semioosi justnimelt konventsionaalsete koodide (vaid selles elementaarses tähenduses, et nad tuginevad osaliselt tolele taandamatule suvalisuse elemendile, mis on märkide kokkuleppelisusest lahutamatu, ehkki mitte sellega samane) jälgedele ja toimimisega kultuuris, soodustades (selle tulemusena) indeksikaalse ja ikoonilise kui sellise sulandumist sümbolilisse.

See silt on, nagu me esimeses peatükis nägime, viide strateegiale julgustada lähenemist semiootikale mitte kui *teooriale* tavapärasest kriitilisest mõistest ega tavapärasest teaduslikust mõistest, vaid sellena, mida Locke nimetas *õpetuseks märkidest*,³⁷ mõiste, mida tuleb hoolikalt lahti

³² Eco 1977: 31; vrd Carleton 1649: 6. osa.

³³ Volosinov 1929: 13.

³⁴ Deely 1982: 198, märkus 1, Morris 1946 järgi.

³⁵ Sebeok 1977: 181.

³⁶ Eco 1973: 153; 1976.

³⁷ Locke 1690: 361–362; kommenteeritud Deely 1986a, 1986c, 2001: ptk 4.

E. CRITICISM AS THE EXPLORATION OF TEXTUALITY

We have seen that the codes demarcating culture in its proper being incorporate, while at the same time contrast with, the physical side of objects and the objective "things" comprising together the *Umwelts* (the experience and structures of experience) of the various species interacting within the objective human world or (outside our awareness perhaps — but vitally and biologically in contrast with "culturally") within the organismic population comprising the human species as a biological entity. We have also seen that such codes are only incompletely actualized (within consciousness especially), while remaining operative virtually as a totality at cross purposes with itself (in the residual oppositions of perspective encoded into the objective world through past discourse and social interaction). Hence, for example:³² "From one speaker to another there can be differences in the complexity of semantic analysis of a term: these differences produce *sub-codes* on the basis of which one speaker could assign meanings to the terms which other speakers would not assign to them; the different mastery of such sub-codes reveals class differences in social interaction".

Consequently, criticism is not merely "literary". It is an activity of mind that ranges across the entire horizon of objectivity textualized, including those types of objectification characterizing natural science. There are as many authentic roles for criticism as there are ways of bringing into the objective sphere, with greater explicitness and formalizing, the roles played or playable by the traces left in experience of the workings of intelligence over these many generations present through the past. Such traces are especially apparent in the linguistic sign ("the ideological phenomenon par excellence", as Volosinov remarked³³), but also in general in that surplus of semiosis we have come to call "textuality" or "culture" in the sense of postlinguistic structures.³⁴

Given this purview, the semiological systems of Roland Barthes and Jacques Derrida find in spite of themselves a theoretical ground within what Sebeok calls³⁵ the "major tradition" of semiotic development. So also do the systems after Eco³⁶ that, without being called semiological by their proponents, yet share the ideology of equating semiosis with the tracings and workings of codes precisely as conventional (in the base

³² Eco 1977: 31; cf. Carleton 1649: sec. 6.

³³ Volosinov 1929: 13.

³⁴ Deely 1982: 198 n. 1, after Morris 1946.

³⁵ Sebeok 1977: 181.

³⁶ Eco 1973: 153; 1976.

seletada. Nagu Sebeok esimesena osutas, on “õpetusel” Locke’i *Essee* kontekstis³⁸ eriline tähendus, mis ulatub täpsemalt peajasalikult ladina renessansi peavoolu arusaama filosoofilisest teadmisest, mida mõisteti kahekordses vastanduses: ühelt poolt vastandatud empiirilisel lahendatavatele arutlustele, teisalt usulisel autoriteedil põhinevatele teoloogilistele arutlustele.³⁹ Õpetus märkidest ületab selle laiema filosoofilise õpetuse mõiste raames erilisel moel vastanduse kultuuri ja looduse vahel ning teeb seetõttu iseseisva keele- või kirjandussemiootika võimatuks — üritused, millele, nagu me oleme näinud, Sebeok⁴⁰ andis õigustatult nimetuse “väiksem traditsioon”, arvestades semiootika kui tervikuga.

Sellise *doctrina signorum*’i alguseks olid ennekõike Poinot’ tööd,⁴¹ ehkki tema objekti koguulatust ei formuleeritud enne Peirce’i, kes verms nimetuse *semioos*,⁴² tähistamaks toimet, mis toetab Poinot’ poolt nii peenelt lahti harutatud ja piiritletud märkide suhtelist loomust ja viib teda tegude kaudu täide. Seega, nii nagu me kolmandas peatükis nägime, on objektiks, mis õpetust märkidest üheks seob, märkide toime, mida käsitletakse selgelt kui aktiivsust või protsessi, mis ei moodusta mitte ainult inimkogemust, vaid kogu organismidesse puutuva kogemuse üldse ja — nagu me edaspidises väidame — moodustab ka füüsilise keskkonna enda. Järgneva peatüki väiteks on, et keskkond on oma füüsiliselt olemuselt juba arenguline ja seetõttu potentsiaalselt semiootiline, tänu sellele, et ta kaldub tekitama ja hiljem ka toetama müriaadi omailmu (sealhulgas inimeste liigiomast omailma) ning ennast neile välja pakkuma vajalikeks muudatusteks justnimelt nende omailmade erinevuses — objektiliste maailmadena — sellest füüsilisest valdkonnast, mis on nende eelduseks. Objektilised maailmad mitte ainult ei toetu sellele vahetult külgenevale füüsilisusele, vaid nad võtavad selle osaliselt endasse sellisena, nagu ta omaette on, ehkki nende kui subjektide füüsilise vastastoime käigus teda objektilises mõõtmes otseselt ümber korraldades.

Otsustav samm selles märgiõpetuse rajamise strateegias, võttes aluseks kõik tõelised võimalused, mida märgiõpetus mõistmisele pakub, on seotud — mis ei ole sugugi üllatav — meie keele mõistega. Nägime ülalpool, et kooskõlas meie arusaamaga keelest (enne kohandumist) kui inimese liigiomasest siseilmast, on keele põhiolemus ehk võrdsustatav tähistussuhte avastamisega ja sellele järgneva kogetud märkide ümber- tegemisega potentsiaalselt kokkuleppelisteks. See viimane viitab iga-

³⁸ Sebeok 19761: ix.

³⁹ Deely 1982: 127–130, 1986b.

⁴⁰ Sebeok 1977.

⁴¹ Poinot 1632a: 38/16–20, 117/28–118/6.

⁴² Peirce c. 1906: 5.488.

sense of standing in part on that irreducible element of the arbitrary which is inseparable from even though not identical with the stipulability of signs) within culture, lucubrating (in consequence) absorption of the indexical and iconic as such.

This label, as we saw in chapter 1, is a reference to a strategy for encouraging a view of semiotics not as a *theory* in either the traditional critical sense or in the traditional scientific sense, but as what Locke called a *doctrine* of signs,³⁷ a term which must be carefully construed. In the context of Locke's *Essay*, as Sebeok first pointed out,³⁸ "doctrine" has a unique sense, one redolent in particular of the Latin Renaissance mainstream understanding of philosophical knowledge in its double contrast with empirically soluble formulations on one side and theological formulations dependent on religious authority on the other side.³⁹ A doctrine of signs, within this notion of philosophical doctrine generally, specifically transcends the opposition of culture to nature, and thereby precludes an autonomously linguistic or literary semiotics, pretensions toward which, as we have seen, Sebeok⁴⁰ rightly dubbed collectively a "minor tradition" respecting semiotics as a whole.

Such a *doctrina signorum* was specifically inaugurated in Poinso's work,⁴¹ though the fullness of its object was not stated before Peirce, who coined the name *semiosis*⁴² for the action through which this relative being of signs so artfully disengaged and delineated by Poinso is sustained and fulfilled through actions. Thus, the doctrine of signs has for its unifying object, as we saw in Chapter 3, the action of signs explicitly recognized as an activity or process constructive not only of human experience but of all organismic experience and, we shall argue, of the physical environment itself. The argument of the chapter following is that the environment in its physical being is already developmental, and therefore virtually semiotic, by virtue, that is, of its tending to give rise to and to subsequently support and lend itself to appropriate transformation by the plethora of *Umwelts* (including the species-specifically human one) precisely in their contrast — as objective worlds — to the physical realm they presuppose. The objective worlds not only rest upon this preajacent physicality, they subsume it in part as it is in its own right, even

³⁷ Locke 1690: 361–362; commentary in Deely 1986a, 1986c, 2001: Chap. 14.

³⁸ Sebeok 1976a: ix.

³⁹ Deely 1982: 127–130, 1986b.

⁴⁰ Sebeok 1977.

⁴¹ Poinso 1632a: 38/16–20, 117/28–118/6.

⁴² Peirce c.1906: 5.488.

sugusele hilisemale märgikasutusele, mille taustaks on erinevuse adumine ühelt poolt tähistatud objekti kui sellise ja teiselt poolt märgikandja (või *tähistaja*) kui sellise vahel, samas kui nad on mõlemad erinevad nende kahe *vahelisest seoslülist endast*, nii et neid on võimalik suhtlus-eesmärkidele vastavalt abstrahheerida ja kodifitseerida. Nagu me nägime, avaneb sellesama raksuga ka piiritude võimaluste põld — piiritu semioosi vald. Ehk nagu Merrell seda lühidalt sõnastas:⁴³ “kui koer ja ja kujutus koerast oleksid erinevad asjad, siis oleks nende vahel suhe ja seetõttu ka kujutus sellest suhtest ja nii edasi *ad infinitum*.”

Määratledes tekstuaalsuse kohta inimolenditele omase objektilisusena, näeme, et see, mida meil alustuseks vaja on, on keele mõiste, mis on laiem ja põhjanevam kui erinevuste võrgustik, mida antakse edasi selle suvalise massiivi kasutamise kaudu, mida me nimetame “keele-märgid” (suhestatuna konventsioonide ja vastandustega, mis neid vormivalt moodustavad). Maritain peab sellest laiemast mõistest kinni ja antud laiendus tekitab lisandi, mille kaudu tekstualiseeritakse kogu kultuur.⁴⁴

Keele mõiste ei ole seotud ainult sõnadega, mida me kasutame, ta katab ka kõike seda, mis on meie teenistuses eneste arusaadavaks tegemiseks, ja seetõttu katab ta ka kõiki meie poolt kasutatavaid kujundeid, mis aga pärinevad inimestelt, kellega me räägime sel või teisel hetkel, sellises või teises kohas maa peal. (Oletagem, et mingi ajatelefoni kaudu võiksime me rääkida Julius Caesari ühele kaasaegsele midagi meie ajast — kas me saaksime talle rääkida lennukitest või elektrilistest masinatest, Briti Parlamendist või Kommunistliku Partei presiidiumist? Meie jutukaaslane ei saaks millestki aru. Õigupoolest osutuks vajalikuks kasutada kujundeid, mida pakub välja tema oma kultuuritüüp, samuti ka tema oma sõnu ja süntaksit.)

Oletades seega, et tekstuaalsus ja inimkogemuse objektiline maailm (ütleme siis eluilm ja mitte puhas omailm) kattuvad ulatuselt, tekib küsimus, kuidas tõlgendada seda “keelelist lisandit”, mis on täheldatav igas semioloogilises süsteemis — see tähendab inimkogemuse tervikus, sealhulgas niinimetatud “looduse” kogemisel. See küsimus toob meid tagasi otse keset probleemi, mis see semiootika lõppude lõpuks on ja mida on tal pakkuda teadusele kummaski tänapäeva ülikoolides tunnustatud teadustöö harus või alltüübis, milleks on ühelt poolt “reaal-” ja teiselt poolt “humanitaarteadused”, sealhulgas kirjandus.

⁴³ Merrell 1988: 257.

⁴⁴ Maritain 1964: 91.

while restructuring it directly in the objective order as well as subjectively through physical interactions as subjects.

The decisive move in this strategy for establishing the doctrine of signs on the basis of its full and proper possibilities for understanding today turns, not surprisingly, on our conception of *language*. We saw above, in line with our view of language as (prior to exaptation) the species-specifically human *Innenwelt*, that the essence of language is arguably equatable with the discovery of the relation of signification and the consequent reconstitution of experienced signs as stipulatable. This latter point refers to the subsequent use of any sign in the light of an apprehended difference between, on the one hand, an object signified as such, and, on the other hand, a sign-vehicle (or *signifier*) as such, in their mutual difference from the *linkage itself between* the two as able to be abstracted and codified for purposes of communication. By the same stroke, we saw, a field of infinite possibilities opened up — the field of unlimited semiosis. As Merrell briefly put it:⁴³ “if a dog and the idea of a dog were separate, then there would be a relation between them, and therefore an idea of this relation, and so on, *ad infinitum*.”

In giving a place to textuality as the objectivity proper to human beings, we see that what is required at the foundation is a notion of language larger and more fundamental than the network of differences conveyed through the employment of the arbitrary array we call (in relation to the network of conventions and contrasts constituting them formally) “linguistic signs”. Maritain observes of this larger notion, this surplus creating the admixture whereby the whole of culture is textualized:⁴⁴

The term *language* does not relate only to the words which we use, it covers also all that which serves us to make ourselves understood, and therefore the whole imagery which we use and which is that of the persons to whom we speak, at such and such a moment of time and in such and such a place on earth. (Supposing that through some telephone through duration we could tell a contemporary of Julius Caesar something which concerns our epoch, could we speak to him of airplanes and of electronic machines, of the British Parliament, or of the Presidium of the Communist Party? The other person would not understand anything; it would indeed be necessary to use the imagery furnished by his own type of culture, as well as his own words and his own syntax.)

⁴³ Merrell 1988: 257.

⁴⁴ Maritain 1964: 91.

F. KÕIGI TEADUSTE ARENGUVALEM

Asi on siinkohal selles, et semiootika kuulub protsessi juurde, mis uuendab meie arusaama teadmisest ja kogemusest kõigest siin ilmas, ning seega kuulub ta nende erialaliste pealisstruktuuride muutumise juurde, mis seda mõistmist kultuuriliselt levitavad (st praeguseks juurduvad traditsioonilised erialad). Semiootika kuulub ka iga praegu juurduvad eriala uuendamise juurde ütleme näiteks humanitaarteadustes, kuid ainult siis, kui see saavutab korraliku arusaamise semioosist endast mõnes tema aspektis. Küsimus ei ole seega lihtsalt selles, et tuleb kõrvale heita äpardunud või — nagu Culler⁴⁵ salvavalt mõtiskleb — “asjatu katse eristada humanitaarteadusi sotsiaalteadustest”. Küsimus on uutes alustes “teaduse” tarbeks selle sõna iidses tähenduses — terve erialaselt mitmekesisistatud inimteadmise ampluaa —, olgu selle mitmekesisuse objektiks “inimene”, “looduslik” või “sotsiaalne” (kehtivas kõnepruugis). Semiootika on lähenemine, mis on seotud kõikide erialade arenguvalemiga, kuivõrd need teadused võrsuvad inimsemiootilisest kogemusest.

See pretensioon on semiootika nn “imperialismi” südames. Küsimus ei ole siiski imperialismis, vaid kogemuse rolli tunnistamises kogu mõistmise alusena ja ajaloo keskses rollis selle aluse muutmises rikkaks mullaks. Küsimus on pigem toibumises loodusteaduste ja eriti füüsika imperialismist kui selgest positivismi pärandist ja inimsemioosi siseste semioosi alltüüpide nägemises sellena, mida nad terviku suhtes on.

Joonealuses märkuses ühes oma hiljutises tekstis ütleb selle asja ilusti välja Floyd Merrell:⁴⁶

... üldiselt on hermeneutiline liikumine olnud kasulik, kuivõrd ta on juhtinud tähelepanu tõlgendamise ja arusaamise rollile humanitaarteadustes. Siiski täheldab Stephen Toulmin [1982: 99–100] — ja õigustatult —, et see liikumine on “teinud meile karuteene”, kuna ta ei tunnista, et tõlgendamisel võiks olla samaväärne roll ka loodusteadustes ja lahutab nõnda need teadustöö ja kogemuse valdkonnad teravalt kaheks. Selle tulemusena [...] on hermeneutika kesksed tõesed ja voorused koormatud terve rea väärijärelduste ja eksitavate dihhotoomiatega.

Tõeliselt “radikaalne hermeneutika”, nagu see, millele kutsub üles Caputo,⁴⁷ peab kõigepealt jõudma semiootilise lähenemiseni, kuivõrd just see lähenemine, see vaateviis jõudis süstemaatilise väljenduseni esimest

⁴⁵ Culler 1981: 20.

⁴⁶ Merrell 1988: 262, mrk 2.

⁴⁷ Caputo 1987.

Given the coextensiveness, then, of textuality with the objective world of human experience (of a *Lebenswelt* in contrast to a pure *Umwelt*, let us say), the question becomes one of how to construe the “linguistic admixture” demonstrable within every semiological system — that is, within the totality of human experience, including the experience of “nature” so-called. This question brings us to the heart of the matter of what semiotics finally is, and what it has to contribute to the study of either branch or any subdivision of the accepted division of university studies today into the “sciences” on the one hand and the “humanities” on the other, including literature.

F. A MATRIX FOR ALL THE SCIENCES

The main point in this regard is that semiotics pertains to a renewal of the foundations of our understanding of knowledge and experience across the board, and hence to a transformation of the disciplinary superstructures culturally distributing that understanding (the traditional disciplines as currently founded). Semiotics also pertains to the renewal of any single currently established discipline within, say, the humanities, but only by way of achieving a proper understanding of semiosis itself in some particular. It is thus not just a question of putting aside the ill-advised or, as Culler more mordantly muses,⁴⁵ “futile attempt to distinguish the humanities from the social sciences”. It is, rather, a question of new foundations for the “sciences” in the ancient sense of the whole panoply of disciplinarily diversified human knowledge — be the object of the diversity “human”, “natural”, or “social” (in the current description). Semiotics is a perspective concerned with the matrix of all the disciplines, precisely as they are offsprings within experience of anthroposemiosis.

This claim is at the heart of semiotics’ so-called “imperialism”. It is not a question of imperialism, however, but of recognizing the role of experience as the ground of understanding throughout and the centrality of history in making of that ground a rich soil. It is more a question of *recovering from* the imperialism of the natural sciences, physics in particular, as the distinct heritage of positivism, and of seeing the subsets of semiosis within anthroposemiosis for what they are in relation to the whole.

Floyd Merrell makes the point nicely, in a note on his recent text:⁴⁶

⁴⁵ Culler 1981: 20.

⁴⁶ Merrell 1988: 262 n. 12.

korda just tolle autori töödes,⁴⁸ kes mõistis ja tegi oma teoste keskseks teemaks asjaolu, et tõlgendustegevus ehk “hermeneutika” (eelistatud termin selle mõiste jaoks tollal oli “perihermenias”, nagu ma mujal märkinud olen⁴⁹) on oma ulatuselt kattuv mõistuse eluga — ja, lisaksime me tänapäeval, katab ka loodust ennast kui elu andjat.

See on kõikides tema faasides ja perioodides tervikuna käsitletud semiootilise ettevõtmise valitsev tõdemus. Semiootika annab lähenemise kogu kogemusele, aspektides, mis talle kui kogemusele omased on. Selle saavutanuna saab temast “esimene” kõikide teaduste seas, mitte kui üks võrdsete seas, nii nagu kujutas ette traditsiooniline metafüüsika, vaid nii nagu *doctrina* erineb *scientiast*⁵⁰ ja nii nagu see, mis on mõistmises algset, erineb sellest, mis temast on tuletatud.⁵¹

Asi on seega arusaamises, mis on semiootilisele lähenemisele isemast ja alustpaneva eristamises sellest, mis temast tuleneb ja mis on tema osa. Algusest peale on semiootiline liikumine kannatanud uurijate all, nii semiootikast väljas⁵² kui tema sees,⁵³ kes võtsid mingit semioosi osa terve semiootika pähe ja kes taandasid semiootilise lähenemise süstemaatiliselt selle ühe eelistatud osa seisukohtadele, millega nad teda samastasid. Seespool on probleem olnud tõsisem, kuna Saussure’i-järgne euroopa mõju, mis alles nüüd hakkab Peirce’ist lähtuva ameerika mõju

⁴⁸ Poinot 1632:38/1 jj, kommenteeritud Deely 1985, 1988.

⁴⁹ Deely 1982: 188 mrk 16.

⁵⁰ Williams 1985; Anderson *et al.* 1984; Sebeok 1976a: ix.

⁵¹ Deely 1987, 1988, 1988a.

⁵² Vt näiteks Ricoeur 1981 ja järgnevad.

⁵³ Kõige rabavam näide väärilmõistmisest semiootika sees pärineb Bahtini hilistest märkmetest, kes näib, ei paranenud kunagi oma nooruspõlve arusaamisest, et semiootika kuulub ühte masti vene formalismiga (Bakhtin 1970–1971: 147): “Semiootika tegeleb põhiliselt valmis vastastoime edastamisega, kasutades juba valmis koodi. Aga rangelt võttes tekib elavas kõnes vastastoime alles edastamise käigus ja sisuliselt koodi ei olegi”. Aga vaata ka Culler 1977.

See järeldus on arusaamatu, eriti teadlastele, kes on Bahtinist sisse võetud. Minu tõlgenduses tähendab lause “sisuliselt koodi ei olegi”, et “inimsemioosi kõrval ja temast sõltumatuna ei ole tegelikult koodi olemas”. Sellele tõlgendusele viib mind fakt, et fragment, mis kõnealus tsitaati sisaldas, lõpeb järsku keset õrritavat lauset, mis tõstatab “Küsimuse koodide vahetamisest sisekõnes...” Siiski on see vaid oletus.

Mulle tundub, et on selge, et asetades omaenese loominguga (mis meie mõistetes on ilmseksimatult semiootiline ja on sellele keskendunud) semiootikaga vastasseisu, nii nagu ta seda teeb, näitab Bahtin ise, kui valdav ja kui tõsine on *pars pro toto* pettekujutluse taga seisev väärilmõistmine, mille pinnalt keele- ja kirjandussemiootika hakkavad ekslikult ette kujutama, et nad on iseseisvad.

[...] in general the hermeneutical movement has been beneficial insofar as it has directed attention to the role of interpretation and understanding in the humanities. However, Stephen Toulmin observes, and rightly so [1982: 99–100], that this movement ‘has done us a disservice’ also because it does not recognize any comparable role for interpretation in the natural sciences and in this way sharply separates the two fields of scholarship and experience. Consequently, [...] the central truths and virtues of hermeneutics have become encumbered with a whole string of false inferences and misleading dichotomies.

A truly “radical hermeneutics”, such as Caputo calls for,⁴⁷ must first of all come round to the semiotic point of view, for that point of view, that standpoint, achieved its first systematic expression precisely by an author⁴⁸ realizing and thematizing the point that interpretive activity or “hermeneutics” (the privileged term for the notion then was “perihermenias”, as I noted elsewhere⁴⁹) is coextensive with the life of the mind — and, we would add today, extensive of nature itself as engendering life.

This is the governing insight of the semiotic enterprise integrally conceived in all its phases and periods. Semiotics provides a perspective on the whole of experience in what is proper to it as experience. In achieving this, it becomes “first” among the sciences not as one among the others, such as traditional metaphysics envisaged, but as *doctrina* contrasts to *scientia*⁵⁰ and as what is first in the understanding contrasts with what is derivative therefrom.⁵¹

It is thus a question of realizing what is proper to the semiotic point of view, and of distinguishing what is foundational from what is consequent thereto and partial thereof. From the beginning, both from outside⁵² and from within,⁵³ the semiotics movement has suffered from

⁴⁷ Caputo 1987.

⁴⁸ Poinot 1632: 38/1ff., commentary in Deely 1985, 1988.

⁴⁹ Deely 1982: 188n.16.

⁵⁰ Williams 1985; Anderson *et al.* 1984; Sebeok 1976a: ix.

⁵¹ Deely 1987, 1988, 1988a.

⁵² For example, Ricoeur 1981 and after.

⁵³ The most startling example of mistaking semiotics from within is provided by the late notes of Bakhtin, who seems never to have recovered from his youthful conception of semiotics as of a piece with Russian Formalism (Bakhtin 1970–1971: 147): “Semiotics deals primarily with the transmission of ready-made communication using a ready-made code. But in live speech, strictly speaking, communication is first created in the process of transmission, and there is, in essence, no code”. But see also Culler 1977.

sisse vaibuma ja tema abil tervenema, on tavateadvuses *de facto* võrdsustanud semiootika strukturalistlike ja kirjanduslike huvidega. Tänapäevani on suures osas kirjandusest, mis määratleb kaasaegse semiootika arengut sotsioloogiliselt, salamisi käibel naiivne eeldus, mis võrdsustab semiootilise lähenemise kirjanduslike huvidega ja kaldub selgelt äärmusse, võrdsustades semioosi "märkide kodeerimise tulemiga".⁵⁴ Sel kombel võib isegi nii väljapaistev autor nagu Robert Scholes väita, et "määratletud tavaliselt kui märkide uurimine (kreeka tüvest, mis tähendab *märk*), on semiootika tegelikult muutunud koodide uurimiseks."⁵⁵

Kõigi nende seisukohtade kohta (kogu nende kirjutiste rea kohta, milles rohkemal või vähemal määral domineerib tendents selle eksplitsiitse äärmuse poole semiootika sees) kehtib Sebeoki⁵⁶ järsk vastus Hawkesile⁵⁷: "Mitte miski ei saa olla ekslikum kui taoline asjolute väärsti mõistmine, kuid see ja sellega seotud ajaloolised deformatsioonid on võimalikud ainult tänu meie endi inertsusele selles osas, et me oleme senimaani jätnud hooletusse meie tõelise sugupuude tõsise uurimise."

Milles semioloogiline kalduvus kohelda intertekstuaalsust kui eneseküllast tervikut, mis keskendub kirjanduslikule märgile ja on piiritu (kuid autistliku) semioosi läbi enesesse suletud, põhimõtteliselt valel teel on, on kultuuri ja looduse lahutamise eraldiseisvateks valdadeks, smugeldades märkide poolt avatud lähenemisse kohatult sisse idealistliku filosoofia eeldused. Märkide poolt avatud lähenemine on idealismist eemaldunud, nagu ta on eemaldunud ka realismist tänu eriomastele nõuetele, mille ta enese areng püstitab. Märkide uurimist ei saa õieti aheldada artefaktilise piiridesse ega mõõta keelelise suhtlemise paradigmat. Kui sellist uurimust kunstlikult nõnda piiratakse või mõõdetakse, on ta ära lõigatud kontekstist, mis on vajalik lõpuks isegi kirjandusliku mõistmiseks, nagu näitab Johansen oma teoses "Prolegomena teksti tõlgendamise semiootilisse teoriasse".⁵⁸

Kui lähenemine, mis samal ajal, kui ta püüab olla semiootiline, teeb oma objektiks spetsiifiliselt kirjandusliku tekstuaalsuse, mille ehitus on lõplik, see tähendab, mida objektistatakse ja uuritakse kui teadaolevat — justkui see oleks "alusandmed" semiootika jaoks, nii nagu kivid geoloogide ja roomajate luud paleontoloogi jaoks —, siis peab see lähenemine märkidele iseomase seisukohani veel jõudma. Täpselt nii nagu on

⁵⁴ Morgan 1985: 8.

⁵⁵ Scholes 1982: ix.

⁵⁶ Sebeok 1984b: 2.

⁵⁷ Hawkes 1977:124.

⁵⁸ Johansen 1985.

practitioners who mistook some part of semiosis for the whole of semiotics and who systematically strove to reduce the perspective of semiotic to the perspective of that preferred part with which they identified it. From within, the problem has been more serious, in that the European influence after Saussure, only now beginning to be absorbed and meliorated in the broader American influence emanating from Peirce, has created in the popular consciousness a de facto equation of semiotics with structuralist and literary concerns. To this day, in much of the literature sociologically defining the contemporary development of semiotics, a naive assumption remains transparently at work equating the semiotic point of view with literary preoccupations and tending toward the explicit extreme of equating semiosis with "the product of encoding signs".⁵⁴ Thus, as prominent an author as Robert Scholes is able to assert⁵⁵ that, "usually defined as the study of signs (from a Greek root meaning *sign*), semiotics has in fact become the study of codes."

To all such views (the gamut of writings more or less dominated by the tendency within semiotics toward this explicit extreme) apply Sebeok's blunt rejoinder⁵⁶ to Hawkes:⁵⁷ "Nothing could be a more deluded misconstrual of the facts of the matter, but the speciousness of this and associated historical deformations are due to our own inertia in having hitherto neglected the serious exploration of our true lineage".

What is fundamentally misguided about the semiological tendency to treat intertextuality as a self-contained whole, centered on the literary sign and closed in upon itself through an unlimited (but autistic) semiosis, is the compartmentalization of culture from nature by the inappropriate importing of the presuppositions of idealistic philosophy into the perspective opened by the sign. The perspective opened by the sign is as

This conclusion, especially to scholars steeped in Bakhtin, is inscrutable. I interpret "there is, in essence, no code" to say that "prejacent to and independent of the anthroposemiosis itself there is no actual code". This is suggested to me by the fact that the fragment containing the quotation in question ends abruptly in the middle of a tantalizing sentence, posing "The problem of changing the code in inner speech [...]". This, however, is only a guess.

What seems clear to me is that, in setting his own work (unmistakably and centrally semiotic in our terms) over against semiotics as he does, Bakhtin himself illustrates the prevalence as well as the seriousness of the misunderstanding behind the *pars pro toto* fallacy whereby a linguistic or literary semiotics comes to fancy itself as autonomous.

⁵⁴ Morgan 1985: 8.

⁵⁵ Scholes 1982: ix.

⁵⁶ Sebeok 1984b: 2.

⁵⁷ Hawkes 1977: 124.

kirjas Locke'i kummalises kokkuvõttes⁵⁹, kerkib semiootikale iseomane lähenemine esile hoopis koos kujutlusega kujutlusest kui suhete sõlm-punktist, kus suhted kannavad tunnetavat subjekti temast enesest välja-poole ja loovad samal ajal keskkonna kognitiivsele kaardile tuginedes omailma, mis on vahetult külgnevale füüsilisusele täiesti taandamatu ning on igale eluvormile, sealhulgas ka inimliigile, liigiomane. Sellel inimese omailmal ehk "eluilmal" on, nagu me oleme näinud, vastandina puhtalt zoosemiootiliste eluvormide omailmadele, eriline tekstuur, mille kaudu sellest mudelist on keele erakordse meediumi läbi võimalik tekitada lugematu arv teisendeid.

Lõppude lõpuks on kujutlus reaalsusest kui liigiomasest objektilisest maailmast see, mis teeb igasuguse kriitikategevuse mõistetavaks ja määrab tema koha, ükskõik, kas selle kriitika eesmärgiks on siis arendada keskkonna poolt antu ja spetsiifiliselt konstrueeritu vahelise vastanduse üht poolt nagu kirjanduskriitikas või ta eristab spetsiifiliselt konstrueeritud selleks, et keskenduda keskkonna poolt antule, nagu teeb seda suur osa reaalteaduslikust kriitikast. Siseilma suhe omailma on niisugune, et lõpuks me mõistame, et näiteks see, mida on nimetatud "väljamõeldiseks", ei ole niivõrd millegi muu imitatsioon, kui semioosi väljendus, mis muudab tolle millegi muu samasuguse kergusega selle imitatsiooniks, mis sai alguse väljamõeldisena.⁶⁰ Sel moel "seisneb semiootika üks saavutusi kirjandusliku ja mittekirjandusliku diskursuse vahelise eristuse küsimustamises," nagu väljendub Culler.⁶¹

Küsimus on maailma — objektilise maailma — ümbermodelleerimises, kuid see objektiline maailm sisaldab oma tõelises olemuses ka midagi füüsilisest ümbrusest. Küsimus ei ole niipalju selles, et lihtsalt "realism on oma olemuses sügavalt müütiline"⁶², vaid selles, et reaalsus — inimkogemuse reaalsus, milles ei saa kunagi lõplikult tõmmata eraldusjoont selle vahel, mis on tõlgendamisetgevusest sõltuv ja mis sõltumatu, kuna see joon ise vahetab iga uue mõistmise saavutusega asukohta — on oma olemuselt läbinisti semioosiline.

Kirjandus kui inimsemioosi kõige hüpoteetilisem ja puhtobjektiline faas (ta on võimeline tegelema mitteeksisteeriva objektiga otse, ilma et ta peaks esmalt pettumusega selle mitteeksisteerivust avastama, nii nagu juhtub vahel loodusteadustes või ajaloo) nõuab kõige täielikumat tähistamise käsitlust. Kuigi kirjanduslik "tekst ise ei pruugi viidata ühelegi

⁵⁹ Locke 1690: 361–362.

⁶⁰ Vt Toewsi analüüsi kaaseagsete ajaloolaste kohta "William Baskerville'ist" võtmes — Williams, Penack 1991: 351–384.

⁶¹ Culler 1981: 38.

⁶² Con Davis 1985: 56.

removed from idealism as it is from realism in the requirements proper to its own development. The study of sign action cannot properly be confined to the boundaries of the artifactual nor measured by the paradigm of linguistic exchanges. If such study is artificially so confined and measured, it is cut off from the context required ultimately even for the intelligibility of the literary, as Johansen demonstrates in his "Prolegomena to a semiotic theory of text interpretation".⁵⁸

If, while striving to be semiotic, a perspective takes for its object specifically literary textuality as constituted terminatively, that is, as itself objectified and scrutinized as known — much as if it were the "given" for semiotics comparable to the stones of the geologist or the reptilian bones of paleontology — such a perspective has yet to achieve the standpoint proper to the sign. The perspective proper to semiotics arises rather, exactly as in Locke's anomalous conclusion,⁵⁹ with the idea of the idea as a nexus of relationships that carry the cognizant subject beyond itself and constitute at the same time, on the basis of a cognitive map of the environment, an *Umwelt*, which is strictly irreducible to the preajacent physical and species-specific for every life form, including the human one. This human *Umwelt* or "Lebenswelt", as we have seen, in contrast to the *Umwelten* of purely zoösemiotic life forms, has a unique texture through which it is transformable into an asymptotic number of variant models, through the unique *moyen* of language.

In the end, the idea of reality as the species-specific objective world is what gives intelligibility and place to the activity of all criticism, whether it aims at developing one side of the contrast between the environmentally given and the specifically constructed, as in literary criticism, or at distinguishing the specifically constructed in order to concentrate on the environmentally given, as in much scientific criticism. The relationship of *Innenwelt* to *Umwelt* is such that we finally understand that what has been called "fiction", for example, is not an imitation of something else so much as an expression of a semiosis that makes of the something else just as easily an imitation of what began as fiction.⁶⁰ In this way, as Culler puts it (1981: 38), "one of the effects of semiotics is to question the distinction between literary and nonliterary discourse".

It is a question of remodeling the world — the objective world — but as this objective world includes in its proper being something also of

⁵⁸ Johansen 1985.

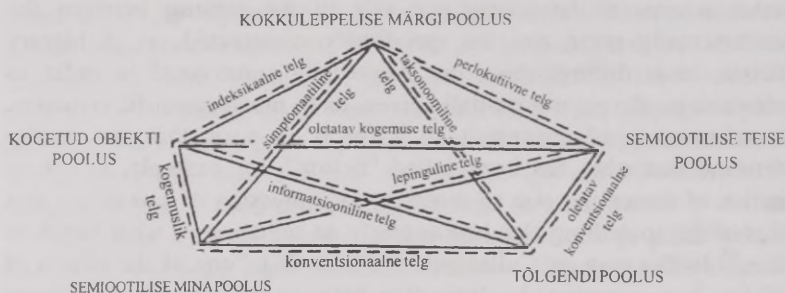
⁵⁹ Locke 1690: 361–362.

⁶⁰ See Toews' analysis of contemporary historians in terms of 'William of Baskerville' in Williams and Pencak 1991: 351–384.

mineviku sündmusele,” on siiski nii, et “teksti mõistmise eelduseks on, et ollakse kogenud sarnaseid objekte, tegevusi ja sündmusi, kui need, millele antud tekstis viidatakse”.⁶³

G. DISKURSUSE KUI SEMIOOSI MUDEL

See ning see, kuidas diskursuse universum — igasuguse diskursuse, sealhulgas kirjandusliku — “on seotud osapoolte kogemuse kaudu” diskursusega, on see, mida kirjandusteadlane Dines Johansen on näidanud oma essees, mis tegeleb otseselt kirjandusega ja küsimusega, kuidas asetada kirjandust laiemasse semioosi raamistikku, nii nagu seda kaasaegse semiootilise arengu põhitraditsioonis käsitletakse. Meile on kasulik tutvustada Johanseni inimsemioosi mudelit,⁶⁴ kuivõrd see sisaldab ka spetsiifiliselt kirjanduslikku. Mudelit on siin toimetatud, peamiselt seda “semiootilist püramiidi” määrava kümne telje eksplitsiitse sissekirjutamise kaudu mõistetavamaks tehes. Põhjused, miks Johansen seda mudelit esitleb, on needsamad, mis meilgi.⁶⁵ Ühelt poolt on see mõeldud kui heuristiline vahend, mis peaks tegema võimalikuks tunda ära mitmekordseid suhteid, millega iga element seotud on, teisalt peaks ta edendama tähistamisprotsessi loomuse uurimist, juhtides meie tähelepanu suhetele teatud tähendusloome ja tõlgendamise aspektide vahel ning loomulikult, kutsudes esile vastuväiteid (vt järgnev Joonis 3).

JOONIS 3. Inimsemioosi püramiid

⁶³ Johansen 1985: 261–262; vrd King 1987.

⁶⁴ Johansen 1982: 473, 1985: 266.

⁶⁵ Johansen 1985: 265.

physical surroundings. The question is not so much simply that “realism is in essence deeply mythic”⁶¹ as that reality — the reality of human experience, wherein the line between what is dependent upon and independent of interpretive activity can never be finally drawn because that very line itself shifts with each new achievement of understanding — is in essence thoroughly semiotic.

Literature, as the most presuppositioned and purely objective phase of anthroposemiosis (able to deal directly with the object as nonexistent instead of having to discover its nonexistence by chagrin, as sometimes happens in natural science or in history), requires the most complete account of signification. While a literary “text itself need not refer to any past experiences”, nonetheless, “experience of objects, actions, or events, similar to what is referred to in a given text, is a prerequisite to the understanding of it”.⁶²

G. A MODEL FOR DISCOURSE AS SEMIOSIS

That and how the universe of discourse — any discourse, including literary — “is bound up with the experience of the parties” to the discourse is what the literary scholar Dines Johansen has shown in an essay expressly regarding the problem of situating literature and literary criticism within the more general purview of semiosis as it is regarded in the major tradition of contemporary semiotic development. We can usefully introduce Johansen’s model for anthroposemiosis,⁶³ as including specifically the literary. The model is here editorially modified, mainly by enhancing by explicitly labeling the identification of the ten axes defining the planes constitutive of “the semiotic pyramid”. Johansen’s reasons for introducing this model are also our own:⁶⁴ on the one hand, it is intended as a heuristic device which should make it possible to recognize the multiple relationships of each element; on the other hand, it should further the inquiry into the nature of the signifying process by calling attention to the interrelations between certain aspects of meaning production and interpretation, and, of course, by provoking objections (see Figure 3, following).

⁶¹ Con Davis 1985: 56.

⁶² Johansen 1985: 261–262; cf. King 1987.

⁶³ Johansen 1982: 473, 1985: 266.

⁶⁴ Johansen 1985: 265.

Selleks, et teha täpselt selgeks kriitikavõimalused, mida see mudel suvalist objektist tüüpi tekstide seletamiseks pakub, oleks siinkohal viljakas see püramiid lahti võtta kümneks vastastikku sõltuvaks kolmnurkseks tahuks, millest see mudel koosneb — kuus, mis lahknevad märgipooluselt, neli tõlgendaja ja lausuja organismiga seotud poolustelt. See peaks meil aitama hinnata, kui eelarvamuslik on kirjandussemiotika ja kui kaugele eemale on ta kogemuse skeemil nihkunud autonoomiast (“intertekstuaalsuse ja intersemiootilisuse müüt”, nagu võiks väljenduda). Õigupoolest võiks Johanseni püramiidi kasutada tõlgendina Bahtini märkusele, et romaani keel on “lõikuvate tasandite süsteem”⁶⁶, ja veelgi enam, need tasandid seovad romaani keelt ka teaduslike tekstide aluseks oleva tavakogemusega (Joonis 4).

1. Propositsiooni tahk

2. Kommunikatsiooni tahk

3. Konventsiooni tahk

4. Esituse tahk

5. Oletatava konventsiooni tahk

6. Oletatava esituse tahk

7. Suhtluslik tahk

8. Tähistamistevaheline tahk

9. Lausuja informatsiooniline tahk

10. Tõlgendaja informatsiooniline tahk

JOONIS 4. Semioosi tahud diskursuses

⁶⁶ Bahtin 1975: 48.

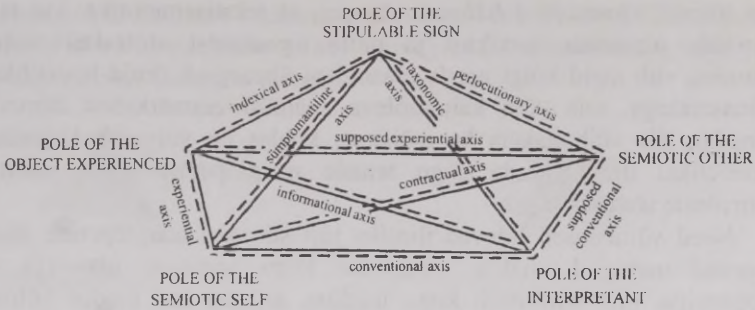

FIGURE 3. The Pyramid of Anthroposemiosis

For purposes of making explicit critical possibilities afforded by this model for approaching explication of texts of whatever objective type, we might here fruitfully redistribute the pyramid according to the ten interdependent triangular planes comprising the model — six radiating from the sign-pole, four from the organismic poles of interpreter and utterer — in order to underscore how presuppositioned and farthest removed from autonomy (“the myth of intertextuality and intersemioticity”, as we might say) a literary semiotics is in the scheme of experience. In effect, Johansen’s pyramid can be made to serve as an interpretant for Bakhtin’s remark⁶⁵ that the language of a novel “is a system of intersecting planes” which, moreover, bind it to common experiences underlying scientific texts as well (Figure 4, opposite).

If one enters seriously into Johansen’s argument that the semiotics of texts, when pursued integrally rather than according to faddish abstractions, involves one with all these planes simultaneously (but according to emphases that, of course, can be varied for the purposes of the analysis at hand), one also begins to see how a literary semiotics might be constituted in the full scope of the possibilities afforded to it by the doctrine of signs. These possibilities are made visible precisely when the foundational inquiries of the doctrine of signs are made commensurate with the full scope of semiosis, as a process subtending the whole of nature so far as nature involves a development in time along lines that transcend the physically established patterns of any given moment in the cosmic evolution. As that framework makes itself visible in the diverse works contributing more and more consciously to its edification, we see that the “place marked out in advance” for semiotics and giving it “a right to

⁶⁵ Bakhtin 1975: 48.

Kui tõsiselt süveneda Johanseni väitesse, et tekstisemiootika, kui teda arendada omaenese tervikust ja mitte nipsakatest abstraktsioonidest lähtudes, viib meid kõigi nende plaanideni üheaegselt (kuid loomulikult rõhuasetusega, mis võib käimasoleva analüüsi eesmärkidest lähtuvalt erineda), siis võib hakata ka mõistma, kuidas on võimalik kirjandussemiootikat üles ehitada kogu temale märgiõpetuse poolt pakutud võimaluste ulatuses.

Need võimalused tulevad ilmsiks just siis, kui märgiõpetuse alustpanevad uuringud viiakse vastavusse kogu semioosi ulatusega — protsessiga, mis ümbritseb kogu loodust, niikaua kui loodus hõlmab arengut ajas mööda liine, mis igal suvalisel hetkel ületavad kosmose evolutsioonis juurdunud füüsilisi malle. Sedamööda, kuidas see raamistik teeb end enam ja enam nähtavaks erinevates töödes, mis annavad üha teadlikuma panuse oma õpetusse, näeme me, et semiootika jaoks “algusest peale määratud koht” ja “talle eksistentsiõiguse” andmine — Saussure'i veidras väljenduses⁶⁷ —, on midagi sellist, mida ei saa määratleda moel, mis välistab mingit sorti tõlgendustegevuse, pigem saab seda määratleda kõiki neid tõlgendustegevusi sisse arvates.

Uurida märke, tähendab paljastada semioosi ja seeläbi võrgustik, mis on sama ääretu kui loodus ise. Tagasiviidete korraldus, nende võrgustik, mis toetab keskkondlikke ja tajumisvõimelisi elemente igal ajahetkel, vastavalt mallidele, mis ei ole iseenesest ei meeltega tajutav ega meeltega tajutavale taandatav, see korraldus on semiootika objektiks kõigis võimalustes, mida semiootika mõistmise jaoks pakub.

See “reaalsus” on midagi üsna erinevat sellest vahetult külgnest, mis on meile antud, milles mõistusel polnud mingit osa ja millele uurija ei lisanud loodetavasti midagi — see, mis leiutati keskajal ja mille poole modernismiajastul on püüeldud. Ka ei ole see reaalsus täielikult taandatav mõistuse toimimisele peidetud välise maailma ja mõistmise sisemise peidetud mehhanismi põhjal, mis on seotud ainult mõistuse enese loodud nähtustega, nagu järeldas Kant. See uuem paradigma — ühesõnaga semiootiline reaalsus — on midagi palju rikkamat kui kumbki neist reduktsionalistlikest käsitlustest, isegi midagi vandenõulisemat kui side kärbselõksu ja kärbe vahel putukate ja lillede maailmas. See tunnustab, et piiri selle vahel, mis on tõlgendustegevusest sõltuv ja mis on sõltumatu, ei saa kogemuse sees kunagi fikseerida, kuna see piir ise kõigub mõistmise arengu käigus ja on kord “spekulatiivne” või “praktiline”, “teaduslik” või “kirjanduslik”.

⁶⁷ Saussure i. 1906–1911: 33; vrd Russell, A. 1982.

existence”, in Saussure’s curious expression,⁶⁶ is something that cannot be defined in a way exclusive of any activity of interpretation but rather can be defined only inclusive thereof.

1. Proposition Plane

2. Communication Plane

3. Convention Plane

4. Representation Plane

5. Supposed Convention Plane

6. Supposed Representation Plane

7. Interactional Plane

8. Intersignificational Plane

9. Utterer's Informational Plane

10. Interpreter's Informational Plane

FIGURE 4. The Planes of Semiosis within Discourse

⁶⁶ Saussure i.1906–1911: 33; cf. A. Russell 1982.

Nagu humanitaarteadused isegi, “ei ole semiootika pelgalt valdkond, mis seob erinevaid lähenemisi ainukordsele objektile, vaid valdkond, mis mõnikord sisaldab selle ainukordse objekti vastukäivaid filosoofilisi määratlusi”.⁶⁸ Veelgi enam (ja selles aspektis on ta arenguvalemiks ka loodusteadustele), semiootika on valdkond, mis uurib protsessi, mille läbi iga objekt moodustub oma täies tegelikkuses teatuna: mitte lihtsalt kui protsess looduses, vaid ka kui *prise de conscience*, mille kaudu loodus saab enesest täielikult teadlikuks ja saavutab oma lõpliku täiuse füüsilise olemuse ületamisel. See ületamise protsess algab ajalooliste omailmadega ja realiseerub täielikult eluilmade mõtisklustes iseenda üle, mis teeb igast tekstist potentsiaalse interteksti, mis piiritu semioosi kaudu metafüüsiliselt — ja isegi füüsiliselt, ehkki siiski piiratult, aga mitte täiesti deterministlikult — sisaldab elu ja väljamõeldist ja kogu loodust ka. Seda situatsiooni on Floyd Merrell⁶⁹ elustanud kujus, kes väärrib Disney kunstnike talenti palju enam kui jalakäija Jānes Roger. Kujutage ette, kuidas näeks filmina välja järgmise plaani järgi tehtud “Koletislik kaheksajalgne”:

Kujutage ette, et iga võimalik märk on punkt [...] lõputu hulga joontega, mis ühendavad teda kõigi teiste punktidega universumis... Iga märk-punkt on kui koletislik kaheksajalgne, mille keha on punkt ja mille koivad on see lõputu arv jooni, mis sellest punktist välja kasvavad, valmis sisse imema üht või mitut kõikidest teistest märk-punktidest, mis siis muutuvad tema tõlgenditeks ja seega uueks märk-punktiks. (Tegelikult — ja enam kooskõlas Laplace'i ja jumalaga — peaks iga koiva tipuosas olema silm, mis võimaldaks sel koival “näha” kõiki teisi märk-punkte üheaegselt.)

Kogu sel joonte konglomeraadil peavad vormile truuks jäämiseks olema teatud omadused: (a) tervikut saab igast suvalisest kohast “lõigata” ja uuesti ükskõik millise tema joone otsa ühendada, nii nagu Peirce'i amorfne “väidete raamat”;⁷⁰ (b) igal konkreetsel ajahetkel on konglomeraat staatiline (sünkrooniline mõõde), kuid ta kätkeb võimalusi kõigiks tulevasteks seosteks (diakrooniline mõõde) — see hetk ei ole lõik Saussure'i semiootilisest salamivorstist, vaid kogu konglomeraat ühes tükis antuna, sisaldades mineviku, oleviku ja tuleviku võimalusi; ja (c) konglomeraat on eneseküllane, käändudes ja paindudes tagasi enese suunas nagu Einsteini aegruum (mida nimetatakse ka “plokk-

⁶⁸ Eco 1979:77.

⁶⁹ Merrell 1988: 260.

⁷⁰ Vt Peirce 1903: 4.512.

To study the sign is to uncover semiosis, and therewith a web as vast as nature itself. The arrangement, the web of renvoi sustaining the environmental and sensible elements at each moment according to patterns that are not themselves sensible nor reducible to what is sensible, constitutes the semiotic object in its full possibilities for understanding.

This is a “reality” quite different from that preajacent given in which the mind had no part and to which the observer contributed hopefully nothing, conceived by the medievals and sought by the moderns. Nor is it a reality wholly reducible to the mind’s own workings on the basis of a hidden outer realm and a hidden inner mechanism of understanding linked only by the phenomena constituted by the mind itself, as Kant concluded. Something much richer than either reduction, something more collusive even than the rapport between fly trap and fly in the realm of insects and flowers, this newer paradigm — in a phrase, semiotic reality — recognizes that the boundary between what is dependent upon and what is independent of interpretive activity can never be finally fixed from within experience because the boundary itself fluctuates in function of the development of understanding, whether “speculative” or “practical”, “scientific” or “literary”.

Like the human sciences themselves, “semiotics is not only a field of different approaches to a unique object but also a field of sometimes conflicting philosophical definitions of this unique object”.⁶⁷ Furthermore (and in this it provides the matrix for natural science as well), semiotics is the field studying the process whereby any object is constituted in its full actuality as known: not simply as a process in nature, but also as the *prise de conscience* whereby nature becomes fully aware of itself and achieves its final totality in the transcendence over physical being. This process of transcendence begins with the historical Umwelten and is fully realized in the reflexivity of the Lebenswelt that makes of each text a prospective intertext incorporating life and fiction and the whole of nature as well through a semiosis metaphysically unlimited — and even physically, though limited, not wholly determinately so. This situation has been personified by Floyd Merrell⁶⁸ in a creature far more worthy of the talents of Disney artists than the pedestrian Roger Rabbit. Imagine a filmic rendering of *the Chimerical Octopus*, constructed on the following plan:

Consider each sign possibility to be a point [...] with an infinite set of lines connecting it to all other points in the universe [...]. Each sign-point is like a chimerical octopus whose body is the point and whose tentacles

⁶⁷ Eco 1979: 77.

⁶⁸ Merrell 1988: 260.

universumiks”⁷¹) või nagu lõputult õhukeste Möbiuse lehtede lõputus, kui nad üksteisega igal oma käänakul lõikuvad. Siiski (d) võttes arvesse märgi kasutajaid, kes erinevalt punkt-kaheksajalgsest on lõplikud, peavad kõik tähelepanekud ja suhted jääma sissepoole: ei ole olemas mingit globaalset nägemust, sest valitseb immanentsus — võrdväärne kvantumteooriaga, mis on hävitanud klassikalise nägemuse subjekt/objekt ja vaatleja/ vaadeldav eristusest. Ja (e) tervikust ei saa olla mingit täielikku kirjeldust, kuna samaväärselt Peirce’i plastilise “väidete raamatuga” ei jää loogilised seosed aja jooksul samaks ja kuna meie oma piiratud arvu jäsemete ja meeleorganitega ei suuda kunagi kõiki märke ühe hetkega töödelda.

H. KOKKUVÕTE

Semiootika on humanitaarteaduste seas ainulaadne, kuna ta on teadus, mis tegeleb kõikide teaduste arenguvalemiga ja paljastab, kui keskne on mõistmise ürituse jaoks ajalugu. Ajaloo kesksus mõistmise jaoks avaldub kultuuri koodide kaudu, mis ainsana hoiavad väljaspool individuaalset arusaamist alal *commensit*⁷² ehk ühist mentaalsust, mis määrab keele (nagu näiteks inglise keele), eriala (nagu füüsika või kirjanduskriitika), subkultuuri (nagu näiteks homoseksuaalid), rahva (nagu näiteks iisraelased) ja kõige lõpuks ka tsivilisatsiooni enda kõigis selle ajaloost läbi imbunud tõlgenduste vastandlikes harudes, mis loovad keelevõimeliste liigikaaslaste igapäevakogemuse struktuuri. Nõnda võime me öelda, et selle laiema keele mõiste valguses, mille visandas Maritain ja mida sõltumatult rõhutas ka Bahtin:⁷³ “rangelt võttes luuakse elavas kõnes suhtlus alles edastamise käigus ja sisuliselt koodi ei olegi” — ehkki nii nagu helilained looduse poole peal, nii võivad ka koodid mängida toetavat rolli ja isegi teatest tuleneda.

Sellest vaatepunktist lähtudes võib kriitika omamoodi kasulik olla, tuues eksplitsiitsesse objektilisusse need mõistmise panused, mida on seni jätetud pigem potentsiaalsesse toimimise mөөtmesse, kui et neid on otsesõnu tähistatud ja tunnustatud. Selline oleks kriitika oma parimal

⁷¹ ‘*block-universe*’ — termin, mis viitab seisukohale, et universumit võib ette kujutada kui igavesti muutumatut neljamöötmelist aegruumi plokki, kus tavapärasele kolmele ruumimöötmelisele lisandub ajatelg. Aja muutumist käsitletakse kui illusiooni, millel pole füüsilise tegelikkusega mingit pistmist. Selline vaade universumile välistab koos muutusega ka vaba tahte ja juhuslikkuse võimaluse.

⁷² Peirce 1906: 196–197.

⁷³ Bakhtin 1971: 214, nii nagu seda tsiteeritakse Todorov 1981: 56.

are the infinite number of lines emanating from that point ready to suck in one or more of all the other sign-points, which then become its interpretant and hence another sign-point. (Actually, more in accord with Laplace and God, each tentacle would have an eye at its extremity enabling it to 'see' all other sign-points simultaneously.)

This entire conglomeration of lines, to be true to form, will have certain characteristics: (a) the whole can be 'cut' at any point and reconnected along any one of its lines, like Peirce's amorphous 'book of assertions',⁶⁹ (b) at a given instant the conglomerate is static (the synchronic dimension), but it holds the possibility for all future connections (the diachronic dimension) — this instant is not the Saussurean slice out of the semiological salami, it is the entire conglomerate given 'en bloc', holding all past, present, and future possibilities; and (c) the conglomerate is self-contained, twisting and doubling back on itself, like Einsteinian space-time (called the "block" universe), or like an infinity of infinitely thin Möbius strips intersecting each other at the point of their twist. However, (d) with respect to finite sign users, unlike point-octopuses, all observations and relations must remain inside: there is no global vision, for immanence rules — commensurate with quantum theory, which has demolished the classical view of subject/object and observer/observed. And (e) there can be no complete description of the whole since, commensurate with Peirce's plastic 'book of assertions', logical connections do not remain the same over time, and since, with our own finite number of appendages and sensory organs, we can never process all signs in an instant.

H. SUMMATION

Among the human sciences, semiotics is unique in being a study concerned with the matrix of all the sciences, and in revealing the centrality of history to the enterprise of understanding in its totality. The centrality of history to understanding is revealed through the codes of culture that alone sustain, beyond the individual insight, the *commens*⁷⁰ or shared mentality that defines a language (such as English), a discipline (such as physics or literary criticism), a subculture (such as the Gays), a nation (such as Israel), and, ultimately, civilization itself in all its conflicting strands of historically embedded interpretations giving structure to the everyday experience of the conspecifics capable of language. We can thus say, in view of the larger sense of language sketched by

⁶⁹ See Peirce 1903: 4.512.

⁷⁰ Peirce 1906: 196–197.

kujul, kriitika, mis näitaks üles kõrget kunsti hinnata ja analüüsida teadmise ja kutsumusega tsivilisatsiooni kätetööd, eriti kunsti, muusikat ja kirjandust, milles mõistuse vaba mäng ja objektilise täielik vastandatus bioloogilisele ja füüsilisele mõõtmele tulevad esiplaanile. Kaugel sellest, et selline kriitika oleks semiootikaga võrdsustatav. Ta oleks osaline semiootika arengus, arengus, mis kisub oma tagasiviidete võrgustikku kõik mineviku mõtted, tänase teaduse ja tuleviku tsivilisatsiooni.

Sel moel annab kriitika rakendamine panuse ka valemile — ning äkki isegi kehtestab selle semiootika raames —, mis on *anthropose* täielikuks mõistmiseks kohasem kui need, mis seniajani välja on mõeldud.

Maritain and insisted upon independently by Bakhtin:⁷¹ “in living speech, messages are, strictly speaking, created for the first time in the process of transmission, and ultimately” (that is, preajacent to, and independent of, the anthroposemiosis itself) “there is no code” — even though, like sound waves on the side of nature, codes may play a supporting role and even result from the message.

In this perspective, criticism can contribute in its own right to bringing into explicit objectivity contributions of the understanding that have been left in a virtual state of exercise rather than expressly signified and recognized. This would be criticism at its best, criticism displaying the rich art of evaluating and analyzing with knowledge and propriety the works of civilization, especially art, music, and literature, wherein the free play of intellect and the full contrast of the objective to the biological and physical orders come into pre-eminence. Such a criticism, far from being equated with semiotics, would participate in the development of semiotics, a development drawing into its network of renvoi the whole of past thought, present science, and future civilization.

In this way the critical exercise will also contribute to, and perhaps even establish within semiotics, a formula more adequate to the full understanding of *anthropos* than any that has been devised heretofore.

⁷¹ Bakhtin 1971: 214, as cited in Todorov 1981: 56.

FÜSIOSEMIOOS JA FÜTOSEMIOOS

Märkisime kolmandas peatükis, et tuues märgitoime ja märkide olemuse semiootika uurimistemade keskmesse, tegi Peirce otsustavad sammud loomaks täielikud võimalused märgiõpetuse arenguks. See samm märgib erinevust kaasaegse semiootika arengu ja kõigi varasemate etappide vahel, mis olid ajalooliselt võttes liikumine semiootilise teadvuse poole. Sest ehkki märkidele omane olemus eksisteerib tegelikult vaid kogemuse kontekstis (just selles mõttes, et kogemus eeldab tunnetust), ei eelda selle võimaliku olemuse aluseks olev toime ilmingimata tunnetust.

Kuidas mõista seda märkide toimet väljaspool tunnetusvõimelise elu konteksti? Kui me seda suudaksime, muutuks semiootika kui võimaliku teaduse ulatus nii laiaks kui üldse võimalik, kuna ta oleks võrdväärne toime ja põhjuslikkuse tüübiga, mis on oma ulatuselt kattuv füüsilise universumiga. Märgi seesugune "laiem kontseptsioon" nagu Peirce seda nimetas, hõlmaks kõiki nelja selles raamatus määratletud tasandit, nimelt kahte tunnetusliku semioosi tasandit (inim- ja zoosemioos) ja kahte madalamat semioosi tasandit (füto- ja füsiosemioos), mis ei ole tunnetusest kui sellisest sõltuvad, nagu ilmneb järgmisest lõigust:¹

Märgitoime leiab tavaliselt aset kahe osapoole, *lausuja* ja *tõlgendaja* vahel. Nad ei pea olema isiksused, kuna ka kameleon ja mitut sorti putukaid ning isegi taimed muretsevad oma elatise märkide *lausumise* kaudu ja seejuures isegi märkidega valetamise teel. Kes on ilmamärkide lausuja? [...] Siiski annab iga märk edasi midagigi mõtte üldise loomuse kohta ja kui see ei tule mitte mõtlevalt teadvuselt, siis vähemalt mingist kujutluste või tähenduslike vormide varasalvest, ja kui mitte isiksusele, siis siiski millelegi, mis on kuidagi võimeline 'sotti saama', [...] see tähendab, võtma vastu mitte pelgalt füüsilist ega ka pelgalt psüühilist energiaannust, vaid mõtestatud tähendust. Selles muudetud, ehkki väga uduses tähenduses võime me siis jätkata sõnade kasutamist kursiivis.

Peirce'i märkust, et "maailm on märkidest läbi imbunud, kui ta mitte ei koosnegi ainult märkidest"², võib mingis mõttes vaadelda kui selle laiema kontseptsiooni kontsentreeritud kokkuvõtet ning tema palju varasem

¹ Peirce c. 1907: 205–206.

² Peirce 1905–1906: 5.448 mrk.

PHYSIOSEMIOSIS AND PHYTOSEMIOSIS

We noted in chapter 3 that Peirce, by bringing the action along with the being of signs into the focus of a thematic inquiry, took one of the decisive steps in establishing the full possibilities for developing a doctrine of signs. This step marks the difference between the contemporary development of semiotics and all earlier stages, historically speaking, of a move toward semiotic consciousness. For, while the being proper to signs exists actually only within the context of experience (in precisely the sense that experience presupposes cognition), the action that underlies this possible being by no means presupposes cognition.

How to understand the actions of signs outside the context of cognitive life? If this could be achieved, the scope of semiotics as a possible science would become as wide as could be, for it would be commensurate with an activity and type of causality coextensive with the physical universe. Such a "broader conception" of the sign, as Peirce called it, would embrace all four of the levels identified in this book, to wit, the two levels of cognitive semiosis (anthroposemiosis and zoösemiosis), and two lower levels of semiosis not dependent on cognition as such (phytosemiosis and physiosemiosis), as appears in the following passage:¹

The action of a sign generally takes place between two parties, the *utterer* and the *interpreter*. They need not be persons; for a chameleon and many kinds of insects and even plants make their living by uttering signs, and lying signs, at that. Who is the utterer of signs of the weather [...]? However, every sign certainly conveys something of the general nature of thought, if not from a mind, yet from some repository of ideas, or significant forms, and if not to a person, yet to something capable of somehow 'catching on', [...] that is, of receiving not merely a physical, nor even merely a psychological dose of energy, but a significant meaning. In that modified, and as yet very misty, sense, then, we may continue to use the italicized words.

¹ Peirce c.1907: 205–206.

mõistatuslik väide, et “inimene on märk”³, oleks teatud mõttes selle järelendus.

Kuid kas see laiem kontseptsioon on õigustatud? On sel olemas tagatis semioosi loomuses? Igasugune taoline õigustamise katse nõuaks selgelt teadusliku mõtlemise tavapäraselt tunnustatud piiride ületamist, ja me võime öelda, et teaduslik mõtlemine oli juba Peirce’i ajal enam-vähem dogmaatilisel omaks võtnud lähenemise loodusele kui millelegi, mis on seotud ainult toore jõu tüüpi juhusliku vastastoimega.

Tavapärased piirid ei tähendanud Peirce’i jaoks midugi midagi, kui uurimine nõudis nendest üle astumist, ja nii näis olevat ka käesoleva küsimuse puhul. Peirce’i jaoks viitas asjaolu, et märk tähistab alati midagi kellelegi teisele või kellegi teise jaoks, vajadusele vaadata ümber eesmärgipärase põhjuslikkuse ehk nii-öelda teleoloogia tabumõiste.⁴

Vähemalt bioloogiliste teaduste kontekstis oli selline samm mingil määral vältimatu. Hiljem eelistavad bioloogid⁵ rääkida “teleonoomiast”, osutamaks, et tegelik eesmärk individuaalses mõttes ei ole käitumise kirjeldamisel vajalik (näiteks emase kilpkonna rütmiline liikumine liivale-ronimisel ja munemisel), et vaatleja peab selleks, et vaatlustest teaduslikult aru saada, omistama plaani loodusele (nii arvas ka Uexküll).

Kuid aatomite, tähtede ja galaktikavahelise tolmu laias füüsilises maailmas on isegi sellist mõõdukat teleoloogiat äärmiselt raske alal hoida kui midagi osakeste ja vastastikuse toime aktide eneste juurde kuuluvat, eriti selliste juhuslikumat sorti asjade puhul nagu meteorisajud, kosmiliste kiirte voog, valguse dispersioon jne. Tõsi, täheevolutsioon ja plane-

³ Peirce 1868: 5.314.

⁴ Randsell (1977: 163) osutab, et Peirce otsesõnu “mõtles semiootikast justnimelt kui eesmärgipärase põhjuslikkuse protsessi mõiste arengust ja selliste protsesside uurimisest” — asjaolu, mida tema võimalikud kommenteerijad on seni pidanud “piinlikusttekitavaks, nagu mingiks intellektuaalseks kõverjalaks, mida keegi ei tohi sind vaatamas näha ja mida ammu ei siis ei tohi häbitult teistele osutada” — mis seletab, “miks on eesmärgipärase põhjuslikkuse teema Peirce’i semiootika ja semioosi mõiste kriitikast ja selgitustest nii veidralt puudu”, hoolimata tema kesksusest Peirce’i enese mõtiskluste ja selgituste seas.

Ka Poincot’ jaoks kerkib eesmärgipärase põhjuslikkuse küsimus semiootika kontekstis esile (1632a: Raamat I, Küsimus 4 ja toimetaja märkused 10–12 ning edasi, lk 174–178), kuid ta eristab seda otseselt märkidele omasest põhjuslikkusest (vaata eriti 174/18–178/7), mis ei ole piiratud ei pelgalt tegeliku ekistentsiga ega ka intentsiooni vallaga (märkidega, mis kannavad intentsiooni) ja on töös isegi juhuslikes sündmustes, mis tähistavad ka peaaegu sõltumatutena igasugustest intentsiooni või tunnetust sisaldavatest protsessidest.

⁵ Näiteks: Simpson *et al.* 1957; Pittendrigh 1958; Mayr 1974; 1983. Vt arutlust Deely 2001: 65–66.

Peirce's remark² that "this universe is perfused with signs, if it is not composed exclusively of signs" may be regarded as a kind of capsule summary of this broader conception, and his much earlier enigmatic assertion³ that "man is a sign" would be a kind of corollary.

But can this broader conception be justified? Is it warranted by the nature of semiosis? Clearly, the very attempt at such justification would require going beyond the bounds conventionally established for scientific thought, which we may say had already by Peirce's day more or less dogmatically embraced the view of nature as engaged exclusively in chance interactions of a brute force character.

Conventional boundaries as such, of course, had no interest for Peirce when the inquiry demanded their violation, and such seemed the case with the problem at hand. To Peirce, the fact that a sign always signifies something to or for another suggested the need to reconsider the taboo notion of final causality, or so-called teleology.⁴

At least in the context of the biological sciences, such a move was to some degree inevitable. Later biologists⁵ would prefer to speak of "teleonomy", to make the point that actual purpose in the individual sense is not necessary to account for the behavior (such as the rhythmic climbing of the female turtle onto the sand and laying its eggs) that the observer must ascribe to plan in nature in order to make scientific sense of the observations (a point also made by von Uexküll).

² Peirce 1905–1906: 5.448n.

³ Peirce 1868: 5.314.

⁴ Ransdell (1977: 163) points out that Peirce expressly "thought of semiotic as precisely the development of a concept of final cause process and as a study of such processes", a fact that his would-be commentators so far have treated as "an embarrassment, a sort of intellectual club foot that one shouldn't be caught looking at, much less blatantly pointing out to others" — which explains "why the topic of final causation is so strangely absent in criticisms and explanations of Peirce's conception of semiotic and semiosis" despite its centrality in Peirce's own reflections and explanations.

For Poinset, too, the question of final causality arises in the context of semiotic (1632a: Book I, Question 4, and editorial notes 10-12 thereon, pp. 174-178) but as expressly distinguished from the causality specific to the sign (see esp. 174/18-178/7), which is restricted neither to the order of actual existence nor to the order of intention (to signs as bearing an intention) and is operative even in chance events that signify as well virtually independently of any processes involving intention or cognition.

⁵ For example, Simpson, Pittendrigh, and Tiffany 1957; Pittendrigh 1958; Mayr 1974, 1983. See the discussion in Deely 2001: 65–66.

tide kujunemine on fakt, millega seoses elementide välja kujunemine primitiivsematest atomaarsetest materjalidest ja mateeria jaotusest näib sõltuvat pigem statistiliselt määratavatest kui juhuslikest reeglitest. Taoline mittejuhuslikkus on viinud selliseid mõtlejaid nagu Henderson⁶ väitma arvestatava veenvuse ja empiirilise tõestusmaterjaliga, et "füüsikateaduses [...] näib teleoloogia avalduvat ei sugugi vähem kui bioloogia- teaduses". Kuid "teleoloogia" siin, kui seda saab nii nimetada, tundub vastastoime aktidest endist täiesti väljaspool olevat.

Probleem on selles, et enne seda, kui elusaine anorgaaniliste keskkondlike faktorite seas tekkis ja seal edasi elas, tunduvad need anorgaanilised komponendid ise rõhuvas enamuses kosmilise evolutsiooni protsessi vaid kaudselt sisenevat, korrapäratute ja juhuslike vastastikuste toimete otsese protsessi kaudu (ükskõik kui palju neid siis ka ei muudaks ja kuidas nende üle ei domineeriks eluprotsessid ja orgaaniline sümbioos Gaia situatsioonis, st elusainet sisaldava planeedi tingimustes). Kui see vastastoime kord aset on leidnud, suunab vastastikku üksteisele toimet avaldavate kehade või osakeste loomus paratamatult need anorgaanilised komponendid ümber, nii et selle ümbersuunamise tulemusena hõlmatakse nad keerukustumise protsessi ja üleüldisse kosmilisse arengusse. Siiski ei varjuta see järgnev areng üldiselt asjaolu, et vundament on juhuslik. See eitamatu juhuslikkuse alusstruktuur, mida me kohtame puhta teisesuse vallas, näib panevat piiri igasugusele semioosi laiendamisele väljaspoole elusmaailma piire.

Siiski, sidudes märgitoime tulevikku suunatud muutustega looduse maailmas, juhatas Peirce selgelt kätte raja, millele Sebeok 1960ndatel tähelepanu juhtis kui "nägemusele uutest ja jahmatavatest dimensioonidest: geneetikateaduse ja lingvistikateaduse ühte sulandumine [...] laiemaks kommunikatsiooniuuringuste valdkonnaks". Sellest lähtudes:⁷

geneetilist koodi tuleb käsitleda kui kõige fundamentaalsemat kõigist semiootilistest võrgustikest ja seetõttu kui prototüüpi kõigile teistele signaalsüsteemidele, mida loomad, sealhulgas inimesed, kasutavad. Sellest seisukohast lähtudes moodustavad molekulid, mis on kvantumsüsteemid ja toimivad kui stabiilsed füüsilised informatsiooni kandjad, zoosemiootilised süsteemid ja lõpuks ka kultuurisüsteemid, mis mõistavad keelt, aina keerustuvate energiatasandite arengujärkude loomuliku järgnevuse ühe universaalse evolutsiooni raames. Seetõttu on võimalik kirjeldada nii keeli kui elussüsteeme ühtsest küberneetilisest vaatepunktist lähtudes. [...] Geneetika, loomakommunikatsiooni uuringute ja

⁶ Henderson 1913: 305.

⁷ Sebeok 1968: 69.

But, in the larger physical universe of atoms, stars, and intergalactic dust, even such a moderate version of teleology is extremely difficult to sustain as pertaining to the particles and interactions themselves, especially those of a more random sort such as meteor showers, the bombardment of cosmic rays, the dispersion of light, etc. True, there is the fact of stellar evolution and planetary formation, in relation to which the formation of the elements out of more primitive atomic materials and the distribution of matter seems to be law-governed in statistically determinable ways rather than random. This non-randomness led thinkers such as Henderson⁶ to argue with considerable persuasiveness and empirical support that "physical science [...] no less than biological science appears to manifest teleology". But the "teleology" here, if such it can be called, appears to be entirely external to the interactions themselves.

The problem is that, before the advent of living matter and continuing in the inorganic environmental factors taken in their own right, the inorganic components themselves (no matter how much they may be modified and dominated by vital processes and organic symbioses in a *gaia* situation, the situation of a living planet), seem overwhelmingly to enter the process of cosmic evolution only indirectly, through the direct process of random or chance interactions. Once these have occurred, the inorganic components are inevitably redirected by the nature of the particles or bodies interacting and result, through this redirection, in processes of complexification and cosmic development overall. The consequent development overall, however, does not disguise the fact of the random foundation. This undeniable substructure of chance encounters in a realm of brute secondness seems to pose a barrier to any possible extension of semiosis beyond the boundaries of the living world.

Nonetheless, by linking the action of signs to future-oriented changes in the world of nature, Peirce had clearly pointed the way to what Sebeok called attention to in the early 1960s as "a vision of new and startling dimensions: the convergence of the science of genetics with the science of linguistics [...] in the larger field of communication studies". In this view:⁷

the genetic code must be regarded as the most fundamental of all semiotic networks and therefore as the prototype for all other signaling systems used by animals, including man. From this point of view, molecules that are quantum systems, acting as stable physical information carriers, zoösemiotic systems, and, finally, cultural systems,

⁶ Henderson 1913: 305.

⁷ Sebeok 1968: 69.

lingvistika vastastikune mõistmine võib viia semioosi dünaamika täieliku mõistmiseni ja see võib lõppkokkuvõttes osutada ei millekski muuks kui elu määratluseks endaks.

See on tõepoolest üks suurejooneline visioon. Siiski jääb ta kõvasti alla laiemale kontseptsioonile, mis mõlkus Peirce'i meeles, kui ta sidus märgi eesmärgipärase põhjuslikkusega.⁸ Samas on see ilmselt ülim kui kaugele semioosi mõistet saab edukalt välja viia, märkidele omast põhjuslikkust igasuguse kaitstava eesmärgipärase põhjuslikkuse mõistega sidudes.⁹ See seos, sõltumata sellest, kas ta on õige või mitte, on ebapiisav, et kehtestada seost sellise ulatusega nagu on vajalik, selleks et semioos võiks läbida kogu loodust kuni tema kosmiliste alusteni välja. Seega ehkki Sebeoki "uus ja jahmatav nägemus" lükkas kaasaegset semiootikat kõvasti edasi üle keelekeskselt käsitletud inimsemioosi piiride ja sanna-suunas, et märgiprotsesse hakataks käsitlema kogu bioloogilises maailmas toimivatena, ei andnud see siiski veel alust mõistele 'füsiosemioos' ehk märkidele omase toime nägemisele millenagi, mis on töös juba füüsilises maailmas endas väljaspool orgaanilise aine piire või enne selle teket.

Taalise aluse loomine ja Peirce'i-laadse laiema semiootika mõiste juurutamine on seega üks ja seesama asi. See teine otsustav samm koos Peirce'i sammuga tuua märgitoime ja märkide olemus semiootika uurimisteemade keskmesse, on see, mis on vajalik märgiõpetuse võimaluste täiuse kehtestamiseks.

See samm sõltub edasisest avastusest, et märkides toimib üldisemat sorti põhjuslikkus kui eluenergiatele tüüpiline eesmärgipärane põhjus-

⁸ Ehkki ma säilitan oma varasemad kahtlused Sebeoki seisukoha suhtes sellest rangest vaatenurgast lähtudes, milles nad olid mõeldud (tegelikkuses täiel määral aset leidva semioosi pärinemine tunnetusest), leian ma taas vajaliku olevat mitte ainult korrata, vaid ka laiendada ja süvendada laiaulatuslikke kohandusi sellele piiratud lähenemisele, mida ma juba tutvustanud olen (Deely 1982a), käsitledes esimesena süstemaatilisel Krampeni poolt 1981. aastal välja käidud fütosemioosi mõistet.

Oma esimeses kriitikingis (1978a), pidasin ma Sebeoki toona ainulaadselt laia vaadet semiootikale liiga suurejooneliseks.

Oma teises kriitikingis (1982a), ütlesin, et see pole äkki piisavalt lai.

Nüüd tahaksin ma selle "äkki" maha tõmmata ja asja sellega lõpetatuks lugeda käesolevas peatükis ja Deely 2001b välja arendatud põhjustel.

⁹ See määratlus on äärmiselt oluline, kuna ainult väga piiratud hulk mõisteid, mida ajalooliselt "eesmärgipärase põhjuslikkuse" mõistega seotakse, säilitavad mingisuguse pretensiooni olla ka tänapäeval tõsiselt käsitletud. Vaata selle küsimuse käsitlust toimetaja märkustes Poinso't "Tractatus de Signis'ele", Raamat I, Küsimus 4 (Poinso't 1632a).

comprehending language, constitute a natural sequel of stages of ever more complex energy levels in a single universal evolution. It is possible, therefore, to describe language as well as living systems from a unified cybernetic standpoint [...] A mutual appreciation of genetics, animal communication studies, and linguistics may lead to a full understanding of the dynamics of semiosis, and this may, in the last analysis, turn out to be no less than the definition of life.

This indeed is a grand vision. It falls, however, considerably short of the broader conception Peirce had in mind in linking the sign to final causality.⁸ At the same time, it is probably as far as a conception of semiosis can effectively be made to reach on the basis of linking the causality proper to signs with any defensible notion of final causality.⁹ The linkage, quite apart from the question of its correctness, is insufficient to establish the range of the connection required for semiosis to pervade nature all the way to its cosmic foundations. Thus, while the “new and startling vision” of Sebeok considerably propelled contemporary semiotics beyond the boundaries of a glottocentrically conceived anthroposemiosis and in the direction of considering sign processes as at work throughout the biological world, it still provided no ground for a notion of physiosemiosis, for seeing the action proper to signs as already at work in physical nature itself beyond the bounds of organic matter or prior to its advent.

To provide this further ground and to establish the Peircean broader conception of semiotics, therefore, would be the same thing. This other decisive step, taken together with the Peircean one of bringing the action

⁸ While retaining my earlier reservations about Sebeok’s stand from the strict perspective in which they were conceived (the origins of fully actual semiosis in cognition), I again find it necessary not merely to repeat but to expand upon and deepen the broad-gauge adjustments to that restricted perspective I had already introduced (Deely 1982a) in first considering systematically the notion of phytosemiotics introduced by Krampen in 1981.

In my first round of criticism (1978a), I considered Sebeok’s then-singularly large view of semiotics too grand.

In my second round of criticism (1982a), I called it perhaps not grand enough.

Now I would like to strike out the “perhaps” and let it go at that, for the reasons developed in Deely 2001b and in this chapter.

⁹ The qualification is a crucial one, for only a very limited range of the notions associated historically with the notion of “final causality” retain any claim to critical consideration today. See the discussion of this point in the editorial notes to Book I, Question 4 of the *Tractatus de Signis* (Poinot 1632a).

likkus. See üldisem põhjuslikkus piiritleb elulist aktiivsust lähemalt, kuid ta piiritleb lähemalt ka põhjuslikkust, mis on töös toore teisesuse juhuslikus vastastoimes. Just see põhjuslikkus ja mitte eesmärgipärane põhjuslikkus on omane märgile tema erilises talitluses teha kohalolevaks see, mis ise kohal ei ole, sest just see põhjuslikkus ja mitte eesmärgipärane põhjuslikkus muudab näiteks juhuslikud kriimustused võtmeks, mis viib detektiivi mõrvari tabamisele.

Semioosile eriomane põhjuslikkus ei pea erinevalt põhjuslikkuse füüsilistest vormidest olema mingis sisemises mõttes eesmärgile suunatud. Vastupidi, ta peab olema selline põhjuslikkus, mis oleks ühtmoodi võimeline aluseks olema märgilisele käitumisele nii juhuslikes juhtumistes kui plaanitud sündmustes. Milline ta ehitus ka ei oleks, eesmärgipärane põhjuslikkus seda teha ei saa.

Ei Poinot ega Peirce ei teinud otsustavat sammu selles osas täielikult. Selle pinnal, mida on postuleeritud Poinot' "Traktaadis märkidest",¹⁰ on võimalik järeldada, et taoline põhjuslikkus eksisteerib, kuid alles peale seda, kui me oleme märgiprobleemaatika tervenisti ümber defineerinud nii, et märgitoime oleks samavõrra algne kui märkide olemus. Seega nõuab otsustava sammu tegemine esmalt, et me ratsu-taksime korruga mõlema mõtleja tööde seljas, ehkki see samm, mille me teha tahame, on sisemiselt rohkem seotud sellega, mida Peirce semiootika

¹⁰ Poinot 1632a: Raamat I, Küsimus 4 ja Lisa C.

Nagu Powell mulle kirjutas (kiri 16. detsembrist 1988. a): "välise vormiva põhjuslikkuse laiendamine aktiivsete ja passiivsete elujõudude piiritlejast (Poinot 1632a: Raamat I, Küsimus 4) *kategoriliste suhete piiritlejaks* (Lisa C: 382/14 jj) *puudutab justnimelt füsiosemioosi*. Sest kategoriliste suhete piiritlemine ulatub universumini laiemalt...".

Mis puudutab Lisa C-d, siis seletasime me juba 1985. aastal (lk 450), et lisasime selle Poinot' traktaadi raamatutele, pidades silmas uurimisstrateegia probleeme, "kuid väga erilisel moel. See on siin antud, leidmaks Poinot' teksti sees alust Peirce'i ideele laiendada semiootilist mõistmist väljapoole tunnetuslike nähtuste sfääri kogu loodusele endale kui oma loomuselt potentsiaalselt semioosilisele võrgustikule. [...] Arutlus selles kolmandas lisas [...] laiendab ja lõpetab objektilise põhjuslikkuse arutluse I raamatu 4. küsimuses "Traktaadis märkidest"".

Veelgi enam, tendents selle poole, mida esimese raamatu neljandas küsimuses esile tuuakse, eriti nii nagu on see lõpule viidud toimetaja poolt lisatud Lisa C ideede poolt, on Peirce'i töödes selgelt markeeritud, kuivõrd Peirce kobas "kujutusliku" ja "eesmärgipärase" põhjuslikkuse eristamise suunas samas liinis, nagu Poinot oli semiootika jaoks juba varem paika pannud "objektilise" ehk "välise vormiva" põhjuslikkuse pealkirja all. Vaata märkusi järgmises peatükis, kus Peirce'i käsitletakse semiootika ajaloo kontekstis.

along with the being of signs into thematic focus, is what is required to establish the full possibilities for a doctrine of signs.

This step depends on the further discovery that there is a more general causality at work in the sign than the final causality typical of the vital powers. This more general causality specifies vital activity but specifies also the causality at work in chance interactions of brute secondness. It is this causality, not final causality, that is the causality proper to the sign in its distinctive function of making present what it itself is not, for it is this causality, not final causality, that transforms, for example, accidental scratches into a clue leading the detective to the apprehension of the murderer.

The causality distinctive of semiosis, in its contrast with physical modes of causality, need not be goal-oriented in any intrinsic sense. On the contrary, it needs to be a causality equally able to ground sign-behavior in chance occurrences and planned happenings. On any construction, final causality cannot do this.

The decisive step in this regard was taken fully neither by Peirce nor by Poincaré. It can be taken from what is set forth in Poincaré's *Treatise on Signs*¹⁰ but only once the problematic of the sign as a whole has been redefined so as to make the action of signs equiprimordial with their being. Thus, taking the decisive step requires first that we straddle the

¹⁰ Poincaré 1632a: Book I, Question 4, and Appendix C. As Powell wrote to me (letter of 16 December 1988): "the extension of extrinsic formal causality from specifier of vital powers, active and passive (Poincaré 1632a: Book I, Question 4), to specifier of categorial relations (Appendix C: 382/14ff.) concerns precisely physiosemiosis. For the specification of categorial relations extends to the universe at large [...]"

Concerning this Appendix C, we had already explained in 1985 (p. 450) that we had added it to the Books of Poincaré's *Treatise* with a view to the questions of research strategies, "but in a very specific way. It is provided to ground in Poincaré's text the Peircean idea of extending semiotic understanding beyond the sphere of cognitive phenomena to the whole of nature itself as a network virtually semiotic in character [...]. The discussion in this Third Appendix [...] extends and completes the discussion of objective causality in Book I, Question 4, of the *Treatise on Signs*."

Moreover, in Peirce's work a tendency toward what is set forth in Book I, Question 4, specifically as completed by the ideas of the editorially added Appendix C, is definitely marked, inasmuch as Peirce groped in the direction of a distinction between "ideal" and "final" causality, along the lines Poincaré had earlier established for semiotics under the rubric of "objective" or "extrinsic formal" causality. See the remarks in the next chapter, where Peirce is considered in the context of the history of semiotics.

jaoks ette kujutas, kui millegagi, mida Peirce otsesõnaliselt märgiõpetuse jaoks ette nägi. Siin, kus nende mõlema omaette võetud sammud jäävad lühikeseks, seisneb nendevahelises õpetuslikus ühenduses alus lõplikule sammule, mis laiendab semiootilise mõistmise väljapoole tunnetuslike nähtuste sfääri kogu loodusesse enesesse. Selle sammuga saab tegelikult laiem kontseptsioon, millest Peirce unistas.

Et näha, kuidas see unistus tõelisuseks saab, alustagem sealt, kus Peirce kippus oma laiema kontseptsiooni osas meelt heitma. Seejärel, sellest punktist edasi väljapoole liikudes, kõrvaldades järk-järgult teelt põhjendused, mis võiksid meid ahvatleda leppima piiratumärgi mõistega, jõuame me lõpuks välja selle laiema mõiste põhjendatud versiooni juurde ja kõigi nelja tasandini, mis sellest tulenevad.

Enne seda, kui märgid tegelikkuses olemas on, on nad olemas potentsiaalsetena, see tähendab, on olemas olendid ja sündmused, mis, omaenese toimimises nõnda määratuna, määravad omakorda tervet rida olendeid ja sündmusi sellisel moel, et rea viimased liikmed esitavad esimesi liikmeid keskmiste vahendusel. Nagu selle sõnastas Craik: "Ainsad, mis puuduvad, [...] on tundlikud 'retseptorid' mateeria küljes ja omavahelise suhtluse vahendid".¹¹

Toimed ja suhted sellises reas on tegelikult teisesuse tasandil. Kuid isegi sellel tasandil on nad tunnetuse ja kogemuse sekkumise ootel: nad asetsevad üksteisega määramise ja määratud olemise suhetes nii, et nad moodustavad *teadasaadavuse mustri*, *potentsiaalse kolmasuse*, mis, kui sellest mingis kogemuse kontekstis teada saadakse, hakkab väljendama just seda kolmasuse elementi, seda taandamatut algset tüüpi esitust, millest märgisuhe koosneb.

1908. ja 1909. aasta näivad selles suhtes olevat olnud kriisi- ja mõningase meeleheitelperiood Peirce'i jaoks tema semiootika rajamise projektis. Ühes 1908. aasta kirjas proua Welby'le heitis ta meeleheites oma kuulsa "leivapala Kerberosele", tuues oma märgimääratlusse sisse "isiku" mõiste:¹²

Ma defineerin märki kui midagi, mis on sellisena määratletud millegi muu poolt, mida nimetatakse ta objektiks, ja mis nõnda määrab tema mõju mingile isikule — millist mõju ma kutsun ta tõlgendiks —, nii et esimene vahendab seeläbi seda viimast. See et ma viin siin sisse sõna "isikule" on leivapala Kerberosele, sest ma tahan meeleheitlikult oma laiemat kontseptsiooni arusaadavaks teha.

¹¹ Craik 1967: 59.

¹² Peirce 1908a: 88–89.

work of both thinkers, even though the step to be taken is more immanent to what Peirce had in mind for semiotic than it is to anything Poinset explicitly envisioned for the doctrine of signs. Here, where each of them in steps taken separately had come up short, in a doctrinal convergence between them, lies the basis for the decisive final step of extending semiotic understanding beyond the sphere of cognitive phenomena to the whole of nature itself. With this step, the broader conception Peirce dreamed of becomes realized.

To see how the dream becomes real, let us begin at the point where Peirce was tempted to despair of his broader conception. Then, by expanding outward from this point, removing step by step each of the reasons for a temptation to settle for a more restricted notion of the sign, we will be able to end up with a warranted version of the broader conception and of all four of the levels it implies.

Before there are actually signs, there are signs virtually, that is, there are beings and events so determined by other beings and events that, in their own activity as so determined, they determine yet further series of beings and events in such a way that the last terms in the series represent the first terms by the mediation of the middle terms. As Craik put it,¹¹ "It is only the sensitive 'receptors' on matter, and means of intercommunication [...] which are lacking".

The actions and relations in such a series are actually at the level of secondness. But, even at that level, they anticipate the intervention of cognition and experience: they so stand to one another in relations of determining and being determined that they constitute a *pattern of knowability*, a *virtual* thirdness, which, should it come to be actually known in some context of experience, will exhibit precisely that element of thirdness, that irreducible elemental type of representation, constitutive of the sign relation.

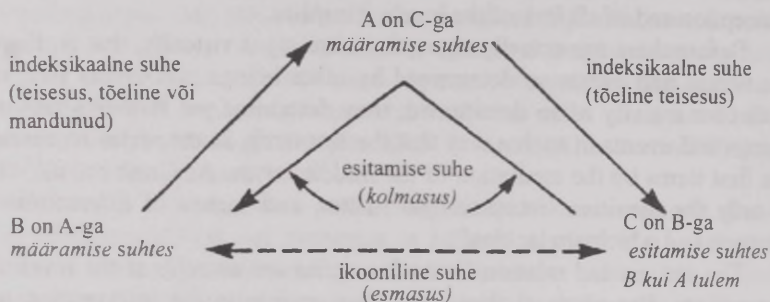
The years 1908 and 1909, in this respect, seem to have been a period of crisis and some despondency for Peirce in his project of establishing semiotic. In 1908, in a letter to Lady Welby, he tossed in despair his famous "sop to Cerberus", introducing the notion of "person" into his definition of sign:¹²

I define a sign as anything which is so determined by something else, called its object, and so determines an effect upon a person, which effect I call its interpretant, that the latter is thereby mediated by the former.

¹¹ Craik 1967: 59.

¹² Peirce 1908a: 88-89.

Kui sõna “isik” on siin võrdne “inimolendiga”, nagu võib arvata, siis oleks niiviisi määratletud “märk” piiratud inimsemioosi valdkonnaga. Seega oleks selleks, et jõuda Peirce'i “laiema kontseptsioonini”, vajalik see iseloomustus ja sellest tulenev piirang kõrvaldada, mida me võime teha, järgides järgmist abstraktset valemit: märk on iga *A*, mis on sellisena määratletud mingi *B* poolt, nii et mingi *C* määratlemisel määratleb seda *C*-d kaudselt *B*. Seega, *B* määrab *A* ja täpselt sel moel nagu *B* määrab *A*, määrab *A* *C*. Seetõttu on *C*, mida vahetult määrab *A*, samal ajal kaudselt määratud *B* poolt. Siin me näeme kõige primitiivsemat ja abstraktsemat semiootilise kolmnurga kuju, mis seisab eelmises peatükis vaadeldud “inimsemioosi püramiidi” taga:

JOONIS 5. Semiootilise kolmnurga abstraktne versioon

Teisisõnu on *C* passiivne *A* suhtes täpselt samamoodi kui *A* on passiivne *B* suhtes, kuid just seetõttu, et ta sel moel passiivne on, on *C* nii *A* kui *B* suhtes potentsiaalselt aktiivne kui esitus või esitav element. Oletagem, et *B* on vihm ja *A* on pilved, kust vihm eritub, ning *C* on vihma kätte jäänud organismi kogemus. Vihma kätte jäämise mõju loob organismi jaoks uue seose *B*-ga, mille läbi *A*-st saab *C* jaoks siitpeale *B* märk. Seega:

My insertion of the term 'upon a person' is a sop to Cerberus, because I despair of making my own broader conception understood.

If, as is to be expected, the term "person" here is equivalent to "human being", then the term "sign" so qualified would be restricted to the region of anthroposemiosis. In order to reach Peirce's "broader conception", therefore, it is necessary to remove this qualification and consequent restriction, which we may do with the following abstract formula: a sign will be any A so *determined* by a B that in *determining* C that C is mediately determined by B. Thus, B determines A, and, precisely in the respect in which B has determined it, A determines C. Therefore C, in being immediately determined by A, is at the same time mediately determined by B. We see here the most primitive and abstract form of the semiotic triangle that is behind the "pyramid of anthroposemiosis" looked at in the last chapter:

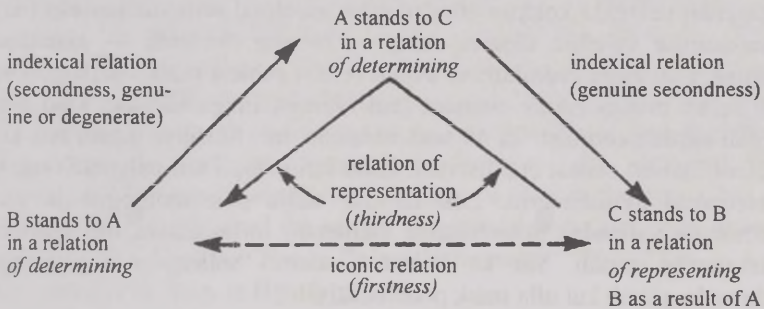
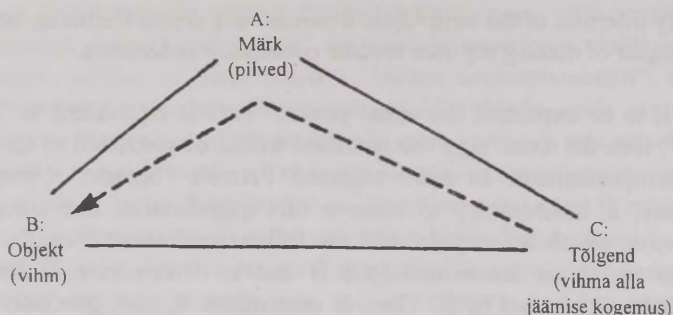

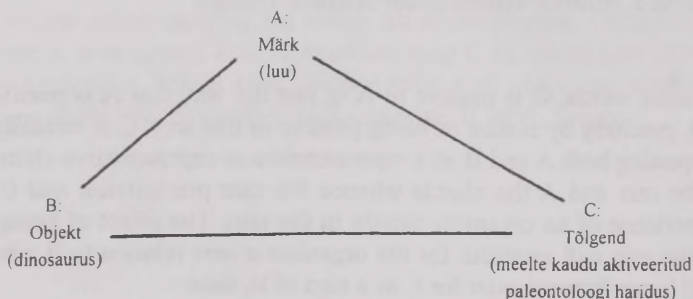
FIGURE 5. Abstract Version of the Semiotic Triangle

In other words, C is passive to A in just the way that A is passive to B; but, precisely by reason of being passive in this way, C is virtually active respecting both A and B as a representation or representative element. Let B be rain and A the clouds whence the rain precipitates, and C be the experience of an organism caught in the rain. The effect of being caught in the rain will establish for the organism a new relation to B whereby A will henceforward exist for C as a sign of B, thus:

JOONIS 6. Kolmnurga konkretiseerimine looma kogemuses

Või oletagem, et A on dinosauruse luu, mattunud sinna, millest sai aed, nagu me nägime neljandas peatükis, ja olgu B ammu surnud dinosaurus. C poleks sel juhul mitte mõju, mis luul on aednikule, kuna nagu me neljandat peatükki kokku võttes nägime, ei olnud selle tulemuseks luu ja dinosauruse vahelise ületava suhte — esitava elemendi — aktualiseerimine. Luu mõju aednikule ei teinud sellest suhtest märki. Sellegipoolest oli selles mõttes esitav element seal olemas, luuga identne, kuid ootas ainult aktualiseerimist. Ta oli seal, seesama, mis füüsilise olendi luu, kuid potentsiaalselt sellest eraldiseisev. Kuid kui mängu tuli paleontoloog, see potentsiaal aktualiseeriti. Luu tajuline mõju paleontoloogile ja mitte aednikule vallandas potentsiaalse elemendi, mille kaudu luu tegelikult dinosaurust esitab. Siit ka Poinsoot' valem: "selleks et tegutsemises tähistada, piisab kui olla märk potentsiaalselt".¹³

JOONIS 7. Kolmnurga konkretiseerimine inimkogemuses

¹³ Poinsoot 1632a: 126/3–5.

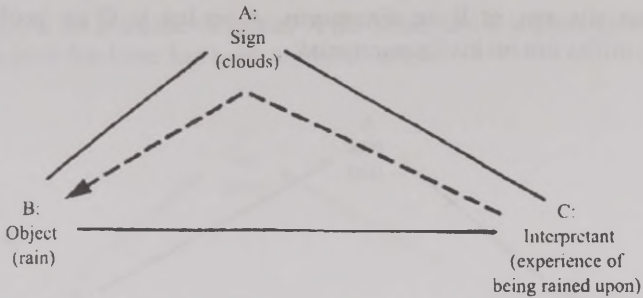

FIGURE 6. Concretization of the Triangle within Animal Experience

Or let A be the bone of a dinosaur buried in what we saw in chapter 4 would become a garden, and let B be the dinosaur long dead. C in this case would not be the effect of the bone on the gardener, for that, as we saw in concluding Chapter 4, did not result in any actualization of the transcendental relation — the representative element — of the bone to the dinosaur. The effect of the bone on the gardener did not make of this relation a sign. Nonetheless, the element representative in this respect was there, identical with the bone, but needing to be actualized. It was there, of a piece with the bone in physical being, but virtually distinct therefrom. When the paleontologist came along, however, this virtuality was actualized. The perceptual effect of the bone on the paleontologist, but not on the gardener, triggered the virtual element whereby the bone actually represents the dinosaur. Hence Peirce's formula:¹³ "It suffices to be a sign virtually in order to signify in act".

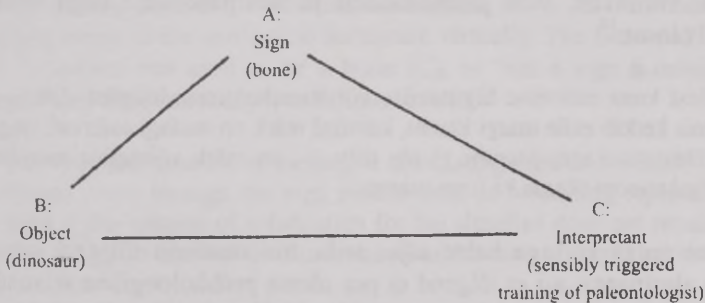
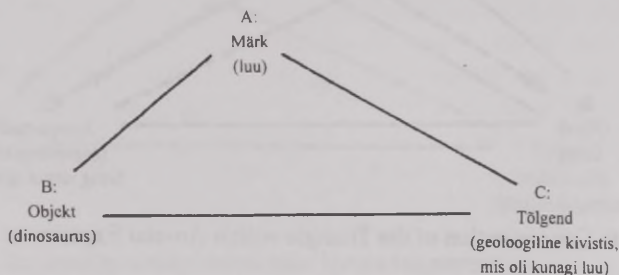

FIGURE 7. Concretization of the Triangle within Human Experience

¹³ Peirce 1955: 126/3–5.

Oletagem siis aga, et B on dinosaurus, A on luu ja C on geoloogiline ladestu, milles luu on kiviks muutunud.

JOONIS 8. Kolmnurga konkretiseerimine keskkonnas

Taolisel juhul ei ole tõlgend psühiline struktuur, vaid on pigem füüsiline, kuid niisugune, mida määratleb sellisena A, nii et ta hakkaks A kaudu esitama ka B-d. Sel moel on vastastikune toime potentsiaalne semioos, see tähendab, ta on rida vastastoimeid teisesuse tasandil, mis on samal ajal tegelikuks teerajaks läbi aja, mille kaudu muutub võimalikuks mõista ammu aega tagasi juhtunud. Sellest seisukohast võib olevikku õigupoolest vaadelda kui mosaiiki mineviku jälgedest, millest igaüks osutub piisavalt teadliku oleviku vaateleja jaoks alguspunktiks reisile selles, mis kunagi oli. Pange tähele, et selleks, et see võimalik oleks, ei ole vaja, et see võimalus oleks aktualiseeritud. Ka pole ta “võimalik” pelgalt mingis abstraktses kontseptuaalses mõttes. Näiteks meie näide esineb geoloogilistes lades-tustes potentsiaalsena. Luu (A) või kivistus, mis oli kunagi luu (C), ei ole “märk vormivalt, vaid potentsiaalselt ja alustpanevalt,” nagu sõnastab seda Poincot:¹⁴

Sest kuna mõistuse liigutamise või stimuleerimise loogika jääb — see, mis kerkib esile märgi kaudu, kuivõrd märk on midagi esitavat, isegi kui tähistatava asendussuhe ei ole jääv —, on märk võimeline asendamise funktsiooni täitma ka ilma suhteta.

Näeme seega korraga kahte asja: seda, mil moel on tõlgend semioosi jaoks alustpaneel, nii et tõlgend ei pea olema psühholoogiline seisund või kujutus, ja miks tõlgend ise on märk või ühenduslüli selles, mida Eco nimetab “piiritu semioosi” ahelaks.

¹⁴ Poincot 1632a: 12–18.

Thus, again, let B be the dinosaur, A the bone, and C a geological formation in which the bone has been turned to stone.

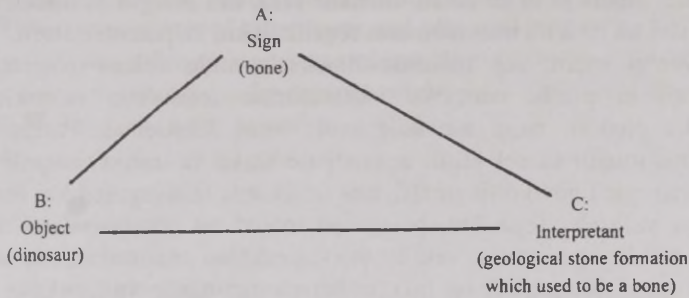

FIGURE 8. Concretization of the Triangle within the Environment

In this case the interpretant is a physical rather than a psychical structure but one that has been so determined by A as to represent through A also B. In this way the interaction is a virtual semiosis, that is, a series of interactions at the level of secondness that, at the same time, provides an actual pathway through time whereby it is possible that what happened long ago might be partially understood. The present, indeed, from such a standpoint, might be regarded as a mosaic of traces from the past, each providing the starting point, for a sufficiently knowledgeable present observer, of a journey into what used to be. Notice that it is not necessary that such possibility be actualized in order for it to be possible. Nor is it merely “possible” in some abstract, conceptual sense. Our example, for example, exists in the geological formation virtually. The bone (A), or the rock formation that used to be a bone (C), is “not a sign formally but virtually and fundamentally”, as Poinsoot puts it.¹⁴

For since the rationale of moving or stimulating the mind remains, which comes about through the sign insofar as it is something representative even if the relation of substitution for the signified does not remain, the sign is able to exercise the functions of substituting without the relation.

We see, thus, at once: how the interpretant is fundamental to the semiosis, that the interpretant need not be a psychological state or idea, and why the

¹⁴ Poinsoot 1632a: 12–18.

Kuivõrd märk on esitus oma vundamendi kaudu ja ta on haaratud toore jõu vastastoimetesse teisesuse tasandil oma taolise esitava olemuse kaudu, järeldub, et märkide potentsiaalsus on olemas ja toimiv kogu looduse sfääris ja mitte ainult loomade seas, kus märgid eksisteerivad ja toimivad nii oma tõelises olemuses tegelikult kui ka potentsiaalselt.¹⁵

Veelgi enam, see tunnetusvõimelisele elule eelnev potentsiaalne semioos ei piirdu mineviku vastastoimete teemaliste mõtisklustega oleviku olendis, nagu me seda seni oleme käsitlenud. Potentsiaalne semioos toimib ka sel viisil, et praeguse hetke vastastikuse toime aktid aimavad ette tuleviku tingimusi, mis on hoopis teistsugused kui see, mis praegu valitseb. Teisisõnu, praegused mõjud on potentsiaalsed märgid mitte ainult tagasivaates, vaid ka ettevaates. Nad ennustavad ette ja seda kahel moel. Kõigepealt on fakt, et kehade igasuguse vastastikuse toime puhul — väljaspool sellest tulenevaid põhjuse ja ja tagajärje suhteid (toimimine ja toimimise objektiks olemine) — tõlgendab ja väänab iga asjaosaline keha toimet vastavalt oma sisemisele loomusele. Sel moel “paljastab põhjuslike suhete väline piiritlemine kaudselt kehade sisemise liigi, mis on nende suhete väline piiritlev põhjus,” nagu selle sõnastas Powell.¹⁶ Näiteks kui ma löön haamriga tanki soomust, portselankaussi või puutüve, on aktiivse ja passiivse alge suhe kõigil kolmel juhul üks ja seesama ehk nagu jälle Powell seda väljendas: “ajalis-ruumilistel/ tegelikel põhjuslike suhete süsteemidel puudub kindel sisemine liik nagu see on kehal.”¹⁷ Sellegipoolest on tõenäoline, et tänu terase, portselani ja puusäsi erinevatele sisemistele omadustele on ka mõju igal neist juhtudest erinev.

Seega peegeldavad diaadilised vastastikuse toime aktid, sellistena nagu asjaosalised kehad neid teisesuse tasandil väliselt piiritlevad, ka kolmasuse tasandit, mis ennustab ette muutusi siin ja praegu aset leidvate suhete tuleviku seisundites. Ja nende vastastoime aktide mõõt kerkib esile täpselt samasugust tüüpi põhjuslikkuse kaudu, nagu see esineb märgis ja

¹⁵ Peirce 1908b: 8.343: “on vajalik eristada *Vahetut Objekti*, ehk Objekti nii nagu Märk teda esitab, *Dünaamilisest Objektist*, ehk tegelikult toimivast, kuid mitte vahetult kohalolevast Objektist. Samamoodi on hädavajalik eristada *Vahetut Tõlgendist*, st Märgis esitatud või tähistatud Tõlgendit, *Dünaamilisest Tõlgendist* ehk tegelikult Märgi poolt mõistusele avaldatud mõjust, ning mõlemat neist *Normitõlgendist* ehk mõjust, mida Märk mõistusele avaldab peale piisavat mõttearendust. [...] Ma ei väida, et need eristused on piisavad.” Vrd 1909: 8.314; 1904.

¹⁶ Powell 1986: 300.

¹⁷ Samas.

interpretant is itself a sign or link in what Eco calls the chain of "unlimited semiosis".

Since it is through its fundament that the sign is a representation, and it is through this being of representation that the sign is involved in the brute force interactions of secondness and physical existence, it follows that the virtuality of signs is present and operative throughout the realm of nature, and not just among the animals where signs exist and function in their proper being actually as well as virtually.¹⁵

Moreover, this virtual semiosis prior to any cognitive life is not restricted to passive reflections in present being of past interactions, such as we have considered so far. Virtual semiosis is also at work in the ways that present interactions anticipate future conditions radically different from what presently obtains. In other words, present effects are virtual signs not just retrospectively, but prospectively as well. They portend, and do so in two ways. First of all, in any given interaction of bodies, over and above the resultant relations of cause and effect (acting and being acted upon), there is the fact that each of the bodies involved interprets and twists the action according to its own intrinsic nature. In this way, as Powell puts it,¹⁶ "the extrinsic specification of causal relations always reveals indirectly the intrinsic species of the bodies which are their extrinsic specifying causes". For example, if I strike the armor of a tank, a porcelain bowl, or the trunk of a tree with a hammer, the relation of agent to patient is in all three cases the same; or, as Powell again puts it,¹⁷ "spatio-temporal/real causal relational systems do not have determinate intrinsic species as bodies do". However, owing to the intrinsically diverse properties of steel, porcelain, and wood pulp, the effect will be likewise diversified in each case.

Thus, dyadic interactions, as extrinsically specified by the bodies involved at the level of secondness, also project a virtual level of thirdness that anticipates changes in future states respecting the interactions occurring here and now. And the measure of these interactions occurs

¹⁵ Peirce 1908b: 8.343: "it is necessary to distinguish the *Immediate Object*, or the Object as the Sign represents it, from the *Dynamical Object*, or really efficient but not immediately present Object. It is likewise requisite to distinguish the *Immediate Interpretant*, i.e., the Interpretant represented or signified in the Sign, from the *Dynamic Interpretant*, or effect actually produced on the mind by the Sign; and both of these from the *Normal Interpretant*, or effect that would be produced on the mind by the Sign after sufficient development of thought[...]. I do not say that these divisions are enough." Cf. 1909: 8.314; 1904.

¹⁶ Powell 1986: 300.

¹⁷ *Ibid.*

mille kaudu märk saavutab sõltumatuse tähistatava olemasolemisest või mitte-olemisest antud hetkel.¹⁸

Siiski on semioosi potentsiaal siinkohal, tuleviku suunal, palju keerukam. Põhjus on selles, et vastastoime enese tulemuste otsene hälve võib viia muutusteni vastastikust toimet avaldavate elementide vahetus ehituses — nagu näiteks siis, kui vastastoime hävitab ühe toimiva poole või kui vastastoime vallandab ühe toimeakti osapoole arengus uue faasi või kui vastastoime tulemuseks on mingi eriline uus olemuse tüüp (nagu näiteks uus elementaarne aatomite kombinatsioon). Siin leiaksid Peirce'i ideed teaduslikest seaduspäradest kui millestki, mis eksisteerivad looduses tervikuna harjumustena, justkui semiootilise aluse. Sest kehade üksikute vastastoime aktide kõrval ja nendest üle on olemas makrotasandiline universumi moodustumise protsess, mis leiab aset justkui

¹⁸ Poinset (1632a: 4–26) laiendab välise vormiva põhjuslikkuse, see tähendab semioosi objektilise põhjuslikkuse eluenergia piiritlevast kategoriaalsetele või füüsilistele suhetele kui sellistele järgmisel moel: “tuleb teha vahet sellise lõpp-punkti vahel, mida mõistetakse puhtformaalselt lõpp-punkti kui vastaspooluse loogikast lähtudes, ja sellise lõpp-punkti vahel, mida mõistetakse alustpanevana subjektilise olemise poole pealt, mis loob aluse lõpetamise loogikale. Esimesel neist juhtudel esineb lõpp-punkt eripära piiritlemisel lihtsalt lõpetavalt, kuid ei põhjusta seda piiritlust, kuna niimoodi käsitletuna on ta puhtalt lõpp-punkt ja loomu poolest ja taju poolest suhtega kaasnev; seega ei ole ta oma sellises loomuses piiritlev põhjus, sest põhjus ei ole oma tulemusega loomu poolest kaasnev, vaid eelneb temale. Kui aga teda käsitleda teisel moel, siis on lõpp-punkt väline vormiv põhjus ning piiritlev objekti laadi ja sellisel moel kerkib suhte ainus piiritlev loogika esile alusest ja lõpp-punktist korraga, kuivõrd alus sisaldab endas mõõtmete ja jõu poolest lõpp-punkti, sest et kui alus ei ole teatud kindel alus, ei ole ta antud lõpp-punktiga seotud ja vastupidi. Nõndaks, senikaua kui nende kujud vastavad üksteisele, tekitavad alus ja lõpp-punkt koos ühe loogika, mis piiritleb suhte, mis eeldab temale vastavat konkreetset alust ja konkreetset lõpp-punkti.

Nendest märkustest võib edasi välja rehkendada, milline on vormiv lõpp-punkt millegi piiritleva loogikas. Sest ehkki teatud moel võivad erinevad suhted materiaalselt seotud olla ühe ja sama lõpp-punktiga, ei saa nad seotud olla sama vormiva lõpp-punktiga. Kuid vormivat piiritlevat loogikat lõpp-punktis tuleb mõista, lähtudes tema vastavusest ja adekvaatsetest mõõtmetest ta oma aluse suhtes. ... Kust tuleneb, et mis puutub ükskõik millise suhte piiritlemisel, siis täpselt samamoodi nagu alust tuleb pidada lõplikuks loogikaks suhte loomisel, nii tuleb suhte lõpp-punkti pidada lõpetamise määraks ja vastavuseks.”

Vaata edasi “Traktaadi” neljandat indeksit (Index Rerum/ Terminite ja propositsioonide indeks), sissekandeid märksõna “Object” all, lk 552–554, alates neljandast, mille kogu tekst viitab välisele vormivale põhjuslikkusele. Vaata ka sissekandeid “Foundation” all, lk 539.

through precisely the same type of causality operative in the sign, whereby it achieves indifference to the being and non-being, presently considered, of what is signified.¹⁸

Here, however, in the direction of future states, the virtuality of the semiosis is more complicated. The reason is that the direct deflection of the results of the interactions itself can lead to changes in the immediate constitution of what does the interacting — as, for example, when one of the interactants is destroyed by the interaction, or when the interaction triggers a new phase in the development of one of the interactants, or when a specifically new type of being (such as a new atomic elementary formation) results from the interaction. Here, Peirce's idea of scientific laws existing as habits in nature as a whole would seem to find, as it were,

¹⁸ Poinot (1632a: 382/4–26) extends extrinsic formal causality, that is, the objective causality of semiosis, from specification of vital powers to categorial or physical relations as such, in the following manner: “distinction has to be made between the terminus understood most formally in the rationale of an opposed terminus, and the terminus understood fundamentally on the side of the subjective being founding this rationale of terminating. In the former way a terminus concurs in a specification purely terminatively, but not by causing that specification, because so considered it is a pure terminus and simultaneous by nature and in cognition with the relation; therefore as such it is not a specifying cause, because a cause is not naturally simultaneous with but prior to its effect. If it is considered in the latter way, the terminus stands as an extrinsic formal cause and specifies in the manner of an object, and in this way a single specifying rationale of the relation arises from the foundation and terminus together, inasmuch as the foundation contains the terminus within itself by a proportion and power; for it is not relative to a given terminus unless it is a specific fundament, and conversely. In this way, to the extent that they are mutually proportioned, terminus and foundation together bring about a single rationale specifying a relation which postulates both a specific foundation and a specific terminus corresponding thereto.

“From these remarks one can further gather what a formal terminus is in the rationale of something specifying. For although specifically different relations can be anchored to the materially same terminus, yet they cannot be anchored to the *formally* same terminus. But the formal specifying rationale in a terminus is understood in accordance with a correspondence and adequate proportion to its fundament[...]. Wherefore, as regards the specifying of any relation, in just the way that the fundament is understood under the final rationale of the grounding of the relation, so the terminus of the relation is understood under the proportion and correspondence of the terminating.”

See further in Index 4 to the *Treatise* (the Index Rerum/Index of Terms and Propositions) the entries under “Object”, pp. 552–554, beginning with no. 4, referring the whole text to extrinsic formal causality. Also see the entries for “Foundation”, p. 539.

suunatult, nende tingimuste kehtestamise poole, mille puhul potentsiaalsed semioosid liiguvad alati tegelikkusele lähemale.

Tolmüst kosmoses moodustuvad subatomaarsete, atomaarsete ja molekulaarsete vastastoime aktide kaudu tähesüsteemid. Selle protsessi erinevatel etappidel kerkivad vastastikusest toimest esile uued elemendid, mis ei olnud varem antud, samal ajal kui nüüd võime me maa peal laboratooriumides tekitada mõningaid elemente, mida looduses endas veel olemas ei ole. Need elemendid osutuvad omakorda peatahtsateks, tekitamaks planeedisüsteemides selliseid tingimusi, millel elusolendid võimalikuks muutuvad, ja need olendid omakorda muudavad planeedil valitsevaid tingimusi nii, et järgnevad elusolendite põlvned ei sobi algsete elutingimustega enam kokku. Näiteks hapnik, mis praegu on elu jaoks sellel planeedil hädavajalik, tekkis algselt kui selliste elusolendite jääkprodukt, kes ise seda ei vajanud ega suutnud ka suure hapnikusisaldusega atmosfääris elada.

Kogu selle lõikuvate ja tihti konfliktsete protsesside jada jooksul, mille tulemuseks on üldine kosmiline evolutsioon, ei taga iga konkreetse protsessi eripära ja identiteeti igal sammul mitte üksikud kehad, vaid kehadevahelised ühiselt piiritletud tegelike suhete süsteemid, see tähendab ontoloogiliste suhete eriliselt tuvastatavad kategoriaalselt määratud süsteemid. Nende süsteemide raames määravad üksikud kehad *edasi* oma vahetu vastastikuse toime vastavalt oma sisemistele loomustele. Organismide puhul sõltub see määramine omakorda tervest vastastoitmete allsüsteemist, mis on oma loomuselt vaieldamatult semiootiline, nagu on osutanud Sebeok.¹⁹ Suhete süsteemid tervikuna ja vastastikuse toime aktid nende raames moodustavad kogu oma ulatuses ühe vähemalt potentsiaalse semioosi võrgustiku, mida igas üksikus punktis valitseb märgi objektiline põhjuslikkus, mis potentsiaalselt toimib kogu võrgu piires. See põhjuslikkus vastab plaanile Uexkülli eristuses eesmärgi ja plaani vahel looduses²⁰ ja nagu osutab Powell,²¹ "eelneb Aristoteelse hästi tuntud neljale põhjusele: eesmärgipärasele, vormivale, toimivale (*agentive*) ja mateeria iseärasusest sõltuvale põhjusele":

Justnimelt välise vormiva põhjuslikkuse funktsioon on kõrvaldada toimiv ja eesmärgipärane põhjus algsema põhjuse liigi abil, mis ei ole pühen-dunud seletamisele, kuidas vastastikust toimet võiks mõista. Seega seletatakse päikesesüsteemi mehhanismina, mille eripära piiritlevad välised vormivad põhjused, ilma et oleks vaja mingit seletust toimivate põhjuste

¹⁹ Sebeok 1977a; 1988; 1989a.

²⁰ Uexkülli 1934: 42–46.

²¹ Powell 1988a: 180, 186.

a semiotic grounding. For, over and above the individual interactions of bodies, there is a macroformation of the universe that takes place directionally, as it were, toward the establishment of conditions under which virtual semioses move always closer to actuality.

Out of cosmic dust, stellar systems form through subatomic, atomic, and molecular interactions. At various stages of the process, new elements not previously given precipitate from the interactions, even as now on earth we can in laboratories bring into being a few elements not yet existent in nature itself. These elements, in turn, prove essential to the formation in planetary systems of the conditions under which living beings become possible, and these beings, in turn, further modify the planetary conditions so that successive generations of living beings are incompatible with the original conditions of life. Oxygen, essential for life on this planet now, for example, was originally introduced as a waste product of living beings who neither needed nor could survive within a heavily oxygenated atmosphere.

Through this entire series of intersecting and often conflicting processes resulting in cosmic evolution over-all, the specificity and identity of any given process at each step is guaranteed not by individual bodies but by systems of commonly specified real relations between bodies, that is, by specifically identifiable categorially determined systems of ontological relations. Within these systems individual bodies *further* determine their immediate interactions according to their own intrinsic natures. In the case of organisms this determination in turn depends on a whole sub-system of interactions indisputably semiotic in nature, as Sebeok has pointed out.¹⁹ The relational systems as a whole and the interactions within them form throughout a single web of at least virtual semiosis, governed at each point by the objective causality of the sign virtually at work throughout. This causality corresponds to the plan in von Uexküll's distinction²⁰ between goal and plan in nature and is, as Powell points out,²¹ "prior to the well-known Aristotelian four causes, the agent, the final, the formal, and the material cause":

It is precisely the function of extrinsic formal causality to displace the agent and final causes by a more elementary cause which is not committed to explaining how interaction could be understood. Thus the solar system is explained as a mechanism specified by extrinsic formal causes without needing any explanation by agent causes (let alone by

¹⁹ Sebeok 1977a; 1988; 1989a.

²⁰ Uexküll 1934: 42-46.

²¹ Powell 1988a: 180, 186.

poole pealt (rääkimata eesmärgipärastest põhjustest, mida teadus ei ole tunnistanud seitsmeteistkümnendast sajandist saadik). Sest Einsteini üldine relatiivsusteooria justnimelt kõrvaldas gravitatsioonijõud päikesesüsteemi käsitlustest, asendades gravitatsioonijõud aegruumi kõverdumisega.²² Gravitatsioonijõud on toimivad põhjused, samas kui kõverdub aegruum, mis valitseb Maa teekonda ümber Päikese, on suurepärase välise vormiva põhjuslikkuse näide [...] kuna see tee koosneb piiritletud ajalitest suhetest Maa ja teiste päikesesüsteemi kehade vahel [...] välise vormiva põhjuslikkuse puhtad näited.

Seega oli Peirce'i heitumus tema laiema semioosi mõiste juurutamise osas ebavajalik,²³ kui me kord mõistame, et kategoriaalsete suhete piiritlemine universumis üldiselt tekitab põhjuslikkuse, millest märkide toime sõltub: juba oma aluste tasandil on märgid potentsiaalselt kohalolevad ja toimivad toore jõu diaadilises vastastoimes, kududes nende vastastikuse toime aktide tuleviku ja mineviku kokku üheks suureks potentsiaalsete suhete kangaks.

See on semioos, kuid erilist sorti semioos. Pakun välja, et me nime-tame seda *füsiosemioosiks*, et tuua palju nime enda kaudu välja asjaolu, et siin on tegu protsessiga, mis on sama lai kui füüsiline universum ise. Sest see protsess toimib kõigis tema osades kui alus nendele sellesama protsessi kõrgematele ja erilisematele tasanditele, mis tekivad, kui füüsilise olemise tingimused ise teevad võimalikuks järgnevad kõrgemad elu ja seejärel tunnetusvõimelise elu tasandid. Seega ei ole semioosi määratlus elu määratlusega mitte ulatuselt kattuv, vaid on sellest laiem.

Sellest hoolimata on eriti elusaine vastastoimes aset leidva füsiosemioosi probleem dramaatiline, seda isegi enne igasugust küsimust tunnetuse kui sellise kohta, ning säärane semioos vajab erilist nimesilti. Sest füsiosemioos lihtsalt ühendab mineviku ja tuleviku mõistetavuse, vaadates samal ajal vastastikku toimet avaldavate üksikisikute taga seisvasse tulevikku ainult juhuslikult,²⁴ samas kui elusaines potentsiaalselt

²² Hawking 1988: 29–30.

²³ Täpselt samamoodi ebavajalik oli tema varasem meeletlik kalduvus panpsühhismi kui trikk, viimaks anorgaanilise aine maailmasse kolmasust (Peirce 1892: 6.158, 1892a: 6.268), millega sellegipoolest ei õnnestunud lahendada *kogetud* kolmasuse probleemi (c. 1909: 6.322), mis on vajalik märgi jaoks tema tõelises ja vormivas olemuses.

²⁴ Ma väidan, et füsiosemioos vaatab tulevikku ainult võrdlemisi juhuslikul või kõrvalepöikemelisel moel, kuivõrd anorgaanilised agendid, mis põhjustavad ainult siis, kui neid liigutatakse, "on täpselt selle liikumise kaudu, mida nad läbi teevad, korraldatud nii, et nad tekitavad tagajärje. Ja täpselt samamoodi kõikidel neil juhtudel, kus mingit sorti asi on põhjuse külge seotud tagajärje kaudu" (Aquinas c.

final causes which have not been recognized by science since the seventeenth century). For Einstein's general theory of relativity precisely eliminated gravitational forces from explanation of the solar system, by substituting the curvature of space time for gravitational forces.²² Now gravitational forces are agent causes, whereas the curved space-time that governs the path of the earth around the sun is an excellent example of extrinsic formal causality [...] because that path consists of specified temporal relations between the earth and the other bodies of the solar system [...] plain cases of extrinsic formal causality.

Thus, Peirce's discouragement at establishing his broadest conception of semiosis proves unnecessary,²³ once it is understood that the specification of categorial relations in the universe at large already puts into play the causality upon which the action of signs depends: already at the level of their fundamentals, signs are virtually present and operative in the dyadic interactions of brute force, weaving together in a single fabric of virtual relations the future and the past of such interactions.

This is semiosis, but semiosis of a specific kind. I propose that we call it *physiosemissis*, so as to bring out by the very name the fact that it is a question here of a process as broad as the physical universe itself. For this process is at work in all parts of it as the foundation of those higher, more distinctive levels of the same process that come into existence as the conditions of physical being themselves make possible the successively higher levels first of life, and then of cognitive life. Thus, the definition of semiosis is not just coextensive with the definition of life but broader than it.

Nonetheless, the transformation of physiosemissis within specifically living interactions, even prior to any question of cognition as such, is dramatic, and requires a specifically identifying label. For physiosemissis simply links the intelligibility of past and future, while looking to the future beyond interacting individuals only accidentally,²⁴ whereas the

²² Hawking 1988: 29–30.

²³ Likewise unnecessary was his desperate earlier resort to panpsychism as a ploy for introducing thirdness into the realm of inorganic matter (Peirce 1892: 6.158, 1892a: 6.268), which yet failed to solve the problem of *experienced* thirdness (c. 1909: 6.322) as required by the sign for its proper and formal being.

²⁴ I say that physiosemissis looks to the future only in a comparatively accidental or tangential way, inasmuch as, in the case of inorganic agents, which cause only as they are moved, "from the very movement that they undergo they are ordered to producing effects. And similarly in all cases where a good of any kind accrues to the cause from the effect" (Aquinas c. 1265–1267: q. 7. art. 10), such as Powell's example (1986: 297) of the senselessness of saying that "the

olemasolev semioos on olemuslikult suunatud ühtaegu nii vastastikku toimet avaldavate ühikute säilitamisele kui nende paljundamisele ja on seeläbi oma põhiolemuselt tulevikku suunatud.²⁵

On tõenäoline, et tulevikku suunatus on semioosis töös algusest peale. Kindlasti on see tõsi, kui osutub lõpuks õigeks Hendersoni ebaortodoksne varajane arvamuse avaldus,²⁶ et “füüsikateaduses [...] näib teleoloogia avalduvat ei sugugi vähem kui bioloogiateaduses”.²⁷ Sellest hoolimata — ülalpooltoodud eristus füsiosemioosi vahel, mis sõltub oma tulevikku suunatuse omandamisel juhuslikest sündmustest, ja elusaine semioosi vahel, mis põhimõtteliselt suunab juhuslikud sündmused tulevikku, viitab piirjoonele füsiosemioosi ja fütosemioosi, st nagu Krampen seda kutsub, “taimse elu semiootika” või üldse elusaine semioosi vahel.

Tuginedes oma nägemuses J. von Uexkülli töödele, kasutab Krampen kontrastiivset “opositsioonimeetodit”, näitamaks, kuidas toimivad tähenduslikud faktorid keskkonnas, milles puudub tunnetusliku vastastoime poolt sisse viidud maailma struktuur.²⁸ Krampen märgib: “Kasutades tammepuu lehtede näidet, näitab Jakob von Uexküll, kuidas toimib fütosemioos”.²⁹

1265–1267: q.7. art. 10), nagu näiteks Powelli näide (1986: 297) mõttetust väitest, et “põhjuslikku suhet, mille järgi üks kass kratsib teise kassi peast välja silma, piiritleb eesmärgipärane põhjus”. Sest ehkki “üks ja seesama liigutus on “hea lõök” selle jaoks, kes silma välja kratsis, ja teise jaoks, kes silma kaotas, on see “katastroof”, kuulub “hea lõök” (ja “katastroof”) otseselt kasside isikliku seisundi juurde ja mitte erilise loomuse juurde, mis tuleneb nende kuulumisest teatud bioloogilisse populatsiooni.

²⁵ Veelgi enam, inimsemioosi puhul on kultuuri säilitamine ja loomine tulevikku suunatud ka väljaspool pelka bioloogilist paljunemist — asjaolu, mis paneb punkti suurejoonelisele nägemusele progressist füsiosemioosist inimsemioosini mineviku-tuleviku suhete kaudu. Siiski on see progress, milles järjestikused ületavad tasandid ei raputa eelnevaid tasandeid maha, vaid sisaldavad ning jätkavad neid mitmesugustest nõuetest lähtudes.

²⁶ Henderson 1913: 305.

²⁷ Kui Hendersoni-aegses teaduslikus kogukonnas varjutasid ta sõnade jõulise nende ebatavalisus, siis Gaia ajastul (Lovelock 1979) on see situatsioon üha kiiremini lõpule jõudmas, kuna viimaks ometi on hakatud tunnistama peeni vastastikke sõltuvusi meie oma planeedi ökoloogias ja selle ökoloogia ning päikese ja kosmilise kiirguse vahel, mille abil meie planeet liigub, ning viimaks ometi on neist hakanud saama mitte ainult füüsilised, vaid ka objektilised nähtused.

²⁸ Vrd Thure von Uexküll 1982: 5–6.

²⁹ Krampen 1981: 195.

semiosis virtual to living matter is essentially oriented at once to the preservation as well as the propagation of the units interacting, and is thereby essentially future-oriented.²⁵

It is probable that orientation to the future is operative in semiosis from the first. Certainly this is true if Henderson's unorthodox early view²⁶ that "physical science [...] no less than biological science appears to manifest teleology" ultimately proves correct.²⁷ Nonetheless, the above distinction between physiosemiosis, which depends on chance events for achieving its future orientation, and the semiosis of living matter, which essentially turns chance events toward the future, suggests the boundary line between physiosemiosis and phytosemiosis, the "semiotics of plant life", as Krampen calls it, or of living matter in general.

Krampen, basing his view on the work of J. von Uexküll, uses a contrastive "method of opposition" to show how the meaning-factors work in an environment which lacks the Umwelt-structure introduced by cognitive interactions.²⁸ "Using the example of the leaves of an oak tree", Krampen remarks,²⁹ "Jakob von Uexküll shows how phytosemiosis functions":

One of the meaning factors, as far as oak leaves are concerned, is the rain. Falling raindrops follow precise physical laws governing the behavior of liquids upon striking a leaf. In this case, according to Jakob

causal relation whereby one cat scratches out the eye of the other is specified by a final cause". For even though "one and the same motion is a 'good blow' for the one scratching out and a 'disaster' for the one losing its eye", the good (and the "disaster") pertains directly to the individual circumstances of the cats, not to their specific natures as belonging to a determinate biological population.

²⁵ Furthermore, in the case of anthroposemiosis, the preservation and generation of culture is future-oriented *beyond* mere biological propagation, a point that completes the grand view of a progression through past-future relations from physiosemiosis to anthroposemiosis. This is a progression, however, in which the successive levels of transcendence do not fully leave behind, but rather contain and continue according to varying requirements, the previous levels.

²⁶ Henderson 1913: 305.

²⁷ If the power of Henderson's arguments was outweighed by their unorthodoxy in the scientific community of his day, that is rapidly ceasing to be the case in the age of Gaia (Lovelock 1979), where the recognition at last of delicate interdependencies within our own planetary ecology and between that ecology and the solar and cosmic radiation through which our planet moves have begun at long last to become themselves objectified as well as physical.

²⁸ Cf. T. von Uexküll 1982: 5-6.

²⁹ Krampen 1981: 195.

Mis puutub tammelehtedesse, siis üks tähenduslikke faktoreid on vihm. Langevad vihmapiisad järgivad täpseid füüsilisi seaduspärasid, mis reguleerivad vedelike käitumist lehe peale langemisel. Käesoleval juhul on Jakob von Uexküllil järgi leht "m-i vastuvõtja", mis on m-faktoriga "vihm" seotud "täendusliku reegli kaudu". Lehtede kuju on selline, et vedelike käitumist reguleerivad füüsilised seaduspärad on neile kohaldatavad. Lehed teevad koostööd, moodustades igas suunas kaskaade, selleks et vihmavett maapinnal laiali jagada nii, et see on juurtele optimaalselt kasutatav. Tavalisemas semiootilises sõnavaras väljendudes on lehe kuju tähistaja ja vihmapiisa füüsiline käitumine tähistatav. Kood, mis lehte ja vihmapiiska seob, on tammepuu vajadus vedelike järele, et kanda oma rakkudesse toitvaid sooli.

Loomulikult on taimed, eriti suurtes vihmametsades, mänginud — ja mängivad jätkuvalt — planeedi tänapäevaste tingimuste seisukohast äärmiselt tähtsat evolutsioonilist rolli, mis algas (umbes miljard aastat tagasi) atmosfääri hapnikustamisega, ja pärast seda hoidsid nad jätkuvalt alal seda põhilist keskkonda, mis on vajalik kõikide kõrgemate loomse elu vormide arenguks ja püsimiseks. Võib-olla selle tõttu, et ta tugineb von Uexküllile,³⁰ aga võib-olla ka omaenese põhjustel, käsitleb Krampen seda situatsiooni vaid sünkroonselt, selle arengu lõpp-punktist lähtudes, järgnevalt.³¹

Ühelt poolt inimeste ja loomade ning teisalt taimede vastavuses on üks põhiline reegel, mis on elu jaoks kriitilise tähtsusega: taimed toodavad hapnikku, mida kõik loomad ja inimesed hingavad. Teisisõnu, taimede elu vastab kui tasakaalustav punkt inimeste ja loomade hingavatele kopsudele.

Kuid loomulikult on siin vaja käsitleda palju enam kui lihtsalt välist vastavust ja eksploatiivset sõltuvust. Siin jõuame me jällegi ühe sellise kohani, kus semiootiline lähenemine ulatub kaugele keelekesksuse piiride taha ja ilmutab seeläbi enam sarnasust antiikse ja keskaegse mõtlemise ontoloogiliste suhtumistega kui renessansliku ja modernistliku filosoofia

³⁰ J. von Uexküll seletas eesmärgi ja plaani looduses, tuginedes kantiaanlikule fikseeritud vormivate aprioorsuste mõistele, ja jättis seeläbi end ilma filosoofilisest raamistikust, mis sisaldas objektilise põhjuslikkuse dünaamilist mõistet, mis määratleb füüsilise vastastoime looduses. See aitab seletada asjaolu, et kogu oma elu seisib ta anakronistlikult vastu evolutsiooni ideele, mõnikord isegi seda õigustades ajaloolise idiosünkraatilise mõistelise vastandusega etimoloogia õhkõrnakeselt semantiliselt pinnalt.

³¹ Krampen 1981: 197.

von Uexküll, the leaf is the 'receiver of m', coupled with the m factor 'rain' by a 'meaning rule'. The form of the leaves is such that it accommodates the physical laws governing the behavior of liquids. The leaves work together by forming cascades in all directions in order to distribute the rain water on the ground for optimal use by the roots. To put it in more common semiotic terminology, the leaf's form is the signifier and the physical behavior of the raindrop is the signified. The code coupling leaf and raindrop is the oak tree's need of liquid for the transport of nourishing salts into its cells.

Of course, from the point of view of present planetary conditions, plants have played and continue to play, especially in the great rain-forests, a crucial evolutionary role, one that began with bringing about an oxidizing atmosphere (about a billion years ago), then sustained ever afterward the basic matrix required for the development and continuance of all higher forms of animal life. Perhaps by reason of his reliance on von Uexküll,³⁰ perhaps for reasons of his own, Krampen considers this situation only synchronically, in terms of its end-development, as follows:³¹

There is one fundamental rule of correspondence between humans and animals on the one hand and plants on the other, this being of critical importance for life: Plants produce the oxygen all humans and animals breathe. In other words, the life of plants corresponds as a counterpoint to the breathing lungs of humans and animals as a point.

But, of course, there is considerably more to be considered here than a merely external correspondence and exploitive dependency. Here again we reach one of those points where the semiotic point of view exceeds the bounds of glottocentrism and in this sense manifests its affinity more with the ontological veins of ancient and medieval thought than with the nominalistic strains of renaissance and modern philosophy. Consider the following text, which is singularly uncharacteristic of the mainstream of modern philosophy as it waxes increasingly glottocentric in contemporary times. (I choose this text in part for its fortuitous extension of the

³⁰ By relying on Kantian notions of fixed formal a-prioris to explain the difference between goal and plan in nature, J. von Uexküll deprived himself of a philosophical framework containing the dynamic notion of objective causality as specificative of physical interactions in nature. This helps to account for the fact that, throughout his life, he remained anachronistically opposed to the idea of evolution, sometimes even justifying this historically idiosyncratic conceptual opposition on the thin semantic grounds of etymology.

³¹ Krampen 1981: 197.

nominalistlike kalduvustega. Vaadeldge järgnevat teksti, mis on modernistliku filosoofia seisukohast äärmiselt ebatüüpiline, kuna viimane on kaasajal üha enam ja enam tulvil keelekesksust. (Valisin selle teksti siin osaliselt seetõttu, et ta laiendab juhuslikult ülalpool juba tsiteeritud Krampeni fütosemiootilist kujundit tammepuust, mis tugineb Uexküllil töödele). Tekst pärineb sajandivahetuse filosoofilt Jules Lachelier'lt:³²

Mulle tundub, kui ma olen Fontainebleau's, et ma tunnen kõigi oma jõududega kaasa võimsale elujõule mind ümbritsevates puudes. Selleks et nende kaju ette kujutada, olen ma liiga palju kivistunud omaenda kujusse; kuid hoolega järele mõeldes ei tundu mulle üldsegi ebamõistlik oletada, et kõik olemise vormid magavad iga olendi põhjas rohkem või vähem sügavale peidetuna. Sest mu selgelt välja joonistunud inimvormi kontuuride all võib iga vähegi tähelepanelikum silm vaevata ära tunda loomalikkuse palju ähmasemaid jooni, mis omakorda looritavad lihtsa orgaanilise elu veelgi hõljuvat, veelgi ebamäärasemat vormi. Ehk üks võimalikke orgaanilise elu määratlusi on *puu-olemine*, mille alaliigiks on omakorda *tamm-olemine*. Seega on tamm-olemine mingis osas peidetud minu olemuse põhja ja võib mõnikord tunda kiusatust sealt välja tulla ja omakorda ilmuda *dias in luminis oras* [valguse kõrgemas maailmas], ehkki inimsus, mis on temast ette jõudnud, ei lase tal seda teha ja tõkestab ta tee.

See tekst mõjub meile meie kultuurikeskkonnas kuidagi idiosünkraatiliselt või isegi veidralt. Kuid tegelikult ei ole ta midagi enam kui Lääne filosoofilise peavoolu truu kajastus. Tasub ainult meenutada sellealaseid mõtisklusi, mis olid tavalised kreeka ja ladina mõtlejatele, enne seda, kui modernistliku filosoofia ainulaadne areng viis lõpuks huvi

³² Lachelier 1933: XVIII–XIX. “Il me semble, quand je suis à Fontainebleau, que je sympathise de toutes mes forces avec la vitalité puissante des arbres qui m'entourent. Quant à reproduire jusqu'à leur forme, je suis sans doute trop encroûté dans la mienne pour cela; mais, en y réfléchissant bien, il ne me paraît pas déraisonnable de supposer que toutes les formes de l'existence dorment plus ou moins profondément ensevelies au fond de chaque être; car sous les traits bien arrêtés de la forme humaine dont je suis revêtu. Un oeil un peu perçant doit reconnaître sans peine le contour plus vague de l'*animalité*, qui voile à son tour la forme encore plus flottante et plus indéfinie de la simple *organisation*: or l'une des déterminations possibles de l'organisation est l'*arboréité*, qui engendre à son tour la *chénéité*. Donc la *chénéité* est cachée quelque part dans mon fond, et peut être quelquefois tentée d'en sortir et de paraître à son tour *dias in luminis oras*, bien que l'humanité, qui a pris les devants sur elle, le lui défende, et lui barre le chemin.”

phytosemiotic image of the oak tree cited above from Krampen on the basis of von Uexküll's work.) The text is from a turn-of-the-century philosopher, Jules Lachelier:³²

It seems to me, when I am at Fontainebleau, that I sympathize in all my energies with the powerful vitality of the trees which surround me. I am too encrusted in my own form to be able to reproduce their form; yet, on well considering the matter, it does not seem unreasonable to hold that all forms of being sleep more or less deeply buried in the ground of each being. Under the sharp contours of my human form any careful observer could see the vaguer contours of 'animality', which veils in turn the even more fluid and incomplete form of simple organic life. Now one of the possible determinations of organic life is tree, which engenders in turn the oak tree. So the "being of an oak tree" is somewhere hidden in the foundations of my being, and may even strive sometimes to emerge and appear in its turn *dias in luminis oras* [in the upper world of light] — but humanity, which has gotten ahead of it, prevents it from doing so and blocks its way.

This text strikes us in our cultural milieu as something idiosyncratic or even bizarre. Yet in truth it is no more than a faithful echo of the older traditions of the Western philosophical mainstream. We need only recall the reflections in this area common to Greek and Latin thought, before the unique development of modern philosophy effectively shifted concern away from natural being to the universe of human discourse in such ways as effectively to close the range of philosophy within the conventionalized realms of human culture.

³² Lachelier 1933: XVIII–XIX. "Il me semble, quand je suis à Fontainebleau, que je sympathise de toutes mes forces avec la vitalité puissante des arbres qui m'entourent. Quant à reproduire jusqu'à leur forme, je suis sans doute trop encrouté dans la mienne pour cela; mais, en y réfléchissant bien, il ne me paraît pas déraisonnable de supposer que toutes les formes de l'existence dorment plus ou moins profondément ensevelies au fond de chaque être, car sous les traits bien arrêtés de la forme humaine dont je suis revêtu. Un oeil un peu perçant doit reconnaître sans peine le contour plus vague de l'*animalité*, qui voile à son tour la forme encore plus flottante et plus indéfinie de la simple *organisation*: or l'une des déterminations possibles de l'organisation est l'*arboréité*, qui engendre à son tour la *chêneité*. Donc la *chêneité* est cachée quelque part dans mon fond, et peut être quelquefois tentée d'en sortir et de paraître à son tour *dias in luminis oras*, bien que l'humanité, qui a pris les devants sur elle, le lui défende, et lui barre le chemin."

looduslikult olemuselt ära inimdiskursuse maailmale, nii et lõpuks sulgus filosoofia inimkultuuri konventsionaliseeritud sfääri.

Vastavalt sellele vanemale ja laiemale peavoolule eksisteerib taime elu looma enese sees justnimelt kui selle enda elu alus ja osa. See tähendab, on olemas ühine eluprintsiip, mis on kogu planeedi elu kui sellise esimene printsiip. Ma tsiteerin tüüpilist keskaegset kommentaari Aristotelese algsele kontseptsioonile³³ “psühholoogiast” kui elavate asjade teadusest:³⁴

Aristoteles määratleb peamist eluprintsiipi, mida nimetatakse taimseks hingeks; taimedes on ta terve hing, samas kui loomadel osa hingest. [...] Et tema määratlusest aru saada, tuleb arvata, et taime hinge kolme operatsiooni seas on mingi kord. Sest tema esimene tegevus on toitumine, mille kaudu elus asi säilitab oma elusolu. Teine ja täiuslikum tegevus on kasvamine, mille kaudu elus asi kasvab nii suuruselt kui elujõult. Kuid kolmas, kõige täiuslikum ja küllastavam on taastootmine, mille kaudu miski, mis nagu juba eksisteeriks täiuslikuna omaette, kandub üle teisele olemusele ja täiuslikkusele. Sest nagu Aristoteles närgib oma *Meteoroloogia* neljandas raamatus (c. 1, 4–18) saavutab miski oma suurima täiuse siis, kui ta on suuteline tegema teise sama-suguse kui ta ise. Kuna seetõttu, et asju nimetatakse ja määratletakse kohaselt selle järgi, mis neist tuleb, ja samas kui taimse elutegevuse täideviimine on teise elusolendi loomine, siis järeldub, et esimese eluprintsiibi, see tähendab taime hinge õige määratlus oleks, kui me seda määratleksime kui *see, mis tekitab teise samasuguse kui ta ise elusolemise plaani osana.*

³³ Aristotle c. 330 BC.

³⁴ Aquinas c.1266–1272: *Commentary on De Anima*, Liber II, lect. 9, n. 347: “Definit ipsam primam animam, quae dicitur anima vegetabilis; quae quidem in plantis est anima, in animalibus pars animae. [...] Ad cuius definitionis intellectum, sciendum est, quod inter tres operationes animae vegetabilis, est quidam ordo. Nam prima eius operatio est nutritio, per quam salvatur aliquid ut est. Secunda autem perfectior est augmentum, quo aliquid proficit in maiorem perfectionem, et secundum quantitatem et secundum virtutem. Tertia autem perfectissima et finalis est generatio per quam aliquid iam quasi in seipso perfectum existens, alteri esse et perfectionem tradit. Tunc enim unumquodque maxime perfectum est, ut in *quarto Meteororum* dicitur (8), cum potest facere alterum tale, quale ipsum est. Quia igitur iustum est, ut omnia definiantur et denominentur a fine, finis autem operum animae vegetabilis est generare alterum tale quale ipsum est, sequitur quod ipsa sit conveniens definitio primae animae, scilicet vegetabilis, *ut sit generativa alterius similis secundum speciem.*”

According to this older, broader mainstream, the life of the plant exists within the animal itself precisely as base and part of its proper life. That is to say, there is a common life principle that is the first principle of all planetary life as such. I quote from a typical medieval commentary on Aristotle's original conception³³ of "psychology" as the science of living things:³⁴

Aristotle defines the primary principle of life, which is called the vegetative psyche or soul; in plants this is the entire soul, while in animals it is only a part of the soul [...]. To understand his definition, it must be seen that there is a definite order among the three operations of the plant soul. For its first activity is taking food, through which the living thing preserves its existence. The second and more perfect activity is growth, by which the living thing develops both in size and vital energy. But the third, most perfect, and fulfilling activity is reproduction, through which something already as it were existing perfected in its own right, transmits to another being and perfection. For, as Aristotle observes in Book IV of his *Meteorology* (c. 1, 4–18), anything achieves its greatest perfection when it is able to make another such as it itself is. Since therefore things are appropriately defined and named by their outcome, whereas the fulfillment of the activity of plant life is the generation of another living being, it follows that it will be a proper definition of the first principle of life, that is to say, of the plant soul, if we define it as *what is generative of another like itself on the plan of being alive*.

This ancient way of conceptualizing the nature and essence of life in general, and of plant life in particular, coincides fairly squarely, in

³³ Aristotle c.330BC.

³⁴ Aquinas c.1266–1272: *Commentary on De Anima*, Liber II, lect. 9, n. 347: "Definit ipsam primam animam, quae dicitur anima vegetabilis; quae quidem in plantis est anima, in animalibus pars animae[...]. Ad cuius definitionis intellectum, sciendum est, quod inter tres operationes animae vegetabilis, est quidam ordo. Nam prima eius operatio est nutritio, per quam salvatur aliquid ut est. Secunda autem perfectior est augmentum, quo aliquid proficit in maiorem perfectionem, et secundum quantitatem et secundum virtutem. Tertia autem perfectissima et finalis est generatio per quam aliquid iam quasi in seipso perfectum existens, alteri esse et perfectionem tradit. Tunc enim unumquodque maxime perfectum est, ut in quarto *Meteororum* dicitur (8), cum potest facere alterum tale, quale ipsum est. Quia igitur iustum est, ut omnia definiantur et denominentur a fine, finis autem operum animae vegetabilis est generare alterum tale quale ipsum est, sequitur quod ipsa sit conveniens definitio primae animae, scilicet vegetabilis, *ut sit generativa alterius similis secundum speciem*."

Selline vanaaegne looduse, elu olemuse üldiselt ja täpsemalt taimse elu olemuse kontseptualiseerimise viis langeb üldjoontes kaasaegses mõistes üsna kokku meie arusaamaga geneetilisest koodist. Selline kontseptualiseerimine loob täiesti ootamatu tausta prof. Sebeoki julgele väitele, et kui geneetiline kood tõepoolest on semiootiline süsteem (nii et geneetika ja lingvistika haaravad koodidena endasse semioosi ülemise ja alumise otsa), siis on tõepoolest nii, et Lääne filosoofilise traditsiooni perspektiivis tervikuna ei osutuks "semioosi dünaamika täielik mõistmine" lõppkokkuvõttes "ei millekski muuks kui elu määratluseks".

Samal ajal osutub, nagu meie ülaltoodud märkused on juba vihjanud, et semioosi dünaamika täielik mõistmine hõlmab veelgi laiemat ulatust kui elu määratlus. Sest fütosemioosi omakorda tuleb vaadelda kui füσιοsemioosi protsesside laiendamist ja piiritlemist uuel üldisema protsessi tasandil, millest sõltuvad ka taimed.

Sellest seisukohast saab selgeks ka, et Krampeni ettepanek³⁵

panna alus fütosemiootikale, st taimede semiootikale kui märgiprotsesside uurimisalale, mis on paralleelne ja võrdsetel alustel inimsemiootikaga, inimsuhtluse uuringutega, ja zoosemiootikaga, loomaliikide sees ja nende vahel toimuvate märgiprotsesside uurimisega, kusjuures kõik need kolm valdkonda kokku moodustaksid biosemiootika distsipliini

on mõistlik järelkasv "nägemusele uutest ja jahmatavatest dimensioonidest", millele Sebeok osutas varastel 1960ndatel.

Lingvistika ja geneetika vahelise analoogia seisukohalt ja selle kaudu juurdunud mõistete dialektika sees on inimsemiootika ja zoosemiootika kõrvale fütosemiootika rajamine võrdne triptühhoni ehitamise lõpuleviimisega. Sellise analoogia raames on fütosemiootikal juba olemas õigus olemasolule, kuna ta koht on juba varem maha märgitud. Üllatav ei ole ehk niivõrd Krampeni ettepanek, vaid asjaolu, et Sebeoki avaldusest semiootika dimensioonide kohta möödus kakskümmend aastat, enne kui selline ettepanek konkreetset välja käidi. Kaugeltki mitte nii veider nagu see ettepanek näis vähem või rohkem eksplitsiitse keelekesksuse seisukohalt vaadatuna, näib ta terviklikust semiootilisest perspektiivist kui tähtis ja julge samm märgiõpetuse dialektilises küpsemises.

See ei tähenda, et selles mõistes ei oleks probleeme ja et fütosemiootika lõplik staatus inim- ja zoosemiootika suhtes oleks kindlustatud. Õigupoolest oli isegi Krampeni algses ettepanekus välja joonistatud kaks üsnagi erinevat võimalust fütosemiootika määratlemiseks. Esimene ja

³⁵ Krampen 1981: 187.

contemporary terms, with our understanding of the genetic code. Such a conceptualization places a wholly unexpected back-drop of tradition behind Dr. Sebeok's bold claim that, if indeed the genetic code is a semiotic system (such that genetics and linguistics, as codes, subtend the upper and lower reaches of semiosis), then indeed in the full perspective of Western philosophical tradition "a full understanding of the dynamics of semiosis" would, in the last analysis, "turn out to be no less than the definition of life".

At the same time, as our above remarks have suggested, the full understanding of the dynamics of semiosis also turn out to include yet more extension than the definition of life. For phytosemiosis in turn needs to be seen as an extension and specification at a new level of the more general process and processes of physiosemiosis, upon which plants too depend.

In this perspective it becomes also clear that the proposal of Krampen³⁵

to establish phytosemiotics, i.e., the semiotics of plants, as an area of inquiry into sign processes, parallel and on an equal footing with anthroposemiotics, the study of human communication, and zoösemiotics, the study of sign processes occurring within and between species of animals, the three areas forming together the discipline of biosemiotics

is a reasonable ramification of the "vision of new and startling dimensions" to which Sebeok pointed in the early 1960s.

From the point of view of the analogy between linguistics and genetics, and within the dialectic of concepts set up thereby, the establishment of phytosemiotics alongside anthroposemiotics and zoösemiotics completes a tryptic. Within this analogy, phytosemiotics has already a right to existence, its place marked out in advance. What is surprising, perhaps, is less Krampen's proposal than the fact that twenty years elapsed between Sebeok's statement on the dimensions of semiotics and the concrete advancement of such a proposal. Far from being the aberrant proposal it seemed when viewed from a standpoint of more or less explicit glottocentrism, it appears in an integrally semiotic perspective as an important and daring step in the dialectical maturation of the doctrine of signs.

This is not to say that the notion is without difficulties or that its final status vis-à-vis anthroposemiosis and zoösemiosis is assured. In fact, even

³⁵ Krampen 1981: 187.

selgelt välja toodud skeem on suhteliselt autonoomne uurimisvaldkond "võrdsetel alustel inim- ja zoosemiootikaga," nagu Krampen seda väljendab,³⁶ kasutades vastandust kui "meetodit, mille kaudu saab näidata taimesemioosi eripära". Kasutades seda meetodit, suudab Krampen näidata, et nii nagu väitsid ka vana aja filosoofid, "paljud eluprotsessid loomade ja inimeste kehas toimivad taimeriigi põhimõtete järgi, st fütosemiootika põhimõtte järgi",³⁷ ehkki loomulikult "sisaldub fütosemiootika tasand zoosemiootikas uuel keerukuse astmel".³⁸

Rikkad need selle meetodi tulemused küll Krampeni kätes on, kuid siiski ei ole ma veendunud, et nad on edukad fütosemiootika rajamisel võrdsetel alustel. Või, teisiti väljendudes, ma ei ole veendunud, et kommunikatsioon taimede seas ja taimede ning füüsilise keskkonna vahel ja kommunikatsioon taimede ja loomade vahel on taimede enese poole pealt täiel määral tegelik semioosi protsess, nii nagu ta seda kindlasti on loomade puhul.

Minu kõhklused siin on laienduseks eristusele potentsiaalse ja tegeliku semioosi vahel, nagu me ta ülalpool välja joonistasime. Seda eristust võib teisiti väljendada eristusena potentsiaalselt semiootilise kommunikatsiooni ja tegeliku tähistamise enda vahel. Neile kahele on ühine see, et nad on olemuselt läbinisti suhtelised olukorrad — ja sellele lisaks käib igasugune teadlik suhtlus organismide sees või nende vahel tähistamise kaudu, ükskõik kas see kommunikatsioon on eneseteadlik või mitte. Kuid ehkki on tõsi, et kõik suhtelised nähtused on kommunikatiivsed, ei ole tõsi vastupidine, et kõik kommunikatiivsed sündmused rakendavad adekvaatselt tegelikkusse läbinisti semiootilise toimimise jaoks vajalikku triaadilist loomust, isegi kui nad seda potentsiaalselt sisaldavad. Igasugune suhe sisaldab tähistamist võimalikkusena, kuid ta muutub tegelikuks alles tunnetuse vahelesegamise kaudu.

Neid eristusi meeles pidades võib semioosisituatsiooni kommunikatsiooninähtuste (suhete) kontekstis välja joonistada nii nagu järgnevas Joonis üheksas. Selles skeemis kattub semioos ranges ja täielikus, ehk siis varjamatus mõttes oma ulatuselt pigem tunnetusvõimelise elu dünaamika kui elu enese dünaamikaga. Minu algne vastuväide Sebeoki ettepanekule,³⁹ et juba geneetiline kood on semiootiline võrgustik, põhines sellel kaalutlusel.⁴⁰

³⁶ Samas, lk 192.

³⁷ Samas, lk 203.

³⁸ T. von Uexküll 1982: 5–6.

³⁹ Deely 1978a.

⁴⁰ Teoreetiline katse piirata semioosi kognitiivsega mõõtmega, mille ma tegin väljaannetes 1978a, ja 1982a, tõi semiootika nimetuse alla kõik, kui võrd kõiki

in Krampen's original proposal, two quite distinct possibilities for the definition of phytosemiotics are outlined. The first and explicit scheme is for a relatively autonomous area of inquiry, "on an equal footing with anthroposemiotics and zoösemiotics", as Krampen puts it,³⁶ using opposition as "the method by which the specificity of plant semiosis can be shown". By the use of this method, Krampen is able to show, as the ancient philosophers also argued, that³⁷ "many life processes within the animal and human organisms function according to the principle of the vegetative world, i.e., according to the principle of phytosemiotics", although of course "the phytosemiotic level is contained within the zoösemiotic one at a new level of complexity".³⁸

Rich as are the results of this method in Krampen's hands, I am not convinced that they succeed in establishing phytosemiotics on an equal footing. Or, to put it another way, I am not convinced that the communication among plants and between plants and the physical environment and the communication between plants and animals is, on the side of the plants themselves, fully an actual process of semiosis, such as it certainly is on the side of the animals.

My hesitations here are an extension of the distinction, as we have drawn it above, between virtual and actual semiosis. This extension can be couched in the form of a distinction between communication, which is virtually semiotic, and actual signification proper. The two have in common the nature of being thoroughly relational states of affairs — in addition to which all conscious communication, whether self-reflective or not, within or between organisms, is by means of signification. But, although it is true that all relational phenomena are communicative, it is not conversely true that all communicative events adequately realize, even when they virtually contain, the triadic character required for an action fully semiotic. All relation involves signification potentially, but this becomes actual only through the intervention of cognition.

With these distinctions in mind, the situation of semiosis in the context of communication phenomena (relations) can be outlined as in Figure 8 following. In this scheme, the dynamics of semiosis in the strict and full, or overt, sense are co-extensive with the dynamics of cognitive life rather than with the dynamics of life itself. My original objection³⁹ to

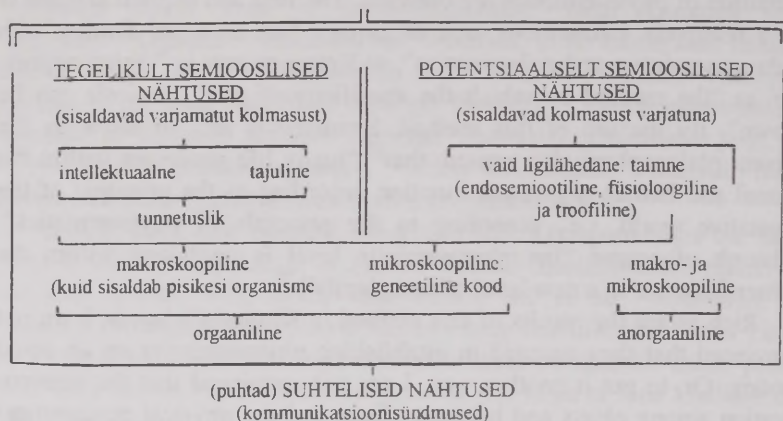
³⁶ *Ibid.*, p. 192.

³⁷ *Ibid.* p. 203.

³⁸ T. von Uexküll 1982: 5–6.

³⁹ Deely 1978a.

SEMIOOSILINE AKTIIVSUS

JOONIS 9. Semioosiline aktiivsus ja suhtelised nähtused

Samal ajal on geneetiline kood kaheldamatult kommunikatsioonivõrgustik ja selline kommunikatsioonivõrgustik, mille kaudu olevik kujundab tulevikku nii tema olemuses kui tema potentsiaalses võimaluses teada olla. Geneetilise koodi kaudu avanevad orgaanilise elu lõputud võimalused, täpselt niisamuti nagu keeleline kood teeb võimalikuks tunnetusvõimelise

asju võib põhimõtteliselt teada: ükskõik mis võib saada teadlikkuse objektiks, igasugune teadlikkuse objekt võib hakata toimima märgina. Teoreetilise katse, semioosi tegeliku tunnetuse valdkonnaga piirata, aluseks oli seega kaalutus, et ainult tunnetus muudab midagi tegelikult tähistavaks sel või teisel moel siin ja praegu.

Kuid igasugune katse semioosi tunnetusega piirata jääb teoreetilisel tasandil napiks sel põhjusel, et loodus ja kultuur läbistavad kogemuse moodustamisel üksteist, nii et kogemuse objektid *samuti* ilmutavad endid kui antud uurimiskontekstis mingitele tähistustele sobivamatena kui teistele. Objektiline sfäär ei ilmuta end ei absoluutselt isenesesse suletuna ega suletavana. Nii teadja kui teadaolevate asjade subjektilisus (kõigi nende vastavate potentsiaalsustega, mis ületavad antud hetke või juhtumi tegelikkuse semioosi ning isegi ümbritsevad ja mõjutavad tegelikkuse semioosi siin ja praegu) imbub kogemuse objektilisusse ja läbib seda. Kogemuse täielik semioos ei ole seega kunagi lihtsalt tegelik, vaid on igal ajahetkel tulvil elemente ja faktoreid, mis lülituvad erinevatest tegelikkuse ja teadlikkuse astmetest sisse ja välja potentsiaalsuste kaudu, mis omaette seisvina jäävad semioosilisteks (ükskõik kas nende juured on ennekõike subjektilisuse psüühilises või füüsilises pooles).

Sebeok's proposal that the genetic code is already a semiotic network was based on this consideration.⁴⁰

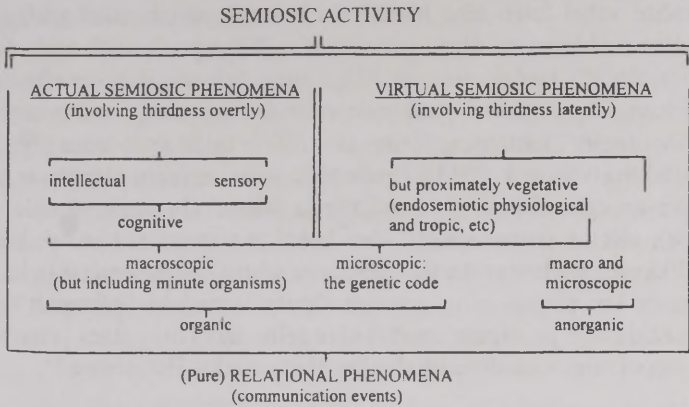

FIGURE 9. Semiosis Activity and Relational Phenomena

At the same time, the genetic code is unquestionably a communication network and a communication network whereby the present shapes the future, both in its being and in its virtual knowability. Through the genetic

⁴⁰ The theoretical attempt that I made (1978a, 1982a) to restrict semiosis to the cognitive order brought everything under the rubric of semiotics inasmuch as all things are in principle knowable: anything can become an object of awareness, and any object of awareness can come to function as a sign. The basis for attempting theoretically to restrict semiosis to the order of actual cognition, thus, was the consideration that only cognition renders anything actually signifying this way or that way here and now.

But any attempt to restrict semiosis to cognition falls short at the level of theory for the reason that nature and culture mutually penetrate one another in the constitution of experience, so that the objects of experience *also* reveal themselves more suited to some significations than to others in any given context of inquiry. The objective sphere reveals itself as neither closed nor closable upon itself absolutely. The subjectivity both of the knower and of things known (with all their respective virtualities that exceed the actual semiosis of any given moment or case and moreover surround and exert an influence upon even the actual semiosis here and now) seeps into and permeates the objectivity of experience. The full semiosis of experience, thus, is never merely actual, but is suffused at every moment with elements and factors passing in and out of varying degrees of actuality and consciousness through the virtualities that remain in their own right semiotic (whether rooted primarily in the psychic or the physical side of subjectivity).

elu lõpmatuse inimsemioosis — mis on lõppude lõpuks “le coeur de l’analogie”, nagu osutas Sebeok.⁴¹

Ehkki nii semioosi tasandite kui tsirkulaarsete tagasiside ribade tasandite vahel tuleb teha hierarhilisi eristusi, näitab nüüd tekkinud pilt, et põhiline probleem on õiges rõhuasetuses. Kõigepealt tuleb anda õige kaal taimse elu või veelgi enam ja kõige enne, tähtede ja planeedisüsteemide moodustumise protsessi poolenisti eelsemiootilisele (“vaid potentsiaalselt semiootilisele”) loomusele. Teine asi, millele tuleb anda tema õige väärtus, on märkimisväärne korraldus, mille tõttu semioos (tänu planeetide moodustumise anorgaanilistele protsessidele ja taimse elu orgaanilistele protsessidele), mis on potentsiaalselt alati kohal ja toimimas, muutub kõigepealt tegelikkuses alalhoitavaks tema tõelistes võimalustes, seejärel ta kasvab nii suuruses kui elujõus ning muudab lõpuks iseendaks (vähemalt domineerimiskalduvuse ja -õiguse kaudu) kõik selle, mis talle eelnes ja asus kunagi väljaspool tema aktualiseeritud piire. Nagu märkis Henderson:⁴²

Materia omadusi ja kosmilise evolutsiooni kulgu nähakse nüüd lähedalt seotuna elusolendi struktuuri ja tema tegevustega. Seega muutuvad nad bioloogias palju tähtsamateks, kui seda varem arvatud on. Kuna kogu evolutsiooniprotsess, nii kosmiline kui orgaaniline, on üks, ja bioloog võib nüüd õigustatult universumit tema olemuses käsitleda biokesksena.

⁴¹ Sebeok 1974a: 108–109: “Geneetilise koodi ja lingvistilise koodi analoogia probleemi olemus on tegelikkuses väga erinev, kui seda vaadata keeleteaduslikust aspektist. Keel on väga eriline mehhanism, mis on hierarhilise ülesehitusega. Seda hierarhilist korrapärasust väljendatakse enamasti duaalsuse mõistega, kuid see mõiste tekitab tegelikult segadust, kuna see tähendab peamiselt, et tegemist on hulga allsüsteemidega, ning et baas-allsüsteem sisaldab binaarsuste universaalset repertuaari. Keeleteadlased nimetavad neid distinktiivtunnusteks (distinctive features), mis, omamata ise tähendust, võimaldavad moodustada lõputul hulgal lauseid (mis moodustavad omakorda uue allsüsteemi). Organismide kommunikatsioonisüsteemide seas on tegemist ainulaadse nähtusega, kuna mitte kusagil mujal loomade maailmas ei ole jälgi taolisest hierarhisest korraldusest. Geneetiline kood, nii palju kui ma seda mõistan, toimib sarnasel viisil. Selles on neli alusühikut, mis on ise tähenduseta, kuid mis moodustavad suuremaid ühikuid, mis omakorda moodustavad veel suuremaid ühikuid, mis on aluseks lõputule jadale. Analoogia tuum on selles, kuid Jakobson läks veelgi kaugemale ja leidis peenemaid analoogiaid, ning mind häirib pisut vajadus lisada, et ta viitab eksplitsiitselt Monod’le.”

⁴² Henderson 1913: 312.

code the limitless possibilities of organic life are opened up, just as through the linguistic code the infinity of cognitive life is rendered possible in anthroposemiosis — which is, after all, “le coeur de l’analogie”, as Sebeok pointed out.⁴¹

Although there are hierarchical distinctions to be made in the levels of semiosis as well as circular feed-back laces between the levels, the picture that now emerges shows the problem to be mainly one of according proper emphases. First of all, the quasi-presemiotic (the “merely virtually semiotic”) character of plant life, or still more of the processes of formation of star and planetary systems in the first place, needs to be given due weight. Second, what needs to be given due weight is the remarkable ordering whereby semiosis (thanks to the inorganic processes of planetary formation and the organic processes of vegetable life), which is virtually present and operative throughout, first becomes sustained actually in its proper possibilities, then grows both in size and vitality, and finally transforms into itself (at least by tendency and right of domination) all that preceded and once lay outside its actualized sphere. As Henderson remarked:⁴²

The properties of matter and the course of cosmic evolution are now seen to be intimately related to the structure of the living being and its

⁴¹ Sebeok 1974a: 108–109: “le fond du problème de l’analogie entre code génétique et code linguistique est en réalité très différent quand on le prend d’un point de vue linguistique. Le langage est un mécanisme très particulier, organisé de manière hiérarchique. Cette organisation hiérarchique est généralement désignée sous le nom de dualité, mais en réalité ce terme prête à confusion car il signifie essentiellement que l’on a un ensemble de sous-systèmes, et que le sous-système de base comporte un répertoire universel de traits binaires. C’est ce que les linguistes appellent des traits distinctifs (distinctive features), traits qui sont en eux-mêmes dépourvus de signification, mais à l’aide desquels on peut fabriquer un nombre infini de phrases, lesquelles forment un autre sous-système. Pour ce qui est de l’ensemble des systèmes de communication des organismes, ceci constitue un phénomène unique, car nulle part ailleurs dans le monde animal on ne trouve trace d’une telle organisation hiérarchique. Le code génétique, si je le comprends bien, fonctionne de manière analogue. On a quatre unités de base qui sont en elles-mêmes dépourvues de signification, mais qui se combinent en des unités plus grandes, lesquelles se combinent en unités encore plus grandes qui, finalement, donnent lieu à un nombre infini de suites. C’est là le coeur de l’analogie, mais Jakobson est allé encore plus loin et a trouvé des analogies beaucoup plus fines, et je suis un peu gêné de devoir ajouter qu’il se réfère la explicitement à Monod.”

⁴² Henderson 1913: 312.

Mõned hiljutised spekulatsioonid füüsikas näivad seda arvamust toetavat.⁴³

Olgu kuidas on, aga kui vastab tõele, et “asju nimetatakse ja määratletakse kohaselt selle järgi, mis neist tuleb,” siis on semiootikul õigus käsitleda universumit tema päris olemuses “semiotsentrilise”na. Kuuekümnendate “uus ja jahmatav nägemus”, mis tundus algul liiga suurejoonelise, osutus lõppude lõpuks liiga kitsaks.

Postmodernistlik ajastu, mille semiootika sisse juhatab, ei ole enam ontoloogiakeskne nagu olid klassikaline ja ladina aeg ega ka inimesekeskne nagu renessanss või keelekeskne nagu modernismiajastu, vaid on semiotsentriline. Seepärast võime me täiustada ja teha lisanduse ühele Aristoteelse kunagi kuulsale maksimile “anima est quodammodo omnia” (“hing on teatud moel kõik”), lisades sellele: “teatud moel on kõik semiootiline” (“omnia sunt quodammodo semiotica”). See tähendab, teatud moel (*quodammodo*) kuna semioos toimib läbi kogu looduse ületavalt ja potentsiaalselt, samavõrd kui füüsiline loodus hoiab end alal vastastoime aktide kaudu, mis ühtlasi määravad selle, mida on võimalik teada, keskkondliku poole pealt või kogemuses objektide füüsilise dimensiooni kohta, aga ka ontoloogiliselt ja tervikuna kogemuses endas, kuna see toetab objektide kui selliste võrgustikku (omailma) kõigepealt.

Mitte ainult et ükskõik mis võib tunnetamise läbi tähistada ja et miski saab täiel määral tähistada vaid tunnetuse kaudu, vaid ka need nähtused, mis iseenesest ei ole tegelikult semiootilised, on sellest hoolimata määsitud semioosilistesse potentsiaalsustesse. Selline on olukord, mida tuleb arvesse võtta. Me ei pea arvesse võtma mitte ainult asjaolu, et kõik asjad muutuvad semiootilisteks siis, kui nendest saavutatakse teadlikkus, ükskõik kui puudulik, vaid ka asjaolu, et kõik asjad objektistamise protsessis toimivad nii, justnagu oleks neil oma objektistamise semiootilisuses sõna sekka öelda. Nad mitte ainult ei reageeri võrgule, millesse nad püütud on, vaid panevad ka seda võrku reageerima sellele, mille ta püüdis.

Semioos on ennekõike *assimilatiivne* vastastikuse toimimise protsess, eriti juhul, kui ta avaldub mingis eluvormis, kuid mitte ainult siis. Semioos on protsess, mille kaudu kuskil universumis alguse saanud nähtused tähistavad oma oleviku olemuses potentsiaalselt ka oma minevikku ja tulevikku ja on aluseks nende potentsiaalsuste tegelikkusse rakendamise edasisele protsessile, eriti kui mängu tuleb elu ja elu raames, kui sekkub tunnetus. See protsess ei alga tunnetusest, ta lihtsalt astub uude faasi, uude kolmasuse ulatusse.

⁴³ Näiteks Wheeler 1984.

activities; they become, therefore, far more important in biology than has been previously suspected. For the whole evolutionary process, both cosmic and organic, is one, and the biologist may now rightly regard the universe in its very essence as biocentric.

Some recent speculations in physics⁴³ seem to bear out this point.

In any event, if it is true that "things are appropriately defined and named by their outcome", the semiotist is entitled to regard the universe in its very essence as 'semiocentric'. The "new and startling vision" of the sixties, which at first seemed too grand, proves, after all, not grand enough.

The post-modern era that semiotics introduces is no longer ontocentric as were classical and Latin times, neither anthropocentric as the renaissance nor glottocentric as the moderns, but semiocentric. Hence we can complete and complement the once-famous maxim of Aristotle, "anima est quodammodo omnia" ("the soul in a certain way is all things"), by adding: "in a certain way, all things are semiotic" ("omnia sunt quodammodo semiotica"). That is, in a certain way (*quodammodo*), because of semiosis at work throughout the whole of nature transcendently and virtually, inasmuch as physical nature sustains itself through interactions which also determine the possibilities of what is there to be known on the environmental side or in the physical dimension of objects within experience, as well as ontologically and integrally within experience itself as sustaining the network of objects as such (the *Umwelt*) in the first place.

Not only can anything signify through cognition, and not only through cognition can anything fully signify, but, also phenomena not in themselves actually semiotic are nonetheless entangled in semiotic virtualities. Such is the situation that has to be accounted for. We have to take account not only of the fact that all things become semiotic once an awareness of them, however partial, is acquired, but also of the fact that all things in the process of becoming objectified work as if to have a say in the semioticity of their objectification. They not only respond to the web they are caught in, they also make the web respond to what it has caught.

Semiosis is above all an *assimilative* interactive process, especially as manifested in a form of life, but not only there. Semiosis is the process whereby phenomena originating anywhere in the universe signify virtually in their present being also their past and their future and begin the further process of realizing these virtualities especially when life

⁴³ For example, Wheeler 1984.

Lubage mul lõpuks kommenteerida teist võimalust fütosemiootika määratlemiseks, mida ma Krampeni töös välja joonistatuna näen, nimelt taime uurimist, lähtudes nende sümbioosist loomadega. Sellest vaatepunktist lähtudes määratletaks fütosemioosi kui uurimust erilistest viisidest, kuidas loomsed eluvormid võivad taimse elu vormidest sõltuda ja eriti kasust inimestele, mida sellisest uurimusest võib saada. Opositsioonimeetod, mida Krampen kasutab, oleks ilmtingimata sellise uurimise aluseks ja moodustaks ta põhilise osa. Krampen märgib: "Sellest semiootilisest analüüsist võib väga hästi saada kindel teaduslik alus, mis tänase päevani põhiliselt eitusel ja ideoloogial põhinevas loodushoidlikus tegevuses senini puudus."⁴⁴ Ja siiski, niimoodi vaadelduna oleks fütosemiootika, kui kasutada vanemat terminoloogiat, zoo- ja inimsemiootikale pigem abiteadus kui nendega võrdsetel alustel olev teadustegevus.

Kuna see määratlus on minu meelest kahtlemata paikapidav fütosemiootika rajamisel tähtsa ja uue semiootilise lähenemise või uurimisvaldkonnana ning kuna ta peale selle haarab endasse ka teise võimaliku määratluse meetodid ja tulemused, võiksin ma kokkuvõtteks öelda, et Krampeni tööd veenavad mind fütosemiootika olemasolus, kuid mitte selle võrdsetes alustes zoo- või ammugi siis inimsemiootikaga. Mulle tundub, et mingis olemuslikus mõttes on semioos hierarhiline, ta on rida taandamatuid tasandeid või tsoone, mis üheskoos aktualiseeruvad alles viimasel tasandil, mis justkui kaardub tagasi ja assimileerib eelnevad tasandid endasse, andmaks neile lõplikku semioosilist kjuu.⁴⁵ Inim-

⁴⁴ Krampen 1981: 192.

⁴⁵ Analooone idee on väljendatud selles, mida T. von Uexküll nimetab (1982: 7) "eriline inimsemiootiline ümbritsemise protsess. Ainult inimene saab lisada sellele, mida ta näeb, kuuleb, tunneb ja haistab, midagi, mida ta teab. Ma ei pea selle teadmise all silmas ainult mälestusi varasematest kogemustest, mida võib leida ka loomade või isegi taime puhul — vaid sotsiaalselt kehtestatud ja sotsiaalselt kontrollitavaid kujutlusi objektilisest maailmast, selle looduslikest objektidest ja asjatoimetustest, nagu Piaget muljetavaldavalt näitab. See objektiline maailm on meie kujutlusvõime vili. Me ei saa seda ei näha, kuulda, tunda ega maitsta. Ta kuulub valdkonda, mis läheb igasugustest meelelistest mõistetest mööda. Kuid me projitseerime selle oma meelelistesse mõistetesse ja sellesse, mida me näeme, kuuleme, tunneme või maitseme."

Lapsepõlvest saadik oleme sotsiaalses kekkonnas, milles me üles kasvasime, õppinud ja harjutanud seda keerulist intellektuaalset objektilise maailma konstrueerimist, kus selle maailma objektid ja asjatoimetused on meie inimsemiootiliste märkide tähistatavad sisud. Seetõttu ei ole üllatav, et me jagame seda tulemust — justnimelt seda objektilist maailma — kõigi inimestega, kes on sedasama inimsemiootiliste märgiprotsesside konstrueerimist õppinud ja viljelenud. See ei tähenda siiski, et me jagame oma objektilist maailma kõigi

intervenes and, within life, when cognition supervenes. The process does not begin with the cognition, it merely enters a further phase, a new magnitude of thirdness.

Let me comment, finally, on the second of the two possibilities for the definition of phytosemiotics I see outlined in Krampen's work, namely, the study of plants from the point of view of their symbiosis with animals. From this point of view, phytosemiotics would be defined as the study of the peculiar dependencies of animal upon plant life and of the benefits to human life in particular that could be derived from such a study. The method of opposition used by Krampen would necessarily form a substantial part and lay the foundations for this study. "This semiotic analysis", Krampen remarks,⁴⁴ "may well form the positive scientific basis lacking so far in the conservationist activities that have, until now, largely been based on negation and ideology." And yet, viewed in this way, phytosemiotics would be, to borrow an older terminology, a study subalternate to rather than on an equal footing with zoösemiotics and anthroposemiotics.

Since this definition is in my opinion unquestionably valid in establishing phytosemiotics as an important and new semiotic perspective or field of inquiry and since, furthermore, it includes the methods and results of the alternative definition, I might summarize by saying that from Krampen's work I am convinced of phytosemiotics, but not of its equal footing with zoösemiotics or still less with anthroposemiotics. There seems to me a basic sense in which semiosis is hierarchical, a series of irreducible levels or zones that are integrally actualized only in the final layer that folds back, as it were, and assimilates the previous levels into itself so as to give them their final being as semiosis.⁴⁵ In either

⁴⁴ Krampen 1981: 192.

⁴⁵ An analogous idea is expressed in what T. von Uexküll (1982: 7) calls "the specific anthroposemiotic process of envelopment. Only man can add to what he sees, hears, feels, and smells something that he knows. With this knowledge, I do not mean just memories of former experience which one can find also with animals and even with plants — but, as Piaget shows impressively, socially-established and socially-controlled ideas about an objective world, its natural objects and proceedings. This objective world is a construct of our imagination. We cannot see it, nor hear it, nor feel or taste it. It belongs to a realm which passes all sensoric conception. But we project it into our sensoric conceptions, and into that which we see, hear, feel, or taste.

"We have learned and practiced this complicated intellectual construction of an objective world with objects and proceedings as the signified contents of our anthroposemiotic signs since childhood within the social environment in which we grow up. It is therefore not astonishing that we share this result — just this

semioosi seisukohalt, mis on ise enesele läbinähtavaks muutunud ja millel on põhimõtteline alus, jääb mõlemal juhul kehtima väide, et "taime-maailm on sellest hoolimata struktureeritud vastavalt baassemiotikale, mis lõikub läbi kõigi elusolendite, ühtmoodi nii läbi taimede, loomade kui inimeste."⁴⁶

Seega on Krampen fütosemiotika mõistega visndanud uue uurimis-valdkonna, mis on oluline isegi tuleviku semiootilistele arengutele:⁴⁷

Hoolimata sellest, et pidev keeruliste uute vahendite sisseviimine inimlike efektorite või retseptorite ning inimliku maailma vahele on tekitanud mulje progressist, ei pääse inimorganism endosemiotika põhilistest vegetatiivsetest reeglitest ja jääb taimedega seotuks vastastikuse sõltuvuse reegli kaudu: kui inimesed lakkavad taimedest hoolimast, st lakkavad mõistmast nende moodustusreeglite aluseks olevaid tähendusfaktoreid ja tähendusreegleid, lämmatavad nad enda. Nagu Thure von Uexküll seda on väljendanud: "Inimest juhitakse tema ekstravagantselt loodusevälise vaateleja ja halastamatu kurnaja positsioonilt tagasi loodusesse, kus ta peab oma elu korraldama, olgu see hea või halb." Fütosemiotika võib selle korraldamise edendamisel abiks olla.

Samal ajal ei märgi fütosemiotika märgiõpetuse kogu võimaliku ulatuse visandamiseni jõudmisel mitte viimast sammu, vaid eelviimast.

Oleme nüüdseks näinud, kuidas Peirce'i ideele laiendada semiootilist arusaamist tunnetuslike nähtuste valdkonnast kaugemale kogu loodusesse

inimestega ja veelgi vähem tähendab see, et me jagame seda kõigi elusolenditega". Seda nägime me viiendas peatükis.

"Objektilised maailmad, milles elavad indiaanlaste klannid Amasoonase troopilistes metsades või Austraalia aborigeenid, erinevad arvestatavalt tööstusliku ajastu eurooplaste või ameeriklaste objektilisest maailmast."

Asi on selles, et (lk 13) "inimese maailm on vaateleja maailm. Kuid me peame valima ja saame valida naiivse ja osaleva vaateleja maailma vahel. See valik määrab meie arusaamise loomadest, taimedest ja inimolenditest".

See valik määrab ka meie lõpliku arusaamise üldiselt keskkonnana käsitletavat füüsilisest universumist. Sest universumi tervikklikkus, sealhulgas meie 'asja' mõiste, kujuneb meie mõtlemises ilmtingimata kogemuse kaudu: küsimus ei ole naiivses ja eksitava uskumuses, et "neutraalsed objektid eksisteerivad märkidest ja märgisüsteemidest sõltumatult", vaid selles, mida märgid näitavad nende objektide kohta, mida nad süstemaatiliselt paljastavad, see tähendab, kas nad eksisteerivad nii subjektiliselt kui objektiliselt või mitte, või eksisteerivad ainult objektiliselt jne.

⁴⁶ Krampen 1981: 203.

⁴⁷ Krampen 1981: 208.

event, from the point of view of an anthroposemiosis that has become transparent to itself and grounded in principle, it remains that “the vegetative world is nevertheless structured according to a base semiotics which cuts across all living beings, plants, animals, and humans alike”.⁴⁶

With the notion of phytosemiotics, then, Krampen has outlined a new area important even to the future of semiotic development.⁴⁷

Despite the impression of progress raised by the constant introduction of new and sophisticated tools between human effectors or receptors and the human Umwelt, the human organism cannot escape the basic vegetative rules of endosemiotics and remains locked together with plants by a mutual rule of correspondence: If men cease to care for plants, i.e., cease to understand their meaning factors and the meaning rules at the basis of their formation rules, they will asphyxiate themselves. As Thure von Uexküll has put it: ‘Man is led, from his extravagant position as the observer positioned outside nature and as its unscrupulous exploiter, back into nature, in which he must arrange himself for better or worse.’ Phytosemiotics can help to improve this arrangement.

objective world — with all people who have learned and practiced the same intellectual process of construction for anthroposemiotic sign processes. This does not mean, however, that we share our objective world with all men, and even less that we share it with all living beings”. We have seen this in chapter 5.

“The objective worlds in which Indian clans in the tropical forests of the Amazon or Australian aborigines live differ considerably from the objective world of Americans or Europeans of the industrial age.”

The point is (p. 13) that “the human world is an observer’s world. But we must choose and we can choose between a world of naive or of participant observation; this choice will determine our understanding of animals, plants, and human beings”.

This choice will also determine our understanding finally of the physical universe conceived environmentally in general. For it is always perforce from within experience that the totality of the universe forms in our conception, including our notion of “thing”: it is not a question of a naive or misleading belief “that neutral objects exist independently of signs and sign systems”, but of what the signs indicate about the objects they systematically reveal, to wit, whether or not they exist in subjective as well as objective ways, or objectively only, and so forth.

⁴⁶ Krampen 1981: 203.

⁴⁷ Krampen 1981: 208.

endasse kui oma olemuselt potentsiaalselt semioosilisse võrgustikku, leidub alus juba Poinsoot' algse käsitluses semiootika põhialustest. Samamoodi nägime, et ammutades kaasaegsest kogemusest ja seistes samal ajal ka talle aluse pannud gigantide õlgadel, paljastab märgiõpetuse areng, et nii nagu Peirce kunagi väitis, on maailm tõepoolest märkidest läbi imbunud ja peaaegu täielikult üles ehitatud märkidele, millest "inimene" on vaid üks.

Võtmaks kokku universumi märkide ja inimolendi kui märgi suhet, pakun välja valemi: "inimene" on tõlgend, kelle kujutlused on märgid, mille objektiks on universum tema terviklikkuses.

At the same time, phytosemiotics marks not the final step but only a penultimate one in reaching the outlines of the full extent possible for the doctrine of signs.

We have now seen that the Peircean idea of extending semiotic understanding beyond the sphere of cognitive phenomena to the whole of nature itself, as a network virtually semiotic in character, had already been grounded in Peirce's original treatise on semiotic foundations. We have likewise seen that the development of the doctrine of signs, drawing on contemporary experience and standing as well on the shoulders of the giants who contributed to the establishment of its foundations, reveals that, as Peirce alleged, the universe is indeed perfused and virtually made up entirely of signs, among which "man" is one.

To sum up the relation between the signs of the universe and the human being as sign, I propose this formula: "man" is an interpretant whose ideas are signs, having the universe in its totality as their object.

TAGASIVAADE: AJALUGU JA TEOORIA SEMIOOTIKAS

A. SEMIOOTIKA TEOORIA

Semiootikauuringute objekt ehk sisuvaldkond ei ole lihtsalt märgid, vaid märgitoime ehk *semioos*. See toime, nagu me nüüdseks teame, leiab aset mitmel tasandil, mida võib eristada või määratleda märgiaktiivsuse erinevate sfääride või tsoonidena.

Semiootika erineb semioosist seega nii, nagu teadmine erineb sellest, mida teatakse. Semiootika on teadmine semioosist. Ta on teoreetiline käsitlus märkidest ja sellest, mida nad teevad.

See on tegelikult tähtis eristus, kuna kui vastab tõele see, mida me oleme semioosi ulatuse kohta väitnud, on semioosi ajalugu ja universumi ajalugu üks ja seesama asi, vähemalt senikaua, kuni universum kulgeb meiesuguse keeleoskusliku liigi kui enese osa poole. Kuid *semiootika* ajaloo on hoopis teine lugu ja ehkki ta on keeruline, on ta siiski oluliselt haaratavam. See on lugu vähem või rohkem hootistest katsetest käsitleda seda, mis seisab semioosi taga ja teeb ta võimalikuks, nimelt märki. Misasi on see märk, et ta semioosi võimalikuks teeb?

See on semiootikauuringute jaoks põhjanev küsimus, põhiküsimus, millele me visandasime vastuse neljandas peatükis ja mida toetava edasiarendusena võib eelnevaid ja järgnevaid peatükke käsitleda. Mis aga selle raamatu ulatusest välja jääb ja läheb antud küsimusest kaugemale, on uurimused märkide rollist üksikutel erialadel, nagu näiteks arhitektuur, kujutav kunst, kirjandus, riietumiskood, seadustik, vapimärgid, haigusnähtude tõlgendamine ehk sümptomatoloogia meditsiinis, lingvistika, historiograafia, geograafia, geoloogia, ökosüsteemid, astronoomia, keemia, füüsika jne.

Kuid hämmastaval kombel on neid erialaseid uurimusi seda või teist sorti märkidest, seda või teist sorti kogemuse objektilist valdkonda loovast ja vormivast märgitoimest viljeldud tavaliselt ilma igasuguse temaatilise teadlikkuseta sellest, mis märk tema erilises objektilisuses on, sellest, mis on märgi objektilisuses erilist.

Semiootika on seega katse teoreetiliselt käsitleda seda, mis on märgis erilist, nii tema olemuses kui sellest olemusest tulenevas ja ajaluliselt sellele kaasnevas toimes, nii nagu ütleb muistne kõnekäänd: "olemusest tuleneb

RETROSPECT: HISTORY AND THEORY IN SEMIOTICS

A. THEORY OF SEMIOTICS

The object or subject matter of semiotic inquiry is not just signs but the action of signs or *semiosis*. This action, we now see, occurs at a number of levels that can be distinguished or identified as specific spheres or zones of sign activity.

Semiotics, therefore, contrasts with *semiosis* as knowledge contrasts with that which is known. Semiotics is knowledge about *semiosis*; it is the theoretical accounting for signs and what they do.

This is actually an important distinction, because, if we are right in what we have said about the extent of *semiosis*, the history of *semiosis* and the history of the universe, at least insofar as the universe inclines toward a species of our linguistic type as part of itself, are the same thing. But the history of *semiotics*, by contrast, is quite another matter and, while complicated, is considerably more manageable. It will be the story of the attempts, more or less fitful, to take account of that which underlies *semiosis* and makes it possible, namely, the sign. What is a sign such that it makes possible *semiosis*?

This is the foundational question of semiotic inquiry, the basic question, to which we have essayed an answer in chapter 4, and for which the preceding and following chapters may be regarded as supporting amplifications. Beyond the scope of this book, however, over and above this question, there is the investigation of the role of signs in particular spheres, such as architecture, the fine arts, literature, the codes of dress, legal codes, heraldry, prognostics or symptomatology in medicine, linguistics, historiography, geography, geology, ecosystems, astronomy, chemistry, physics, etc.

But these specialized inquiries into signs of this or that type, the actions of signs in creating and molding this or that objective sphere of experience, oddly enough, have heretofore been normally pursued apart from any thematic consciousness of what a sign is in its distinctive objectivity, of what is distinctive about the objectivity of the sign.

tegu" (*agere sequitur esse*). Kuni selleni välja, et taoline järelemõtlemise katsetus imbub erialastesse uurimustesse märkidest, see mõtisklus annab noile uuringutele — ükskõik kui tunnustatud ja "traditsioonilised" nood siis ka poleks — oma temaatilise ühtsuse ja sulandab nad uurimisvaldkonda, mis õigusega "semiootika" nime väärrib. Seega sisaldab "õigusega semiootika nime vääriv uurimisvaldkond" õigupoolest kõiki traditsioonilisi distsipliine, tänu nende sõltuvusele sellest, mis nad on, st tüüpilised distinktiivsed tähistusstruktuurid neid moodustavate märgisuhete võrgustiku kohal. Kuid *tegelikkuses* sisaldab semiootika valdkond neid distsipliine vaid siis ja ainult sel määral, mil, peale selle, et neid valdkondi käsitletakse tähistusstruktuuridena, neid ka vaadeldakse ja analüüsitakse temaatiliselt nende põhimõtteliselt semiootilise ehituse kaudu. Potentsiaalselt semiootiline uurimisala kattub kõigi uurimisvaldkondade alaga, kuid õigusega semiootika nime väärivate uuringute tegelik ala on igal konkreetsel ajahetkel märksa väiksem. Ta eksisteerib kui nõudmine, mille tulevik esitab oleviku mõtlemisele, pigem alles lahendamisel oleva üldesande kujul kui lahendatud üllesande näol — nii nagu teadmine isegi. Igal hetkel leiab ta end "sõltuvat ühiskonna tuleviku mõtetest," kui laenata Peirce'i sõnu.¹

Sel moel põimuvad semiootika ajalugu ja teooria omavahel ja kasvavad koos. Kuid on ka teatud mõtlemise hetk, või hetkede rida, mis on enam või vähem määrava tähtsusega ja millest varem, korrektselt väljendudes, *semiootikat* tema erinevuses semioosist ei eksisteeri või eksisteerib väga palavikulises olukorras.

Semiootika ajalool on sel moel alati kaks tahku. Kõigepealt on ta nende märgiteadlikkuse hetkede kokkukogumine ja identifitseerimine, mil märke lihtsalt ei kasutata, vaid neid ka tuntakse ära nende erinevuses sellest, mille asemel neid kasutatakse. See tähendab, selleks et jõuda omaenese ajalooni, peab semiootika kõigepealt identifitseerima ja hierarhiseerima need hetked, mil märke hakatakse ära tundma selle rolli pärast, mida nad ise omaette mängivad, ega *rakendata* neid enam lihtsalt niisama poolhämäralt objektidega tegelemisel.

Seejärel, kanaliseerides nõnda saavutatud temaatilise teadlikkuse ümber, laieneb semiootika kui teadlikkuse hetk väljapoole, kogu teadmise ja uskumuse vallale, tirimaks igast objektiliselt ülesehitatud distsipliinist välja vähem või rohkem vastumeelse tegeliku teadlikkuse semioosist ja semiootilistest protsessidest, mis on neis potentsiaalselt peidus tänu nende loomusele — st sellele, et nad on piiratud teadmine.

¹ Peirce 1868: 5.316.

Semiotics thus is the attempt to account theoretically for what is distinctive about the sign, both in its being and in the temporally coterminous action that follows upon that being, according to the ancient saying that "as a being is, so does it act" (*agere sequitur esse*). To the extent that such a reflexive attempt comes to permeate specialized investigations about signs, the reflection imparts to those investigations — no matter how well established and "traditional" — its own thematic unity and assimilates them to the field of investigations properly called "semiotic". Thus, "the field of investigations properly called semiotic" includes *by right* all the traditional disciplines in virtue of their dependency in what they are as typically distinct structures of signification upon a network of sign relations constituting them; but the field includes *in fact* those disciplines only at the moment when and to the extent that, besides being seen to be structures of signification, they are looked at and analyzed thematically in terms of this virtually semiotic constitution. The field of investigations virtually semiotic is coextensive with the field of all investigations, but the actual field of semiotic investigations properly so-called is much smaller at any given moment. It exists as a demand of the future on present thought, in the form, like knowledge itself, of a task being completed rather than of a task done. It finds itself at every moment, to borrow a description from Peirce,¹ "dependent on the future thought of the community".

In this way, the history and the theory of semiotics intertwine and grow together. But there is also a certain reflective moment, or series of moments, more or less critical, anterior to which *semiotics* properly speaking, in its contrast with *semiosis*, does not exist or exists in a very febrile condition.

The history of semiotics in this manner is always twofold. It is first of all a gathering together and identification of those moments of self-consciousness about the sign when signs are not only used but recognized in their contrast with what they are used for. That is to say, semiotics must first, in order to achieve its history, identify and hierarchize those moments where the sign comes to be *recognized* for the role it plays in its own right and not just *deployed* quasi-invisibly in dealings with objects.

Then, retrenching the thematic consciousness thus attained, semiotics as a moment of consciousness expands outward over the whole realm of knowledge and belief to elicit from within each of the disciplines objectively constituted an actual awareness, more or less reluctant, of the

¹ Peirce 1868: 5.316.

Sel moel muudetakse traditsioonilisi tunnustatud distsipline endeid semiootiliselt, tuues nad kõrgemale teadlikkuse astmele ja samal ajal madalamale isolatsiooni astmele teadlaste ühiskonna sees. Just see on see, mida peetakse silmas semiootika sisemise interdistsiplinaarsuse all ja just nii kaldub semiootika toimima vastumürgina ülespetsialiseerumise vastu, surudes peale objektilist teadlikkust ühistest tähistamisprotsessidest, millest enamus erialalisi teadmise saavutusi sõltub.

See on semiootilise teadvuse laienemine nii-öelda sünkroonia telge mööda.

Kuid semiootilise teadvuse laienemine kulgeb sama tungi tõttu ka nii-öelda diakrooniliselt, ajas tagasi, üle eelnevate näiteks tsivilisatsiooni, kunsti, teaduse ja filosoofia eppohhide või siis kirjanduse ja teoloogia eppohhide, selleks et neid ümber mõtestada ja nende toodangut justnimelt semiootilisest vaatepunktist lähtudes ümber vaadata. Sel moel põhjustab semiootika eelneva mõtlemise ja järelikul ajaloo ümberkirjutamise.

Näeme seega, et sünkrooniliselt ja diakrooniliselt on semiootika teooria ja semiootika ajalugu üks tervik, üksteist vastastikku täiendavad. Erinevalt näiteks loodusloost, mis kirjeldab Maa mandreid või *Pterodactylost* teiste dinosauruste seast, ei ole semiootika ajaloo objekt meile tegelikult antud seni kuni ja ei muidu kui jõutakse teooriani, mis selle nähtavaks teeb — see tähendab teadlikkuseni märgist tema erilises olemuses.

Semiootika ajalugu on ennekõike semiootilise teadvuse saavutus ja seejärel selle teadvuse implikatsioonide välja nuputamine igas teadmise ja kogemuse sfääris, sedavõrd, kuivõrd ta suudab säilitada süstemaatilisust. Sel moel on ta ka ajalugu, mis ulatub tulevikku ja ei saa kunagi valmis, kui mõte ise jätkab kasvamist.

“Semiootiline teadvus” ei ole midagi enam ega vähemat kui eksplitsiitne teadlikkus märgi rollist, nii nagu seda rolli mingis teatud aspektis mängitakse. Kuivõrd aga selgub, et kogu kogemus alates selle algetest tajus kuni tema kõrgemate mõistmise saavutusteni koosneb märkidest, järeldub, et semiootika ajalugu oleks ennekõike nende ridade ajamine, mis viivad hetkeni, mil märgi sellist kogemust ja teadmist moodustavat totaalset või laiahaardelist rolli mõistma hakati. Pärast seda muutub semiootika selle mõistmise implikatsioonide välja töötamiseks nii sünkroonselt kui diakroonselt. Kuid “diakroonia” sel juhul ei ole lihtsalt tagasivaate küsimus või ette- ja tahapoole paigutatud eraldiseisvate sünkroonsete lõikude jada. Semiootilise teadvuse diakroonia on ühtaegu tuleviku mõtte kujundamine ja mineviku mõtte edastamine ning võrdlus. Ta hõlmab teadlikkust nõudmistest, mida tulevik oleviku mõtlemisele esitab, selleks et oleviku mõte saaks olla see, mis ta on — see, mis

semioses and semiotic processes virtually present within them by their very nature as finite knowledge.

In this way, the traditionally established disciplines become themselves transformed semiotically, by being brought to a higher level of self-consciousness and, at the same time, a lower level of isolation within the community of inquirers. This is what is meant by the inherent interdisciplinarity of semiotics, and how semiotics tends to function as an antidote for overspecialization, by imposing an objective awareness of the common processes of signification on which the most specialized achievements of knowledge depend.

This is the expansion of semiotic consciousness along, so to say, the axis of synchronicity.

But the expansion of semiotic consciousness also transpires, and by the same impetus, diachronically, so to say, back across time, over the previous epochs of civilization, art, science, and philosophy, for example, or literature and theology, in order to rethink them and reconsider their products precisely from a semiotic point of view. In this way, semiotics brings about a rewriting of previous thought and consequently of history.

We see, then, that, synchronically and diachronically, the theory of semiotics and the history of semiotics are of a piece, mutually self-constituting. Unlike a natural history, say, of the continents of earth or of the Pterodactyl among the dinosaurs, the object of semiotic history is not actually given until and unless the theory that makes it visible — that is, the consciousness of the sign in its distinctive being — has already been achieved.

The history of semiotics is first of all an achievement of semiotic consciousness and then the working out of the implications of that consciousness, so far as it is able to sustain itself systematically, in every sphere of knowledge and experience. In this way, it is a history that extends also into the future, and will never be completed while thought itself continues to grow.

“Semiotic consciousness” is nothing more nor less than the explicit awareness of the role of the sign as that role is played in a given respect. Since, however, it turns out that the whole of experience, from its origins in sense to its highest achievements of understanding, is constituted by signs, it follows that the history of semiotics will be first of all a tracing of the lines which lead to that moment when this total or comprehensive role of the sign in the constituting of experience and knowledge came to be realized. After that, the history of semiotics will be the working out of the implications of this realization both synchronically and diachronically. But “diachrony”, in this case, is not just a matter of retrospect, or of a

sisaldab midagi, mida enam ei ole või mida kunagi olemas ei pruukinud olla, seoses sellega, mis võiks olla. Teisisõnu, diakroonia ja sünkroonia teljed semiootilises teadvuses märgivad liikuvat lõikepunkti, kus üksiku keeleoskusliku looma subjektilisuse kaudu viiakse läbi objektilisuse kriitiline kontroll — “kriitika” kõige laiemas mõttes.

Seega, kui me räägime semiootika “ajaloost”, oleme me kohustatud silmas pidama, kuidas müriaadi semioosi semiootilisele tasemele tõsta suutvate teadjate subjektilisuste seest välja noppida ja avalikult kättesaadavaks teha neid implikatsioone, mis on arusaamisel, et märgil on kogemuse ehitamisel ja arendamisel kandev roll diakrooniliselt mõlemas suunas. Just sel põhjusel saab mõtteloo tulevik, nii nagu ka ta minevik, semiootilise teadvuse saavutuste tulemusena olema teistsugune, ja saab olema teistsugune etteennustamatutel viisidel (juhuse faktori tõttu nii semiootikas endas kui ühiskondlikus elus subjektiliselt laiali pillutatuna).

Ühesõnaga, semiootika teooria kõige esmasemas mõttes on selgitus, kuidas kogu teadmine ja kogemus sõltub märkidest ehk on semioosi saadus. Semiootika ajalugu kõige algsemas mõttes on nende liinide jälgede ajamine, mis sellise selgituse võimalikuks ja vajalikuks tegid, ehkki see ajalugu jääb teises mõttes tänu tänasele mõttetööle avatuks ka piiramatuks tulevikule.

B. SEMIOOTIKA AJALUGU

Sellegipoolest, ükskõik kui ebatäiuslik ta ka tuleviku seisukohalt vaadatud ei oleks, ei saa taoline ajalugu minevikuvaatelisel lahtiseks jääda. See ajalugu seisneb vastuses küsimusele: kus õieti väljendati temaatilisel ja süstemaatilisel teadlikkust märgi rollist inimkogemuse tervikus?

Teiseks seisneb selline ajalugu ülestähendustest taolise teadvuse implikatsioonide väljaarenduste kohta. Käesoleva teose eesmärkidele kindlaks jäädes on piisav, kui me piirdume esialgse visandliku vastusega esimesele küsimusele: kus õigupoolest jõuti esmalt semiootilise teadvuseni tema terviklikkuses?

Lihtne vastus sellele küsimusele on, et semiootiline teadvus jõudis algse temaatilise väljenduse ja süstemaatilise formuleeringuni ladina maailmas, arenedes põlisrahvaste seas (peale Rooma langemist, kuivõrd Rooma jäi oma teoreetilises teadvuses lõpuni domineerituks kreeka filosoofiatest ja keelest) semiootikat teemana tõstatavast Augustinusest²

² Augustinus c. 397AD.

sequence of discrete synchronic sections arranged as prior and posterior. The diachrony of semiotic consciousness is the formation of future thought as well as the transmission and comparison of past thought. It involves an awareness of demands the future makes on present thinking in order for present thought to be what it is as containing also what no longer is or might never have been in relation to what could be. In a word, the axes of diachrony and synchrony in semiotic consciousness mark the labile intersection where the critical control of objectivity — “criticism” in the broadest sense — is exercised through the subjectivity of the individual linguistic animal.

Thus, when we speak of the “history” of semiotics, we are obliged to have in mind the working out and rendering publicly accessible, from within the myriad subjectivities of the knowers capable of raising semiosis to the semiotic level, of the implications of the realization of the sign’s comprehensive role in the constituting and development of experience diachronically in both directions. It is for this reason that the future of thought, as well as its past, will be different as a result of the achievement of a semiotic consciousness, different, too, in unpredictable ways (because of the factor of chance both in itself and as subjectively diffracted in social life).

In a word, the theory of semiotics in the basic sense will be the explanation of how the whole of knowledge and experience depends on signs, or is a product of semiosis; the history of semiotics in the basic sense will be the tracing of the lines that made such an explanation possible and necessary, even though this history in another sense remains open by virtue of thought in the present to an indefinite future as well.

B. HISTORY OF SEMIOTICS

Nonetheless, however incomplete it must be prospectively considered, on its retrospective side such a history cannot remain indefinite. It will consist in answering the question: Where was a consciousness of the role of the sign in the totality of human experience thematically and systematically articulated?

Secondarily, such a history will consist in the record of the workings out of the implications of such a consciousness. It will be enough, in keeping with the purpose of the present work, to restrict ourselves to a preliminary answer in outline to the first question: Where in fact was semiotic consciousness first achieved in its integrity?

seada süstemaatiliselt väljendava Poinsoot'ni³. Just see areng sai 1690ndal aastal kogemata oma nime inglasele John Locke'ilt, kes käis lähenemisele, milles ta oma jõupingutused põhiliselt arenenud olid, välja hüpoteetilise alternatiivse lähenemise, mille areng sai hiljem hävitama nende tema varaste jõupingutuste teoreetilist sisu ja koos sellega kogu seda jätkavat hilisemat modernismiaegset arengut. Nime poolest Locke'i traditsiooni ja teoreetilisel suuremjaolt tundmatute ladina eelkäijate traditsioone jätkates kirjeldavad viimaks Charles Sanders Peirce'i kirjutised halastamatult ja detailselt semiootilises lähenemises selgitamist vajavate probleemide keerukust ja ulatust, alates sellest, kui ta 1867. aastal leiutas semiootilised kategooriad, mis hõlmavad nii realismi kui idealismi huviobjekte nende mõlema kogemusest sõltumise tõttu, kuni Peirce'i surmani välja 1914. aastal.

Olles nüüd juba mõne peatüki jooksul nõnda avastatud teemavaldkonda otse uurida püüdnud, üritagem järgmisena vaadata seda, mida me uurisime, ka ajalooliselt — nii nagu sobib eneseteadvusega, mida märk meile peale surub, õpetades meile paratamatult mõtte historisistlikkust.

1. Vanaaja maailm ja Augustinus

Augustinus tundub olevat esimene mõtleja, kes tõi kuuldavale idee *signum*'ist kui universaalsest tööriistast või vahendist, mille kaudu ükskõik millist sorti ja ükskõik millise tasandi kommunikatsioon toimub. See on üllatav asjaolu, millele on senini liiga vähe tähelepanu pööratud. Ei Vana-Kreeka filosoofia ega Rooma-aja maailmas ei olnud midagi, mis oleks olnud kantud filosoofiast, mis vastab "märgi" mõistele, nii nagu me seda tänapäeval iseenesestmõistetavana võtame, kui midagi, mis oma erilist tüüpi toime (semioosi) kaudu loob ühtse sisuvaldkonna või objekti semiootikaurimustele.

Sõnatüvi "seme-" meie mõistes "semiootika" ja tema paljudes sugulastes on muidugi kindla peale kreeka päritolu. Kuid tänaseni säilinud kreeka kirjutiste seas on selles asjas domineerivaks jooneks peaaegu et dihhotoomiani küündiv lõhe ühelt poolt *Semeion*/ Looduse ja teiselt poolt *Symbolon*/ Kultuuri vahel. See käib nii Platoni *Kratylose*⁴ kui Aristotelese kohta kogu tema loominguga jooksul,⁵ mille abil Boethius⁶ suurendas ise

³ Poinsoot 1632.

⁴ Plato c. 385 BC.

⁵ Nende seas tasub tähele panna häbiväärselt valesti tõlgitud *Perihermeneias*'t (c.330BC: 16–20a). Vrd Eco *et al* 1986: 66–68, Deely 2001: 420 Aristotelese

The answer to that question, simply put, is that semiotic consciousness found its original thematic statement and systematic formulation in the Latin world as it developed indigenously (after the collapse of Rome, which remained dominated in its speculative consciousness by the Greek philosophies and language) between Augustine thematically (c.397AD) and Peirce systematically (1632). Precisely this development received its name unwittingly from an Englishman, John Locke, in 1690, who suggested in the form of a hypothetical alternative to the perspective in which his own labors had mainly developed a perspective whose development would destroy the speculative substance of those earlier labors, along with the whole subsequent modern development in continuity with them. Finally, in nominal continuity with Locke and speculative continuity with the largely unknown Latin forebears, the range and complexity in detail of the issues that need to be clarified in the perspective of semiotics was illustrated relentlessly in the writings of Charles Sanders Peirce, from his discovery of the semiotic categories, subsuming the concerns of realism and idealism through their common dependency on experience, in 1867, to his death in 1914.

Having tried, for several chapters now, to examine directly the subject matter thus uncovered, let us next try — as befits the self-consciousness the sign imposes through its inescapable lesson of the historicity of thought — to look also historically at what has been examined.

1. *The Ancient World and Augustine*

Augustine seems to have been the first thinker to have enunciated the idea of *signum* as the universal instrument or means whereby communication of whatever sort and at whatever level is effected. This is a surprising fact, to which too little attention has so far been paid. There is nothing in the world either of ancient Greek philosophy or of the Roman era dominated by this philosophy that corresponds to the notion of “sign” as we have today come to take it for granted, as providing through its distinctive type of action (semiosis) the unified subject matter or object of semiotic inquiry.

The “seme-” root of our term semiotics and its many congeners, of course, is definitively Greek in extraction. But, in the Greek writings extant for us today, the dominant feature in this regard is the split, verging on dichotomic, between *Semeion*/Nature, on the one hand, and *Symbolon*/Culture, on the other hand. This is true of Plato in the *Cratylus*

seda teadmata Augustinuse tungi ühendatud *doctrina signorum* poole, ja ka kreeka meditsiini kohta, mida Sebeok⁷ peab ("keeleliste suhete" ja tavaliselt filosoofilise analüüsina fossiliseerunud "inimtarekuse sügavaimate kihtide" kõrval) "kolmandaks jalaks, millele semiootika toetub, ehkki see jalg on tõesti teise pikkusega". Sest arstiteaduses on kindlasti *semeion*/ loodus tahk see, mis valitseb haiguste diagnoosimise⁸ üle, hoolimata kogu sellest "Kerberose leivapala" taolisest kupatusest, mida meditsiin isegi tänapäeval regulaarselt meelituseks välja pakub — kuid mis mitte mingil juhul pole kogu tõde (nagu kõige paremini võib tänapäeval näha Baeri tööde⁹ kaudu).

Nende Vana-Kreeka suurte gurude kõrval on veel olemas stoikud, kes oma vaidlustes epikuurlastega arendasid välja antiikmaailmas vaieldamatult suurima ulatusega märgiteooria, kuid kes on kahjuks säilinud vaid fragmentide näol, mida on edasi andnud peamiselt nende vaenlased ja eriti Sextus Empiricus¹⁰. Üldiseid käsitlusi stoikute märgiteooriast, mis antud tingimusi arvestades on enam-vähem täielikud, võib leida väljaannetes Savan 1986 ja 1986a, Eco 1980 ja Verbeke 1978. Nii nagu Tantaluse õun, nii on ka stoikute teosed lausa loodud nautimiseks, kui neid ainult kätte saaks — mis teeb nad aga veelgi peibutavamateks. Võib-olla on see põhjuseks, miks tänapäeva juhtivaid eksperte stoikute loogika alal (Mates) rakendab järjekindalt oma väidetavalt stoikute mõistete käsitlustes terminoloogiat, mis pärineb sümbolloogika traditsioonist Russelli ja varase Wittgensteini jälgedes, samas kui kõige nauditavam stoikliku semiootika abduktsioonidest kirjutav autor (Eco) on hiljuti pöördunud romaanide poole. Clarke'i "Semiootika ajalugu"¹¹ on siinkohal, kus tõestusmaterjal on napp, suurepäraseks kokkuvõtteks, kuid peale Augustinust muutub see teos koletislikuks montaažiks, mis on üles ehitatud traditsioonilises filosoofias tavalistest sekundaarmaterjalidest, kuid mis on oma uurimise rõhuasetuse poolest absoluutselt eelsemiootiline.

Augustinuse roll Vana-Kreeka ja Rooma taustal on kenasti ära tabatud ühes hiljutises kirjelduslikus kokkuvõttes, mille on koos kirjutanud Eco, Lambertini ja Tabarroni:¹²

enese terminoloogia kohta selles semiootilise teadvuse jaoks ajalooliselt nii tuumakas lõigus.

⁶ Eriti i 511–513 AD)

⁷ Sebeok 1985: 181.

⁸ Vt Sebeok 1984c.

⁹ Vt eriti Baer 1982, 1988.

¹⁰ Sextus Empiricus c.200.

¹¹ Clarke 1987: 12–42.

¹² Eco *et al.* 1986: 65–66.

(c.385BC), of Aristotle throughout his works,² whereby Boethius (esp. inter 511–513AD) unwittingly increased the impetus of Augustine's suggestions for a unified *doctrina signorum*), and of Greek medicine, which Sebeok³ regards (after "linguistic affinities" and "the profoundest strata of human wisdom" conventionally fossilized as philosophical analysis) as "the third, admittedly uneven leg upon which semiotics rests". For, in medicine, it is definitely the semeion/nature side that dominates prognostics,⁴ despite the "sop to Cerberus" all its own that medicine even today regularly proffers in the placebo — but without by any means being the whole of the story (as is best seen today through the work of Baer⁵).

Apart from these great icons of ancient Greece, there are also the Stoics, who, in their debates with the Epicureans, unquestionably developed at greatest length the theory of signs in the ancient world but who unfortunately have survived only in fragments conveyed principally by their enemies, Sextus Empiricus (c.200) in particular. General accounts of the Stoic sign theory, more or less comprehensive under the circumstances, can be found in Savan 1986 and 1986a, Eco 1980, and Verbeke 1978. Like the apple of Tantalus, the Stoic writings are there to be enjoyed, if only they could be reached — which makes their allure all the greater. Perhaps this is why a leading expert today on Stoic logic (Mates) routinely imposes upon his exposition of supposedly Stoic conceptions terminology drawn from the framework of symbolic logic after Russell and the early Wittgenstein, while the most fascinating author of abductions on Stoic semiotics (Eco) has turned lately to novels. Clarke's "History of Semiotic"⁶ provides an excellent summary here where the evidence is scanty, but after Augustine becomes a phantasmagoric montage constructed of secondary sources standard in traditional philosophy, but based entirely on presemiotic research interests.

Augustine's role against the ancient Greek and Roman background has been nicely captured in a recent descriptive summary jointly essayed by Eco, Lambertini, and Tabarroni:⁷

² Including notably the woefully mistranslated *Perihermenias*, c.330BC: 16-20a. Cf. Eco *et al.* 1986: 66-68; Deely 2001: 420, on Aristotle's own terminology in this passage so seminal historically for semiotic consciousness.

³ Sebeok 1985: 181.

⁴ See Sebeok 1984c.

⁵ See esp. Baer 1982, 1988.

⁶ Clarke 1987: 12-42.

⁷ Eco, Lambertini, and Tabarroni 1986: 65-66.

See oli Augustinus, kes käis esimesena välja "üldise semiootika" — see tähendab üldise "teaduse" või "õpetuse" märkidest, kus märgid muutuvad liigiks, mille alltõugudeks on ühtmoodi nii sõnad (*onomata*) kui looduslikud sümptomid (*semeia*).

Keskaegne filosoofia tunneb siinkohal kahte võimalikku mõtlemis-suunda, mida saab potentsiaalselt ühendada, kuid mille ühendamiseni siiski ei jõutud. [...] Selle vastanduse pingest sünnib — Augustinuse õhutusel, kui nii võib öelda — suur osa semiootilise teadvuse erilisest ladina arengust.

Järelkajad sellest pingest kestavad tänase päevani, näiteks Husserli puhtal kujul modernistlikus, kuid samas kaasaegses katses eitada semiootilise teadvuse võimalikku ühtsust¹³, või veelgi üldisemalt kogu akadeemilises maailmas, nagu tõestab Eco,¹⁴ ja käimasolevas "loodus versus kasvatus" vastuseisust psühholoogias ja antropoloogias.

2. *Ladina maailm*

Kui me mõõdame semiootilise teadvuse arengut selle järgi, kuidas selle vastanduse pinge hajus võimaliku ühtsuse suunas, mida Augustinus algselt ette kujutas, siis tekivad selle arengu peamised suunad peale Ockhami Willemit,¹⁵ paradoksaalselt algul Pariisi ja hiljem Coimbra ning Alcalá loogikute vastuseisus Augustinuse poolt välja käidud märgimääratluse omaksvõtmisele. Ehkki Augustinuse määratlus oli märksa üldisem kui igasugused antiikmaailmast leitavad mõisted, nägi see sarnaselt antiikmaailmale siiski ette, et igas märgis peab tingimata olema side tajulise elemendi ehk kandja ja tõenäoliselt immateriaalse — see tähendab sellisena tajumatu — tähistatava sisu vahel.

Loogikute vastuseis puudutas justnimelt seda, mida John Locke näeb veidi aega hiljem oma esimese ülesandena, mis võimaliku semiootika ees seisab, nimelt sõnade ja žestide taoliste väliste märkide ning kujundite ja kujutluste taoliste sisemiste teadmise vahendite toomist ühtsesse lähenemisse, mida pakub märgi mõiste.

Selle märkide ja meeleliselt tajutava vahelise iidse seose vastase mässu põhjused on senini segased, kuid näivad selgelt seotud olevat Ockhami mõjuga Pariisis ja sellega, et ta tõi sisse kontsepti kui "signum

¹³ Vrd Kruse 1986.

¹⁴ Eco 1982.

¹⁵ Ockham i. 1317–1328.

It was Augustine who first proposed a 'general semiotics' — that is, a general 'science' or 'doctrine' of signs, where signs become the genus of which words (*onomata*) and natural symptoms (*semeia*) are alike equally species.

Medieval semiotics knows at this point two lines of thinking as possibly unified, but without having achieved their actual unification [...]. Out of the tension of this opposition — under the provocation, as it were, of Augustine — is born much of the distinctively Latin development of semiotic consciousness.

Echoes of the tension persist to this day, as in Husserl's quintessentially modern and at the same time contemporary attempt to deny the possible unity of a semiotic consciousness,⁸ or more generally throughout the academic world, as evidenced in Eco⁹ and in the ongoing "nature/nurture" controversy in psychology and anthropology.

2. *The Latin World*

If we measure the development of semiotic consciousness in terms of the resolution of this tension in favor of the possible unity Augustine originally glimpsed, then the main lines of this development occur after William of Ockham (i.1317–1328), paradoxically, in the resistance of the logicians, first at Paris and later at Coimbra and Alcalá, to the acceptance of Augustine's proffered definition of the sign. Although general far beyond notions found in the ancient world, nonetheless, as in the ancient world, Augustine's definition envisioned for every sign a necessary linkage of a sensible element or vehicle with a possibly immaterial — that is, as such imperceptible — content signified.

The objection of the logicians concerned precisely what John Locke would shortly (1690) see as the first task confronting the would-be semiotician, namely, the bringing of outward signs such as words and gestures and the interior means of knowing such as images and ideas under the common perspective afforded by the notion of sign.

The origins of this rebellion against the age-old linkage of signs with the sense-perceptible are as yet obscure but seem definitely linked to the influence of Ockham at Paris and his introduction of the notion of the concept as a "signum naturale". Clearly afoot as early as Petrus d'Ailly (c.1372) was the further designation of the interior means of knowing as

⁸ Cf. Kruse 1986.

⁹ Eco 1982.

naturale” mõiste. Juba nii varakult nagu Petrus d’Ailly¹⁶ ajal oli selgelt maad võtmas sisemiste teadmise vahendite edasine määratlemine “signa formaliana”, mis siis vastanduvad välise “signa instrumentaliaga”, mille abil sisemiselt tuntut või teatut avalikult jagatakse. Williams tegi sellekohasest ajaloolisest olukorrast järgneva kokkuvõtte:¹⁷

Põhiline semiootika-alaste mõtiskluste haru ja poleemika, mis sai alguse hiljemalt neljateistkümnendal sajandil ja arenes ennekõike kuuteistkümnenda ning seitsmeteistkümnenda sajandi iberia ülikooli-ilmas, kuid hõlmas lisaks laia geograafilist piirkonda, [...] keerles justnimelt küsimuse ümber, kas märk kui selline sisaldab *per se* tajutavat poolt. Üha järjekindlam vastus jäi negatiivse poole peale.

Kuid mis siinkohal kõige enam huvi pakub, on see, et nagu selgub, on see ajaloolise poleemika hetk peamine teoreetiline punkt, kus täidetakse semiootika põhiülesanne, nii nagu Locke selle välja pakkus, milleks on tuua nii kujutlused kui sõnad märgiõpetuslikku lähenemisse.

3. Seos Ibeeriaga

Üleminekukuju iberia-sideme loomisel selle keskaegse semiootika revolutsioonilise allilmaga oli Dominicus Soto. Tema varased õpingud Pariisis viisid ta *ad hoc* rea eristuste tutvustamiseni Iberia kontekstis (Soto 1529, 1554) ja kõik need eristused kandsid edukalt edasi vastuseisu seosele märkide kui sellise (see tähendab, märkide tõelise olemuse ja sellest tuleneva aktiivse kogemuses toimimise) ja tajutava märgikandja kui märgi vahel. Selle tulemusena sai tuult tiibadesse küsimus objektiivisuse läbivast sõltuvusest märgitalitlusest ja seega taolisest märgitalitlusest, mis eelneb otseselt objektina vaadeldava või kogetava tasandile. Annan kõigepealt Williamsi ülevaate kesksetest probleemidest ja võtan seejärel lühidalt kokku nende suhtes tulnud reaktsioonide ajaloolised liinid:¹⁸

Mis tegelikult *kõikidele* märgikäsitlustele iidsetest aegadest tänapäevani ühist on, [on] nimelt see, et nad mõistavad märki kui “Januse maski”, kahepalgelisena ehk “ühelt poolt seotuna mingi organismi tunnetuslike võimetega ja teiselt poolt tähistatud sisuga”. Kui järeldub, et see, mis

¹⁶ d’Ailly c. 1372.

¹⁷ Williams 1985a: xxxiii.

¹⁸ Williams 1985a: xxxi-xxxii.

“signa formalia”, contrasting with the outward “signa instrumentalia” whereby the known or felt inwardly is shared publicly. Williams¹⁰ made the following summary of the historical situation in this regard:

A major strand of semiotic reflection and controversy, beginning from at least the fourteenth century and developing especially in the Iberian university world of the sixteenth and seventeenth centuries, but involving also a wide geographic area [...] turned precisely on this question of whether the sign as such involves a *per se* sensible half. The increasingly consistent answer was made in the negative.

But what is of principal interest here is that, as it turns out, this point of historical controversy is the central point theoretically for the accomplishment of the main task of semiotic as Locke proposed it, to wit, the bringing of ideas as well as words into the perspective of a doctrine of signs.

3. *The Iberian Connection*

The transition figure in establishing an Iberian connection for this revolutionary underground of high medieval semiotics was Dominic Soto. His early studies at Paris led him to introduce into the Iberian milieu (Soto 1529, 1554) an *ad hoc* series of distinctions effectively conveying the objection to the linkage of signs as such (that is, in their essential being and consequent active function in experience) to the sensible vehicle as sign. This had the effect of forcing the issues of the dependency of objectivity throughout on sign functions, and therefore of a sign function that is presupposed to the level of what can be observed and experienced directly as an object. I give first Williams' summary of the central issues and then resume briefly the historical lines of reaction to them.¹¹

What actually is common to *all* treatments of the sign, from ancient times to the present, [is,] namely, the seeing of the sign as a □mask of Janus', bi-facial, or □relative to the cognitive powers of some organism, on the one hand, and to the content signified on the other'. If it is therefore this *relativity* that constitutes the being proper to signs, then why [...] add the further condition that this relativity has to be grounded in an object of sense as such?

¹⁰ Williams 1985a: xxxiii.

¹¹ Williams 1985a: xxxi-xxxii.

moodustab märgi tõelise olemuse, on see *suhtelisus*, siis miks [...] lisada veel lisatingimus, et see suhteline peab toetuma mingile meelelisele objektile kui sellisele?

Just selle lisatingimuse hädavajalikuna [mõistesse] sisse arvamine on see, mis ei ole hädavajalik [...] mis on paratamatult märkidele — “kõikidele märkidele seni, kuni nad on märgid” — omase loomuse teemalisse arutellu segadust toonud. Probleemi raskuspunkt puudutab “erinevust märgi vahel, mis toimib sellisena organismi tunnetuslike võimete *seest*, ja märgi vahel, mis toimib sellisena, mõjutades neid võimeid *väljastpoolt*”. See erinevus [on] märkide toimimise jaoks põhjapaneva tähtsusega [...] kuivõrd vaadeldavuse alus tajujas ehk see, mis teeb kellegi tajujaks, ei ole ise sellisena vaatlemisele allutatav.

Sellest järeldub, [...] et selle eristusega arvestamine tõstatab märgiõpetuse “tõelise alusküsimuse”: “Milles õieti seisneb tähistamisel hädavajalik suhtelisus?” Seda küsimust [...] ei ole kunagi kitsalt realistliku või idealistliku mõtlemisparadigma *raames* rahuldavalt lahendatud. [...] John Poinso^t’ läbimurdeline lahendus tema *Traktaadis märkidest* (1632a) oli iseenesest anomaalne nii eelneva traditsiooni seisukohast kui selle seisukohast, millele ta ise eelnes. Eelsemiotilised realistlikud ja idealistlikud mõtteparadigmad seevastu ei ole suutnud vastavalt kas siis tunnistada, et taju ise struktureerib oma objekti suhtelisena, või siis tunnistada, et kujutlused on märgid *enne* meie teadlikkuses *objektideks muutumist* ja märkidena saavad nad “asjade loomusele” (see tähendab, loodusele) ligipääsu avada ainult nii, nagu see avaldub *suhtelisena* märkide kaudu.

Coimbras said need küsimused põhiliselt kaht sorti vastuvõtu osaliseks. Üks pooldas lõpuks antiikse lähenemise taastamist¹⁹. Teine propageeris pigem Augustinuse poolt ettekuulutatud tulevast ühtsust²⁰, kuid ei suutnud lõpuks näidata, *mil moel* märkide olemus sellisele üldisele lähenemisele kasuks tuleb.

Oluline edasimineku selles asjas oli John Poinso^t’ väljapaistev saavutus. Poinso^t oli õpilane Conimbricense juures ja ligi sajand varem Alcalá de Henarese ülikoolis õpetanud Soto enda ametikoha mantlipärija. Ühe geniaalse hoobiga lahendas Poinso^t²¹ alates Boethiusest valitsenud vastuolud relatiivse olemuse tõlgendamisel Aristoteelse kategooriate süsteemis, ning suutis semiootikale anda ühtse objekti, mis annab märgitoimet edasi nii looduses potentsiaalsena kui kogemuses tegelikuna,

¹⁹ Fonesca 1564.

²⁰ Conimbricense 1607.

²¹ Poinso^t 1632a 117/28–118/18, eriti 118/14–18, kommenteeritud väljaandes Deely 1985: 472–479.

It is precisely the inclusion as essential of this further condition which is not essential [...] which has inevitably confused the discussion of the nature or being proper to signs — ‘all signs insofar as they are signs’. The crux of the problem concerns the ‘difference between a sign functioning as such *from within* the cognitive powers of an organism, and a sign functioning as such by impacting on those powers *from without*’. This difference [is] crucial to the functioning of signs [...] insofar as the ground of observability in the perceiver, or that which makes him or her be a perceiver, is not as such itself susceptible of observation.

It follows [...] that the taking into account of this distinction gives rise to ‘the true ground question’ for a doctrine of signs: ‘In what does the relativity essential to signifying properly consist?’ This question [...] has never been resolved satisfactorily *within* specifically realist or idealist paradigms of thought [...]. The breakthrough resolution of John Poinsoot in his *Treatise on Signs* (1632a) was itself anomalous in terms of previous traditions as well as in terms of what it anticipated. In contrast, pre-semiotic realist or idealist paradigms of thought have failed, respectively, either to appreciate that perception itself structures its object as relative, or to appreciate that ideas are signs *before becoming objects* of our awareness, and, as signs, can give access to ‘the nature of things’ (to nature, that is) only as revealed *relatively* through signs.

Two major reactions to these issues appeared at Coimbra. One favored, in effect, restoring the ancient perspective (Fonseca 1564). The other promoted rather the prospective unity heralded by Augustine (the Conimbricenses 1607), but without being able to show finally *how* the being of signs provides a purchase for such an over-all perspective.

The decisive development in this regard was the privileged achievement of John Poinsoot, a student with the Conimbricenses, and the successor, after a century, to Soto’s own teaching position at the University of Alcalá de Henares. With a single stroke of genius resolving the controversies, since Boethius, over the interpretation of relative being in the categorial scheme of Aristotle, Poinsoot¹² was able to provide semiotics with a unified object conveying the action of signs both in nature virtually and in experience actually, as at work at all three of the analytically distinguishable levels of conscious life (sensation, perception, intellection). By this same stroke he was also able to reconcile in the univocity of the object signified the profound difference between what is

¹² Poinsoot 1632a 117/28–118/18, esp. 118/14–18, annotated in Deely 1985: 472–479.

nii nagu ta toimib kõigil kolmel analüütiliselt eristataval teadliku elu tasandil (taju, tunnetus, intellekt). Sellesama hoobiga suutis ta tähistatava objekti ühtsuses lepitada sügava erinevuse selle vahel, mis on ja mis ei ole kohalolev kas meie kogemuses siin ja praegu või üldse füüsilises looduses.²²

Poinsot oli suuteline Soto *ad hoc* eristuste seeriad taandama süsteematiliseks tervikuks, nii nagu ta seda oma esimeses teadaandes Traktaadi²³ kohta väljendas, ja seeläbi lõpule viima ladina filosoofia tiinusperioodi, mil too ootas esimest alustpanevat käsitlust, mis paneks paika märgiõpetuse ühtsust ja ulatust suunavate probleemide põhimõttelise loomuse ning seda määrava vaatenurga ülima lihtsuse. Kuna ta põimis oma *Tractatus de Signise* nii osavalt massiivsesse ja traditsioonilisse aristootellikku *cursus philosophiae naturalis*esse, kindlustas Poinsoot ise seda teadmata kahjuks ka selle, et Descartes'i modernistliku revolutsiooni künnisel vajus ta unustuse hõlma. Kolmsada kuus aastat möödus Poinsoot' *Traktaadi märkidest* esmapublikatsiooni ja mõnede selle juhtivate ideede esimese argliku ilmumiseni hilismodernistlikus kultuuris.²⁴

4. John Locke'i koht

Juhtumisi viis Poinsoot oma sajandite Heraklese vägiteo lõpule aastal, mil sündis üks teine mees, kellele, ilma et ta oleks Poinsoot' tööd midagi teadnud, sai osaks au anda nõnda saavutatud lähenemisele päris oma nimi. Seega sündis 1632. aastal John Locke ja selsamal aastal avaldati Poinsoot' traktaat märkidest. Tulevane nimi sellele, mida nii Locke kui Poinsoot ja hiljem ka Peirce kutsusid "märgiõpetuseks" — väljend, mis on ise lisatähendustest tiine, nagu Sebeok esimesena märkas²⁵ — käidi avalikult välja viiskümmend kaheksa aastat hiljem, 1690. aastal Locke'i *Essee inimlikust mõistmisest* viies viimases lõigus (pisut enam kui viimane lehekülg).

Põhiline õhutus, mille vastu Locke ise kirjutas — ehkki väga erineval moel sellest, mida ta lõpuks "semiootikale" välja pakkus — oli kartesiaanlik katse²⁶ väita, et ratsionaalne mõte on täielikult lahus igasugusest sõltuvusest meelelisest kogemusest.

²² Poinsoot 1632a: Book III.

²³ Poinsoot, "Lectori", 1631; lk 5 Poinsoot 1632a Deely 1985 variandis.

²⁴ Maritain 1937–1937; käsitlus tema kohta Deely 1986d.

²⁵ Sebeok 1976a: ix, edasi arendatud Deely 1978a, 1982b, 1986b *inter alia*.

²⁶ Descartes 1637, 1641.

and what is not either present in experience here and now or present in physical nature at all.¹³

Poinsot was able to reduce to systematic unity Soto's *ad hoc* series of distinctions, as he put it in his first announcement of the work of his *Treatise*,¹⁴ and thereby to complete the gestation in Latin philosophy of the first foundational treatise establishing the fundamental character of, and the ultimate simplicity of the standpoint determining, the issues that govern the unity and scope of the doctrine of signs. Unfortunately, because he so skillfully embedded his *Tractatus de Signis* within a massive and traditional Aristotelian *cursus philosophiae naturalis*, he unwittingly ensured its slippage into oblivion in the wake of Descartes' modern revolution. Three hundred and six years would pass between the original publication of Poinsot's *Treatise on Signs* and the first frail appearance of some of its leading ideas in late modern culture.¹⁵

4. *The Place of John Locke*

Coincidentally, Poinsot achieved his Herculean labor of the centuries in the birth year of the man whose privilege it would be, while knowing nothing of Poinsot's work, to give the perspective so achieved what was to become its proper name. Thus, 1632 was both the year John Locke was born and the year that Poinsot's treatise on signs was published. The name-to-be for what both Locke and Poinsot and, later Peirce also, called "the doctrine of signs" — an expression of pregnant import in its own right, as Sebeok was first to notice¹⁶ — was proposed publicly fifty-eight years later, in 1690, in the five closing paragraphs (little more than the very last page) of Locke's *Essay concerning Humane Understanding*.

The principal instigation that Locke himself wrote in reaction against, but along very different lines from what he would end by proposing for "semiotic", was the Cartesian attempt¹⁷ to claim for rational thought a complete separation from any dependency on sensory experience.

The irony of the situation in this regard was that Locke's principal objections to Descartes were not at all furthered by the speculative course he set at the beginning and pursued through the body of his monumental *Essay concerning Humane Understanding* of 1690. Instead, he furthered

¹³ Poinsot 1632a: Book III.

¹⁴ Poinsot, "Lectori", 1631; p. 5 of the Deely 1985 edition of Poinsot 1632a.

¹⁵ Maritain 1937–1938, discussed in Deely 1986d.

¹⁶ Sebeok 1976a: ix, elaborated in Deely 1978a, 1982b, 1986b *inter alia*.

¹⁷ Descartes 1637, 1641.

Olukorra ironia oli siinkohal selles, et teoreetiline suund, mille Locke oma 1960. aasta monumentaalse *Essee inimlikust mõistmisest* alguses avas ja mida ta kogu essee jooksul edasi arendas, ei edendanud sugugi ta põhilisi vastuväiteid Descartes'ile. Selle asemel edendas ta iseenda kiuste kartesiaanlikku revolutsiooni, tõrjus kõrvale Berkeley suurepäraseid kõhklused²⁷, oli isaks Hume'i skeptitsismile²⁸ ja külvas seemneid, mis said tema enese tööd troonilt tõukama, pakkudes teose lõpus välja, et mida tegelikult vaja teha on, on täielikult ümber vaadata "*Ideed ja Sõnad kui Teadmise suured Instrumendid*" sellisest vaatenurgast, mille õpetus märkidest võimalikuks muudaks. Nagu ta õigesti ette aimas, teadmise ja kommunikatsiooni vahendite käsitlemine tähistamise seisukohast "pakuks meile uut sorti Loogikkat ja Kriitikat kui see, mida me senini tunneme". Just sellele võimalikule arengule pakkus ta välja nimetuse *semiootika*.

Vasturääkivus *Essee* alguses tegelikult teose kui terviku tarvis omaks võetud lähenemisviisi ja selle lõpus välja pakutud võimaliku lähenemise vahel²⁹ on semiootika ajaloo alaste uurimuste jaoks omate käsitlemist vääriv objekt.

Locke'ile jääb siiski nimetamise au ja kuulsus. Kui me tänapäeval nimetame märgiõpetust "semiootikaks" ja mitte "semioloogiaks", siis tuleb meil selle põhjuseid otsida Locke'i *Essee* esmatrüki lühikesest lõpupeatükist number XX — sealt ja mõjust, mis sel peatükil oli noorele ameerika mõtlejale Charles Sanders Peirce'ile, kes luges *Esseed*, kuid tegi just selle kokkuvõttest oma filosoofia ja elutöö põhituuma 1867. aastast alates.

²⁷ Berkeley 1732.

²⁸ Hume 1748. Miller (1979) väidab veenvalt, et tegelikult olid Hume'i skeptitsismi juured mingis kapitaalselt moonutatud semiootikas, kus kogemuse sisu taandati selle ehituse puntrale. Miller kinnitab (lk 43), et "omaenda isiklikel põhjustel ei õnnestu" Hume'il "selgelt välja tuua, et põhjuslik suhe nii nagu tema seda kirjeldab, on sisuliselt see, mida filosoofiline traditsioon käsitles märgisuhtena". Seda arutluslõnga pidi suudab Miller pakkuda semiootilise käsitluse tervest briti traditsioonist "ajavahemikus seitsmeteistkümnenda sajandi keskpaigast kuni kaheksateistkümnenda sajandi keskpaigani" (lk 51): "põhjuse ja tagajärje suhe taandatakse sellele, mida varem oli mõistetud märgisuhtena", kuid ilma, et seda oleks kunagi põhjalikult läbi mõeldud selles osas, mis on talle omane, või et oleks selgeks tehtud, milline on ta alus. Selle tõlgenduse kohaselt tuleneks modernistlik idealism ise modernismiaegsete filosoofide suutmatusest läbi proovida seda semiootika võimalust, millele Locke hilinenult ja vähest tähelepanu äratades üles kutsus.

²⁹ Deely 1986a.

the Cartesian revolution in spite of himself; deflected the brilliant suspicions of Berkeley (1732); fathered the cynical skepticism of Hume (1748);¹⁸ and laid the seeds of overthrow of his own work in concluding it with the suggestion that what is really needed is a complete reconsideration of "*Ideas and Words, as the great Instruments of Knowledge*" in the perspective that a doctrine of signs would make possible. The consideration of the means of knowing and communicating within the perspective of signifying, he presciently suggested, "would afford us another sort of Logick and Critick, than what we have hitherto been acquainted with". It was for this possible development that he proposed the name *semiotic*.

The antinomy between the actual point of view adopted at the beginning for the *Essay* as a whole and the possible point of view proposed at its conclusion (Deely 1986a) is, for semiotic historiography, an object worthy of consideration in its own right.

It remains that to Locke goes the privilege and power of the naming. If today we call the doctrine of signs "semiotic" and not "semiology", it is to the brief concluding chapter XX in the original edition of Locke's *Essay* that we must look for the reason — there, and to the influence this chapter exercised on the young American thinker, Charles Sanders Peirce, who read the *Essay* but made of its conclusion a substantial part of his philosophy and lifework from 1867 onward.

5. Ferdinand de Saussure, Charles S. Peirce, and John Poinset

Contemporaneously with Peirce, and independently both of him and of Locke, Ferdinand de Saussure was also suggesting that the doctrine of

¹⁸ Miller (1979) makes a strong argument in fact that Hume's skepticism was rooted in a kind of radically vitiated semiotic wherein the content of experience was reduced to the skein of its structure. Hume, "for reasons of his own, fails to make explicit", Miller avers (p. 43), "that the causal relation, as he describes it, is essentially what the philosophical tradition had understood as a sign relation". Along this line, Miller is able to suggest a semiotic interpretation for the British tradition as a whole "between the mid-seventeenth and the mid-eighteenth centuries" (p. 51): "the relation of cause and effect is reduced to what previously had been understood as a sign relationship", but without ever having been radically thought through in what is proper to it or clarified in its ground. On this interpretation, modern idealism itself would have been a consequence of the failure of modern philosophers to explore the semiotic option Locke called for belatedly and little-noticed.

5. Ferdinand de Saussure, Charles S. Peirce ja John Poincaré

Peirce'i kaasaegsena ja nii temast kui Locke'ist sõltumatuna käis ka Ferdinand de Saussure välja, et märgiõpetus on areng, mille aeg on käes. Selle arengu jaoks pakkus ta ka nime:³⁰

Me nimetame seda *semioloogiaks* (kreeka sõnast *semeion*, "märk"). Ta õpetaks meile, millest märgid koosnevad ja millistele seaduspäradele nad alluvad.

Ehkki tunnistades, et kuivõrd "ta veel ei eksisteeri, ei saa öelda, millise kuju ta võtab," soovis Saussure rõhutada, et kõnealune tuleviku teadus on teadus, "millel on õigus eksistentsile" ja "varem mahamärgitud" koht. Ta uurib "märkide elu sotsiaalse elu südames" ja oleks "sotsiaalpsühholoogia haru". "Seaduspärad, mille semiootika avastab," on vastavalt seaduspärad, mis suunavad "kõiki inimesega seotud nähtusi tervikuna" ehk kultuuri selle vastanduses loodusega.

Me näeme seega, et Saussure'i intuitsioon oli algsest määratlusest peale saatuslikult vigane. Oma intuiitvsele vajadusele märgiteaduse järele pani ta peale piirangu, vaadeldes seda teadust kui alluvat (ehk kui alamharu), mitte kui arhitektoonilist distsipliini kogu inimliku uskumuse, teadmise ja kogemuse suhtes, nagu me oleme näinud, et märgiteaduse sisemised nõudmised ette kirjutavad. Ta kompromiteeris oma ettepanekut selle ettevõtmise asjus veel edasi, tehes lingvistikast "le patron générale de toute sémiologie", tõstes "märkide suvalisuse" kõikide väljendus-süsteemide analüüsi põhimõtteks. Sellega varjutas ta märksa põhimõttelisema vastastikuse mõjustamise suhte füüsilise keskkonna subjektilisuse ja tunnetava organismi vahel objektilisuse ülesehitamisel maailma jaoks üldiselt, aga eriti eluilmaga jaoks, mille tõttu viimases neist muutub isegi keelemärk oma avalikus talitluses algusest peale vähemasti tema kasutajate jaoks seotuks mingi loomuliku kujuga.

Signifiant ja *signifié* dualsuses puudus ühesõnaga kolmasus, mille kaudu märk teeb oma aluses (ükskõik kas see alus on oma olemuselt suvaline ehk "kokkuleppeline" või mitte) läbi muutuse esmalt objektiks ja seeläbi teisteks märkideks. Tuleb arvesse võtta kultuurisemioosi ja loodussemioosi ühendava ning üht neist pideva vastastikuse toime aktide spiraali kaudu teise laienduseks muutva protsessi dünaamikat. Kuid selleks tuleb raamistik radikaalselt ümber formuleerida. Selles, mis puutub kaasaegse semiootika rajamisse, läheb au Locke'i ettepaneku

³⁰ Saussure i. 1911–1916: 33.

signs was a development whose time had come. For this development he proposed a name:¹⁹

We shall call it *semiology* (from the Greek semeion, 'sign'). It would teach us what signs consist of and what laws govern them.

While recognizing that, inasmuch as "it does not yet exist, one cannot say what form it will take", Saussure wished to insist that the prospective science in question is one that "has a right to existence" and a place "marked out in advance". It will study "the life of signs at the heart of social life" and be "a branch of social psychology". "The laws that semiology will discover" are, accordingly, the laws governing "the totality of human phenomena", or culture in its contrast with nature.

We see then that Saussure's intuition was fatally flawed in its original formulation. He placed on his intuition of the need for a science of signs the fatal qualification of viewing it as a subordinate (or "subaltern") rather than as an architectonic discipline respecting the whole of human belief, knowledge, and experience, as we have seen its internal requirements dictate. He further compromised his proposal for the enterprise by making of linguistics "le patron générale de toute sémiologie", raising the "arbitrariness of signs" into a principle of analysis for all expressive systems. Thereby he obscured the much more fundamental interplay of the subjectivity of the physical environment and the subjectivity of the cognizing organism in the constitution of objectivity for *Umwelten* in general and the human *Lebenswelt* in particular, whereby, in the latter case, even the linguistic sign in its public functioning becomes assimilated from the start to a natural form, as far as its users are concerned.

The duality of *signifiant* and *signifié*, in a word, lacked the thirdness whereby the sign in its foundation (and whether or not this foundation be essentially arbitrary or "stipulated") undergoes transformation into first an object and then into other signs. The dynamics of the process linking semiosis in culture with semiosis in nature, and making one the extension of the other in an ongoing spiral of interactions, needs to be brought in. But, for that, the framework needs to be radically reformulated. As far as the contemporary establishment of semiotics goes, it was the privilege of Charles Sanders Peirce to provide just such an alternative framework under the influence of Locke's suggestion.

Let us look with some care at what Peirce did with Locke's suggestion, and see if we can see with something of dispassion "Why", as

¹⁹ Saussure i.1911-1916: 33.

mõjul sellise alternatiivse raamistiku loomise eest Charles Sanders Peirce'ile.

Vaadeldgem pisut hoolikamalt, mida Peirce Locke'i ettepanekuga tegi, ja vaatame, kas me suudame mõningase erapooletusega mõista, "miks me eelistame" tänapäeval "Peirce'i Saussure'ile," nagu seda sõnastas Short.³¹ Me näeme ka samal ajal mõningast õpetuslikku kattuvust, mille Peirce tänapäevaste ja modernismiaegsete materjalidega töötades saavutab märgiõpetuse aluseks oleva sünteesiga, mille Poinot antiik-kreeka ja keskaegsetest ladina materjalidest välja aurutas.

Semiootika selles kõige laiemas mõttes kui inimese maailma ümbritseva ja selle sees oleva semioosi uurimine oli peatõukeks Peirce'i filosoofia põhituumaks,³² aga võib-olla ka kogu tema filosoofia jaoks, sellele alust pannes ja seda tervikuks ühendades alates tema "Uuest kategooriate nimestikust" (*New List of Categories*) 1867. aastal kuni ta surmani välja 1914. aastal.

Samal ajal oleks õiglane öelda, et isegi "Uues kategooriate nimestikus", nii nagu see algelt visandatud oli, nägi Peirce liiga palju asjatut vaeva Kandi kui Modernismiaegse Inimese Isanda mõju all — see tähendab realism-idealism vastanduse (väär-) dihhotoomia poolt peale surutud dilemma tähe all, kus mõlemad valikud on ebasoovitavad. Kuna ma arvan, et semiootika algab põhimõtteliselt ja täie õigusega — ütleme, *jus signi* — selle vastanduse poolte ületamisega, ei ole üllatav, et Peirce

³¹ Short 1988.

³² Semiootika kesksus oli midagi, mida hakati mõistma alles aegamööda ja alles hilisemate Peirce'i filosoofia õpilaste poolt. Vaid järk-järgult ületasid Peirce'i enda mõtetest tulenevad nõuded muljet, mille surusid peale Peirce'i filosoofia uurimisse sisse smugeldatud juba juurdunud lähenemised (nagu näiteks realism, idealism ja eriti "pragmatism", nimetades vaid mõnda). Võib ilmselt väita, et just eriti sellise situatsiooni tõttu võib kõik varasemad Peirce'i puudutavad trükised, sealhulgas isegi Kogutud teosed, kanda esialgsete katsetuste klassi.

Kuid võib ka olla (vt eriti Kent 1987), et nagu lubab oletada tema filosoofia jaotus Fenomenoloogiaks (kategooriad), Normatiivseks Teaduseks (esteetika, eetika ja semiootika) ja Metafüüsikaks (esmane filosoofia), et Peirce ise ei mõistnud lõplikult, kui radikaalne on semiootika teaduse vormina teiste juba tunnustatud distsipliinidega võrreldes (eriti "Esmase Filosoofia" suhtes, nagu ma olen osutanud Deely 1987 ja 1988a), misjuhuul ta on semiootika seisukohalt eriline *primus inter pares* modernistlike mõtlejate seas, mitte aga kaasaegne *pater semioticorum*, nagu mina arvan (vt näiteks c 1909: 6.322).

Arvestades Peirce'i kirjutiste keerukust ja üha tõusvat huvi nende eksegeesi vastu, võime me rahulikult jätta selle küsimuse tulevaste eksegeetikute lahendada. Nagu öeldud, ei huvita meid siin kellegi tekstid kui sellised, vaid semiootika alused.

Short put it,²⁰ “we prefer Peirce to Saussure” today. We will see at the same time something of the doctrinal convergence Peirce, working with contemporary and modern materials, achieves with the foundational synthesis of a doctrine of signs distilled by Poinset from the materials of Greek antiquity and the Latin middle age.

Beginning with his “New List of Categories” in 1867, and continuing until his death in 1914, semiotic in this broadest sense of the study of semiosis surrounding, as well as within, the human world provided the thrust underlying and the unity for a substantial part, and perhaps even for the whole, of Peirce’s philosophy.²¹

At the same time, even in the “New List of Categories” as originally drafted, it is fair to say that Peirce labored overly under the influence of Kant as Master of the Moderns — that is to say, between the horns of the dilemma set by the (false) dichotomy of the realism versus idealism controversy. Since, as I think, semiotic in principle and by right — the *ius signi*, let us say — begins by transcending the terms of this controversy, it is not surprising that Peirce had such a time of it whenever he succumbed to the temptation to try to classify his own work in realist-idealist terms. Assuming naturally the terms of the controversy as it had developed over the course of modern thought, he only gradually came to critical terms

²⁰ Short 1988.

²¹ The centrality of semiotic was something which came to be realized only gradually, and by later students of Peirce’s thought. Only gradually were the perceptions imposed by the pre-established perspectives brought to the study of Peirce’s own thought (such as realism, idealism, and, in particular, “pragmatism”, to name a few) overcome, by the requirements of the thought itself. Arguably, it is as an effect of this situation in particular that all of the earlier publications concerning Peirce, including notably the *Collected Papers*, have been relegated to the status of provisional enterprises.

But it may also be (see particularly Kent 1987), as suggested in his breakdown of philosophy into Phenomenology (the categories), Normative Science (esthetics, ethics, and semiotics), and Metaphysics (first philosophy), that Peirce himself did not finally realize how radical semiotics is as a form of knowledge vis-à-vis the established disciplines (“First Philosophy” in particular, as I have pointed out in 1987 and 1988a), in which case he remains in this particular *primus inter pares* among the moderns in view of semiotics, rather than, as I think (for example, see c.1909: 6.322), the contemporary *pater semioticorum*.

Given the complexity of the Peircean writings and the increasing interest in their exegesis, we may safely leave this question for future resolution by the exegetes. Our interest here is not in anyone’s texts as such, but in the basics of semiotics, as we have said.

nägi rasket vaeva iga kord, kui ta andis alla kiusatusele oma tööd realist-idealismi mõistete alla liigitada. Pidades selle vastanduse liikmeid enesemõistetavateks sellistena, nagu nad modernismiaegses mõtlemises välja olid kujunenud, leppis ta alles aegamööda kriitilise tähtsusega asjaoluga, et semiootika kui selline ei ole ei realismi ega idealismi vorm, vaid on nendest mõlemast üle.

Olles oma varasel eluperioodil Kanti õpilane, nägi Peirce vaeva ilm- võimatu ülesande kallal kehtestada kujutlusliku/mentaalse täielik autonoomia sellest, mis looduses eraldiseisvana eksisteerib. Hilisemas elus³³ järeltas ta, et see väärpüüdlus oli modernistliku filosoofia valele teele viinud. Tema mõtte sellise evolutsiooni juures on tähenduslik asjaolu, et Peirce'i hilisemas filosoofias liikus tema kõrgeim kategooria Kolmas esitusest 1867. aastal osaks triaadilistest suhtest, mis on omane nii esitusele kui looduses kehtivatele seadustele.³⁴

Oma Lowelli loengute ajaks 1903. aastal ja isegi juba teoses "Mõistatuse lahendamise katse" (*Guess at the Riddle*)³⁵ on selge, et Peirce oli juba jõudmas oma semioosi kategooriate korraliku käsilevõtmiseni ja oli maha märkimas (semiootilise) filosoofia tulevast arenguteed, mis on ei midagi vähemat kui uus ajastu, oma loomuselt samavõrra erinev, nagu erineb kreeka ja ladina ajastu "realism" modernistlikust idealismist rahvuskeeltes.

Tema "Pisikeses loogikas"³⁶ (*Minute Logic*) leiame me pikema analüüsi selle kohta, mida ta nimetab "kujutluslik" ehk "eesmärgipärane" põhjuslikkus. Ta seostab need kaks terminit kui ühe üldisemat sorti põhjuslikkuse kirjeldused.³⁷ Kuid järgnevas analüüsis³⁸ tuleb välja, et kujutlustest tulenev põhjuslikkus on seda sorti seletuse üldisem vorm, kuivõrd eesmärgipärane põhjuslikkus, mis on seotud mõistusega, eesmärgiga või peaaegu-eesmärgiga, on piiratud psühholoogia ja bioloogiaga,³⁹ samas kui kujutluslik põhjuslikkus ei vaja oma üldisemas tüübis ei eesmärki,⁴⁰ mõistust ega hinge.⁴¹

³³ Peirce 1903: 1.19–21.

³⁴ Peirce c. 1899: 1.565.

³⁵ Peirce c. 1890.

³⁶ Peirce c. 1902a: 1.203–272.

³⁷ samas: 1.211, 227.

³⁸ samas: 1.211, 214, 227, 231; samuti 1903: 1.26.

³⁹ Peirce c. 1902a: 1.269.

⁴⁰ samas: 1.211.

⁴¹ samas: 1.216; vrd Poinsett' analüüs 1632a: 177/8–178/7.

with the fact that semiotic as such is a form neither of realism nor of idealism, but beyond both.

As a disciple of Kant in early life, Peirce labored at the impossible task of establishing the complete autonomy of the ideal/mental from what is individually existent in nature. In later life²² he concluded that this erroneous quest had vitiated modern philosophy. Significant of this evolution of his thought is the fact that in Peirce's later philosophy his supreme category of Thirdness changed from representation in 1867 to triadic relation as common to both representations and to laws existent in nature.²³

By his Lowell Lectures of 1903, and even already in his c.1890 "Guess at the Riddle", it is clear that Peirce was well on the way to taking his categories of semiosis properly in hand and was marking out a course of future development for philosophy (as semiotic) that is nothing less than a new age, as different in its characteristics as is the "realism" of Greek and Latin times from the idealism of modern times in the national languages.

In his "Minute Logic"²⁴ we have a lengthy analysis of what he calls "ideal" or "final" causality. He assimilates these two terms as descriptions of the same general type of causality.²⁵ But, in successive analyses,²⁶ it emerges that causality by ideas constitutes the more general form of this sort of explanation, inasmuch as final causality, being concerned with mind, purpose, or quasi-purpose, is restricted to psychology and biology,²⁷ whereas ideal causality in its general type requires as such neither purpose²⁸ nor mind nor soul.²⁹

Now Peirce identifies this ideal causality with his category of Thirdness, the central element of his semiotic³⁰ and the locus for any account of narrative, or of "lawfulness of any kind". Thirdness consists of triadic relations.³¹ In these triadic relations the foundations specify the

²² Peirce 1903: 1.19–21.

²³ Peirce c.1899: 1.565.

²⁴ Peirce c.1902a: 1.203–272.

²⁵ *Ibid.*: 1.211, 227.

²⁶ *Ibid.*: 1.211, 214, 227, 231; and similarly in 1903: 1.26.

²⁷ Peirce c.1902a: 1.269.

²⁸ *Ibid.* 1.211.

²⁹ *Ibid.* 1.216: cf. the analysis of Poinset 1632a: 177/8–178/7.

³⁰ Peirce 1903: 1.26.

³¹ Peirce c.1899: 1.565.

Kuid Peirce samastab selle kujutlusliku põhjuslikkuse oma Kolmasuse kategooriaga, mis on tema semiootika keskne element⁴² ja igasuguse narratiivikäsitluse ehk "igasuguse reeglistatuse" asupaik. Kolmasus koosneb triaadilistest suhetest.⁴³ Alused nendes triaadilistes suhetes piiritlevad erinevaid suhteid erineval moel, nii et ühte suhet piiritletakse näiteks "armastaja" ja teist "armastatuna".⁴⁴

Tänu nendele piiritletutele on triaadilistel suhetel teatud üldine iseloom.⁴⁵ Märgid moodustavad triaadilistes suhetes ühe üldise klassi, looduseadused (mis väljenduvad märkide kaudu) moodustavad teise.⁴⁶ Märgid ise on kas ehtsad või mandunud. Ehtsad märgid puudutavad eksistentsiaalseid suhteid vastastikku toimet avaldavate kehade vahel ja vajavad tõlgendit, selleks et neid täielikult märkidena määratleda saaks.⁴⁷ Sest ehtne triaadiline märgisuhe on mõistusest sõltuv sarnasussuhe eksistentsiaalse suhte objekti ning eksistentsiaalse suhte enda kui tõlgendi objekti vahel.⁴⁸ Näiteks sõnad vajavad tõlgendit, selleks et neid täielikult märkidena määratleda saaks. Esimese astme mandunud triaadilised märgisuhted puudutavad eksistentsiaalseid suhteid vastastikku toimet avaldavate kehade vahel, kuid ei vaja tõlgendit, selleks et neid täielikult märkidena määratleda. Näiteks koputus uksele tähendab külalist, ilma et selgitus oleks vajalik. Teise astme mandunud triaadilised märgisuhted puudutavad mõistusest sõltuvaid suhteid, mida piiritlevad nendes kuuluvate objektide sisemised võimalused, kuna ükskõik mida mõni inimgrupp ka ei mõtleks, need suhted ei saa kõikuda tõesuse ja väärususe vahel, nagu me näeme näiteks matemaatika, loogika, eetika, esteetika, psühholoogia ja luule puhul.⁴⁹

On selge, et kui kas teadust või kirjandust või midagi vahepealset käsitleda sedavõrd kõikehaaravast semiootilisest raamistikust, siis ei piisa lihtsalt tema protsesside käsitlemisest vaid tehislilike märkide vaatenurgast. Me riskime sellega, et kaome ära ristsõnamõistatuste sekka, mis võivad olla väga huvitavad, kuid mis ei kehti inimkonnale eriomase semioosi mõistmise viisina, nii nagu see läheb välja semioosini, mis põimib inimolendid ühte ülejäänud elu ja loodusega, ning astub seeläbi üldise semioosiga taas ühte.

⁴² Peirce 1903: 1.26.

⁴³ Peirce c. 1899: 1.565.

⁴⁴ Peirce 1897: 3.466.

⁴⁵ Peirce c. 1902a: 2.92; 1903: 1.26.

⁴⁶ Peirce c. 1896: 1.480.

⁴⁷ Peirce c. 1902a: 2.92.

⁴⁸ Peirce c. 1904: 8.332.

⁴⁹ Peirce c. 1903a: 5.125; 1908: 6.455; c. 1909: 6.328.

several relations in different ways, so that one relation is specified, for example, as "lover of", and another as "loved by".³²

Thanks to their specification, triadic relations have a certain generality.³³ Signs constitute one general class of triadic relations, and the laws of nature (which are expressed through signs) constitute the other general class.³⁴ Signs themselves are either genuine or degenerate. Genuine signs concern existential relations between interacting bodies and need an interpretant to be fully specified as signs.³⁵ For the genuine triadic sign relation is a mind-dependent similarity relation between the object of the existential relation and the existential relation itself as object for the interpretant.³⁶ For example, words need an interpretant to be fully specified as signs. Triadic sign relations that are degenerate in the first degree concern existential relations between interacting bodies but require no interpretant to make them fully specified as signs. For example, a rap on the door means a visitor, with no explanation needed. Triadic sign relations that are degenerate in the second degree concern mind-dependent relations specified by the intrinsic possibility of the objects with which they are concerned, because these relations cannot vary between truth and falsity whatever any human group may think, as for example, in the case of mathematics, logic, ethics, esthetics, psychology, and poetry.³⁷

It is clear that when either science or literature, or anything in between, is considered in a semiotic framework as comprehensive as this, an exclusive treatment of its processes from the standpoint of constructed signs simply will not do. We risk being lost in crossword puzzles of great interest, maybe, but without validity as modes of understanding the semiosis peculiar to humanity as it extends and links up again with the semiosis that weaves together human beings with the rest of life and nature.

Thus, the work of Peirce is regarded justly as the greatest achievement of any American philosopher, and at the same time the emergence of semiotic as the major tradition of intellectual life today throws the lost work of Poincaré into relief for its original contribution. Just as the writings of the American philosopher Charles Peirce first illustrated something of the comprehensive scope and complexity in detail of issues that need to be clarified and thought through anew in the perspective of

³² Peirce 1897: 3.466.

³³ Peirce c.1902a: 2.92; 1903: 1.26.

³⁴ Peirce c.1896: 1.480.

³⁵ Peirce c.1902a: 2.92.

³⁶ Peirce 1904: 8.332.

³⁷ Peirce 1903a: 5.125; 1908: 6.455; c.1909: 6.328.

Seega vaadeldakse Peirce'i töid õigusega kui suurimat saavutust, milleni ükski ameerika filosoof on jõudnud, ja samal ajal tõstab semiootika kerkimine üheks tänapäeva intellektuaalse elu peasuunaks eredalt esile Poinsoot' kadunud teosed nende algse panuse pärast. Täpselt samamoodi nagu ameerika filosoofi Charles Peirce'i kirjutised olid esimesed, mis näitavad detailselt midagi nende probleemide ulatusest ja keerukusest, mida tuleb semiootika vaatenurgast selgitada ja uuesti läbi mõelda, nii väljendas ka John Poinsoot' ibeeria *Traktaat märkidest* nende probleemide põhimõttelist iseloomu semiootilist lähenemist määrava vaatenurga ülima lihtsuse valguses. Peirce'i-uuringute eestvedaja Max H. Fisch⁵⁰ mainis sellega seoses rõhutatult, et oma võimaluste piires annab Poinsoot' töö meile "kõige süstemaatilisema käsitluse märkidest, mis kunagi kirjutatud on".

Just nii nagu semiootika ise näib tänapäeval täiesti ootamatu arenguna erialalise spetsialiseerumise traditsiooniliste sissetallatud radade seas, nii nõuab ta ka, et vaadataks põhjalikult ümber suhe modernistliku mõtlemise peavoolu arengu ja ladina aegade üldiselt ning eriti ibeeria-ladina arengu vahel. Uuendades mõttelugu ja taastades ühtsuse antiikse nõndanimetatud filosoofilise mõistmise üritusega, omandab Poinsoot' looming erilise seisundi semiootilise diskursuse peavoolus nii nagu me seda tänapäeval arenevat näeme. Sebeok⁵¹ osutab, et

Poinsoot' filosoofia kuulub kindlasti sellesse peavoolu kui "puudev lüli" vanaaegsete ja modernistlike vahel semiootika ajaloos, olles nii pöörde-
telg kui veelahke kahe otsatu intellektuaalse maastiku vahel, mille kummagi ökoloogiat ei olnud enne käesolevat üliolulist trükisündmust võimalik täielikult mõista.

Sel üliolulisel põhjusel, millele osutus Williams,⁵² täheldades, "et ajalooline narratiiv on ainuke loogika, mis on suuteline võistlevaid traditsioone ja kokkusobimatuid paradigmasid asetama sellisesse perspektiivi, mis mitte ainult ei anna igale neist suuremat selgust omaette ja teistega võrreldes, vaid otsustab ka, millised paradigmad tulevad välja võitjatena," just sel põhjusel nõuab semiootiline lähenemine igahelilt, kes tahab seda omaks võtta ja arendada, ka seda, et ta arendaks välja tunnetuse, millisel moel on mineviku edasiantavus inimsemioosis üks keskse tähtsusega element ja mitte midagi oleviku teadvuse äärealadel olevat.

⁵⁰ Fisch 1986.

⁵¹ Sebeok 1982: x.

⁵² Williams 1987a: 480.

semiotic, so did the Iberian *Tractatus de Signis* of John Poincot first express the fundamental character of these issues in light of the ultimate simplicity of the standpoint determining the semiotic point of view. The late Dean of Peirce scholarship, Max H. Fisch, commented with emphasis in this regard³⁸ that, within its limits, Poincot's work provides us with "the most *systematic* treatise on signs that has ever been written".

Just as semiotics itself appears today as a completely unexpected development within the traditionally established entrenchments of disciplinary specialization, so does it require a thorough re-examination of the relation of modern thought in its mainstream development to Latin times in general and to the Iberian Latin development in particular. In renewing the history of thought and restoring unity to the ancient enterprise of so-called philosophical understanding, Poincot's work occupies a privileged position in the mainstream of semiotic discourse as we see it developing today. "Poincot's thought", Sebeok points out³⁹

belongs decisively to that mainstream as the 'missing link' between the ancients and the moderns in the history of semiotic, a pivot as well as a divide between two huge intellectual landscapes the ecology of neither of which could be fully appreciated prior to this major publishing event.

For the fundamental reason pointed out by Williams⁴⁰ in observing "that historical narrative is the only logic capable of situating competing traditions and incommensurate paradigms in a perspective that not only lends each a higher degree of clarity on its own terms as well as in relation to the others, but also decides which paradigms will emerge as victorious", the perspective of semiotic requires of anyone seeking to adopt and develop it a cultivation also of a sense of how the transmissibility of the past in anthroposemiosis is an essential constituent and not something at the margins of present consciousness.

In this way, in particular, semiotics puts an end, long overdue, to the Cartesian revolution (the collection edited by is very helpful in this regard⁴¹) and to the pretensions of scientific thought to transcend, through mathematical means, the human condition. The model for semiotics is rather that of a community of inquirers, precisely because "the human *Umwelt* presents us with a continuum of past, present, and future in which continuity and change, convention and invention, commingle, and of

³⁸ Fisch 1986.

³⁹ Sebeok 1982: x.

⁴⁰ Williams 1987a: 480.

⁴¹ Chenu 1984.

Sel moel teeb just semiootika ammuoodatud lõpu kartesiaanlikule revolutsioonile (heaks abiks siinkohal on Chenu toimetatud kogumik⁵³) ja teadusliku mõtlemise pretensioonidele ületada matemaatiliste vahendite abil meie seisund inimestena. Semiootika jaoks on mudeliks pigem uurijate ühiskond, eelkõige seetõttu, et “inimlik maailm annab meile mineviku, oleviku ja tuleviku katkematu jada, milles pidevus ja muutus, tava ja uuendus segunevad ja mille ülima ühtsuse allikas on *aeg*”⁵⁴. Seega on Williamsi⁵⁵ ja Pencaki⁵⁶ tööd üks olulisemaid edasiminekuks tänapäeval semiootika mõistmise arendamisel, kuna nad murravad traditsioonilisse historiograafiauuringute valdkonda sisse eksplitsiitselt semiootiliselt seisukohalt.

Lõpuks me näeme, et märgiõpetus nõuab oma täite võimaluste arendamiseks ajaloo kohtlemist laboratooriumina, milles semioos, aga eriti inimsemioos, jõuab oma tulemusteni ja millele ta peab pidevalt tagasi viitama, kui jõutakse tupikuni või kui osutuvad vajalikuks uued alternatiivid. Lõppude lõpuks on kolmasus see, mis ajalugu on.

6. Jakob von Uexküll

Senini oleme me näinud, et see väike punt teerajajaid — peamiselt Poinsot, Peirce ja vähemal määral ka Saussure —, kes üritasid otse märgiõpetuse alustpanevid mõisteid uurida ja luua, leidsid, et nende rada oli ummistatud kontseptuaalsete raskuste võsaga, mille juured olid valitsevates mõttemallides ja mis takistas ligipääsu soodsale positsioonile, kust oleks võimalik arendada semiootikat kogu ta ulatuses. Just sel põhjusel kirjeldas Peirce⁵⁷ *semiootika* “puhastamise ja avamise” tööd kui midagi *uusasuniku* töö sarnast.

Kui vundament on kord kindlustatud, jääb ehituse püsti panemise töö ja semiootilise mõistmise üritus, selgitades kõigis punktides ülitähtsaid protsesse, milles seisneb *semioosi* mõistes kokkuvõetud kultuuri ja looduse vastastikune mõjutus. Ka seda ülesannet takistab eelsemiootilistest mõttemallidest välja kasvav võsa, mis tuleb maha raiuda sedamööda, kuidas semiootika nõuab varasemalt mõtlemiselt tagasi filosoofilisi panuseid, mis on tema enese uuriva mõistmise ettevõtmise jaoks hädavajalikud.

⁵³ Chenu 1984.

⁵⁴ Williams 1985: 274.

⁵⁵ Williams 1982, 1983, 1984, 1985–1987, 1987a, 1988.

⁵⁶ Pencak 1986; 1993; Williams, Pencak 1991.

⁵⁷ Peirce c. 1907a: 5.488.

which the ultimate source of unity is *time*".⁴² Thus, the work of Williams⁴³ and of Pencak⁴⁴ in penetrating the traditional field of historiographical study from an explicitly semiotic point of view, is one of the most essential advances in the developing understanding of semiotics today.

Eventually, we will see that the doctrine of signs requires for its full possibilities a treating of history as the laboratory within which semiosis, anthroposemiosis in particular, achieves its results, and to which it must constantly recur when an impasse is reached or new alternatives are required. Thirdness, after all, is what history is all about.

6. Jakob von Uexküll

So far, we have seen that the small number of pioneers — in particular, Poinset, Peirce, and, to a lesser extent, Saussure — who tried to explore and establish directly the foundational concepts for a doctrine of signs found the way clogged with an underbrush of conceptual difficulties rooted in the prevailing thought structures and obstructing the access to the vantage point from which the full expanse of semiotic might be developed. Peirce, for this reason,⁴⁵ described the pioneer work "of clearing and opening up" *semiotic* as the task rather of a *backwoodsman*.

Once the foundations have been secured, there remains the task of building the edifice and the enterprise of semiotic understanding, by elucidating at all points the crucial processes comprising the interface of nature and culture summed up in the term *semiosis*. This task, too, is clogged by underbrush accruing from presemiotic thought structures that must be cut away as semiotics reclaims from previous thought contributions essential to its own enterprise of reflective understanding.

We have now to see how the history and theory of semiotics includes as well background figures who, without explicitly understanding their work as semiotic, have made useful and even decisive contributions toward the recognition of what appears in its full propriety within the widening vista of semiotics. In the case of thinkers who did not deal directly, in the sense of with set and conscious purpose, with the notion of semiotic foundations, the wrestling in areas of semiotic functionings with conceptual difficulties accruing from obstructive thought structures is

⁴² Williams 1985: 274.

⁴³ Williams 1982, 1983, 1984, 1985–1987, 1987a, 1988.

⁴⁴ Pencak 1986, 1993; Williams and Pencak 1991.

⁴⁵ Peirce c.1907a: 5.488.

Nüüd tuleb meil käsitleda seda, mil moel semiootika ajalugu ja teooria sisaldab ka taustafiguure, kes, ilma et nad oleksid eksplitsiitselt oma tööd semiootilisena mõistnud, on teinud kasulikke ja isegi otsutavaid panuseid selle mõistmisele, mis avaneb oma täies kohasuses semiootika üha laienevas vaateväljas. Nende mõtlejate puhul, kes ei tegelnud otseselt, see tähendab teadliku eesmärgi ja sihikindlusega, semiootika alusmõistega, on maadlus takistavatest mõttemallidest välja kasvavate kontseptuaalsete raskustega veelgi raskem, kuna puudub eksplitsiitne rõõm valitsevatele alternatiivsest mõtlemisviisist. Sellisel juhul on oht, et ka need takistused ise haaratakse loominguliste mõistete endi sisse. Kui see juhtub, on tulemuseks paratamatul määral moonutus, kuni selleni välja, et loomingulised uuendused sulandatakse paradigmasse, mis välistab alustpaneva selguse ja ulatuse, mida semiootiline lähenemine võiks lõpuks pakkuda.

Seega on olemas kolm klassi neid, keda Rauch⁵⁸ nimetab semiotistideks: on semiootikud-uurijad, kes alustasid eelispositsioonilt ja märgilise lähenemise seest. On semiootika teerajajad ehk alusepanijad kujud, protosemiootikud, kes võitlesid võimaliku semioosi olemusliku loomuse ja põhivariantide kehtestamise eest. Ja siis on tänaste ja möödunud mõttemeeste seas olemas ka krüptosemiootikud, kes peavad ise alles teadlikuks saama lähenemisest, mida semiootika pakub,⁵⁹ või kelle teoseid peavad teised semiootikale välja nõudma ja semiootika lähenemise raames uuesti juurutama.⁶⁰ Eriti vastandusi, mis tavalisest

⁵⁸ Rauch 1983.

⁵⁹ Nii juhtus Harley Shandsiga meditsiini kontekstis ja veelgi vähem aega tagasi Martin Essliniga draama kontekstis. Tema enese tunnistuste kohaselt (1987:10): "See *semiootiline* lähenemine on põhimõtteliselt ülimalt lihtne ja praktiline. Ta küsib: kuidas seda tehakse? Ja katsub anda kõige realistlikumaid vastuseid, uurides *märke*, mida soovitud kommunikatsiooni saavutamiseks kasutatakse."

"Loomulikult ei ole siin midagi radikaalselt uut, välja arvatud see, et see ettevõtmine on süstemaatiline ja meetoodiline, mitte ad hoc ja impressionistlik. Kui ma esimest korda sattusin peale uuele teaduslikule kirjandusele teatri ja filmi *semiooloogiast* ja *semiootikast*, tundsin ma end üsna sedamoodi nagu Molière'i M. Jourdain, kes oli üllatunud, avastades, et oli kogu oma elu "proosas" rääkinud."

⁶⁰ Neist kahest võimalusest on esimene palju soovitatav, kuid on võimalik ainult oleviku ja tuleviku uurijate puhul, samas kui see teine on ainuke, mis on käepärast, kui me ülesandeks on tuua semiootilisse lähenemisse töid, mille autorid kuuluvad juba parandamatult minevikku. Teine võimalus määrab semiootilise historiograafia nõuded, mille paljudest ülesannetest üheks on "hinnata "unustatud" gigantide hulkade panust". Just selles kontekstis vermis Sebeok (1976a: x) mõiste "krüptosemiootik".

made all the more difficult for the want of an explicit entertainment of an alternative to the prevailing mindsets. In such a case, the very obstructions risk being incorporated into the creative conceptions themselves. When this happens, an inevitable degree of distortion results, to the extent that the creative novelties become assimilated to paradigms exclusive of the foundational clarity and expanse the perspective of semiotics could eventually provide.

There are thus three classes of what Rauch⁴⁶ calls semiotists: there are the semioticians, workers who begin from the vantage point and within the perspective of the sign; there are the pioneers or founding figures of semiotics, the protosemioticians, who struggled to establish the essential nature and fundamental varieties of possible semiosis; and there are also, among the ranks of present and past workers of the mind, cryptosemioticians, who need themselves to become aware of the perspective that semiotic affords⁴⁷ or whose work needs to be by others reclaimed and re-established from within that perspective.⁴⁸ In particular, oppositions seemingly irreconcilable from the standpoint of the customary juxtaposition of idealism to realism often admit of subsumption within a higher synthesis from the vantage of semiotic. In such a way, apparent contradictions within the history of semiotics need not always remain so at the level of theory.

Here, and by way of concluding our historical sketch, we will deal with the case of one of the greatest cryptosemioticians of the century immediately following the publication in 1867 of Peirce's "New List of

⁴⁶ Rauch 1983.

⁴⁷ As happened in the case of Harley Shands in the context of medicine, or more recently to Martin Esslin in the context of drama, according to his own report (1987: 10): "This *semiotic* approach is, basically, extremely simple and practical. It asks: how is it done? and tries to supply the most down-to-earth answers, by examining the *signs* that are used to achieve the desired communication.

"There is, of course, nothing radically new here, except that the enterprise is systematic and methodical rather than ad-hoc and impressionistic. When I first came across the beginnings of the new scholarly literature on the *semiology* and *semiotics* of the theatre and film I felt rather like Molière's M. Jourdain who was surprised to discover that he had been talking 'prose' all his life."

⁴⁸ Of the two alternatives, the first is preferable by far, but it is available only to present and future workers, just as this second alternative is the only one available in the task of bringing within the perspective of semiotic works whose creators belong irrevocably to the past. The second alternative defines the requirements of semiotic historiography, which has, as one among its several tasks, to "assess the contributions of a host of 'neglected' giants". It was in this context that Sebeok (1976a: x) coined the term "cryptosemiotician".

idealismi ja realismi kõrvutuse seisukohast näiliselt ühitamatud tunduvad, on tihti võimalik liita kõrgemas sünteesis semiootika eelispositsioonist lähtudes. Sellisel moel ei pea ilmsed vastuolud semiootika ajaloos teooriatasandil ilmingimata vastandusteks jääma.

Siinkohal ja meie ajaloolise visandi lõpetuseks, puudutame me ühte 1867. aastal Peirce'i "Uute kategooriate nimestiku" avaldamisele vahetult järgneva sajandi suurimat krüptosemiootikut — Jakob von Uexküll. *Umwelt-Forschung*, mille teerajajaks ta oli (1899–1940), on ehk kõige olulisem hiljutine näide krüptosemiootilisest ettevõtmisest, mis ületab semiootika suunas piirangud, mida ta iseenele muidu paneb antud kohas ja ajas kättesaadava mõtteraamistiku ja paradigma liiga jäägitu omaksvõtuga.

Kui me räägime maailmast, räägime me kesksest kategooriast ühtaegu nii zoo- kui inimsemioosi jaoks, nagu me oleme näinud. Objektiline maailm, mida ainult nendel semioosi tasanditel luuakse, seisneb lõpuks, kui laenata Toewsi õnnestunud fraasi⁶¹ "tähenduse autonoomias ja kogemuse taandamatuses" kõigele sellele, mille kohta võib arvata, et ta eksisteerib kogemusest sõltumatult. Selle mõiste, mis kuulub "nii inimlooma kommunikatsiooni kui tähistamise uuringute keskmes asuvate"⁶² bioloogiliste aluste juurde võlgname me peasjalikult Jakob von Uexküllil töödele. Seega ei ole üllatav, et Uexküll on kaasaegsete semiootikute seas hakanud esile kerkima kui ehk üks kõige tähtsamaid taustamõtlejaid, mis puutub meie maailmakogemuse bioloogiliste tingimuste mõistmisse semiootika poolt esitatud mõistestikus.⁶³

Olles juba sünkrooniliselt näidanud, kui kasulik see mõiste semiootikale on, vaatame nüüd von Uexküllil töid diakrooniliselt "semiootilise mahajäämuse" aspektist — nähtus, kus terminid, mida kasutatakse uue, areneva paradigma väljendamiseks, peegeldavad paratamatult vanemaid mõtlemisviise, millele vastandudes uus areng aset leiab, ja on arengule seega mingit moodi piduriks, kuni jõutakse hetkeni, mil muutub võimalikuks tulemuslikult vermida uus ütlus, mis peegeldab pigem uut kui vana. Uus terminoloogia mõjub ühtaegu pidurit valla päästvana ja samas tõstab esile selle, mis tegelikult kogu aeg arenemas oli.⁶⁴

⁶¹ Toews 1987.

⁶² Sebeok 1976a: x.

⁶³ Selles suhtes on Jakob von Uexküllil roll semiootikas mõnes olulises aspektis struktuurilt isomorfne Frege rolliga analüütilise filosoofia arengus või Brentano rolliga fenomenoloogia arengus (vt Deely 1975).

⁶⁴ Vrd Merrell 1987.

Categories", Jakob von Uexküll. The *Umwelt-Forschung* he pioneered (1899–1940) is probably the most important recent illustration of a cryptosemiotic enterprise transcending, in the direction of semiotic, the limitations it otherwise imposed upon itself by embracing too intimately the mindset and paradigm immediately available in the milieu of the time and place.

When we talk of the *Umwelt*, as we have seen, we are talking about the central category of zoösemiosis and anthroposemiosis alike. The objective world generated at only these levels of semiosis finally constitutes, to borrow Toews felicitous phrase,⁴⁹ "the autonomy of meaning and the irreducibility of experience" to anything that might be supposed to exist independently of it. This concept, belonging to the biological foundations that "lie at the very epicenter of the study of both communication and signification in the human animal",⁵⁰ we owe principally to the work of Jakob von Uexküll. So it is not surprising that von Uexküll has begun to emerge within contemporary semiotics as perhaps the single most important background thinker for understanding the biological conditions of our experience of the world in the terms required by semiotic.⁵¹

Having already shown synchronically how useful this concept is to semiotics, we will now look at von Uexküll's work diachronically in terms of its "semiotic lag", the phenomenon wherein the terms used in articulating a newer, developing paradigm inevitably reflect the older ways of thinking in contrast to which the new development is taking place, and hence constitute a kind of drag on the development, until a point is reached whereat it becomes possible to coin effectively a fresh turn of phrase reflecting precisely the new rather than the old. The new terminology has the simultaneous effect of ceasing the drag and highlighting what in fact was developing all along.⁵²

In the case of Jakob von Uexküll, the drag is a consequence of having rooted his biological theories to an eventually counterproductive degree in the philosophy of Immanuel Kant.⁵³ On the positive side, it was Kant who best focussed thematic attention on the constructive regularities at work

⁴⁹ Toews 1987.

⁵⁰ Sebeok 1976a: x.

⁵¹ In this respect, Jakob von Uexküll's role in semiotics has some important structural isomorphisms with the role of Frege in the development of analytic philosophy or of Brentano in the development of phenomenology (see Deely 1975).

⁵² Cf. Merrell 1987.

⁵³ Esp. Kant 1781, 1787.

Jakob von Uexküllil puhul tuleb pidur sellest, et tema bioloogilised tööd toetusid Immanuel Kanti filosoofiale⁶⁵ määral, mis lõpuks hakkas neile endile vastu töötama. Positiivse poole pealt öeldes oli just Kant see, kes suunas oma temaatilise tähelepanu ehituslikele seaduspäradele, mis toimivad subjekti poole peal kogemuse objektide paika panemisel, seni kuni nad kuuluvad igapäevaelu ilmingute fenomenoloogilisse valdkonda. Tunnistamine, milline on teadva subjekti tunnetusliku jõu konstruktiivloov roll ning et subjekt kujundab tunnetuse sisu esituses teadaoleva tajumise kaudu afektiivselt, oli ise juba filosoofilises mõistmises kaheldamatult oluline edasimineku uskumuste ja praktikate hindamisel teadmise algete ja kogemuse olemuse teoreetilises käsitluses. Rõhuasetus nendele küsimustele, mille Kant Uexküllile edasi andis, oli asendamatu.

Asendatav oli aga Kanti suutmatuse toime tulla loogikaga, mille kohaselt subjekti poolt pakutud konstrueeritud elemendid — niinimetatud mõisted ehk kujutlused — tuletatakse esmajärjekorras vajalike postulaatidena abduktsiooni teel. See loogika oli üks mitmest juhtivast mõttelõngast epistemoloogia jaoks määrava tähtsusega diskussioonides, mis leidsid aset ladina sajandite lõpu poole ennekõike Ibeerias ja mis läksid modernistliku arengu jaoks kaotsi, kuna peale Descartes'i toimus see Suarez'i 1597. aasta *Disputationes Metaphysicae* ladina filtri läbi.

Saksa ja kantiaanlikus kontekstis — isegi veel enam kui modernistlikus kontekstis üldiselt, kui see on võimalik — on vastandus mõistete “subjektiivne” ja “objektiivne” vahel kindlalt juurdunud dihhotoomia, mille vettpidavus on enesestmõistetav. Selles kontekstis ei jäänud Uexküllil, kes, nagu ta poeg märgib,⁶⁶ ei paigutanud oma tööd temaatiliselt semiootika nimetuse alla, suurt midagi muud üle, kui vaadelda oma maailma millenagi, mis on vastandatud hüpoteetilisele niinimetatud objektiivsusele ja kuulub Kanti mõttes fenomenaalsesse sfääri — “subjektiivse” poole peale, see tähendab teda käsitletakse hüpoteetilise “objektiivsusega” dihhotoomilises vastanduses.

See, et von Uexküllil endal puudus alternatiiv, on toonud kaasa arvestatava segaduse, mis puudutab tema tööd üldiselt (tänu sellele, et teda on väärtalt seostatud “vitalismi” mõistega), ja täpsemalt kurikuulsates raskustes võtmemõiste “omailm” tõlgendamisel (või “tõlkimisel”).⁶⁷

⁶⁵ Er. Kant 1781, 1787.

⁶⁶ T. von Uexküll 1981: 148.

⁶⁷ Näiteks Schiller (1957: xiii) viitab raskustele Uexküllil võtmemõistete edasi andmisel väljaspool saksa konteksti — eriti maailma puhul, kuid ka sellega seotud mõistete puhul, “millega von Uexküll tahab esitada suhteid objektiivse maailma ja sellise maailma vahel, millisenä ta loomale paistab”. Siin säilitab termin “objektiivne” täielikult oma eelsemiootilise sisu, kus ta on eksitavaks sünonüümiks

from the side of the subject in establishing the objects of experience so far as they belong to the phenomenal realm of the appearances of everyday life. Appreciation of the constructive role of the cognitive powers of the knowing subject and of that subject's affective shaping of cognitive content in the presentation through perception of what is known was, to be sure, an essential advance of philosophical understanding in the matter of dealing theoretically with the origins of knowledge and the nature of experience in the assessments of belief and practices. The emphasis on these matters communicated from Kant to von Uexküll was indispensable.

Dispensable was the Kantian failure to deal with the rationale according to which the constructive elements contributed by the subject — so-called concepts or ideas — are abductively arrived at as necessary postulates in the first place. This rationale was one of the several threads in the discussions crucial for epistemology that developed over the closing Latin centuries — particularly in Iberia — and were lost to the modern development as it took place, after Descartes, through the Latin filter of Suarez's *Disputationes Metaphysicae* of 1597.

In the German and Kantian context — even more, if possible, than in the modern context generally — the opposition of the terms “subjective” and “objective” is a firmly established dichotomy whose transparency is self-evident. Within this context, von Uexküll himself, who, as his son notes,⁵⁴ did not think of his work thematically under the rubric of semiotic, had little alternative to seeing the Umwelt in opposition to the supposed and so-called objective, and as belonging to the phenomenal realm in Kant's sense — on the side of the “subjective”, that is, dichotomically conceived in opposition to the supposed “objective”.

The want of alternative for von Uexküll himself has resulted in considerable confusion regarding his work in general (through misplaced associations with “vitalism”) and, specifically, in notorious difficulties in interpreting (or “translating”) the key term, “Umwelt”.⁵⁵ The difficulties

⁵⁴ T. von Uexküll 1981: 148.

⁵⁵ Schiller (1957: xiii), for example, refers to the difficulty of rendering von Uexküll's key terms outside the German — especially Umwelt but also the related terms “by which von Uexküll seeks to represent the relations between the objective world and the world as it appears to the animal”. Here, the term “objective” retains entirely its presemiotic content where it is a misleading synonym for the preadjacent physical being of the environment, which being, we have seen, is in fact a form of subjectivity, equally with the knower as organism forming part of the physical surroundings. Since she was undertaking her work of translation against this radically presemiotic interpretive horizon, it was fortunate

Raskused on vihje tõelisele probleemile.⁶⁸ Selles, mis puudutab semiootikat, on vaja von Uexkülli tööd värskest läbi mõelda põhiterminoloogia tasandil üldiselt ja täpsemalt selles osas, mis puudutab ulatust, mil määral usaldatakse neis kantiliku mõistusefilosoofia skeeme.

Näiteks T. von Uexküll, selgitades oma isa tööd tänapäevase semiootika kontekstis, toob kogemata välja kokkusobimatuse, mis seisab ortodoksse kantiaanliku lähenemise ja semiootilise lähenemise taga. Poja seletuse kohaselt (ma valin näite, kus kogu selgitust läbiv kokkusobimatus on selgelt näha ühes lühikeses lõigus):⁶⁹ ühelt poolt “on skeem rangelt isiklik programm” keeruliste märkide moodustamiseks “meie subjektiivses universumis” ja teiselt poolt “on skeemid, mille me oleme oma elu jooksul moodustanud, subjektide seas identsed vähemalt “kõige üldisemates joontes”. Kuid loomulikult on kantiaanlikus kontekstis subjektidevahelisusest isegi pelga näivuse tasandil rääkimine sisemiselt sama vastukäiv kui rääkida selles kontekstis *ding-an-sichi* mõistmisest (nagu Hegel väga hästi märkis).

Konflikt on seega idealistliku lähenemise vahel, kus mõistus teab ainult seda, mille ta konstrueerib, ja semiootilise lähenemise vahel, kus see, mille mõistus konstrueerib, ja see, mis on osaliselt temaga külgnev,

keskkonna vahetult külgnevale füüsilisele olemusele, mis, nagu me oleme näinud, on tegelikult üks subjektilisuse vorme, moodustades osa keskkonnast täpselt samavõrra kui teadja kui organism. On tõesti õnneasi, et tehes oma tõlketööd selle kapitaalselt eelsemiootilise tõlgendusliku maastiku taustal, säilitas Schiller tõlkes mõiste omailm, lubamaks uuel inglise kontekstil anda sellele tehnilisele terminile uus tähendus väljaspool tõlkija eksplitsiitset eelistusi. (Võib-olla oli talle piisavaks hoiatuseks MacKinnoni von Uexkülli “tõlge” 1920. aastast, mis jättis kõik segaseks: parem siis juba tuua vähemalt üks mõiste, see keskne mõiste päevaivalge!)

⁶⁸ Tasub küsida, et kui Uexkülli võtmemõistetel on saksa raamistikus vaid eksplitsiitselt kantiaanlik tähendus, siis miks on neid nii palju valesti mõistetud ka saksa keele rääkijate seas, kes tunnevad kantiaanlikku filosoofiat üsna hästi? Mõistete “objekt” ja “objektiivne” tagasinõudmine modernistlikult kontekstilt, mida käesolevas töös on läbi viidud, näib minu jaoks olevat vajalik, saamaks sotti juba ainuüksi pealkirjast, mille von Uexküll annab ühe oma võtmeessee ühele peamiselt osale (1934: 74): “Sama subjekt erinevate omailmade objektina”. Tegelikuses on probleem pigem õpetusse puutuv kui keeleline: von Uexkülli mõisted on originaalsed ka saksa keeles, ehkki nende uudsus on seal peidetud juba olemasolevate sõnavormide taha. Nagu mul on teiste mõtlejate puhul viimasel ajal ette tulnud pikemalt arutleda (Deely 1986e, 1988), on küsimus radikaalsem ja ka süstemaatilisem. Küsimus on lähenemises: semiootiline lähenemine ei ole ühildatav eelnevate ei idealistlike ega ka realistlike lähenemistega.

⁶⁹ T. von Uexküll 1981: 161.

are a clue to the real problem.⁵⁶ As far as semiotics is concerned, von Uexküll's work needs to be thought through afresh at the level of basic terminology generally and specifically as regards the extent of reliance placed on the Kantian scheme for philosophy of mind.

T. von Uexküll, for example, in explaining his father's work for the context of semiotics today, unwittingly brings out the inconsistency that obtains between an orthodox Kantian perspective and the perspective of semiotic. According to the son's account (I choose an example where the inconsistency that runs throughout the account is concisely illustrated within one short paragraph):⁵⁷ on the one hand, "A schema is a strictly private program" for the formation of complex signs "in our subjective universe"; and, on the other hand, "The schemata which we have formed during our life are intersubjectively identical" at least "in the most general outlines". But, of course, to speak of the intersubjective save as a pure *appearance*, in a Kantian context, is as internally inconsistent as to speak of a grasping of the *ding-an-sich* in that same context (as Hegel best noted).

The conflict, thus, is between an idealist perspective in which the mind knows only what it constructs and the semiotic perspective in which what the mind constructs and what is partially pre-jacent to those constructions interweave objectively to constitute indistinctly what is directly experienced and known.

indeed that she decided to retain *Umwelt* in her translation and to allow the new English context to give this technical term a new sense beyond the explicit choices of a translator. (Perhaps she was sufficiently warned by MacKinnon's "translation" of von Uexküll 1920, which left everything in the dark: better at least to bring one term, the central one, into the light of day!)

⁵⁶ It is worth asking why, if von Uexküll's key terms within German have only an explicitly Kantian sense, have they been so widely misunderstood also by German speakers who know quite well the Kantian philosophy? Our reappropriation from the modern context of the term "object" and "objective", as deployed in the present work, seems to me necessary to make sense of the very title von Uexküll gives to a main section in one of his key essays (1934: 73), "The Same Subject as an Object in Different *Umwelten*". In reality, the problem is more doctrinal than linguistic: von Uexküll's terms are also original in German, although their novelty there is hidden behind the pre-existing verbal forms. The problem, as I have recently had occasion to argue at length in relation to other thinkers (Deely 1986e, 1988), is more radical and also systematic. The problem is one of perspective: the perspective of semiotic is not assimilable to the previous perspective of an idealism any more than of a realism.

⁵⁷ T. von Uexküll 1981: 161.

põimuvad objektiliselt, moodustades kaudselt selle, mida otseselt kogetakse ja teatakse.

Ise kantiaanlikku filosoofiasse — see tähendab kõigist klassikalistest idealistlikest filosoofiatest kõige klassikalisemasse — süvenenuna lõi Jakob von Uexküll sellele süvenemisele vaatamata omaenese loomungulise intuitsiooni kaudu mõiste, mis ennetas täielikult üht teist konteksti — konteksti, mis pidi veel temaatiliselt põhjalikult muutuma ja võitma üldise tunnustuse oma õige nime all, see tähendab semiootika kui märgiõpetuse konteksti. Tahtmatult tõukas ta paradigmanihet tagant. Väljendit, mida ma kasutasin Heideggeri kohta,⁷⁰ võib *mutatis mutandis* (see tähendab, asendades “filosoofi” “bioloogiga” ja “vastu” sõnaga “seestpoolt”) kasutada ka Jakob von Uexkülli suhtes: modernismiajastu bioloogide hulgas on tema see, kes võitles kõige enam saksa idealismi möllu seest ja semiootika suunas.

Sest erinevalt Heideggerist, kes higistas otseselt eksisteerivatele nii realismi kui idealismi paradigmadele alternatiivi leidmise kallal, soojendas von Uexküll väärdilemma madu oma rinna peal: ta nägi endas vaid kantiaanliku paradigma laiendajat bioloogiasse. Ta ei mõistnud, et selline “kohandamine” eeldas inimliku mõistmise võimet, mis ei ole ühildatav algsete nõudmistega, mida Kant tahtis oma ettevõtmises mõtte-tööle seada. Teisisõnu oli selleks, et rakendada Kanti paradigmat sel moel, nagu von Uexküll seda teha kavatses, vajalik juba rakendamise enda käigus see paradigma ületada — õigupoolest on see originaali rakendamine moonutuse läbi.

Teise eluvormi vaatenurga omaks võtmine inimliku vaatleja poolt, millele omailma-uuringud toetuvad, on algse kantiaanliku skeemi kohaselt *a priori* võimatu. *Umweltforschung* on kas üks transtsendentaalse illusiooni vorme või, juhul kui ta kehtib — kui näiteks von Frisch tõepoolest tõlgendas mingigi tõesusega mesilaste tantsu ja von Uexküll pilti kärnkonnade toiduotsingust —, siis tegi von Uexküll Kanti paradigmat bioloogiale laiendades ka midagi muud, midagi, mida kantiaanlik paradigma ei luba, nimelt jõudis ta objektiliselt välja märgisuhte kaudu saavutatud subjektidevahelise vastavuseni erinevate subjektiivsuste vahel ning mõistis neid sellisena.⁷¹

⁷⁰ Deely 1986: 56.

⁷¹ Von Uexkülli töid võib sellest seisukohast vaadelda kui ootamatu *reductio* kaudu ilmnevat kaudset tõestust sellest, kuidas peen konstrukteloov töö, mille Kant inim mõistusele kui sellisele omistas, kuulub esmalt ja ennekõike pigem tunnetusliku ja tajulise adumise juurde selles osas, milles too adumine vastandub oma põhiolomusel mõistusele iseloomulikule adumisele, mis on oma tegelikus toimimises konstrukteloov teiseselt ja mitte esmajärguliselt. Inimesele eriomase

Himself immersed in the Kantian philosophy — that is, the most classical of the classical modern idealisms — Jakob von Uexküll yet was creating in spite of that immersion, through a creative intuition of his own, a notion anticipating another context entirely, a context which had yet to catalyze thematically and receive general acceptance under its own proper name, to wit, the context of semiotic as the doctrine of signs. He was inadvertently precipitating a paradigm shift. A formula I applied to Heidegger,⁵⁸ *mutatis mutandis* (that is, substituting “biologist” for “philosopher” and “from within” for “against”) can be applied to Jakob von Uexküll: among modern biologists he is the one who struggled most from within the coils of German idealism and in the direction of a semiotic.

For, unlike Heidegger, who expressly wrestled with reaching an alternative to the existing paradigms both realist and idealist, von Uexküll embraced a horn of the false dilemma: he saw himself as merely extending the Kantian paradigm to biology. He did not see that such an “adaptation” presupposed a capacity of human understanding incompatible with the original claims Kant thought to establish for rational life by his initiative. In other words, to apply Kant’s paradigm as von Uexküll intended, it was necessary in the application already to transcend the paradigm — an adaptation of the original through mutation indeed.

The genuine adoption by a human observer of the point of view of another life form, on which Umwelt research is predicated, is a-priori impossible in the original Kantian scheme. Either *Umweltensforschung* is a form of transcendental illusion, or, if it is valid — if, for example, von Frisch really did interpret with some correctness the bee’s dance or von Uexküll the toad’s search image — then von Uexküll, in extending Kant’s ideas to biology, was also doing something more, something that the Kantian paradigm did not allow for, namely, achieving objectively and grasping as such an intersubjective correspondence between subjectivities attained through the sign relation.⁵⁹

⁵⁸ Deely 1986: 56.

⁵⁹ Von Uexküll’s work can be regarded from this point of view as an indirect demonstration, through an inadvertent *reductio*, that the elaborate constructive work that Kant had attributed to human reason as such, first of all and primarily belongs rather to perceptual and sensory apprehension in what of it contrasts essentially with the apprehension distinctive of the understanding which, in its proper act, is constructive secondarily rather than primarily. The primary act of distinctively human intelligence is intuitive, rendered existential through its continuity with sensation, and, at the same time, constructive through its dependence upon perception and species-specific biological heritage as well as past experience. But its primary act in its own order, at each moment, would seem

Kui kord mõista, et subjekt-objekt dihhotoomia klassikalised mõisted muutuvad märgiõpetuse lähenemise raames väärtusetuks ja et selles kontekstis toimib termin "objektiline" justnimelt tähenduses "potentsiaalne subjektidevaheline", avanevad vastanduses *mõlema* dihhotoomia osapoolega klassikaliselt käsitletuna uued mõistmise võimalused. Need võimalused on enam sarnased sellega, mis oli keskne von Uexkülli töödele ja mis oli neis originaalset, kui millelegi, mida on võimalik näha läbi kantiaanliku idealismi filtri, mis oli tolle aja filosoofiliste kalduvustega teadlasele ainukeseks väljaarenenud keeleks. Semiootika kui "alati jagatud lähenemine, mille sisuvaldkonnaks on kõik märgisüsteemid, sõltumatult nende sisust ja hoolimata nendega seotud saatja ja vastuvõtja liigist,"⁷² nõuab samavõrra laiaulatuslikku teoreetilist alust. Seda alust saab anda vaid olemuse mõistmine temast tuleneva põhjuslikkuse ja märkidele omase toimega nende universaalses rollis. Traditsioonilisel idealismil ja ka traditsioonilisel realismil kõigi nende alljaotustega nõutav ulatus puudub.

Semiootika täiskasvanuks saamisega peab ta end üha enam vabastama eelnevate filosoofiliste paradigmade pidurist. Alustades märgiga — see tähendab märkide funktsioonist meie kogemuses (semioosis) omaette võetuna — on semiootika ülesanne luua uus — tema enese — paradigma ja vaadata ümber, arvustada ja, kus iganes võimalik, edasi arendada kõiki eelnevaid käsitusi kogemusest, teadmisest ja uskumustest *selle* paradigma abil. Seega on nii, et semiootika *ajalugu* ja semiootika *teooria* on vaid potentsiaalselt lahusesivad, moodustades koos tegeliku inimkogemuse koguterviku kui üha ja üha täiustuva ühiskondliku saavutuse, kui teadlikkuse.

Selle protsessi maksimum on seesama, mis semiootika enda oma. *Nil est in intellectum nec in sensum quod non prius habeatur in signum* ("Ei

intellekti esmane tegevus on intuiitiivne. hakates eksisteerima tänu seotusele tajuga ja muutudes samal ajal konstrukteloovaks tänu sõltuvusele tunnetusest ja liigijomasest bioloogilisest pärandist ning ka mineviku kogemusest. Kuid esmane toiming tema enese korralduses tundub olevat igal ajahetkel näha ja *ära tunda* objektilisuse ehituses eneses teise kui teise probleemi — see tähendab midagi, mis avaldub konstruktiides sees kui midagi enam kui need konstruktid, midagi, millest saab konstruktsioonide analüüsi kaudu vaid üksikuid aspekte lahti harutada —, millest kerkivad siis edasi ühelt poolt õigluse ("moraalsuse") probleem ning teiselt poolt teadus. Nagu me nägime viiendas peatükis, on siin küsimus teatud sorti adumises, mis on vajalik selleks, et objekte määratletaks kogemuses väljastpoolt kokkuleppelistena.

⁷² Sebeok 1968: 64.

Once it is understood that the classical terms of the subject-object dichotomy are rendered nugatory within the perspective of a doctrine of signs and that, within this context, the term "objective" functions precisely to mean the prospectively intersubjective, in opposition to *both* terms of the dichotomy classically understood, new possibilities of understanding are opened up. These possibilities are more in line with what is at the center of, and original to, von Uexküll's work than could be seen through the filter of Kantian idealism, which provided at the time the only developed language available to a scientist of philosophical bent. As "a consistently shared point of view, having as its subject matter all systems of signs irrespective of their substance and without regard to the species of the emitter or receiver involved",⁶⁰ semiotics requires a theoretical foundation equally comprehensive. That foundation can be provided only by an understanding of the being with its consequent causality and action proper to signs in their universal role. With all the subdivisions, neither a perspective of traditional idealism nor of traditional realism has the required expanse.

As semiotics comes of age, it must increasingly free itself from the drag of pre-existing philosophical paradigms. Beginning with the sign — that is, from the function of signs taken in their own right within our experience (semiosis) — it is the task of semiotics to create a new paradigm — its own — and to review, criticize, and improve wherever possible all previous accounts of experience, knowledge and belief in the terms of *that* paradigm. It is thus that the *history* of semiotics and the *theory* of semiotics are only virtually distinct, forming together the actual whole of human understanding as an achievement, a *prise de conscience*, in process and in community.

The maxim for that process, accordingly, is the same as the maxim for semiotics itself: *Nil est in intellectum nec in sensum quod non prius habeatur in signum* ("There is nothing in thought or in sensation which is not first possessed in a sign").⁶¹ For it the *anthropos* as semiotic animal is

to be to see and *to recognize* within the very constructions of objectivity the problem of other as other — that is, as revealed within the constructions as also more than and aspectually disengageable through analysis from the constructions — whence arise all the further problems of justice on the one hand ("morality") and science on the other. As we saw in chapter 5, it is a question of the sort of apprehension required for objects to possess within experience the extrinsic denomination of stipulability.

⁶⁰ Sebeok 1968: 64.

⁶¹ Those interested in the linguistic peculiarities of the maxim's formation grammatically considered should consult the Foreword to the *Semiotics 1987*

mõttes ega tajus ei ole midagi, mida kõigepealt ei valdaks märk”).⁷³ Sest kui *anthropos* on semiootilise loomana tõlgendiks ühtmoodi nii looduses kui kultuuris, siis saab see nii olla ainult sellepärast, et selle looma kujutlused ei ole oma märgina toimimises piiratud kummagagi neist valdkondadest, vaid pigem, nagu me ülalpool selgeks tegime, universumiga selle täiuses — “kogu selle laia universumiga, mis hõlmab temas eksisteerijate universumeid kui osi” —, mis on nende kujutluste objektiks.

C. ÕIENDUS TERMINITE “SEMIOOTIKA” JA “SEMIOLOOGIA” ASJUS

Saussure'i põgusat käsitlust ülalpool saab oluliselt võimendada ja aeg on küps andmaks semiootika lähenemise raames hinnang semiooloogia pärandile, millele Saussure'i tööd andsid avalöögi ning mille mõju kestab tänapäevani, viimati “dekonstruktsionismi” sildi all. On vaja põhjalikumalt vaadelda asjaolu, et teadusliku lingvistika isa oli ühtlasi ka autoriks ühele kahest programmilisest sõnavõtust, mis käisid välja üldiste märgi-uuringute idee.

Nimi, mida Saussure oma sõnavõtus sellele uuele uurimispõllule pakkus, oli “semiooloogia”. Esimene selline sõnavõtt, mis Saussure'ile ilmselt oli tundmatu ja mida ta kohe kindlasti pole kuskil maininud, pärines John Locke'i sulest 1690. aastal kokkuvõttena tema *Esseele inimlikust mõistmisest*. Locke pakkus selle üldise teaduse nimeks Σημιωτική, mis ladina keelde translitereeritult on “*semiotica*” ja inglise keeles “*semiotics*”. Mõlemad need ettepanekud on vaid mõned leheküljed pikad, Saussure'i oma 1916. aastast⁷⁴ on kolm lehekülge pikk ja Locke'i ettepanek 1690. aastast⁷⁵ on vähem kui kaks lehekülge.

Saussure'i sõnavõtu autorsus on mõnevõrra segasem, kui oli Locke'i oma, kuna ta avaldati trükis alles postuumselt 1906. ja 1911. aasta vahel tehtud loengumärkmete põhjal ning seda toimetasid 1916. aastal *Cours de linguistique général* (“Kursus üldisest keeleteadusest”) nime all väljaandmiseks Charles Bally ja Albert Sechehaye koostöös Albert Riedlingeriga. Saussure'i poolt üldisele teadusele välja pakutud nimi, “semiooloogia” on siiski tagasi viidav ühele Saussure'i enese märkmele

⁷³ Need, keda huvitavad selle maksiimi moodustamise lingvistilised eripärasused grammatika seisukohast, vaadaku “Eessõna” Ameerika Semiootika Seltsi aastaraamatule *Semiotics 1987*, eriti lehekülj v.

⁷⁴ Saussure 1916: 33–36.

⁷⁵ Locke 1690: 361–362. Locke'i algne programmiline sõnavõtt on hiljuti uuesti avaldatud faksiimilena tema *Essee* esimesest trükist väljaannetes: Deely *et al.* 1986: 3–4 ja Deely 1994: 112.

an interpretant of semiosis in nature and culture alike, that can only be because the ideas of this animal, in their function as signs, are not limited to either order, but have rather, as we explained above, the universe in its totality — “all that wider universe, embracing the universe of existents as a part” — as their object.

C. RECTIFYING THE TERMS “SEMIOTICS” AND “SEMIOLOGY”

The passing treatment of Saussure above can stand considerable amplification, and the time is ripe to assess, in the perspective of semiotics, the heritage of semiology to which Saussure’s work gave rise continuing into the present, most recently under the banner of “deconstruction”. We need to look more fully at the fact that the father of scientific linguistics was also the author of one of the two programmatic statements proposing a general study of signs.

The name proposed for this new field of inquiry in Saussure’s statement was “semiology”. The first such statement, apparently unknown to and certainly unmentioned by Saussure, John Locke authored in 1690 as the conclusion to his *Essay concerning Humane Understanding*. Locke had proposed Σημωτική as the name for the general study, which transliterates into Latin as “*semiotica*” and into English as “semiotics”. Both of these proposals are of a very few pages, Saussure’s of 1916⁶² being about three pages in length and Locke’s of 1690 being less than two pages.⁶³

The authorship of Saussure’s statement is somewhat more ambiguous than was Locke’s, in that it appeared in print only posthumously, and on the basis of class notes taken between 1906 and 1911 and edited by Charles Bally and Albert Sechehaye with the collaboration of Albert Riedlinger for publication in 1916 as *Cours de Linguistique Générale*. Saussure’s proposed name for the general study, “semiology”, however, has been traced back to November of 1894 in a note by Saussure himself,⁶⁴ and Naville⁶⁵ reports an earlier version essentially similar to what will appear in the *Cours* in 1916. The full proposal as we find it in

Annual Proceedings Volume of the Semiotic Society of America, page v in particular.

⁶² Saussure 1916: 33–36.

⁶³ Locke 1690: 361–362. The text of Locke’s original programmatic statement has been recently reproduced photographically from the first edition of his *Essay* in: Deely *et al.* 1986: 3–4; Deely 1993; and Deely 1994a: 112.

⁶⁴ Godel 1957: 275.

⁶⁵ Naville 1901: 104.

novembrist 1894⁷⁶ ja Naville⁷⁷ teatab ka ühest varasemast versioonist, mis on põhisosas sarnane 1916. aastal *Kursuses* avaldatule. Ettepaneku kogutekst, nagu me selle *Kursuses* leiame, on vaid pisut pikem kui Locke'i varasem ettepanek ja seda pikendab veel õige pisut lisalõik⁷⁸ sellest, kuidas loomulikke märke semioloogias käsitleda — nimelt, sulandades nad konventsionaalsete märkide mudelisse.

Paljudi kaasaegse semiootika arenguloost on võtnud nende kahe algse nimetuse — Locke'i 17. sajandi lõpupoole ettepanekust tuletatud "semiootika" ja Saussure'i sõltumatust 20. sajandi vahetuse ettepanekust tuletatud "semioloogia" — vahelise võitluse kuju. Thomas A Sebeokile kuulub see au — tema paljude teiste teenete seas — olla esimene, kes selgelt tunnustas nii selle lõhe olemasolu kui tema tähtsust semiootika tervikliku mõistmise ning selle tõeliste võimaluste hindamise jaoks. Sest need kaks programmilist sõnavõttu on radikaalselt erinevad, hoolimata sellest, et neil on ühine etimoloogiline sõnatüvi kreeka sõnast σημεῖον ("semeion"), mis tähendab "märki" (või täpsemalt, "loomulikku märki," sest kreeklastel puudus termin sellise märgi jaoks, mis oleks ühine loodusnähtustele ja kultuurilistele, ennekõike keelelistele nähtustele), ja vaatamata nende ühisele arusaamisele, et üldine märgiteadus oleks uus algus inimteadmise organiseerimises.

Locke'i ettepanekus ei ole märgi määratlust antud muidu, kui et ta on samastatud vahenditega, mille kaudu omandatakse, arendatakse ja antakse edasi ükskõik mis sorti teadmist. Locke tunnustab avameelselt, et nii palju kui tema teab, ei ole ideid koos sõnadega kunagi veel selliselt seisukohalt käsitletud, ja ta oletas prohvetlikult, et kui neid niimoodi käsitletak, jõuaksime me "uut sorti Loogikka ja Kriitikkani". Hoolimata sellest, et ta kasutab oma ettepanekus semiootika sünonüümina tähendustest tiinet ladina väljendit "õpetus märkidest", näib, et Locke'ile oli suuremas osas tundmatu oluline keskaegne ladina semiootika areng hispaaniakeelses maailmas, nii nagu see isegi tema eluajal veel aset leidis.⁷⁹

Saussure'i ettepanekus on vastupidi kõik seatud nii, et just keelemärk muutuks semioloogilise analüüsi paradigmaatiliseks näiteks. "Kui semioloogia saab teadusena paika pandud, kerkib küsimus, kas ta sisaldab ka täiesti looduslikel märkidel põhinevaid väljendusviise või mitte," ütleb ta.⁸⁰ Vastusena väidab ta, et isegi kui see uus teadus loomulikke märke tervitab, "saab ta põhihuvi ikkagi olema terved süsteemide grupid, mis

⁷⁶ Godel 1957: 275.

⁷⁷ Naville 1901: 104.

⁷⁸ Saussure 1916: 102–103.

⁷⁹ Vaata Deely 1982: Part I, eriti 23–81; 1994: 53–143.

⁸⁰ Saussure 1916: 102.

the *Cours* is only slightly longer than Locke's earlier proposal, and this is increased slightly again with the added paragraph⁶⁶ on how natural signs are to be treated within semiology, namely, through an assimilation to the model of signs as conventional.

Much of the history of the development of contemporary semiotics has taken the form of a contest between these two original designations, "semiotics" as derived from Locke's late 17th century proposal and "semiology" as derived from Saussure's independent turn of the 20th century proposal. Thomas A. Sebeok has the distinction, among many other distinctions, of having been the first to recognize clearly both the fact and the importance of this cleavage for an integral understanding of semiotics and an assessment of its proper possibilities. For despite their common etymological root in the Greek word σημεῖον ("semeion") for "sign" (or, more precisely, for "*natural* sign", since the Greeks had no term for a notion of sign generic to the cultural, especially linguistic, phenomena and the phenomena of nature), and notwithstanding their common recognition that a general study of signs would be a new departure in the organization of human knowledge, the two programmatic statements are radically different.

In Locke's proposal, no definition of sign is given beyond its identification with the means whereby knowledge of whatever sort is acquired, developed, and communicated. Locke frankly admits that, so far as he was aware, ideas along with words had never yet been considered in such a perspective; and he prophetically surmised that, were they to be so considered, we would arrive at "a different sort of Logick and Critick". Despite his use of the pregnant Latin expression "doctrine of signs" as a synonym for semiotic in his proposal, Locke appears to have been mainly ignorant of the principal medieval Latin development of semiotic in the Hispanic world as it had taken place even in his life time.⁶⁷

In Saussure's proposal, by contrast, everything is made to turn on the specifically linguistic sign as the paradigm case for semiological analysis. "When semiology becomes organized as a science, the question will arise whether or not it properly includes modes of expression based on completely natural signs", he says.⁶⁸ By way of answer, he asserts that, even if the new science welcomes natural signs, "its main concern will still be the whole group of systems grounded on the arbitrariness of the sign" because "signs that are wholly arbitrary realize better than the

⁶⁶ Saussure 1916: 102–103.

⁶⁷ See Deely 1982: Part I, esp. 23–82; 1994a: 53–143.

⁶⁸ Saussure 1916: 102.

põhinevad märgi suvalisusel,” sest “märgid, mis on läbinisti suvalised, realiseerivad semioloogilise protsessi ideaali paremini kui teised”.⁸¹ Sel põhjusel saab keel, “kõige keerulisem ja universaalsem kõigist väljendus-süsteemidest ja ühtlasi ka kõige iseloomulikum” ning lingvistika, mis teeb keelest oma objekti, “muutuda põhimalliks kõikidele semioloogia harudele”. Nii sündiski Saussure’i idee, et keeleteadus ja keelemärk on *le patron général* igasuguse üldise märgiõpetuse jaoks.

Keelemärgile, semioloogilise uurimuse paradigmat, omistab Saussure väga täpse tähenduse. See on mentaalse mõiste (*concept*) suvaline ühendus — see tähendab, ühendus, mis ei ole motiveeritud ühegi loodusliku seose kaudu — akustilise kujuga. Saussure on selles osas üsna selgesõnaline:⁸² “Ma teen ettepaneku jätta sõna *märk* tähistama tervikut ja asendada “mentaalne mõiste” ja “kõlapilt” vastavalt [sõnadega] *signifié* ja *signifiant*.” Kuid ta on ka ettevaatlik ja hoiatab, et “kui ma väidan lihtsalt, et sõna tähistab midagi, pidades silmas kõlapildi assotsiatsiooni mentaalse mõistega,” siis teen ma avalduse, mis ei väljenda mitte mingil juhul keelefakti tema olemuses ja täiuses.⁸³ *Signifiant* ei ole lihtsalt heli, vaid pigem “foonilised erinevused, mis teevad võimalikuks eristada seda sõna kõigist teistest, sest erinevused kannavad tähistust”.⁸⁴

See väide avab semioloogilise analüüsi tõelised horisondid. Selgub, et mis on semioloogia edenemise jaoks keskne, ei ole keelemärk kui realselt olemasolev fakt, justnagu ta oleks omaette eksisteeriv asi, vaid vastupidi, asjaolu, et märki hoiavad väljastpoolt koos opositsioonid sõnade, st keelemärkide vahel. “Kogu keelemehhanism,” ütleb Saussure,⁸⁵ “põhineb seda sorti opositsioonidel ning foonilistel ja mõistelistel erinevustel, millele nad vihjavad” (minu rõhutus). Keeleline vääring (*value*⁸⁶) ei ole kujutlust (*signifié*) tähistava (keelelise) märgi (sõna) omadus, see on sarnasuste ja erinevuste süsteem tähistatavate ja tähistajate vahel, mis peab need kaks poolt ühenduses, hoolimata igasuguse sisemise motivatsiooni puudumisest sedaviisi kooshoitud ühenduses.

Mis siin keelemärgi puhul ülioluline on, on see, et “keeles on ainult erinevused”, erinevused “*ilma positiivsete poolusteta*” (minu rõhutus).⁸⁷ Keelemärk, tähistatava ja tähistaja paarisrakend, on tõepoolest midagi

⁸¹ Samas, 103.

⁸² Samas, 169.

⁸³ Samas, 169.

⁸⁴ Samas.

⁸⁵ Samas, 174.

⁸⁶ Pr. k. ‘*valeur*’.

⁸⁷ Samas, 172, minu kursiiv.

others the ideal of the semiological process".⁶⁹ For this reason, language, "the most complex and universal of all systems of expression, is also the most characteristic"; and linguistics, which takes language for its object, "can become the master-pattern for all branches of semiology". Thus was born Saussure's idea of linguistics and the linguistic sign as *le patron général* for any general study of signs.

To the linguistic sign, the paradigm for semiological study, Saussure assigns a very precise understanding. It is the arbitrary linkage — that is to say, a linkage unmotivated by any natural connection — of a concept with an acoustical image. Saussure is quite explicit on the point.⁷⁰ "I propose to retain the word *sign* to designate the whole and to replace concept and sound-image respectively by *signifié* and *signifiant*." But he is also careful to warn that "If I state simply that a word signifies something when I have in mind the association of a sound-image with a concept," I am making a statement that by no means expresses the linguistic fact in its essence and fullness.⁷¹ The signifiant is not a mere sound but rather "the phonic differences that make it possible to distinguish this word from all others, for differences carry signification".⁷²

This point opens up the true vista of semiological analysis. What is central to the progress of semiology, it turns out, is not the linguistic sign as a positive fact, as if it were an entity in its own right, but, on the contrary, the fact that this sign is held together from without by the oppositions between words — i.e., between linguistic signs. "The entire mechanism of language", Saussure says,⁷³ "is based on oppositions of this kind *and on the phonic and conceptual differences that they imply*" (emphasis added). Linguistic value is not the property of a (linguistic) sign (a word) standing for an idea (a signifié), it is the system of similarities and differences among signifiants and signifiés which keep the two in linkage despite the absence of any internal motivation for the linkage so maintained.

Here is what is crucial to the linguistic sign: that⁷⁴ "in language there are only differences", differences "*without positive terms*" (emphasis added). The linguistic sign, the pairing of signifiant and signifié, is indeed something "positive in its own class".⁷⁵ But the pairing is maintained by *nothing internal* either to the signifiant or the signifié. The pairing is what constitutes the

⁶⁹ Ibid. 103.

⁷⁰ Ibid. 101.

⁷¹ Ibid. 169.

⁷² Ibid.

⁷³ Ibid. 174.

⁷⁴ Ibid. 172, italics added.

⁷⁵ Ibid. 173.

“omaette positiivset”.⁸⁸ Kuid seda paarisrakendit *ei* hoia alal *midagi* ei tähistajale ega tähistatavale *sisemiselt omast*. See paarisrakend on see, mis moodustab keelelise (või ükskõik millise semioloogilise) süsteemi elemendid, kuid ainult suhted nende elementide vahel hoiavad iga üksikut elementi koos kui reaalselt olemasolevat tervikut. Keelemärgi sisu — selle tähistuse — “paneб tegelikult paika ainult kõige selle koosmõju, mis asub temast väljaspool” oponentsioonide süsteemis, mille kaudu erinevused — nii foonilised (*signifiant*) kui psühholoogilised (*signifié*) — tähendust kannavad.

Semioloogia idee südames osutub seega olevat niimoodi avatud sarnasuste ja erinevuste loogika, mis on rakendatav igasugustele ühikutele, seni kuni nad koosnevad mõistetavast sisust, mis on mõistusega sotsiaalsete konventsioonide raames seotud tajutava väljendusega vääringusüsteemi abil, mis neis nii moodustatud elementides kehtib. Keelemärk on võti, kuid vääringusüsteem ja analüüs nende vääringute abil kui erinevuste mäng on vaade, millele see võti ligipääsu avab.

Hoolimata sellest, et Saussure pani rõhku mitte lihtsalt keele, vaid kõnekeele esmasusele, näitasid edasised mõtisklused, et akustiline pilt ei ole sugugi ainuke viis, kuidas semioloogilist ühikut kehastada saab. Nagu hiljem Derrida tööd kõige paremini demonstreerivad, on võimalik akustiline pilt asendada ükskõik millise mentaalse pildiga, visuaalse või taktiilsega. Ka ei ole mentaalne mõiste ainuke psühholoogiline sisu, mida saab materiaalse kuju kui kehastusega paari panna. Mentaalse mõiste võib asendada unistuse või tundega. Semioloogilisel analüüsil on ainult üks kitsendus: analüüsitava süsteemi elemendid peavad moodustuma väljastpoolt, vastavalt ühiskonna poolt määratud mõistuslikule seosele, see tähendab, peavad olema sellised, mil puudub sisemine motiveeritus nii tähistatava kui tähistaja poole pealt. Igasugune selles mõttes “keeleline” märk on vahend semioloogia jaoks. Seega saab olemas olla kunsti, arhitektuuri, muusika ja õigupoolest kõigi kultuurinähtuste semioloogiline analüüs.

Sel moel on Saussure'i algses ettepanekus võimalik näha kahte erinevat võimalust semioloogia jaoks: üks lai, teine kitsas. Laiemale lähenemisele viidatakse järgmises tekstis:⁸⁹

Kõikide meie ettepanekute loogika on tuletatud sellest esmasest faktist. Kui me soovime avastada keelesüsteemide tõelist loomust, tuleb kõigepealt kaaluda, mis on neil ühist kõigi teiste sama sorti süstee-

⁸⁸ Samas. 173.

⁸⁹ Saussure 1916: 33–36, minu rõhutused.

elements of the linguistic (or any semiological) system as such, but the relations among the elements alone hold each element together as a positive unity. The content of the linguistic sign — its signification — “is really fixed only by the concurrence of everything that exists outside it” in the system of oppositions through which the differences — both phonic (signifiant) and psychological (signifié) — carry the signification.

The logic of similarities and differences thus opened up, applicable to all unities insofar as they consist of an intelligible content mind-dependently linked in social conventions to a sensible expression through a system of values obtaining among the elements so constituted is what proves to be the heart of the idea of semiology. The linguistic sign is the key, but the system of values, and analysis in terms of them as a play of differences, is the vista this key opens.

Despite Saussure’s insistence on the primacy not just of language but of language as spoken, further reflections revealed that the acoustic image is by no means the only way a semiological unit can be embodied. As the work of Derrida would later best show, it is possible to substitute for the acoustic image any similarly mental image, visual or tactile. Nor is the concept the only psychological content that can be paired with a material image as embodiment. It is possible to substitute for the concept an imagination or a feeling. The scope of semiological analysis knows only one constraint: that the elements of the system it analyzes be constituted from without according to a mind-dependent relation determined by a community, that is to say, one which knows no intrinsic motivation either on the side of the signifiant or on the side of the signifié. Any sign “linguistic” in this sense will serve as the vehicle for semiology. Thus we can have a semiological analysis of art, architecture, music, and indeed of any cultural phenomenon.

In this way, it is possible to see in Saussure’s original proposal two distinct possibilities for semiology, one broad, the other narrow. The broad view is implied in the following text:⁷⁶

All our proposals derive their rationale from this basic fact. If one wishes to discover the true nature of language systems, one must first consider what they have in common with all other systems of the same kind. *Linguistic factors which at first seem central [...] must be relegated to a place of secondary importance if it is found that they merely differentiate language from other such systems.* In this way, light will be thrown not only upon the linguistic problem. By considering rites, customs, etc. as signs, it will be possible, we believe, to see them in a new perspective.

⁷⁶ Saussure 1916: 33–36, emphasis supplied.

midega. Keelelised faktorid, mis alguses näivad kesketena [...] peavad taanduma teisese tähtsusega kohale, kui leitakse, et nad lihtsalt eristavad keelt teistest samasugustest süsteemidest. Sellisel moel ei heidetaks valgust mitte ainult keelelistele küsimustele. Me usume, et käsitledes riitusi, kombeid jne kui märke, on võimalik näha neid uuest vaatenurgast. Hakatakse tunda vajadust käsitleda neid semioloogiliste nähtustena ja seletada neid semioloogia seaduspärade abil.

Sellest lähtudes võib väita, et selle asemel, et olla semioloogia arenguvalemiks, toimivad keelele eriomased jooned lihtsalt, eristades keelt kui üht paljude teiste semioloogiliste süsteemide seas.

Kitsamas lähenemises aga, mille eestvõitlejaks Saussure ise eksimatu oli, "toimib keeleteadus kui mudel kogu semioloogia jaoks, ehkki keeled esindavad vaid üht semioloogiliste süsteemide tüüpi."⁹⁰ Sest kõigist kultuurinähtustest on keelemärgid kõige suvalisemad, st nad on oma koostisosade ühtsuse seisukohast kõige vähem sisemiselt motiveeritud, ja mida suvalisem on märk, seda paremini näitlikustab süsteem, millesse ta kuulub, "semioloogilise protsessi ideaali".⁹¹

Nii Saussure'i semioloogilise ettepaneku poolt võimalikuks tehtud kitsas kui lai lähenemine on leidnud oma pooldajaid, kes on nende võimalused äärmuseni viinud. Kitsast lähenemist on esindanud Roland Barthes. Sest Barthes'i jaoks "ei ole tähistatavate maailm midagi muud kui keele maailm".⁹² Ehkki mööndes, et keelt sellisena, nagu teda mõistab lingvist, tuleb semioloogia lähenemise kaudu ehk laiendada, paneb Barthes ette, et me peame "tunnistama Saussure'i avalduse tagurpidi pööramise võimalust: mitte keeleteadus ei ole üldise märgiteaduse osa, isegi eriline osa, vaid semioloogia on see, mis on lingvistika osa."⁹³

Laiemat lähenemist on esindanud Jacques Derrida oma grammatoloogia⁹⁴ ja *erinewuse*⁹⁵ mõistega, milleni ta jõudis, purustades semioloogia paradigmas kõnekeele esmatähtsuse, mida Saussure rõhutas. Sellegipoolest ei ole Derrida kesksed mõisted ei nii keerukad ega ka nii sügavad, nagu ta neid näidata tahab.

Põhiline, mida siinkohal meeles pidada tuleb, on semioloogia tehniline terminoloogia, mille Derrida Saussure'ilt üle võtab: *mentaalne mõiste (concept)* tähendab alati *signifié*; *sõna* tähendab alati suvalist *märki*,

⁹⁰ Saussure 1916: 103.

⁹¹ Samas.

⁹² Barthes 1964: 11.

⁹³ Samas.

⁹⁴ Derrida 1967.

⁹⁵ Derrida 1968.

The need will be felt to consider them as semiological phenomena and to explain them in terms of the laws of semiology.

One could argue from this that distinctive linguistic features, instead of providing the paradigm for semiology, merely serve to distinguish language as one among the many other semiological systems.

In the narrow view, however, which Saussure himself more unmistakably championed, "linguistics serves as a model for the whole of semiology, even though languages represent only one type of semiological system".⁷⁷ For linguistic signs are of all the phenomena of culture the most arbitrary, i.e., the least intrinsically motivated in terms of the unity of their elements; and the more arbitrary the sign the better the system to which it belongs illustrates "the ideal of the semiological process".⁷⁸

Both the broad and the narrow view enabled by Saussure's proposal for semiology have found protagonists who have carried the possibilities to their utmost extreme. Representing the narrow view has been Roland Barthes. For Barthes,⁷⁹ "the world of signifieds is none other than the world of language". Though allowing that language as the linguist conceives of it may perhaps have to be broadened through the perspective of semiology, Barthes proposes that we must "face the possibility of inverting Saussure's declaration: linguistics is not a part of the general science of signs, even a privileged part, it is semiology which is part of linguistics".⁸⁰

Representing the broader view has been Jacques Derrida with his notion of *Grammatology*⁸¹ and *différance*,⁸² arrived at by destroying Saussure's insistence on the primacy of spoken language in the paradigm for semiology. However, Derrida's central notions are neither as recondite nor as profound as he would try to present them.

Crucial to keep in mind here is the technical terminology of semiology taken over from Saussure by Derrida: *concept* means always *signifié*; *word* means always an arbitrary *sign*, a sign which lacks any internal reason for the connection between a *signifié* and the signifiant with which it is nonetheless correlatively linked.

⁷⁷ Saussure 1916: 103.

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ Barthes 1964: 11.

⁸⁰ *Ibid.*

⁸¹ Derrida 1967.

⁸² Derrida 1968.

märki. mil puudub igasugune sisemine põhjus, miks tähistatav peab olema seotud tähistajaga, millega ta siiski korrelatiivselt ühendatud on.

Seega, kui Derrida ütleb,⁹⁶ et “iga mõiste on sisse graveeritud mingisse ahelasse või süsteemi, mille raames ta viitab teisele, [st] teistele mõistetele süstemaatilise erinevuste mängu abil,” ja et selline mäng on “*erinevus*”, siis hoolimata uuest sõnast ja rõhumuutusest, mida see signaaliseerib, ei ole me astunud sammu Saussure’ist kaugemale. Saussure oli meile juba öelnud,⁹⁷ et semioloogiliselt käsitletuna on mentaalne mõiste “ainult vääring, mille määravad ta suhted teiste samasuguste vääringutega” ja sama kehtib ka tähistatava kohta.

Kuid kui Derrida ütleb meile korduvalt, et *erinevus*, suvalisi tähistusi moodustav ja kandev semioloogiliste erinevuste mäng, ei ole “ei mõiste ega sõna teiste hulgas”,⁹⁸ nagu enesetapakatse, mis näib soovivat surma, kuid mis tegelikkuses on appikarje, siis näib Derrida ütlevat midagi uut ja sügavat, kuid tegelikkuses hõikab välja Saussure’i märgimõiste ebaadekvaatsuse semiootika üldiste probleemide jaoks. Sest öeldes, et *erinevus* ei ole ei sõna ega mõiste, ütleb Derrida ainult, et ta ei ole ei märk ega tähistatav, mis saab vaevalt olla võimalike sisude ammendav või teisi võimalusi välistav nimistu. Tegelikult on see “diskursuse sisu enda” mõiste, millega Derrida ei oska õigesti arvestada.

Kui me peame meeles, et tähistatav on ainult märgi kui terviku mõisteline osa, mille “teine pool” on tähistaja, materiaalne kujund (kas siis akustiline nagu Saussure’il või mingit muud sorti, nagu laiem semioloogiline lähenemine seda lubab), ja kui me toome sisse asjaolu, mille me õppisime Poinso’tlt ja Peirce’ilt, nimelt et märgid *tervikuna* moodustuvad kui sellised ainult tänu viitele väljaspoole iseenast ühes kahest teda moodustavast osast, siis see triaadiline element — see Kolmas — on see, milleks *erinevus* muutub kui teema, millest diskursuses räägitakse, see tähendab, objekt, millega seotuna kõik objektid oma põhimõttelises erinevuses “asjadest” moodustavad füüsilise keskkonna.⁹⁹ Kuid seda

⁹⁶ Derrida 1968: 11.

⁹⁷ Saussure 1916: B 117.

⁹⁸ Derrida 1968: 11.

⁹⁹ Nagu Poinso selle tabavalt kokku võttis (1632: 270/39–271/7): “asjade kui asjade erinevused on hoopis midagi muud kui asjade-objektide ja objektide olemuste erinevused. Ja asjad, mis erinevad ühtemoodi või enamgi kui ühtemoodi ühes liinis, võivad teises liinis üldse mitte erineda või erineda teisel moel. Ja nii, nähes, et märgi loogika kuulub selle loogika juurde, mida on võimalik teada [asja kui objekti liin], kuna märk asendab objekti, võib väga hästi olla, et objekti loogikas on mõistusest sõltumatu loomulik märk ja mõistusest sõltuv kokkuleppeline märk ühesugused märgid, täpselt nagu mõistusest sõltumatu olemus ja

Thus, when Derrida says⁸³ that “every concept is inscribed in a chain or in a system within which it refers to the other, [i.e.,] to other concepts, by means of the systematic play of differences”, and that such a play is “*différance*”, despite the new word and change in emphasis it signals, we have advanced not a step beyond Saussure. Saussure has already told us⁸⁴ that the concept semiologically conceived “is only a value determined by its relations with other similar values”, and so also for the signifié.

But when Derrida repeatedly tells us that *différance*, the play of semiological differences constituting and carrying the arbitrary significations, is “neither a concept nor a word among others”,⁸⁵ like the attempted suicide who seems to be seeking death but in reality is crying out for assistance, Derrida seems to be saying something new and profound but in reality is crying out the inadequacy of the Saussurean notion of sign for the general problematic of semiotic. For in saying that *différance* is neither a word nor a concept, Derrida is saying only that it is neither a sign nor a signifié, which is hardly an exclusive or an exhaustive enumeration of possible subject matters. In fact, it is the notion of “subject matter itself of discourse” that Derrida fails to properly take into account.

If we bear in mind that the signifié is only the conceptual part of the sign as a totality whose “other half” is the signifiant, a material image (whether acoustical, as for Saussure, or of some other kind, as the broad view of semiology allows), and if we introduce the point learned from Peirce and Poincaré that the signs *as a whole* is constituted as such only by a reference beyond itself in either of its foundational parts, then this triadic element — this Third — is what *différance* becomes as a subject discoursed about, that is to say, an object on a footing with all objects in their difference in principle from “things” constituting the physical environment.⁸⁶ But to see this is to pass at once beyond the dyadic notion of signification which is the heart of semiology as such, narrow or broad.

⁸³ Derrida 1968: 11.

⁸⁴ Saussure 1916: B 117.

⁸⁵ Derrida 1968: 11.

⁸⁶ As Poincaré pointedly summarized (1632: 270/39–271/7): “differences of things as things are quite other than the differences of things as objects and in the being of an object; and things that differ in kind or more than in kind in the one line, can differ in the other line not at all or not in the same way.”⁷ And so, seeing that the rationale of a sign pertains to the rationale of the knowable [the line of thing as object], because it substitutes for the object, it will well be the case that in the rationale of object a mind-independent natural sign and a stipulated mind-dependent sign are univocal signs; just as a mind-independent being and a

mõista tähendab kohe liikuda väljapoole tähistamise diaadilist käsitlust, mis on semiooloogia kui sellise, ükskõik kas laia või kitsa, südames.

Siit jällegi, öeldes, “et tähistatud mõiste ei ole kunagi kohalolev iseeneses ja iseenda kaudu sellises piisavas kohalolus, et ta viitaks ainult iseendale”,¹⁰⁰ ei ütle Derrida meile midagi enam kui et mõiste, erinevalt sõnast, mille sees ta elab, eksisteerib selleks, et teha sõnast märk, ükskõik kas ta — mõiste kui selle märgi osa — on või ei ole ka ise objektistatud. Ning et see mõiste jääb sõna kui märgi alustpaneva vormiva osana objektistatult oma olemuselt märgiks väljaspool ja sõltumatult sellest objektistamisest (see on see, mida hilisel keskajal nimetati “vormivaks märgiks”) (*signa formalia*), st, esitus, mis ei saa eksisteerida, ilma et ta tekitaks suhet, mis leiab oma lõpp-punkti mõnes muus objektis kui ta ise, mõistest sõltumatult).

Nende saussure'like arengute juurest kaugemale minnes — kui me võrdleme Locke'i ettepanekut semiootika jaoks Saussure'i omaga, peame kohe märkima, et Locke'i ettepanekut ei saanud trükkis eriline edu.¹⁰¹ Erinevalt Saussure'ist, kes pakkus välja, et üldine teadus märkidest võiks olla sotsiaalpsühholoogia alldistsipliin või -teadus,¹⁰² pakkus Locke üldise märgiteaduse välja kui omaette sõltumatu teaduse, samal tasandil ühelt poolt loodusteaduste ja teiselt poolt kultuuriteadustega, kuna ta uurib vahendeid, mille kaudu teadmist ükskõik millisel alal omandatakse, arendatakse ja edastatakse. Ja selle asemel, et siduda oma ettepanek ühe täiesti kindla ja spetsiifilise märgitüübiga, tegi ta selgeks, et tema arvates peaks üldine märki mõiste katma võrdselt nii sisemisi kui välimisi teadmise väljendusi, “sõnu ja kujutlusi” nagu ta seda asja ähmaselt ja sünekdohhi kaudu väljendas.¹⁰³

Enne seda, kui Peirce Locke'i ettepanekut 1860ndate lõpus luges, ei olnud veel keegi seda tema tegelikus väärtuses võtnud, võib-olla ka Locke ise mitte. Kuid Peirce luges Locke'i visandit oma keskaegse filosoofia teadmiste taustal, nii nagu see filosoofia oli arenenud Locke'i enese töödele vahetult eelnevatel aastatel. Kohe algusest peale sidus Peirce märgi mõiste kontseptsiooniga kolmiksuhtest, kus on järgmised kolm elementi: see, mida me tavaliselt nimetame “märgiks”, kuid mis tegelikus on märgikandja ja võib olla nii psühholoogiline reaalsus kui väliselt

mõistusest sõltuv olemus omandavad oma objektiks olles ühesuguse loogika, kuna tegelikult peavad nad lõpule viima ühe ja sama jõu, nimelt mõistmise jõu, ja neid saab saavutada ühe ja sama kombe abil, ...”

¹⁰⁰ Derrida 1968: 11.

¹⁰¹ Deely 1993.

¹⁰² Saussure 1916: 34.

¹⁰³ Deely 1994a: 116–123.

Whence again, in saying⁸⁷ “that the signified concept is never present in and of itself in a sufficient presence that would refer only to itself”, Derrida is telling us no more that the concept, unlike the word within which it lives, exists so as to make of the word a sign whether or not it — the concept as part of that sign — is also itself objectified; and that the concept, as the foundationally formal part of the word as sign, even objectified remains in its own being a sign outside of and apart from that objectification (is what the late medievals called a “formal sign”, i.e., a representation which cannot exist without giving rise to a relation which, over and above the concept as foundation, finds its terminus in an object other than itself).

Turning from these Saussurean developments, if we compare the history of Locke’s proposal for semiotics with that of Saussure’s, we have to note right off that Locke’s suggestion fell comparatively still born from the press.⁸⁸ Unlike Saussure, who proposed that the general study of signs would be a discipline or science subalternate to social psychology,⁸⁹ Locke proposed the general study of signs as an independent science in its own right, co-ordinate with the sciences of nature on the one hand and the sciences of culture on the other hand, as investigating the means whereby knowledge in whatever area is acquired, developed, and communicated. And instead of tying his proposal to one fully determinate and specific type of sign, he made it clear that he conceived that the general notion of sign would have to cover equally internal and external expressions of knowledge, “words and ideas”, as he quaintly and synecdochically put the matter.⁹⁰

Until Charles Peirce read Locke’s proposal in the late 1860s, no one had taken it at face value, perhaps not even Locke himself. Put Peirce read Locke’s outline in the context of his own knowledge of medieval semiotics as it had been developed in the years just prior to Locke’s own work. Peirce assigned to the notion of sign right from the outset the notion of a triadic relation in which there are three terms: what we ordinarily call the “sign” but which in reality is but the sign-vehicle and may be a psychological reality as well as an outwardly sensible, material structure; the object signified, which may but need not be also a material reality existing within the physical environment; and an interpretant on

mind-dependent being assume one rationale in their being as object, since indeed they terminate the same power, namely, the power of understanding, and can be attained by the same habit, [...].”

⁸⁷ Derrida 1968: 11.

⁸⁸ Deely 1993.

⁸⁹ Saussure 1916: 34.

⁹⁰ Deely 1994a: 116–123.

tajutav materiaalne struktuur, siis tähistatav objekt, mis samuti võib, kuid ei pruugi, olla materiaalne reaalsus, mis eksisteerib füüsilises keskkonnas, ja tõlgend, mille pinnalt märgikandja esitab oma tähistatu (*significate*) mingile mõistusele, kas siis tegelikult või ainult potentsiaalselt.

Kui me võrdleme seda triaadilist märgi mõistet semioloogilise diaadilise märgi mõistega, leiame, et see, mis semioloogilisest semioosi mudelist puudus, oli tähistatu ehk tähistatav objekt — midagi üsna teistsugust kui Saussure'i *signifié*, hoolimata Saussure'i termini tõlke paratamatust samasusest (sõnaline samasus, mis, kui teda temaatilisse perspektiivi asetada, jätab üsna vähe erilist püsivat väärtust Derrida töödesele). On tõsi, et seda semiootilist objektilisuse mõistet tuleb täie ulatuseni veel arendada.¹⁰⁴ Sellegipoolest, valides vähematele liikmetele taandamatu triaadilise mudeli, korjab Peirce üles antiikse ja keskaegse "semiootilise kolmnurga" mõiste, mis oli ühine vana-kreeka ja keskaegsetele ladina käsitlustele, hoolimata nende paljudest erinevustest muus osas (sealhulgas see, et antiikajal oli märk piiratud loodusnähtuste valdkonnaga). Peirce'i seisukohalt on Saussure'i või veel üldisemalt semioloogiline märgi mõiste mitmel põhjusel lootusetult puudulik igasuguse üldise märgiteaduse arendamiseks. Alustuseks vastab *signifiant* rohkem või vähem märgikandjale, kuid *signifié* vastab ainult osaliselt tõlgendi mõistele ja tähistatava objekti mõiste on skeemist täiesti puudu.

Tegelikult on Saussure'i terminoloogia siinkohal viinud lõputu segaduseni ja vastukäivate eesmärkidega analüüsideni. Sest ainuke võimalik tõlge *signifié*'le, Saussure'i tehnilisele terminile, mis tähistab mentaalset mõistet, on tähistatu või tähistatav, samas kui mitte üheski põhilises semiootilises kirjutises mõiste *signatum* all mentaalset mõistet silmas ei peeta. Tähistatu või tähistatav on alati olnud mingi tähistamise *objekt*, olgu see siis mentaalse mõiste või sellest tuletatud keelelise väljenduse (kirjaliku, suulise, žestikuleeritu) tähistamine. Derrida erinewus võib ju väga hästi mitte olla ja ei olegi Saussure'i mõistes ei sõna ega mõiste, vaid on tegelikult objekt semiootilises mõistes, nii nagu seda on kõik see, mida tähistatakse, kas siis keele kaudu või ükskõik millise muu semioosi avalduse kaudu. Sest objekt on see, milleks kõik, nii füüsiline kui psüühiline muutub, kui ja seni kuni sellest kõneldakse või kui seda kuidagi adutakse.

Sarnaselt on see, et semioloogia tähtsustab tähistamissüsteeme, mida hoitakse koos väljaspoolt, ilma selle koostisosi siduva sisemise motivatsioonita, väites end samas etümoloogiliselt põlvnevat kreeka märgi mõistest, üks asjaolu, mis käib risti vastu antiiksele mõistele σημείον. Sest

¹⁰⁴ Deely 1994: Gloss 2, lk 136.

the basis of which the sign vehicle represents its significate to some mind, actually or only virtually.

If we compare this triadic notion of sign to the dyadic semiological notion, we find that precisely what is missing from the semiological model of semiosis is the significate, or object signified — quite another matter than the Saussurean *signifié*, despite the inevitable equivocal translation of Saussure's term (a verbal equivocation which, once thematized, leaves little of distinctive enduring value in the work of Derrida). This semiotic notion of objectivity, it is true, has yet to be fully developed.⁹¹ Nonetheless, by opting for an irreducibly triadic model, Peirce picks up the ancient and medieval notion of a "semiotic triangle" which was common to ancient Greek and medieval Latin analyses, despite their many other differences (including the ancient restriction of signs to natural phenomena). In Peircean terms, the Saussurean or, more generally, semiological notion of sign is hopelessly deficient on several counts for developing any general science of signs. To begin with, the signifiant corresponds more or less to the sign-vehicle, but the signifié corresponds only partially to the notion of interpretant, and the notion of object signified is entirely wanting in the scheme.

In fact, the Saussurean terminology on this point has led to no end of confusion and analyses at cross-purpose. For the only plausible translation for signifié, Saussure's technical term for the concept, is significate or signified, whereas a concept is not what is meant in principle in any of the major semiotic writings by the term *signatum*. The signified or significate has always been the *object* of some signification, be it the signification of a concept or the thence derived signification of a linguistic expression (written, spoken, or gestured). Derrida's *différance* may well be and indeed is no word or concept on Saussure's terms, but it is indeed an object in the semiotic sense, as is anything signified, whether through language or through any other manifestation of semiosis; for an object is what anything, physical or psychical, becomes when and insofar as it is discoursed about or apprehended in any way.

Similarly, the semiological insistence on systems of signification held together without any internal motivation binding their elementary units, while claiming an etymological derivation from the Greek notion of sign, in fact is the polar opposite of the ancient notion of σημεῖον. For while the ancient notion did not extend to cultural expression, so, inversely, the semiological notion precludes natural signs in the intrinsic motivation which constitutes them properly as such. From this point of view,

⁹¹ Deely 1994: Gloss 2, p. 136.

samas kui antiikne mõiste ei laienenud kultuurilistele avaldustele, siis semiooloogiline mõiste vastupidi välistab looduslikud märgid nende sisesises motiveerituses, mis neid sellistena õieti moodustab. Sellest seisukohast on semiooloogia mitte niivõrd tõeline samm üldise märgiõpetuse suunas, kuivõrd ta on modernistliku filosoofia lähenemise sisse toomine semiootika valdkonda. Semiooloogia on selles osas see, mis semiootika oleks, kui teda taandataks klassikalise modernistliku filosoofia idealistlike epistemoloogiatega ühendatavatele märgikäsitlustele, mis välistavad teadmise loodusest selle tõelises olemuses. Lühidalt ei ole semiooloogia oma peamiste kaasaegsete viljelejate retoorikale ja pretensioonidele vaatamata üldsegi mitte postmodernistlik, vaid on pigem modernismi viimane piir, samas kui semiootika on kindlalt postmodernistlik ja võib öelda, et ta annab postmodernismi mõistele¹⁰⁵ positiivse sisu — vastuseis modernistlikele epistemoloogiatele, mis siiani mängivad oluliselt kaasa Saussure'ist Derridani.

Sest semiootika, ühevõrra nii Locke'i programmilises sõnavõtus ja semiootika keskaegsetes avaldustes alates Augustinusest kui Peirce'i kaasaegsetes ettepanekutes, sai alguse justnimelt üldisest märgi mõistest, mille suhtes looduslikud ja kultuurilised märgid, sealhulgas keel, on vaid alamliigid. Keskaegses kontekstis kritiseeriti Augustinuse märgimääratlust, mis sätestas, et märk pidi ilmtingimata olema väliselt tajutav, kui liiga kitsast, sest ta välistas "hinge kired", mis samuti esinevad märgi olemuslikus funktsioonis teha objektiliselt kohalolevaks see, mida nad ise ei ole. Semiootika oma põhiarenguis kritiseerib Saussure'i märgimääratlust kui samamoodi liiga kitsast, kuna ta välistab looduslikes märkides selle, mis on neile olemuslik, nimelt mõistusest sõltumatu ehk sisemiselt motiveeritud suhte tähistatava objektiga. Lühidalt, semiootika jaoks semiooloogiline lähenemine lihtsalt ei kõlba, ükskõik kas me siis peame silmas semiooloogilise märgi päästmatult diaadilist loomust või vajadust, et üldine märgi mõiste seisaks kõrgemal olemuse jagunemisest looduslikuks ja kultuuriliseks. Ta kukub läbi (halvimal juhul) kui lootusetult ebaadekvaatne problemaatika jaoks, mille semiootika endale seab, või (parimal juhul) kui päästmatult piiratud semiootika valdkonna ühe osaga, nimelt selle osaga, kuhu kuuluvad loodusele vastandatud kultuuri nähtused. Semiootika vastupidi rõhub sellele, et kultuuri ja loodust nähaks vastastikku üksteist läbistavatena. Ükskõik, kas käsitleda semiooloogiat kitsalt või laialt, moonutab ta märgiõpetuse üldise teooria üritust selle problemaatikat kohatult antropomorfiseerides. Kui Peirce'i poolt üles

¹⁰⁵ Vrd Santaella-Braga 1994.

semiology is less a genuine move in the direction of a general doctrine of signs that it is an importing of the perspective of modern philosophy into the field of semiotics. Semiology in this regard is what semiotics would be if it were reduced to a consideration of signs compatible with the idealist epistemologies of classical modern philosophy, according to which knowledge of nature in its proper being is precluded. Semiology, in short, in spite of the rhetoric and pretensions of its main contemporary practitioners, is not at all postmodern but rather a last frontier of modernity; but semiotics is determinately postmodern, and may be said to provide the positive content for the notion of postmodernity⁹² as adversative to the modern epistemologies still essentially at play from Saussure to Derrida.

For semiotics, in Locke's programmatic statement and in its medieval emanation from Augustine no less than in Peirce's contemporary proposals, precisely began from a general notion of sign respecting which natural and cultural signs, including language, are but species. In medieval terms, Augustine's original definition of sign as necessarily accessible to outward sense was criticized as too narrow, for excluding the "passions of the soul" which also serve to perform the essential sign-function of making present objectively that which they themselves are not. Semiotics in its major developments criticizes Saussure's definition of sign as similarly too narrow by excluding in natural signs that which is proper to them, namely, a mind-independent, or intrinsically motivated, relation to the object signified. For semiotics, in short, whether we consider the irretrievably dyadic character of the semiological sign or whether we consider the need for a general notion of sign to be superior to the division of being into natural and cultural, the semiological perspective simply will not do. It fails (at worst) as hopelessly inadequate to the problematic which semiotics sets itself or (at best) as irredeemably restricted to one part of the semiotic field, namely, the part occupied by phenomena of culture considered in contrast to nature. Semiotics, by contrast, insists on seeing nature and culture as compenetrative. Whether semiology be broadly or narrowly conceived, it transforms the project of a general theory of doctrine of signs by inappropriately anthropomorphizing the problematic. If the original Latin notion of sign as taken up again by Peirce (see Beuchot and Deely 1995) is anywhere near right, then semiology is less a proposal for a general study of signs than it is a Procrustean Bed for such a study.

⁹² Cf. Santaella-Braga 1994.

korjatud algne ladina märgi mõiste¹⁰⁶ on kuskilgi natukenegi õige, siis ei ole semioloogia mitte niivõrd üldine märgiteadus, kuivõrd Prokrustese säng sellele teadusele.

Me arvame, et Peirce'il turgatas semiootika idee pähe Locke'i algset ettepanekut lugedes¹⁰⁷ ja ta toitis seda terminit kogu tema käsutuses oleva teadmisega, kooskõlas "Terminoloogia eetikaga", mis oli esimene teos, mille ta temaatiliselt semiootika mõiste all formuleeris.¹⁰⁸ Saussure jõudis oma semioloogia-teemalise ettepanekuni sõltumatult ja ta sidus selle tihedalt keelemärgi mõistega ehk laiemalt märgi kui *suvalisega*, vastandina igasugusele kreeka σημείον'ile. Siiski pole päris huvita asjaolu, et need kaks nii erinevat mõtlejat hakkasid peaaegu ühel ja samal ajal tegelema üldise märgiteaduse ideega, ehkki nende kujutus sellest projektist oli nii ühitamatu. Saussure'i ettepanek saavutas kohe edu ja pühkis võidukalt üle Euroopa. Pariis toetas seda mõistet oma prestiižiga ja inglise kirjanduslikud turud järgisid nende eeskuju. Peirce'i katse Locke'i algset ettepanekut rakendada sellist vahetut edu ei saavutanud. Siiski on viimased ümmarguselt kakskümmend viis aastat näinud järkjärgulist jõuvahekordade muutumist kahe termini "semiootika" ja "semioloogia" vahel.¹⁰⁹

Rahvalikus teadvuses peavad paljud, isegi mõned teadlased, kaht mõistet "semiootika" ja "semioloogia" umbkaudseteks sünonüümideks, kuid nagu me oleme näinud, on asi kõike muud kui nii. Õigupoolest käib Sebeoki karm hukkamõist Hawkesi katsele võrdsustada semiootikat strukturalismiga¹¹⁰ täpselt samamoodi ka igasuguse oletuse kohta, et mõisted "semiootika" ja "semioloogia" võiksid sünonüümid olla.¹¹¹ "Mitte miski ei saa olla ekslikum kui taoline asjolute vääritimõistmine". Saussure'i programmiline avaldus ehitas väljapakutud projekti jaoks liiga kitsa vundamenti. Tema ettepanek kuulus kindlasti klassikalise modernistliku filosoofia epistemoloogilise paradigma loojanguetappi.

Vastupidiselt sellele, võttes uuel tasandil edukalt üles ladinlaste tööd, mis on sünteesitud Poinot' ephhiloovas "Traktaadis märkidest", mis omakorda eelnes Locke'i ettekujutusele loodusliku ja kultuurilise olemuse vahelise vastanduse (filosoofias *Naturs- und Geisteswissenschaften*'i või "realismi" ja idealismi" vahelise vastanduse) ületamisest märgiõpetuse

¹⁰⁶ Vt Beuchot, Deely 1994.

¹⁰⁷ Seda on tegelikult raske või võimatu tegelikult tõestada, nagu ma avastasin, uurides inglise sõna "semiotics" alget ja kujunemist (Deely 2003a).

¹⁰⁸ Olen Peirce'i "Terminoloogia eetika" (*Ethics of Terminology*) uuesti ära trükinud lisana väljaandele Deely 1994: 173–174.

¹⁰⁹ Vt Sebeok 1971 ja "Pars pro Toto" väljaandes Deely *et al.* 1986: vii–xvii.

¹¹⁰ Hawkes 1977: 124.

¹¹¹ Sebeok 1984b: 1.

Peirce, we think,⁹³ latched on to the idea of semiotic through his reading of Locke's original proposal, and he fleshed it out with all the knowledge at his disposal in accord with an "Ethics of Terminology" which he was the first to thematically formulate.⁹⁴ Saussure arrived at his proposal for semiology independently, and he bound it fast to his conception of the linguistic sign or, more broadly, the sign as *arbitrary* in contrast to any Greek σημεῖον. Still, it is not without interest that these two thinkers so disparate took up at almost the same time the idea for a general science of sign, even though their conception of the project was so incommensurable. Saussure's proposal was an immediate success, and swept Europe. Paris lent its prestige to the notion, and the English literary outlets followed suit. Peirce's attempt to implement Locke's proposal met with no such immediate success. Yet the last twenty-five or so years have seen a gradual reversal in the dominance of the two terms "semiotics" and "semiology".⁹⁵

In the popular consciousness of many, as even among some researchers today, the two terms "semiotics" and "semiology" are deemed rough synonyms; but, as we have seen, this is anything but the case. Indeed, Sebeok's harsh denunciation of Hawkes' attempt⁹⁶ to equivate semiotics with structuralism applies no less to every assumption of a synonymy of terms between "semiotics" and "semiology".⁹⁷ "Nothing could be a more deluded misconstrual of the facts of the matter." Saussure's programmatic statement laid out too narrow a foundation for the project it proposed. Saussure's proposal belonged definitively to the twilight of the epistemological paradigm of classical modern philosophy.

By contrast, by effectively resuming at a new level the work of the Latins synthesized in Poinso't's epochal *Tractatus de Signis*, which anticipated Locke's envisioned transcendence through a *doctrina signorum* of the opposition between natural and cultural being (between *Natur- und Geisteswissenschaften*; or between "realism" and "idealism" in philosophy), Peirce's implementation of Locke's proposal transcended the divide between modern and medieval, even as the sign itself transcends

⁹³ It is actually difficult or impossible to actually prove this, as I discovered in doing the research on the formations and origins of "semiotics" as an English word (Deely 2003a).

⁹⁴ I have reproduced Peirce's "Ethics of Terminology" as an Appendix to Deely 1994: 173–174.

⁹⁵ See Sebeok 1971, and "Pars Pro Toto" in Deely, Williams, and Kruse 1986: vii–xvii.

⁹⁶ Hawkes 1977: 124.

⁹⁷ Sebeok 1984b: 1.

kaudu, ületas Peirce'i-poolne Locke'i ettepaneku rakendamine lõhe modernismi- ja keskaegse vahel, samal ajal kui märk ise ületab lõhe looduse ja kultuuri vahel.¹¹² Semiootika modernistlikku paradigmasse ei mahu. Ta heidab kõrvale selle paradigma algse arusaamise märkidele omasest loomusest, samal ajal kui ta haarab uuesti kinni pärandist, mille modernistlik filosoofia kategooriliselt kõrvale heitis kui ilmvoimatu väite, nimelt et loodusnähtusi on võimalik inimkogemuse raames nende tõelises olemuses teada. Semiootika on ülimalt modernistlik, kuid semiootika on algusest peale postmodernistlik.

Siiski, kui me käsitleme Saussure'i semiootika-ideed mitte kui semiootika rivaali, vaid tagasihoidlikumalt, kui modernistliku epistemoloogia piiride raames tehtud osapanust laiemale projektile, mis justnimelt ületab need konkreetset piirid, siis võib öelda, et Saussure annab semiootikale süvendatud arusaamise inimesele liigiomasest keelesüsteemist (inimsemioosile alustpaneve liigiomane komponent), ehkki ta ei suuda tuua seda arusaamist üldise märgiteooria nimetuse alla, nagu ta lootis, et on võimalik teha. Tuleb välja, et selle loodetud võimaluse saavutamise jaoks on vajalik laiem ja sügavam arusaam märgist, kui semiootika saab iseendaks jäädes endale lubada. Saussure'i ettepanek osutus nurjunuks, kuid samas aitas ta luua õhustikku ja huvi, milles sügavam ja täielikum semiootika problemaatika võiks kaasaegses intellektuaalses teadvuses maad võtta. Seda, kuidas lingvistika, nii nagu Saussure teda ette kujutas, lõpuks sellesse problemaatikasse sulandatakse, saame veel näha, kuid see

¹¹² Poinset 1632: "Seda, mis suhe on vastavalt viisile, kuidas teda diskursuses väljendada tuleb, ja vastavalt viisile, milline on ta olemus, seda, mis on ületav suhe ja mis on kategooriline suhe, on seletatud meie suheteemalise teise sissejuhatuse esimeses ja teises punktis. Ning me räägime siin ontoloogilistest suhtest — suhtest vastavalt viisile, milline on ta olemus — mitte kategoorilisest suhtest, sest me arutleme märgi üle üldiselt, ühtviisi nii looduslikku kui sotsiaalset märki sisaldavana, millisesse üldisesse arutluse kaasatakse isegi märgid, mis on mentaalsed artefaktid — see tähendab kokkuleppelised märgid kui sellised. Ja sel põhjusel ei saa märkidele ühine loomus olla kategoorilise olemuse loomus ega ka kategoorilise suhte loomus, ehkki ta võib olla ontoloogiline loomus, vastavalt asjaolule, millele osutas püha Thomas "Summa theologiae", I, küsimus 28, punkt 1, ja mida on seletatud meie sissejuhatuses suhtest — see tähendab, kuna ainult nende asjade puhul, mis eksisteerivad üksteise poole suunatult, leiame me mingi mõistusest sõltumatu suhte ja mingi mõistusest sõltuva suhte, millest viimane suhe üksi ei ole kategooriline, kuid mida kutsutakse suhteks vastavalt viisile, milline on suhte olemus (ontoloogiline suhe), kuna ta on puhtalt suhe ja ei too sisse midagi absoluutset." Vaata arendatud käsitlusi 141/12–142/13. Ja põhiküsimuse (et märk ületab igasuguse jaotuse vaimu olevusteks ja reaalsuse olevusteks) üldist kommentaari vaata Deely 1977.

the divide between nature and culture.⁹⁸ Semiotics does not fit the modern paradigm. It rejects that paradigm in its initial insight into the being proper to signs, at the same time that it captures again the heritage which was definitively rejected by modern philosophy as claiming the impossible, namely, the possibility of a knowledge of natural phenomena in their proper being from within human experience. Semiology is ultra-modern, but semiotics is postmodern from the start.

Yet if we look on Saussure's idea for semiology not as a project rival to semiotics but, more modestly, as a partial contribution from within the limits of a modern epistemology to a broader project which, precisely, transcends those specific limits, then it may be said that Saussure contributes to semiotics a deepened understanding of the species-specifically human linguistic system (the foundational species-specific component of anthroposemiosis), even though he fails to bring this understanding under the rubric of a general theory of signs as he hoped might be possible. For achievement of the hoped-for possibility, it turns out, a larger and deeper understanding of the sign proves necessary than semiology can allow while remaining itself. Saussure's proved an abortive proposal, yet it helped create the climate and interest in which the deeper and fuller problematic of semiotic could take hold in the contemporary intellectual consciousness. How linguistics as Saussure conceived it will finally be assimilated to that problematic remains to be seen, but it will certainly not be in the way that Saussure or any of the principal semiological authors so far have envisioned. As Sebeok best forewarned,⁹⁹ "the specious-

⁹⁸ Poinset 1632: "What a relation is according to the way being must be expressed in discourse and according to the way it has being, what a transcendental relation is and what a categorial relation is, has been explained in Articles 1 and 2 of our Second Preamble concerning Relation. And we speak here of ontological relation — of relation according to the way it has being — not of categorial relation, because we are discussing the sign in general, as it includes equally the natural and the social sign, in which general discussion even the signs which are mental artifacts — namely, stipulated signs as such — are involved. And for this reason, the rationale common to signs cannot be that of a categorial being, nor a categorial relation, although it could be an ontological relation, according to the point made by St. Thomas in the *Summa theologica*, I, q. 28, art. 1, and explained in our Preamble on Relation — to wit, that only in the case of these things which exist toward another is found some mind-independent relation and some mind-dependent relation,¹² which latter relation plainly is not categorial, but is called a relation according to the way relation has being (an ontological relation), because it is purely a relation and does not import anything absolute." See the extended discussions at 141/12–142/13. And for a general gloss of the main point (that the sign transcends any division of being into *ens reale* and *ens rationis*), see Deely 1977.

⁹⁹ Sebeok 1984b: 1.

ei saa kindlasti olema nii, nagu seda senini on ette kujutanud Saussure või ükskõik milline teine semioloogia peamistest autoritest. Nagu kõige paremini hoiatas Sebeok: “kuid see ja sellega seotud ajaloolised deformatsioonid on võimalikud ainult tänu meie endi inertsusele selles osas, et me oleme senimaani jätnud hooletusse meie tõelise sugupuu tõsise uurimise.”¹¹³ Sedamööda, kuidas hispaania panused ladina ajastu lõpusajandite semiootilisse teadvusesse enam ja enam päevavalgele tulevad, saadakse üle ka sellest inertsist, millest Sebeok räägib.

¹¹³ Sebeok 1984b: I.

ness of this and associated historical deformations are due to our own inertia in having hitherto neglected the serious exploration of our true lineage." As the Hispanic contributions to semiotic consciousness in the closing centuries of the Latin Age come more and more to light, this inertia of which Sebeok speaks is being overcome.

TULEVIKUVADE: TEADUSTE UUS ALGUS

Lõpetagem seekord mitte ajaloolise, vaid prohvetliku noodiga. Proovigem ütelda midagi kindlat tuleviku kohta. Nägime viiendas peatükis, et semiootika on arenguvalemiks ehk raamistikuks kõikidele teadustele, ja seitsmendas peatükis nägime, kuidas meil tuleb tagasivaates teha üks õiendus tänapäeval märgiõpetuse arutamisel kasutatavate nimetuste osas. Aga kuidas on tulevikuväljavaadetega? Mida me loodame sellise õienduse ja sellise valemi selge väljaarendamisega saavutada? Ma arvan, et ei midagi vähemat kui uut algust nii loodus- kui sotsiaalteaduste jaoks, see tähendab meie arusaamise jaoks inimteadmisesest kogu selle ulatuses. Võttes arvesse kõik, mis praeguse hetkeni öeldud on, nii teoreetilises kui ajaloolises plaanis, lubage mul püüda pakkuda vähemalt üht visandit, tulevikku vaatavat sünteesi üldisest suunast, mis semiootilisele teadvusele edasise arengu jaoks ette on nähtud.

Me võime küll iriseda Saussure'i termini "keel" (*langue*) erinevate üksikasjade, isegi otsustava tähtsusega üksikasjade üle, kuid me peame samal ajal teda tunnustama (ja see ei ole sugugi tühine panus semiootilisse teadvusse) kui esimest inimest, kes näitas edukalt keele läbinisti suhtelist loomust ja seda, et ta eksisteerib pelgalt kui süsteem märkidest, mille pooled on ühendatud ainult tänu nende välistele seostele teiste märkidega, mida keel sisaldab ja mida kõne (*parole*) kaudu siis mängu tuuakse. Diskursuses kasutatuna kujundavad sellised märgid paratamatult nende loomade teadvust, kes on võimelised haarama sisemiselt motiveerimatuid ehk "suvalisi" seoseid kõlaliste või kirjalike märkikandjate ja informatsiooni vahel, mida need märkikandjad selle seose kaudu edasi suudavad anda.

Nagu sai väidetud eelmises peatükis, puudutab semiootika seisukohalt meie põhiline etteheide Saussure'ile triaadilise loomuse küsimust, mida tuleb arvesse võtta, seletamaks, kuidas see suvaline seos *signifiant/signifié* vahel märgina toimida suudab. Ja selliselt seisukohalt tekib meil veel edasi terminoloogiline nurin mõiste "*signifié*" valiku üle, tähistamaks mõistelist komponenti semiootilises triaadis, kus *signifiant* ehk märgikandja moodustab ühe kolmest mõistest, mis semioosi käigus võivad vastastikku kohta vahetada. Vaadakem seda terminoloogilist pisi-nurinat lähemalt, kuna see näitab teed sellele, kuidas semiootika toob meie teaduse mõistesse uue alguse võimaluse.

PROSPECT: A NEW BEGINNING FOR THE SCIENCES

Let us end this time not on an historical note, but on a prophetic one. Let us try to say something definite about the future. We saw in Chapter 5 that semiotics provides a matrix or framework for all the sciences, and we saw in Chapter 7 how, in retrospect, we must now rectify the principal names used in discussing today the doctrine of signs. But what about the prospect? What may we expect to achieve by such rectification and by the explicit development of such a matrix? I think nothing less than a new beginning for the "sciences" both natural and social, that is to say, for our understanding of human knowledge in its entire compass. Taking account of all that has been said to this point, both theoretical and historical, let me try to provide in outline, at least, a prospective synthesis of an overall direction indicated for the further development of semiotic consciousness.

We may quibble with the details, even with the essential details, of Ferdinand de Saussure's notion of *langue*, but we are bound at the same time to acknowledge him (and this is no mean contribution to semiotic consciousness) as the first successfully to demonstrate the thoroughly relational character of language and its existence purely as a system of signs which cohere only thanks to their external connections with the other signs maintained by *langue* and brought into play through *parole*. Such signs, when employed in discourse, inevitably shape the consciousness of those animals able to grasp the intrinsically unmotivated or "arbitrary" connections between the audial or scriptal sign-vehicles and the information those vehicles manage to convey through correlation.

From a semiotic point of view, as stated in the last chapter, our main quibble concerns the triadic character which must be taken account of in order to explain how this arbitrary connection of *signifiant/signifié* is able to succeed as a sign. And, within such a point of view, we are bound to have a further terminological quibble over the choice of the term "*signifié*" to designate the conceptual component of the semiotic triad in which the *signifiant*, or sign-vehicle, forms one of the three terms interchangeable in the course of semiosis. Let us take a careful look at this terminological subquibble, for it points the way to the manner in which semiotics imposes upon our notion of science the opportunity of a new beginning.

A. SIGNIFIÉ KUI TÄHISTATAV OBJEKT

Vaevalt on seda, mida Saussure kutsus *signifié*, võimalik tõlkida kuidagi muudmoodi kui "tähistatav". Siiski, kui kõneleja sõna kuuldavale toob, kas siis restoranis, tähistamaks seda, mida ta süüa tahab, või mõnes teises diskursuses, tähistamaks seda, millest ta tahab, et teda arvataks rääkivat, siis on see "tähistatav" harva psühholoogiline reaalsus kui selline, ehkki ta võib seda olla (nagu näiteks psühhoanalüüsis või psühholoogiliste analüüside erinevates faasides). Sagedamini on ta midagi muud kui psühholoogiline objekt, millega "hinge kirgede" psühholoogiline reaalsus, "mõisted" ise seotud on. Sel muul objektil kui sellisel võib olla füüsilise kehastus, kuid ei pruugi. Igal juhul on tõeline *signifié* mingi teadlikkuse või adumuse objekt, millele kõneleja soovib kuulaja tähelepanu juhtida. Objekt ei eksisteeri sellisena ei kõneleja ega kuulaja peas, vaid lihtsalt kui see, millele tähelepanu nende mõlema peas on suunatud sel määral, et kommunikatsioon on edukas.

Muidugi kasutab Saussure ka iidset terminit "mentaalne mõiste" kui eelterminoloogilist vastet mõistele *signifié*. Kuid selle väljapakutud sünonüümia tunnistamise eelduseks on põhimõtteliselt asjatundmatus selles osas, kuidas seda liigagi tuttavat terminit "*conceptus*" meie peamised semiootilised eelkäijad ladina ajastul tegelikult kasutasid. Sest mentaalne mõiste ise kui psühholoogiline reaalsus, see *conceptus subjectivus seu verbum mentis*, on ise juba kindlalt psühholoogilist sorti märgikandja, "hinge kirg", mis toetab suhet objekti, mis on taandamatult eraldiseisev nii sellest mõistest kui mõistusest, mis moodustab selle mõiste tõlgendina, st märgikandja ja tähistatava objekti vahelise suhte alusena. (Just sel põhjusel ristsid parimad hilisemad analüüsid selle "*passio animae*" ümber *signum formale*'ks.)

Seda alust võib tõepoolest üle kanda helile või märgile, misjuhul lausutud või kirjutatud "sõna" muutub *signifiant/signifié* suhte tõlgendiks. Kuid see juhtum moodustab nüüd veel ühe uue triaadi, kus tõlgend on suhtest välja viidud ja *teda ennast* objektistatakse tema algse objekti suhtes, nii et ta võib nüüd ise omaette toimida kui märgikandja algse *signifié* ehk tähistatava objekti suhtes.¹ Algne märgikandja, mentaalne mõiste, toimib selle suhte jaoks nüüd pigem kui tõlgend uues faasis selles jätkuvas protsessis, mida me Peirce'i järgi oleme hakanud nimetama semioosiks. Ja muidugi, kui see nihe on kord tehtud, siis on tee lahti selleks, et algne *signifié* ehk tähistatav objekt omakorda toimiks kui märgisuhte sisese mõiste-väljendus seose tõlgend või kui märgikandja,

¹ Vrd Deely 1994a: 225, joonis 9.

A. *SIGNIFIÉ* AS OBJECT SIGNIFIED

What Saussure called the *signifié* can hardly be translated otherwise than as “signified”. Yet when a speaker utters a word, whether in a restaurant in order to signify what he wants to eat or in some other discourse to signify that about which he wishes to be understood as speaking, the “signified”, though it can be such (as in psychoanalysis or in various phases of psychological analyses), is seldom a psychological reality as such. More usually is it some other than psychological object to which the psychological reality of the “passions of the soul”, the “concepts”, are themselves related. This object may or may not have, as such, a physical instantiation. The true *signifié* is, in every case, some object of awareness or apprehension to which the speaker wishes the hearers attention to be directed. As such, the object exists neither in the mind of the speaker nor in the mind of the hearer, but simply as that to which both minds have their attention directed to the extent that the communication is successful.

Of course, Saussure also uses the ancient term “concept” as a kind of pretechnical equivalent for the *signifié*. But this proposed synonymy depends for its acceptance principally on an ignorance of the actual manner in which our principal semiotic precursors of the Latin Age actually used this all-too-familiar term “*conceptus*”. For the concept itself as a psychological reality, the *conceptus subjectivus seu verbum mentis*, is *already* a sign-vehicle of a determinately psychological sort, a “passion of the soul” supporting a relation to an object irreducibly distinct both from this concept and from the mind forming the concept in the manner of an interpretant, i.e., a ground of the relation between sign-vehicle and object-signified. (For this very reason the best later analyses on the point rechristened the “*passio animae*” as a *signum formale*.)

This ground may be transferred to a sound or a mark, indeed, in which case the spoken or written “word” becomes an interpretant for the *signifiant/signifié* relationship. But this case forms now yet another triad in which the interpretant has been externalized and *itself* objectified in relation to the original object, so that it may now serve in its own right as a sign-vehicle in relation to the original *signifié* or object signified.¹ For this relation the original sign-vehicle, the concept, now serves rather as interpretant in a new phase of the ongoing process we have come to call, after Peirce, semiosis. And, of course, this shift having been made, the way is open for the original *signifié* or object signified to serve in its turn either as interpretant for the concept/expression connection within the sign relation, or as a sign-vehicle

¹ Cf. Figure 9 in Deely 1994a: 225.

mille objektiks — tema *signifié*'ks — on kas heliline või kirjutatud väljend või selle mõisteline vaste jne mööda seda semioosi spiraali mööda, kus sümbolid kasvavad, peamiselt kordamööda *ad infinitum* märgikandja-objekti-tõlgendi muutuvaid rolle kandes.

Näeme seega enam-vähem kohe ära, et niipea kui me kaldume Saussure'i tehnilisest mudelist kõrvale, tuues sisse kolmiksuhte, mis moodustab tähistamise üldse ja *a fortiori* keelelise tähistamise erijuhu põhiolemuse, siis see, mis küsimuse alla seatakse, on meie termini *signifié* kasutus, mis nüüd osutub *objektilisuse* mõistega tihedalt seotuks ja on eristamatu termini *objekt* kasutusest. Olukord on enam-vähem järgmine.

B. OBJEKTID JA SEMIOOS

Märgi kui millegi kultuuriliste ja looduslike nähtuste vahelist eraldusjoont ületava mõiste formuleeriti alles ladina ajastu alguses, kohe kindlasti Augustinuse töödes, kuid peaaegu kindlasti ka teiste autorite töödes, kelle pingutused on mattunud aegade liiva. Sellise mõiste õigustus, see tähendab selgitus, kuidas selline ületamine võib ülepea võimalik olla, ei muutunud keskseks uurimisteenaks sadu aastaid. Kuid kui kord tõstatati küsimus, kuidas märk kui selline võiks olla sõltumatu tema algest looduses või kultuuris, osutus, et ükski vastus ei ole võimalik, kuni tehakse otsustav eristus vähematele liikmetele taandamatust kolmiksuhtest koosneva märgi kui sellise ja märgi kui esituse vahel, mis ei koosne sellisena kolmik- või mingit muud sorti suhtest, vaid pigem lihtsalt mingist füüsilise indiviidi või olemuse subjektilisest loomujoonest, mille pinnalt see indiviid pani aluse ja lõi suhte millegi muuga kui ta ise. Seni kuni see suhe sisaldab tegelikku või võimalikku tunnetust (st seni kuni tekitav alus osutus taandamatult triaadiliseks, nii et tal on *kalduvus suunata*² mingit võimalikku adumust), moodustab ta märgisuhte.

Teisisõnu, märk kui esitis ei ole märk, vaid lihtsalt märgikandja või representamen (*representamen*)³ — kui me tahame siinkohal kasutada Peirce'i suurepärasest terminoloogilist pakkumist —, mis nõuab täielikuks saamiseks kaht teist liiget, nimelt *significatum*'it ehk tähistatavat objekti ja tõlgendit (*interpretant*). Kõik need kolm liiget seisavad vähematele liikmetele taandamatus kolmiksuhtes ning märk ise kui selline seisneb teravas vastanduses kõigi kolme ühendatud liikmega. Nad, kas siis üks või nad kõik, võivad sellistena eksisteerida subjektiliselt või füüsiliselt, samas kui märgi kui

² kui tõlgend, ütleme me peagi.

³ Vt märkust selle termini häälde kohta Deely 1992a: 157mrk.

having for *its* object — its *signifié* — either the vocal or written expression or its conceptual counterpart, and so on, in that spiral of semiosis wherein symbols grow, especially by occupying successively the changing roles of sign vehicle/object/ interpretant *ad infinitum*.

We see, then, more or less right away, that as soon as we deviate from Saussures technical model by introducing the triadic relation as constituting the essence of signification in general, and *a-fortiori* of the specific case of linguistic signification, that what is called into question is our use of the term *signifié* which appears now as part and parcel of the notion of *objectivity* and inseparable from use of the term *object*. The situation is more or less the following.

B. OBJECTS AND SEMIOSIS

The notion of the sign as transcending the distinction between natural and cultural phenomena was formulated only at the beginning of the Latin Age, for sure in the works of Augustine, but almost certainly in the writings also of other authors whose efforts have been buried in the sands of time. The justification of such a notion, the explanation, that is, of how such a transcendence might be in the first place possible, did not become a thematic focus for many hundreds of years. But once was raised the question of how a sign as such could be indifferent to its origin in nature or in culture, no answer proved possible until a decisive distinction was introduced between the sign as such, consisting in an irreducibly triadic relation, and the sign as a representation, consisting as such not in a triadic or any other kind of relation but rather and simply in some subjective characteristic of a physical individual or being whereby that individual served to ground and found a relationship to something other than itself. That relation, insofar as it involved cognition actual or possible (i.e., insofar as the founding ground proved irreducibly triadic as *apt to guide*² some possible apprehension), would constitute a sign-relation.

The sign as representation, in other words, is not a sign but simply a sign-vehicle or, if we wish to use Peirces excellent terminological suggestion on this point, a *representamen*,³ requiring for its completion yet two other terms, namely, a *significatum* or object signified and an *interpretant*. All three terms are maintained within the irreducibly triadic relation in which the sign itself as such consists in sharp contrast to each and all three of the terms united. These may — any or all of them — have

² as interpretant, we will shortly say.

³ See the note on pronunciation of this term in Deely 1992a: 157n.

sellise eksistents ei ole kunagi subjektiline, vaid on alati subjektiülene, objektistades *signifié*, ühendades teda igal konkreetsel hetkel esitise ja tõlgendiga semioosi protsessis, mille põhiliseks jooneks on vahendada füüsilist keskkonda ja objektilist maailma, mis koosneb sellest, mis eksisteerib tähistatuna või tegelikult teadaolevana (võime lisada, et erinevalt kõigest sellest, mis eksisteerib tunnetatud või teada olemisest sõltumatult).

See taandamatult triaadiline element semioosis ei ole seega mingi juhuslik joon, mis võib kohal olla või võib ka mitte. Ta on võrdselt kohalolev siis, kui *signifié* ehk tähistatav objekt kui selline on keskkonna füüsiline element, ja ka siis, kui ta seda ei ole. Võtkem näiteks eduka vale, teadusliku eksimuse või müüdi juhtumi paljudes nende põhijoontes. Sellistel juhtumitel ei eksisteeri tähistatav objekt muidu, kui millegi tähistatava objektina, see tähendab, tähistataval objektil kui sellisel puudub igasugune füüsiline kehasus. Looduses ja kultuuris on sedasorti näiteid küllaga, ja nad piitsutavad meid üles kuni hetkeni, mil me paljastame selle, mis on igasuguse semioosi kui sellise jaoks põhilise tähtsusega, selle, mis eristab semioosi toore jõu diaadilise vastastoime aktidest ja diaadilisusest mis iganes tingimustel. Sellegipoolest ei ole semioosi erilisust võimalik mitte märgata, kui me käsitleme juhtumit, kus kaht olemasolevat asja mõjutab nende olemise käigus miski, mis ei eksisteeri, ja kui me siis sellegipoolest mõistame, mis on märgitoimes erilist, siis jääb see erilisus kehtima ka siis, kui kõik kolm semioosis osalevat liiget juhtuvad ka kõik reaalselt eksisteerima.⁴

C. SEMIOOTIKA VS MODERNISTLIK MÕTLEMINE

Mille me avastame, on see, et nii nagu ladinlased olid esimesed, kes võtsid kasutusele märgi mõiste üldise mõistena, mida saab kasutada ühtviisi nii loodus- kui kultuurinähtuste puhul, nii oli ladina semiootikas vastavalt sündimas ka mõiste "objektiline" fragmentaarne ja vaid varjatult süstemaatiline kasutus, mis on kooskõlas selle termini *signum* algse üldise kasutusega. Modernistlikus filosoofias, mis kõndis pigem "ideede teed" kui "märkide teed"⁵ (ehk Baeri väljenduses "*via semiotica*"⁶) keerati see varjatud kasutus üsna pea peale. Ja see peapeale keeratud kasutus, mis

⁴ Vt Deely 1990: 23jj ja "Kuidas märgid toimivad?" (*How Do Signs Work?*) väljaandes Deely 1994a: 151–182.

⁵ Vt "Transition to the Future: The Way of Signs", Deely 1994b: 245–248. Ka Deely 1993b.

⁶ Baer 1992.

as such a subjective existence as physical, while the existence of the sign as such is never subjective but always suprasubjective, objectifying the *signifié* by linking it at any given moment with a *representamen* and an *interpretant* in the process of semiosis, which has as its essential feature to mediate between the physical environment and the objective world of what exists as signified or actually known (in contrast, we might add, with whatever exists independently of being cognized or known).

This irreducibly triadic element in semiosis is thus no accidental feature which may or may not be present. It is equally present when the *signifié* or object signified is and when it is not as such a physical element of the environment. Take the case of a successful lie, of a scientific mistake, or of the myth in many of its main features. In such cases the object signified has no existence other than the objective one of something signified, that is to say, the object signified precisely lacks as such any physical instantiation. Examples of this sort abound in nature and in culture, to provide us with the sharp exacerbation to the point of disclosure of what is essential to every semiosis as such, of what differentiates semiosis from the physical interactions of brute force and of dyadicity in whatever circumstance. Yet if the distinctiveness of semiosis becomes unavoidable when we consider the case of two existing things affected in the course of their existence by what does not exist, nonetheless, if we understand what is distinctive about the action of signs, that distinctiveness remains unmistakable even when the three terms involved in a semeiosis happen also to be all three existent.⁴

C. SEMIOTICS VS. MODERNITY

What we find is that, as the Latins were the first to introduce the notion of sign as a general term applicable to natural and cultural phenomena alike, so, correspondingly, was there in the nascent Latin semiotic a fragmentary and only implicitly systematic use of the term "objective" consistent with that original general use of the term *signum*. In modern philosophy, which followed rather the "way of ideas" than the "way of signs"⁵ (or the "via semiotica" in Baers expression⁶) this implicit usage came to be quite reversed. And this reversed usage, thoroughly established within

⁴ See Deely 1990: 23ff., and "How Do Signs Work?" in Deely 1994a: 151–182.

⁵ See "Transition to the Future: The Way of Signs", in Deely 1994b: 245–248. Also Deely 1993b.

⁶ Baer 1992.

modernistlikus mõtlemises põhjalikult juurdunud on, kujutab endast üht läbivaimat takistust, mis märgiõpetuse kaasaegset arengut tõkestab.⁷

Sõnade "objekt" ja "objektiivne" modernistlik kasutus, tähistamaks midagi, mis eksisteerib kui osa vaatejast sõltumatust füüsilisest reaalsusest, on semiootika mõistes siiski ülimalt järjekindlusetu. Siit ka lõpetamatu võitlus "realismide" ja "idealismide" vahel modernistliku filosoofia sees, võitlus, mis ajab jätkuvalt semiootilisi arenguid segadusse ja takistab nende edasiminekut. Semiootika nõuab meilt õigupoolest tagasiminemist keskaegse objektilisuse mõiste juurde, mis tähendas kõike seda, mis eksisteerib teadaolevana. Kuid nüüd tuleb seda käsitleda ja süstematiseerida avastuse valgel, et märk on see, mida iga objekt eeldab. Iga objekt eksisteerib sellisena justnimelt märgitoimele eriomase ja tüüpilise tulemina kui üks tähistussuhte kolmest liikmest, nimelt tähistatava liikmena, st kui *significatum* või *signifié*, vastandudes ühelt poolt esitavale liikmele (*representamen*) ja teiselt poolt tõlgendile (*interpretant*), mis paneb aluse suhtele esitava/esitatava vahel kui suhtele märgikandja ja tähistatava objekti, *signans*'i ja *signatum*'i vahel.

Asjade peale nõndaviisi vaatamine toob seega korraka välja kaks väga viljakat ettepanekut. Esimene on uus märgimääratlus, mis toob esile semiootika alustpaneva loomuse igasuguse kogemuse või teadmise teooria jaoks: märk on see, *mida iga objekt eeldab*. Teine neist on kasulik kirjeldus või võib-olla võime isegi öelda, et adekvaatne määratlus, et semiootika on *eksimise võimaluse uurimine*.⁸ See võimalus asub semioosi

⁷ Selle takistuse kõrvaldamine oli üks osa väga olulisest projektist *Inimeste märgikasutus* (*Human Use of Signs*; Deely 1994).

⁸ Ma ütlen *adekvaatne määratlus* vastandina kahele teisele välja käidud kaasaegsele määratlusele, mis väärivad eraldi märkust. Kõigepealt Umberto Eco (1976) kuulus väide, et semiootika on kõige selle uurimine, mida saab kasutada valetamiseks, jääb napiks oma ühepoolsuse tõttu, kuna semiootika uurib ka kõike seda, mida saab kasutada tõe rääkimiseks, või õigupoolest erinevust tõe ja vale vahel (puudujääk, mida Eco ise tunnistas ümarlauas semiootika interdistsiplinaarse ulatuse teemal, mis lõpetas Marcel Danesi korraldatud rahvusvahelise konverentsi "Semiootika kui sild humanitaar- ja reaalteaduste vahel" Toronto Ülikooli Victoria kolledžis 2.–5 novembril 1995. aastal.) Teisel, vähemtuntud, kuid sama teatraalsel määratlusel, mille käis välja Paul Bouissac ja mille kohaselt semiootika on kõik see, mis on huvitav, on see puudus, et ta on liiga lai, kuid see voorus, et ta viitab sellele, et kõik see, mis on huvitav, sisaldab semioosi, mis on aga see, mille uurimisest oma nime vääriv semiootika tuleneb. Kuid see, mida semiootika tegelikult paljastab, tänu märgi sisemisele sõltumatusele tema objekti reaalsest eksisteerimisest mingis ühes kindlas mõttes, on see, et eksimisvõimalus käib alati kaasas meie tõeotsimise vahenditega ja on neisse sisse sündinud. See ei ole sugugi tühine avastus epistemoloogiliste juurdluste ajaloos ja tal peaks olema

modernity, stands as one of the engrained obstacles interfering with the contemporary development of a doctrine of signs.⁷

The modern use of "object" and "objective" to designate something existing as a part of physical reality independent of an observer, however, is ultimately incoherent in semiotic terms. Hence the interminable struggle within modern philosophy between "realisms" and "idealisms", a struggle which continues to confuse and delay semiotic developments. Semiotics in effect compels us to go back to the medieval notion of objective as whatever exists as known, but now to thematize and systematize that usage in light of the discovery that the sign is what every object presupposes. Every object exists as such as one of three terms in a relation of signification, precisely as the specific and typical result of an action of signs, namely, the term signified, the *significatum* or *signifié*, in contrast, on the one hand, to the term representing (the *representamen*), and, on the other hand, to the term (the *interpretant*) grounding the representing/represented relation as one of sign-vehicle to object signified, *signans* to *signatum*.

Viewing the matter in this way, therefore, brings to light at once two very fruitful suggestions. The first is a new definition of sign which brings out the fundamental character of semiotics for any theory of experience and knowledge: a sign is *what every object presupposes*. The second is a useful description, or perhaps we could even say an adequate definition, of semiotics itself as *the study of the possibility of being mistaken*.⁸ This possibility lies at

⁷ Removing this obstacle was part of the essential project of *The Human Use of Signs* (Deely 1994).

⁸ I say *adequate definition*, in contrast to the two other proposed contemporary definitions worthy of special note. First, the celebrated proposal of Umberto Eco (1976) that semiotics is the study of whatever can be used to lie falls short by being one-sided, since semiotics also studies whatever can be used to tell a truth or, indeed, the difference between a lie and a truth (a shortcoming which Eco himself admitted in the roundtable on the interdisciplinary scope of semiotics which concluded the international conference on "Semiotics as a Bridge between the Humanities and the Sciences" organized by Marcel Danesi at Victoria College of the University of Toronto November 20-5, 1995. Second, the less widely known but equally theatrical definition proposed by Paul Bouissac according to which semiotics is the study of whatever is interesting has the defect of being too broad, but the merit of implying the point that whatever is interesting involves semiosis, which is that from the study of which semiotics properly speaking results; but, owing to the intrinsic indifference of the sign to the reality of its object in any determinate or univocal sense, what semiotics reveals is the possibility of error as always alongside and even intrinsic to the means by which we investigate truth. This is no mean discovery in the history of epistemological enquiries, and should have a salutary effect on the future development of

kui tähistatava objekti füüsilisest staatusest iseenesest sõltumatu märgitoime südames, ehkki on võimalik näidata, et tunnetuse ja mõistmise tajulises tuumas, kui seda võtta ja käsitleda isoleeritult, toimivad märgisuhted, mis on ilmtingimata nii füüsilised kui objektilised.

Kuna aga taju kui selline ei esine kunagi isoleeritult, on need kindla peale füüsilised suhted alati tunnetuse ja mõistmise intersemioosi sisse lülitatud. Ja ühtmoodi nii tunnetuses kui mõistmises ei ole objektilised suhted just ilmtingimata füüsilised, vaid nad on võimelised jaotama ümber igasugust füüsilist reaalsust, mis antud objektilisse maailma siseneb, vastavalt adumise skeemile, mis tegelikult sisaldab teatud kohtades füüsilist ümbrust, kuid ei ole mingil juhul nendele vastavuse- ja kontaktikohtadele taandatavad. Objektiline maailm on selline, mis iga liigi sees ei pea mitte ainult edasi püsima, vaid peab edenema vastavalt oma tüübile, millel on vajadused ja ihad, mille suhtes vahetult külgnev füüsiline keskkond aga on üleolevalt ükskõikne. Füüsiline ümbrus on igal ajahetkel ja igal juhul see, mis ta on, kuid objektiline maailm on igal juhul liigiomane ning iga eluvormi puhul eriline.

Liigiomane objektiline maailm, mis on igale bioloogilisele vormile eriomane ja mis moodustub bioloogilisest pärandist märgitoime kaudu vastastikusel toimes füüsilise keskkonnaga, on see, mida kaasaegses semiootikas on hakatud kutsuma maailmaks. See on mõiste, mida saab rakendada iga looma maailmale, sealhulgas *a fortiori* ka inimese eluilmale. Kuid inimsemioosi puhul, erinevalt kõikidest teistest sellel planeedil leiduvatest zoosemioosi liikidest (ja pidagem meeles, et inimsemioos leiab alati aset intersemioosis maailma kui algselt zoosemiootilise saadusega), on võimalik tõstatada küsimus, mis ei kerki kunagi üles maailma kui puhtbioloogilise saaduse puhul, nimelt küsimus, mis (kui üldse miski) võiks olla see või teine kogemuse objektiline struktuur väljaspool meie kogemust sellest? See küsimuse püstitus on ainulaadselt ja eriliselt inimsemiootiline ning kuulub kokku keele võimalikkusega inimesele liigiomases mõttes.⁹ Selline küsimuse asetamine on ühtmoodi nii

tervitatav mõju filosoofia tulevastele arengutele. ajal, mil viimane on liikumas välja modernistlikust haiglasest kiindumusest tõsikiindlusse ühelt ja skeptilisusse teiselt poolt — kaks “Heraklese sammast”, mille vahelt mõtted pidid vist läbi lipsama, selleks et võtta siht laiemale märkide ookeanile, mis on õige meedium sellele teadlastegrupile, kelle jaoks tulevik on alati oleviku mõtlemise kontroll.

⁹ On ülimalt kasulik eristada rangelt keele seda tähendust “kommunikatsioonist” üldse (vaata eriti Sebeok 1986b, 1987 ja 1991: 68–82, eriti 70jj), millega inimkeelt liigagi tavaliselt segi aetakse (mille tulemuseks on vääratel eeldustel põhinevad eksperimendid nn “loomade keelega”, mida Sebeokkide töödes nii

the heart of semiosis as an action of signs in itself indifferent to the physical status of the object signified, even though at the sensory core of perception and understanding, taken prescissively and considered as such, it is possible to demonstrate that there are at play sign relations which are necessarily physical as well as objective.

Since, however, sensation never exists prescissively as such, these necessarily physical relations are always incorporated in the intersemiosis of perception and understanding. And, in perception and understanding alike, objective relations are precisely not necessarily physical but capable of redistributing whatever of physical reality enters in to a given objective world according to a plan of apprehension which indeed includes the physical ambience at various points but is by no means reducible to those points of correspondence and contact. The objective world is one within which a species needs not merely to survive, but to thrive according to its kind, which has needs and desires respecting which the preajacent physical environment is supremely indifferent. The physical surroundings are what they are in any given moment and case, but the objective world is in every case species-specific and unique to every life form.

The species-specific objective world, unique to every biological form and constructed through the action of signs on the basis of biological heritage in interaction with the physical environment, is what has come to be called an *Umwelt* in contemporary semiotics. It is a term applicable to the lifeworld of any animal, including, *a-fortiori*, the human lifeworld. But in the case of anthroposemiosis, in contrast with all the varieties of zoösemiosis found on this planet (and keeping in mind that anthroposemiosis always occurs in an intersemiosis with the *Umwelt* as an initially zoösemiotic product), it is possible to raise a question which never arises in the *Umwelt* as a purely biological product, namely, the question of what (if anything) might be this or that objective structure of experience apart from our experience of it? This form of questioning is uniquely and distinctively anthroposemiotic, of a piece with the possibility of language in the species-specifically human sense.⁹ Such questioning is the source

philosophy as it moves beyond the modern obsession with certitude on the one hand and skepticism on the other, the “pillars of Hercules” between which it was perhaps necessary for thought to pass in order to set sail on the vaster ocean of signs which is the proper medium for the community of inquirers for whom future thought is always a check on present thought.

⁹ It is highly useful sharply to distinguish this sense of language from “communication” in general (see esp. Sebeok 1986b, 1987 and 1991: 68–82, esp. 70ff.), with which human language has all too normally been confused (with the resultant ill-conceived experiments on so-called “animal language” so usefully

moraali kui teaduse allikaks, kuivõrd mõlema nende alge on erinevuse tunnustamine selle vahel, mis eksisteerib suhtes minuga minu isiklike eelistuste, lemmikute, meeldimiste ja mittemeeldimistega, ning selle vahel, mis eksisteerib minust erinevana, omaenese eelistustega, ükskõik kas siis füüsilises vallas, nagu näiteks näilisel elutud objektid, või ka psühholoogilises vallas, nagu näiteks selgelt tunnetusvõimelised organismid, keda meie füüsilise vastastoime aktide vallas objektistatakse.

D. TEADUS KUI INIMSEMIOOSI MODAALSUS

Teadus algab mõistmisest, et mitte iga meie kogemuses antud element ei koosne täielikult tema suhtest meiega. Sellest arusaamisest tekib püüdlus — mida, tõi küll, harva täie tõsidusega järgitakse, kuid mida on alati võimalik järgida — rakendada objektistamisele kriitiline kontroll justnimelt püüdes ja lootes eristada füüsilise looduse, bioloogilise looduse, kultuuri ja salasoovide võrreldavaid panuseid kogemuse ja objektilise maailma moodustamisel.¹⁰ Seega kerkib teadus kui erilist tüüpi uurimistöö loomulikult esile objektilisest maailmast, omailmast, alati saadetuna neist zoosemiootikale omasematest praktilise loomuga uurimustest, mis teenivad püsijäämise ja toidu ning järeletulijate muretsemise eesmärgi, ning riskides neile uurimustele alluda.

Alguses näis teadus olevat lihtsalt uurimus asjadest — füüsilise keskkonna elementidest, mis on need, mis nad on, enne meie uurimusi nendest ja neist sõltumatult. Kuid see oli teatud mõttes eelsemiootiline teaduse mõiste, mis ei suutnud objektide ja asjade vahel adekvaatselt vahet teha, asju objektidega segi ajades, samas kui objektid ei ole põhimõtteliselt asjadele taandatavad isegi neil juhtudel, mil objektid ja asjad tajus ja piirataval määral ka tunnetuses ning põhimõtteliselt veel vähem mõistmises kokku langevad. Sest kõik see, mis on objektiline, moodustub sellisena suhtes kas antud hetkel või regulaarselt tunnetust tegelikkuses rakendava tunnetusvõimelise organismiga, põhinedes selle suhte lõpppunktil ja sündides (ennekõike) sellest. See ei ole aga tavaliselt nii kõige füüsiliselt eksisteeriva kui sellise puhul, sealhulgas subjektiliste nähtuste puhul psühholoogias, mis toimivad adumise ja tundmuste (*affection* — nende “hinge kirgede”¹¹), mida hilised ladinlased liigitasid kui *signa*

kasulikult on paljastatud (eriti Sebeok 1979a; Sebeok, Rosenthal 1981; Umiker-Sebeok, Sebeok 1979–1982).

¹⁰ Selleks et hoida täiesti ülepea kasvamast asjaolu, et “asjad on lood”, nagu Baer seda väga hästi on väljendanud (1977).

¹¹ Vt Gannon 1991: 32–33.

of morality and science alike, inasmuch as both have their origin in the recognition of a difference between what exists relative to me with my personal preferences, likes, and dislikes, and what exists as other than me with preferences of its own, whether of a merely physical order, in the case of seemingly inanimate objects, or of a psychological order as well, in the case at least of clearly cognitive organisms objectified within our realm of physical interactions.

D. SCIENCE AS A MODALITY OF ANTHROPOSEMIOSIS

Science begins with the realization that not every element given in experience consists wholly in a relation to ourselves. From that realization arises the effort, seldom rigorously sustained, it is true, but always possibly so, to exercise over objectification a critical control, precisely in the effort and hope of isolating the comparative contributions of physical nature, biological nature, culture, and wishful thinking in the constitution of experience and of the objective world.¹⁰ Thus it is from within an objective world, an *Umwelt*, that science as a distinctive type of inquiry perforce takes rise, always along with and in risk of subordination to those more typically zoösemiotic investigations of a practical nature which serve the needs of survival in the provision of nourishment and offspring.

In the beginning science appeared to be simply an inquiry into things — into the elements of the surrounding physical environment which are what they are prior to and independently of our inquiry into them. But this was a kind of presemiotic notion of science, which failed to distinguish adequately between objects and things by confusing things with objects, whereas in principle objects are not reducible to things even in those cases where objects and things coincide in sensation and, to a more limited extent, in perception, and, least of all as a matter of principle, in understanding. For whatever is objective consists as such on the basis and (especially) at the terminus of a relation to a cognitive organism as habitually or actually exercising cognition. This is typically not the case with whatever exists physically as such, including the subjective phenomena of psychology which serve to found the objective relations of apprehension and affection (those “passions of the soul”¹¹ which the later Latins classed as *signa formalia*): these so-called

unmasked in the work of the Sebeoks (esp. Sebeok 1979a; Sebeok and Rosenthal 1981; Umiker-Sebeok and Sebeok 1979–1982).

¹⁰ To keep the fact that, as Baer so well put it (1977), “things are stories” from getting wholly out of hand.

¹¹ See Gannon 1991: 32–33.

formalia) objektiliste suhete tekitajatena: need nn psühholoogilised nähtused, mis isegi, kui nende eksisteerimiseks peaks vajalik olema tunnetuse tegelik kasutamine, ei vaja eksisteerimiseks siiski, et neid objektistataks.

Objektiline kui selline näib seega ainulaadse ja taandamatu kategooriana kogemuses, millesse kõik nähtused kuuluvad, olgu nad siis looduslikud või kultuurilised või ükskõik millise nende segu nähtused. Objektiline on kõik see, mis eksisteerib mingil moel kogetu või teatuna, sõltumatult sellest, milline teine eksistents antud objektilisel elemendil võib või ei või olla väljaspool kogemust, milles ta objektiliselt eksisteerib. Objektid ei ole kunagi kõigepealt asjad. Kõigepealt on nad suhete lõikumised, mil puudub sellistena (st objektistatuna) eksistents väljaspool suhete võrgustikku, mis neid toetavad ja mis moodustavad kogemuse kui sellise tema taandamatuses, kui selle allikas, mida Toews¹² on nimetanud "tähenduse autonoomia".

Loomulikult, nagu tähendus isegi, on see autonoomia pigem suhteline kui absoluutne, mis üsna sõna-sõnalt tähendab seda, et ta moodustub suhete võrgustikust, mis nähtamatult toetavad objektide maailma kui sellist nende tunnetatud olemises.¹³ Selleks, et toetada objekte misiganes muus olemuses, mis neil väljaspool ja üle — või siis all ja alamal — nende eksisteerimist objektidena ka olla ei võiks, on vaja edasisi suhetevõrgustikke, mis võivad, kuid ei pruugi objektistatuks saada või objektilisusse sisse ja sealt välja lülituda.¹⁴ Kuid avastus, et suhe on kogemuse moodustamisel ja objektide esitamisel sisu suhtes ülem, ei saavuta kusagil mujal sellist temaatilist selgust, nagu ta saavutab semiootikas. See selgus on lihtsalt märgi rolli tunnustamise tulemus — märk on eelduseks kogemuse omaette eksisteerimisele ja ükskõik millist sorti objektide esitamisele, nii nagu neid igal üksikul juhul toetab märkide triaadiline toime, mis punub suhetevõrgustiku, millest kogemus ja objektilisus justnimelt tegelikult koosnevad.

¹² Toews 1987.

¹³ Siinkohal tuleb meenutada Hjeltslevi teedrajavat tööd selles osas, mida on tsiteeritud ülalpool pkt 5, mrk 25 ja mis jääb semiootika jaoks alustpanevas. Vaata arutlust "Objektiline ehitus" (*Objective Constitution*), Deely 1994a: 216–222.

¹⁴ Sest ajalugu unustab samavõrd, kui ta mäletab, ja mõnda asja tuleb õppida enam kui üks kord.

psychological phenomena, even when they may require an actual exercise of cognition in order to exist, yet do not presuppose being themselves *objectified* in order to exist.

The objective as such thus appears as a unique and irreducible category within experience to which all phenomena, whether natural or cultural or whatever admixture, belong. The objective is whatever exists as experienced or known in any way, regardless of what further existence a given objective element may or may not have outside of or apart from the experience in which it exists objectively. Objects are never first of all things. They are first of all intersections of relations which have no existence as such (i.e., as objectified) apart from the network of relations which sustain them and which constitute experience as such in its irreducibility as the source of what Toews (1987) has called “the autonomy of meaning”.

Of course, this autonomy, like meaning itself, is relative rather than absolute, in the quite literal sense of consisting in a network of relations which invisibly sustain the world of objects as such in their cognized being.¹² Further networks of relations, which may or may not become objectified, or may pass in and out of objectification,¹³ are likewise needed to sustain whatever else of being objects may have over and above — or under and below — their existence as objects. But the discovery of the priority of relation over substance in the constitution of experience and in the presentation of objects nowhere achieves a thematic clarity equal to that which it receives in semiotics. This clarity obtains simply as a consequence of the appreciation of the role of the sign as presupposed to the existence of experience in its own right and to the presentation of objects of whatever kind as sustained in every case by the triadic action of signs which weaves the web of relationships in which experience and objectivity properly and precisely consist.

E. OBJECTS PRESUPPOSING SIGNS

Once it is realized that signs constitute the objective world, and that this world is initially a zoösemiotic sphere of experience created by mind for the convenience and well-being of the biological lifeform of which it is a

¹² The pioneering work on this point of Hjelmslev (1961: 22–23), cited in note 25 above, remains fundamental for semiotics and needs to be recalled here. See the discussion of “Objective Constitution” in Deely 1994a: 216–222.

¹³ For history forgets as well as remembers, and some things have more than once to be learned.

E. MÄRKE EELDAVAD OBJEKTID

Kuid kord mõistetakse, et märgid moodustavad objektilise maailma ja et see maailm on algupäralt zoosemiootiline kogemuste sfäär, mille mõistus on loonud selle bioloogilise eluvormi mugavuseks ja healuks, mille avaldus mõistus ise on, siis on tee teadusele lahti arenemaks liigiomase ainulaadse uurimisvormina, nimelt selliste uuringutena, mis püüavad hinnata erinevaid aluseid — füüsiline loodus, bioloogiline loodus, psühholoogilised nähtused, kultuurilooming —, millele erinevad objektilisust moodustavad suhted tuginevad. Kuid teadusliku ettevõtmise jaoks, mis taipab, et oma loomuselt on ta vaid üks inimsemioosi modaalsus,¹⁵ on põhitähtis edasine mõistmine — ja just siin tuleb mängu semiootika —, et objektide maailm on kõigepealt ja kõige lõpuks märkide võrgustik.

Seda suhetest koosnevat võrgustikku kui sellist ei saa palja silmaga näha, sõrmedega kompida ega keelega mekkida. Tal pole lõhna, ei mingit "meelelist omadust", mille kaudu talle võiks taju või miks ka mitte tunnetuse abil ligi pääseda. Mida saab tunda ja tunnetada on suhestatud objektid, objektilisuse mallid, mis sisaldavad meelelisi elemente, kuid suhted ise, mille kaudu ja tänu millele need mallid eksisteerivad ning on objektilisena antud, põikavad igasuguse otsese haaramise eest kõrvale. Neid saab otseselt mõista, vastandina sellele, mis moodustab üksiku tajutava objekti, samamoodi nagu subjektidevaheline vastandub subjektilisele. Kuid see pole mitte tunnetuse akt kui selline, vaid mõistuslik tõlgendus, mis läheb minuga suhestatud meelelisest kaugemale küsimiseni, mida see meeleline eeldab, et olla see, mis ta kogemuses ja kogemuse objektide moodustamisel on.

Inimsemioosi all peame me silmas justnimelt semioosi, mis läheb tunnetusest kaugemale.¹⁶ Vähe on seda, mis tema puhul on kindel. Märksa enam kui tunnetus, mis vähemasti on taju kaudu ilmingimata seotud millegi külge tema füüsilises ümbruses, on mõistuslik mõtlemine avatud võimalusele võtta tema enese loodud objektilisi nähtusi ekslikult nende objektiliste nähtuste pähe, mis paljastavad füüsilist maailma, nii nagu see ilma meieta eksisteeriks. Religiooni ajalugu on nende pettekujutluste võib-olla kõige selgem tunnistaja, ehkki kaugeltki mitte ainuke.

Mis meid huvitab, ei ole siiski mitte võimalus eksida või isegi selle tõenäosus igal konkreetsel juhul, vaid selle võimalikkuse põhjuse avastamine, milleks on märgi sõltumatus sellest, mis on aluseks tema

¹⁵ See, mida varem nimetati "teadusfilosoofiaks".

¹⁶ Vaata laiendatud selgitusi Deely 1993a, 1994 ja 1995a.

manifestation, the way is open for science to develop as a species-specifically unique type of inquiry, namely, that inquiry which seeks to evaluate the various bases — physical nature, biological nature, psychological phenomena, cultural creations — upon which the various relations constituting objectivity rest. But essential to the enterprise of science not mistaking its own nature as a modality of anthroposemiosis¹⁴ is the further realization — and this is precisely where semiotics comes in — that the world of objects is first and last a network of signs.

The network as such, consisting of relations, cannot be seen with the eye, felt with the fingers, or tasted with the tongue. It has no odor, no “sense quality” by which it might be accessed directly in sensation or, for that matter, in perception. What can be sensed and perceived are related objects, patterns of objectivity as containing sensory elements; but the relations themselves through and by which these patterns exist and are given objectively elude any direct grasp. They can be directly understood, by contrast with what constitutes a sensible individual object, as the intersubjective vs. the subjective. But this is not an action of perception as such but of intellectual interpretation which goes beyond the sensory relative to me to the question of what the sensory presupposes in order to be what it is in experience and in the constitution of the objects of experience.

A semiosis that goes beyond perception is precisely what we mean by anthroposemiosis.¹⁵ It has few guarantees. Even more than perception, which, through sensation, is at least always necessarily tied to something of the physical ambience, intellection is open to the possibility of mistaking objectivities of its own creation for objectivities which reveal the physical world as it would exist without us. The history of religions is perhaps the clearest, but by no means the only, witness to such deceptions.

What is of interest to us, however, is not the possibility of error or even its likelihood in any given case, but the discovery of the reason for its possibility, which is the indifference of the sign-vehicle to the foundation of its relation to an object signified as existing also in nature or only in thought.

We see then that the traditional general division of science into “natural” and “social” or “human” (*Naturwissenschaft* vs. *Geisteswissenschaft*), as well as the specific divisions within one or the other of these classes, already presupposes a recognition of a difference within the objective world between aspects of experience which have an internal physical coherence apart from the world of social and cultural relations

¹⁴ Erstwhile called “philosophy of science”.

¹⁵ See the extended expositions in Deely 1993a, 1994, and 1995a.

suhtele tähistatava objektiga kui sellisega, mis eksisteerib kas ainult mõttes või ka looduses.

Me näeme seega, et valitsev traditsiooniline teaduse jaotus "loodus-" ja "sotsiaal-" ehk "humanitaarteadusteks" (*Naturwissenschaften* vs *Geisteswissenschaften*) ja samuti iga üksik jaotus kummagi klassi sees, eeldab juba erinevuse tunnustamist objektilises maailmas kogemuse selliste aspektide vahel, millel on maailma sotsiaalsetest ja kultuurilistest suhetest eraldiseisev sisemine füüsiline terviklikkus, ja selliste kogemuse aspektide vahel, mille kogu terviklikkus on sotsiaalse vastastoime ja mõistuse tahtmiste töö. Selle tunnustamine tähendab sisuliselt laiendada kogemust erinevusest selliste märkide vahel, mille objektilises esituses avaldub alus oletamaks, et neil on juured füüsilises keskkonnas viimase sõltumatuses meie huvidest ja muredest (nagu näiteks suits põlemise märgina), ja selliste märkide vahel, mille objektilises eristuses avaldub alus oletamaks, et neil pigem ei ole juuri füüsilises keskkonnas muidu, kui meie huvide ja murede vahenduse kaudu (nagu näiteks lipp mingi teatud riigi märgina). See, mis teadusele alguse paneb, ei ole mitte märkide kasutamine, vaid võime *taibata erinevust* märkide ja tähistatavate objektide vahel.

Seega eeldab kogemus igal tasandil märkide olemasolu, kuid ta ei pea sellest eeldusest teadlik olema. Teadus ei eelda mitte ainult seda, et märgid on olemas, vaid ka seda, et me teame, et nad *on olemas* ja et nad on midagi muud kui objektid. Edasine mõistmine, et märgid ei ole oma erinevuses objektidest viimaste alaliik, vaid on see, mida iga kogemuse objekt eeldab, ei ole mitte eelarvamus, vaid on teaduse saavutus, see saavutus, millest saab alguse keskseks uurimisteenaks muutunud semiootilise teadvuse juurutamine. Selline sissejuhatus paneb uue alguse tervele inimteadmisele ja ka teadusele inimteadmise osana, kuna ta paljastab palju algsema olukorra kui igasugune pingutatud vastandus "reaal-teaduste" ja "humanitaarteaduste" vahel, kui võrd märgitoime ja märkide roll kogemuses ja looduses on see, mis osutub kogu teadmise ehitisele lõplikuks aluseks ja mõõduks selle ehitise kõigis osades, kuna nemad määravad kogemuse struktuuri.

Põhiline tõde siin, millele ma üritasin osutada ka viiendas peatükis ülalpool, on see, et semiootika kuulub meie teadmise ja kogemuse mõistmise aluste uuendamise juurde nende koguulatuses ja seetõttu ka seda mõistmist kultuuriliselt levitavate erialaliste pealisstruktuuride (st praeguseks juurdunud traditsiooniliste erialade) muutumise juurde.¹⁷

¹⁷ Semiootika kuulub ka iga praegu juurdunud eriala uuendamise juurde, ütleme näiteks humanitaarteadustes, sealhulgas loogikas endas (Deely 1990,

and aspects of experience whose entire coherence is the work of social interaction and the intentions of mind. Such a recognition is an extension of the experience of the contrast between signs which exhibit in their objective representation grounds for holding that they have roots in the physical environment in its aspect of indifference to our interests and concerns (such as smoke taken as a sign of burning), and signs which exhibit in their objective representation grounds for holding rather that they have no roots in the physical environment except through the medium of our interests and concerns (such as a flag taken as a sign of a certain country). It is not the use of signs that gives rise to science, but the capacity for *grasping the difference* between signs and objects signified.

Thus experience at any level presupposes that there be signs, but need not know this presupposition; science presupposes not only that there be signs but that we know that there *are* signs and that they are different from objects. The further realization that in their difference from objects signs are not some subclass of objects but that which every object of experience presupposes is not a presupposition but an achievement of science, that achievement with which the inauguration of a thematically semiotic consciousness begins. Such an inauguration is a new beginning for the whole of human knowledge, as well as of science as a part of human knowledge; for it uncovers a situation more fundamental than any attempted opposition between the “sciences” and the “humanities”, inasmuch as the role and action of signs within experience and nature is what turns out to be, as providing the structure of experience, the final foundation and measure for the whole edifice of knowledge in whatever of its parts.

The main point here, which I tried to make also in Chapter 5 above, is that semiotics pertains to a renewal of the foundations of our understanding of knowledge and experience across the board, and hence to a transformation of the disciplinary superstructures culturally distributing that understanding (the traditional disciplines as currently founded).¹⁶ It is a question of new foundations for the “sciences” in the ancient sense of the whole panoply of disciplinarily diversified human knowledge — be the object of the diversity “human”, “natural”, or “social” (in the current description). To repeat again the point of Chapter 5, semiotics is a perspective concerned with the matrix of all the disciplines, precisely as they are offsprings within experience of anthroposemiosis.

To see “imperialism” here is a complete misunderstanding, especially since it is more a question of *recovering from* the imperialism of positivism

¹⁶ Semiotics also pertains to the renewal of any single currently established discipline within, say, the humanities including logic itself (Deely 1990, 1992), but only by way of achieving a proper understanding of semiosis itself in some particular.

Küsimus on "teaduse" uutes alustes sõna "teadus" iideses tähenduses: kogu erialaselt mitmekesisistatud inimteadmise amplituud — olgu selle mitmekesisuse objektiks "inimene", "looduslik" või "sotsiaalne" (kehtivas kõnepruugis). Korrates veelkord viiendas peatükis tõdetut — semiootika on lähenemine, mis on seotud kõikide erialade arenguvalemiga, kuivõrd need teadused võrsuvad inimsemiootilisest kogemusest.

Näha siin "imperialismi" on täielik vääritimõistmine, eriti kuna küsimus on pigem positivismi imperialismist *paranemises*, mis pidas usaldusväärseks ainult loodusteadusi ja seda lähtudes oma objektide semiootilise ehituse põhimõttelisest vääritimõistmisest. Küsimus on semiootika alljaotuste mõistmises inimsemioosi raames sellena, mis nad on oma suhtes tervikusse. Seega on semiootika teaduste seas, nii nagu need traditsiooniliselt enne semiootilise lähenemise kaasagset juurutamist kujunenud on, ainulaadne, kuna ta on teadus, mis tegeleb kõikide teaduste arenguvalemiga ja paljastab, kui keskne on ajalugu mõistmise ürituse jaoks kogu ta tervikus.¹⁸ Ajaloo kesksus mõistmise jaoks avaldub kultuurikoodide kaudu, mis üksinda hoiavad väljaspool individuaalset arusaamist alal *commensit*¹⁹ ehk ühist mentaalsust, mis määrab keele (nagu näiteks inglise või prantsuse keele), eriala (nagu füüsika või kirjanduskriitika), subkultuuri (nagu näiteks homoseksuaalid või äärmuslased), rahva (nagu näiteks iisraellased või prantslased) ja kõige lõpuks ka tsivilisatsiooni enda kõigis selle ajaloolisest läbi imbutud tõlgenduste vastandlikes harudes, mis annavad keelevõimeliste liigikaaslaste igapäevakogemusele struktuuri.

F. KOKKUVÕTE

Semiootika on lõpuks midagi enam kui lihtsalt uus algus teaduste jaoks. Võib öelda, et süstemaatilise semiootilise teadvuse esmakordne jaluleseadmine inimkultuuris märgib uut filosoofilise ajaloo epohhi, mis lahutab klassikalise modernismi tema eelsemiootiliste paradigmadega sellest, mis tuleb hiljem — ja mis algab praegu. Mõnetiseks õuduseks neile, kes arvasid, et nad võtsid "postmodernismi" mõiste edukalt omaks lihtsalt irratsionaalsete impulsside mängu tulemusena, nagu ma 1984.

1992), kuid ainult siis, kui need saavutavad korraliku arusaamise semioosis endast mõnes tema aspektis.

¹⁸ Teedrajavat tööd traditsioonilise ajalooteaduse ümber kujundamisel semiootilise lähenemise seisukohast on tehtud väljaannetes Williams 1982–1988; Williams, Pencak 1991; Pencak 1993.

¹⁹ Peirce 1906: 196–197.

which accorded credence only to the natural sciences, and this on the basis of a fundamental misunderstanding of the semiotic constitution of their objects. It is a question of seeing the subsets of semiosis within anthroposemiosis for what they are in relation to the whole. Among the sciences as they have been traditionally constituted prior to the contemporary establishment of the semiotic point of view, semiotics is thus unique in being a study concerned with the matrix of all the sciences, and in revealing the centrality of history to the enterprise of understanding in its totality.¹⁷ This centrality of history is revealed through the codes of culture that alone sustain, as a relational network beyond the individual insight, the *commens* or shared mentality¹⁸ that defines a language (such as English or French), a discipline (such as physics or literary criticism), a subculture (such as Gays or Fundamentalists), a nation (such as Israel or France), and, ultimately, civilization itself in all its conflicting strands of historically embedded interpretations giving structure to the everyday experience of the conspecifics capable of language.

F. CONCLUSION

Semiotics is, in the end, something more than a new beginning merely for the sciences. The establishment within human culture for the first time of a systematically semiotic consciousness can be said to mark a new epoch of philosophical history generally, an epoch which separates classical modernity with its presemiotic epistemological paradigms from what is to come after — beginning now. Somewhat to the horror of those who thought they had successfully co-opted the notion of “postmodernity” for a sheer play of irrational impulses, as I discovered in 1984,¹⁹ it remains that semiotics constitutes the transdisciplinary framework which makes the idea of a post-modern development intelligible, in just the way that modern thought provided the framework which made the idea of a post-mediaeval and post-renaissance development intelligible. In addition, the development within semiotics of the foundational doctrine of signs²⁰ al-

¹⁷ The pioneering work on reshaping the traditional discipline of history from a semiotic point of view has been done by Williams 1982–1988, Williams and Pencak 1991, and Pencak 1993.

¹⁸ Peirce 1906: 196–197.

¹⁹ Deely 1984, fully amplified in 1994a.

²⁰ A notion in contrast to “theory” and “science” alike, as Sebeok first noted (1976: ix) and I have myself more fully spelled out (Deely 1982c, 1986b). The fundamental doctrine, or possibility for such as a unified development, was outlined, it should be mentioned, first by John Poinsett (1632), named by John Locke (1690), and undertaken full-scale only by Peirce (1867 and after) in our own day.

aastal avastasin,²⁰ jääb nii, et semiootika moodustab distsipliinideülese raamistiku, mis teeb postmodernistliku arengu idee arusaadavaks, täpselt samamoodi nagu modernistlik mõtlemine lõi raamistiku, mis tegi mõistetavaks post-keskaegse ja post-renessansliku mõtlemise. Lisaks sellele osutab kõigele aluseks oleva märgiõpetuse areng²¹ semiootika sees juba suunale, kuhu postmodernistlik areng, vastandudes ühtmoodi nii tüüpiliselt modernistliku mõtlemise idealismile kui ka tüüpiliselt eelmodernistliku mõtlemise realismile, lubab jõuda oma küpsel ja selgelt äratuntaval kujul.

Uus algus teadustele, mille semiootika võimalikuks teeb, on ka uue peatüki algus ideede ajaloos.

²⁰ Deely 1984, lõpuni arendatud 1994a.

²¹ Märgiõpetus on mõiste, mis vastandub ühtmoodi nii "teooriale" kui "teadusele", nagu esimesena märkis Sebeok (1976: ix) ja nagu ma ise olen täielikumalt välja arendanud (Deely 1982c, 1986b). Tuleb märkida, et see alustpaneel õpetus ehk taolise ühtsustava arengu võimalus visandati esmakordselt John Poinsoot' poolt (1632), sai oma nime John Locke'ilt (1690) ja võeti esmakordselt täiemahuliselt ette alles Peirce'i poolt meie oma päevil (1867 ja järgnevad).

ready points out the direction — by way of contrast alike to the idealism of typically modern thought and to the realism of typically pre-modern thought — in which this post-modern development promises to reach its mature and fully recognizable form.

The new beginning for the sciences that semiotics enables is also the opening of a new chapter in the history of ideas.

VÄLISE MAAILMA POOL-EKSITUS

A. EI SEE EGA TEINE

Räägitakse lugu sellest, kuidas professor Sebeok oli kord ühes auväärsete kõnelejade paneelis, kellele heideti kuulajate poolt väljakutse näidata ära põhjus, miks semiootika põhilised ideed, nagu näiteks omailm, ei ole lihtsalt üks uus idealistliku solpismi versioon. Kõik kõnelejad vastasid ükshaaval küsimusele, igaüks neist alustades protsestiga (mis ületas kaugeltki eelneva kõneleja oma), mille sõnum oli: “Muidugi ei ole ma mingi solpist”. Lõpuks oli käes Tomi kord. Ta kehtas õlgu ja ütles lihtsalt: “Mina olen solpist”. See oli üks neid viljakaid hetki, milletaolisi Tom lõi nii palju — nagu näiteks tookord Torontos, kus ta mainis oma põhijutu sees möödaminnes: “Kõik mõtlevad keelest kommunikatsiooni kaudu. Kuid keelel pole kommunikatsiooniga mingit pistmist.” Küsimuste voorus provotseeris kõige esimene küsimus teda selles osas. “Te ütlesite, et keelel pole kommunikatsiooniga mingit pistmist,” meenutas talle kuulaja. “Miks te seda ütlesite?” “Sest et tal pole,” vastas Tom teravalt¹ ja läks edasi, pöördudes järgmise küsija poole.

B. POSTMODERNISMI MUNA

Oli haarav neis kalkuleeritud retoorilistes häbematustes “märgata vihjet *in nuce*, varitemas”, kui laenata Tomi enese kirjeldust esimese kõnealust tüüpi sündmuse kohta.² Kuid veelgi haaravam oli järgnevat kuude ja aastate jooksul jälgida nende vihjete arenemist täiemahulisteks teoreetilisteks seisukohtadeks, mis hõljusid kui vesiroosid detailidemere pinnal.

Sest Tom Sebeok oli detailidemees. Ehkki ta ei rüütanud end kunagi filosoofirüüsse, osutub sedamööda, kuidas kahekümne esimene sajand

¹ Hiljem (1995: 70) ütles ta kokkuvõtva maksiimi vormis, justnagu ravitseja või suguharu vanem: “Seisa vastu kiusatusele paisata segi kolm ühildamatut semioosilist praktikat ja nende vastavaid nimetusi: *kommunikatsiooni, keelt ja kõnet*.”

² Sebeok 2000: 143. Ta viitas 1969. aastal peetud suulisele ettekandele (Langer 1971), kus ta nägi vilksatust oma hilisemast eristusest keele kui inimesele liigiomase modelleeriva süsteemi komponendi ja selle kohandamise vahel keelelise kommunikatsiooni loomiseks.

Chapter 9

THE QUASI-ERROR OF THE EXTERNAL WORLD

A. BETWIXT AND BETWEEN

There is a story according to which Professor Sebeok was on a panel of distinguished speakers who received from the audience a challenge to show cause why the basic ideas of semiotics, such as that of *Umwelt*, were not simply one more version of solipsistic idealism. Each of the speakers in turn addressed the matter, each beginning with a protestation (outdoing in earnestness the previous speaker) to the effect that, "Of course, I am not a solipsist". Finally, Tom's turn arrived. He shrugged, and said simply: "I'm a solipsist". It was one of those seminal moments, of which Tom created so many, like the time in Toronto where he mentioned in passing in his main remarks that "Everyone thinks of language in terms of communication. But language has nothing to do with communication." In the question period, the very first question challenged him on the point. "You said that language has nothing to do with communication", the audience member reminded him. "Why did you say that?" "Because it doesn't", Tom answered pointedly,¹ and proceeded to call on the next questioner.

B. THE EGG OF POSTMODERNITY

It was fascinating, to borrow Tom's own description of a former instance of the type of event in question,² "to note a clue *in nuce*, lurking" in these calculated rhetorical outrages; but even more fascinating was it to watch these clues unfold into full-blown theoretical insights over the following months and years, floating like water lilies on seas of detail.

¹ Later (1995: 70) he would say, in the form of a summary maxim, as from a medicine man to the tribal elders, "Resist the temptation to jumble three incommensurate semiotic practices and their corresponding appellations: *communication, language, and speech.*"

² Sebeok 2000: 143. He was referring to the 1969 oral presentation of Langer 1971, in which he saw a glimmer of his later distinction between language as component of the species-specifically human modeling system and its exaptation to create linguistic communication.

edeneb, üha raskemaks, kui mitte ilmavõimatuks, filosoofiaprofessorite ja — õpilaste seas tema nime mitte teada. Võib-olla mitte ühelgi teisel kahekümnenda sajandi inimesel, välja arvatud ehk Peirce ise (ehkki üsna erineval ja vähem kollegiaalsel moel!), ei ole olnud nii kujundavat mõju selle, mida tuleks minu arvates kutsuda positiivses mõttes “postmodernistlikuks ajastuks”, intellektuaalsele kultuurile ja kliimale.

Sest “postmodernismil” on filosoofiale rakendatuna hoopis teistsugune tähendus, kui seni on üldiselt oletatud. Näiteks Karol Wojtyła on hiljuti märkinud,³ et mõistet “postmodernism”, nii nagu ta kahekümnenda sajandi lõpupoole kanda hakkas kinnitama, kasutati algselt viitega esteetika-, sotsiaal- ja tehnoloogilistele nähtustele. Seejärel kanti mõiste üle filosoofia valdkonda, kuid on jäänud seal mõnevõrra segaseks, peamiselt kuna “praeguseks puudub veel üksmeel erinevate ajalooliste perioodide piiritlemise tundlikus küsimuses”. Hoolimata mõnedest huvitavatest vastuväidetest,⁴ on lõppude lõpuks võimatu vältida seda, et “postmodernistlik” tõrjub välja “modernistliku”.

Noh, võtan kokku julguse öelda, et “erinevate ajalooliste perioodide piiritlemise tundliku küsimusega” on viimasel ajal kõvasti tegeletud. Modernsus tähendab filosoofias seda perioodi, mis sai alguse Descartes'i *Meditatsioonidega* ja mis oma peavoolu arengus hakkas eeldama, et ainult mõistuse enda toimimise tulemid on meie kogemuse otsesteks objektideks teadvuse poole peal.⁵ Locke jagas seda eeldust Descartes'iga ning Kant ei astunud selle vastu, ehkki ta tõi teadvuse mõistesse sisse suhtelise

³ Wojtyła 1998: ¶91: “A quibusdam subtilioribus auctoribus aetas nostra uti tempus « post-modernum » est designata. Vocabulum istud, saepius quidem adhibitum de rebus inter se dissidentibus, indicat emergentem quandam elementorum novorum summam quae sua amplitudine et efficacitate graves manentesque perficere potuerunt mutationes. Ita verbum idem primum omnium adhibitum est de notionibus ordinis aesthetici et socialis et technologicici. In provinciam deinde philosophiae est translatum, at certa semper ambiguitate signatum, tum quia iudicium de iis quae uti « post-moderna » appellantur nunc affirmans nunc negans esse potest, tum quia nulla est consensio in perdifficili quaestione de variarum aetatum historicarum terminis. Verumtamen unum illud extra omnem dubitationem invenitur: rationes et cogitationes quae ad spatium post-modernum referunt congruam ponderationem.”

⁴ Lyotard 1984: 79: “Teos saab muutuda modernistlikuks ainult siis, kui ta on kõigepealt postmodernistlik. Niimoodi käsitletud postmodernism pole mitte modernism, mis on otsa saamas, vaid on modernism tärkavas seisundis — ja see seisund on jääv.” Küll on tore mõista, et modernism on lõppude lõpuks igavene seisund.

⁵ Vt Deely 2001, ptk 11–14.

Now Tom Sebeok was a man of details. Even though he never assumed for himself the mantle of philosopher, as the twenty-first century advances, it will prove difficult, if not impossible, for professors and students of philosophy to maintain ignorance of his name. Mayhap no single man of the twentieth century, save perhaps Peirce himself (though in quite a different and less collegial fashion!), had as shaping an influence on the intellectual culture and climate of what is destined, in my opinion, to be called with a positive sense the “postmodern era”.

For “postmodern” has a very different meaning as it bears on philosophy than has heretofore generally been suspected. For example, Karol Wojtyla recently³ noted that the term “postmodernity” as it began to find currency in the late twentieth century was first used with reference to aesthetic, social and technological phenomena. The term was then transposed into the philosophical field, but has remained somewhat ambiguous,” mainly because “there is as yet no consensus on the delicate question of the demarcation of the different historical periods.” Interesting pretensions to the contrary notwithstanding,⁴ in the end, the consequence that “postmodern” supersedes “modern” is unavoidable.

Well, “the delicate question of the demarcation of the different historical periods”, I make bold to say, has been recently addressed at length. Modernity, in philosophy, means that period, beginning with the *Meditations* of Descartes, which came to assume in its mainstream development that the products of the mind’s own workings provide alone the direct objects of experience on the side of consciousness.⁵ Locke shared this supposition with Descartes, and Kant did not challenge it,

³ Wojtyla 1998: 91: “A quibusdam subtilioribus auctoribus aetas nostra uti tempus . post-modernum . est designata. Vocabulum istud, saepius quidem adhibitum de rebus inter se dissidentibus, indicat emergentem quandam elementorum novorum summam quae sua amplitudine et efficacitate graves manentesque perficere potuerunt mutationes. Ita verbum idem primum omnium adhibitum est de notionibus ordinis aesthetici et socialis et technologicici. In provinciam deinde philosophiae est translatum, at certa semper ambiguitate signatum, tum quia iudicium de iis quae uti . post-moderna . appellantur nunc affirmans nunc negans esse potest, tum quia nulla est consensio in perdifficili quaestione de variarum aetatum historicarum terminis. Verumtamen unum illud extra omnem dubitationem invenitur: rationes et cogitationes quae ad spatium post-modernum referuntur congruam merentur ponderationem.”

⁴ Lyotard 1984: 79: “A work can become modern only if it is first postmodern. Postmodernism thus understood is not modernism at its end but in the nascent state, and this state is constant.” How nice to realize that modernity, after all, is an eternal condition.

⁵ See Deely 2001: Chapters 11–14.

struktuuri, mis kaugendas teda oluliselt tema modernistlikest eelkäijatest, seljatamata siiski idealismi alustõde: mõistus teab seda, mille ta ise teeb.

Vaevalt on praegusel ajaloohetkel ruumi kahtlustele selles osas, et inimteadvus struktureerib inimeste kogemust objektidest ja võib-olla isegi et meie poolt kogetu põhikontuurid on enam meie mõtlemise ja sotsiokultuuriliste tavade produkt, kui et nad tulenevad mingist sisendist "loodusest", mida peetakse toimivaks nii meie kogemuse sees, kui väljaspool seda ja sellest kogemusest sõltumatult. "Reaalsus" on tänapäevase ränduri jaoks vähem avastamate maade ja merede küsimus kui küsimus õigetest isikutunnistustest ja läbirääkimistest ametnikega erinevate piiride tolli- ja reisipunktides. Veelgi enam, need piirid ise sõltuvad mitmesugustest traditsioonidest, nii et rahvuste piirid tänapäeval pole need, mis nad olid tuhat aastat tagasi ega ka need, mis nad tuhande aasta pärast on. Isegi rooma katoliku paavst, juba mitmeid sajandeid üleimkonnalise spirituaalse reaalsuse ikoon, valitakse "kardinalide" seas hääletuse teel. Sellegipoolest ei kahtle mitte keegi, et kardinalid on täielikult inimtraditsiooni looming Kiriku sees, objektiliste reaalsustena mitte sugugi erinevad valijatest valijameeste kogus Ameerika Ühendriikides või kunagistest valijatest ammuses "Pühas Rooma Impeeriumis".

Seega on inimkogemuse objektiline maailm parimal juhul segu loodusest ja kultuurist, kuid see on segu, milles domineerivad vormimallid tulevad rohkem kultuurist kui loodusest. Need kultuurist tulevad vormimallid seisavad selle taga, kuidas otseselt kogetavaid objekte meile esitatakse. Antiigi või keskaja inimestele ei olnud olukord selles suhtes sugugi teistsugune, kuid nemad ei olnud sellele tõe le veel ärganud. Kes on meie sugulased? See sõltub sellest, milline sugulussüsteem valitseb kultuuris, kus me üle oleme kasvanud. Milline on meie usk? Ehkki üksikud erandid on võimalikud, sõltub vastus ka siin peamiselt ajaloolistest tingimustest, milles me oleme sündinud ja kasvanud.

Kui modernismiajastu inimesed sellest teadlikuks said, oli see heaks põhjuseks näha kogetud objektides mõistuse enese toimimise loomingut. Isegi teadust saab sellele taandada: niisugune oli Kanti eksperiment, mille ta võttis ette Hume'i diskursuse tõukel, mis ei jätnud kogemusse midagi muud, kui vaid harjumuslikud assotsiatsioonid objektide vahel. Kui kõik mõtted peegeldavad vaid pelku harjumusi ja kõiki objekte ei ole võimalik teada muidu või millegi enamana kui paljaste enese-esitustena, siis ükskõik milliseid kahtlusi meil ka "tavamõistuse" seisukohalt ei oleks, et on olemas ka meist sõltumatu maailm, on skeptitsism igasuguse teadmise ülilm garanteeritud tõde. Kantile oli see vastuvõtmatu. Ta võis alla neelata kõik muu, mida ta modernismi peavoolu eelkäijad talle õpetasid, kuid mitte skeptitsismi. Ta mõistis, et nende viga oli teadmise taandamises

even though he introduced into the notion of consciousness a structure of relationality which considerably distanced him from his modern forebears, but nonetheless without overturning the essential tenet of idealism: what the mind knows the mind makes.

Now there is hardly room for doubt at this juncture of history that human consciousness structures human experience of objects, and perhaps even that the main contours of what we experience is a product more of our thinking and socio-cultural conventions than of any input from a "nature" recognized as such that is operative within our experience as well as prior to, and independently of, that experience. "Reality" for the traveler today, is less a matter of undiscovered lands and seas than a matter of correct papers of identification and negotiation of officials at travel and custom points along the various frontiers. These boundaries, moreover, themselves depend upon diverse traditions, so that the boundaries of nations today are not those of a thousand years ago, nor of a thousand years hence. Even the Pope of Roman Catholicism, an icon of a spiritual reality transcending humanity, for many centuries now, is chosen by election among "Cardinals". Yet no one doubts that cardinals are wholly a creation of human tradition within that Church, no different as objective realities than the Electors in the Electoral College of the United States, or the former Electors of the erstwhile "Holy Roman Empire".

So the objective world of human experience is at best a mixture of nature and culture, but a mixture in which the predominant formal patterns come more from culture than from nature. These formal patterns from culture underlie the presentation to us of objects directly experienced. The situation in this regard in fact was no different for the ancients or medievals; but they had not awakened to the fact. Who are our relatives? It depends on what kinship system is regnant in the culture in which we are raised. What is our religion? Allowing for individual exceptions, again the answer depends mainly on the historical circumstances into which we are born and raised.

The moderns, awakening to all this, had good reason to see in the objects experienced creations of the mind's own workings. Even science might be reduced to the same: such was the Kantian experiment, undertaken from the impetus of Hume's discourses maintaining nothing more to experience than customary associations among objects. If all thoughts reflect mere habits, and all objects cannot be known to be anything other or more than mental self-representations, whatever suspicions we may have on "common sense" grounds that there is a world independent of us, skepticism is the final warrant of all knowledge. That, to Kant, was unacceptable. He could swallow everything else his modern mainstream

subjektilisusele — see tähendab, nende viga oli selles, et nad samastasid kujutlusi indiviidi peas otsese kogemuse objektidega. Nad ei suutnud taibata, et teadmise ehitus on oma põhiolemuselt suhteline ja et suhted on subjektist väljaspool ja temast üle. Seega põhjustavad üksikisiku kujutlused “tunnetuslikud suhted objektidega või panevad neile aluse”. Kuid objektid on need, millel suhted lõpevad, mitte need, millel suhted põhinevad või kust nad alguse saavad. Ja viis, kuidas neid suhteid objektidele kaju andmisel luuakse, tuleneb inimõistusse *a priori* sisseehitatud mallidest, mitte lihtsalt harjumuslikest assotsiatsioonidest.

Kui nüüd asi puutub spetsiifilise teadusliku teadmise objektidesse, siis Kantist lähtudes on meil tegemist universaalsuse ja paratamatu vajadusega, mis tuleneb mõistusest endast, mitte mingist harjumuslikust mallist ega tavapärasest üldistusest. Ehkki väline maailm tema tõelises olemuses jääb tundmatuks, teame me siiski, *et ta seal on*, ning see, kuidas me temast mõistuslikult mõtleme, ei ole ei kapriisne ega kultuurist sõltuv, vaid universaalne ja paratamatult vajalik, kõigi inimeste jaoks ühesugune. Ehkki me teame ainult seda, mida meie esitused meile teada annavad, ja ehkki esitused on läbinisti meie mõistuse enda töö, ei muudeta neid objektideks mitte assotsiatsioonide kaudu, vaid *a priori*, sõltumatult tavade kapriisidest ja individuaalsest kogemusest, ning nende tunnetatav sisu ei ole mitte subjektiline, vaid objektiline, st ta antakse meile nende suhete lõpp-punktis, millele meie esitused pelgalt aluse panevad. Inimkogemuse teaduslik sisu on modernismi filosoofi Kanti järgi — kuid, issand hoidku, vastupidiselt teadlaste eneste hingestatud veendumusele⁶ — põhimõtteliselt sama kõikide jaoks, kuna sellesse haaratud tajumehhanism, mis loob esitused, ja tunnetusmehhanism, mis korrastab neist esitustest tulenevad suhted, on kõigis ühesugused: samad põhjused viivad alati samade tagajärgedeni. Selline oli Kanti versioon keskaegsest ütlusest “*agens facit simile sibi*”.

Kant arvas, et selle lihtsa võttega on ta teadmise objektiivsuse paika pannud ja skeptitsismi ohutusse kaugusse kihutanud. Skandaalne asjaolu, et me ei ole võimelised inimõistuse välise maailma olemasolu tõestama, kõrvaldati tõestusega, et tõepoolest on olemas tundmatu ala, kuhu teadmine ei küüni, ja justnimelt see ala on väline maailm, millest me täie kindlusega teame, et ta on olemas, stimuleerides meie esitusi (tajuintuitsiooni kaudu), kuid mida ennast ei ole võimalik teada (mõistete kaudu, mis paljastavad teadmist ainult suhtes tajuintuitsioonide esitustega, kuid mille tulemuseks on veel üks teadmatute maailm, *noumena*, kui me

⁶ Meil tuleb veel võimalus seda küsimust edasi arendada.

forebears taught him, but not skepticism. Their mistake, he saw, was in reducing knowledge to subjectivity — that is to say, their mistake was in identifying ideas in the individual mind with the objects of direct experience. They have failed to grasp that knowledge is essentially relational in structure, and that relations are over and above the subject. So, ideas in the individual give rise to or “found” cognitive relations to objects. But the *objects* are that at which the relations terminate, not that upon which the relations are founded and whence they provenate. And the manner in which these relations are generated in giving form to objects is according to a pattern in-built, a-priori to, the human mind, not a mere matter of habits of association.

Now, when it comes to the objects of specifically scientific knowledge, according to Kant, we are dealing with a universality and necessity which comes from the mind itself, not some mere habit pattern and customary generalization. Even though the external world remains unknowable in its proper being, still we know *that* it is there; and our manner of thinking it intellectually is not capricious or culturally relative but universal and necessary, the same for all humans. Even though we know only what our representations give us to know, and the representations are wholly of our mind’s own making, still they are made into objects not by association but a-priori, independently of the vagaries of custom and individual experience; and their cognized content is not subjective but objective, that is to say, given at the terminus of relations which our representations only found. The scientific core of human experience, contrary to the animating conviction of scientists themselves, mind you,⁶ but according to the modern philosopher Kant, is prospectively the same for all because the sensory mechanism generating the representations involved in it and the conceptual mechanism organizing relations arising from these representations is the same in all: similar causes result always in similar effects. Such was Kant’s version of the medieval adage, *agens facit simile sibi*.

By this simple expedient Kant thought to have settled the objectivity of knowledge and put skepticism at bay. The scandal of not being able to prove that there is a world external to the human mind had been removed by the proof that indeed there is an unknowable realm to which knowledge cannot extend, and this realm is precisely the external world, known of a certainty to exist as stimulating our representations (in sense intuition) and unknowable in itself (through concepts, which yield knowledge only in correlation with the representations of sensory intuitions but

⁶ We will have further occasion to expand on this point.

üritime neid laiendada kaugemale selle piirest, mida tajuintuitsioonides esitatakse).

Hilisemad variatsioonid sel kantiaanlikul teemal keskenduvad Husserli jälgedes nähtustele meie kogemuses objektidest. Teised omakorda keskenduvad Frege, Russelli ja Wittgensteini jälgedes keelele endale, milles inimlikke esitusi põhiliselt süstematiseeritakse. Russell rõhutas õigupoolest suhete rolli keeles ja (seeläbi) teadmises. Kuid Kant oli seda juba teinud ja Russell pihits lõpuks, et ka tema oli võimetu solipsismi ületama:⁷

Mu enese veendumus on, et eristus selle vahel, mis on mentaalne ja mis on füüsiline, ei peitu kumbagi nende sisemises loomuses, vaid viisis, kuidas me neist teada saame. [...] Mina käsitleksin kõiki sündmusi kui füüsilisi, kuid ma käsitleksin *ainult* füüsilistena vaid selliseid sündmusi, mida keegi ei tea muidu, kui oletuse kaudu.

Teiste mõistustega oleme me seotud täpselt samal moel, kui me oleme ühenduses igasuguse teise meievälise reaalsusega: oletuse kaudu. Otseselt kogeme me ainult seda, mis on meis endis. Selline oli modernism, kui välja ilmus Sebeok. Selline oli modernism, kui ta sellest lahkus:

C. MUNAST KOORUB TIBU

See sasipundar, see "välise reaalsuse" Gordoni sõlm, millega modernism filosoofe halvas, oli justnimelt see, mille Sebeok lahti sõlmis. Dilemmaga silmitsi seistes leidis ta tee sellest välja:⁸

Mida peaks sellest kõigest arvama? Mulle tundub, et vähemalt meie, zoosemiootika kontekstis töötajaile, on ainult üks tee sellest võpsikust välja ja see on: jääda jäägitult truuks Jakob von Uexküllli laiahaardelisele arusaamisele märkidest.

Loomulikult on see, millest Sebeok siin räägib, ei midagi vähemat kui *Umweltstheorie*, mille jaoks pole olemas midagi kesksemat kui Sebeoki enese eristus keele vahel selle algtähdenduses (see aspekt inimese modelleerivas süsteemis ehk siseilmas, mis ei ole bioloogiliselt determineeritud ja on sellisena meile liigiomane) ja keele kommunikatsiooniks kohandamise vahel (viimane viib keelelise kommunikatsiooni kui inimesele

⁷ Russell 1959: 254.

⁸ Sebeok 2001: 78 ja 193 mrk 6.

result in yet another realm of unknowables, the noumena, if we try to extend them beyond the boundary of what is represented in intuitions of sense).

Later variants on this Kantian theme would concentrate on the phenomena in our experience of objects, after Husserl. Yet others would concentrate on the language itself in which human representations are mainly systematized, after Frege, Russell, and Wittgenstein. Russell, indeed, emphasized the role of relations in language and (hence) in knowledge. But Kant had already done this; and Russell confessed in the end that he, too, was unable to transcend solipsism.⁷

My own belief is that the distinction between what is mental and what is physical does not lie in any intrinsic character of either, but in the way in which we acquire knowledge of them. [...] I should regard all events as physical, but I should regard as *only* physical those which no one knows except by inference.

We are linked to other minds in exactly the same manner by which we are linked to any reality external to ourselves: by inference. Directly we experience only what is in ourselves. Such was modernity when Sebeok came along. Such was modernity when he left it:

C. THE EGG HATCHES

This conundrum, this Gordian knot of “external reality”, with which modernity had paralyzed the philosophers was precisely what Sebeok unraveled. Faced with the dilemma, he found the way out.⁸

What is one to make of all this? It seems to me that, at the very least for us, workers in a zoosemiotic context, there is only one way to get through this thicket, and that is to adhere strictly to Jakob von Uexküll’s comprehensive theses about signs.

Of course, Sebeok is speaking here about *Umweltstheorie*, nothing less, to which nothing is more central than Sebeok’s own distinction between language in the root sense (that aspect of the human modeling system or *Innenwelt* that is underdetermined biologically and as such species-specific to us) and the exaptation of language to communicate (resulting

⁷ Russell 1959: 254.

⁸ Sebeok 2001: 78, and 193n6.

liigiomase vahendini). Igat sorti kultuuriliste relativistide ja üldse modernistide viga oli Sebeoki seisukohast keele kohtlemine kõikehaarava autonoomse süsteemina, selle asemel, et mõista tema zoosemiootilist konteksti.⁹ Selles kontekstis paistab "inimese ainulaadsus" välja ainult seni, kuni ta sõltub ja tugineb nendele tähistamise ühisjoontele, mis määravad ja moodustavad laiema elusolendite valdkonna, millesse inimolendid on kindla peale sisse haaratud ja kus nad on mässitud tuhandetesse miljonitesse suhteniitidesse, mille mõningase teadliku hõlmamiseni inimese mõistmine ise lõpuks viima peab. Teisisõnu, Sebeoki lõplik panus modernismi sees oli mõistmine, et on olemas ka tee modernismist välja: Märkide Tee.

Taolises asetuses ei huvitanud see küsimus teda kunagi, kuid maksab tema tööde järgedes küsida: milline peaks postmodernism olema? See saab olla ainult taoline maailmavaade, mis on kuidagi suutnud uuesti jalule seada meievälise kui millegi, mida tema tõelises olemuses on võimalik teada saada, heitmata kõrvale või eitamata modernistlikku arusaama, et paljugi kui mitte kõik sellest, mida me otseselt teame, taandub meie enese tavadele ja konventsioonidele, millele vastavalt objekte struktureeritakse ja oletusi tehakse. Nüüd Sebeok võis tõepoolest olla läbinisti modernistlik. Kuid ta tegi enam kui keegi teine, kindlustamaks, et modernistlik ajastu oleks läbi, vähemalt vaimukultuuris ja filosoofias, mille viljelejaks ta end kunagi ei pidanud. Sebeok muutus enese kiuste läbinisti postmodernistlikuks.

Ma ütlen "enese kiuste", kuna ma tean, et tal oli väga heal põhjusel teatud vastumeelsus määratluse "postmodernistlik" suhtes. Suurem osa Sebeoki professionaalsest elust oli pühendatud selle asja paljastamisele ja ületamisele, mis sai tuntuks nime all "*pars pro toto* pettekujutus",¹⁰ mille kohaselt märgiõpetus leiab enesele adekvaatse aluse keelelises, et mitte öelda verbaalses paradigmas. Selline oli siinsele lugejaskonnale hästi tuntud väide, millega tuli välja Saussure'i ettepanek semioloogia kohta. Vastupidiselt sellele propageeris Sebeok algusest peale, et märgiõpetuse juured peavad olema otse märgitoime, märkide toimimise erilise viisi uurimises, millise viisi jaoks ta võttis Peirce'ilt üle nime "semioos". Kuid kui märgiõpetus puudutab ennekõike toimet, milles avaldub märkide eriomane loomus, siis on selle õpetuse arendamise jaoks õige pakkumine mitte "semioloogia", vaid "semiootika" mõiste, mis väljendab mitte keelega seotud idealistlikku paradigmat, vaid viitab märgitoimele, mis on

⁹ Deely 1980.

¹⁰ "Pars Pro Toto", eessõna väljaandele Deely *et al.* 1986: viii-xvii; ka Deely 1986.

in linguistic communication as, again, a species-specifically human *moyen*). The mistake of the cultural relativists of whatever stripe, and of the moderns in general, from Sebeok's point of view, was to treat of language as an autonomous system all-encompassing, instead of to realize its zoösemiotic context.⁹ In this context "the uniqueness of man" stands out only insofar as it is sustained by and depends upon commonalities of signifying that define and constitute the larger realm of living things within which human beings are perforce incorporated and bound up by a thousand million lines of relationships which the very understanding of human life must ultimately bring to some conscious incorporation. In other words, Sebeok's final contribution, from within modernity, was to realize that there was a way beyond modernity, the Way of Signs.

The question in this form never interested him, but in the wake of his work it is worth asking: what would postmodernity have to be? It could only be a view of the world which somehow managed to restore what is external to ourselves as knowable in its own or proper being without letting go of or denying the modern realization that much if not most of what we directly know reduces to our own customs and conventions according to which objects are structured and inferences made. Now Sebeok may indeed have been thoroughly modern. But no one did more than he to ensure that the modern era, at least in intellectual culture and in the philosophy of which he never claimed to assume the mantle, was over. Sebeok became, in spite of himself, postmodern to the core.

I say "in spite of himself", for I know he had an aversion to the designation "postmodern", for a very good reason. The greater part of Sebeok's professional life had been devoted to exposing and overcoming what has come to be known as the "*pars pro toto* fallacy",¹⁰ according to which the doctrine of sign finds its adequate foundation on a linguistic, not to say verbal, paradigm. Such was the thesis, well known to this audience, of Saussure's proposal for "semiology". By contrast, Sebeok promoted from the first that the doctrine of signs must be rooted directly in a study of the action of signs, the distinctive manner in which signs work, for which action he accepted from Peirce the name "semiosis". But if the doctrine of signs concerns first of all the action relative of the distinctive being of signs, then the proper proposal for its development is not the term "semiology" but rather the term "semiotics", which expresses the ideal of a paradigm not language-bound but refers to the action of signs as larger than, surrounding, and indeed presupposed to the action of

⁹ Deely 1980.

¹⁰ "Pars Pro Toto", Preface to Deely, Williams, and Kruse 1986: viii-xvii; also in Deely 1986.

laiem kui verbaalne märgitoime, ümbritseb seda ja on õigupoolest selle eelduseks. Nagu Sebeok juba varakult ütles:¹¹ “Semioos on nii looduse kui kultuuri läbiv fakt”. Ta arvas alati, et semioloogia on semiootika raames seaduslik koht, see on laiema ettevõtmise keelekeskne osa, nagu ta seda sõnastas, kuid ei saa olla kogutervik.¹²

Võib näha, et Sebeok asetab semiootilise ettevõtmise algusest peale väljapoole modernismi filosoofilisi piire, ilma et ta oleks sellest taolises sõnastuses mõelnud. Tema ettevõtmine oli filosoofilisest vaatepunktist algusest peale postmodernistlik, ükskõik kui aegamööda see teadmine ka päevavalgele ei oleks tulnud. Kaks asja olid tema vastu ja tegid tema jaoks raskeks (ja meie jaoks tema ümber) seda tunnistada. Esimene neist oli see, et oma ameti tõttu (mis osutus tema suureks eeliseks) ei olnud ta filosoofiast teinud oma tugevat külge. Modernismi kui filosoofilise eponiimi piir ei olnud selleks ajaks, kui Sebeok Märkide Teele astuma asutas, veel selgelt maha tõmmatud, ehkki Sebeoki enese tööd lingvistika, antropoloogia ja folkloristika ning hiljem ka semiootika vallas tõukasid vaimukultuuri tolle piiri olemasolust teadlikuksaamise suunas. Teine ja palju otsesem põhjus oli see, et laiema semiootika mõjuringi sees oli massikultuuri teadvuses mõiste “postmodernistlik” ümber koondunud grupp mõtlejaid, kes olid õrnalt semioloogilised, kuid kindlasti keelekesksed, eesotsas Jacques Derridaga. Peale selle, et nad toetusid “armetult moel *pars pro toto* pettekujutlusele”, oli selle grupi üldine vaimne suunitlus Sebeoki intellektuaalsele tundlikkusele (et asja mitte liiga peeneks ajada) vastuvõetamatu. Vaadates seda arengut semiootika sees ja massikultuuris üldisemalt, usaldas Sebeok kord mulle, et ta pidas nimetust ‘postmodernistlik’ “nii lootusetuks, et seda oleks parem mitte kasutada”.¹³

Sellegipoolest on sel terminil oma loogika. Kuna see, mida iga kogetav objekt (“reaalselt eksisteeriv”, nagu näiteks päike, või “reaalselt mitte-eksisteeriv”, nagu Salemi nõiad) eeldab, on märgitoime, ei lähe tee modernistliku solipsismi pimikust välja mitte läbi tagasimineku antiigi või keskaegse lihtsa realismi juurde, vaid läbi edasiliikumise heasse uude ilma. Parema puudumisel saab see uus ilm olema *postmodernistlik*. Sebeoki vastuseis neile, keda kahekümnenda sajandi lõpu massivaimukultuuris juba “postmodernisti” nimetusega seostati, oli vastuseis nende

¹¹ Sebeok 1977: 183.

¹² Vt näiteks “Introduction” väljaandele Sebeok 2001, eriti xix-xxiii. Sebeoki ärritas alati, et Greimas, kes oli keelekesksus ise, kui kunagi üldse keegi keelekeskne on olnud, omistas oma pretensioonikalt nimetatud Pariisi koolkonnale määratluse “semiootika”, mitte märksa kohasema nimetuse “semioloogia” koolkond.

¹³ Vestlus umbes 1984. aastal.

signs as verbal. "Semiosis", Sebeok said early on,¹¹ "is a pervasive fact of nature as well as of culture." Semiology he always saw as having a legitimate place within semiotics, the glottocentric part of the larger enterprise, as he put it, but impossible to be the whole.¹²

You can see that Sebeok from the first, without at all thinking of the matter in these terms, set the semiotic enterprise beyond the philosophical boundaries of modernity. His was a postmodern enterprise, from the philosophical point of view, right from the start, however gradually has this fact come into the light. Two things conspired to make it difficult for him (as for us around him) to recognize this. The first was that, by his own profession (what turned out to be to his great advantage), he had not made his *forté* philosophy. The boundary of modernity as a philosophical epoch had not yet been clearly drawn in the days when Sebeok set out along the Way of Signs, even though Sebeok's own works within linguistics, anthropology, and folklore, as well as later in semiotics, were pushing intellectual culture in the direction of a becoming conscious of just that boundary. The second, much more immediate reason was that, within the larger orbit of semiotics, a group of thinkers vaguely semiological, certainly glottocentric, with Jacques Derrida at their center, had clustered in the consciousness of popular culture around the label "postmodern". The general intellectual thrust of this group, besides being "abjectly based on the *pars pro toto* fallacy", was, to Sebeok's intellectual sensibilities (not to put too fine a face on it), abhorrent. Viewing this development within semiotics and popular culture more generally, Sebeok once confided to me that he deemed the appellation 'postmodern' as "so hopeless as better never to be used."¹³

Yet the term has a logic of its own. Since that which every object as experienced ("real" as the sun or "unreal" as the witches of Salem) presupposes is the action of signs, the way out of the closet of modernity's solipsism is not by going back to a simple ancient or medieval realism but rather by going forward into a brave new world. *Faute de mieux* the new world will be *postmodern*. Sebeok's objection to those already identified with the label "postmodern" in end-of-the-twentieth-century popular intellectual culture was their abject manipulation of the glottocentric model, their wholesale debasement of the possibilities proper to semio-

¹¹ Sebeok 1977: 183.

¹² E.g., see the "Introduction" to Sebeok 2001: esp. xix–xxiii. It was always an irritant to Sebeok that Greimas, a glottocentrician if ever there was one, claimed for his portentously-named "Paris School" the designation "semiotics" rather than the far more apt title of a school of "semiology".

¹³ Conversation c.1984.

armetule pusimisele keelekeskse mudeliga, nende massiline taandareng võimalustest, mis on omased semioloogiale kui normaalsele osale laiema märgiõpetuse raames. Loomulikult ei tulnud Sebeokile pähegi, et see olukord ei olnud mingiski filosoofilises mõttes "postmodernistlik". Filosoofilises mõttes oli see olukord *ultramodernistlik*, viies lihtsalt äärmuseni modernistliku väite, et mõistus teab ainult seda, mille ta ise teeb. Need "eksklikult postmodernistlikuks nimetatud" ei olnud üldsegi postmodernistlikud: nad olid see äärmuseni viidud filosoofiline modernism, mida Kant oli püüdnud tõkestada ja mis uputab teaduse enda vääramatult nutika solipsistliku realismi lingvistilisse sasipuntrasse.

Kui modernistlik filosoofia sõltub epistemoloogilisest paradigmat, mis ei tunne teed väljapoole teadvuse esituslikku sisu, samas kui semiootika jaoks ei ole epistemoloogia midagi enam kui ta "vahepealne sihtmärk",¹⁴ siis on selle põhjuseks see, et märgitoime leiab justnimelt selle tee väljapoole teadvuse esituslikku sisu.¹⁵ See sisu ei koosne eneseesitustest (objektidest), vaid ta on justnimelt märgid (teiseesitused),¹⁶ mille juured on kultuuri ja looduse vahelist eristust ületavate suhete olemuses ja mis seega ei saa kuuluda kummalegi poole seda piiri, olgu siis reaalselt või kujuteldavat. Semiootika "põhitegevus" à la modernism võib ju olla "lõputu rida omavahel kooskõlas olevaid illusioone", teatas Sebeok Ameerika Semiootika Seltsile oma pöördumises seltsi esimehena 1984. aastal,¹⁷ kuid "tema peamine missioon" on "olla vahendajaks reaalsuse ja illusiooni vahel." Oma hiljutises uurimuses Sebeoki teostest (millele Sebeok peaaegu et oma õnnistuse andis) tabavad Petrilli ja Ponzio¹⁸ täpselt ära postmodernistliku loomuse, mis on märkide teel Sebeoki moodi käsitletuna: "ei ole mingit kahtlust, et sisemine inimeste maailm võib suure pingutuse ja tõsise uurimistööga jõuda arusaamisele mitteinimlikest maailmadest ja oma seosest nendega."

¹⁴ Sebeok 1991b: 2.

¹⁵ 'Renvoi', nagu sai juba varem märgitud: Deely 1993 ja 2001a: 721–722, Jakobson 1974 järgi.

¹⁶ See on äärmiselt oluline asjaolu: vrd Poinso 16321: 117/12–17.

¹⁷ Sebeok 1984a: 77–78.

¹⁸ Petrilli, Ponzio 2001: 20.

logy as a normal part within the larger doctrine of signs. It did not occur naturally to Sebeok that this situation was not by any means “post-modern” in any philosophical sense. In a philosophical sense, the situation in question was rather *ultramodern*, the simple carrying to the extreme of the modern proposition that the mind knows only what the mind makes. The “postmoderns falsely so called” were not postmodern at all: they were philosophical modernity extended to the extreme that Kant had essayed to forestall: swamping science itself in a linguistic tangle of terminally clever solipsistic relativism.

If modern philosophy depends upon an epistemological paradigm which knows no path beyond the representative contents of consciousness, while epistemology constitutes for semiotics no more than its “midmost target”,¹⁴ the reason is that study of the action of signs finds precisely a path beyond the representative contents of consciousness.¹⁵ These contents are not self-representations (objects) but, precisely, themselves signs (other-representations)¹⁶ rooted in the being of relations which transcend the division between nature and culture and so cannot be confined to either side of any such divide, real or imagined. The “central preoccupation” of semiotics may be, à la modernity, “an illimitable array of concordant illusions”, Sebeok reported to the Semiotic Society of America in his Presidential Address of 1984,¹⁷ but “its main mission” is “to mediate between reality and illusion.” Petrilli and Ponzio, in their recent study of Sebeok’s work¹⁸ (which had something of his endorsement) capture the postmodern essence of the way of signs as Sebeok envisioned it exactly: “there is no doubt that the inner human world, with great effort and serious study, may reach an understanding of non-human worlds and of its connection with them.”

D. SKIRMISHES ON THE BOUNDARY

When the postmoderns falsely so called entered the fray from the fringes of semiology, just when semiotics was promising to come into its own, Sebeok could not but be dismayed. For Sebeok, insofar as he was modern, belonged to the scientific, not the philosophical, side of modernity. So it

¹⁴ Sebeok 1991b: 2.

¹⁵ “Renvoi”, as has been said: Deely 1993 and 2001a: 721–22, after Jakobson 1974.

¹⁶ The point is fundamental: cf. Poincaré 1901: 117/12–17.

¹⁷ Sebeok 1984a: 77–78.

¹⁸ Petrilli and Ponzio 2001: 20.

D. NÄGELUSED PIIRIL

Kui ekslikult nõnda nimetatud postmodernistid tormasid semioloogia metsatukkadest välja lahingusse just siis, kui semiootika oli välja tulemas oma võitlusse, ei saanud Sebeok olla muud kui nõrдинud. Sest Sebeok kuulus sel määral, kui ta modernistlik oli, modernismi teaduslikku, mitte filosoofilisse poolde. Niisiis tuleb ka märkida, et nii nagu ülalpool sai möödaminnes mainitud,¹⁹ muutus modernistlik vaimukultuur avatult ja jäägitult idealistlikuks ainult selle filosoofilise poole peal ja seda isegi iseenese kiuste. Sest ei Galileo ega Descartes ei üritanud välist maailma küsitavaks, ammugi siis teadmatuks teha. Need olid pigem tagajärjed, mis modernistlikust lähtepunktist vältimatult välja hargnesid. Selle lähtepunkti võtsid täiel rinnal omaks vaid filosoofid, see tähendab, nad võtsid omaks eeldused, et me ei tea midagi otse, vaid teame ainult esitusi, mille mõistus on kujundanud otseselt teadmata stiimulite ajal. Realistlik vaim ei kadunud kunagi täielikult, ei massikultuuris, kus ta säilis "terve mõistuse" jäänukina, ega teaduslikes ettevõtmistes, kus modernism oli üritanud tsönoskoopilist teadmist asendada täiesti ideoskoopilise moodustisega ("Valgustuse" projekt), vaid selleks, et õnnetult teada saada, et lõppude lõpuks on tsönoskoopial teadmise vallas oma taandamatu koht, kõrvuti ideoskoopiaga ja mõnel moel sellele isegi loomulikult eelnesed.²⁰ Modernistlik teadus sai alguse mitte eemale tõugates, vaid kandes edasi antiik- ja keskaegset huvi just nende struktuuride ja modaalsuste paljastamise vastu teadmises, mis on omased *ens reale*'le, asjade iseeneses maailmale.²¹ Galileo sotsiaalsed probleemid ei kerkinud esile sellest, et ta käis välja hüpoteesi selle kohta, mis võiks olla, vaid sellest, et ta püstitas hüpoteesi sellest, *kuidas asjad on*, veendumuse ja hoiakuga, et sellist asja on võimalik teada, isegi kui selleks oleks vaja uusi instrumente ja teistsuguseid vahendeid, kui need, mille keskaegsed "loodusfilosoofid" ja varamodernistlikud usuautoriteetid olid välja arendanud või mis neile kätte saadavad olid.

Seega oli modernismil, mille areenile Sebeok astus ja mille kõrge vaimse kultuuri üks üllamaid päriajaid ta oli, skisofreeniline, et mitte öelda psühhootiline pool, mille mõistmiseks, nagu ma olen osutanud,²² võiksimme me kasulikult kohandada dr. Jekylli ja hr Hyde'i lugu. Meie kõigi õnneks oli Sebeok läbinisti teadusliku iseloomuga mees ja ehkki ta tundis austust filosoofia ja selle keerdsõlmede suhtes ja ehkki teadused,

¹⁹ Vt ülalpool lk 4, mrk 6.

²⁰ Vt Deely 2001: ptk 11, eriti lk 489–492.

²¹ Tahaksin juhtida lugeja tähelepanu märkustele, mis ma sellel teemal olen teinud ühel paljudest Sebeoki korraldatud konverentsidest: Deely 1984: 265–66.

²² Deely 2001: ptk 13.

needs also to be noted, as mentioned above in passing,¹⁹ that modern intellectual culture became frankly and unreservedly idealistic only on its philosophical side, and this even in spite of itself. Neither Galileo nor Descartes set out to make the external world problematic, still less unknowable. These were rather the consequences ineluctably radiating from the modern starting point which only the philosophers wholeheartedly embraced, to wit, the premiss that we directly know nothing but representations fashioned by the mind under the provocation of stimuli directly unknown. A realistic spirit never wholly died, neither within the popular culture as a residual “common sense”, nor within the scientific enterprise with which modernity thought to replace coenosopic knowledge with a wholly ideoscopic edifice (the “Enlightenment” project), even if only to learn ruefully that, after all, coenoscopy has its irreducible place in the realm of knowledge alongside and in some ways naturally prior to ideoscopy.²⁰ Modern science took its origin not from a repudiation of but in continuity with the ancient and medieval concern with exposing in knowledge the very structures and modalities proper to *ens reale*, the order of things-in-themselves.²¹ Galileo’s social problems arose not from proposing hypotheses about what might be but from proposing a hypothesis about *the way things are*, in the spirit and with the conviction that such was knowable, even if it required new instruments and different means than were developed by or available to the medieval “natural philosophers” and early modern religious authorities.

So the modernity upon the scene of which Sebeok entered and of which he was one of the most noble heirs of its high intellectual culture had a schizophrenic, not to say psychotic, side, for the purpose of understanding which I have proposed we might usefully exapt the story of Dr. Jekyll and Mr. Hyde.²² Fortunately for all of us, Sebeok was a man of thoroughly scientific temper, and while he had respect for philosophy and its conundrums, and even while the sciences in which he immersed himself concerned objects which could be in nowise reduced to the *ens reale* at the heart of the original enterprises of philosophy and science alike, neither was he about to be taken in by a central thesis that served to define little more than philosophy’s distinctively modern mainstream. He was never one for abjectly mistaking some part for the whole, or for

¹⁹ See p. 4 above at n. 6.

²⁰ See Deely 2001: Chapter 11, esp. pp. 489–492.

²¹ I would direct the reader’s attention to remarks I made on this subject at one of the many conferences organized by Sebeok: Deely 1984: 265–66.

²² Deely 2001: Chapter 13.

millesse ta süvenes, puudutasid objekte, mida ei saa kuidagi taandada *ens reale*'dele nii filosoofia kui teaduse algsete ettevõtmiste südames, ei hakanud teda lummama ka keskne postulaat, mis oli määratluseks ei millelegi enamale kui filosoofia spetsiifiliselt modernistlikule peavoolule. Ta ei olnud kunagi üks neist, kes võtaksid armetult mingi osa terviku pähe või austaksid nende väiteid, kes varjatult seda tegid, nagu näiteks ultramodernistid ehk "ekslikult nõnda nimetatud postmodernistid".

"Meie, zoosemiootika kontekstis töötajate jaoks, on ainult üks tee sellest võpsikust välja".²³ Realismist ei piisa. Asjade Teed on järele katsutud ja leitud puudulik olevat, mis sest et mitte nii puudulik nagu seda osutus olevat Kujutluste Tee. Sest märkide teed mööda käies saame me aru, et realism — või "skolastiline realism" nagu rõhutas Peirce ("või midagi sellesarnast"²⁴) — kuulub siiski selle ettevõtmise südamesse, olgugi et ta on puudulik. Ainuke tee realismi juurde selle sõna kõige minimalistlikumas tähenduses (see tähendab "skolastilise realismi" tähenduses", nagu Peirce selle õigesti nimetas), käib läbi selle, et kogemuses tagatakse eristus mitte ainult märkide ja objektide (esimesed on viimase võimalikkuse eelduseks), vaid ka objektide ja asjade vahel. Siin viitab "asjad" teatud dimensioonile objektilise maailma kogemuses, mis mitte ainult ei ole taandatav meie kogemusele temast, vaid mida on ka võimalik objektilisuses sellisena teada, eritledes igal üksikul juhul, mis märgib kogetavate objektide olemuses erinevust *ens reale* ja *ens rationise* vahel. Sel moel (ja sel põhjusel)²⁵ on "minimaalne, kuid piisav distinktiivtunnuste moodul +, - või null, mida on mitmel moel paljundatud arenenud zoosemiootilistes süsteemides" (mis jäävad looduses siiski täiel määral tunnetuslikeks), "väga erinev ülikeerulistest kosmilistest mudelitest, mille Newton ja Einstein kumbki omal ajal inimkonnale andsid."

Ning ainuke tee eristusele asjade vahel, mida kogetakse objektidena nende suhte kaudu meisse, ja asjade vahel, mida mõistetakse kas tegelikult või potentsiaalselt kui asju iseeneses enne taolist tunnetuslikku suhet või sõltumata sellest, käib modelleeriva süsteemi kaudu, mis on võimeline pakkuma antud kogemuse objekti raames välja erinevuse objekti nende aspektide vahel, mis on omistatud kogemuse raames, ja nende aspektide vahel, mida saab konkreetsest kogemusest väljaspool talle omistada. Sebeoki jõulises kõnepruugis sõltub eristus objektide ja

²³ Sebeok 2001: 78 ja 193 mrk 6.

²⁴ Peirce 1905: CP 5.423. *Skolastilise realismi* all peab Peirce silmas üldiselt sellist realismi, mis on piisavalt tugev ja selge, et olla ühildamatu ükskõik millise nominalismi variandiga, mis eitavad, et suhted võivad mõnikord oma tõelises olemuses esineda piiratud mõistuse toimimisest sõltumatute suhetena.

²⁵ Sebeok 1995: 68.

respecting the claims of those who transparently did so, such as the ultramoderns, “the postmoderns falsely so called”.

“For us, workers in a zoosemiotic context, there is only one way to get through this thicket.”²³ Realism is not enough. The Way of Things has been tried and found wanting, even if not so completely so as the Way of Ideas proved wanting. For along the way of signs, we find that realism, “scholastic realism”, as Peirce insisted (“or a close approximation to that”²⁴), if insufficient, yet pertains to the essence of the enterprise. The only way to realism in the minimalist sense required (the sense of “scholastic realism”, that is, as Peirce correctly termed it) is by a warranting within experience of a distinction not only between signs and objects (the former as presupposed to the latter’s possibility), but further between objects and things. Here “things” refers to a dimension within the experience of the objective world which not merely does not reduce to our experience of it but is further knowable as such within objectivity through the discrimination in particular cases of what marks the difference between *ens reale* and *ens rationis* in the being of objects experienced. In this way (and for this reason),²⁵ the “minimal but sufficient module of distinctive features of +, -, or 0, variously multiplied in advanced zoosemiotic systems” which yet remain wholly perceptual in nature, “is a far cry from the exceedingly complex cosmic models Newton or Einstein in due course bestowed upon humanity.”

And the only way to a difference between things experienced as objects through their relation to us and things understood, actually or prospectively, as things in themselves prior to or independent of any such cognitive relation is through a modeling system capable of proposing within a given object of experience a difference between aspects of the object given in experience and those same aspects giveable apart from the particular experience. In Sebeok’s trenchant terms, the distinction between objects and things depends upon a modeling system, an *Innenwelt*, which has among its biologically determined components a component which is biologically underdetermined, the component Sebeok labels “language”. Thanks to language we can model the difference between “appearances” in the objective sense and “reality” in the scholastic sense,

²³ Sebeok 2001: 78, and 193n6.

²⁴ Peirce 1905: CP 5.423. By *scholastic realism* Peirce intends in general a sense of realism sufficiently strong and clear as to prove incompatible with all variants of Nominalism as the denial of relations sometimes obtaining in their proper being as relations independently of the workings of finite mind.

²⁵ Sebeok 1995: 68.

asjade vahel modelleerivast süsteemist, siseilmast, mille bioloogiliselt determineeritud komponentide seas on ka üks bioloogiliselt determineerimata komponent, mida Sebeok nimetab “keeleks”. Tänu keelele saame me modelleerida erinevust objektilises mõttes “näivuste” ja skolastilises mõttes “reaalsuse” vahel ning pakkuda välja eksperimente selle mudeli testimiseks, mis viib lõpuks selle mudeli laiendamise, täiustamise või hülgamiseni, sõltuvalt konkreetse juhtumi eripärast.

Selleks et mõistus saaks kontaktis olla reaalsusega skolastilises mõttes, ei ole vaja inimese liigiomast omailma.²⁶ Sest reaalsust skolastilises mõttes ei pea ette kujutama, selleks et temaga kohtuda. Nagu me mõne hetke pärast näeme, ei ole “*kujutus*” reaalsusest ei midagi muud, kui inimesele liigiomase siseilma esituslik komponent. Kuid selle kujutluse *objektiline sisu* (mida tõepoolest ei ole sellisena isoleeritud mitte vormivalt, vaid skolastilises mõttes “materiaalselt”²⁷) on osa iga looma omailmast. Sebeok armastas selles küsimuses tsiteerida Jacobit.²⁸

Ükskõik, kuidas organism ka oma keskkonda ei uuriks, peab tema tajumus sellest ilmtingimata peegeldama nõndanimetatud “reaalsust” ja täpsemalt neid reaalsuse aspekte, mis on otseselt tema enda käitumisega seotud. Kui kujutus, mille lind saab putukatest, mida ta oma järeltulijate toitmiseks vajab, ei peegelda kasvõi mingitki reaalsuse aspekti, siis ei ole järeltulijaid enam olemas. Kui esitusel, mille ahv ehitab oksast, millele ta hüpata tahab, ei ole midagi pistmist reaalsusega, ei ole ahvi enam olemas. Ja kui see asjaolu ei kehtiks ka meie puhul, poleks meid praegu siin seda küsimust arutamas.

²⁶ See, mida Peirce nimetab “skolastiliseks realismiks”, pidades silmas selle põlvnemist *ens reale* ja *ens rationise* vahelise erinevuse ekspliitsiitset tunnistamisest keskajal, nimetan mina “räägeks realismiks”, pidades silmas seda, et keskaegne *ens reale* mõiste jätkab seda, millest Aristoteles kui skolastika vanaisa rääkis. Seega tähendab rääge realism, et olemuse universumis on mõõde, mis on inimese mõttest, uskumusest ja ihast sõltumatu, näiteks nagu siis, kui ma usun, et hing elab üle mu keha hävingu, ja ma eksin ning siis, kui kaob mu keha, kaob ka mu hing — või vastupidi, kui ma usun, et minu keha surm on ka mu mõistuse või hinge lõpp, ja ma eksin ning kui mu keha laguneb, elab mu hing edasi ja mina pean sellest vastavad järeldused tegema. Või, kui anda ajaloolisem näide, kui Aristotelese ajast vähemalt kuni Kopernikuse ajani välja kinnitasid kõik kõige paremad tõendid, argumentid ja igat sorti arvamused, et Päike liigub Maa suhtes, samas kui nende igat sorti arvamustest ülimalt sõltumatu rääge reaalsus oli kogu aeg see, et Maa liikus Päikese suhtes ning et liikus ka Päike, kuid mitte Maa suhtes.

²⁷ Vrd Poinset 1632a: “Esimene sissejuhatus mõistusest sõltuvasse olemusse”, lõik 3, er 66/46–68/34, er 68/18–31.

²⁸ Jacob 1982: 56.

and propose experiments to test the model, leading to its extension, refinement, or abandonment, depending upon the particulars of the case.

An Umwelt species-specifically human is not needed in order for the mind to be in contact with reality in this scholastic sense.²⁶ For reality in the scholastic sense need not be envisioned in order to be encountered. The *idea* of reality, we will shortly see, is no less than a representative component of an Innenwelt species-specifically human. But the *objective content* of that idea (not, indeed, formally prescissed as such, but, indeed, “materially” in the scholastic sense²⁷) is part of the Umwelt of every animal. Sebeok liked to quote Jacob on the point.²⁸

No matter how an organism investigates its environment, the perception it gets must necessarily reflect so-called ‘reality’ and, more specifically, those aspects of reality which are directly related to its own behavior. If the image that a bird gets of the insects it needs to feed its progeny does not reflect at least some aspects of reality, then there are no more progeny. If the representation that a monkey builds of the branch it wants to leap to has nothing to do with reality, then there is no more monkey. And if this point did not apply to ourselves, we would not be here to discuss this point.

²⁶ What Peirce calls “scholastic realism”, in view of its medieval provenance in the explicit recognition of the contrast between *ens reale* and *ens rationis*, I call “hardcore realism”, in view of the continuity of the medieval notion of *ens reale* with the *ov* of which Aristotle spoke as scholasticism’s grandfather. Thus, hardcore realism means that there is a dimension to the universe of being which is indifferent to human thought, belief, and desire, such that, for example, if I believe that the soul survives the destruction of my body and I am wrong, when my body goes so does my soul — or, conversely, if I believe that the death of the body is also the end of my mind or soul and I am wrong, when my body disintegrates my soul lives on, and I will have to take stock accordingly. Or, to give a more historical example, from the time of Aristotle to at least that of Copernicus, all the best evidence, arguments, and opinions of every stripe held that the sun moves relative to the earth, while in hardcore reality, all along, supremely indifferent to these stripes of opinion, it was the earth that moved relative to the sun, and the sun also moved, but not relative to the earth.

²⁷ Cf. Poinset 1632a: “First Preamble on Mind-Dependent Being”, Article 3, esp. 66/46–68/34, esp. 68/18–31.

²⁸ Jacob 1982: 56.

E. REAALSUS ON SAMUTI SÕNA

Seega ei ole probleem reaalsuse *taipamise*s. Probleem on märksa sügavam ja algab kindlasti arusaamisega, millega seoses Sebeok armastas tsiteerida Niels Bohri:²⁹ ““Reaalsus” on samuti sõna — sõna, mida me peame õppima õigesti kasutama”. Sõnana aga on “reaalsusel” ka ajalugu, mis vähemalt filosoofias viib tagasi arusaamisele millestki, mis eksisteerib sõltumata sellest, kas ta on teada. Kuid loomulikult tekitab see kohe probleemi: palun esitage näide millestki mitteteadaolevast? Noh, päris võimatu see just pole. See, mis hävitab AIDSi viiruse täielikult — see on midagi, mis just praegu on teadmata. Kuid uskumus, et *on olemas* midagi, kas siis lihtsat või keerukat, mis sellele kirjeldusele vastab, on see, mis tõukab tagant teaduslikke uurimusi antud valdkonnas. Siis kui ja juhul kui see avastatakse, saab see uskumus tõestatud, kuid tol hetkel muutub see praegu “tundmatu X” ise “identifitseeritud objektiks X”. Seega võime me öelda, et *kui* see, mida usutakse, on osa rääges või skolaatilises mõttes reaalsusest, siis võib see miski liikuda teadmatuses tuntuks. Sel hetkel on ainuke erinevus väline: suhe mingisse teadjasse, mille kaudu asi, mis eksisteerib omaette, hakkab nüüd eksisteerima ka kui objekt, osa laiemast objektilisest maailmast, võib-olla ese või protsess selles.

Näeme seega täpselt, et “küsimused nagu see, kuidas mentaalsed mõisted reaalsusega seostuvad,”³⁰ on “lõppkokkuvõttes viljatud”, ja näeme ka miks. Reaalsus looma jaoks *on* lihtsalt objektiline maailm, maailm. Hiljem, kuid ainult inimloomade puhul, tekitab kogemus *edasis* arutluse, et tundub nagu objektides oleks veel midagi enamat, mingi mõõde objektilise maailma sees, mis ei taandu meie kogemusele objektidest. Kuidas seda taandamatut mõõdet globaalselt “üldiselt” nimetada — see tähendab, nimetada, ilma et me peaks (või oleks mingilgi moel suutelised!) detailselt määratlema selle konkreetset sisu (mis on veelgi raskem ülesanne)? Sellist päritolu on *kujutus* reaalsusest inimese siseilmas. See kujutus on märk, esitus millestki muust kui ta ise, millestki, mis on suuresti teadmata, kuid mis on kogemuses määratav ja määratud, midagi, mis *eristab* seda, kuidas objektid esinevad minu suhtes ja minu tajukategooriate “tuleb taga nõuda” (+), “tuleb vältida” (-) ja “ohutult ignoreeritav” (0) suhtes *sellest*, mis võib nende kohta tõeks osutada väljaspool taolist klassifikatsiooni. Seega on Sebeoki arvates asjaolu, et “me saame universumi “reaalsele” rikkusele läheneda vaid

²⁹ Väljaandest Kennedy, French 1985: 302.

³⁰ Sebeok 1992a: 143.

E. REALITY TOO IS A WORD

So a *grasp* of reality is not the issue. The issue is much deeper, and surely begins with the realization concerning which Sebeok was fond of citing Niels Bohr:²⁹ “‘Reality’ is also a word, a word which we must learn to use correctly.” Now, as a word, “reality” has a history, one which, in philosophy at least, leads to the notion of something existing regardless of its status as known. But of course this raises at once the problem: please give an example of something unknown? Well, it is not impossible. What will completely defeat the AIDS virus: that is something just now unknown. The belief that *there is* something, simple or complex, that meets this description is what drives scientific research in the area. When and if it is found the belief will be vindicated, but at that moment this currently “unknown X” will become itself an “object X identified”. So we can say that *if* something believed in is a part of reality in the hardcore or scholastic sense, then that something has the possibility of passing from unknown to known. At that moment, the only difference will be an extrinsic one: a relation to some knower whereby the thing existing in its own right comes now to exist also as an object, as part of a larger objective world, an item, mayhap, or process therein.

We see thus exactly that and why “such questions as how concepts are related to reality” are³⁰ “ultimately sterile.” Reality, for the animal, *is* simply the objective world, the Umwelt. Later on, but only for the human animal, experience will give rise to the *further* consideration that there seems to be more to objects, a dimension within the objective world, that does not reduce to our experience of objects. How to name this irreducible dimension globally, “generically” — that is to say, without having (or being by any means able!) to specify in detail its specific contents (which is a much more difficult task)? Such is the origin of the *idea* of reality within the human Innenwelt. This idea is a sign, a representation of something other than itself that is largely unknown but determinable and to be determined within experience, something that *distinguishes* the way objects exist in relation to me and my perceptual categories of the “to be sought” (+), “to be avoided” (-), and “the safely ignored” (0) *from* what might be true of them apart from such classification. Thus Sebeok sees the fact that “we can approach the [real] richness of the universe only by entertaining multiply contending, mutually complementary visions” as but the “quotidian implication” of Niels

²⁹ From Kennedy and French (eds.) 1985: 302.

³⁰ Sebeok 1992a: 143.

mitmeti võistlevaid, üksteist täiendavaid nägemusi" hellitades, vaid "tavakäibes olev tuletis" Niels Bohr'i kuulsast tõeterast, et "füüsika räägib sellest, mida me suudame looduse kohta ütelda."³¹ Minu arvates tuleneb see tavakäibes olev tuletis asjaolust, et me toimime paratamatult zoosemiootilises kontekstis, mitte kehatutes mõistustes. Bohr lihtsalt eksib,³² kui ta järeldab edasi *ilma reservatsioonideta*, et on "vale mõelda, et füüsika ülesanne on selgitada välja, kuidas loodus on" — ja Sebeok oleks pidanud esimesena sellele osutama. Vajalik reservatsioon, mis ei pruugi küll tingimata õige olla, on muidugi see, et me ei saa kunagi lõpuni teada, "kuidas loodus on" — see on aga üsna midagi muud kui üldse mitte kunagi teada saamine ja kui Sebeoki algne mõte,³³ siis kui ta Bohri avaldust kõigepealt tsiteeris.

"Reaalsus" (skolastilises ehk "räiges" mõttes) on seega objektilise eesitus, mis ületab bioloogilise pärandi, sest ta on minu kui kindlasse liiki kuuluva organismi bioloogilise tüübiga ainult kaudselt seotud. Iga loom elab liigiomases objektilises maailmas, mille määrab algusest lõpuni tema bioloogia. Selles kontekstis võib meile andestada, kui me käsitleme seda,³⁴ "mida tavaliselt nimetatakse "väliseks maailmaks"" kui "aju vormivat struktuuri (*logos*)", millele mõjuvad meelte poolt füüsilisest keskkonnast edasi antavad stiimulid, kuna see kokkumäng tekitab objektilise maailma ehk omailma, milles loom elab ja liigub ja milles asetseb ta olemus, "nende territooriumide mudelid, milles iga organism liigub ja mis on kohased tema ja ta liigi ellujäämiseks."³⁵ See käib ka inimlooma kohta, kuid objektilise maailma terviklikkus on kultuuri tasandil nii-öelda osaliselt hävinud, kuna see sisaldab üldiselt käsitletud "reaalsuse" mitmesuguseid konkretiseeringuid nagu me näeme neid erinevates abielu-, perekonna- ja usukommetes (eriti selles osas, milliste tekstide — kui üldse mingite, nagu ütlevad skeptikud — "tõelisteks autoriteks" on "Jumal ise" või "Allah" või "Jahve"), rääkimata astronoomilistest vaidlustest, mis viisid kasutu lõheni keskaegse tsönoskoopia ja modernistliku ideoskoopia vahel. Jumal ja füüsiline keskkond pole seega midagi muud kui kaks äärmuspunkti *ens reale* mütsi all, millest lähtudes inimesele liigiomane objektiline maailm end sisemiselt mitmekesistab kommunikatsiooni käigus kohandatud keele kaudu.

Teisisõnu on reaalsuse mõiste inimese liigiomane saavutus, mis põhineb inimesele liigiomasel komponendil üldises loomalikus modelleerivas

³¹ Tuginen väljaandele Pais 1991: 427.

³² Samas.

³³ Sebeok 1992: 339.

³⁴ Nagu Sebeok ise väljendus: 1992: 57.

³⁵ Sebeok 1995: 67–68, viidates väljaandele Uexküll 1920.

Bohr's celebrated adage that "physics concerns what we can say about nature".³¹ I see this quotidian implication as an upshot of the fact that we are inevitably workers in a zöosemiotic context rather than disembodied minds. Bohr³² is simply wrong, as Sebeok should have been the first to point out, to further conclude *without qualification* "to think that the task of physics is to find out how nature is" is "wrong". The qualification needed, of course, is the fallibilist one that we can never find out exhaustively "how nature is" — quite another matter than not finding out at all, and Sebeok's real point³³ in citing Bohr's statement in the first place.

"Reality" (in the scholastic, or "hardcore", sense), thus, is a representation of objectivity that transcends biological heritage, for it is only indirectly tied to my biological type as an organism within a determinate species. Every animal lives in a species-specific objective world, determined from the ground up by its biology. "What is commonly called the 'external world'," in this context, we may be forgiven for considering³⁴ as "the brain's formal structure (*logos*)" under the stimulus the senses convey from the physical surroundings, as this collusion gives rise to the objective world or *Umwelt* in which the animal lives and moves and has its being, "models of purlieus frequented by and appropriate to the survival of each organism and its species".³⁵ This is true also of the human animal, but the uniformity of the objective world is, so to say, partially ruined at the level of culture by the incorporation of diverse specifications of "reality" generically considered, as we see in the different customs of marriage, family, and religion (particularly in the matter of which texts — if any, the skeptics will say — have "God himself" or "Allah" or "Jahweh", etc., as their "true author"), not to mention the astronomical controversies which led to the bootless break between medieval coenoscropy and modern ideoscropy. God and the physical environment, thus, are but the polar extremes under the idea of *ens reale* according to which the species-specifically human objective world diversifies itself internally through language exapted in communication.

In other words, the notion of reality is a species-specifically human achievement based on the species-specifically human component of the generically animal modeling system or *Innenwelt* thanks to which, as

³¹ According to Pais 1991: 427.

³² *Ibid.*

³³ Sebeok 1992: 339.

³⁴ As Sebeok put it, 1992: 57.

³⁵ Sebeok 1995: 67–68, referencing von Uexküll 1920.

süsteemis ehk siseilmas, tänu millele — nagu Sebeok seda väljendas — me “töötame zoosemiootilises kontekstis” ja ei saa teisiti, sest ehkki me oleme *anthropos*, oleme me loomad algusest peale kuni meie viimaste elupäevadeni. Me ei ärka mitte puhaste *ens reale*’de füüsilisele keskkonnale, vaid objektilisele maailmale, mis, nagu iga teiseigi looma objektiline maailm,³⁶ on segu vaimu ja reaalsuse olevustest objektide säilitamisel ja esitamisel — objektide, mida me vajame selleks, et püsida, kasvada ja õitseda. Mis nende objektide puhul on oluline, on justnimelt nende suhe meisse, mitte “suhe nende endi vahel” (pange tähele, et see “suhe endasse” on ise *ens rationis*, milleta ei saaks tekkida ei “räige reaalsuse” ega ka “asja” mõiste³⁷), mida altruistlik või võib-olla teaduslikult meeletatud uurija võib tahta välja selgitada.

F. BIOLOOGILISELT DETERMINEERIMATA MODELLEERIV SÜSTEEM

Siinkohal avalduks tavaliselt Sebeoki modernistlik pool, märkamata tõde, mida tema postmodernistlik “parem mina” sedastamas oli. “Nils Bohr oli esimene, kes pani rõhku õpetusele, et teadlastel ei ole mingit pistmist “reaalsusega”; nende töö on seotud mudelite ehitamisega.”³⁸ Milline iroonia aga peitub selles tõest mööda vaatamises, kuna reaalsus ise tuleneb modelleerimisest inimese omailmas ja edasise modelleerimise (täpsemalt teadusliku modelleerimise, kui aus olla) eesmärgiks on justnimelt üldise intuitsiooni selgitamine konkreetsetel viisidel ja juhtudel. Sest nagu me näinud oleme, on “reaalsus” selle filosoofilises mõistes kui “räige” reaalsus justnimelt saavutatud inimesele liigiomase modelleerimise kaudu, mis on kohandatud edastamiseks keelelise väljenduse kaudu “reaalsust”, millega tegeles ühtmoodi nii tsönoskoopia filosoofia alguses 7.–6. sajandil eKr kui ideoskoopia modernistliku teaduse alguses 16.–17. sajandil pKr — kas siis seda reaalsust välistades (suuremas osas üks koletislik eesmärk) või midagi, mida tuleb objektilises maailmas *ens rationis* faktoritest eristada ja sellisena identifitseerida. Sebeok tahtis öelda, et teadlaste asi on nende mudelite ehitamine ja testimine, mis on seotud tõestataval viisil selle eristamisega, mis meie kogemuses kuulub *ens reale* ja mis *ens rationis* valda, mis ei oleks iseenesest mingi probleem, kui asjalood poleks nii, et inimkogemuses on mõlema valdkonna elemendid, ükskõik kui erinevad nad ka “omavahel” ei oleks.

³⁶ Vt jällegi teksti Poinot 1632a: Teine sissejuhatus.

³⁷ Guagliardo 1993; Deely 1994: IV osa.

³⁸ Sebeok 1986c: 72.

Sebeok puts it, we are and cannot but be “workers in a zoosemiotic context”; for we are, even as anthropos, animals from the outset and to the end of our days. We awaken not to a physical environment of pure *ens reale* but to an objective world which, like that of every animal,³⁶ is a mixture of *ens rationis* and *ens reale* in the presentation and maintenance of objects, the objects we need in order to survive, grow, and flourish. Within these objects what is important is precisely their relation to us, not the “relation to themselves” (itself, note, this “self-relation”, an *ens rationis* without which the notion of “hardcore reality” no less than that of “thing” could not arise³⁷) which an altruist or, mayhap, a scientifically minded inquirer, might want to pursue.

F. A MODELING SYSTEM BIOLOGICALLY UNDERDETERMINED

Here Sebeok would typically reveal his modern side by missing a point which his postmodern “better self” was about to make. “It was Niels Bohr who first emphasized the doctrine that scientists have no concern with ‘reality’; their job has to do with model building.”³⁸ How ironic a point to miss, since reality itself results from a modeling within the human Umwelt, and further modeling (specifically scientific modeling, in fact) aims precisely to clarify the generic intuition in specific ways and circumstances. For, as we have seen, “reality” in its philosophical notion as “hardcore” reality is precisely an achievement, species-specifically human, of modeling, exapted to communicate in the linguistic expression “reality”, concern with which — either preclusively (a largely chimerical goal) or as something to be correlatively distinguished within the objective world from the factors of *ens rationis* and identified as such — is equally at the coenosopic 7th/6th century BC origins of philosophy and the 16th/17th century AD ideoscopic origins of modern science. The concern of scientists, Sebeok aimed at saying, is with the building and testing of models concerned with distinguishing in verifiable ways what in our experience belongs to the order of *ens reale* and what to the order of *ens rationis*, which would not be a problem were it not for the fact that, within human experience, the elements of both orders, however different “in themselves”, are equally objective strands within the semiotic web that we call culture.

³⁶ See again the text of Poinset 1632a: Second Preamble (note 26 above).

³⁷ Guagliardo 1993; Deely 1994: Part IV.

³⁸ Sebeok 1986c: 72.

ühtmoodi objektilised lõimed semiootilises võrgus, mida me nimetame kultuuriks.

Seega jõuame me käänulisi teid pidi selleni, mida Sebeok nimetab "ülimaks müsteeriumiks":³⁹ looduse ja kultuuri ühtsus inimkogemuses ning dilemma, kuidas harutada lahti niite kogemuses, mille raames see ühtsus on antud (esmalt kui maailm, seejärel, koos inimeste ärkamisega kujutlusele "reaalsusest", kui eluilm, see üldise looma-maailma inimesele liigiomane variant, kus maailma muudetakse ehk teisendatakse seestpoolt nende komponentide ja kaalutluste kaudu, mille on kogemuse objektilisse horisonti sisse toonud esituslikud elemendid, mille on siseilmas moodustanud keel ja mis on kohandatud keelelise kommunikatsiooni objektilisteks struktuurideks, mis kujundavad maailma ümber eluilmaks — kõike seda ilma hetkekski alla surumata või eemaldamata "loomseid juuri", mis on iga indiviidi maailmal objektilisena, see tähendab kogetu või "teatuna" nii ühiskonna kontekstis kui individuaalselt).

G. BLICKWENDUNG EHK PILK TAGASIVAATEPEEGLISSE

Minu isiklikus semioosis viivad need üldised arutlused mind tagasi noorpõlve, kui ma olin filosoofiaüliõpilane koolis, mida mu dominiiklastest professorid pidasid kohas nimega River Forest Illinois. Minu esimene kahtlus, et väline maailm on poolenisti eksitus ei tulnud mitte Sebeokilt, kes mulle selle väljendi andis, vaid Kantilt, kes, mulle tundus, esitas mõistmisele nõudmisi, mis iseloomustasid pigem taju. Mäletan, kuidas ma külastasin ühe oma professori, Ralph Austin Powelli tuba, pärimaks, kas mitte see, mis Kantil oli öelda "mõistuse" kohta selle *a priori* vormidega, polnud mitte kapitaalselt segi aetud sellega, mis saab tõsi olla ainult taju kohta, kuivõrd taju on bioloogiliselt läbinisti determiineeritud keha tüübi kaudu, mis meil olema juhtub.

"See on väga huvitav idee, mu Vend," vastas Powell. "Kas sa ei tahaks seda artiklina üles kirjutada?" Võib-olla oli see ettepanek vahend minu toast välja saamiseks, kuid igal juhul oli see hea ettepanek. See valmistas mind ette aastaid hiljem hindama üht ajaloo suurimat ironiat filosoofia areenil. Uexküll oli tema oma tunnistuste kohaselt oma *Umweltstheorie* mõtte peale tulemisel ja selle formuleerimisel mõjutatud ennekõike Kantist. Kant eristas ainult tajumusi ja mõisteid, millest esimesed kerkivad esile tajust, viimased mõistmisest. Tegelikult oli taju taoline tunnetusega ühtesegamine esituste tekitamisel põhimõtteline

³⁹ Sebeok 1981a: 199.

So we come by a devious route to what Sebeok called "the ultimate enigma":³⁹ the union of nature and culture within human experience, and the dilemma of disentangling the strands of experience within which this unity is given (first as *Umwelt*, then, in the wake of the awakening to the idea of "reality", as *Lebenswelt*, that species-specifically human variant of the generically animal *Umwelt* insofar as the *Umwelt* is transformed or modified from within by the components and considerations introduced into the objective horizon of experience by the representative elements formed by language within the *Innenwelt* and exapted into objective structures of linguistic communication transmogrifying *Umwelt* to *Lebenswelt* — all without for a moment suppressing or obviating the "animal roots" of every individual's world as objective, that is to say, experienced and "known" in the context of society as well as individually).

G. *BLICKWENDUNG*, OR A GLANCE IN THE REAR-VIEW MIRROR

In my private semiosis, these public considerations carry me back to my youth as a student of philosophy in the school my Dominican professors maintained in River Forest Illinois. My first suspicion of the external world as a quasi-error came not from Sebeok, who gave me the expression, but from Kant, who seemed to me to have imposed on understanding the requirements distinctive rather of sense. I remember visiting the room of one of my professors, Ralph Austin Powell, to inquire whether what Kant had to say of "reason" with its a-priori forms was not a fundamental confusion of what could only be true of sense insofar as sense is wholly determined biologically by the type of body we happen to have.

"That's a very interesting idea, Brother", Powell replied. "Why don't you write it up as a paper?" The suggestion may have been a device to get me out his room, but in any event it was a good suggestion. It primed me years later to appreciate one of history's greatest ironies in the arena of philosophy. Uexküll, by his own attestation, was influenced above all by Kant in arriving at and formulating his *Umweltstheorie*. Kant distinguished only between percepts and concepts, the former arising from sense, the latter from understanding. In fact, this conflation of sensation with perception in the production of representations was a fundamental blunder, for no analysis of knowledge can do without the

³⁹ Sebeok 1981a: 199.

apsakas, kuna mitte ükski teadmise analüüs ei saa hakkama ilma eristuse ta isoleeritult käsitletud taju kui sellise vahel, kus mentaalseid kujundeid kasutatakse vaid mõõdamises, ja samamoodi käsitletud tunnetuse vahel, kus kujundid (ehk “kujutlused”: *species expressae*, nagu ladinlased üldsustavalt ütlesid⁴⁰) osutuvad hädavajalikeks. Kuid iga taolise eristuse puhul on kohe näha, et mõisted kuuluvad tunnetuse juurde enne kui mõistmise juurde ja taju juurde ei kuulu nad kohe üldse mitte. Seega ei ole tõeline küsimus mõistmise tajust eristamisel mitte erinevus meeleliste “tajumuste” ja mõistuslike “mõistete” vahel, vaid pigem erinevuses mõistmisele omaste mõistete ja tunnetusele omaste mõistete vahel, kusjuures tunnetust eristatakse tajust.

Viimane erinevus on justnimelt erinevus sellistest objektidest loodud mõistete vahel, mida tuleb taga nõuda, vältida või ignoreerida, ja taolistest objektidest loodud mõistete vahel, mis klassifitseeruvad kas peamiselt *ens reale* või *ens rationis*'e hulka kuuluvatena. Objekti suhe iseendasse, mis on inimesele liigiomasest alguses olevuse mõistmises⁴¹ aluseks erinevuse nägemisele objektide vahel, mis on ainult objektid, ja objektide vahel, mis on ka asjad — see suhe ise on juba üks *ens rationis*, kuid üks selline, mis koosneb bioloogiliselt absoluutselt determineerimata esitusest ja kuulub seega selle modelleeriva süsteemi aspekti juurde, mida Sebeok nimetab “keeleks” ja mis on inimesele liigiomane. Keel ei ole vajalik tunnetuse loodud kontseptide jaoks ning ainult need kontseptid kuuluvad von Uexküllili “funktsionaalringi”, samas kui vaid mõistmise loodud kontseptid kuuluvad kunstipärasest mõistmisest eristatud teadusliku mõistmise juurde.

Oma maailma mõisteni jõudmisel kasutas von Uexküll juba oma loomalikku modelleerivat süsteemi selle inimesele liigiomasest mõõtmises, mis ei oleks võimalik olnud, kui kantiaanlik vastandus “taju” ja “mõistus” oleks kehtinud ka “reaalsuses”. Just seetõttu olen ma öelnud,⁴² et “loomade puhttunnetusliku intelligentsi uurimine läbinisti loogilises maailmas oleks olnud pigem inspiratsiooniks kantianismi üle parda heitmisele mõistusefilosoofias.”

⁴⁰ Vaata kokkuvõtet Poinset 1632a: Raamat II, Küsimus 2, tekst ja märkused.

⁴¹ *Ens primum cognitum*, mis jaguneb kogemuse käigus *ens reale* ja *ens rationis*'e vahel.

⁴² Deely 2003: ptk 2, mrk 9.

distinction between sensation precisely considered as such, wherein mental imagery is superfluously assumed, and perception likewise considered, wherein imagery (or “ideas”: *species expressae*, as the Latins generically said⁴⁰), proves essential. But on any such distinction, it becomes quickly apparent that concepts belong to perception before they belong to understanding, and do not belong at all to sensation. Thus the proper question in distinguishing understanding from sense concerns not the difference between sensory “percepts” and rational “concepts”, but rather the difference between the concepts proper to understanding and the concepts proper to perception in its difference from sensation.

This last difference is precisely that between concepts of objects classified as to be sought, to be avoided, or to be ignored, and concepts of objects classified as belonging primarily to *ens reale* or *ens rationis*. The relation of an object to itself, which underlies, in the species-specifically human originary grasp of being,⁴¹ the recognition of the difference between objects which are only objects and objects which are also things, is itself already an *ens rationis*, but one consisting in a representation which is not wholly biologically determined, and therefore belongs to that aspect of the modeling system which Sebeok labels “language” and which is species-specifically human. Language is not needed for the concepts of perception, and these concepts alone pertain to von Uexküll’s “functional cycle”, even as the concepts of understanding alone pertain to scientific as distinguished from artistic understanding.

In arriving at his concept of the Umwelt, von Uexküll was already employing his animal modeling system in its species-specifically human dimension, which would not have been possible were the Kantian dyadic contrast between “sense” and “reason” the contrast obtaining “in reality”. This is why I have said⁴² that “in a wholly logical world the study of the purely perceptual intelligence of animals would have been rather the inspiration for the jettisoning of Kantianism in the philosophy of mind.”

H. UPDATING THE FILE

The realization that human experience, being animal experience first of all, does not begin simply with *ens reale* but with a world of objects which are normally (at least in historic, if not prehistoric, times) predomi-

⁴⁰ See the summary in Poinsoot 1632a: Book II, Question 2, text and notes.

⁴¹ *Ens primum cognitum*, which divides over the course of experience between *ens reale* and *ens rationis*.

⁴² Deely 2003: Chap. 2 note 9.

H. FAILI UUENDAMINE

Arusaamine, et inimkogemus, olles ennekõike loomakogemus, ei alga lihtsalt *ens reale*'st, vaid objektide maailmast, mis tavaliselt (vähemasti ajaloolise aja, kui mitte eelajaloolise aja vältel) koosneb peamiselt *entia racionis*'test (ja mis sisaldab *entia realia*, mida vormivast aspektist tuntakse sellistena ära vaid potentsiaalse mõõtmena ja üksikasjus ebaselgenä) ei ole filosoofia ajaloo pretsendenditu.⁴³ Kuid selle arusaamise täielik temaatiline väljaarendamine on pretsedenditu⁴⁴ ja võib öelda, et see moodustab postmodernismi olemuse, juhul kui me käsitleme viimast kui eraldiseisvat filosoofilist eposhi peale filosoofilise arengu peavoolu Descartes'ist seitsmeteistkümnendal sajandil kuni Wittgensteini ja Husserlini kahekümnendal sajandil. Heidegger osutas sellise tematiserimise vajalikkusele "olemise" klassikalise pealkirja all, kuid ta jõudis ainult nii kaugele, et esitas selle küsimuse, millele semiootika vastama hakkab.⁴⁵ Ta küsis von Uexküllil meenutavas intersemiootilises raamistikus, miks on nii, et inimesed tajuvad olemust pigem käesolevana kui kättesaadavana, mis on ju meile "lähemal" ja on õigupoolest viis, kuidas olemused meile vahetult ja enamasti ette antakse? Vastus peitub erinevuses, mis on siseilma pinnalt kogetud omailmal, mille üheks komponendiks esituste loomisel on keel.⁴⁶

⁴³ Väärrib märkimist, et Aquinas (nt c, 1268/72: IV. 6) nimetas seda *ens primum cognitum*, mille raames kogemus viib meid *reale* eristamisele *racionis*'est: vt Deely 2001: 350–57.

⁴⁴ Guagliardo 1994 on üks väga vähestest, kes on vaevunud välja kaevama mõningaid pretsedente selles keskseks teemaks muutumise protsessis.

⁴⁵ Heidegger 1927: 487. Küsimus oli osa üleminekust selle suurteose lõpetamata jäänud viimase osa juurde.

⁴⁶ Eristus kättesaadava ja käesoleva vahel on eristus, mis ei kerki esile ühelgi teisel loomal peale selle, kellel on modelleeriv süsteem, mis on võimeline esitama objekte (mis objektidena on ilmingimata meiega seotud) vastavalt olemusele või tunnusjoontele, mis ei ole tingimata meiega seotud, kuid mis kehtivad subjektiivselt objektides enestes (vastavalt konkreetsele juhtumile kas siis ekslikult või mitte) — lühidalt öeldes loomal, kes on suuteline mõtisklema asjadest iseeneses ja sellele vastavalt käituma. Nüüd kuna selliste võimetega modelleeriv süsteem on Sebeokist lähtudes see, mida peetakse silmas keele all selle sõna alg tähenduses, samas kui sellise modelleerimise kohandumine toimimise käigus ei tekita mitte keelt, vaid keelelise kommunikatsiooni, ning kuna "keel" selles tuletuslikus tähenduses "keeleline kommunikatsioon" on inimestevahelise kommunikatsiooni liigiomane eripärane ja domineeriv modaalsus, siis on meie raskused vastupidised mittekeeleoskuslike loomade omale, ehkki meie, erinevalt nendest, võime sellest raskusest üle saada.

nantly constituted by *entia rationis* (and include *entia realia* formally recognized as such only as a virtual dimension and indistinctly as to particulars) is not unprecedented in the history of philosophy.⁴³ But the full thematization of this realization is unprecedented,⁴⁴ and may be said to constitute the essence of postmodernity insofar as we are to conceive of it as a distinct philosophical epoch in the wake of the mainstream philosophical development which runs from Descartes in the seventeenth century to Wittgenstein and Husserl in the twentieth century. Heidegger pointed to the need for such a thematization under the classical rubric of “being”, but he only got as far as the posing of the question to which semiotics begins the answer.⁴⁵ Why is it, he asked, in terms with an intersemioticity resonant of von Uexküll, that humans experience beings as present-at-hand, rather than ready-to-hand, which is “closer” to us and indeed the way beings are given proximally and for the most part? The answer lies in the difference of an *Umwelt* experienced on the basis of an *Innenwelt* having language as a component in its forming of representations.⁴⁶

⁴³ Aquinas, notably (e.g., c.1268/72: IV. 6), called it *ens primum cognitum* under which experience leads us to distinguish *reale* from *rationis*: see Deely 2001: 350–57.

⁴⁴ Guagliardo 1994 is one of the very few who have troubled to unearth some precedents in this move toward thematization.

⁴⁵ Heidegger 1927: 487. The question was part of the transition to the never completed final sections of this great work.

⁴⁶ The distinction between the ready-to-hand and the present-at-hand is a distinction that does not arise for any animal except an animal with a modeling system capable of representing objects (as such necessarily related to us) according to a being or features not necessarily related to us but obtaining subjectively in the objects themselves (mistakenly or not, according to the particular case) — an animal, in short, capable of wondering about things-in-themselves and conducting itself accordingly. Now, since a modeling system so capacitated is, according to Sebeok, what is meant by language in the root sense, whereas the exaptation of such a modeling in action gives rise not to language but to linguistic communication, and since ‘language’ in this derivative sense of linguistic communication is the species-specifically distinctive and dominant modality of communication among humans, we have a difficulty inverse to that of the nonlinguistic animals, although we, unlike they, can overcome the difficulty.

Our difficulty — the source of the quasi-error of the external world, if I may say so — is that within an *Umwelt*, objects *are* reality so far as the organism is concerned. But without language, the animals have no way to go beyond the objective world as such to inquire into the physical environment in its difference from the objective world. Within a *Lebenswelt*, by contrast, that is to say, within an *Umwelt* internally transformed by language, the reality so far as the organism

Väline maailm on inimesele liigiomane esitus. Pooleldi-eksitus kerkib esile objektide rutiinsest vääriti käsitlemisest pelkade “asjadena”, mis viib “välise reaalsuse” segiajamiseni (nagu sai tavaks filosoofias) algsema *ens reale* mõistega, mis ei ole ei “välise maailmaga” identne ega ole taolise inimesele liigiomase teadmise alguspunkt, vaid on lihtsalt üks äratuntav dimensioon, mida objektilises kogetakse. “Väline maailm” ei asu mõttest ja keelest väljaspool või selle all, nagu modernistlikud mõtlejad kaldusid ette kujutama, vaid ta on meile antud — sel määral kui ta üldse antud on — justnimelt objektilises kogemuses, nii nagu semiootika meile algusest peale õpetanud on.⁴⁷ Sebeok armastas tsiteerida Bohri järgnevat väidet, seda pidevalt ümber hinnates:⁴⁸ “Me ripume keele küljes sellisel moel, et ei suuda öelda, mis on ülal ja mis on all.” Nagu ma olen küllaltki ulatuslikult teravalt arutlenud,⁴⁹ on see minu hinnangul üks väide, mille tõesus ja parim tõlgendus sõltub asjaolust, et me oleme keeleoskuslikud loomad ja mitte lihtsalt tunnetavad loomad.

Keeleoskuslike loomadena saame me teadlikuks saada mitte ainult erinevusest asja ja objekti, objektilise maailma ja vaid osaliselt objektilisse maailma hõlmatud füüsilise keskkonna vahel, vaid me saame edasi muutuda teadlikuks ka keele staatusest märgisüsteemina ja selle sõltuvusest teistest märkidest objektide moodustamisel. Just need objektid ja nende omavahelised suhted koos moodustavad meie kogemuse “reaalsusest” (mis senimaani on nagu igal teiselgi loomal), kuid selles objektilise kogemuse sfääris saame me tänu keelele kujundada ka *kujutluse* “reaalsusest”, luues mingi mõistusega adutava tähenduse, mida lihtsalt ei anta meile tunnetuses, vaid mida tänu taju erinevusele

Meie raskus — välise maailma pool-eksituse allikas, kui lubate — on see, et vähemalt organismide jaoks on objektid omailmas reaalsus. Kuid ilma keeleta ei ole loomadel mingit võimalust objektilisest maailmast kui sellisest kaugemale minna, uurimaks füüsilist keskkonda selle erinevuses objektilisest maailmast. Vastupidiselt sellele on eluilmas, st keele kaudu sisemiselt ümber tehtud omailmas, reaalsus vähemasti organismi jaoks asjade maailmaga segi aetud ja ekslikult selle pähe võetud. Objektid avalduvad mitte kui segu *entia rationis*'est ja *entia realia*'st, vaid lihtsalt kui see, “mis on”, kui “tõeline olemus”, “asjade maailm”.

⁴⁷ Kasutan sõna “algus” siin tähistamaks esimest käsitlust, mis kehtestas märkide ühtsuse nende suhtele omases loomuses kui sõltumatu *ens realis*'e ja *ens rationis*'e vahelisest eristusest — nimelt Poinsoy' *Tractatus de Signis* (1632a).

⁴⁸ Väljaandest French, Kennedy 1985: 302.

⁴⁹ Deely 2002.

The external world is a species specifically human representation. The quasi-error arises from the routine mistaking of objects simply for “things”, leading to the confusion of “external reality” (as became the custom within philosophy) with the more fundamental notion of *ens reale*, which is neither identical with “the external world” nor the starting point as such of species-specifically human knowledge, but merely a recognizable dimension experienced within objectivity. The “external world” does not lie beneath or outside of thought and language, as the moderns tended to imagine, but is precisely given, to whatever extent it is given, within objective experience, as semiotics from the first⁴⁷ instructed us. Sebeok liked to quote while constantly reassessing Bohr’s asseveration⁴⁸ that “We are suspended in language in such a way that we cannot say what is up and what is down”. In my assessment this is an asseveration whose truth and best interpretation depends on the fact that we are linguistic animals and not just perceptual animals, as I have argued pointedly at some length.⁴⁹

As linguistic animals, we can become aware not only of the difference between a thing and an object, between objective world and physical environment as but partially incorporated within objectivity, but we can further become aware of the status of language as a system of signs, and its dependence upon yet other signs in the constitution of objects. It is these objects and their interconnections which go together to form our experience of “reality” (so far like that of any other animal); but within this sphere of objective experience, thanks to language, we can also fashion an *idea* of “reality” establishing an intelligible sense which is not simply given in perception, but is *attained* through sensation *within* perception owing to the difference of sensation from perception.⁵⁰ And with that idea thus experimentally grounded, perhaps *only* with that idea, we may say, the human animal begins to awaken to its humanness. Our

is concerned is confused with and mistaken for the world of things. Objects appear not as mixtures of *entia rationis* with *entia realia*, but simply as ‘what is’, ‘real being’, ‘a world of things’.

⁴⁷ Using “first” here in the sense of the original treatise which established the unity of signs in the being proper to relation as indifferent to the distinction between *ens reale* and *ens rationis*, namely, the *Tractatus de Signis* of Poinset 1632a.

⁴⁸ From French and Kennedy 1985: 302.

⁴⁹ Deely 2002.

⁵⁰ Aquinas liked to say that “things are per se sensible but they have to be made intelligible”: it is the perpetual task of human understanding in its difference from sensation and perception alike.

tunnetusest *saavutatakse* taju kaudu tunnetuse *sees*.⁵⁰ Ja selle kogemusel põhineva kujutluse kaudu, võime öelda, et võib-olla *ainult* selle kujutluse läbi, hakkab inimloom ärkama oma inimlikkusele. See ürgne abduktioon veab meie liiki edasi, astumaks filosoofia ja teaduse pikale teele, juhtumaks lõpuks — juhtumisi üsna meie reisi lõpupoole — sellele ristmikule, mille üheks haruks on Märkide Tee. Ses sõlmpunktis mõistab inimloom, et ehkki iga loom ja võib-olla kogu loodus on *semioosiline*, on ainult inimloom *semiootiline* loom ja sel mõistmise hetkel, mille algatamiseks on vähesed, kui üldse keegi, teinud enam kui Sebeok, sel hetkel saab alguse — õigupoolest tõuseb lendu — postmodernistlik vaimukultuur, vähemalt filosoofias. Välise maailma pool-eksitus ei pea meid enam petma ega juhmistama, kuna Märkide Tee suudme puhastamise enda kaudu said paljastatud tema loomus ja alge. Näeme nüüd, et meie ees on avastamata tee, mis viib “kõikjale loodusesse, sealhulgas neisse valdkondadesse, kuhu inimese jalg ei ole kunagi astunud,”⁵¹ kuid mille mõistmise poole püüdemiseks semiootika meile vahendid annab. Kutsugem seda postmodernistlikuks tõlgendusmaailmaks või võib-olla “kommunikatsiooni kokku langemiseks olemusega”.⁵² See on semiootika süda, ja modernismile vastu astudes rehabiliteerib ta veendumuse, mida modernistlik teadus filosoofidest hoolimata kunagi lõpuni ei hüljanud: *ens et verum convertuntur*. Olla, tähendab looduse jaoks olla mõistusega taibatav loomale, kelle olemuses on mõista.

⁵⁰ Aquinas armastas öelda, et “asjad on iseenesest tajutavad, kuid neid tuleb teha mõistusega taibatavateks”: see on inimliku mõistmise igavene ülesanne, kuna mõistmine erineb ühtviisi nii tajust kui tunnetusest.

⁵¹ Emmeche 1994: 126. Kommenteerimata antud hetkel küsimust, mille suhtes Sebeok osutus konservatiivseks — nimelt küsimust, kas semioos kattub ulatuselt eluga ehk kas äkki ei ole tegelikult laiemat alget, milles semioosi tuleb käsitleda ulatuselt kattavana füüsilise keskkonnaga *tout court*: vt Nöth 2001.

⁵² Petrilli, Ponzio 2001: 54.

species is drawn by this aboriginal abduction to set out on the long road of philosophy and science, eventually to come across — quite late in the journey, as it happens — that crossroads having the Way of Signs as one of its forks. At that juncture the human animal realizes that, while every animal and perhaps all nature is *semiosic*, the human animal alone is a *semiotic* animal; and in that moment of realization, which few or none have done more than Sebeok to inaugurate, in philosophy at least, postmodern intellectual culture begins — indeed, takes wing. The quasi-error of the external world need no longer beguile or bemuse us, for its nature and origin have been exposed by the very clearing of the opening to the Way of Signs. We see now to have uncovered a path leading “everywhere in nature, including those domains where humans have never set foot,”⁵¹ but to an understanding of which semiotics gives us the means integrally to aspire. Call it the postmodern interpretive horizon, mayhap, the “coincidence of communication with being”.⁵² It is the heart of semiotics, vindicating against modernity the medieval conviction which modern science never wholly abandoned, despite the philosophers: *ens et verum convertuntur*. To be, for nature, is to be intelligible for the animal whose being is to understand.

⁵¹ Emmeche 1994: 126; staying silent for the moment on the question over which Sebeok turned conservative, the question of whether semiosis is coterminous with the emergence of life, or whether there is not indeed a broader origin in which semiosis must be seen as coterminous with the physical universe *tout court*: see Nöth 2001.

⁵² Petrilli and Ponzio 2001: 54.

KUIDAS SEMIOOTIKA INIMTEADMISE ÜHENDAB

Selgelt mõistuslikele kujutlustele rakendatav deduktiivne loogika saab vaevalt filosoofiale piisav instrument olla. Sest ajalugu on see, mis filosoofiliselt käsitleduna (seda aga pole võimalik teha, kui filosoofia nime all viljeldakse midagi asjatundmatut ja vaateväljalt kitsast) katsub läbi kogu filosoofiliste ideede laboratooriumi — ainuke koht, kus filosoofiliste hüpoteeside pikemaperspektiivilised tagajärjed ilmeksimatult selgeks saavad, nagu armastas osutada Gilson.

“Kui küsimus oleks lihtsalt selles, mida me märgi all silmas peame,” märkis Peirce,¹ “saaks see varsti lahendatud”. Kuid pigem oleme me samasuguses olukorras nagu zooloog, kes tahab teada, mis asi see märk on, et ta saab toimida, jättes meile enesest mulje kui millestki loomust loovast ja paljastavast, millestki, mis traageldab kogemusekanga kudemisel kokku kultuuri ja looduse, reaalsed ja mittereaalsed situatsioonid, juhtides meid inimuskumuste metsas nii umbtänavatele ja tupikutele kui laiadele avenüüdele. Millist mõõdupuud me ka ei kasutaks, kaalul on selle kõrvaleheitmine — või vähemasti põhjalik ümbertegemine —, mida filosoofias esitatakse epistemoloogilise teooria pähe, ning taoline kõrvaleheitmine on semiootilise arengu “vahe-eesmärk”, nagu Sebeok² selle sõnastas, millest edasi on juba lõppeesmärk: reaalsuse ja illusiooni vahendamine.

Juba nii varasest ajast kui 1. sajand eKr teame me Philodemuse³ töö kaudu — “kõige täielikum ja paremini säilinud teos märgiimplikatsioonide teemal, mis on meieni jõudnud”⁴ — et loomuliku märgi σημεῖον mõiste oli stoikute ja epikuurlaste vahelise implikatsioonide loomuse teemalise dispuudi keskmeks ja veel varem peeti seda Aristotelese propositsioonilise sisu mõiste⁵ tuumaks. Augustinus laiendas vaatevälja märgatavalt, tuues ka keele kultuuri ja looduse vahelist eraldusjoont ületava *signumi* nimetuse alla. Aquinas, Scotus, Ockham ja hiljem ladinlased d'Ailly, Soto, Fonseca, Conimbricenses, Araùjo, Poinso ja

¹ Peirce 1904: 8.332.

² Sebeok 1991b:2.

³ Philodemus i.54/40BC.

⁴ Manetti 2002: 296; vaata põhjalikumalt Manetti 1993 ja Deely 2001.

⁵ Aristotle c.348/7BC: *Prior Analytics*.

HOW SEMIOTICS UNIFIES HUMAN KNOWLEDGE

Deductive logic applied to ideas clearly in mind is hardly the sufficient instrument of philosophy. For history viewed philosophically (which cannot be done when ignorance and narrowness of purview is cultivated in the name of philosophy) proves the very laboratory of philosophical ideas, the one place where long-range consequences of philosophical proposals become unmistakable, as Gilson liked to point out.

"If the question were simply what we do mean by a sign," Peirce noted,¹ "it might soon be resolved." But we are rather in the situation of the zoölogist who wants to know what is sign such that it can function in the way that it impresses us as doing, revealing nature, stitching together culture and nature, real and unreal relations, in weaving the fabric of experience, and leading us down blind alleys and cul-de-sacs as well as broad avenues of being in the forests of human belief. By any standard, the displacement — or thorough remaking at least — of what passes for epistemological theory in philosophy is directly at stake, the "midmost target" of semiotic development, as Sebeok put it,² beyond which lies the ultimate goal of mediating reality and illusion.

As early as the 1st century BC, we know from Philodemus,³ "the most complete and best preserved work which has reached us from antiquity on the subject of sign-inference",⁴ that the notion of natural sign, the σημεῖον, was an epicenter of dispute over the nature of inference between Stoics and Epicureans, and was even before that seen as focal to Aristotle's notion of propositional content.⁵ Augustine expanded the horizon considerably when he brought also language under the rubric of *signum* as transcending the divide between nature and culture. Aquinas, Scotus, Ockham, and the later Latins d'Ailly, Soto, Fonseca, Conimbrienses, Araujo, Poinot, Matrius, expanded the horizon further still by bringing psychological states under the same rubric, transcending now the

¹ Peirce 1904: 8.332.

² Sebeok 1991b: 2.

³ Philodemus i.54/40BC.

⁴ Manetti 2002: 296; see further Manetti 1993, and the *Four Ages* (Deely 2001).

⁵ Aristotle c.348/7BC: *Prior Analytics*.

Mastrius laiendasid seda vaatevälja veelgi edasi, tuues ka psühholoogilised seisundid sellesama nimetuse alla, mis nüüdsest ületab eristusjoone sisemise ja välise maailma vahel, nii et juba *Conimbricensis*⁶ võis öelda seda, mida Peirce hiljem kordas: kogu mõtlemine käib läbi märkide.

Kuid siiski, ükskõik kas me peame "märkide" all silmas psühholoogilisi seisundeid ("kujutlusi ja tundeid") või meeltega tajutavaid nähtusi ("looduslikke ja konventsionaalseid fenomene"), mõistmine, et rangelt võttes ei moodustu märk oma tõelises loomuses, millest ta koosneb, mitte ühestki konkreetsest asjast — ükskõik kas looduslikust või kultuurilisest, sisemisest või välimisest — kui märgikandjast, vaid, nii nagu demonstreeris Poincot,⁷ sellest triaadilisest ja (erinevalt suhestatud asjadest) tajumatust suhtest endast, mis seob kolme konkreetset asja (millest kaks ei pruugi isegi väljaspool põhimõtteliselt-avalikku objektilisuse sfääri esineda) — see mõistmine on oluline hetk teadmise ajaloo. Selle märgile kui niisugusele omase nähtamatu olemuse mõistmine tema erinevuses märgi kehastuseks olevatest elementidest kinnitas (tõsi küll, mitte esimest korda, aga eriliselt vastuvaidlematul moel⁸) kogu filosoofia ajaloo jooksul õhus ripunud kahtlustusi, et on põhimõtteline erinevus meelelise tajumise vahel, mis piirneb suhestatud asjade adumisega ("märkide kasutamine teadmata, et need on märgid", nagu Maritain seda väljendas), ja mõistmise vahel, mis on bioloogiliselt determineerimata modelleerimissüsteem "keel", suuteline mõtlema suhetest kui niisugustest nende erinevuses suhestatud asjadest.

See mõistmine paljastab ühtlasi, et arvutud katsed eristada "märke" kui mingit objektide klassi või alamklassi teiste objektide seas, mida saab näha või millele saab osutada, on ummiktee. Sest märgid osutuvad hoopis rangelt nähtamatuteks suhtevõrgustikeks, mida iga objekt eeldab, selleks et objekt *olla* (see tähendab, selleks et olla midagi kogetavat ja mõistetavat). Kaugel sellest, et märgid oleksid taandatavad mingile subjektilisusele, ükskõik kas siis füüsilisele või psühholoogilisele, pigem kuuluvad nad subjektiülesuse juurde, mis läbi subjektilisus ise objektistatakse ja tehakse avalikult kättesaadavaks suhtluses (saavutatud subjektidevahelisuus, kusiganes ta ei esineks) ja ka inimõistmises, seda vähemasti põhimõtteliselt, kui mitte alati tegelikkuses.

⁶ *Conimbricensis* 1607: q. 2. art. 3. sect. 3 (Doyle ed. 2001: 86/87): "Initio illud statuimus nihil ducere in cognitionem alterius, quod in aliquam speciem signi non reducat" — "Alustuseks väidame me, et ei ole olemas midagi niisugust, mis viib teadmisele millestki muust, mida ei saaks taandada mingile märgiliigile".

⁷ Poincot 1632a: Book I, eriti küsimused 1 ja 3.

⁸ Deely 1982; 2001 tervenisti.

distinction between the inner and outer universe, so that already the Conimbricenses could say,⁶ as Peirce would repeat, that all thought is through signs.

But still, whether we speak of psychological states (“ideas and feelings”) or sense perceptible phenomena (“natural and conventional occurrences”) as “signs”, the realization that the sign strictly speaking, in the being proper to and constituting itself as such, consists not in any particular thing — natural or cultural, inner or outer — as vehicle but in the very relation itself triadic and imperceptible (in contrast to the related things) uniting three particulars (two of which need not even exist outside of the in-principle-public sphere of objectivity), as Poinset demonstrated,⁷ was a decisive moment for the theory of knowledge. This realization of the invisible being proper to sign as such, its “soul”, so to speak, in contrast to the elements of its embodiment, vindicated (not indeed for the first time, but in an especially unescapable fashion⁸) a long suspicion harbored over the whole history of philosophy that there is a distinction in principle between sense perception, as restricted to grasping related things (“using signs without knowing that there are signs”, as Maritain put it), and understanding, the biologically underdetermined modeling system of “language”, able to think relations as such in their difference from related terms.

This realization also reveals as a blind alley the many attempts to isolate “signs” as some class or subclass of objects among other objects that can be seen and pointed to. For signs prove to be rather strictly invisible networks of relations which every object presupposes in order to *be* as an object (in order to be, that is to say, as something experienced and apprehended). Far from being reducible to any subjectivity, whether physical or psychological, signs belong rather to the suprasubjectivity whereby subjectivity itself is objectified and made public in communication (intersubjectivity achieved, wherever it occurs) and, in principle if not always in fact, in human understanding.

⁶ Conimbricenses 1607: q. 2. art. 3. sect. 3 (Doyle ed. 2001: 86/87): “Initio illud statuimus nihil ducere in cognitionem alterius, quod in aliquam speciem signi non reducat” — “At the outset we are stating that there is nothing which leads to the knowledge of something else which may not be reduced to some species of sign”.

⁷ Poinset 1632a: Book I, esp. qq. 1 and 3.

⁸ Deely 1982; 2001 throughout.

A. SEMIOOTIKA HÖLMAB INIMTEADMIST KOGU SELLES ULATUSES

Platon ja Aristoteles olid esimesed, kes näitasid selgelt, et spekulatiivne mõistmine on see, mis on inimloomaa kõige suuremaks eripäraks. Sest selline mõistmine on ainus, mis kerkib esile erinevuse mõistmisest objektide ja asjade vahel, millest esimesed on see, mida iganes teatakse justnimelt nende suhte kaudu meisse teadjaisse, ja viimased see, mida iganes teatakse sedavõrd, kuivõrd nad sisaldavad olemust, mis ületab kõiki neid suhteid, mis neil meie suhtes olla võivad, ja kõiki muljeid, mis meil neist on. Aristoteles ütleb edasi, et spekulatiivset mõtlemist eristab orienteeritus sellisele teadmisele, mis on inim mõtlemisest, -tunnetest ja -toimimistest sõltumatu, samas kui praktiline mõistmine on vastupidi orienteeritud sellele, mida me saame olemasolevate asjadega ette võtta, inimese kontrollile olemuse üle sel määral, mil sellist kontrolli saab saavutada inimese mõtlemise ja tegude kaudu.

Esmapilgul võib tunduda, et sellisel juhul on loomateadmine kui selline vastandina inimteadmisele puhtpraktiline, kuid niimoodi mõtlemine tähendaks Aristotelese eristuse tõelise tähenduse väärnimõistmist. Sest täpselt nii nagu inim mõistmine seisneb võimes mõelda suhetest vastandina suhestatud asjadele, samas kui tunnetus seisneb suhestatud asjade konstrueerimises ja adumises, nii ei ole ka teadmine, mis piirdub suhestatud objektide adumisega, ei rangelt võttes praktiline ega spekulatiivne, vaid lihtsalt tajuline. Küsimus ei ole mitte niivõrd selle adumises, kuidas asjad on iseenesest, küsimus on täiel määral ja ainult selles, kuidas asjad on tolles osas, mis puutub tajuvasse organismi. Selline teadlikkus ehk väljaspool inimsemioosi (või selle sees) aset leidev zoosemioos *sarnaneb enam* praktilisele inimsemioosile kui spekulatiivsele mõistmisele, kuid eelneb ikkagi eristusele praktilise ja spekulatiivse mõistmise vahel. Sest see eristus tekib, kui modelleeritakse kas reaalselt või kujuteldavat erinevust asjade vahel sellisena, nagu nood on meie kogemuses, ja asjade vahel sellisena, nagu nad on või võiksid olla sõltumatult sellest kogemusest või sellele kogemusele eelnevatena, ning ainult selle *mõtetes eksisteeriva erinevuse* valgus saame me hiljem rääkida erinevusest säärase teadmise vahel, mis on orienteeritud otseselt küsimuse "millega on tegu" lahendamisele, ja sellise teadmise vahel, mis on pigem orienteeritud küsimusele "mida tuleks asjadega peale hakata". Zoosemioosiline teadvus algab ja lõpeb viimasega neist küsimustest, samas kui inimsemioosiline teadvus, mis õigupoolest loomasemioosis alguse saab, muutub omaenese tasandil teadlikuks *erinevusest* selle vahel, mida tehakse ja mida saab või tuleb teha, ning *tõstatab* selle *erinevuse keskseks teemaks*. Alles hiljem saame me rääkida "spekulatiivsetest huvidest" kui millestki eriomasest

A. SEMIOTICS EMBRACES HUMAN KNOWLEDGE IN ITS FULL EXTENT

Plato and Aristotle were the first clearly to show that speculative understanding is what most distinguishes the life of the human animal. For such understanding is the only understanding that takes rise from a grasp of the difference between objects, whatever is known precisely in its relation to us the knowers, and things, whatever is known insofar as it involves a being transcendent to whatever relations it may have to us or whatever impressions we have of it. Speculative understanding, Aristotle went on to say, is distinguished by its aiming at knowing what is independently of human thought, feeling, and action; while practical understanding, by contrast, is aimed precisely at what we can do about the things that are, at human control over being so far as such control can be attained by means of human thought and action.

It might seem at first glance that, in this case, animal knowledge as such in contrast to human understanding is entirely practical, but so to think is to fail to grasp the real point of Aristotle's distinction. For just as human understanding consists in an ability to think relations in contrast to related things while perception consists in the construction and grasp of related objects, so knowledge restricted to the grasp of related objects is neither practical strictly speaking nor speculative but simply perceptual. There is not yet so much as a question of a grasp of how things are in themselves, but wholly and solely a question of how things are so far as the perceiving organism is concerned. Such an awareness, *zoösemiosis* occurring outside of (or within) *anthroposemiosis*, is *more like* a practical *anthroposemiosis* than theoretical understanding, but is yet prior to the very distinction between practical and speculative knowledge. For the distinction arises from modeling the difference, real or imagined, between things as they are in our experience and things as they are or might be independently of or prior to such experience; and only in the light of *this difference conceived* can we subsequently speak of a difference between knowledge aimed straight at determining "what is the case" and knowledge aimed rather at "what should be done about things". *Zoösemiotic* awareness begins and ends in the latter concern, whereas *anthroposemiotic* awareness, beginning indeed in *zoösemiosis*, awakens at its own level to the *difference* between what is and what could or should be done, and *thematizes that difference*. Only afterward can we speak about "speculative concerns" as distinctive of *anthropos* as human, of "understanding" in its difference from perception.

anthropos'ele kui inimesele, eriomasest "mõistmisele" selle eristuses tunnetusest.

1. Liikuv eraldusjoon spekulatiivse ja praktilise vahel

Loomulikult on peaaegu alati oldud teadlikud sellest, et see, mida me saame ja mida me ei saa millegi suhtes ette võtta, muutub ajas, nii et see, mis oli kunagi puhtspekulatiivne teadmine, muutub hilisematel aegadel praktiliseks. Pealiskaudselt võetuna on see teadlikkus viinud paljusid spekulatiivse/praktilise eristuse alahindamise või eitamiseni millenagi, mis sõltub pelgalt inimteadmise seisukorrast antud ajastul. Kuid juba nii varakult kui Aquinase töödes on osutatud säärase mõtlemisviisi ekslikkusele, võttes arvesse, et ükskõik kui palju teadmine ka ei kasvaks ja kui palju ka ei kasvaks sellega kaasnev inimese kontroll looduse üle, jäävad piirialadele alati asjad, mille üle inimtegevus ei saa kunagi kontrolli saavutada ning just need on need asjad, mis määratlevad põhiosas spekulatiivse valdkonna vastandina praktilisele.⁹ Näiteks Jumala olemasolu: meie arvamus selles küsimuses ei loe üldse, kuivõrd kui me arvame, et Jumalat ei ole olemas, on meil õigus siis ja ainult siis, kui Jumalat olemas ei ole, ja samamoodi, kui me arvame, et Jumal on olemas, siis on meil õigus siis ja ainult siis, kui Jumal on olemas (võttes muidugi alati arvesse seda- või teistsuguse "Jumala" definitsiooni üksikasju). Näiteks inimhinge surematus: meie arvamus selles küsimuses ei loe üldse, kuivõrd kui me arvame, et inimhing on võimeline elama kauem kui keha, on meil õigus siis ja ainult siis, kui hingel kui elu alusprintsibil on toime,

⁹ Maritaini märkused (1921: 19) väärivad endiselt kaalumist, väljaspool nende ajastu poleemilist konteksti: "Praktiline tegevus, arukus, moraalsed väärtused. [...] jätavad inimese sinnasamma, kust nad ta leiavad — inimellu." Vastandina sellele, "spekulatiivsete intellektuaalsete väärtuste" tegevus "... tõstab ta ümber objektiks — aga ei sulata teda sellesse — ning kannab ta nõnda inimellu tasandist kõrgemale." Siin me näeme, miks Aquinas — nii nagu Sommers (2001) on hiljuti näidanud seda keskaegse kerjuslusevastase poleemika kontekstis olevat — nägi inimese kutsumuse ülimalt täitumist mitte spekulatiivse ja praktilise elu vastanduses, vaid pigem külluslikus kontemplatiivses mõistmises sellest, kuidas inimese eluilma muuta niisuguses suunas, et garanteerida inimliku õitsengu hüvesid üha kasvavatele hulkadele (vrd Rasmussen, Den Uyl 1991). Mõistmine on isoleeritult käsitletuna kas spekulatiivne või praktiline, kuid tunnetusvõimeline elu tervikuna, nii nagu inimolend seda läbi elab, katab mõlemat — "*utramque comprehendit*". Ja just see tõde on see, mida semiootika teadustes, nii tsönoskoopilistes (nagu näiteks filosoofia ja teoloogia) kui ideoskoopilistes (teadus uusaegses mõttes) esile toob.

1. *The Shifting Line between Speculative and Practical*

Of course it has near-always been known that what we can and cannot do something about changes over time, such that what is one time purely speculative knowledge becomes at a later time practical. Superficially this awareness has led many to discount or deny the speculative/practical distinction as purely relative to the condition of human knowledge at a given period of time. But at least as early as Aquinas the error of this way of thinking had been pointed out, from the consideration that however much knowledge may grow, and with it the extension of human control over nature, there remain at the limit matters over which human action can never gain control and such are the matters, at root, that define the speculative realm in its contrast with the practical.⁹ For example, the existence of God: it matters not our opinion in this matter, in that we are correct if we think God does not exist if and only if God does not exist, just as we are correct if we think God exists if and only if God exists (always presupposing the details of this or that conception of "God"). For example, the immortality of the human soul: it matters not our opinion in this matter, in that we are correct in thinking that the soul is capable of surviving the body if and only if the soul as the substantial principle of life has an activity not directly dependent upon and exercised through a bodily organ. It matters not how long we can extend life through medical and technological advances. If the human soul, like the plant soul, is drawn wholly from the potentiality of matter, then, like last year's snow, back into the potentiality of matter it goes when the body corrupts sufficiently no longer to sustain the principle by which it exists as living. For example, it mattered not a whit that Aristotle and the best minds after him

⁹ Maritain's remarks (1921: 19), beyond the polemical context of their time, still bear consideration: "Practical activity, prudence, the moral virtues, [...] leave man — where they find him — in human life." By contrast, the activity of "the speculative intellectual virtues [...] transports him into — all but merges him in — the object and thus bears him above the level of human life". We can see in this why, as Sommers (2001) has recently shown for the context of the medieval anti-mendicant controversies, Aquinas saw the highest fulfillment of the human vocation not in the opposition of speculative to practical life but rather in the overflowing of contemplative understanding toward the transformation of the human *Lebenswelt* in the direction of securing the goods of human flourishing for an ever-increasing many (cf. Rasmussen and Den Uyl 1991). Understanding prescisively considered is speculative *or* practical, but cognitive life fully as human perforce embraces both, "*utramque comprehendit*". And just this truth is what semiotics brings to the fore within the sciences, both coenoscopic (such as philosophy and theology) and ideoscopic (science in the modern sense).

mis ei sõltu otseselt kehaorganitest ja mida keha kaudu ei rakendata. Ei ole oluline, kui kaua me täpselt suudame elu meditsiiniliste ja tehnoloogiliste edusammude abil pikendada. Kui inimhing nagu taime hingki tuleneb täiel määral materia potentsiaalst, siis muutub ta nii nagu möödunudaastane lumigi tagasi materia potentsiaalsuseks, niipea kui keha kõduneb piisavalt, et lakata toetamast seda printsiipi, mille kaudu ta elavana eksisteerib. Näiteks ei olnud karvavõrdki oluline, et nii Aristoteles kui helgemad pead peale teda arvasid, et Päike tiirles ümber Maa, ega olnud ka karvavõrdki oluline, et inkvisitsioon kui ilmeksimatu õpetusliku autoriteedi valitud tööriist kiitis Aristoteelse arusaama heaks kui Piiblis taeva poolt läkitatu: tegelikult jäi ikka nii, et kõigi nende tuhandete aastate vastupidiste arvamuste ajal tiirles Maa ümber Päikese ja mitte Päike ümber Maa.

Muidugi, NASA-l on tänapäeval plaan, kuidas oleks võimalik nihutada Maa orbiiti Päikesest pisut kaugemale, kui ta praegu on, vastukaaluks globaalsele kliimasoojenemisele, muutes nii praktiliselt kontrollitavaks selle, mis kunagi kuulus ainult spekulatiivse teadmise valda (Maa orbiidi suuruse). Kuid põhilist eristust see siiski ei muuda, kuna "spekulatiivne intellekt muutub praktiliseks laienduse kaudu", kui laenata Aquinase vahedat väljendust. See tähendab, et praktilisel toimimisel on küllaldane alus vaid siis, kui ta põhineb arusaamisel, kuidas asjad on. Näide peaks siin asjad paika panema. Inimliigi algusaegadest peale on inimolendid olnud seksuaalsed loomad. Seks ei ole sama vana kui elu ja inimolendid ei ole sama vanad kui seks, kuid ei ole kunagi olnud ühtegi inimolendit, ei meest, naist ega hermafrodiiti, kes poleks olnud seksuaalne. Nüüd iga inimolend vähemalt kahekümnendal sajandil tekkis mõne naise munaraku viljastamisel mõne mehe seemneraku poolt. Rasestumise hetkel pandi paika genotüüp, mis iseenesest jäi konstantseks (ehkki jah, ta pidi kõigepealt kinnituma, seejärel arenema läbi kõikide embrüonaalsete etappide sünnini, läbi lapse- ja noorukiea, selleks et jõuda inimese täiskasvanuikka) — see tähendab, bioloogiline konstant, mis on inimorganismi elu aluseks kuni surmani. Kuid alles kahekümnendal sajandil *saime me teadlikuks* genotüüpide reaalsest olemasolust ja alles sajandi lõpuosas saime me *piisavalt* teadlikuks, et mõelda välja võimalusi genotüüpi sekkumiseks, selleks et välja vahetada või parandada selliseid üksikuid geene, millest me nägime, et nad võiksid põhjustada fenotüüpilisi probleeme organismi arengus. Nii muutus genotüüp, spekulatiivse teadmise objekt, selle teadmise laienduse kaudu praktilise huvi objektiks, millekski, millega saab midagi ette võtta. Spekulatiivne mõistmine muutus end asja käigus piisavalt kaugemale laiendades päris praktiliseks.

thought that the sun revolved about the earth, nor did it matter a whit more that the Inquisition as chosen instrument of an infallible teaching authority endorsed Aristotle's opinion as heaven-sent in the Bible: the fact remained that over all those thousands of years of counter opinions the earth revolved rather around the sun than the sun around the earth.

Of course, there is the plan today in NASA as to how we might move the orbit of the earth a little farther from the sun than presently in order to counter global warming, making what was once a matter of speculative knowledge (the size of earth's orbit) a possibility of practical control. Yet this does not change the basic distinction: for, to borrow Aquinas's trenchant formula, "the speculative intellect becomes practical by extension". That is to say, practical action is well founded only to the extent it is based on a grasp of how things are. An illustration should make the point. Since the beginning of the human species, human beings have been sexual animals. Sex is not as old as life, and human beings are not as old as sex, but there have been no human beings, male, female, or hermaphrodite, who were not sexual. Now every human being through the twentieth century at least came into existence through the fertilization of some woman's egg by some man's sperm. At that moment of conception, a genotype was established which (yes, had first to implant, then develop through embryonic stages to birth, childhood and adolescence in order to reach human adulthood, but which) itself remained constant, the underlying biological constant in the life of the human organism until death. Only in the twentieth century, however, did we *come to know* of the reality of genotypes, and only late in the century did we come to know *enough* to envision the possibility of intervening in a genotype to replace or repair such individual genes as we could see would cause phenotypic problems in the organism's development. So the genotype, an object of speculative knowledge, became by extension of that knowledge a matter of practical concern, something about which something might be done. Speculative understanding, by extending itself far enough in the case, had become veritably practical.

So speculative and practical as forms of knowledge are polar opposites, but within human understanding they differ first by the aim understanding takes, as it were (at being — seeing what is; or at doing — seeing what can be accomplished); and within human understanding, though the line dividing the two can never be wholly erased (the point of Aristotle's original distinction between objects of knowledge or aspects of objectivity that can and that cannot be controlled by human action), neither can the line between them be wholly fixed in time (the point of Aquinas' maxim that speculative understanding becomes practical by

Nii on spekulatiivne ja praktiline mõistmise vormidena vastaspoolused, kuid inimõistmises erinevad nad peaausjalikult justkui eesmärgi kaudu, mille mõistmine enesele seab (kas eesmärgiks on olemine — selle mõistmine, mis on olemas — või eesmärgiks on tegemine — selle mõistmine, mida saab saavutada) ja ehkki eraldusjoont nende kahe vahel ei saa kunagi lõpuni kustutada (mis on Aristotelese algne mõte, kui ta eristas selliseid teadmise objekte või objektilisuse aspekte, mida inimtegevus saab kontrollida, ja selliseid, mida ta ei saa), ei saa see eraldusjoon nende vahel ka ajas lõpuni fikseeritud olla (see mõte oli Aquinase maksimumil, et spekulatiivne mõtlemine muutub praktiliseks, võimaldades inimesel laiendada oma kontrolli uutele aladele mõtestatud universumis, objektide universumis). Eraldusjoon spekulatiivse ja praktilise teadmise vahel sõltub seega inimteadmise seisukorrast igal konkreetset ajahetkel või igas asjaolude kogumis, nii nagu see viimane reaalsust adub, eriti kui võrd seda adumust ei hoia alal ja ei laienda (nagu Peirce seda väljendas) mitte individuaalne teadvus, vaid individuaalne teadvus sel määral, mil ta on muutunud “teaduslikuks”, see tähendab, on integreeritud teadlaste ühiskonda, mis ei piirne pelgalt praegu elavate indiviididega, vaid kellevaheline koostöö ulatub üle põlvkonnapiiride.

Seoses selle iidse eristusega praktilise ja spekulatiivse vahel inimesele eriomase mõistmise sfääris on semiootikal ainulaadne koht inimteadmise universumis, sest semiootika annab ainsana lähtepunkti, kust saab täpselt näha, kuidas ja miks see piir spekulatiivse ja praktilise vahel ajas kohta vahetab (ehkki poolused ehk eristuse äärmused ise seda ei tee) ajast aega ja kohast kohta. Mõistuse algsest ärkamisest loomalikust omaloomast, kus objektid on ainus ja kogu reaalsus, esimesse mõistmisse, et olemus on oma (nii-öelda) räiges tähenduses midagi, mis on ülimalt ükskõikne inimeste uskumuste, ihade ja arvamuste suhtes, sündis “reaalsuse” idee, esimene võrse, mis sirgus objektide ja asjade vahelisest erinevusest, nagu see inimkogemuse käigus antakse. See oli Esimese Mõistmise Ajastu keskne sõlmpunkt — spekulatiivse mõtlemise sünd, inimlooma ärkamine inimesena.

enabling human control to extend to ever new areas of the universe as understood, the universe of objects). The line between speculative and practical knowledge, then, depends on the state of human understanding at any particular time or set of circumstances in its grasp of the real, particularly insofar as that grasp is sustained and extended (as Peirce put it) not by the individual consciousness but by the individual consciousness insofar as it has become "scientific", that is to say, embedded in a community of inquirers not limited to individuals now living but collaborating across the generations.

In relation to this ancient distinction of practical from speculative within the orbit of distinctively human understanding, semiotics occupies a unique place in the universe of human knowledge; for semiotics provides the only standpoint whence can be seen exactly how and why the boundary in time between the speculative and the practical shifts (even though not the poles themselves, or ultimate terms, of the distinction) from time to time and place to place. In the original awakening of reason from the animal Umwelt where objects are the sole and whole reality to a first realization of being in (so to say) its hard-core sense of something which is what it is supremely indifferent to human beliefs, desires, and opinions, the idea of "reality" was born, the first offspring of the difference between objects and things as given in the course of human experience. This was the central node of the First Age of Understanding, the birth of speculative thought, the awakening of the human animal as human.

2. Theology as a Domain of Human Knowledge: Scope and Limits

The Second Age, the age of the sign, the first naissance of semiotic consciousness from Augustine at the beginning to Poincaré at the end, had its own epiphany, not in the awareness of being as such so much as in the awareness that human reason cannot escape its own responsibility to account for experience on its own grounds by abdicating that responsibility in favor of a "leap of faith" of whatever confessional color. This was the point Aquinas made in distinguishing *theology*, the confessional use of reason, from *philosophy* (which he did not yet foresee as needing the further fundamental division into and institutionalization as ideoscopic science in its difference from cenoscopic doctrines) as a relatively autonomous sphere both speculative and practical.

The advantage Thomas saw in the theology new to his time was twofold. First, of course, that, according to the times, it drew on God's

2. Teoloogia kui inimteadmise valdkond: ulatus ja piirid

Teisel Ajastul, märgi ajastul — semiootilise teadvuse esmane sünd Augustinusest ajastu alguses Poinsoot'ni selle lõpus — oli oma ilmutus, mitte niivõrd teadlikkus olevusest kui sellisest, kuivõrd teadlikkus sellest, et inim mõistus ei saa vältida enda vastutust kogemuse seletamisel sellest enesest tulenevatel alustel, öeldes sellest vastutusest lahti “usupöörde” või ükskõik millise konfessionaalse värvi nimel. See oli see, mida pidas silmas Aquinas, kui ta eristas *teoloogiat*, mõistuse konfessionaalset kasutust, *filosoofiat* kui suhteliselt autonoomsest sfäärist, mis on ühtaegu nii spekulatiivne kui praktiline (mille puhul ta ei osanud veel ette näha, et siin on edasi vajalik ideoskoopilise teaduse eraldumine ja institutsionaliseerumine selle erinevuses tsönoskoopilistest õpetustest).

Kasud, mida Thomas teoloogias oma aja jaoks nägi, olid kaht sorti. Esiteks muidugi see, et tolle aja arvamuse kohaselt tulenes teoloogia Jumala enda arusaamisest maailmast (niivõrd kuivõrd seda on võimalik ära arvata tekstidest, mida arvati olevat ilmutuse teel saadud, st pühadest tekstidest) aga ka inimolendite traditsioonidest, niivõrd kuivõrd need traditsioonid väljendasid tõeselt õiget arusaamist sellest, mida jumalus inimkonnale soovis — pehmelt öeldes üks keeruline värk. Teiseks ja sellest tulenevalt, kuna ta ületab eristuse spekulatiivse ja praktilise teadmise vahel, saaks uus teoloogia endale nõuda kõrgeima koha inimteadmise ehitises (“teaduste kuninganna”), eemaldudes patristliku ja augustiinliku mõtlemise imperialismist, eristades ja vabastades mõistuse kõike muud välistavast orjalikkusest “pühade tekstide” tõlgendamise suhtes ja sellesse määsitusest. Lubamaks mõistuse arengut omaenese liinis, nii spekulatiivses vallas kui eetika, poliitika ja kunsti praktilistes valdades (just see, mille tulemuseks on nelja sajandi kasvamise järel ideoskoopilise teadmise võrsumine filosoofilise mõistmise tsönoskoopilisest puutüvest). Sest tundes Jumalat kui oma pärisobjekti, saavutab teoloogia, ehkki erinevad konfessioonid võivad vastavalt oma veendumustele ilmutuse seisukohas olla siin kas soodsamas või ebasoodsamas positsioonis, Jumalat tundes teadmise kõigest sellest, mida Ta teeb kui Jumal, st kui Looja, kellest kogu ajalike olendite hulk sõltub oma individuaalsuse üksikasjades igal konkreetsel hetkel, kui terviklikkuse eksisteerimise Allikas, *Ipsum Esse Subsistens*, “Iseenesest olemasolev eksistents” — ühevõrra nii metafüüsiline kui teoloogiline valem, millega Aquinas tõlgendas üheaegselt Moosese kogemust, nii nagu see on üles tähendatud Teises Moosese raamatus ja iga inimolendi kogemust, et kogemuste maailm on üks muutuva olevusega maailm, kus jääb alati oht, et see, mis asi on, justkui eemaldatakse tegelike faktide maailmast. See oli Teise

own understanding of the world (insofar as that might be divined from the texts taken to be revealed, the sacred scriptures), and even from the traditions of human beings insofar as those traditions were true expressions of a right understanding of the divine will for humankind — a tricky business, to say the least. Second, and consequent on this, distancing itself from the imperialism of patristic and Augustinian thought by distinguishing and freeing reason from exclusive subservience to and entanglement with authoritarian interpretations of “sacred texts” in order to allow its development in its own line, both in the speculative order and in the practical order of ethics, politics, and art (exactly what would result, in four more centuries of growth, in the offshoot of ideoscopic knowledge from the cenoscopic trunk of philosophical understanding), the new theology could yet claim for itself the highest place in the organization of human knowledge (“queen of the sciences”) by virtue of transcending the distinction between speculative and practical knowledge. For in knowing God as its proper object, theology, albeit confessionally advantaged or disadvantaged by its presuppositions concerning revelation, still attained in the knowing of God a knowledge of all that He makes as God, i.e., as Creator upon whom the totality of finite beings in the particularity of their individualities depends at each moment, the Source of existence of the totality, *Ipsium Esse Subsistens*, “Existence Itself Subsisting”, in the formula no less metaphysical than theological by which Aquinas interpreted at once the experience of Moses as recorded in *Exodus* and the experience of every human being that the world of experience is a world of changeable being where what a thing is remains ever at risk of becoming detached, as it were, from the world of actual fact. It was the high point of the Second Age, wherein “the highest grade of reality was reached by signs” from within human experience.¹⁰

Thus Thomas saw in theology an essential superiority over the highest of the philosophical disciplines so far as philosophy had developed to his day. For the highest of the philosophical sciences — what Aristotle had called simply “first philosophy” or “theology” (natural theology, a knowledge of the universe in relation to the source of its actuality achieved by reason itself through the analysis of the experience of changing being), but what was already called in Aquinas’ day by its later name of “metaphysics” — remained a purely speculative science, in contrast with the new theology, which was speculative in its ground but included the practical order as well within its distinctive province.¹¹

¹⁰ E.g., Aquinas c.1266: *Summa theologiae* I. 3. 4. ad 2.

¹¹ *Ibid.* I.1.4c: “licet in scientiis philosophicis alia sit speculativa, et alia practica, sacra tamen doctrina comprehendit utramque; sicut et Deus eadem

Ajastu kõrgpunkt, kus “kõrgeima reaalsuse astme saavutasid märgid” inimkogemuse vallast.¹⁰

Seega nägi Thomas teoloogias olulist üleolekut kõrgematestki filosoofilistest distsipliinidest, nii nagu need tema ajaks välja arenenud olid. Sest kõrgeim filosoofilistest teadustest — see, mida Aristoteles nimetas lihtsalt “esimene filosoofia” või “teoloogia” (looduslik teoloogia, teadmine universumist vastavalt selle tegelikkuse allikale, milleni jõuab mõistus ise muutuva olemuse kogemuse analüüsimise kaudu), kuid mida juba Aquinase päevil kutsuti selle hilisema nimega “metafüüsika” — jäi pelgalt spekulatiivseks teaduseks, vastandina uuele teoloogiale, mis oli oma alustelt spekulatiivne, kuid sisaldas oma erilises valdusalas ka praktilist.¹¹

3. Teadus modernistlikus mõttes

Peale seda tuli uus mõistuse ärkamine, ärkamine filosoofia enese seest sellele, et ta erineb ühest üsna teistsugusest ja uuest inimõistmise võimalusest, mis on suhteliselt sõltumatu mitte ainult usu- ja kirikuautoriteedist, vaid ka “tavamõistuse” diktaadist, millest tsönoskoopiline teadmine põhiosas ja ilmtingimata oma arengus ja edastamisel sõltub. See oli Mõistmise Kolmanda Ajastu, modernismi põhitõde ehk -saavutus. Sest kes oleks suutnud paljalt selle peale mõeldes, ainult diskursuse kaudu, suutnud tõestada, et massiivsed kehad kukuvad samasuguse kiirusega kui õhkkerged kehad, või et kui suletud vedelikule avaldada survet, siis see surve avaldub võrdselt kõigis suundades, või et planeetide orbiidid on pigem elliptilised kui ringikujulised ja “kõiki neid teisi väiteid, mis ei ole sugugi vähem tähelepanuväärsed ja mis köidavad mõistmist nii-öelda vastu tema oma tahtmist”¹²?

¹⁰ Näiteks Aquinas c.1266: *Summa theologiae* I. 3. 4. ad 2. “licet in scientiis philosophicis alia sit speculativa, et alia practica, sacra tamen doctrina comprehendit utramque; sicut et Deus eadem scientia se cognoscit, et ea quae facit” (“ehkki inimlikud teadmisdistsipliinid on kas spekulatiivsed või praktilised, hõlmab teoloogia siiski nii spekulatiivset kui praktilist, just nii nagu Jumal teab ühe ja sama teadmise läbi iseennast ja asju, mida ta teeb”) Vaata paralleeli, mis on püstitatud järgneval 9. leheküljel, mrk 18.

¹¹ *Samas* I. 1. 4c:

¹² Rakendamaks ideoskoopilise teaduse väidetele Kandi sõnu (1747: 8), mida nende endi kontekstis on üsnagi vääriti rakendatud, vaata *Four Ages* (Deely 2001: 555n17).

3. *Science in the Modern Sense*

After that came a new awakening of reason, an awakening from within philosophy itself of its difference from quite another and new possibility of human understanding, relatively autonomous not only from the dictates of religious or ecclesiastical authority but also from the dictates of the “common sense” upon which knowledge as cenoscopic centrally and necessarily depends in its development and conveyance. It was the main point or achievement of that Third Age of Understanding, modernity. For who, merely by thinking about it, could have established through discourse alone that massive bodies fall at the same rate as ethereal ones, or that pressure if applied to an enclosed fluid will be transmitted equally in all directions, or that planetary orbits are rather elliptical than circular, and¹² “other propositions, which are not less remarkable, and which capture the understanding, so to speak, against its own will”?

For a few centuries, the rooting of science in the ideoscopic sense seemed to contemporaries to have replaced entirely the need for cenoscopic disciplines, such as had been the traditional sciences in the ancient and medieval sense of speculative philosophy (subdivided into physics, mathematics, and metaphysics) contrasted with the art, politics, and ethics of practical thought. Indeed, at the dawn of modernity, Galileo and Descartes deemed themselves brothers in the common enterprise of interpreting nature directly without regard for the traditional texts of the philosophers commenting on Aristotle or other ancients. Yet no one looking back with today’s eyes sees in Galileo the future of philosophy, or in Descartes the future of science. Just the opposite. We see in Galileo precisely the beginning of science in the modern sense, leading to Newton, then to Einstein, and beyond; and in Descartes we see the beginning of classically modern philosophy, eschewing in the end the knowability of anything in direct experience beyond the mind’s own workings,¹³ the “placing under erasure” of *ens reale* in the Kantian critiques.

scientia se cognoscit, et ea quae facit” (“although human disciplines of knowledge are either speculative or practical, yet theology embraces both the speculative and the practical; just as God knows by one and the same knowledge himself and the things which he makes”). See the parallel constructed in n18, p. 9 following.

¹² To apply to propositions of ideoscopic science words of Kant (1747: 8) which, taken in their own context, are rather misapplied. See the *Four Ages* (Deely 2001: 555n17).

¹³ See, in the *Four Ages*, “The Strange Case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde” (Deely 2001: 540ff.).

Mõneks sajandiks tundus inimestele, et teaduse juurutatus ideoskoopilisse mõttesse asendas täielikult vajaduse tsönoskoopiliste distsipliinide järele, nagu olid olnud traditsioonilised teadused antiik- ja keskaegses tähenduses spekulatiivses filosoofias (jagunedes füüsikaks, matemaatikaks ja metafüüsikaks), vastandina kunstile, poliitikale ja praktilise mõtlemise eetikale. Õigupoolest pidasid Galileo ja Descartes modernismi-aja alguses end vendadeks ühises ettevõttes tõlgendada loodust otse, viitamata Aristotelest või mõnd teist antiikaegset kommenteerivate filosoofide traditsioonilistele tekstidele. Siiski ei näe mitte keegi, kes tänapäevaste silmadega minevikku vaatab, ei Galileos filosoofia tulevikku ega Descartes'is teaduse tulevikku. Risti vastupidi. Galileos näeme me justnimelt algust modernistlikus mõttes teadusele, mis viis Newtoni, Einsteinini ja edasi, ning Descartes'is näeme me algust klassikalisele modernistlikule filosoofiale, mis eitab lõpuks võimalust teada ükskõik mida otsese kogemuse kaudu, väljaspool mõistuse enese loomingu,¹³ algust *ens reale* "kustukummi alla lükkamisele" Kanti "Kriitikates".

Vahepeal, ajal, mil eristus filosoofilise loogika kui tsönoskoopilise ja teadusliku loogika kui ideoskoopilise vahel oli juurdumas, ja enne, kui see areng muutus piisavalt selgeks, et seda täiel rinnal vastu võtta, hakkas mõistus oma sõltumatust autoriteetsetest tekstidest üha tõsisemalt ja tõsisemalt võtma (täpselt samas mõttes nagu Aristoteles oli määratlenud, lahutades teoloogilise mõistuse mõistusest *tout court*), mitte ainult selleks, et kehtestada ideoskoopilist teadmist — teadust modernistlikus mõttes — enam ja enam iseseisvana, vaid selleks, et püstitada samal ajal ka kodaniku elu struktuure, "rahvuste elu", üha kindlamalt ja kindlamalt kui inimteadmise võsusid, mitte kui midagi säärast, mida nähakse kohustustena, mille on meile peale pannud igapäevaelu suhtes ülem korraldus, mis on meile antud "püha ilmutuse" kaudu kui Jumala tahtmine, ükskõik kas siis vaimulike suu läbi, kes kannavad missiooni vahendada surelike hingede igavest lunastust, või siis kuningate kaudu, kelle legitiimsus väideti olevat "püha õiguse" küsimus.

Sedamööda, kuidas modernistlikud ühiskonnad hakkasid üha enam ja enam sõltuma modernistliku teaduse ideoskoopilistest viljadest, hakati antiikset eristust spekulatiivse ja praktilise vahel üha vähem ja vähem mõistma. Spekulatiivse mõistuse laiendus, mille läbi ta muutub praktiliseks, kerkis enam ja enam esiplaanile, nagu näiteks Francis Baconi varamodernistlikus ennustuses, et "teadmine on võim". Veel nii hilised filosoofid kui James ja Russell kahekümnendal sajandil jõudsid

¹³ Vaata *Four Ages*, "The Strange Case of Dr. Jekyll, Mr. Hyde" (Deely 2001: 540jj.).

In the meantime, while the distinction between philosophical reason as cenoscopic and scientific reason as ideoscopic was taking root, and before its growth became sufficiently clear as to be admitted on all hands, reason took its autonomy from authoritative texts (in just the sense Aquinas had identified in separating theological reason from reason *tout court*) more and more seriously, not only to establish ideoscopic knowledge — science in the modern sense — more and more fully in its own right but, at the same time, to establish the structures of civil life, the “life of nations” as more and more properly outgrowths of human understanding than imagined as impositions from above of an order of everyday life “divinely revealed” as the will of God, whether according to clerics charged with the mission of mediating the eternal salvation of mortal souls, or according to kings whose legitimacy was asserted to be a matter of “divine right”.

As the modern societies came increasingly to depend on the ideoscopic fruits of modern science, the ancient distinction between speculative and practical came less and less well to be understood. The extension of speculative reason wherein it becomes practical came more and more to the fore, as in Francis Bacon’s early modern prognostication that “knowledge is power”. Philosophers as late as James and Russell in the twentieth century came to believe that science consists in the answers to the questions the philosophers raise, so that a question remains a philosophical question only to the extent that its answer eludes us. As soon as its answer comes into view we pass out of philosophy into the realm of science. This naive view,¹⁴ the quintessence of the Enlightenment in speculative thought, perhaps (if not in the practical order which saw a glorious freeing of human life and intelligence in the direction of realizing the possibilities of individual understanding and individual responsibility), itself now appears incredible, as it becomes unmistakable that, just as philosophy cannot answer the questions central to theology or science, nor theology those central to science or philosophy, so neither

¹⁴ This “dream of reason”, so quaintly ‘rediscovered’ by Gottlieb (2001) after the fashion of Lyotard’s proposed meaning (Lyotard 1984: 79) for postmodernity, ironically mirrors on the part of secular philosophers an older religious view that theology provides the answers to questions philosophy raises. The view is no less fatuous for being secularized. Unfortunately, perhaps, but nonetheless, it is not by returning to its origins that late modernity gives way to postmodernity. It is by coming up against its limits at a time when the understanding finds a way (in the present case, the way of signs) to transcend those limits those very limits theretofore deemed unsurpassable.

veendumusele, et teadus seisneb vastustes küsimustele, mida filosoofid tõstatavad, nii et küsimus jääb filosoofiliseks ainult sedavõrd, kui võrd ta vastus meile tabamatu on. Niipea kui ta vastus meie silme ette ilmub, liigume me filosoofia valdkonnast välja teaduse valda. See naiivne seisukoht,¹⁴ võib ehk öelda, et Valgustusaja kvintessents spekulatiivses mõtlemises (kui mitte isegi praktilises vallas, mis nägi ette inimese ja intelligenti vabastamist ja edasiminekut inimõistmise võimaluste ja üksikisiku vastutuse sisseviimise suunas), tundub iseenesest praegu täiesti uskumatu, kui võrd on muutumas ilmselgeks, et nii nagu filosoofia ei saa vastata küsimustele, mis on kesksed teoloogia või teaduse jaoks, ega teoloogia neile, mis on kesksed teadusele ja filosoofiale, nii ei saa ka teadus vastata küsimustele, mis on kesksed nii filosoofiale kui teoloogiale.¹⁵

4. Postmodernistlik süntees

Siiski pole teadmine seesama, mis võim, ükskõik millisel määral võim ka ei tuleneks inimteadmise pidevatest ideoskoopilistest laiendustest, ja inimõistmisele tema erilises esitatavaid spekulatiivseid nõudmisi ei ole võimalik ära kaotada. Ja nii on sobiv, et just nõnda nagu Mõistmise Neljanda Ajastu koidik saabub, kui Peirce käib välja uue kategooriate nimestiku,¹⁶ võimaldamaks looduse ja mõistuse saaduste ühtepõimumist kogemusekangas, nõnda peab arenema ka uus "teadus" — täpsemalt filosoofia enese uuendus —, mis on märgitoime kaudu võimeline inimõistmise valda mahutama spekulatiivse ja praktilise mõtlemise vahelise suhte iseseisvana ja tema enese pärast.

¹⁴ See "mõistuse unistus", mille Gottlieb (2001) nii veidralt uuesti avastas. Lyotard'i poolt pakutud postmodernismi tähenduse järgedes (Lyotard 1984: 79), peegeldab ilmalike filosoofide juures iroonilisel moel vana religioosset seisukohta, et teoloogia annab vastuse küsimustele, mille filosoofia püstitab. See seisukoht ei ole seepärast veel vähem ohtlik, et ta on ilmalik. Võib-olla õnnetuseks, kuid sellegipoolest, ei tee modernism postmodernismile ruumi mitte oma algete juurde tagasi minnes. See juhtub omaenese piirideni jõudes ajal, mil mõistmine leiab tee (antud juhul märkide tee) nende piiride ületamiseks — nendesamade piiride, mida seni peeti ületamatuteks.

¹⁵ Vaata osi "Questions only Humans Ask" ja "Reasonable Questions Philosophy Cannot Answer" raamatus *Four Ages* (Deely 2001: 487–491).

¹⁶ Peirce 1867: CP 1.545–567; vaata kommentaari raamatus *Four Ages* (Deely 2001: 637ff.).

can science answer the questions central to either philosophy or theology.¹⁵

4. *The Postmodern Synthesis*

Yet knowledge is not the same as power, however much power accrues from the constant ideoscopic extensions of human understanding; and the speculative requirements upon human understanding in its distinctiveness cannot be made to go away. So it is fitting that just as a Fourth Age of Understanding dawns in Peirce's proposal¹⁶ of a New List of Categories able to accommodate the interweaving of the workings of nature and mind in the fabric of experience, so also should develop a new "science" — a renewal of philosophy itself, more exactly — able to accommodate within the order of human understanding on its own ground and in its own right the inter-relation of speculative and practical thought through the action of signs.

a. Semiotics and Theology

For semiotics, like the confessional notion of theology distinguished from philosophy in the time of Aquinas, extends equally to the speculative and practical orders, inasmuch as all thought, whether speculative or practical, is in signs. So the doctrine of signs, analogous to the dogmatic theology achieved after the thirteenth century, is not restricted to the speculative or practical orders but extends to both, *utramque includit*,¹⁷ yet for a very different reason: not because it supposes the illumination of a light superior to human understanding, a revelation authored as such by God, but because it provides the means whereby speculative and practical understanding alike are achieved. Semiotics provides, in this way — but this time from within the very order of human understanding as human — a distinction which unites the speculative and practical orders within one

¹⁵ See the sections "Questions only Humans Ask" and "Reasonable Questions Philosophy Cannot Answer" in the *Four Ages* (Deely 2001: 487–491).

¹⁶ Peirce 1867: CP 1.545–567; see commentary in the *Four Ages* (Deely 2001: 637ff.).

¹⁷ Cf. Aquinas 1266: *Summa theologiae Prima Pars*, q. 1, art. 4c.

a. Semiootika ja teoloogia

Sest semiootika nagu teoloogia konfessioonaalses tähenduses, nii nagu seda eristati filosoofiast Aquinase aegadel, küünib võrdsele nii spekulatiivsesse kui praktilisse valda, kuivõrd kogu mõtlemine, ükskõik kas spekulatiivne või praktiline käib märkides. Nii ei piirdu märgiõpetus, analoogiliselt dogmaatilise teoloogiaga, milleni jõuti peale kolmeteistkümnendat sajandit, ei spekulatiivse ega praktilisega, vaid ulatub nende mõlemani, *utramque includit*¹⁷, aga siiski üsna teistsugusel põhjusel: mitte sellepärast, et ta eeldaks inimõistusest ülemat valgustust, ilmutust, mille autoriks niisugusel kujul on Jumal, vaid seepärast, et ta loob vahendi, mille kaudu ühtmoodi nii spekulatiivse kui praktilise mõistmiseni jõutakse. Semiootika loob nõndaviisi — kuid antud juhul inimõistmise valla kui inimliku valla enese seest — eristuse, mis ühendab spekulatiivse ja praktilise valla ühte distsipliinidevahelisse või -ülesesse lähenemisse, mida pakuvad teadlikkus semioosist ja selle uurimine.¹⁸

b. Semiootika ja eriteadused: loomulik antidoot modernistlikule ülespetsialiseerumisele

Distsipliinidevahelised uurimused, mille järele hakati üha enam vajadust tundma sedamööda, kuidas teadusliku spetsialiseerumise nõuded modernistlike sajandite jooksul kasvasid, leidsid ootamatult oma loomuliku koha semiootikas kui õpetuses märkidest. Sest semiootika temaatiline suunitletus tuleneb igasuguse teadmise, tsönoskoopilise või ideoskoopilise, konfessioonaalse või eksperimentaalse teadmise instrumendist, st märgist, mis punub oma triaadiliste suhete võrgustikku risti üle inimkogemuse spetsialiseeritud valdkondade, aga ka nende sisse, nii nagu see

¹⁷ Vrd Aquinas 1266: *Summa theologiae Prima Pars*, q. 1, art. 4c.

¹⁸ Parafraaseerimaks Aquinase teksti (ülal, lk 7, mrk 11), mis näitab, kuidas püha teoloogia ületab eristuse spekulatiivne/praktiline liikmeid, võime me öelda, et semiootika muutub neid liikmeid ületavaks järgmisel viisil: *Licet in scientiis philosophicis alia sit speculativa, et alia practica, signorum tamen doctrina comprehendit utramque; sicut et anthropos eadem actione signorum seu «semiosis» se cognoscit et ea quae facit, ea facitur natura et ea facitur cultura: Ehkki mõned filosoofilised distsipliinid on spekulatiivsed ja teised praktilised, katab märgiõpetus siiski mõlemat; just samasugusel moel teab inimloom ühesama märgitoime ehk semioosi kaudu nii iseennast ja seda, mida see ise teeb, kui asju, mille teeb loodus, ja asju, mille teeb kultuur. Vrd *Four Ages* (Deely 2001: 606).*

inter- or trans-disciplinary perspective provided by the awareness and study of semiosis.¹⁸

b. Semiotics and the Special Sciences: the Natural Antidote to Modern Over-Specialization

Interdisciplinary studies, the need for which became felt increasingly as the ideoscopic demands of scientific specialization increased over the modern centuries, suddenly finds its natural home in semiotic as the doctrine of signs. For semiotic takes its thematic orientation from the instrument of all knowledge, cenoscopic or ideoscopic, confessional or experimental, the sign, which weaves its web of triadic relations no less across than within the specialized areas of human experience constructed by the sciences, by the different religious traditions, by the different cultural traditions of the various groups of human animals.

The sign embraces the realms both of nature and culture, underlying their unification in human experience, and opening the way to those sound extensions of our knowledge of what is whereby that knowledge becomes practical in new areas. The way of signs, in this fashion, opens beyond modern philosophy, which came to see itself as confined to the order of mind-dependent being (*ens rationis*), but beyond as well the central preoccupation of ancient and medieval philosophy with the objects of speculative knowledge as such (*ens reale*), to the world of human experience in its totality which includes “common sense” at the core of cenoscopic knowledge no less than that distinctively modern development of ideoscopic knowledge which alone we had come to call “science” by the postmodern dawn. “The unifying function of semiotics”, as Petrilli and Ponzio put it,¹⁹ “concerns proposals and practical orientations for

¹⁸ To paraphrase the text of Aquinas (above, p. 7n11) manifesting how sacred theology transcends the terms of the speculative/practical distinction, we may say that semiotics achieves transcendence of those same terms as follows: Licet in scientiis philosophicis alia sit speculativa, et alia practica, signorum tamen doctrina comprehendit utramque; sicut et anthropos eadem actione signorum seu «semiosis» se cognoscit et ea quae facit, ea facitur natura et ea facitur cultura: Although some philosophical disciplines are speculative and yet others are practical, yet the doctrine of signs covers both; in just this way the human animal by the same action of signs or «semiosis» knows both itself and what the self does, the things made by nature and the things made by culture. Cf. the *Four Ages* (Deely 2001: 606).

¹⁹ Petrilli and Ponzio 2001: 34.

kogemus on ehitatud teaduste, erinevate usutraditsioonide ja erinevate inimloomagruppide erinevate kultuuritraditsioonide poolt.

Märk hõlmab nii kultuuri kui looduse valda, olles aluseks nende ühendamisele inimkogemuses ja tehes tee lahti nendele mõistlikele laiendustele meie teadmistelevast, mille kaudu teadmine uutes valdkondades praktiliseks muutub. Märkide tee avaneb sel moel väljapoole modernistlikku filosoofiat, mis pidas end piiratuks mõistusest sõltuvate olevuste vallaga (*ens rationis*), kuid ka väljapoole antiik- ja keskaegse filosoofia hõivatust spekulatiivse teadmise kui sellise objektidega (*ens reale*), ta avaneb inimkogemuse maailma kogu selle täiuses, mis hõlmab "tavamõistust" tsönoskoopilise teadmise keskmes, aga samavõrra ka ideoskoopilise teadmise seda tüüpiliselt modernistlikku arengut, mida me postmodernismi koidikul oleme ainsana "teaduseks" kustuma hakanud. Nagu seda väljendasid Petrilli ja Ponzio,¹⁹ "semiootika ühendav funktsioon puudutab ettepanekuid ja praktilisi nõuandeid inimelu jaoks kogu ta tervikus (inimelu, käsitletuna kõigi ta bioloogiliste ja sotsio-kultuuriliste aspektidega)", aga samavõrra seisneb see funktsioon ka inimõistmise aluste paljastamises selles, mis on inimõistmisele eriomane, kui ta esimest korda saavutab arusaamise spekulatiivsest vallast just neis alustpanevas aspektides, mida ei saa kunagi ühegi ajaliku olendi kontrolli alla tuua.

B. SEMIOOTIKA JA POSTMODERNISTLIK SAATUS

Need on filosoofilises plaanis äärmiselt olulised ja huvitavad küsimused: luuakse uus vaade ajaloole, mitte kui lihtsalt maastikule, vaid kui tõelisele ideede laboratooriumile, kuivõrd teadmine areneb tsönoskoopiliselt, laiendades ajaloo sees "tavamõistuse" enese ulatust, ning samal ajal paljastatakse inimõistmise kogu ulatuse ühtsus semioosis, mis läbi semiootika muutub teadmiseks, mis hõlmab põhimõtteliselt nii ideoskoopilist kui tsönoskoopilist valda, isegi kui ta jääb ise samal ajal enesele iseloomulikus ennekõike tsönoskoopiliseks (kui soovite, "filosoofiliseks"). *Speculativa et practica utramque comprehendit semiotica* — semiootika kui selgelt postmodernistlik areng hõlmab praktilist mõistmist samavõrra kui spekulatiivset. Seda mõista pole sugugi väike asi.

Nõnda me mõistame, mida märgiõpetus pakub ja miks ta asub kesksel positsioonil vaimukultuuri üleminekul modernismist postmodernistlikku ajastusse, kus ühtsus põhialustes tuuakse tagasi inimõistuse

¹⁹ Petrilli, Ponzio 2001: 34.

human life in its wholeness (human life considered in all its biological and socio-cultural aspects)", no less than in revealing the foundations for human understanding in what is distinctive of it as achieving a grasp in the first place of the speculative order precisely in those foundational aspects which can never be brought under the control of any finite being.

B. SEMIOTICS AND THE POSTMODERN DESTINY

These are matters of importance and of the greatest interest philosophically: providing a view of history as not merely the landscape but veritably the laboratory of ideas insofar as knowledge develops cenoscopically, enlarging the very scope of "common sense" in history; while at the same time exposing the unity in semiosis of the whole reach of human understanding whereby semiotics becomes a knowledge that in principle embraces both the ideoscopic and the cenoscopic orders, even while remaining primarily cenopic ("philosophical", if you like) in its distinctive character. *Speculativa et practica utramque comprehendit semiotica* — semiotics as a distinctively postmodern development embraces practical understanding no less than speculative. That is no small thing to realize.

So we see what the doctrine of signs provides, and why it is at the heart of the transition in intellectual culture from modernity to a postmodern age in which unity in principle is restored to the life of the human mind beyond and beneath the various specializations necessary for the extension of human thought to ever new areas as humanity realizes its responsibilities for its actions, collective no less than individual, particularly as human action impacts upon the biosphere as a whole upon which all life depends. Thus the human being, as the only animal able to know that there are signs, achieves its postmodern self-consciousness as the *semiotic animal*, rather than a mere *res cogitans*, a "thinking thing", as the moderns thought. But the semiotic animal is also, and for the same reason that it is the only semiotic animal on earth, also performe a *semioethic animal*, an animal that comes to realize that the use of signs has consequences, particularly as the distinctively human speculative grasp of the being of nature enables human beings to extend their control and the consequences of their actions to ever larger domains of planet earth (and beyond) as the human animal realizes more and more the semiotic character of its destiny to master the use of signs to the betterment of all that human life touches, beginning with itself.

ellu väljaspool ja kõrgemal neist kõikvõimalikest spetsialiseerumistest, mis on vajalikud inimõtlemise laienemiseks üha uutesse valdkondadesse, sedamööda, kuidas inimkond hakkab mõistma nii kollektiivset kui individuaalset vastutust oma tegude eest, eriti ajal, mil inimeste teod mõjutavad tervet biosfääri, millest kõik elav sõltub. Seega jõuab inimloom, ainus loom, kes on võimeline teadma, et märgid on olemas, postmodernistliku teadlikkuseni enesest kui *semiootilisest loomast*, mitte kui pelgast "mõtlevast asjast", *res cogitans*, nagu arvasid modernismiajastu inimesed. Kuid semiootiline loom on ühtlasi — ja sel lihtsalt põhjusel, et ta on ainuke semiootiline loom Maa peal — ilmtingimata *semioeetiline loom*, loom, kes mõistab, et märkide kasutamisel on tagajärjed, eriti kuna inimestele eriomane spekulatiivne looduse olemuse mõistmine lubab inimolenditel laiendada oma kontrolli ja oma tegude tagajärgi üha suurematele planeet Maa aladele (ja kaugemalegi), sedamööda kuidas inimloom mõistab paremini ja paremini oma semiootilist saatust omandada peensusteni märkide kasutamine kõige selle hüvanguks, millesse inimelu puutub, tema enese hüvanguks sealhulgas.

Lõpetagem siis praeguseks hetkeks teadmisega, milline on uus üldvisand filosoofia ajaloost, ja filosoofia enese kaardi ümberjoonistamisega nii, et ta pakuks üldse mingeidki juhtnööre mõistmise tulevaste arengute osas (eriti mõistmise mõistmise). Sellest mõneks ajaks piisab. Sest nagu Peirce on seda kõige paremini väljendanud, ei ole selle tähendus, mida me oma olevikus ütleme, siin ja praegu täielikult määratav, vaid sõltub alati osaliselt diskursusest, mis on tulemas. Või kui rääkida Peirce'ist varasema Aristotelese kõnepruugis, siis aeg on hea kaaslane, täitmaks sisuga seda, mille kontuurid on kunagi hästi välja joonistatud, samas kui sellise kontuuri puudumisel kipub asjakohaste kunstide ja teaduste areng paigal seisma. Aeg on käes tõeliseks progressiks filosoofias, eriti aga progressiks märgiõpetuse jätkuva tunnustamise ja arengu näol teadlaste ühiskonnas sedamööda, kuidas postmodernism avaldub oma tõelises vaimusuures.

Let us rest, for the nonce, then, with the realization of a new overall outline of philosophy in its history and a redrawing of the map of philosophy itself as it provides any guidance at all into future developments of understanding (the understanding of understanding in particular). It is enough for a while. For, as Peirce best noted, the meaning of what we say in our present cannot be fully determined here and now, but ever depends in part on discourse yet to come; or, to speak rather in the accents of Aristotle before Peirce, time is a good partner in filling in what has once been well-outlined, while progress in the pertinent arts and sciences tends to a standstill in the absence of such an outline. It is time for some genuine progress in philosophy, specifically in the form of a growing appreciation and development of the doctrine of signs in the community of inquirers as postmodernity unfolds in its own proper genius.

INIMOLEMUSE MÄÄRATLUS

A. MODERNISTLIKU FILOSOOFIA KVINTESSENTS

Alates Antiik-Kreeka aegadest ja läbi kogu ladina ajastu Augustinusest Poinsoot'ni defineeriti inimolemust kui "mõtlevat looma", *animale rationale*, kes on loomana seotud kogu ülejäänud loodusega, kuid mõistuse abil looduse kontrolli alt välja viidud. Selle asemel pidi inimene mõistuse abil saama looduse isandaks. Modernistlikul ajastul arendati see idee äärmuseni mõlemas suunas. Ühes suunas pakkus Descartes välja, et mõistuse kasutamine seisneb lihtsalt mõtlemises, ja teises suunas, et looduse reaalsus seisneb lihtsalt ruumis laiavas kehade maailmas, millel puuduvad mõtted ja tunded. Tähistamaks seda eeldatavasti selgemat ja väljapaistvalt modernistlikku arusaama inimseisundist, hülgas Descartes klassikalise inimolemuse definitsiooni "mõtlev loom" ja pakkus välja, et inimolemuse tõeline definitsioon on "mõtlev asi", *res cogitans*. Selle mõtleva asja esmane ja (nagu selgus) viimane probleem oli, kuidas pääseda oma enese piiride taha, saavutamaks teadmist millestki muust väljaspool teda ennast. Kant kuulutas, et see probleem on lahendamatu, kuid ebaoluline, kui me kord mõistame ja tunnustame fakti, et see, mis paneb asjad näima sellisena, nagu nad näivad, on meie eneste mõistuse ehitus. Nominalistlik arusaam, et suhted on ainult mõtete sünnitised, sobis selle kantiaanliku õpetusega kenasti ja kahekesi koos moodustasid nad modernistliku filosoofia kvintessentsi.

B. SEMIOOTILINE REVOLUTSIOON

Semiootika muutis siin kõik lihtsa arusaamisega, et märgid on suhted, milles kultuur ja loodus, see, mis on inim mõtlemisest sõltumatu, ja see, mis on inim mõtlemise poolt loodud, lõikuvad ja põimuvad omavahel, loomaks kogemuste maailma ja paljastamaks tervikut, milles inimolend ei ole loodusest ei eraldatud ega tema poolt alla neelatud, vaid on loodusega *vastastikuse sõltuvuse* suhetes. Muidugi ei ole nende vastastikune sõltuvus täiesti sümmeetriline, sest inimolendite sõltuvus füüsilisest universumist on suurem kui on füüsilise universumi seisundi sõltuvus inimolendite tegudest. Kuid kui me käsitleme vaid seda või peamiselt seda osa loodus-universumist, mis on planeet Maa, leiame me, et inimeste domineerimine ülejäänud looduse üle on jõudnud punkti, kus inimolend mitte ainult ei

Chapter 11

THE DEFINITION OF HUMAN BEING

A. THE QUINTESSENCE OF MODERN PHILOSOPHY

From ancient Greek times and through the Latin Age from Augustine to Poinsett, the human being was defined as a "rational animal", *animale rationale*, linked, as animal, to the rest of nature, but separated, by reason, from nature's control. Through reason, instead, the human animal was to be the master of nature. In modern times, this idea was carried to the extreme, in both directions. In the one direction, Descartes suggested that the use of reason consisted simply in thinking, and, in the other direction, that the reality of nature consisted simply in a world of bodies devoid of thought or feeling extended in space. To mark this supposedly clearer, distinctively modern, realization of the human condition Descartes rejected the classical definition of human being as rational animal and proposed that the true definition of the human being is a "thinking thing", *res cogitans*. The first and (as it turned out) last problem for this thinking thing was how to get beyond its own self to reach a knowledge of anything besides or outside of itself. Kant declared the problem insoluble but irrelevant, once we realize and accept the fact that it is the structure of our minds that makes things appear as they do. The nominalist view that relations are creatures of thought alone dove-tailed with this central Kantian doctrine, and together they formed the quintessence of modern philosophy.

B. THE SEMIOTIC REVOLUTION

Semiotics changed all this, with the simple realization that signs are relationships wherein nature and culture, what is independent of human thought and what is created by human thought, intersect and interweave to create the world of experience and to reveal a whole wherein the human being is neither separated from nor absorbed by nature but *interdependent* with it. Of course, the interdependency is not wholly symmetrical, for the dependency of human beings upon the physical universe is greater than is the state of the physical universe dependent upon the actions of human beings. But if we consider only or mainly that part of the natural universe which is the planet earth, there we find that the dominance achieved by

või ennast kui eluvormi hävitada ja palju teisi eluvorme selle käigus, vaid kus enesehävituse ärahoidmine sõltub inimlooma kõrgendatud teadlikkusest ja arusaamisest nii iseendast kui oma füüsilisest keskkonnast.

Nii on loodus ses kohalikus tähenduses "planeet Maa" muutunud sõltuvaks inimolendist, mis siis, et inimolendid ise sõltuvad keskkonnast, mida planeet Maa pakub. On käes uue vaimukultuuri ajastu algus, kus kantiaanlik eitus, et loodust ei ole võimalik tunda tema oma ehituses ja olemuses, ei ole enam usutav. Petrilli ja Ponzio tabavad oma hiljutises uurimuses Sebeoki kui semiootiku töödest¹ täpselt ära selle Märkide Tee postmodernistliku loomuse: "ei ole kahtlustki, et sisemine inimeste maailm võib suure pingutuse ja tõsise uurimise tulemusena jõuda arusaamiseni mitte-inimlikest maailmadest ja oma seostest nendega."

C. LOOMADE REALISM

Tundub peaaegu, nagu poleks modernistlikul filosoofial üldse milleski muus õigus olnud kui selles, et on olemas piiratud mõistused, kuid mitte puhtalt "mõtlevate asjadena", sest et iga viimne kui loom siin maailmas on samuti piiratud mõistus. Seega võib öelda, et esimene asi, mille postmodernism saavutab, on inimloomale tema loomalikkuse tagasi andmine, tükkis teadmisega, et igasugune mõtlemine, igasugune tunnetus käib märkide kaudu. Mis puutub "välise maailma probleemi", mille modernistlik filosoofia tekitas, siis võime sõnaselgelt öelda, et kaugel sellest, et see oli tõeline probleem, ta on poolenisti eksitus. Mitte et meie isiklikust olemusest ja mõistusest "väljaspool" asuvat reaalsust ei oleks olemas, lihtsalt on nii, et, esiteks, mõistus ise ei ole ruumiline nähtus, ja teiseks, maailm, niivõrd kuivõrd meie sellest teadlikud oleme, ei ole meie mõtete väline. Kui mina ja osav puutöömees vaatame üht ja sama puutükki, siis näeme me "reaalsust", mis on füüsiliselt meist kummastki väljaspool seisev. Kui me mõlemad sel ühisel tajuhetkel südamerabandusse sureme, jääb see puutükk muutumatuks. See puutükk seal on meie kummagi suhtes väline selles mõttes, et ta on asi. Kuid meie teadvuses on ta (või oli) meie mõlema suhtes väline üsnagi erinevatel põhjustel, sest meie teadvuses on ta (või oli) mitte lihtsalt asi, vaid teadaolev asi. Teadaolevana on see puutükk objekt, objekt, millel juhtub olema toim (nagu kõikidel puudel). Ja sel puutoimel on oma lugu, mida puutöömees kuuleb oma silmadega palju paremini kui mina omadega. Sest et puutoim ei ole mitte ainult objektiline (see tähendab, antud juhul

¹ Petrilli, Ponzio 2001: 20.

human beings over the rest of nature has reached a point where not only is the human animal capable of destroying itself as a life-form and many other life-forms in the process, but also is the avoidance of self-destruction dependent upon a heightened awareness and understanding by the human animal both of itself and of its physical surroundings.

So nature in this local sense of planet earth has come to depend upon the human being, even as human beings depend upon the environment provided by planet earth. It is the beginning of a new age of intellectual culture wherein the Kantian denial of the possibility to know nature according to its own constitution and being is no longer credible. Petrilli and Ponzio, in their recent study of Sebeok's work as a semiotician, capture this postmodern essence of the Way of Signs exactly:¹ "there is no doubt that the inner human world, with great effort and serious study, may reach an understanding of non-human worlds and of its connection with them."

C. THE REALISM OF ANIMALS

It would almost seem that modern philosophy got little more right than the fact of the existence of finite minds, but not as pure "thinking things"; for the finite minds on planet earth are precisely all animals. So it might be said that the first thing that postmodernity accomplishes is to restore to the human animal its animality, together with the realization that all thought, all perception, is in signs. As to the "problem of the external world" created by modern philosophy, we can say unequivocally that, far from being a true problem, it is a quasi-error. It is not that there is not a reality "external" to our individual being and minds; it is just that, first, thought itself is not a spatial phenomenon, and, second, the world insofar as we are aware of it is not external to our thought. A skilled carpenter and I regarding the same piece of wood behold a 'reality' as physical external to both of us. If at that moment of common perception a heart attack kills each of us, the wood lies there unaffected. That piece of wood is external to both of us in the sense that it is a thing. But in our awareness it is (or was) external to each of us in quite different ways, for in our awareness it is (or was) not only a thing but a known thing. As known, the piece of wood is an object, an object which happens to have (like all wood) a grain. And the grain of this wood tells a story, one which the carpenter hears with his eyes much better than I do with mine. For the

¹ Petrilli and Ponzio 2001: 20.

tunnetatud), vaid ka subjektiline (see tähendab, puu kui asja sisemise ehituse tõeline osa, mis seda paljastab).

Mida me ei tea, millest me ei ole teadlikud, on see, mis on meie mõtete väline, mitte see, mis on teada. "Välise maailma" ainuke probleem puudutab seda, kui ulatuslik on meie teadmine füüsilisest olemusest, mitte selle teadmise võimalikkust. Nii nagu Aquinas seda sõnastas palju varem ja palju paremini kui Kant, tegelikkuses on olemas palju tundmatuid, kuid põhimõtteliselt ei ole teadasaamatuid olemas, sest "kommunikatsioon ja olemine on ulatuselt kattuvad".² See avastus — ehk arusaamine —, "kommunikatsiooni kattumine olemisega",³ on semiootika südameks ja modernismile vastu astudes rehabiliteerib ta veendumuse, mida modernistlik teadus filosoofidest hoolimata kunagi lõpuni ei hüljanud, nimelt et loodus on mõistetav loomale, kelle olemuses on mõista, st inimloomale.

Siiski ei ole mõistmine võimalik ilma kogemusest ja kogemus ei ole võimalik ilma loomalikkusest. Nõnda oleme me hakanud mõistma, et märgitoime inimese mõtlemises (inimsemioos) eeldab märgitoimet loomateadvuses (zoosemioos) ning sõltub sellest pidevalt, ning see viimane omakorda sõltub ulatuslikumast märgitoimest, milles loomad ja taimed usumatult keerukatel viisidel suhtlevad, rääkimata märgitoime keerukusest taimede endi vahel ja taimede ning keskkonna vahel, millest taimed ammutavad oma toidu (fütosemioos) — ja kõik see tõstatab edasi küsimuse, kuidas ja miks füüsiline keskkond ise arenes enne elu sellises suunas, et elu lõpuks ülepea võimalikuks muutus (füsiosemioos).

Nüüd neid looma-nimelisi piiratud mõistusi iseloomustab ilmtingimata teadlikkus sellest, mis neid ümbritseb. Muidugi, kui see nii ei oleks, ei suudaks nad toitu leida, rääkimata seksist ja peavarjust. Kuid siiski ei ole nad loomadena huvitatud sellest, mis neid ümbritseb, niivõrd selle ümbritseva pärast, kuivõrd nende eneste pärast (õigupoolest täielikult ja ainult nende endi pärast). Seega ilmneb zoosemiootika südames kahekordne vajadus: loomad peavad olema teadlikud millestki, mis neid ümbritseb, selleks et ellu jääda, kuid nad ei pea sellest ümbritsevast teadlikud olema mitte selle ümbritseva enese pärast, vaid selle pärast, mida too saab pakkuda niisugust, mis rahuldab loomade vajadusi nende ellujäämiseks ja õitsenguks. Seda kahekordset vajadust rahuldavad ühelt poolt taju, mis on valiv ja mitte tõlgendav, ning teiselt poolt tunnetus-asting, mis on tõlgendav, kuid ainult lähtudes korrelatsioonist selle vahel,

² Keskaja kõrgperioodi valem oli "*ens et verum conventuntur*". Vaata indeksi sissekannet UNKNOWABILITY väljaandes Deely 2001: 1009.

³ Petrilli, Ponzio 2001: 54.

grain is not only objective (that is to say, in this case, perceived), it is also subjective (that is to say, really part and revelatory of the internal constitution of the wood as a thing).

What is unknown, what we are unaware of, is external to our thought, but not what is known. The only “problem of the external world” concerns the extent of our knowledge of physical being, not the possibility of it. As Aquinas put it before and much better than Kant, there are many unknowns in fact but no unknowables in principle, for “communication and being are coextensive”.² This discovery — or realization — of the “coincidence of communication with being”³ is the heart of semiotics, and it vindicates against modernity the conviction which modern science never wholly abandoned, despite the philosophers: that nature is intelligible for the animal whose being is to understand, the human animal.

Yet understanding apart from experience is not possible, and experience without animality is not possible. So we have come to understand that the action of signs in human thought (anthroposemiosis) presupposes and constantly depends upon an action of signs in the awareness of animals (zoösemiosis), and this in turn depends upon a larger action of signs wherein plants and animals interact in ways of incredible complexity, not to mention the complexity of the action of signs among plants themselves and plants and the environment from which the plants draw nourishment (phytosemiosis) — all of which raises the further question of how and why the physical environment itself developed before life in a direction that eventually made life in the first place possible at all (physiosesemiosis).

Now these finite minds called animals are perforce distinguished by awareness of what surrounds them. Were that not the case, of course, they could neither find nor look for food, not to mention sex and shelter. Yet they are not, as animals, interested in what surrounds them for its own sake but much rather (wholly and only, in fact) for their own sake. So a twofold necessity manifests itself at the heart of zoösemiotics: animals need to be aware of something of what really surrounds them in order to be able to survive, but they need to be aware of those surroundings not for what the surroundings themselves are but for what they can provide that meets the needs and desires of the animals to survive and thrive. This twofold necessity in the animal is met, the first by sensation, which is selective but not interpretive, the second by sense-perception, which is

² The formula from the high Middle Age was “*ens et verum convertuntur*”. See the Index entry UNKNOWABILITY in Deely 2001: 1009.

³ Petrilli and Ponzio 2001: 54.

mis loom ise on (ühelt poolt) ja (teiselt poolt) mis keskkond on, kui ta looma teadvust stimuleerib.

See kahekordne vajadus peitub nõude taga, et igasuguses teadmisteoorias peab olema komponent, mis seletab teatud "realismi" loomade teadvuses, ükskõik kas siis inimloomade või mitte: see teooria peab seletama asjaolu, et need eluvormid, mida me nimetame loomadeks, üsna tihti püsivad elus ja õilmitsevad kahe sellise olulise põhjaliku muutusehetke vahel, mida Aristoteles nimetab "generatsiooniks" — üksiku looma tekkimishetk — ja "riknemiseks" — üksikisendi hingusehetk. Sest terve eluea elus püsimine ei oleks võimalik, kui meeled ei toodaks täpset informatsiooni ümbruse kohta, mille peale tunnetus saab ehituda. Nimetagem seda "loomalikuks realismiks", sest see ta just on.

Loomade eluspüsimiseks hädavajaliku realismi juures on midagi veidrat — väga veidrat, nii veidrat, et seda vähe märgatakse —, nimelt et see ei saaks eksisteerida ilma suheteta kahe üsna erineva märgitoime liigi vahel, suheteta, millel on siiski ühine "põhiloomus" suhetena (täpsemalt subjektiivsus), nimelt suhted teadvuse või mõtlemise enda sees ja suhted, mis on olemas nii looduses kui loomade teadvuses. Vaadelgem järgmist. Lõvi kütib saaklooma, mis, kui ta lõvi kavatsustest teada saaks, põgeneks (otse loomulikult!), ja on tõenäoliselt küllalt kiire, et pakku pääseda. Seetõttu on lõvi eriti ettevaatlik, hiilides saakloomale lähemale, et jõuda hüppekaugusele. Ja saakloom närib rohtu ja lehti ühe samba, mingite varemete, õigupoolest ühe rooma kindluse varemete kõrval. Kuid kummal pool sammast on saakloom lõvi suhtes? On ta sambast paremal või on ta sambast vasakul? Kui ta on sambast paremal ja lõvi hüppab vasakule, siis on mäng läbi. Veelgi enam, lõvi on otse nalga suremas. Lõvi jaoks on otsustava tähtsusega "paremini ära tabada", kus saakloom on (isegi kui see loom jääb vasemale poole sammast).

Igähel, keda lõvi on rünnanud, ei ole mingit kahtlust, et kui häda käes, ei ole lõvil mingit raskust otsustada, kumb pool on sambast vasakul ja kumb paremal. Iga lõvi, kes on elus, et saaklooma püüda, on lõppude lõpuks realist, nagu sai ülalpool märgitud. Kuid mõelgem siiski järele: samba kõrval olemine on reaalne situatsioon, kuid vasakul või paremal olemine ei ole. Kuidas siis lõvi selle ikkagi ära tabab?

Meie ees seisab loomaelu eripära. Ta on semioosiliselt kognitiivne. See tähendab, ta *sisaldab* teadlikkust sellest, mida loom vajab ja otsib. Ometi sisaldab selline teadlikkus suhteid, mida piiratud mõistusest sõltumatutena ei ole antud, see tähendab ei ole antud teadlikkusest enesest sõltumatutena. Vähe sellest. Aga keskkonnaobjektid ei ole isegi antud asjadena sellisel kujul, mis sobiks looma vajadustega. Mürk ühele loomale on suhkur teisele. Küsige ükskõik millisel nahkhiirelt (kes toitub ööliblikatest) või ööliblikalt

interpretive but only on the basis of the correlativity of what the animal is (on the one side) and what the environment is as stimulating the animal's awareness (on the other side).

This twofold necessity lies behind the requirement that any theory of knowledge must have a component that accounts for some "realism" in the awareness of animals, human or not: the theory needs to account for the fact that those forms of life that we call animal often enough survive and thrive between those two crucial moments of substantial change called by Aristotle "generation" — the moment of origin of the individual animal — and "corruption" — the moment of the individual animal's demise. For surviving over a lifetime would not be possible did the senses not provide accurate information regarding the surroundings for perception to build upon. Let us call it "animal realism", for that is what it is.

Now there is something peculiar — very peculiar, so peculiar it is little noticed — about the realism essential to the survival of animals, namely, that it could not be were it not for relations of two quite different sorts in the action of signs, relations which yet share the same "essence" of relation as such (to wit, suprasubjectivity), namely, relations in awareness or thought alone and relations in nature as well as in the awareness of animals. Consider. The lion is stalking a prey which, were it to learn of the lion's intentions would flee (naturally!), and is swift enough probably to escape. So the lion is extra careful to sneak up on the prey, to get it within leaping distance. And the prey is munching grass and leaves next to a pillar, a ruin, in fact, from an old Roman fort. But on which side of the pillar is the prey respecting the lion? Is it to the right of the pillar, or is it to the left of the pillar? If it is to the right, and the lion leaps to the left, the game is lost. Moreover, the lion is close to starving. It is crucial that the lion "get it right" where the prey is (even if it be to the left of the pillar).

Anyone who has been attacked by a lion will have no doubt that, when "push comes to shove", the lion will have no trouble determining which is the right and which the left of the pillar. Every lion that lives to attack prey, after all is a realist, as above noted. Yet, consider: being next to a pillar is a real relation, but being to the right or being to the left is not. So how does the lion get it right?

Now we face the peculiarity of animal life. It is semiosically cognitive. That is to say, it involves *awareness* of what the animal needs and seeks. Yet such awareness involves relations not given independently of finite mind, that is, not given independently of the awareness itself. Not only that. But the objects of the environment are not even given as things fully in the manner that suits the needs of the animal. Poison to one

(kellest nahkhiired toituvad). Objektide klassifitseerimine nendeks, mida tuleb taga nõuda (+) või mida tuleb vältida (-), sõltub sellest *mis on samavõrra kui sellest, kes on*, see tähendab, mis liiki loomaga on tegu. Mida nahkhiir taga nõuab, seda ööliblikas väldib, ja vastupidi. Selline põhiolemus on realismil, loomarealismil, st realismil, mis tekitab erinevuse (elamise ja väljasuremise vahel).

Kas saakloom on paremal või vasakul pool ei sõltu ei saakloomast ega sambast, vaid minust, kiskjast (ma räägin siin lõvi seisukohast, saage aru). Mis on minu edu võtmeks saaklooma püüdmisel, on see, et ma tean, kus ta on, et ma oma hüppel jahisaagi poole määran ta asukoha õigesti. Oluline pole see, kas sebra seisab sambast paremal või vasakul, vaid see, et ma määran oma suhtelise asukoha tema suhtes ja tema suhtelise asukoha minu suhtes nii, et kui ma hüppan, maandun ma sebral ja mitte tühjal pool sammast. Et niimoodi teha, pean ma määratlema oma suhtelise asukoha saaklooma sisaldava ümbritseva keskkonna suhtes ja see nõuab, et ma lisaksin oma teadlikkuse kaudu keskkonnale suhted, mis asukoha määramisest sõltumatuks ei eksisteeri. On looduse fakt, et sebra on seotud oma vanematega ja on seotud lõviga kui tema võimalik saakloom, kuid loodusest ei tule see, et sambal on parem ja vasak pool, ega ole loodusest tulenev ka see, kummal pool sebra seisab, see tuleneb vaid vaateleja, antud juhtumil saagi luuraja, kiskja, arvesse võtmisest ja viitest temale.

Seega nõuab igasugune teadlikkus, mis puudutab liikumist ruumis, et see, kes liigub, peab selleks, et teada, “kus see on”, ja mitte sihitult ringi hulkuda või ära eksida, pidama peas kognitiivsete suhete süsteemi, mis sisaldab — mitte neid füüsilisele reaalsusele taandades, vaid sellele lisades — teadlikkussuhteid, mõistusest sõltuvaid suhteid, mida ladinlased nimetasid “*entia rationis*”, mitte sellepärast, et mõistus oli nende vormimiseks vajalik, vaid kuna mõistust on vaja selleks, et neid ära tunda sellena, mis nad olemuselt on, nimelt mõistusest sõltuvad (puht-objektilised), erinevalt teistest suhetest ja asjadest (näiteks sebra), millel on nende objektilise olemuse kõrval ja sees ka mõistusest sõltumatu olemus. Loomad, kes on “ilma mõistuseeta, kuid on võimelised hindama ja meeltega tunnetama, igasugune loom, kes jääb ellu oma keskkonnas liikudes, moodustab “mõistusest sõltuvaid suhteid”, *relationes rationis*, nagu ladinlased neid hüüdsid, “materiaalselt” — see tähendab, eksplitsiitselt ja teadlikult teadmata, et nad niimoodi tegid.⁴ Tark loom teab, millal tuleb liikuda põhja ja mitte itta, ehkki ta ei tea “põhja” kui sellist, vaid lihtsalt kui suunda, kuhu minna. Täpselt nii nagu ütles Maritain, need loomad “kasutavad märke, kuid nad ei tea, et need on märgid”.

⁴ Poinso 1632: *Tractatus de Signis*, First Preamble, Article 3, 66/46–67/8.

animal is sugar to another. Ask any bat (which feeds on moths) or moth (which is fed on by bats). The classification of objects as to be sought (+) or avoided (-) depends upon not *what is* as much as upon *who is*, that is to say, what species of animal is concerned. What the bat seeks the moth avoids, and conversely. Such is the essence of realism, animal realism, the realism that makes the difference (between living and extinction).

Whether the prey is to the right or to the left depends not upon the prey nor upon the pillar, but rather upon me (I speak here for the lion, understand), the predator. What is crucial to my success in acquiring the prey is that I know where it is, that I locate it properly in my leap to the kill. What is important is not whether the zebra stands to the pillar's right or left, but that I orient myself relative to it and it relative to me such that, when I leap, I land on the zebra and not on the pillar's empty side. In order to do this, I have to orientate myself relative to the surroundings as including the prey, and this requires the addition through my awareness to the environment of relations that do not obtain independently of the orientation. It is by nature that the zebra is related to its parents and related to lions as prospective prey; but it is not by nature that the pillar has a right and left side, nor is it by nature on which side the zebra stands, but only with reference or respect to the observer, the stalker in this case, the predator.

So every *awareness* that pertains to motion in space requires that the one moving, in order to know "where it is" and not just wander aimlessly or lost, maintain a system of cognitive relations that will involve but not reduce to physical reality but will add to it relations of awareness, mind-dependent relations that the Latins called "*entia rationis*" not because reason was necessary to form them but only because reason would be required to recognize them for what they are in the order of being, namely, mind-dependent (purely objective) in contrast to other relations and things (like the zebra) that have a mind-independent being along with and within their objective being. Animals "without reason" but capable of estimation and sense-perception, any animal that survives by moving about in its environment, form *relationes rationis*, "mind-dependent relations", as the Latins put it, "materially" — that is, without knowing that they did so in an explicit and conscious manner.⁴ The sage animal knows when to move north rather than east, even though it does not know "north" as such but simply as the direction in which to go. These animals, exactly as Maritain said, "use signs, but they do not know that there are signs."

⁴ Poinsot 1632: *Tractatus de Signis*, First Preamble, Article 3, 66/46–67/8.

D. OTSUSTAVA TÄHTSUSEGA ARUSAAMINE

Miks mitte? See toob meid otsustava tähtsusega arusaamise juurde nende märki puudutavate küsimuste pikas ajaloos, ning see arusaamine lubab meil pakkuda välja uue inimolemuse definitsiooni, definitsiooni, mis märgib postmodernistliku vaimukultuuri ärapöördumist modernistlikust niisama teravalt ja selgelt, nagu märkis Descartes'i definitsioon ärapöördumist antiigi ja keskaja vaimukultuurist (ja põhjendatumalt). See otsustav arusaamine on viimaks kohale jõudnud arusaamine, et märgid ei ole üks sort konkreetseid asju teist sorti konkreetsete asjade seas, mida me saame näha, kuulda ja näpuga näidata, vaid hoopis, et marke nende tõelises olemuses ei saa rangelt ja tehniliselt võttes üldse näha, kuulda või näpuga näidata!

Semiootikas võhiklikule kõlab see nüüd esmapilgul hullumeelne, sest kindlasti pole kedagi, kes poleks sõitnud mööda tänapäevast teed, otsides mingit konkreetset märki, mille nägemisvälja ilmudes me osutame sellele ja hüüatame: "Seal see märk on!" Pangem siiski tähele, et see, millele me niisugusel juhul näpuga osutame kui märgile, ei eksisteeri märgina mingi talle kaasasündinud kvaliteedi tõttu, vaid ainult sel põhjusel, et ta asetseb esiplaanil millegi taolise positsioonis, mis esitab temast enesest erinevat objekti mulle või sulle, kes me seda viidet siis täheldame ja tõlgendame. Ja niisama ilmselgelt ei taandu see suhe, mis need kolm elementi — selle nn märgi (kuid tegelikult märgikandja ehk esitise), tema objekti ja seda kas vääriti või õigesti tõlgendava sinu — ühelegi neist kolmest (ei peitu üheski neist), vaid eksisteerib neist kõrgemal ja väljaspool, tekitades ühtsuse, millele vastavalt tähistamine toimub. (Märkigem siin möödaminnes, et öelda "objekt" ja öelda "tähistatud objekt", on üks ja seesama asi, nii et "tähistatu" ütleb otse välja selle, mida "objekt" ütleb kaude.) Pange tähele, et mis on antud situatsioonis määrava tähtsusega, on see, et tähistamise asetleidmiseks peab eksisteerima subjektiülene objektiline suhe, ehkki ükskõik milline materiaalne struktuur, millele te osutate ja mida te "märgiks" nimetate, on olemas moel, mis tähistamise edukusest ei sõltu. Ta lihtsalt on. Ta on "märk" ainult tänu triaadilisele suhtele, nagu just sai kirjeldatud. Ja see osutub niimoodi olevaks isegi juhul, kui märgikandja subjektilisusel tõepoolest on olemuslik side ("ületav suhe" Poincot' terminites, kui mäletate) ontoloogilise suhtega, millest ta pärineb, milline side, kui teda objektistatakse või teatakse, funktsioneerib "loomuliku" tähistamise suhte raames (vastandina "konventsionaalsele" tähistussuhtele). Loomulikud ja konventsionaalsed märgikandjad erinevad ületava suhte (ehk subjektilise olemuse) koha pealt, kuid sugugi mitte

D. THE CRUCIAL REALIZATION

Why not? This brings us to the crucial realization in the long history of these questions about sign which enables us to propose a new definition of human being, a definition that will mark the break of postmodern with modern intellectual culture as sharply and clearly as did Descartes' definition mark the break of modern with ancient and medieval intellectual culture (and with greater justice). The crucial realization is the realization at last that signs are not one type of particular thing among other types of particular things which we can see, hear, and point to, but rather that signs in their proper being, strictly and technically, cannot be seen or heard or pointed to at all!

Now this sounds to the semiotically uninitiated crazy on the face of it, for surely no one has traveled a modern road today without being on the look-out for some particular sign which, when it appears in our perceptual field, we point to and exclaim "There's the sign". Yet take note that what we point to as a sign in such a case exists as a sign not according to any quality subjectively inherent to it, but only by reason of occupying the foreground position of something that represents an object distinct from itself to me or to you observing and interpreting its reference. And just as clearly, this relation which brings together the three elements — the so-called sign (but actually the sign-vehicle or representamen), its object, and you as interpreting it, whether correctly or not — does not reduce to any one of the three (is not "in" any of them), but exists over and above them as providing the unity according to which a signification occurs. (Notice in passing here that to say "object" and to say "object signified" is to say the same thing, so that "significate" says openly what "object" says in a hidden way.) What is essential to the situation, notice, is that there be this suprasubjective objective relation in order for signification to occur, even though whatever material structure you point to and call "the sign" has an existence which does not depend upon successful signification. It just is. It is a "sign" only thanks to the triadic relation as just described. And this proves true even in the case where the subjectivity of the sign vehicle does have an intrinsic connection (a "transcendental relation", you may recall, in Peirce's terms) with the ontological relation it provokes, which connection, when objectified or known, functions within the relation of a "natural" as opposed to a "conventional" signification. Natural and conventional sign-vehicles differ in the order of transcendental relation (or subjective

ontoloogilise suhte osas, mis tekitab iga tegeliku tähistamisakti ontoloogilise olemuse.⁵

Seega on tänapäeva semiootikas muutunud tavaks eristada *tegelikku märki*, see tähendab, tegelikku kolmiksuhet, mis siin ja praegu kehtib, ning *märgikandjat* (ehk "esitist") — mis on see, mida *kutsutakse* märgiks kõnekeeles ja igapäevaselt, kuid mis, nagu me nüüd teame, sõltub ses

⁵ Ainult need organismid, kel on võime mõista — selle erinevuses võimetest tajuda ja tunnetada —, suudavad mõtlemisest sõltuvate ja mõtlemisest sõltumatute suhete põimumise ja voolu keskel kunagi, kasvõi korragi, füüsilises keskkonnas sel planeedil või mõnel muul, eristada reaalseid ja ebarealseid elemente semioosis ehk märkide kaudu suhtlemise protsessis. Kokkuleppelisus ehk märkide kasutamine taolise suvalise meediumina, nagu Saussure selle teadusliku lingvistika alusena sätestas, ja teatud semiootiline protsess, eeldab justnimelt seda võimet, ning *ainult* tänu suhetele kokkuleppimisotsustega ja nende tulemitega saab öelda, et keel kui midagi "konventsionaalset", on midagi inimesele eriomast. Kuid kokkulepped eeldavad võimet kasutada vahetult adutavaid märke suhete kaudu, millest nad koosnevad — nagu juhtub ainult inimsemioosis — ning kui ettekirjutused on edukad, imbuvad nad kommetesse ja kombes omakorda loodusse. Seega kerkivad märgisüsteemid inimkogemuses esile loodusest, muutuvad füüsilisest keskkonnast üle olemise ning selle keskkonna tajus objektiliseks maailmaks muutmise kaudu osaliselt mõistusest sõltuvaks ja seejärel osaliselt "konventsionaalseteks" inimhõimuse sfääris, samal ajal kui vahetute vastastoitmete sotsiaalsed suhted kaasaegete liigikaaslaste seas mähkuvad kultuurilistesse suhetesse. Ainult nende viimaste suhete kaudu — alates kalendritest kohtute ja lepinguteni, milles ajalugu hakkab koonduma modaalsusse, mis on edasi pärandatav bioloogilisest pärandist eraldi — juhtub nii, et antropos ehk inimloom ei ole enam seotud vahetu vastastoitmega. Kuid konventsionaalsus selles mõttes muutub siis kommete kaudu tagasi üheks tervikuks loodusmaailmaga, nii nagu inim- ja mitte-inimloomad seda tunnetuslikult kogevad.

"Keel" selles tähenduses, mis on *homo sapiens sapiensile* liigiomane, ei ole lühidalt öeldes ei midagi muud kui semioosi puhtobjektiline komponent, mida mõistmine, erinevalt tunnetusest ja tajust, eraldab ja millest ta kinni haarab selle unikaalses tähistuspotentsiaalis. Nõndaviisi ehitatud ja käiku lastud keele kohanemise tulemusena leiavad need organismid, kes on võimelised taipama erinevust objektilisuse suhteliselt puhaste ja segunenud elementide vahel, end peagi maailmas, mis erineb isegi nende kõige lähedamat bioloogilist tüüpi loomadest vendade omast. Keele-eelses kogemuses ei eristata suhteid *suhestatud objektidest*. Süntaktilise keele abil muutub võimalikuks neid kahte eristada (ja tegelikult just selle erinevuse teadvustamata tajumise kaudu saab süntaktiline keel võimalikuks). Selle lihtsa saavutuse tagajärjed on hiiglaslikud ja lõputud — sõna otseses mõttes, kuna see on just see, mis teeb inimkogemusest põhimõtteliselt "piiritu" nähtuse ("lõputu semioos"), mis on võimeline sünnitama kogu seda keelejärgsete struktuuride kaadervärki, mida me oleme harjunud nimetama kultuuriks. Vaata eriti Sebeok 1987.

being), but not at all in the order of ontological relation as providing the objective being of any actual signification.⁵

So it has become customary in contemporary semiotics to distinguish between *the actual sign*, that is to say, the actual triadic relation obtaining here and now, and the *sign-vehicle* (or "representamen") — which is what

⁵ Within the interweave and flux in experience of cognition-dependent and cognition-independent relations, only those organisms possessing the capacity to understand in its distinction from the capacities to sense and perceive will ever be able even on occasion, on this planet or on a planet elsewhere in the physical environs, to discriminate between real and unreal elements in semiosis, the process of communication through signs. Stipulation, the use of signs as an arbitrary medium such as Saussure made the basis of scientific linguistics, and as a distinctive semiotic process, presupposes exactly this ability; and it is *only* in relation to stipulative decisions and their consequences that language, as "conventional", can be said to be species-specifically human. But stipulations presuppose an ability to use signs grasped directly in terms of the relations which constitute them, as occurs only in anthrosemiosis, and stipulations, when successful, pass into customs, and customs into nature. Thus, sign-systems arise out of nature in anthropoid experience, become partially mind-dependent through the transcendence of physical environment and transformation of it into an objective world in perception, and then partially "conventionalized" in the sphere of human understanding as the social relations of immediate interactions among coeval conspecifics become wrapped up with cultural relations. Through these latter relations alone, from calendars to courts to compacts, wherein history begins to accumulate in a modality transmissible independently of biological inheritance, does it come about that anthropos, the human animal, is no longer tied to immediate interactions. But the conventional in this sense then passes back again through customs into continuity with the natural world as it is experienced perceptually by human and non-human animals alike.

"Language," in short, in the sense that is species-specific to *homo sapiens sapiens*, is nothing else than the purely objective component of semiosis explicitly segregated and seized upon in its unique signifying potential by the understanding in its distinction from perception and sense. As a result of the exaptation of language so constituted and brought into play, those organisms capable of seizing upon the difference between the comparatively pure and mixed elements of objectivity soon find themselves in a world different from their animal brethren of even the most kindred biological types. In pre-linguistic experience, relations are not distinguished from the *objects related*. With syntactic language, it becomes possible to separate the two (as, indeed, with the unreflected apprehension of this difference syntactic language becomes possible). The consequences of this simple feat are enormous, and without end — literally, for it is this that makes human experience an "open-ended" affair (an "infinite semiosis") as a matter of principle and capable of giving rise to that whole panoply of postlinguistic structures that we are accustomed to call "culture". See esp. Sebeok 1987.

tähistamisfunktsioonis teatud positsiooni haaramisest kolmiksuhtes, nii et *see miski*, mis asetseb esiplaanil millegi taolise positsioonis, mis esitab temast enesest erinevat objekti kellelegi,⁶ muutub tavatähenduses “märgiks”.

Kui mingi konkreetne asi on juhtumisi määratud mängima just seda rolli, siis kutsume me seda konkreetset asja “märgiks”, erinevalt paljudest teistest konkreetsetest objektidest, mis ei ole seda rolli mängima määratud. Kuid peagi märkame me ka, et *mitte ükski* kogetud objekt, sealhulgas need, mis märgi rolli ei mängi, ei jää puhtaks enese-esituseks just kauaks, kuna iga objekt omandab meie kogemuses assotsiatsioone, mis panevad meid mõtlema teistest asjadest peale selle enese. Seega on asjade universum sõnasõnalt “märkidest läbi imbnud”, nagu kõlab Peirce’i tabav väljend. Sest tähistamise kolmiksuhe ei ole seotud mingi olemusliku sisemise struktuuri külge, kuivõrd ta on suhe sõltuvalt asjaoludest ja sõltumatult kuulumisest *ens reale* ning *ens rationise*, mõistusest sõltumatute ja mõistusest sõltuvate olevuste valda. Ei. Midagi, mis ühtedel tingimustel toimib märgikandjana, võib teistel tingimustel vabalt toimida tähistatava objektina jne mööda asümptomaatilisel “piirituks semioosiks” nimetatud lõputut spiraali. See tähistamisspiraal⁷ algab, kui saab alguse loom, ja lõpeb ainult siis, kui lõpu leiab ka loom.

Näeme seega, et loomaelus on semioos toimiv igal pool ja et ta sõltub oma toimimises teatud liiki olemusest, nimelt suhestatud olemusest ehk “olemisest millegi suunas” (*adesse*), mis on eriomane suhtele kui subjektiülesele nähtusele (ehkki ta on sõltuv mõnedest sisemiselt olemuslikest loomujoontest ehk “individuaalse subjektilisuse tunnusjoonest”), “olemus”, mida leidub nii looduses kui tunnetavas mõistuses, kuid mil looduses leituna on palju piiratum ulatus, kui on näha tähistamise kolmiksuhetes. Kui loomade semioos ei sisaldaks ka mõnesid diaadilisi suhteid, mis on looduses teadvusest sõltumatutena antud, ei suudaks loomad endale toitu ja varjualust leida. Kuid kui loomasemioos ei lisaks neile suhetele omakorda teadvuse enese meisterdatud suhetekangast, ei suudaks loomad seda vajalikku toitu ja varjualust isegi juhuslikult üles leida, kuna neil puuduks igasugune orienteerumissüsteem.

Mõned suhetest looduses — *relationis reales* ehk “mõistusest sõltumatud suhted” — sisenevad loomade teadvusse tajuaistingute kaudu, millele tunnetus ühtaegu lisandusi teeb ja mida ta endasse liidab. Värvid ja

⁶ Jätan seekord vahele eristuse “tõlgendaja” ja “tõlgendi” vahel, mis muidu on äärmiselt oluline.

⁷ See on diagrammina esitatud väljaannetes Deely 1985b: 321; 2001b: 28, või 2003: 164.

is *called* a sign colloquially and in everyday language, but which we now see depends for this function of signifying upon occupying a particular position within a triadic relation, such that *anything* which occupies that foreground position of standing for another than itself to or for someone⁶ will be turned into a “sign” in the ordinary sense.

When some particular thing happens to have been *instituted* to play just this role, then we call that particular thing “a sign” in contrast to the many other particular objects not so instituted. But soon enough we also notice that *no* object experienced, including the ones not instituted as signs, remains for long a pure self-representation, because every object in our experience acquires associations which make us think of other things besides itself. The universe of objects is thus literally, in Peirce’s apt expression, “perfused with signs”. For the triadic relation of signifying is not tied to any intrinsic structure inasmuch as it is a relation indifferently of the order of *ens reale* or *ens rationis*, mind-independent or mind-dependent being, depending upon circumstances. No. Something that in one set of circumstances functions as sign-vehicle may well function in another set of circumstances as object signified, and so on, in an endless spiral called asymptotically “infinite semiosis”. This spiral of signifyings⁷ begins when the animal begins, and ends only when the animal does too.

We see, then, that, in animal life, semiosis is everywhere at work, and that it depends for its working upon a certain kind of being, namely, the being of respect or “being toward” (*adesse*) that is singular to relation as suprasubjective (even though dependent upon some inherent characteristic, or “feature of individual subjectivity”), a “being” which is found in nature as well as in cognition but which, as found in nature, has a more limited scope than the triadic relations of signification exhibit. If the semiosis of animals did not incorporate some of the dyadic relations given in nature independently of awareness, the animals could not feed and shelter themselves. But if the semiosis of animals did not add to those relations a further weave of relations of the animal awareness’ own making, the animals could not find that needed food and shelter save by chance, for want of any system of orientation.

The relations in nature, *relationes reales* or “mind-independent relations”, some of them, enter into the awareness of animals through sensations, whence perception too both adds to them and incorporates them. Colors and sounds are not “atomic data” but much rather molecular: they reveal shapes, movements, positions, sizes simultaneously, and

⁶ I pass over here the otherwise crucial distinction between “interpreter” and “interpretant”.

⁷ Diagrammed in Deely 1985b: 321; 2001b: 28, or 2003: 164.

helid ei ole "atomaarsed andmed", pigem on nad molekulaarsed: nad teevad üheaegselt nähtavaks kujusid, liikumisi, asukohti ja suurust ning teevad need nähtavaks loomale. Seega on nad juba triaadilised märkidele omase loomuse viisil, ehkki sellel tasandil ei ole kokteilis ei mõistusest sõltumatuid suhteid ega *relationes rationis*. Kõrgemal tunnetusaistingute tasandil, kus neid keerulisi andmeid tõlgendatakse ja sisestatakse objektide süsteemi kui need, mida tuleb taga nõuda (+), vältida (-) või mida võib ohutult ignoreerida (0), nagu me oleme näinud, lisatakse ilmtingimata ka mõistusest sõltuvad suhted, sest mitte ühelgi muul moel ei seostu keskkond loomaga tähenduslikuna selle loomaliigi jaoks. Nende "lisatud" suhete keskpunktiks on loom ja nende funktsioon on justnimelt siduda keskkond loomaga niisugusel moel, mis vastab looma vajadustele ja ihadele.

Alles sel hetkel tuleb täie selgusega välja suhete põhjanev erilisus olemuse viiside seas. Suhted, mida taju edasi annab, pärinevad oma põhi-olemuses vastastoimest looma keha ja keskkonna materiaalsete struktuuride vahel. Kui ei oleks loomalikku teadvust, mis tekib looma keha tajumiseks kohanenud osade stimuleerimisel keskkonna poolt, oleksid suhted puhtdiaadilised, kuid kuna looma keha reaktsioon on antud juhul *muutuda teadlikuks* vastavatest keskkondlikest elementidest, hõlmatakse need sisemiselt olemuselt diaadilised ja põhjuslikkusel põhinevad suhted semioosi jaoks tarvilisse ja tüüpilisse triaadilisse struktuuri.

Kuid tunnetusaistingute kõrgemal tasandil, kuhu tajuistungud hõlmatakse, võivad lisatavad suhted olla ühepoolsed, ehkki nad on triaadilised. See "ühepoolne armastus" on heaks näiteks põhimõttele, mis on veel üldisem kui vastamata tunnete juhtumid. Tajus on objektid ja asjad lahutamatult seotud, tunnetuses on see seos ebakindlam. Jah, tõesti, tunnetus on olemas, tagamaks loomale edu teda ümbritsevate asjade korraldamisel. Kuid selleks vajalikud suhted esitavad ilmtingimata asjade aspekte (nii nagu neid on tajumuslikku teadvusesse toonud füüsiline vastastoime looma keha ümbritsevate ja mõjutavate kehade vahel), mis on korrastatud tunnetuslikult mõtestatud objektideks, ning neil objektidel kui sellistel on teatud ületavus asjade maailma suhtes, nii nagu see eksisteerib sõltumatult sellest, kas teda teadvustatakse või mitte. See ületavus avab ühtaegu võimaluse eksida, aga ka võimaluse edukateks kohandusteks. Kui näiteks loom liigitab mõne tajutava keskkonnaelemendi kui ohutult ignoreeritava (0), aga tegelikkuses on see hästi maskeeritud (või lihtsalt valesti tajutud) oht (-), siis võib taolise tunnetuse tulemuseks olla tunnetaja sandistamine või surm.

reveal them to the animal. Thus they are already triadic in the nature of the being proper to signs, even though there are no *relationes rationis* or "mind-independent relations" in the mix at this level. At the higher level of sense-perception, where these complex data are interpreted and incorporated into a structure of objects as to be sought (+), avoided (-), or safely ignored (0), as we have seen, mind-dependent relations are of necessity added, for there is no other way that the environment becomes related to the animal as meaningful for its kind. These "added" relations have the animal as their center, and their function is precisely to relate the surroundings to the animal in a manner that meets the needs and desires of the animal.

Only at this point does the root singularity of relation among the modes of being come full to light. The relations given in sensation are fundamentally derived from interaction between the animal's body and the material structures of the environment. Were it not for the animal awareness resultant from the stimulation by the environment of those parts of the animal body adapted to sense, the relations would be purely dyadic; yet, because the response of the animal body in this case is to *become aware* of the relevant environmental features, these inherently dyadic and causally based relations are incorporated into the triadic structure typical of and necessary for semiosis.

But at the higher level of sense-perception wherein the sensation is incorporated, the added relations, even though triadic, can be one-sided. The "one-sided love-affair" illustrates a point that is yet more general than cases of unrequited affection. In sensation, objects and things are inseparably linked; in perception, the linkage is more precarious. Perception is for the sake of the animal's success in negotiating the things surrounding it, yes. But the relations required for this necessarily present the aspects of things (as forced into the sensory awareness by physical interaction among the bodies surrounding and impacting upon the animal's body) organized into objects cognized perceptually, and these objects as such have some transcendence over the world of things as existing whether or not cognized. This transcendence opens the possibility of mistakes as well as of successful adaptations. If, for example, some sensed feature of the environment is classified perceptually by the animal as safe to ignore (0), when in fact it is rather a camouflaged (or simply misperceived) danger (-), the result of the perception can be the maiming or death of the perceiver.

1. Psühholoogiliste seisundite eripära

Looma psühholoogiliste seisundite eripära tema füüsiliste tunnusjoonte suhtes näib taanduvat järgmisele. Suhted, mis põhinevad subjektilisuse füüsilistele tunnusjoontel, tulevad ja lähevad ning liiguvad lõputult vastavalt muutuvatele füüsilistele tingimustele. Igas konkreetsetes situatsioonis võib subjektilisuse füüsiline aspekt olla *lisaks* ka mingi teatud suhte aluseks, kuid ei pruugi. Kuid subjektilisuse psühholoogilisi seisundeid iseloomustab see, et nad *ilmtingimata* tekitavad suhteid objektidega, nad ei saa eksisteerida, ilma et nad *oleksid ühtaegu* alused objektidel lõppevatele suhetele, ükskõik, kas need objektid on reaalsed või mitte sellisel kujul, nagu neid nendel lõppevais suhetes või suhtes esitatakse. Näiteks selleks, et kedagi ära tunda, on vaja, et mälus oleks talletatud eelnev kogemus selle inimesega. Mälu aga, mis minu sees tallel on, toimib alati nõnda, et ta suhestab mind millegagi, mis ma ise ei ole, st mäletatavaga. Kui ma seda inimest tajutud keskkonnas kohtan, ei ole ta mitte ainult asi, vaid midagi veelgi enam, teadaolev asi, antud juhul äratuntud objekt. Kuid muidugi võin ma kedagi näha, kuid mitte ära tunda, või tõesti tema ära tunda ja siis teda hõigates teada saada, et tema polegi see isik, kellenä ma teda ära tundsin — üsnagi tavalised kogemused, mille semiootilisi implikatsioone aga tavaliselt piisavalt hästi ei mõisteta. Mis siin juhtus, oli see, et oma psühholoogiliste seisundite pinnalt tajusin ma ühte asja keskkonnas objektiliselt sellena, mis ta tegelikult ei olnud, tehes nõnda erinevuse asjade ja objektide vahel ilmselgeks ja illustreerides samaaegselt, et objektilisuses on nende osaline kattumine *võimalik* (midagi väga tähtsat, mis kantiaanidel kahe silma vahele jäi).

Võime seda sõnastada järgmiselt. Tajus objekt ja asi ilmtingimata samastatakse, ehkki nad on põhimõtteliselt erinevad. Tunnetusaistingutes võidakse objekti ja asja tegelikkuses samastada, kuid kuna nad on põhimõtteliselt erinevad, võib see samastamine osutada teatud juhtudel ekslikuks. Objektistatud asjade maailm on see, mis tunnetusaistingud tegelikult on, ja tunnetusaistingud on juurdunud või põhinevad tajul, kust saab alguse objektilisus ja kus see objektilisus leiab endale kindla aluse puhtreaalsete suhete liikuvast liivas. Kuid kuna objektide maailm, maailm, sisaldab asjade maailma, kuid ei taandu sellele, on võimalikud vead (nagu muidugi ka plaanid muuta keskkonda ennast vastavalt ettekujutatavale tulevikule, mis erineb faktidest siin ja praegu, nagu näiteks siis, kui kobras näeb oja ilma tammita ja asub asja parandama). Need vead võrsuvad asjaolust, et objektid on ilmtingimata nende suhete lõpp-punktid, mis on rajatud looma kui teadja psühholoogilistele seisunditele või nende sisse, samas kui asjad seda ilmtingimata ei ole (ehkki võivad olla).

1. *The Peculiarity of Psychological States*

The peculiarity of an animal's psychological states vis-à-vis its physical characteristics seems to come down to this. Relations based on physical characteristics of subjectivity come and go and constantly shift according to changing physical circumstance; in any given situation, the physical aspect of subjectivity may or may not *additionally* be the fundament for any particular relation. But psychological states of subjectivity are distinguished by *necessarily* giving rise to relations to objects; they cannot be *without also being* the fundaments of relations terminating at objects, regardless of whether those objects are real or not in the way that they are presented to be in the relation or relations terminating at them. To recognize someone, for example, requires a previous experience of that person stored in memory. The memory, however, as stored in me functions always to relate me to something that I myself am not, the one remembered. When I encounter that person in the sensed environment, they are not only a thing but further a *known* thing, in the supposed case, an object recognized. But of course I may see someone and not recognize them; or, indeed, recognize them, only to learn on calling out to them that they are not the person I recognized after all — common enough experiences, but ones the semiotic implications of which are not usually well understood. What has happened here is that, on the basis of my psychological states, a thing sensed in the environment was perceived objectively as something that in fact it was not, thus making unmistakable the difference between objects and things, as well as illustrating (something very important that escaped the Kantians) the *possibility* of their partial identification in objectivity.

We may put it this way. In sensation, object and thing are necessarily identified, even though in principle distinct. In sense-perception, object and thing may be identified in fact, but because in principle they are distinct, the identification may prove to be mistaken in particular cases. The world of things objectified is what sense-perception is all about, and sense-perception is based on or rooted in sensation where objectivity has its beginnings and constant foundation in the shifting sand of exclusively real relations. But because the world of objects, the *Umwelt*, includes but does not reduce to the world of things, mistakes are possible (as well, of course, as plans for changing the environment itself according to an envisioned future at variance with the facts here and now, as when a beaver encounters a stream with no dam and proceeds to rectify the situation). These mistakes stem from the fact that objects are necessarily,

Asjaolu, et objektid on ilmtingimata psühholoogilistel seisunditel põhinevate või neile ehitatud suhete *lõpp-punktis*, on see, mis tagab, et objektiline maailm on põhimõtteliselt alati avalik ja mitte kunagi puhtisiklik maailm. Sest ükskõik millised kaks asja saavad seotud olla ühise kolmanda asjaga, ehkki igal loomal on subjektiliselt võetutena "omaenese" mõtted ja ideed. Kuid need psühholoogilised seisundid ei saa iga looma isiklikena eksisteerida muidu, kui nende suhete alustena, mille lõpp-punktis või lõpp-punktiks on teadvuse objektid. Ning see lõpp-punkt on nagu suhe isegi seetõttu subjektiülene, mitte subjektiline ega subjekti-sisene — muidugi välja arvatud juhul, kui objekt juhtub ühtlasi olema *ka* asi (õigesti ära tuntud sõber), millisel juhul teadaoleva asja subjektilisus kuulub objektile mitte sellepärast, et ta on objekt, vaid kaasnevalt kui tema objektilisuses *sisalduv ja sellega kokku langev*.

Asi ei saa olla samane põhiloomusega (*substance*), välja arvatud juhul, kui ta eksisteerib subjektiliselt kui indiviid looduse maailmas, kui "looduslik ühik". Samuti ei saa põhiloomuse juurde kuuluv kõrvaline loomujoon eksisteerida muidu kui subjektilisuse modifitseerijana, kui "individuaalse loomujoonena". Kuid ehkki suhe põhiloomuste vahel sõltub tõepoolest nende subjektilistest loomujoontest, ei ole ta neile taandatav ja on alati subjektiliste loomujoontega seotud individuidest "üle ja väljaspool", on "nende suhtes subjektiülene". Ja kui suhteid tekitavad ja neile alust panevad individuaalsed loomujooned on psühholoogilised seisundid, siis võlgnevad objektid, millel nad lõppevad, oma objektilise olemuse suhetele (nagu on asjalood õigupoolest igasuguse lõpp-punkti *kui sellisega*) ja mitte subjektilisusele, mis sel objektil omaette *ens realede* vallas on või ei ole. Nii jääb surnud sõber meie jaoks kohalolevaks objektiliselt ja põhimõtteliselt avalikul moel, ehkki mitte kunagi enam *de facto* identsena inimesega, keda me võime tänaval kohata.

2. Looma maailm

Näeme seega, et maailm, milles loom elab, sisaldab ilmtingimata midagi füüsilisest keskkonnast, vastavalt olemusele, mis sel keskkonnal loomast sõltumatult on. Kuid see loomalik eluilm sisaldab ilmtingimata ka suhteid, mis struktureerivad keskkonda sellisena, nagu seda tajus esmakordselt objektistatakse, muutmaks teda *täenduslikuks objektiliseks maailmaks*, omailmaks, mille eksisteerimine tervikuna ja eksistents kui selline sõltub kogemusekangast, mille lõimed on segu mõistusest sõltuvatest ja mõistusest sõltumatutest suhetest (*entia realia* ja *entia rationis*). Selle segus, selles suhteniitude põimes, mis annab kogemusekangale tema

while things are not necessarily (but can be), the terminus of relations founded in or upon the psychological states of the animal as knower.

The fact that objects are necessarily *at the terminus* of relations grounded or founded in and on psychological states is what guarantees that the objective world is always in principle a public and never a purely private world. For any two things can be related to a common third, even though each animal, subjectively considered, has "its own" ideas and feelings. But these psychological states as each animal's own cannot exist otherwise than as foundations for relations to objects of awareness at and as their terminus; and this terminus, therefore, like the relation itself, is suprasubjective, not subjective or intrasubjective — unless of course the object *also* happens to be a thing (the friend correctly recognized), in which case the subjectivity of the known belongs to the object not because it is an object but contingently as *coincident with and contained within* its objectivity.

A thing cannot be a substance unless it exists subjectively as an individual in the world of nature, a "natural unit". Similarly, an inherent accident of a substance cannot be except as a modification of subjectivity, an "individual characteristic". But a relation among substances depends upon their *subjective* characteristics, indeed, but does not reduce to them, is always "over and above", "suprasubjective respecting", the individuals related with their subjective characteristics. And when the individual characteristics founding or provenating the relations are psychological states, the objects at which they terminate owe their being as objective to the relations (as indeed is the case with every terminus *as such*) and not to the subjectivity the object may or may not have in its own right in the order of *ens reale*. Thus a dead friend remains present to us objectively and in a manner in principle public, even though never more as *de facto* identical with a person we may meet on the street.

2. *The World of the Animal*

We see then that the world in which the animal lives necessarily includes something of the physical environment according to the being the environment has independently of the animal. But this animal lifeworld necessarily includes also relations which structure the environment as nascently objectified in sensation to transform it into a *meaningful objective world*, an *Umwelt*, which depends for its existence as such and as a whole on a fabric of experience whose threads are an admixture of mind-dependent and mind-independent relations (*entia realia* and *entia*

tekstuuri ja mustri, millele vastavalt objektid eksisteerivad ning millele vastavalt neid tõlgendatakse kui see siin (+), see seal (-) või too muu asi (0). Kogu see diferentseerimata tervik on looma jaoks reaalsus ja seda täiesti mõjuval põhjusel, kuna looma ellujäämine ja hea elu sõltub sellest täiel määral. "Mõistus" ei lisa omailmale kui tervikule ei midagi enam kui suhted. Ometi on need suhted need, mis loovad erinevuse selle objekti ja tolle objekti vahel, tõsi küll, mitte kui "asjade", vaid kui "kogemuse objektide" vahel. Suhete mallid on need, mis võimaldavad loomal asju ära tunda ja maailmas ringi liikuda, riskides muidugi alati eksida, kuid elades enamasti üsna hästi eksimustele vaatamata (see tähendab, vältides võimalikke vigu piisavalt sagedasti). Maritain tabas looma omailma olukorra ilusti ära, märkides, et loomad tajuvad *seotud asju* ja teevad oma objektilisi otsuseid sellest lähtuvalt, kuid ei adu kunagi *tähistussuhet* kui sellist: millest järeldub, et nad kasutavad märke, teadmata, et märgid on olemas.

3. Inimlooma maailm

Inimintelligentsi erijooneks on võime eristada suhteid suhestatud asjadest ja tegeleda mõistmises otse suhetega, ehkki suhe kui juba oma loomuse poolest subjektiülene ei ole selline asi, mida mingeilgi tingimustel saaks otseselt näha, kuulda või näpuga näidata.⁸ See suhete "täjumatus" koos suhte kui taolise sõltumatusega sellest, kas ta on sündinud loodusest või mõistusest, on võti küsimusele, mil moel märgitoime ületab ja ühendab eristuse looduse ja kultuuri vahel keskkonna vallas ja sisemise ja välimise vahel mõtete vallas. Sest nagu me teame, ei ole märke moodustav ja neile omane olemus see olemus, mis on omane ükskõik millisele konkreetsele asjale kui millelegi teistest erinevale. Konkreetsetele asjadele kui millelegi teistest erinevale omane olemus on subjektiline olemus, ükskõik kas siis indiviidi kui sellise subjektilisus ("põhiloomus") või siis nende loomujoonte subjektilisus, mis märgistavad antud indiviidi pigem selle konkreetse indiviidi kui tolle teisena ("põhiloomuse juurde kuuluv kõrvaline loomujoon"). Kuid suhetele omane olemus on selline olemus, mis suhestab ühe indiviidi mõne teise indiviidiga. Ja kui suhte olemuseks peaks näiteks olema "hinge kirg", nagu vana aja inimesed kutsusid seda, mida meie nimetame psühholoogiliseks seisundiks, siis on "suhestatud indiviidil" objekti olemus, mis iseenesest võib, aga ei pruugi, ilmtingi-

⁸ Olen sellele asjaolule pühendanud terve raamatu: Deely 2002.

rationis). It is this admixture, this interweave of relational threads which gives to the fabric of experience its texture and pattern according to which objects exist interpreted as this (+), that (-), or the other thing (0). This whole, undifferentiated, is reality for the animal, and with good reason; for the animal's survival and thrival depends entirely upon it. The "mind" adds to the Umwelt as a whole nothing but relations. Yet these relations are what make the difference between this object and that object, not, indeed, as "things", but as "objects of experience". Patterns of relationships are what enable the animal to recognize things and make its way in the world, always risking mistakes, of course, but generally thriving in spite of them (that is to say, by often enough avoiding the possible mistakes). Maritain nicely captures this situation of the animal Umwelt by remarking that animals perceive *related things* and make their objective determinations accordingly, but without ever grasping the *relation of signification* as such: whence they make use of signs without knowing that there are signs.

3. *The World of the Human Animal*

Now it is the mark distinctive of human intelligence to be able to distinguish relations from related things and to deal with relations directly in the understanding, even though a relation of its very nature as suprasubjective is not the kind of thing that can be, under any circumstances at all, directly seen, heard, or pointed to.⁸ This "imperceptibility" of relations, together with the indifference of relation as such to whether it exists from mind or nature, is the key to the manner in which the action of signs transcends and bridges the distinctions between nature and culture respecting the surroundings, inner and outer respecting thought. For the being proper to and constitutive of signs, as we now know, is not the being proper to any particular thing as particular. The being proper to particulars as particular is the being of subjectivity, either that of the individual as such ("substance"), or that of the characteristics which mark that individual as this rather than that particular ("inherent accident"). But the being proper to relations is the being which makes one individual respect some other individual. And, if the foundation of the relation be a "passion of the soul", as the ancients called what we call psychological states, the "individual respected" has the being of an object which, as such, may or may not, need not but could, be identical with a

⁸ I have devoted a book to this point, Deely 2002.

mata ei pea, aga võib olla identne füüsiliselt (see tähendab subjektiliselt) eksisteeriva indiviidi või indiviidi loomujoonega.

Keskendudes objektistamise kognitiivsele poolele, ei pannud ladinlased tähele, et ei ole olemas mõtetegevust ilma tundeenergia koondumiseta mingile objektile või kujutlusele (sama vea tegid ka modernismi-ajastu inimesed nende jälgedes, kui nad “hinge kirgi” radikaalselt moonutasid, tehes neist endist meie teadvuse objektid, mitte aga märgikandjad, mis kannavad meie teadvuse edasi objektidele ja objektilisele maailmale, mis ilmingimata sisaldab otse objektilisuse sees ka midagi füüsilisest keskkonnast kõige tema loomusega, mis on oma eksistentsis sõltumatu meie teadvusest). Iga objekti saadab tema esituses loomale “tundetoon”, mis moodustab objektilisusega lahutamatu terviku. (“Amor transit in conditionem objecti,” nagu selle sõnastas Poinset.) Seega tuleb hinge kired tervikuna — mitte ainult nendes psühholoogilistes seisundites, mis on kognitiivsed, vaid samahästi ka nendes, mis on afektiivsed — tuua märgikandjate semiootilise nimetuse alla.

Antud hetkel piisab sellest, kui märkida, et hinge kirgede “eesmärgipärane põhjuslikkus” ehk “teleonoomiline loomus” on selleks, et struktureerida looma seest (siseilmast) asju sisaldavat välist objektide maailma (omailm) ja ühendamiseks need kaks maailma suhetevõrgustikuga, milles kogutervik loomaga seondub ja looma ümber koondub, vastavalt tema elu vajadustele ja ihadele. Modernistlikus filosoofias tegi selle struktureeritud ühenduse võimatuks kujutluste kui teiste-esituste nürimeelne taandamine objektidele kui enese-esitustele, paisates põlvkondi mõtlejaid välise maailma pooleksituse sisse. Siis kui semiootikud kahekümnenda sajandi alguseks olid demonstreerinud, kuidas märgitoime loob ristumiskoha looduse ja kultuuri vahele, kus *ens reale* kaabitakse välja kantiaanlike kriitike kattekihtide alt, jõudis *in nuce* kohale vaimukultuuri postmodernistlik epohh.

E. POSTMODERNISTLIK INIMOLEMUSE MÄÄRATLUS

See on pöördepunkt, mida ei tule lihtsalt tähistada, vaid kuhu tuleb ka selged teetähised maha panna. Täpselt niisamuti nagu Descartes tähistas pöördumist modernistlikku filosoofiasse, asendades antiikse inimese määratluse “*animal rationale*” modernistliku määratlusega “*res cogitans*”, nii on ka pöördumisel postmodernismi seda üleminekut võimalik märkida uue inimese määratlusega — “*animal semeioticum*” ehk semiootiline loom, ainus loom, kes mitte lihtsalt ei kasuta märke, vaid ka teab, et märgid on olemas. Ning seega, kui semiootika on see teadmine, mis

physically — that is to say, subjectively — existing individual or characteristic of an individual.

The Latins (and even the moderns after them in their radical distortion of these “passions” by making of them themselves the objects of our awareness rather than the sign-vehicles conveying our awareness to objects and to the objective world as necessarily incorporating directly within objectivity something also of the physical environment in its character as indifferent to our awareness in its own existence), concentrating on the cognitive side of objectification, failed to note that there is no cognition without cathexis. Every object is accompanied in its presentation to the animal by a “feeling-tone” which is part and parcel of the objectivity. (“*Amor transit in conditionem objecti*” is the way Poinset put it.) Thus the passions of the soul in their entirety, not just in those psychological states which are cognitive but equally in those which are affective, need to be brought under the semiotic rubric of sign-vehicles.

Here it is enough to note that the “final cause”, the “teleonomic character”, of the passions of the soul is to structure from within the animal (*Innenwelt*) the outer world of objects as incorporating things (*Umwelt*), and to link the two by a web of relations in which the whole is related to and centered upon the animal according to the needs and longings of its life. In modern philosophy, this structured linkage was precluded by the obtuse reduction of ideas as other-representations to objects as self-representations, plunging generations of thinkers into the quasi-error of the external world. When semiotics by the 20th century's end had shown how the action of signs creates an intersection of nature and culture where *ens reale* is taken out from under the erasure of Kantian critique, the postmodern epoch of intellectual culture was achieved *in nuce*.

E. THE POSTMODERN DEFINITION OF HUMAN BEING

This is a turning point, however, to be not merely celebrated but unmistakably marked. Just as Descartes had marked the turning point to modern philosophy by replacing the ancient definition of the human as *animal rationale* with the modern definition of *res cogitans*, so it becomes possible at the turn to postmodernity to mark the passage with a new definition of the human as *animal semeioticum*, the semiotic animal, the only animal that not only uses signs but knows that there are signs. If, therefore, semiotics is that knowledge that arises from observation and reflection upon the action of signs, as biology is that knowledge that

kerkib märgitoime jälgimisest ja selle üle mõtlemisest, nii nagu bioloogia on see teadmine, mis kerkib organismide tegutsemise jälgimisest ja selle üle mõtlemisest, ning kui semiootika põhiliseks saavutuseks on arusaamine, et ühtmoodi loomakogemusega, millest inimese teadmine sõltub, areneb ka kogu inimteadmine ükskõik millisel alal just selle toime kaudu, mille semiootika oma keskseks teemaks teeb, siis me mõistame ka, et see inimloomuse määratlus (tõeline määratlus ja mitte kirjeldus), mida semiootika nõuab, käib justnimelt liigi ja erinevuse kaudu. Kuna semiootika on nimetus, mis vastab märkide olemuse mõistmisest tulenevale teadmisele, ja kuna see olemus ontoloogiliselt suhtelisena ületab talle omases tunnetusaistingut, siis *homo sapiens sapiens* nimetamine "semiootiliseks loomaks" mitte ainult ei anna mõtlevale asjale tagasi tema kehalisi ja loomalikke osi, vaid teeb seda, tunnustades, et mõtisklemine leiab aset laiemas märgitoime kontekstis ja on sellest läbinisti sõltuv. See laiem kontekst muudab väljamõeldiseks solipsismi, millega modernistlik filosoofia surmani — omaenese surmani — maadles, eitades loomade realismi, mis muudab füüsilise reaalsuse alati objektilisuse ehk objektilise maailma ehk omailma osaks, ehkki ta ei ole kunagi kogu objektilisus.

1. Määratluse sümboolsus

Seega on meie uus määratlus kahekordselt sümbolne. Ta sümboliseerib selle füüsilise ja loodusliku olemuse mõistmise võimaluse taastamist, mida kreeklased ja ladinlased kõrgelt hindasid, kuid mille modernistid filosoofias oma epistemoloogilise paradigma tõttu kehtetuks kuulutasid, segades eneseesituse ja teise-esituse kokku kõige põhimõttelisematel tasanditel. Ja samal ajal sümboliseerib ta semiootilist teadvust moodustavat arusaamist: märgitoime, sellisena nagu ta inimsemioosi tulemuseks on, on ainus vahend, mille kaudu mõistus saab "saada ükskõik milleks muuks" (*anima est quodammodo omnia*) selles olemuse äravahetatavuses tõega, mis on teadlaste tabamatu asümptootiline eesmärk, vajalik intellekti toetamiseks neis teaduslikes ja kirjanduslikes aspektides, mida võib kohata vaid semiootiliste loomade rassi väljendustes.

2. Mõistetavuse allikas inimsemioosis

Teadlikkus, et suhe on lahusesseiv asjadest, mis temaga seotud juhtuvad olema, on võti semiootilise looma erilise mõistmisele. Sest justnimelt eneseesitussuhete sissetoomise kaudu omailma vabastab semiootiline

arises from observation and reflection upon the activity of organisms; and if semiotics has as its principal upshot the realization that, together with the animal experiences upon which human knowledge depends, all of human knowledge in whatever field develops through this action which semiotics thematizes, then we can also see that this definition of human nature that semiotics calls for is precisely in terms of genus and difference — a true definition, not merely a description. Since semiotics is the name that corresponds to the knowledge consequent upon the recognition of the being of signs, and since this being, as ontologically relative, transcends sense-perception in what is proper to it, calling *homo sapiens sapiens* the “semiotic animal” not only restores to the *res cogitans* its bodily and animal components but does so by recognizing that cogitation takes place in and depends throughout upon a wider context of the action of signs. This wider context makes imaginary the solipsism with which modern philosophy struggled to the death — its own — in the denial of the animal realism which makes physical reality always a part even though never the whole of objectivity, the objective world, the Umwelt.

1. *The Symbolicity of the Definition*

Thus our new definition has a twofold symbolism. It symbolizes the recovery of that possibility of an understanding of physical and natural being which the Greeks and the Latins prized but which the moderns in philosophy had ruled out in consequence of their epistemological paradigm conflating self-representation and other-representation at the most fundamental levels. And it symbolizes at the same time the realization constitutive of semiotic consciousness: that the action of signs as resulting in anthroposemiosis provides the sole means whereby the mind has the possibility of “becoming all things” — *anima est quodammodo omnia* — in that convertibility of being with truth that is the elusive, asymptotic goal of the community of inquirers needed to support intelligence in those scientific and literary aspects found as expressions only of a race of semiotic animals.

2. *The Source of Intelligibility within Anthroposemiosis*

Awareness of relation as distinct from the things that happen to be related is the key to understanding the distinctiveness of the semiotic animal. For it is precisely by introducing into the Umwelt the relation of self-identity

loom objektilise maailma eranditust viitamisest loomale enesele ja tema liigiomastele huvidele. Seeläbi avaneb tee objektiliste suhete uurimisele, mis algab erinevuse tunnustamisega nende objektilisuse aspektide vahel, mis on puhtsotsiaalselt moodustatud ja taanduvad seega meie (jagatud) tunnetusele nendest, ning nende objektilisuse aspektide vahel, mis valitsevad enne meie tunnetust nendest ja/või sellest sõltumatult. Lipud "tähistavad" riiki ainult inimühiskonnas, kuid pilved "tähistavad" vihma paljude loomaühiskondade jaoks. Teadlikkust asjaolust, et objektid on identsed iseendaga, milline teadlikkus avab tee vastaspooluste *ens reale* ja *ens rationis* eraldamisele kogemuses, iseloomustasid keskaegsed inimesed kui teadlikkust "olemusest" — *ens primum cognitum*, nagu Aquinas seda nimetas, olemus, mis eelneb teadlikkusele igasugusest erinevusest reaalse ja fiktiivse vahel objektilise maailma moodustamisel, kuid mis (esimest korda loomse elu arenguloos) kehtestab võimaluse just seda erinevust keskse teemana käsitleda.

3. Semiootilise looma juurest semioetikani

Säärane inimesele ainuomane teadlikkus sellest, kuidas asjad on, kombineerituna sellega, kuidas looduse osised moodustavad omavahelises sõltuvuses olevaid ökosüsteeme, panevad semiootilisele loomale ainulaadse vastutuse, millest kõik teised loomad (rääkimata taimedest), kes ei tea, et märgid on olemas, ehkki nad neid ilmtingimata kasutavad, vähimagi süütundeta priiks jäävad. Teised loomad ajavad omaenese heaolu taga ilma teadlikkuseta olemusest kui sellisest ja seega ilma võimaluseta haududa muremõtteid nende keskkonnaelementide saatuse pärast, mis nende ihasid toidavad. Kuid semiootilised loomad jõuavad lõpuks arusaamiseni nende poolt tehtava tagajärgedest, mõistes, et kui ümbritsevat keskkonda kasutatakse ära ilma kasutatavate asjade loomust arvesse võtmata, võib kogu ökosüsteem ohtu sattuda ja isegi hävineda. "Kliimasoojenemine" on koodsõna, mis tähistab semiootiliste loomade sügavat arusaamist oma vastutusest suunata keskkonnaga läbikäimisel oma teadlikkus olemusest nii anorgaaniliste kui orgaaniliste loodusressursside vastutustundlikku majandamisse. Sest mitte ainult inimese heaolu, vaid ka Gaia heaolu tervikuna sõltub sellise majandamise käsilevõtmisest enne kui on liiga hilja meie kõigi jaoks.

Selle mõistmise sügavus on 21. sajandi alguses viinud semiootilise ühiskonna sees äratundmisele, et on vaja puhtteoreetilistest seisukohtadest edasi liikuda ja läbi uurida "eksistentsiaalsemiootika" ja eetilise

that the semiotic animal frees the objective world from exclusive reference to the animal's self and species-specific concerns. The way thereby opens to an investigation of the structures of objectivity, which begins with a recognition of the difference between aspects of objectivity that are purely socially constructed and so reduce to our (communitarian) perception of them, and aspects of objectivity that obtain prior to and/or independently of our perception of them. Flags "signify" country only within the human community; but clouds "signify" rain for many communities of animals. The awareness of objects as identical with themselves, opening the way to sorting out the polar components of *ens reale* and *ens rationis* within experience, the medievals characterized as the awareness of "being" — *ens primum cognitum*, as Aquinas called it, being prior to the awareness of any difference between real and fictive in the constitution of the objective world but as (for the first time in the evolution of animal life) establishing the possibility of thematizing just that difference.

3. From Semiotic Animal to Semioethics

This uniquely human awareness of the way things are, combined with the way the substances of nature form ecosystems that are interdependent, creates a unique responsibility for the semiotic animal, a responsibility respecting which all other animals (to say nothing of plants), unable to know that there are signs even while necessarily using signs, remain blithely free. Other animals seek their well-being without an awareness of being as such, and hence without the possibility of conceiving a concern for the fate of the environmental elements which feed into their desires. But semiotic animals eventually come to realize the consequences of what they do by recognizing that if the surroundings are made use of without taking into consideration the nature of the things used, the whole ecosystem can come into danger and even be destroyed. "Global warming" is a code-expression for this profound realization of the responsibility of semiotic animals to turn their awareness of being to a responsible stewardship of natural resources, both organic and inorganic, in dealings with the environment. For not only the human good but the good of Gaia as a whole depends upon the assumption of such stewardship before it is too late for all of us.

The profundity of this realization has led in the 21st century's opening to an awakening within the semiotic community of the need to move beyond purely theoretical stances and to explore "the paths of

vastutustunde "rajad", nagu Tarasti seda sõnastas,⁹ kõneledes kogu uue semiootikateaduse põlvkonna eest. Mõnede jaoks kangastub see uus rada nii suurena, et nende meelest tuleks inimolendit kutsuda pigem "semiootiliseks loomaks" kui "semiootiliseks loomaks", kuna see uus määratlus tooks esiplaanile inimolendite kohustuse võtta enesele vastutus kogu planeedi eest ja mitte lihtsalt valitseda kogu ülejäänud looduse üle kui isand orja üle.

Sellel terminoloogilisel sammul on kindlasti omad vürtsid, kuid seda tuleb selgelt teha niisugusel moel, mis ei hägusta, varjuta ega lähe täielikult mööda sellest, mis on inimsemioosile kui sellisele aluseks oleva inimõistmise eripära juures põhiline, ja siit ka semiootika (või ükskõik millist sorti eetika) võimalikkuse eelduseks. Sest rääkida muutusest semiootilisest loomast semiootiliseks loomaks, justnagu see viimane vahetaks esimese välja, tähendab allutada loomarealism semiootilisele realismile, mis ei kerki esile mitte vastutustundest, vaid teadlikkusest olemusest, mis ainsana teeb vastutuse ülepea võimalikuks. Just sel põhjusel "ei ole semiootika ainult inimsemiootika" — nagu Petrilli ja Ponzio seda sama asja sõnastasid,¹⁰ samas kui "semiootika" on eranditult inimsemiootiline probleem.

Meenutagem, et loomarealism puudutab eranditult loomaga seotud maailma. Erinevalt sellest algab semiootiline realism arusaamisega, et maailm on midagi enam kui see, mis on seotud loomaga, isegi inimloomaga. Ja eetiline vastutustunne ei saa esile kerkida muidu, kui alluvana olemuse ja "olemuse paljude väljendusviiside" mõistmisele ning sellele järgnevale edasisele arusaamisele, et inimloomade elu mitte ainult et muudab ilmtingimata loodust sotsiaalselt, vaid et teaduse ja tehnoloogia arenedes muudab ta ka looduse füüsilist olemust ennast. Kuid kuidas selle muutusega tegelema peaks, ei saa isegi küsimuseks tulla, *enne* kui me kõigepealt mõistame, et füüsilise maailma asjadel on *omaenese* sisemine ehitus ja vastastikused sõltuvussuhted — ehitus ja sõltuvussuhted, mida tuleb inimsemioosi seest paljastada enne kui me küsime (ja selle küsimuse käigus), kuidas ökosüsteemi majandada, ükskõik kas siis tervikuna või selle osades. Seega tuleneb "semiootiline loom" "semiootilisest loomast", aga ei asenda seda. Sest ainult tundes märkide mitmesuguseid radu, mis siin viivad looduse sügavustesse ja seal kultuuri sügavustesse, paljastades nende vastastikuse sõltuvuse, koidab teadlikkus vastutustundest.

⁹ Tarasti 2000.

¹⁰ Petrilli, Ponzio 2001: 9.

existential semiotics” and ethical responsibility, as Tarasti put it,⁹ speaking for a whole new generation of semiotic scholarship. For some, the importance of this new path has loomed so large that they think the human being ought rather to be called “the semioethical animal” than the “semiotic animal”, because this new designation brings to the fore the need for human beings to assume responsibility for the whole planet, and not merely to lord it over the rest of nature as master to slave.

There is merit in this as a terminological move, but it needs clearly to be made in ways that do not obscure, gloss over, or miss entirely what is essential to the distinctiveness of human understanding underlying anthroposemiosis as such, and hence so much as the possibility of semioethics (or ethics of any variety). For to speak of a passage from the semiotic animal to the semioethical animal as if the latter supplants the former is to subordinate to animal realism the semiotic realism that arises not from responsibility but from the awareness of being which alone makes responsibility possible in the first place. That is exactly why, as Petrilli and Ponzio made this same point,¹⁰ “semiotics is not only anthroposemiotics”, **whereas ‘semioethics’ is an exclusively anthropo-semiotic concern.**

Remember that animal realism concerns exclusively the world in relation to the animal. Semiotic realism, by contrast, begins with the realization that the world is more than its relation to the animal, even the human animal. And ethical responsibility cannot arise except as subordinate to the realization of being and of the “many ways in which being can be said”, with the consequent *further* realization that the life of human animals not only necessarily socially modifies nature, but with the development of science and technology modifies the very physical being of nature as well. But how this modification should be handled cannot even be a question before we *first* realize that the things of the physical world have *their own* intrinsic constitutions and interdependencies, constitutions and interdependencies which must be revealed from within anthroposemiosis before and as part of the question of how to manage the ecosystem, whether as a whole or in any of its parts. Thus the “semioethical animal” is derivative from, not a substitute for, the “semiotic animal”. For only by knowing signs in their different paths, leading here into the depths of nature, there into the depths of culture, and revealing the interdependency of both, does an awareness of responsibility dawn.

⁹ Tarasti 2000.

¹⁰ Petrilli and Ponzio 2001: 9.

Thomas Aquinas oli mõtleja, kes tegi olulise panuse semiootika postmodernistlikku arengusse, ehkki eelnes sellele tublisti. Kuid ta mõistis hästi, et võime uurida objektilist maailma vastavalt selle enese ehitusele on aluseks igasugusele lootusele, mis meil võib olla seda maailma valitseda või kontrollida, olgu see hea või halb. Jah, selline majandamine asjade hea käekäigu nimel on tõepoolest semiootilise looma vastutus üksi. Kuid kui ei oleks olemas semiootilist looma, ei oleks semioeetiline loom midagi enam kui vaid tuluke tema pooldajate silmades. Just seetõttu on semioeetika jaoks alati tarvilik *retour*, tuginemine semiootika ressursidele ületamiseks eristust spekulatiivse ja praktilise teadmise vahel, millesarnast pole nähtud keskaegse kõrgema teoloogia arengust saadik.

4. Semiootika saatus

Realism on loomaliku elu võtmesõna, ükskõik kus ja ükskõik millisel määral selline elu meie planeedil ka ei õitseks. Iga loom on mingilgi määral realist ja iga looma teadmine sisaldab midagigi füüsilisest maailmast tolle tõelises loomuses, muidu ei suudaks loom ellu jääda. Kuid ainult inimloom elab, et sellest meile jutustada, sest ainult inimloomad hakkavad maailma nägema, lähtudes olemuse vaatenurgast ja paljudest viisidest, kuidas seda olemust väljendada saab, sealhulgas nii looduslikest kui sotsiaalselt konstrueeritustest. Seega on inimloomade saatus muretseda tõe pärast, vähemalt seni, kuni nad on inimesed. See mure teeb omakorda semiootilise looma ilmtingimata semioeetiliseks loomaks, selleks et ta saaks oma saatusse täide viia ja mitte seda reeta. Teised loomad seda koormat ei kannata ja ka semiootilised loomad ei tee seda tihtipeale kuigi hästi.

Semiootika au ja postmodernistlik saatus on näidata esiteks, kuidas füüsilise maailma reaalsust, millega loomaelus ilmtingimata kokku puututakse, koheldakse loomade elus justnimelt füüsilise maailma osi ja aspekte ümber tehes elementideks ja erijoonteks looma omailmas, tähenduslikus maailmas, milles iga loom elab vastavalt oma liigile, kuid näidata siis edasi, kuidas see elu omailmas paratamatult mõjutab ja muudab sotsiaalselt looduse enese tasakaalu selle looduse *ens reale* olemuses. Selles teises ülesandes semiootika mitte ainult ei paranda modernistide lühinägelikkust teadmise küsimuses (ehk "epistemoloogias" nagu nad oma vildakas eristuses "ontoloogia" ja "teadmise teooria" vahel

Thomas Aquinas was a thinker who contributed substantially to but well preceded the postmodern development of semiotics. But he well understood that the ability to investigate the objective world according to its own constitution underlies any hope we have of controlling or managing that world, for good or ill. Such management of it for the good is indeed the singular responsibility of the semioethic animal, yes. But were it not for the semiotic animal, semioethics would not be so much as a gleam in the eye of its proponents. That is why semioethics always requires a *retour*, a drawing upon the resources of semiotics to transcend the distinction between speculative and practical knowledge the like of which has not been seen since the high medieval development of theology.

4. *The Destiny of Semiotics*

Realism is the keynote of animal life wherever and to whatever extent such life flourishes on our planet. Every animal is insofar a realist, and every animal's knowledge incorporates something of the physical world in its proper being, otherwise the animal could not survive. But only human animals live to tell about it, because only human animals come to see the world under the aspect of being and of the many ways in which being can be said, including those natural as well as those socially constructed. So it is the fate of human animals to be concerned with the truth, at least insofar as they are human. This concern, in turn, makes the semiotic animal necessarily semioethical in order to achieve and not betray its destiny. Other animals do not bear this burden, and semiotic animals do not often bear it well.

The glory and postmodern destiny of semiotics is to show, first, how the reality of the physical world, dealt with perforce in animal life, is dealt with there precisely by making parts and aspects of the physical world into elements and features of the animal Umwelt, the meaningful world in which every animal lives according to its kind; but then to show, further, how this life within an Umwelt inevitably impacts upon and socially alters the balances of nature itself in its being as *ens reale*. In this further task, semiotics not only corrects the short-sightedness of the moderns in matters of knowing (or "epistemology", as they like to say, in their misbegotten distinction between "ontology" and the "theory of knowledge"¹¹), but draws

¹¹ "As though", in Maritain's trenchant comment (1959: 66), "a philosophy of being could not also be a philosophy of mind."

öelda armastavad¹¹), vaid juhib tähelepanu ka modernistide lühinägelikkusele nende mõtlemises, et looduse ekspluateerimisel on heapere-mehelikkust võimalik vältida.

Semiootiline loom ei ole ainult eetiline loom ning nimetada eetilist looma "semiootiliseks" on üks õnnestunud nimetus seni, kuni me mõistame, et esiteks tekitab teadmine olemusest inimloomas kohustusi käitumise osas ja teiseks, et teadlikkus märkidele omasest olemusest toob inimestele kõrgemal tasandil tagasi filosoofilise olemuse mõistmise (niioelda nullides selles mõttes eelneva filosoofia ära), mida modernistlik filosoofia kompromiteeris. Kuid see, et praktilised ettevõtmised sõltuvad teadlikkusest selle kohta, mis on huvialuses valdkonnas tõde, on justnimelt põhjuseks, miks määratlus "semiootiline loom" jääb teetähiseks, mida ei vahetata välja vähemasti seni, kuni meid kannab postmodernistlik arenguvool. Teadmisega, et on olemas märgid, mis on eelduseks kogemusele ja teadmisele kõikidest objektidest, mõistab inimolend nii seda, millisest allikast pärineb tema erinevus teistest eluvormidest, semiootilise looma inimlikkus, kui ka selle protsessi universaalsust, millest kõik eluvormid sõltuvad. Nüüd võib tunduda, et võib-olla on see protsess algallikaks tolele üldisele progressile lihtsatest keerulisemate vormide poole looduses, mida me seni oleme nimetanud evolutsiooniks.

¹¹ "Justkui olemuse filosoofia ei võiks olla ka vaimufilosoofia," nagu on öeldud Maritaini tabavas kommentaaris (1959: 66).

attention also to the short-sightedness of the moderns in thinking that good husbandry could be ignored in the exploitation of nature.

The semiotic animal is the only ethical animal, and to call the ethical animal "semioethic" is a felicitous appellation insofar as we realize, first, that the knowledge of being creates in human animals obligations respecting action; and, second, that the awareness of the being proper to signs restores to humans at a higher level (renders previous philosophy in this regard, as we might say, "aufgehoben") the philosophical understanding of being that modern philosophy compromised. But that dependent status of practical concern upon awareness of what is true respecting the realm of concern is precisely why "semiotic animal" remains the landmark designation not to be superseded as far as the postmodern development shall carry us. In the knowledge that there are signs presupposed to the experience and knowledge of all objects, the human being realizes both the source of its difference from the other life forms, the *humanitas* of the semiotic animal, and the universality of the process on which all the life forms depend. It would now appear that this process is perhaps the ultimate source of that general progress in physical nature from simple to complex forms that we have heretofore called "evolution".

KIRJANDUS

(AJALOOLISELT LADESTUNUD VIITED)

Käesoleva raamatu viitestik on üles ehitatud, kasutades "allikate ajaloolise ladestamise" printsiipi, mida on esmakordselt kirjeldatud Ameerika Semiootika Seltsi *Vormistamise käsiraamatus* ja mis väärib bibliograafias üldist kasutuselevõttu, kuna ta toob selgelt välja ajaloolised kihistused, millele antud diskursus toetub, tehes samal ajal ka selgeks iga kasutatud teksti või trükise suhte algse allikteosega, mis tsiteeritud autori eluajal tegelikult avaldati.¹

Selle süsteemi kasutamisel on alfabeetiliselt järjestatud allikteoste autori-nimede juures ühe pilguga näha nende allikate esmase loomise aeg, samamoodi nagu geoloogilised ladestused kaljul või aastaringid puutüves. Ajaloolise töö puhul peaksid selle süsteemi eelised paugupealt selged olema. Kuid tegelikult on inimmõistmine ise ajalooline saadus ja selle bibliograafilise printsiibi väärtus on samavõrra suur ka puhtspekulatiivsete ja teoreetiliste tööde puhul ükskõik millises valdkonnas.

Käesolev nimekiri piirdub nende teostega, mida peatükkide jooksul tegelikult on tsiteeritud. Siia haaratud teosed on eranditult need raamatud ja artiklid, mis mul käes olid, siis kui seda raamatut kirjutasin ja bibliograafiat koostas. Vältides bibliograafiat bibliograafia enese pärast, ei ole see ei nimekiri kolmandatel allikatel põhinevatest sekundaarsetest materjalidest ega ka ülespuhutud nimekiri teadaolevatest teostest, vaid katse anda lugejale inventuur tegelikust raamatu-riiulist, kui nii võib öelda, mida selle konkreetse raamatu kirjutamisel kasutati. Eesmärgiks on anda nii täpne alus kui võimalik autori kasutatud allikate hindamiseks, ilma ette otsustamata, mida lugeja võiks käsitletud teemade edasises uurimises kasulikuks või vajalikuks pidada.

Veel vajavad selgelt välja toomist konkreetsete tavade nende autorite ja teoste dateerimisel, millele saab omistada ainult ligikaudse ajavahemiku. Sellistel puhkudel lisatakse omistatud daatumitele järgnevad prefiksids:

- a = *ante* ehk "enne";
- c. = *circa* ehk "umbes";
- fl. = *floruit* ehk "elu parimais aastais", "õitsenguajal"
- i. = *inter* ehk "vahel"
- p. = *post* ehk "peale"
- r. = ametiaja alguses, seega = *regnat* ehk "valitseb"
- s. = *usque* ehk "kuni", "nimetatud ajani": kasutatakse märkimaks käsikirja kallal töötamise lõpudaatumit.

Viidetes on kasutatud järgmisi lühendeid:

vrd – võrdle, vaata järele

qv – *quod vide* ehk "mida vaata" – viide teise teksti

¹ Vormistamisjuhendi detailide osas pöördugu lugejad selle täielikul kujul avaldatud teksti poole – *The American Journal of Semiotics* 4(3/4): 193–215 (1986).

REFERENCES (HISTORICALLY LAYERED)

The reference section of this book has been constructed using the principle of "historical layering of sources" first outlined in the *Style Manual* of the Semiotic Society of America, a principle which merits universal bibliographical adoption, because it makes explicit the historical levels on which any given discourse draws while at the same time making explicit the relation of any text or edition used to the original source work actually produced within the lifetime of each author cited.¹

Using this system, under the authors of cited sources arranged alphabetically, the dates when those sources first came into existence can be seen at a glance, like geological layers in a rock or the age rings in a tree trunk. For an historical work the advantage of this system should be obvious at once. But in fact human understanding itself is an historical achievement, and the value of this bibliographical principle is just as great even in purely speculative and theoretical works in any field.

This list is restricted to those works actually cited in the course of the chapters. Without exception, the works included are the books and articles which I had in hand as the book was written and its bibliography compiled. Eschewing bibliography for bibliography's sake, the list is not a list of secondary sources relied on third-hand, nor an inflated list of works known, but an effort to provide the reader with an inventory of the actual bookshelf, as it were, utilized in order to write this particular book. The intention is to provide as accurate a basis as possible for evaluating the sources the author employed, without prejudging other works which the reader might find useful or necessary in further research into topics touched upon.

The specific conventions concerning the dating of works and authors that can be assigned only an approximate timeframe needs to be made explicit. In such cases the following prefixes are attached to assigned dates:

- a. = *ante* or "before";
- c. = *circa* or "approximately";
- fl. = *floruit* or "the prime of life", "the time of flourishing";
- i. = *inter* or "between"; p. = *post* or "after";
- r. = the beginning of the period of occupation of an office, so = *regnat* or "rules";
- s. = *usque* or "until", "up to the time of": used to indicate the outside date on which an author worked on a ms. left uncompleted.

Within references, the following abbreviations are used:

- cf. = confer or consult;
- qv = *quod vide* or "which see", a cross-reference.

¹ For the details of this style sheet, I refer readers to its full published form, "Semiotic Society of America Style Sheet", *The American Journal of Semiotics* 4(3/4): 193-215 (1986).

d'AILLY, Pierre.

- c.1372. *Conceptus et Insolubilia*, annotated trans. by Paul Vincent Spade as *Concepts and Insolubles* (Dordrecht, Holland: D. Reidel, 1980).

ANDERSON, Myrdene, John DEELY, Martin KRAMPEN, Joseph RANSDELL, Thomas A. SEBEOK, and Thure von UEXKÜLL.

1984. *A Semiotic Perspective on the Sciences: Steps Toward a New Paradigm* (Toronto Semiotic Circle Working Paper), since published under the same title as a "position paper" article in *Semiotica* 52-1/2 (1984), 7-47; and, with further refinements, as Chapter 3 of Sebeok 1986a: 17-44 (q.v.), to which final version page references are keyed in this book.

AQUINAS, Thomas.

- i.1252-1273. *S. Thomae Aquinatis Opera Omnia ut sunt in indice thomistico*, ed. Roberto Busa (Stuttgart-Bad Cannstatt: Frommann-Holzboog, 1980), in septem volumina:

- c.1252-1256. *Scriptum super libros sententiarum magistri Petri Lombardi*, 4 vols.; vols. 1 and 2 ed. R. P. Mandonnet (Paris: Lethielleux, 1929), vols. 3 and 4 ed. R. P. Maria Fabianus Moos (Paris: Lethielleux, 1939 and 1947).

- c.1265-1267. *Quaestiones Disputatae de Potentia*, ed. Paul M. Pession, in *Quaestiones Disputatae*, vol. II, 9th ed. rev. by P. Biazzi, M. Calcaterra, T. S. Centi, E. Odetto, and P. M. Pession (Turin: Marietti, 1953), 7-276.

- c.1266-1272. *In Aristotelis Librum de Anima Commentarium*, ed. A. M. Pirotta (3rd ed.; Turin: Marietti, 1948).

- c.1266/73. *Summa theologiae*, in Busa ed. vol. 2, 184-926.

- c.1268/72. *In duodecim libros metaphysicorum Aristotelis expositio*, in Busa ed. vol. 4, 390-507.

- c.1269. *In decem libros ethicorum Aristotelis ad Nicomachum expositio*, ed. R. Spiazzi (3rd ed.; Turin: Marietti, 1964).

ARISTOTLE.

- c.335-334BC. *Meteorologica*, trans. E. W. Webster in *The Works of Aristotle*, ed. W. D. Ross (Oxford: The Clarendon Press, 1931), Volume 3.

- c.330BC. *Peri Hermenias*, trans. Boethii *De Interpretatione*, in *Aristoteles Latinus*, Vol. II, parts 1-2, ed. L. Minio-Paluello (Paris: Desclée de Brouwer, 1965); English trans. E. M. Edghill, *On Interpretation*, in McKeon ed. 1941: 38-61.

- c.348-7BC. *Prior Analytics* (trans. Jenkinson; RM 62-107 incomplete).

ATKINS, G. Douglas.

1981. "The Sign as a Structure of Difference: Derridean Deconstruction and Some of Its Implications", in De George 1981, q.v.

AUGUSTINE.

- c.397-426. *De Doctrina Christiana Libri Quattuor* recensuit et praefatus est Guilelmus M. Green, Vol. LXXX of *Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum*, editum consilio et auspiciis Academiae Scientiarum Austriacae (Vienna: Hoelder-Pichler-Tempsky, 1963); an

- English trans. by D. W. Robertson, *On Christian Doctrine* (Indianapolis: Bobbs-Merrill, 1977), was consulted.
- BAER, Eugen.
1977. "Things Are Stories: A Manifesto for a Reflexive Semiotics", *Semiotica* 25.3-24, 293/205.
1982. "The Medical Symptom", *The American Journal of Semiotics* 1.3, 17-34; corrected and reprinted in Deely, Williams, and Kruse 1986: 140-152.
1988. *Medical Semiotics. The State of the Art* (=Sources in Semiotics VII; Lanham, MD: University Press of America).
1992. "Via Semiotica", *Semiotica* 92.3-24, 351/357.
- BAKHTIN, Mikhail.
1963. *Problemy poetiki Dostoevskogo* (Moscow), revised and expanded version of *Problemy tvorchestva Dostoevskogo* (Leningrad 1929), trans. as *Problems of Dostoevsky's Poetics* by R. W. Rotsel (Ann Arbor, MI: Ardis, 1973), and retranslated under the same title by Caryl Emerson (Minneapolis, MN: University of Minnesota Press, 1984; Theory and History of Literature Series, Vol. 8), to which 1984 retranslation page references are keyed in this essay.
- 1970-1971. "From Notes Made in 1970-1971", a section within the posthumous collection *Estetika slovesnogo tvorchestva* (Moscow, 1979), trans. by Vern W. McGee as *Speech Genres and Other Late Essays*, ed. Caryl Emerson and Michael Holquist (Austin, TX: University of Texas Press, 1986), 132-158.
1975. *Voprosy literatury i estetiki* (Moscow), trans. by Caryl Emerson and Michael Holquist as *The Dialogic Imagination; Four Essays by M. M. Bakhtin*, ed. Michael Holquist (Austin: University of Texas Press, 1981), to which translation page reference is made.
- BARGATZKY, Walter.
1978. *Das Universum Lebt: Die Aufsehererregende Hypothese vom Organischen Aufbau des Weltalls* (Munich: Wilhelm Heyne Verlag).
- BARTHES, Roland.
1964. *Éléments de Sémiologie* (Paris: Seuil), trans. by Annette Lavers and Colin Smith as *Elements of Semiology* (New York: Hill and Wang, 1967), to which translation page reference is made in this essay.
1970. *S/Z* (Paris: Seuil), trans. with title unchanged Richard Miller (New York: Farrar, Straus and Giroux, 1974).
- BENTHAM, Jeremy.
1816. *Chrestomathia: Being a Collection of Papers, Explanatory of the Design of an Institution Proposed to be Set on Foot Under the Name of the Chrestomathic Day School, or Chrestomathic School, for the Extension of the New System of Instruction to the Higher Branches of Learning, For the Use of the Middling and Higher Ranks in Life, in The Works of Jeremy Bentham*, ed. John Bowring (Edinburgh, 1838-1843; reproduced 1962 by Russell & Russell, Inc., New

York), Vol. 8, pp. 1–191, esp. Appendix No. IV, the “Essay on Nomenclature and Classification”, 63–128.

BERGER, Arthur Asa.

1982. *Media Analysis Techniques* (London: Sage Publications).

BERKELEY, George.

1732. *Alciphron, or The Minute Philosopher*, Volume III of *The Works of George Berkeley, Bishop of Cloyne*, ed. T. Jessop (London: Thomas Nelson and Sons, 1950).

BEUCHOT, Mauricio, and John DEELY.

1995. “Common Sources for the Semiotic of Charles Peirce and John Poinset”, *Review of Metaphysics* XLVIII. 3 (March), 539–566.

BOETHIUS, Anicius Manlius Severinus (chronology based on Cappuyns 1937).

510. *In categorias Aristotelis libri quattuor*, in *PL* 64 (Migne ed.).

511. *In librum Aristotelis de interpretatione Commentaria minor*.

511–513. *In librum Aristotelis de interpretatione Commentaria major*.

BOUISSAC, Paul.

1979. “A Compass for Semiotics”, *Ars Semeiotica* 2.2: 205–221.

1981. “Figurative versus Objective Semiotics: an epistemological crossroads”, in *Semiotics 1981*, John N. Deely and Margot D. Lenhart, eds. (New York: Plenum Press), 3–12.

BRUNER, Jerome.

1984, May 31. Quotation from opening lecture for ISISSS '84 course, “Topics in Developmental Pragmatics”.

BURKS, Arthur W.

1958. “Bibliography of the Works of Charles Sanders Peirce”, in *The Collected Papers of Charles Sanders Peirce*, Volume VIII ed. Arthur W. Burks (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1958), 249–330.

CAPUTO, John.

1987. *Radical Hermeneutics. Repetition, Deconstruction, and the Hermeneutic Project* (Bloomington: Indiana University Press).

CAPPUYNS, M.

1937. Entry “Boèce” in *Dictionnaire d'Histoire et de Géographie Ecclésiastique*, tome neuvième (Paris: Librairie Letouzey), cols. 347–380.

CAJETAN, Thomas de Vio.

1507. *Commentaria in summam theologicam. Prima pars* (Rome), reprinted in *Sancti Thomae Aquinatis Doctoris Angelici Opera Omnia*, vols. 4 and 5 (Rome: Leonine, 1888–1889).

CARLETON, Thomas Compton.

1649. “De Signo”, *Logica*, Disp. 42, in his *Philosophia Universalis* (Antwerp). Commentary in Doyle 1988, q.v.

CHENU, Joseph, ed.

1984. *Peirce. Textes Anticartésiens*, présentation et traduction de Joseph Chenu (Paris: Aubier, 1984).

CHOMSKY, Noam.

1968. *Language and Mind* (New York: Harcourt, Brace, & World).

CLARKE, David S.

1987. *Principles of Semiotic* (London: Routledge & Kegan Paul).

CON DAVIS, Robert.

1985. "The Case for a Post-Structuralist Mimesis: John Barth and Imitation", in *The American Journal of Semiotics* 3.3, 49-72.

CONIMBRICENSES.

1607. "De Signis", being Chapter 1 of their commentary on Aristotle's *De Interpretatione*, in *Commentarii Collegii Conimbricensis et Societatis Jesu. In Universam Dialecticam Aristotelis Stagiritae. Secunda Pars* (Lyons: Sumptibus Horatii Cardon, 1607), pp. 4-67. An earlier edition minus the Greek text of Aristotle was published at Coimbra itself in 1606.

This work has just been translated into English and published in a bilingual critical edition: see under Doyle Ed. 2001.

CRAIK, K. J. W.

1967. *The Nature of Explanation* (Cambridge: Cambridge University Press).

CULLER, Jonathan.

1981. *The Pursuit of Signs. Semiotics, Literature, Deconstruction* (Ithaca, NY: Cornell University Press).

1982. *On Deconstruction. Theory and Criticism after Structuralism* (Ithaca, NY: Cornell University Press).

CUNNINGHAM, Donald C.

1988. "Abduction and Affordance: J. J. Gibson and Theories of Semiosis", in *Semiotics 1988*, ed. Terry Prewitt, John Deely, and Karen Haworth (Lanham, MD: University Press of America, 1989), 27-33.

DANOW, David.

1987. "Text and Subtext", in *Semiotics 1987*, ed. John Deely (Lanham, MD: University Press of America, 1988).

DE GEORGE, Richard T., ed.

1981. *Semiotic Themes* (=University of Kansas Humanistic Studies 53; Lawrence: University of Kansas Publications).

DEELY, John.

1969. "The Philosophical Dimensions of the Origin of Species," *The Thomist* XXXIII (January and April), Part I, 75-149, Part II, 251-342.

1971. "Animal Intelligence and Concept-Formation," *The Thomist* XXXV.1 (January), 43-93.

1975. "Reference to the Nonexistent", *The Thomist* XXXIX.2 (April), 253-308.

1978. "Semiotic and the Controversy over Mental Events", *ACPA Proceedings* LII, 16-27.

- 1978a. "What's in a Name?", *Semiotica* 22.1/2, 151-181 (essay review of original 1976 publication of Sebeok 1985).

1980. "The Nonverbal Inlay in Linguistic Communication", in *The Signifying Animal*, ed. Irmengard Rauch and Gerald F. Carr (Bloomington: Indiana University Press), 201-217.

1981. "Cognition from a Semiotic Point of View", in *Semiotics 1981*, ed. John N. Deely and Margot D. Lenhart (New York: Plenum, 1983), 21–28.
1982. *Introducing Semiotic: Its History and Doctrine* (Bloomington: Indiana University Press).
- 1982a. "On the Notion of Phytosemiotics", in *Semiotics 1982*, ed. John Deely and Jonathan Evans (Lanham, MD: University Press of America, 1987), 541–554; reprinted with minor revision in Deely, Williams, and Kruse 1986: 96–103.
- 1982b. "On the Notion 'Doctrine of Signs'", Appendix I in Deely 1982: 127–130.
1984. "Semiotic as Framework and Direction", in Deely, Kruse, and Williams, eds., 1986: 264–271.
1985. "Editorial Afterword" to *Tractatus de Signis: The Semiotic of John Poinsot* (Berkeley: University of California Press), 391–514.
- 1985a. *Logic as a Liberal Art* (Victoria University: Toronto Semiotic Circle Monograph, Summer 1985). Extensive discussion of Umwelt, Innenwelt, and related notions.
- 1985b. "Semiotic and the Liberal Arts", *The New Scholasticism* LIX.3 (Summer), 296–322.
1986. "A Context for Narrative Universals, or: Semiology as a Pars Semeiotica", in *The American Journal of Semiotics* 4.3/4, 53–68.
- 1986a. "John Locke's Place in the History of Semiotic Inquiry", in *Semiotics 1986*, ed. Jonathan Evans and John Deely (Lanham, MD: University Press of America, 1987), 406–418.
- 1986b. "Doctrine", terminological entry for the *Encyclopedic Dictionary of Semiotics* ed. Thomas A. Sebeok *et al.* (Berlin: Mouton), Tome I, p. 214.
- 1986c. "The Coalescence of Semiotic Consciousness", in Deely, Williams, and Kruse 1986: 5–34.
- 1986d. "Semiotic in the Thought of Jacques Maritain", *Recherche Sémiotique/Semiotic Inquiry* 6.2, 1–30.
- 1986e. "Idolum. Archeology and Ontology of the Iconic Sign", in *Iconicity: Essays on the Nature of Culture*, Festschrift volume in honor of Thomas A Sebeok, edited by Paul Bouissac, Michael Herzfeld, and Roland Posner (Tubingen: Stauffenburg Verlag), 29–49.
1987. "On the Problem of Interpreting the Term 'First' in the Expression 'First Philosophy'", in *Semiotics 1987*, ed. J. Deely (Lanham, MD: University Press of America), 3–14.
1988. "The Semiotic of John Poinsot: Yesterday and Tomorrow", major discussion of reviews of and theoretical issues in the 1631–1632 work of Poinsot (1985 scholarly edition, above), *Semiotica* 69.1/2 (April), 31–127.
1989. "A Global Enterprise", Preface to Thomas A. Sebeok, *The Sign & Its Masters* (=Sources in Semiotics VIII; Lanham, MD: University Press of America, 1989), vii–xiv.

1990. "Logic Within Semiotics", in "*Symbolicity*", ed. Jeff Bernard, John Deely, Terry Prewitt, Vilmos Voigt, and Gloria Withalm, pp. 77–86; this volume is bound together with *Semiotics 1990*, ed. Karen Haworth, John Deely, and Terry Prewitt (Lanham, MD: University Press of America, 1993).
1992. "The Supplement of the Copula", *The Review of Metaphysics* 46.2 (December), 251–277.
- 1992a. "From Glassy Essence to Bottomless Lake. Reflections on the problem of saying what consciousness is", in *Semiotics 1992*, ed. J. Deely (Lanham, MD: University Press of America, 1993), 151–158.
1993. "Reading the Signs: Some Basics of Semiotics" as specifically applied to how the historical outline of the classical development of modern philosophy between 1600 and 1850 is affected by semiotics, in Deely and Petrilli 1993: 247–266.
- 1993a. "How Does Semiosis Effect Renvoi?", el Thomas A. Sebeok Fellowship Inaugural Lecture, presentada en la 18ava. Reunión Anual de la Semiotic Society of America en St. Louis el Viernes, 22 Octubre, que sera publicada en *The American Journal of Semiotics*, pero ja publicado como el Capítulo 8 de Deely 1994a: 201–244.
- 1993b. "Reading the Signs: Some Basics of Semiotics" como específicamente applicado para el contexto histórico del desarrollo clásico de la filosofía moderna entre 1600 y 1850 esta cambiada por semiótica, en Deely y Petrilli 1993: 247–266.
- 1993c. "Locke's Proposal for Semiotics and the Scholastic Doctrine of Species", *The Modern Schoolman* LXX.3 (March), 165–188.
1994. *The Human Use of Signs* (Lanham, MD: Rowman & Littlefield).
- 1994a. *New Beginnings. Early Modern Philosophy and Postmodern Thought* (Toronto, Canada: University of Toronto Press).
1995. "Ferdinand de Saussure and Semiotics", in *Cruzeiro Semiótico* 22/25, 75–85.
2001. *Four Ages of Understanding. The first postmodern survey of philosophy from ancient times to the turn of the twenty-first century* (Toronto, Canada: University of Toronto Press).
- 2001a. "A sign is what?", a dialogue between a semiotician and a would-be realist, in *Sign Systems Studies* 29.2, 705–743.
- 2001b. "Physiosemosis in the Semiotic Spiral: A play of musement", *Sign Systems Studies* 29.1, 27–48.
2002. *What Distinguishes Human Understanding?* (South Bend, IN: St. Augustine's Press).
2003. *The Impact on Philosophy of Semiotics* (South Bend, IN: St. Augustine's Press).
- 2003a. "The Word 'Semiotics': Formation and Origins", *Semiotica* 146–1/4, 1–49.
2004. *Why Semiotics?* (Ottawa, Canada: Legas).

DEELY, John, Guest-Editor.

1994. Special Issue on John Poinsett, *American Catholic Philosophical Quarterly* LXVIII.3 (Summer).

DEELY, John N., and Margot D. LENHART, eds.

1981. *Semiotics 1981* (Proceedings of the Sixth Annual Meeting of the Semiotic Society of America) (New York: Plenum Press).

DEELY, John, and Susan PETRILLI, Guest Editors.

1993. Urbino Special Issue of *Semiotica* 97.3–24, papers occasioned by the seminar held July 6/10, 1992, at the Università degli Studi di Urbino Centro Internazionale di Semiotica e di Linguistica on the basis of Sebeok 1991.

DEELY, John N., Brooke WILLIAMS, and Felicia E. KRUSE, editors.

1986. *Frontiers in Semiotics* (Bloomington: Indiana University Press). Preface titled "Pars Pro Toto", pp. viii–xvii.

DERRIDA, Jacques.

1967. *De Grammatologie* (Paris: Editions de Minuit), trad. por Gayatri Chakravorty Spivak como *Of Grammatology* (Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 1974, 1976).

1968. "Différance", Presentación en la Société Française de Philosophie el 27 de enero 1968, come reimpressa en *The Margins of Philosophy* (New York: Harvester Wheatsheaf, 1982), pp. 3–27, traduction de Alan Bass de *Marges de la Philosophie* (Paris: Editions de Minuit, 1972).

DESCARTES, René.

1637. *Discourse on the Method of Rightly Conducting the Reason and Seeking for Truth in the Sciences*, trans. Elizabeth S. Haldane and G. R. T. Gross in *The Philosophical Works of Descartes* (corrected reprint edition; New York: Dover, 1955, I: 79–130).

1641. *meditations on First Philosophy*, trans. Elizabeth S. Haldane and G. R. T. Gross in *The Philosophical Works of Descartes* (corrected reprint edition; New York: Dover, 1955, I: 131–199).

DOYLE, John P.

1984. "The Conimbricenses on the Relations Involved in Signs", in *Semiotics 1984*, ed. John Deely (Lanham, MD: University Press of America), 567–576.

- 1984a. "Prolegomena to a Study of Extrinsic Denomination in the Work of Francis Suarez, S.J.", *Vivarium* 22.2, 121–160.

1988. "Thomas Compton Carleton, S.J.: On Words Signifying More Than Their Speakers or Makers Intend", in *The Modern Schoolman* LXVI (November), 1–28.

DOYLE, John P., Editor and Translator.

2001. *The Conimbricenses. Some Questions on Signs* (Milwaukee, WI: Marquette University Press), bilingual critical edition of Conimbricenses 1607, q.v.

ECO, Umberto.

1973. *O Signo*, trans. into Portuguese by Maria de Fatima Marinho (3a ed.; Lisbon: Editorial Presença) of *Segno* (Milan: Istituto Editoriale Internazionale).
1976. *A Theory of Semiotics* (Bloomington: Indiana University Press).
1977. "The Code: Metaphor or Interdisciplinary Category?", in *Yale Italian Studies* 1.1 (Winter), 24–52.
1979. "Proposals for a History of Semiotics", in *Semiotics Unfolding*, ed. Tasso Borbé (Berlin: Mouton), 75–89.
1980. "The Sign Revisited", in *Philosophy and Social Criticism* 7.3/4, 263–297.
1982. "On Symbols", *Recherche Sémiotique/Semiotic Inquiry* 2.1 (March 1982), 15–44, reprinted with corrections as Ch. 4 of Eco 1984. The 1982 and 1984 texts were critically compared and further improved in the reprint in Deely, Williams, and Kruse 1986: 153–180, q.v.
1984. *Semiotics and the Philosophy of Language* (Bloomington: Indiana University Press). Includes some treatment of Stoic and early Latin ideas important for semiotics.

ECO, Umberto, and John DEELY.

- 1983, May 30–June 24. "Historiographical Foundations of Semiotics", course taught at ISISSS '83 (Indiana University, Bloomington campus).

ECO, Umberto, Roberto LAMBERTINI, Costantino MARMO, Andrea TABARRONI.

1986. "Latratu Canis or: The Dog's Barking", in Deely, Williams, and Kruse 1986: 63–73; see the editorial note on the background of this text, *ibid.* p. xix.

EMMECHE, Claus.

1994. *The Garden in the Machine* (Princeton, NJ: Princeton University Press).

ESCHBACH, Achim, and Jurgen TRABANT, eds.

1983. *History of Semiotics* (Amsterdam: John Benjamins), esp. "2.1. Ancient and Medieval Semiotics", 39–144.

ESSLIN, Martin.

1987. *The Field of Drama* (London: Methuen).

FISCH, Max H.

1978. "Peirce's General Theory of Signs", in *Sight, Sound, and Sense*, ed. T. A. Sebeok (Bloomington, IN: Indiana University Press), 31–70.
1986. Review by Max H. Fisch of Poinot 1632a in *New Vico Studies*, ed. Giorgio Tagliacozzo and Donald Phillip Verene (New York: Humanities Press International, Inc., for The Institute for Vico Studies), Volume IV, pp. 178–182.

FISCH, Max H., Kenneth Laine KETNER, and Christian J. W. KLOESEL.

1979. "The New Tools of Peirce Scholarship, with Particular Reference to Semiotic", in *Peirce Studies* 1 (Lubbock, TX: Institute for Studies in Pragmaticism), 1–17.

- FONSECA, Petrus.
 1564. *Instituições Dialecticas (Institutionum Dialecticarum Libri Octo)*, ed. Joaquim Ferreira Gomes (Coimbra: Instituto de Estudos Filo-
 soficos da Universidade de Coimbra, 1964), 2 volumes.
- FRENCH, Anthony Philip, and KENNEDY, P. J., Editors.
 1985. *Niels Bohr, A centenary volume* (Cambridge, MA: Harvard Uni-
 versity Press).
- FRISCH, Karl von.
 1950. *Bees, Their Vision, Chemical Senses, and Language* (Ithaca: Cornell
 University Press).
- FURTON, Edward J.
 1987. Review of Poinset 1632a/Deely 1985 in *Summaries and Comments*
 (June).
- GANNON, Timothy J.
 1991. *Shaping Psychology: How We Got Where We're Going* (Lanham,
 MD: University Press of America).
- GIBSON, J.
 1979. *The Ecological Approach to Visual Perception* (Bloomington:
 Indiana University Press).
- GODEL, Robert.
 1967. *Les Sources manuscrites du Cours de linguistique général de F. de*
Saussure (Geneva: Droz).
- GOTTLIEB, Anthony.
 2001. *The Dream of Reason: A History of Philosophy from the Greeks to*
the Renaissance (New York: Norton, W. W. & Company, Inc.).
- GOULD, Stephen J., and Elisabeth S. VRBA.
 1982. "Exaptation — A Missing Term in the Science of Form",
Paleobiology 8.1 (Winter), 4–15.
- GUAGLIARDO, Vincent (1944–1995).
 1993. "Being and Anthrope-semiotics", in *Semiotics 1993*, ed. Robert
 Corrington and John Deely (Lanham, MD: University Press of
 America, 1994), 50–56.
 1994. "Being-as-First-Known in Poinset: A-Priori or Aporia?", *American*
Catholic Philosophical Quarterly 68.3 "Special Issue on John
 Poinset" (Summer), pp. 363–393.
- HALDANE, John.
 1996. "Intentionality and One-Sided Relations", *Ratio* IX (New Series).
- HALL, Edward T.
 1976. *Beyond Culture* (New York: Doubleday & Company).
- HANDYSIDE, John, Translator. See further Kemp Smith 1929, below.
 1929 (posthumous). *Kant's Inaugural Dissertation and Early Writings on*
Space, being an introduction to with translations of Kant 1768 and
 1770, posthumously prepared for publication by Norman Kemp
 Smith, who added to Handyside's papers his own translation of
 selected passages from Kant 1747, included in the volume (Chicago:
 The Open Court Publishing Co.).

- HARDWICK, Charles, Editor.
 1977. *Semiotics and Significs. The Correspondence between Charles S. Peirce and Victoria Lady Welby* (Bloomington: Indiana University Press, 1977).
- HAWKES, Terence.
 1977. *Structuralism and Semiotics* (Berkeley: University of California Press).
- HAWKING, Stephen A.
 1988. *A Brief History of Time, from the Big Bang to Black Holes* (New York: Bantam Books).
- HEIDEGGER, Martin.
 1927. *Sein und Zeit*, originally published in the *Jahrbuch für Phänomenologie und phänomenologische Forschung*, ed. E. Husserl. Page references in the present work are to the 10th edition (Tübingen: Niemeyer, 1963).
- HENDERSON, Lawrence J.
 1913. *The Fitness of the Environment* (Boston: Beacon Press).
- HENRY, D. P.
 1987. "The Way to Awareness", review of Poinset 1632a/Deely 1985 in *The Times Literary Supplement* no. 4,413 (October 30–November 5 1987), p. 1201.
- HJELMSLEV, Louis.
 1961. *Prolegomena to a Theory of Language*, being the second, revised translation by Francis J. Whitfield of *Omkring sprogteoriens grundlæggelse* (Copenhagen: Ejnar Munksgaard, 1943), incorporating "several minor corrections and changes that have suggested themselves in the course of discussions between the author and the translator" (Hjelmslev and Whitfield 1961, page v of this volume).
- HUME, David.
 1748. *An Enquiry concerning Human Understanding*, complete and unabridged text in *The English Philosophers from Bacon to Mill*, ed. E. A. Burt (New York: The Modern Library, 1939), 585–689.
- JACOB, François.
 1982. *The Possible and the Actual* (Seattle, WA: University of Washington Press).
- JAKOBSON, Roman.
 1974. "Coup d'oeil sur le développement de la sémiotique", in *Panorama sémiotique/A Semiotic Landscape*, Proceedings of the First Congress of the International Association for Semiotic Studies, Milan, June 1974, ed. Seymour Chatman, Umberto Eco, and Jean-Marie Klinkenberg (The Hague: Mouton, 1979), 3–18. Also published separately under the same title by the Research Center for Language and Semiotic Studies as a small monograph (= *Studies in Semiotics* 3; Bloomington: Indiana University Publications, 1975); and in an English trans. by Patricia Baudoin titled "A Glance at the Development of Semiotics", in *The Framework of Language* (Ann

Arbor, MI: Michigan Studies in the Humanities, Horace R. Rackham School of Graduate Studies, 1980), 1–30.

1979. “Coup d’oeil sur le développement de la sémiotique”, in *Panorama Sémiotique/A Semiotic Landscape*, ed. Seymour Chatman, Umberto Eco, and Jean-Marie Klinkenberg (Proceedings of the International Association for Semiotic Studies, Milan, June 1974; The Hague: Mouton), 3–18.

JAMESON, Fredric.

1972. *The Prison House of Language: A Critical Account of Structuralism and Russian Formalism* (Princeton: Princeton University Press).

JOHANSEN, Jørgen Dines.

1982. “Sign Concept, Meaning, and the Study of Literature”, in *Semiotics 1982*, ed. John Deely and Jonathan Evans (Lanham, MD: University Press of America, 1987), 473–482.
1985. “Prolegomena to a Semiotic Theory of Text Interpretation”, *Semiotica* 57.3/4, 225–288.
1993. “Let Sleeping Signs Lie. On signs, objects, and communication”, in Deely and Petrilli Eds. 1993: 271–295.
- 1993a. *Dialogic Semiosis* (Bloomington, IN: Indiana University Press).

JOYCE, James.

1922. *Finnegans Wake* (London: Faber & Faber).

KANT, Immanuel.

1747. Selected passages from Kant’s first published writing, *Thoughts on the True Estimation of Living Forces*, trans. by Norman Kemp Smith and included in the posthumous ed. he prepared for press of Handyside Trans. 1929 (q.v.): 3–15.
- 1781, 1787. *Kritik der reinen Vernunft* (Riga), English trans. by Norman Kemp Smith, *Kant’s Critique of Pure Reason* (New York: St. Martin’s Press, 1963).

KEMP SMITH, Norman (1872–1958).

1929. “Preface” to, and selected passages from Kant 1747 in, Handyside Trans. 1929: v–vi and 1–15, respectively.

KENT, Beverly.

1987. *Charles S. Peirce: Logic and the Classification of the Sciences* (Montreal: McGill-Queens University Press).

KESSEL, Edward L.

1955. “The Mating Activities of Balloon Flies”, *Systematic Zoology* 4, 96–104.

KING, Terrance.

1987. “Text and Object: Distinguishing Them as Interpretations”, in *Semiotics 1987* (Lanham, MD: University Press of America, 1988), 99–106.

KOELB, Clayton, and Virgil LOKKE, Editors.

1988. *The Current in Criticism. Essays on the Present and Future of Literary Theory* (West Lafayette, IN: Purdue University Press).

- KRAMPEN, Martin.
1981. "Phytosemiotics", *Semiotica* 36.3/4, 187-209; substantially reprinted in Deely, Williams, and Kruse 1986: 83-95.
- KREMPEL, Anton.
1952. *La doctrine de la relation chez saint Thomas. Exposé historique et systématique* (Paris: J. Vrin).
- KRUSE, Felicia E.
1986. "Saving the Sign", en *Semiotics 1986*, eds. John Deely y Jonathan Evans (Lanham, Maryland: University Press of America, 1987), 277-284.
- LACHELIER, Jules.
1933. *Oeuvres de Jules Lachelier*, Tome I (Paris: Alcan).
- LANGER, Susanne K. (1895-1985).
1971. "The Great Shift: Instinct to Intuition", in J. F. Eisenberg and W. S. Dillon, Eds., *Man and Beast: Comparative Social Behavior* (Smithsonian Annual III; Washington, DC: Smithsonian Institution Press), 313-332.
- LINGUISTIC SOCIETY OF PARIS, STATUTES ("Statuts" de la Société de Linguistique de Paris).
1868. *Memoires de la Société de Linguistique de Paris* (Paris: Librairie A. Franck), Vol. I, p. 3.
- LOCKE, John.
1690. *An Essay Concerning Humane Understanding* (London: Thomas Bassett). The original text of the concluding chapter introducing the term "semiotic" is reproduced in full from this original edition in Deely, Williams, and Kruse 1986: 2-4.
- LOVELOCK, J. E.
1972. "Gaia as Seen through the Atmosphere", *Atmosphere and Environment* 6, 579-580.
1979. *Gaia. A New Look at Life on Earth* (Oxford, England: Oxford University Press).
1988. *The Ages of Gaia: A Biography of Our Living Earth* (New York: W. W. Norton).
- LYOTARD, Jean-François.
1984. *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge* (Minneapolis, MN: University of Minnesota Press), trans. Geoff Bennington and Brian Massumi of *La Condition postmoderne: rapport sur le savoir* (Paris: Editions Minuit, 1971).
- MACKINNON, D. L., Translator.
1926. *Theoretical Biology*, being an attempted translation of von Uexküll 1920 (New York: Harcourt Brace & Co.). Hopefully, another attempt will be made, this time within the perspective of semiotic.
- MANETTI, Giovanni.
1993. *Theories of the Sign in Classical Antiquity* (Bloomington, IN: Indiana University Press), trans. by Christine Richardson of *Le teorie del segno nell'antichità classica* (Milan: Bompiani, 1987).

2002. "Philodemus' 'De Signis': An Important Ancient Semiotic Debate" (review of Gigante 1995), *Semiotica* 138-1/4, 279-297.
- MARGULIS, Lynn, and Dorian SAGAN.
 1986. *Microcosmos: Four Billion Years of Evolution From Our Microbial Ancestors* (New York: Summit).
 1986a. *Origins of Sex: Three Billion Years of Genetic Recombination* (New Haven: Yale University Press).
- MARITAIN, Jacques.
 1921. *Theonas, ou les Entretiens d'un Sage et de Deux Philosophes sur Diverses Matières Inégalement Actuelles* (Paris: Nouvelle Librairie Nationale). In OC II 765-921.
 1937-1938. "Sign and Symbol", trans. Mary Morris in *Journal of the Warburg Institute* I, 1-11. The French text from which Morris worked in making this translation seems never to have been published except as incorporated in a much expanded version of this essay which appeared in French the following year as "Signe et Symbole" in the *Revue Thomiste* XLIV (avril), 299-330. A nearly complete tracing of Maritain's reflections as begun in this early essay can be found in Deely 1986d, q.v.
 1957. "Language and the Theory of Sign", originally published as Chapter V of the anthology *Language: An Enquiry into Its Meaning and Function* edited by Ruth Nanda Anshen (New York: Harper & Bros.), 86-101, is reprinted with the addition of a full technical apparatus explicitly connecting the essay to Maritain's work on semiotic begun in 1937 and to the text of Poincaré 1632 on which Maritain centrally drew, in Deely *et al.* 1986: 51-62, to which reprint page references are keyed.
 1959. *Distinguish to Unite, or The Degrees of Knowledge*, trans. from the 4th French ed. under the supervision of Gerald B. Phelan (New York: Scribner's).
 1964. *Notebooks*, Chapter 3 (translated by Joseph W. Evans; New York: Albany, 1984), 81-99.
- MATES, Benson.
 1953. *Stoic Logic* (Berkeley: University of California Press; 2nd printing, with a new Preface, 1961).
- MAYR, Ernst.
 1974. "Teleological and Teleonomic: A New Analysis", in *Methodological and Historical Essays in the Natural and Social Sciences*, 4, ed. Robert S. Cohen and Marx W. Wartofsky (Dordrecht, Holland: D. Reidel Publishing Co.), 91-117.
 1983. Adaptation of 1974 entry with unchanged title as Chapter 25 of *Evolution and the Diversity of Life. Selected Essays* (Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press), 383-404.
- MCKEON, Richard.
 1941. *The Basic Works of Aristotle* (New York: Random House).

- MEAD, Margaret.
 1964. "Vicissitudes of the Study of the Total Communication Process", in *Approaches to Semiotics. Cultural Anthropology. Education. Linguistics. Psychiatry. Psychology (Transactions of the Indiana University Conference on Paralinguistics and Kinesics)*, ed. Thomas A. Sebeok, Alfred S. Hayes, and Mary Catherine Bateson (The Hague: Mouton), 277-287.
- MERRELL, Floyd.
 1987. "Of Position Papers, Paradigms, and Paradoxes", *Semiotica* 65.3/4, 191-223.
 1988. "An Uncertain Semiotic", in *The Current in Criticism. Essays on the Present and Future of Literary Theory*, ed. Clayton Koelb and Virgil Lokke (West Lafayette, IN: Purdue University Press), 243-264.
- MILLER, Eugene F.
 1979. "Hume's Reduction of Cause to Sign", *The New Scholasticism* LIII.1, 42-75.
- MONOD, Jacques.
 1970. *Le Hasard et la Nécessité: essai sur la philosophie naturelle de la biologie moderne* (Paris: Seuil).
- MORGAN, Thais.
 1985. "Is There an Intertext in This Text: Literary and Interdisciplinary Approaches to Intertextuality", *The American Journal of Semiotics* 3.4, 1-40.
- MORRIS, Charles.
 1946. *Signs, Language and Behavior* (Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall); reprinted complete in Charles Morris, *Writings on the General Theory of Signs*, ed. Thomas A. Sebeok (=Approaches to Semiotics 16; The Hague: Mouton, 1971), 73-397.
- MOUNIN, Georges.
 1970. *Introduction a la sémiologie* (Paris: Minuit).
- NÖTH, Winfried, Organizer.
 2001. German-Italian Colloquium "The Semiotic Threshold from Nature to Culture", Kassel, Germany, 16-17 February at the Center for Cultural Studies, University of Kassel; papers published together with the Imatra 2000 Ecossemiotics colloquium in *The Semiotics of Nature*, a Special Issue of *Sign System Studies* 29.1, ed. Kalevi Kull and Winfried Nöth.
- OCKHAM, William of.
 i.1317-1328. *Summa Logicae*, ed. Philotheus Boehner (New York: St. Bonaventure, 1951-1954).
- PAIS, Abraham.
 1991. *Niels Bohr's Times, in Physics, Philosophy, and Polity* (Oxford: Clarendon Press).
- PARRET, Herman.
 1984. "Peirce and Hjeltmslev: The Two Semiotics", *Language Sciences* 6.2, 217-227.

PEIRCE, Charles Sanders.

Note: The designation CP abbreviates *The Collected Papers of Charles Sanders Peirce*, Vols. I–VI ed. Charles Hartshorne and Paul Weiss (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1931–1935), Vols. VII–VIII ed. Arthur W. Burks (same publisher, 1958). The abbreviation followed by volume and paragraph numbers with a period between follows the standard CP reference form.

The designation NEM abbreviates *The New Elements of Mathematics*, ed. Carolyn Eisele (The Hague: Mouton, 1976), 4 volumes bound as 5.

The designation W followed by volume and page numbers with a period in between abbreviates the ongoing *Writings of Charles S. Peirce: A Chronological Edition*, initiated as the Peirce Edition Project at Indiana University-Purdue University/Indianapolis by Edward C. Moore under the general editorship of Max H. Fisch, now under the direction of Christian Kloesel (Bloomington: Indiana University Press, 3 vols. — 1982, 1984, 1986 — of a projected 20 published so far).

Unpublished mss. are cited by number, using the pagination made by the Institute for Studies in Pragmaticism at Texas Tech in Lubbock.

Chronology and identification of the Peirce materials is based on Burks 1958, Fisch *et al.* 1979, Hardwick 1977, and Robin 1967, 1971, as indicated at specific points.

1867. "On a New List of Categories", CP 1.545–567 (Burks p. 261); W 2.49–59.
- 1867a. "Upon Logical Comprehension and Extension", *Proceedings of the American Academy of Arts and Sciences*, 7 (November 13, 1867), 416–432, with additions and corrections c.1870 and 1893; CP 2.391–426, 427–430 (Burks 261, 280).
1868. "Some Consequences of Four Incapacities", in CP 5.310–317; W 2.241.
- c.1890. "A Guess at the Riddle", CP 1.354–416 (Burks p. 276).
1892. "The Law of Mind", *The Monist* (2 July), 533–559; reprinted in CP 6.102–163.
- 1892a. "Man's Glassy Essence", *The Monist* (3 October), 1–22; reprinted in CP 6.238–271.
- c.1896. "The Logic of Mathematics; An Attempt To Develop My Categories from Within", CP 1.417–520 (Burks p. 281). 1897. "The Logic of Relatives", CP 3.456–552 (Burks p. 287).
- c.1899. A fragment of biographical comments: CP 1.3–7 (Burks p. 287).
- c.1902. Ms. 599, "Reason's Rules" (Robin p. 74), partially included in CP 5.538–545.
- c.1902a. "Minute Logic", draft for a book complete consecutively only to Chapter 4. Published in CP in extracts scattered over six of the eight volumes, including 1.203–283, 1.575–584; 2.1–202, 2.757n1;

- 4.227–323; 6.349–352; 7.279, 7.374n10, 7.362–387 except 381n19. (For fuller detail, see Burks 293–294).
1903. Lowell Lectures, “Some Topics of Logic Bearing on Questions Now Vexed”, esp.: lect. IIIA, “Lessons from the History of Philosophy”, CP 1.15–26; draft 3 of lect. 3 entitled “Degenerate Cases”, in CP 1.521–544; lect. 8, “How to Theorize”, CP 5.590–604 (Burks p. 295); and the section published in CP 4.510–529 under the title “The Gamma Part of Existential Graphs”.
- 1903a. “Lectures on Pragmatism”, esp. lect. V, “The Three Kinds of Goodness”, CP 5.120–150 (Burks pp. 204–205).
1904. “On Signs and the Categories”, from a letter to Lady Welby dated 12 October, in CP 8.327–341 (Burks p. 321).
1905. “What Pragmatism Is”, *The Monist* 15 (April), 161–181; reprinted in CP 5.411–437, with 5.414–5.435 being editorially headed “Pragmaticism” in CP.
- 1905a. Review of Wilhelm Wundt’s *Principles of Physiological Psychology*, Vol. 1, 81 (July 20), pp. 56–57, also in *New York Evening Post* (21 July) 4, 1–3; in CP 8.96–204 (Burks p. 316 n. 19).
- 1905–1906. Ms. 283, partially published under the title “The Basis of Pragmaticism” in CP 1.573–574 (=ms. pp. 37–45), 5.549–554 (=ms. pp. 45–59), and 5.448n. (=ms. pp. 135–148) (Burks p. 328 and 298).
- 1906, March 9. 52–page draft letter to Lady Welby (under Robin L463, p. 200), ms. pp. 24–30 excerpted in Hardwick 1977: 195–201, to which published excerpt page reference is made in this essay.
- c.1906. Extracto de “Pragmatism (Editor [3])”, en CP 5.11–13 (con exception 5.13n1), y 5.464–496, con 5.464 continuando 5.13, los dos fechados c.1906, son del (Burks 1958: 299).
- c.1907. “Pragmatism”, MS 318 in the Robin *Annotated Catalogue* (1967). (A small segment of this ms. appears under the title “From Pragmatism” in NEM III.1: 481–494).
- c.1907a. Excerpt from “Pragmatism (Editor [3])”, published under the title “A Survey of Pragmaticism” in CP 5.464–496. (Burks p. 299).
1908. “A Neglected Argument for the Reality of God”, CP 6.452–485 (Burks p. 300).
- 1908a. Letter to Lady Welby begun December 14 (in Hardwick 1977: 63–73) and continued December 23 (ibid.: 73–86); the “sop to Cerberus passage” occurs in the latter part.
- 1908b. Draft of a letter dated December 24, 25, 28 “On the Classification of Signs”, CP 8.342–379 except 368n23 are from it (Burks p. 321 par. 20.b).
1909. From a letter dated March 14, printed under the heading “Signs” in CP 8.314 (Burks p. 320 par. 14.b).
- c.1909. “Some Amazing Mazes, Fourth Curiosity”, CP 6.318–348.

PENCAK, William.

1986. "Carl Becker and the Semiotics of History", in *Semiotics 1986*, ed. John Deely and Jonathan Evans (Lanham, MD: University Press of America, 1987), 443–451.

1993. *History, Signing In. Essays in History and Semiotics* (New York: Peter Lang).

PERCIVAL, W. Keith.

1981. "Ferdinand de Saussure and the History of Semiotics", in De George 1981, q. v.

PERRON, Paul.

1983. "Preface" to *Paris School Semiotics: Texts and Documents. I. Theory* (Toronto Semiotic Circle Monograph).

PETRILLI, Susan, and Augusto PONZIO.

2001. *Thomas Sebeok and the Signs of Life* (Cambridge, UK: Icon Books).

PHILODEMUS (c.110–c.40BC).

i.54–40BC. Περὶ σημειώσεων (*De Signis*), trans. as *On the Methods of Inference* in the ed. of Phillip Howard De Lacy and Estelle Allen De Lacy, rev. with the collaboration of Marcello Gigante, Francesco Longo Auricchio, and Adele Tepedino Guerra (Naples: Bibliopolis, 1978), Greek text pp. 27–87, English 91–131.

Manetti's comments (2002: 282) are worth adding here as a gloss on this important text: "The first critical edition of the papyrus containing this work of Philodemus (Pherc. 1065) was published by T. Gomperz, who significantly gave it the title *Philodem Über Induktions-schlüsse* (1865). The current standard edition is the text published by Phillip and Estelle Allen De Lacy, *On Methods of Inference* (1978). This is a revised version of an earlier edition (1941), now improved by the contributions of Marcello Gigante who, together with Francesca Longo Auricchio and Adele Tepedino Guerra, made an inspection of the papyrus with microscopic binoculars, allowing them to recover many previously unrecognized readings of the text." Manetti's review bears reading in full, particularly for making clear for semioicians why (p. 296) "it is safe to say that [Philodemus' text] has not yet revealed all its secrets to us, and remains an extremely rich source for further study and reflection".

PIGNATARI, Decio.

1971. *Informação. Linguagem. Comunicação* (5th ed.: Sao Paulo: Perspectiva).

PITTENDRIGH, Colin S.

1958. "Adaptation, Natural Selection, and Evolution", Chapter 18 of *Behavior and Evolution*, ed. Anne Roe and George Gaylord Simpson (New Haven: Yale University Press), 390–416.

PLATO.

- c.385BC. *Cratylus*, trans. Benjamin Jowett in *The Collected Dialogues of Plato Including the Letters*, ed. Edith Hamilton and Huntington Cairns (Bollingen Series LXXI; New York: Pantheon Books, 1961), 421–474.

POINSOT, John.

Note: A complete table of all the editions, complete and partial, and in whatever language, of Poinsot's systematic works in philosophy and theology is provided in Deely 1985: 396–397. The principal modern editions referred to in this work are abbreviated as follows:

R followed by a volume number (I, II, or III) and pages, with column (a or b) and line indications as needed = the *Cursus Philosophicus Thomisticus*, ed. by B. Reiser in 3 volumes (Turin: Marietti, 1930, 1933, 1937).

S followed by a volume number (I–IV) and page numbers = the five volumes of the incomplete critical edition of the *Cursus Theologicus* ed. at Solesmes (Paris: Desclée, 1931, 1934, 1937, 1946; Matiscone: Protat Frères, 1953).

V followed by a volume number (I–IX) = the complete edition ed. by Ludovicus Vivès published in Paris between 1883 and 1886.

1631. *Artis Logicae Prima Pars* (Alcalá, Spain). The opening pages 1–11a14 of this work and the “Quaestio Disputanda I. De Termino. Art. 6. Utrum Voces Significant per prius Conceptus an Res” pages 104b31–108a33, relevant to the discussion of signs in the *Secunda Pars* of 1632 (entry following), have been incorporated in the 1632a entry (second entry following, q.v., pp. 4–30 and 342–351 “Appendix A. On the Signification of Language”, respectively), for the independent edition of that discussion published by the University of California Press. From R I: 1–247.
1632. *Artis Logicae Secunda Pars* (Alcalá, Spain). From R I: 249–839.
- 1632a. *Tractatus de Signis*, subtitled *The Semiotic of John Poinsot*, extracted from the *Artis Logicae Prima et Secunda Pars* of 1631–1632 (above two entries) and arranged in bilingual format by John Deely in consultation with Ralph A. Powell (First Edition; Berkeley: University of California Press, 1985), as explained in Deely 1985, q.v. Pages in this volume are set up in matching columns of English and Latin, with intercolumnar numbers every fifth line. (Thus, references to the volume are by page number, followed by a slash and the appropriate line number of the specific section of text referred to — e.g., 287/3–26.) Note: The hardcopy is currently out-of-print, though an expanded second printing is being prepared, and the first edition is available in electronic form from InteleX Corp. (Charlottesville, Virginia).
1633. *Naturalis Philosophiae Prima Pars* (Madrid, Spain). In R II: 1–529.
1634. *Naturalis Philosophiae Tertia Pars* (Alcalá, Spain); in Reiser vol. II: 533–888.

1635. *Naturalis Philosophiae Quarta Pars* (Alcalá, Spain); in Reiser vol. III: 1–425.
1637. *Tomus Primus Cursus Theologici* (Alcalá, Spain). V I & II; S I complete & II through p. 529.
- POWELL, Ralph A.
1983. *Freely Chosen Reality* (Lanham, MD: University Press of America).
1986. "From Semiotic of Scientific Mechanism to Semiotic of Teleology in Nature", in *Semiotics 1986*, ed. John Deely and Jonathan Evans (Lanham, MD: University Press of America), 296–305.
1988. "Degenerate Secondness in Peirce's Belief in God", in *ACPA Proceedings LXII*.
- 1988a. "Epistemology's Minimal Cause as Basis of Science", *Semiotics 1988*, ed. Terry Prewitt, John Deely, and Karen Haworth (13th Annual Proceedings of the Semiotic Society of America; Lanham, MD: University Press of America), 180–188.
- RANSDELL, Joseph.
1977. "Some Leading Ideas of Peirce's Semiotic", *Semiotica* 19, 157–178.
- RASMUSSEN, Douglas B., and Douglas J. DEN UYL.
1991. *Liberty and Nature* (La Salle, IL: Open Court).
- RAUCH, Irmengard.
1983. "'Symbols Grow': Creation, Compulsion, Change", SSA Presidential Address (Snowbird, Utah), subsequently published in *The American Journal of Semiotics* 3.1 (1984), 2–23.
- REISER, B., ed.
- 1930–1937. The 1631–1635 *Cursus Philosophicus* of John Poinot, arranged in three volumes (Turin: Marietti; vol. I, 1930; vol. 2, 1933; vol. 3, 1937), as explained in detail under entry for Poinot above.
- RICOEUR, Paul.
1981. *Hermeneutics & the Human Sciences*, ed. and trans. John B. Thompson (Cambridge: Cambridge University Press).
- ROBIN, Richard S.
1967. *Annotated Catalogue of the Papers of Charles S. Peirce* (Worcester, MA: The University of Massachusetts Press).
1971. "The Peirce Papers: A Supplementary Catalogue", *Transactions of the Charles S. Peirce Society* VII.1 (Winter), 37–57.
- ROMEO, Luigi.
1976. "Heraclitus and the Foundations of Semiotics", *Versus* 15 (dicembre), 73–90.
1977. "The Derivation of 'Semiotics' through the History of the Discipline", in *Semiosis* 6 (ed. M. Bense, G. Deledalle, and E. Walther), Heft 2, 37–49.
1979. "Pedro da Fonseca in Renaissance Semiotics: A Segmental History of Footnotes", *Ars Semeiotica* 3, 3–32.

- RUSSELL, Anthony F.
 1982. "The Semiosis Linking Human World and Physical Reality", in *Semiotics 1982* (Lanham, MD: University Press of America, 1987), 591–600.
 1984. *Logic, Philosophy, and History* by Anthony F. Russell (=Sources in Semiotics I; Lanham, MD: University Press of America).
- RUSSELL, Bertrand (1872–1970).
 1959. *My Philosophical Development* (New York: Simon and Schuster).
- SAGAN, Dorion, and Lynn MARGULIS.
 1987. "Bacterial Bedfellows", *Natural History* 96.3, 26–33.
- SANTAELLA-BRAGA, Lúcia.
 1994. "The Way to Postmodernity", en Deely 1994a: xv–xvi
- de SAUSSURE, Ferdinand.
 i.1906–1911. Lectures delivered at the University of Geneva and published from auditors' notes by Charles Bally and Albert Sechehaye with the collaboration of Albert Riedlinger under the title *Cours de Linguistique Generale* in 1916; critical edition prepared by Tullio de Mauro (Paris: Payot, 1972). English trans. with annotations by Roy Harris, *Course in General Linguistics* (London: Duckworth, 1983). This English edition includes the page numbers of the French original in square brackets in the margins. References in the present work are to this bracketed pagination.
- SAVAN, David.
 1986. "Skeptics", in the *Encyclopedic Dictionary of Semiotics* ed. Thomas A. Sebeok *et al.* (Berlin: Mouton), 954–957.
 1986a. "Stoicism", in the *Encyclopedic Dictionary of Semiotics* ed. Thomas A. Sebeok *et al.* (Berlin: Mouton), 976–980.
- SCHILLER, Claire H.
 1957. "Note by the Translator" to *Instinctive Behavior. The Development of a Modern Concept* (New York: International Universities Press, 1957), with particular reference to von Uexküll 1934, q.v.
- SCHOLES, Robert.
 1982. *Semiotics and Interpretation* (New Haven, CT: Yale University Press).
- SCOTUS, Joannes Duns.
 c.1302–1303. *Ordinatio, Liber Primus*, Volume III of the *Opera Omnia*, ed. P. Carolus Balic (Rome: Typis Polyglottis Vaticanis, 1954).
- SEBEOK, Thomas Albert.
 1963. "Review of Communication among Social Bees; Porpoises and Sonar; Man and Dolphin", in *Language* 39.3, 448–466, partially reprinted in Deely *et al.* 1986: 74–75.
 1968. "Is a Comparative Semiotics Possible?", in *Échanges et Communications: Mélanges offerts à Claude Lévi-Strauss à l'occasion de son 60ème anniversaire*, ed. Jean Pouillon and Pierre Maranda (The Hague: Mouton), 614–627; reprinted in Sebeok 1985: 59–69, to which page reference is made.

- 1971 (original draft). "'Semiotics' and Its Congeners", reprinted in Sebeok 1976a: 47–58, to which reprint page reference is made here.
1974. "Semiotics: A Survey of the State of the Art", in *Linguistics and Adjacent Arts and Sciences*, Vol. 12 of the *Current Trends in Linguistics* series, ed. T. A. Sebeok (The Hague: Mouton), 211–264; reprinted in Sebeok 1985: 1–45, to which page reference is made.
- 1974a. "La dynamique des signes", in *L'Unité de l'homme: Invariants biologiques et universaux culturels*, ed. Edgar Morin and Massimo Piattelli-Palmiarini (Paris: Éditions de Seuil), 61–77; reprinted in Sebeok 1985: 95–110, to which page reference is made.
1975. "The Semiotic Web: A Chronicle of Prejudices", *Bulletin of Literary Semiotics* 2, 1–63, as reprinted with essential corrections and additions in Sebeok 1985: 149–188.
1976. "Final Report: Narrative" for the National Endowment for the Humanities on the Pilot Program in Semiotics in the Humanities at Indiana University's Bloomington campus, 1 August 1975–31 July 1976 (report dated June 1, 1976, distributed by the Research Center for Language and Semiotic Studies at IU Bloomington, 14 pages; subsequently published as "Appendix III. Teaching Semiotics: Report on a Pilot Program", in Sebeok 1988: 272–279).
- 1976a. "Foreword" (pp. ix–xiii) to original publication of Sebeok 1985 following.
1977. "Ecumenicalism in Semiotics", in *A Perfusion of Signs*, ed. Thomas A. Sebeok (Bloomington: Indiana University Press), 180–206.
- 1977a. "The Semiotic Self", discussion paper presented at the Werner-Reimers-Stiftung, in Germany, and subsequently included as Appendix I in Sebeok 1989: 263–267.
1979. "Neglected Figures in the History of Semiotic Inquiry: Jakob von Uexküll", Chapter 10 of Sebeok 1989: 187–207.
- 1979a. "Looking in the Destination for What Should Have Been Sought in the Source", in *The Sign & Its Masters* (Austin, TX: University of Texas Press), Chap. 5, 84–106.
1981. "Karl Bühler: A Neglected Figure in the History of Semiotic Inquiry", in *The Play of Musement*, Chapter 5 (Bloomington: Indiana University Press), 91–108.
1982. "Foreword" to *Introducing Semiotic* (Deely 1982, above).
- 1984, June 3. "The Evolution of Communication and the Origin of Language", lecture in the June 1–3 ISISSS '84 Colloquium on "Phylogeny and Ontogeny of Communication Systems". Published under the title "Communication, Language, and Speech. Evolutionary Considerations", in Sebeok 1986a: 10–16.
- 1984a. "Vital Signs", Presidential Address delivered October 12 to the ninth Annual Meeting of the Semiotic Society of America, Bloomington, Indiana, October 11–14; subsequently printed in *The American Journal of Semiotics* 3.3, 1–27, and reprinted in Sebeok 1986a: 59–79.

- 1984b. "Signs of Life", *International Semiotic Spectrum* 2 (June), 1-2; reprinted in Sebeok 1986a: 80-81.
- 1984c. "Symptom", Chapter 10 of *New Directions in Linguistics and Semiotics*, ed. James E. Copeland (Houston: Rice University Studies), 212-230.
1985. *Contributions to the Doctrine of Signs* (=Sources in Semiotics IV; reprint of 1976 original with an extended Preface by Brooke Williams, "Challenging Signs at the Crossroads" [Williams 1985a], evaluating the book in light of major reviews; Lanham, MD: University Press of America).
1986. "The Doctrine of Signs", in Deely, Williams, and Kruse 1986: 35-42.
- 1986a. *I Think I Am A Verb. More Contributions to the Doctrine of Signs* (New York: Plenum Press (New York: Plenum)).
- 1986b. "The Problem of the Origin of Language in an Evolutionary Frame", *Language Sciences* 8.2, 169-176.
- 1986c. "Toward a Natural History of Language", in *The World & I* (October 1986), 462-469, as reprinted in Sebeok 1991a: 68-82, to which reprint pagination references in this essay are keyed.
- 1986d. "How Primary a Modeling System Is Language?", in *Semiotics 1987*, ed. John Deely (Lanham, MD: University Press of America, 1988), pp. 15-27.
1987. "Language: How Primary a Modeling System?", in *Semiotics 1987*, ed. John Deely (Lanham, MD: University Press of America, 1988), 15-27.
1988. "The Notion 'Semiotic Self' Revisited", in *Semiotics 1988*, ed. Terry Prewitt, John Deely, and Karen Haworth (Lanham, MD: University Press of America, 1989), 189-195.
1989. *The Sign & Its Masters* (=Sources in Semiotics VIII; Lanham, MD: University Press of America. Corrected reprint, with a new Author's Preface and an added Editor's Preface [Deely 1989], of the University of Texas Press 1979 original imprint).
- 1989a. "The Semiotic Self Revisited", in *Sign, Self, and Society*, ed. Benjamin Lee and Greg Urban (Berlin: Mouton de Gruyter).
- 1989b? "Semiotics in the United States", introduction to *American Signatures* (Norman: University of Oklahoma Press). Page references are to the manuscript version.
1991. *American Signatures: Semiotic Inquiry and Method*, ed. Iris Smith (Norman: University of Oklahoma Press).
- 1991a. "Toward a Natural History of Language", Chap. 7 in his *A Sign Is Just a Sign* (Bloomington, IN: Indiana University Press), 68-82
- 1991b. *Semiotics in the United States* (Bloomington, IN: Indiana University Press).
1992. "Galen in Medical Semiotics", as finally published in Sebeok 2001: 44-58 (see the bibliographical note on p. 44 bottom).
- 1992a. *A Sign is Just a Sign* (Bloomington, IN: Indiana University Press).

1992. "“Tell Me, Where Is Fancy Bred?”: The Biosemiotic Self”, in *The Semiotic Web 1991*, ed. T. A. Sebeok and J. Umiker-Sebeok (Berlin: Mouton de Gruyter), 333–343.
2000. “Some Reflections on Vico in Semiotics”, in *Functional Approaches to Language, Culture and Cognition*, ed. D. G. Lockwood, P. H. Fries, and J. E. Copeland (Amsterdam: John Benjamins), 555–568; as reprinted in Sebeok 2001: 135–144, to which reprint page references in this essay are keyed.
2001. *Global Semiotics* (Bloomington, IN: Indiana University Press).
- SEBEOK, Thomas A., and ROSENTHAL, Robert, Eds.
 1981. *The Clever Hans Phenomenon: Communication with Horses, Whales, Apes, and People* (New York: The New York Academy of Sciences). An entertaining account of this conference can be found in *The New Yorker’s* “Talk of the Town” for May 26, 1980.
- SEXTUS EMPIRICUS (approx. 150–225AD).
 c.200fl. *Sextus Empiricus*, Loeb Classical Library Edition of his Greek text with facing English trans. by R. G. Bury (London: Heinemann, 1917–1955), in 4 volumes.
- SHANK, Gary D.
 1984, June 12. ISISSS ’84 Workshop Series on “Theory and Method for Semiotic Research in Psychology”, Workshop #2, “Semiosis as a Psychologically Embodied Phenomenon”.
- SHORT, T. L.
 1988. “Why We Prefer Peirce to Saussure”, in *Semiotics 1988*, ed. Terry Prewitt, John Deely, and Karen Haworth (Lanham, MD: University Press of America, 1989), 124–130.
- SIMPSON, George Gaylord, Colin S. PITTENDRIGH, and Lewis H. TIFFANY.
 1957. *Life. An Introduction to Biology* (New York: Harcourt, Brace and Co.).
- SOLESMES, ed.
 1932–1953. The 1637–1644 *Cursus Theologicus* of John Poinsoot, original tomes 1–4 in 5 volumes (Paris: Desclée, vol. 1, 1931; vol. 2, 1934; vol. 3, 1937; vol. 4, 1946; Matiscone: Protat Frères, vol. 5, 1946, 1953 with added Preface); incomplete critical edition; see Poinsoot entry above.
- SOMMERS, Mary Catherine.
 2001. “Imaging the Contemplative Life in Thomas Aquinas”, in *Semiotics 2001*, ed. Scott Simpkins and John Deely (Ottawa, Canada: Legas Publishing, 2002).
- SOTO, Dominic.
 1529, 1554. *Summulae* (1st ed., Burgos; 3rd rev. ed., Salamanca; Facsimile of 3rd ed., Hildesheim, NY: Georg Olms Verlag).
- SUAREZ, Francis.
 1597. *Disputationes Metaphysicae* (Salamanca), vols. 25–26 of the *Opera Omnia*, new ed. by Carolus Berton (Paris: Vivès, 1861).

TARASTI, Eero.

2003. *Existential Semiotics* (Bloomington, IN: Indiana University Press).

TASCA, Norma, Editor.

1995. Quadruple Special Issue of *Cruzeiro Semiótico* (Porto, Portugal: Fundação Eng. António de Almeida) subtitled *Ensaio em Homagem a Thomas A. Sebeok*.

TODOROV, Tzvetan.

1981. *Mikhail Bakhtine: Le Principe Dialogique Suivi de Écrits du Cercle de Bakhtine*, trans. from the French by Wlad Godzich as *Mikhail Bakhtin: The Dialogical Principle* (Minneapolis, MN: University of Minnesota Press, 1984).

TOEWS, John E.

1987. "Intellectual History after the Linguistic Turn: The Autonomy of Meaning and the Irreducibility of Experience", in the *American Historical Review* 82.4, 879-907.
1991. "The Historian in the Labyrinth of Signs: Reconstructing Cultures and Reading Texts in the Practice of Intellectual History", in *Semiotica* Special Issue on History, guest-edited by Brooke Williams and William Pencak, pp. 351-384.

TOULMIN, Stephen.

1982. "The Construal of Reality: Criticism in Modern and Postmodern Science", in *The Politics of Interpretation*, ed. W. J. T. Mitchell (Chicago, IL: University of Chicago Press).

UEXKÜLL, Jakob von.

- 1899-1940. *Kompositionslehre der Natur. Biologie als undogmatische Naturwissenschaft*, selected writings edited and with an introduction by T. von Uexküll (Frankfurt a. M.: Ullstein).
1920. *Theoretische Biologie* (Berlin; 2nd ed. 1928, reprinted Frankfurt a. M.: Suhrkamp 1970). Attempted English translation by MacKinnon 1926, q.v.
1934. *Streifzüge durch die Umwelten von Tieren und Menschen* (Berlin), trans. by Claire H. Schiller as "A Stroll through the Worlds of Animals and Men" in *Instinctive Behavior: The Development of a Modern Concept*, ed. by Claire H. Schiller (New York: International Universities Press, Inc., 1957), 5-80.
1940. "Bedeutungslehre", *Bios* 10 (Leipzig), trans. by Barry Stone and Herbert Weiner as "The Theory of Meaning" in *Semiotica* 42.1 (1982), 25-82.

UEXKÜLL, Thure von.

1981. "The Sign Theory of Jakob von Uexküll", in *Classics of Semiotics* (English edition of *Die Welt als Zeichen: Klassiker der modernen Semiotik*, Berlin: Wolf Jobst Siedler Verlag), ed. Martin Krampen, Klaus Oehler, Roland Posner, Thomas A. Sebeok, and Thure von Uexküll (New York: Plenum Press, 1987), 147-179.

1982. "Semiotics and the Problem of the Observer", in *Semiotics 1982*, ed. John Deely and Jonathan Evans (Lanham, MD: University Press of America, 1987), 3–12.

UMIKER-SEBEOK, Jean, and Thomas A. SEBEOK.

Note. The four articles comprising this entry constitute a single, jointly produced, ongoing critique, substantially expanded and continually updated in each stage or version, that probably marks a turning point in the discussion of animal "language". The order of the names in this particular case does not uniformly represent priority of authorship for the component entries, as this seems to have shifted, e.g., between the 1980 and 1981a versions.

1979. "Performing Animals: Secrets of the Trade", *Psychology Today* 13.6, 78–91.
1980. "Questioning Apes", en Sebeok and Umiker-Sebeok, Eds. 1980: 1–59, q.v.
1981. "Clever Hans and Smart Simians: The Self-Fulfilling Prophecy and Kindred Methodological Pitfalls", *Anthropos* 76.1–2, 89–165.
- 1981a. "Smart Simians: The Self-Fulfilling Prophecy and Kindred Methodological Pitfalls", en Thomas A. Sebeok, *The Play of Musement* (Bloomington, IN: Indiana University Press), Chap. 8, pp. 134–209.
1982. "Rejoinder to the Rumbaughs", *Anthropos* "Reports and Comments" 77, 574–578.

UMIKER-SEBEOK, Jean, and Thomas A. SEBEOK, Eds.

1980. *Speaking of Apes. A Critical Anthology of Two-Way Communication with Man* (New York: Plenum).

VERBEKE, G.

1978. "La Philosophie du Signe chez les Stoïciens", in *Les Stoïciens et Leur Logique*, ed. J. Brunschwig (Paris: Gallimard), 401–424.

VIVES, Ludovicus, ed.

- 1883–1886. The only complete modern edition (Paris), but based on the critically defective Lyons 1663 edition, of the 1637–1644 *Cursus Theologicus* of John Poinot (discussion in Deely 1985: 396, 397, esp. 398 n. 3, 402 n. 7, 403 n. 8, 442, 459 n. 95); see Poinot entry above.

VOLOSINOV, V. N.

1926. "Slovo v zhini i slovo v poezii", *Zvezda* 6, 244–267, rendered "Discourse in Life and Discourse in Art (Concerning Sociological Poetics)" in *Freudianism: A Marxist Critique*, trans. and ed. by I. R. Titunik in collaboration with Neal H. Bruss (New York: Academic Press, 1976), 93–116, to which translation page references are keyed.
1929. *Marksizm i filozofia iazyka. Osnovnye problemy sotsiologicheskogo metoda v nauke o iazyke*, translated by Ladislav Matejka and I. R. Titunik as *Marxism and the Philosophy of Language* (New York: Seminar Press, 1973), to which translation page references are keyed.

WATT, W. C.

1984. "Signs of the Times" (review of De George 1981), *Semiotica* 50-1/2, 97-155.

WHEELER, John Archibald.

1984. "Bits, Quanta, Meaning", in *Problems in Theoretical Physics*, ed. A. Giovanni *et al.* (Salerno: University of Salerno Press), 121-141.

WILLIAMS, Brooke.

1982. "The Historian as Observer", in *Semiotics 1982*, ed. John Deely and Jonathan Evans (Lanham, MD: University Press of America, 1987), 13-25.

1983. "History as A Semiotic Anomaly", in *Semiotics 1983*, ed. Jonathan Evans and John Deely (Lanham, MD: University Press of America, 1987), 409-419.

1984. "Foreword" (Collingwood in Relation to Semiotic) to Russell 1984: vii-xx.

1985. "What Has History To Do with Semiotic?", *Semiotica* 54.1/2; preprinted in revised monograph form with index and historically layered bibliography under the title *History and Semiotic* (Victoria College of the University of Toronto: Toronto Semiotic Circle Number 4, Summer).

- 1985a. "Challenging Signs at the Crossroads", prefatory essay to Thomas A. Sebeok, *Contributions to the Doctrine of Signs* (=Sources in Semiotics IV; uncorrected reprint edition of 1976 original; Lanham, MD: University Press of America), xv-xlii.

1986. "History in Relation to Semiotic", reprint with modest revisions of 1983 above in Deely, Williams, and Kruse 1986: 217-223.

1987. "Introducing Semiotic to Historians", paper presented in the first AHA History and Semiotics session, at the One Hundred Second Annual Meeting of the American Historical Association, Washington, DC, 27-30 December 1987; available on microfilm or in xerographic form as part of the *Proceedings of the American Historical Association, 1987*, reference #10485 (from: Order Fulfillment, University Microfilms International, 300 North Zeeb Road, Ann Arbor, MI 48106).

- 1987a. "Historiography as a Current Event", in *Semiotics 1987*, ed. John Deely (Lanham, MD: University Press of America, 1988), 479-486.

1988. "Opening Dialogue between the Discipline of History and Semiotics", in *The Semiotic Web: 1987*, ed. Thomas A. Sebeok and Donna Jean Umiker-Sebeok (Berlin: Mouton de Gruyter, 1988), 821-834.

WILLIAMS, Brooke, and William PENCAK, Guest Editors.

1991. Special Issue: History and Semiotics, *Semiotica* 83-3/4.

WOJTYLA, Karol Józef.

- 1998, September 14. *Fides et Ratio*, encyclical letter on the relationship between faith and reason (Rome, Italy: Vatican City).

WINANCE, Eleuthère.

1983. Review article in *Revue Thomiste* LXXXIII, no. 3: 514-516.

TÖLKIJAJÄRELSÕNA

John Deely on paljudes oma sõnavõttudest rääkinud neljast ajastust filosoofias ja semiootikast kui uue algava postmodernistliku ajastu võtmeõpetusest. Käesolev raamat ei ole seega ei midagi muud, kui uue ajastu paradigma põhialuste paikapane. Iseenesest mitte just eriti tagasihoidlik eesmärk ja kindlasti mitte lihtne töö raamatu autorile, ent keeruliseks teeb see ambitsioon ka tõlkija ülesande.

Uue ajastu üheks kesksemaks probleemiks oleks Deely arvates märgiprotsessi õigeks mõistmiseks hädatarvilik eristus asjade ja objektide vahel. Selline eristus lahendaks modernismi ühe peamise probleemi — kuidas me teame, et maailm meist väljaspool ikkagi eksisteerib? — ja “rehabiliteeriks” ühtlasi objekti mõiste, mis modernismiajastu süvenedes oli üha enam hakanud tähendama midagi elutut ja isetut meist väljaspool, mille suhtes me midagi ette võtame, olemata seejuures kindlad, kas see eelnimetatud objekt ei ole mitte meie kujutluste vili. Modernistliku paradigma kitsaskohti ületav uus paradigma näeb objekti aga ennekõike suhtena — objekt olemine tähendab millessegi suhestatud olemist ja objekti ning objektist sündiva märgisuhte loomus sõltub ennekõike selle suhte loomusest.

Ei ole käesoleva järeلسõna ülesanne hakata vaagima Deely mõttekäigu üksikasju ja implikatsioone semiootikale ning teadusele üldse. Küll aga on selge, et käesoleva raamatu intentsioonide seisukohast ei ole midagi hullemat, kui katsuda teda lugeda n.-õ. vanas võtmes. Teadvustamata terminite “objekt” ja “subjekt” uusi tähendusnüansse jääb kogu arutluskäigu mõte lugejale suure tõenäosusega hämaraks, seega tuli ka tõlkijal üritada neid klassikalisi mõisteid edastada nii, et lugejal püsiks korraga meeles nii nende päritolu kui ka asjaolu, et nende sõnade käibetähendusest on käesolevas teoses eemaldatud. Sellele mõeldes sai käesolevas tõlkes nendest terminitest kasutatud tuletisi “objektiline/subjektiline” ja “objektistama” (mitte “objektiivne/subjektiiivne” ja “objektiveerima”), ehkki teatud mõttes seisab see vastu Deely enese ambitsioonile anda just nendele samadele traditsioonilistele mõistetele uus elu ja uus sisu, puhastades neid Peirce’i, Poinson’ ja ladina filosoofide abil modernistlikust taagast.

Erudeeritud autor on tõlkija nuhtlus. Muidugi, autori erudeeritus on ühtlasi ka see, mis tõlketöö huvitavaks teeb, aga selge on see, et ajalehesaba horoskoobi tõlkimine on võrreldamatult lihtsam kui Deely teoste ümberpanek. Deely ei kasuta ühtegi filosoofilist või semiootilist terminit niisama, vaid ikka täies teadlikkuses selle termini allikast, etümoloogiast ja hilisemast arengust. Algetümoloogia ja algne kontekst on tema sõnakasutuses tihtipeale määrava tähtsusega. Tõlkija ülesandeks siin on neid juuri terminikasutuses mi nähtavaks teha kui võimalik, samas siiski kaotamata jälgi nende hilisemast arenguloost. Sisuliselt on siin kaks võimalust: kasutada kõiki nimetatud termineid tsitaatlaenudena, jättes seoste loomise

lugeja enese teadmiste hooleks (ja ohverdades suuresti tõlke loetavuse eestikeelsena), või üritada pakkuda mingi omapoolne tõlkevaste, riskeerides aga sellega, et filosoofia või semiootika ajalugu originaalkeelsete terminite abil õppinute jaoks jääb siinse teksti seos inimtõllemise ajalooga ehk pisut hämaraks. Rahuldavat lahendust on siin raske leida, eriti arvestades, et tõlkija eruditsioon jääb antud juhul autori omast kõvasti maha. Siiski, pidades silmas seda, et Deely eesmärgiks on avada uus ajastu modernismi-eelse filosoofia toel, ja osaliselt ka tõlkija soovist aidata kaasa veel lõplikult välja kujunemata süstemaatilise eestikeelse semiootikaterminoloogia arengule, on üritatud käesolevas tõlkes anda emakeelsed tõlkevasted nii paljudele terminitele kui võimalik. Olen küll üritanud hoiduda liigest sõnaloomest, mis sõnade algtähenduse läbipaistavaks tegemise asemel nende tähenduse täielikult hägustaks, kuid olen ka teadlik, et sellest hoolimata ei saa mu tõlge olla täiesti vaba küsitavustest. Eriti enamlevinud terminite (“*idea*”, “*transcendental*”, “*interaction*”) tõlkevasted võivad paljudele filosoofia ajaloo huvilistele tunduda võõrastavate ja isegi tüütutena. Selle probleemi osaliseks leevenduseks on raamatu lõppu lisatud väike — ja arvata võib, et ebapiisavgi — tõlkevastete tabel, mis lubab siis igaühel terminite järgi ajada ja omi järeldusi teha.

Omaette pähkliks osutus ka teose pealkiri ise: kuidas anda delikaatselt märku kõigile semiootikas veel mitte kodusolevatele lugejatele, et “*Basics of Semiotics*” ei ole oma pealkirja säärasele kõlale vaatamata sissejuhatav õpik, samas siiski reetmata tõlkes autori kavatsust osutada oma pealkirjaga sellele, et siin raamatus pannakse paika uue ajastu põhiõpetuse — semiootika — põhilised printsiibid ja tõed. Semiootika-nimelise ehitise vundamenti analüüsiva teosena on see raamat ehk liiga ränk neile, kes on seni semiootikaga vaid põgusalt tutvust teinud, ning karta on, et seda teost semiootika ABC pähe kätte võtnuid võib ta ehk eemalegi peletada. Tõlkija lootus on aga, et neile, kes semiootikat juba enam tudeerinud, on käesolevast tõlkest siiski abi semiootika põhiküsimuste üle mõtisklemisel ning seda tõlget ei taba paljude teiste filosoofiliste teoste tõlgete saatus: tore on, et on eesti keeles, aga originaali lugedes saab ikka kõigest paremini aru...

Kati Lindström
Kyotos, 2. mail 2005

DICTIONARY OF TERMS — TERMINITE SÕNASTIK

agent	aktiivne alge/ toimija	53, 60, 122
anthroposemiosis	inimsemioos	4, 19, 23, 32, 33, 39, 55, 67, 75, 80, 87, 91, 97, 105, 106fig, 117, 176, 177, 204, 228, 230
argument	argument	14n
biologically determined	bioloogiliselt determineeritud	192, 198
causality	põhjuslikkus	1n, 25, 26, 35, 65n, 111, 112, 115, 121, 122, 125n, 149
cognitive semiosis	tunnetuslik semioos	111
cominterpretant	ühistõlgend	48
communicative modality	kommunikatsiooni moodus	14, 20
concept (Saussure)	mentaalne mõiste	161–164, 172
cenoscopic	tsönoskoopiline	17, 23, 207–213
constructed sign	tehislik märk	5, 9, 150
degenerate sign	mandunud märk	150–151
dicisign	nendingmärk	14, 65
doctrine of signs	märgiõpetus	3, 8, 15, 25, 38, 54, 99, 144– 148, 152, 188, 211, 212
dynamic action	dünaamiline toime	51
dynamic interaction	dünaamiline vastastoime	27, 31, 40, 56, 62, 68
<i>ens rationis</i>	vaimu olevus	9, 11, 169n, 192, 193n, 196, 198, 200n, 212, 222, 229
<i>ens reale</i>	reaalsuse olevus	9, 11, 169n, 191, 193n, 195, 196, 198, 200, 209, 212, 222, 225, 227, 229, 231
exterior formal causality	väline vormiv põhjuslikkus	1n
final causality	eesmärgipärane põhjuslikkus	1n, 112, 114, 115
firstness	esmasus	32n
foundation	alus	5, 12
fundamental	alustpane	43–50, 76
genuine sign	ehtne märk	150
icon	ikoon	66, 91, 141, 185
idea	kujutlus	11–13, 27–31, 38ff
ideal causality	kujutluslik põhjuslikkus	26, 149
image	kujutluspilt	88

immediate object/ interpretant	vahetu objekt/ tõlgend	28, 30, 39
index	indeks	28, 29, 39, 66
indirection	kausus	51, 52
<i>Innenwelt</i>	siseilm	84, 91–94, 100, 104, 187, 192– 199, 227
interaction	vastastikune toime, vastastoime	27–28
interpretant	tõlgend	30, 31, 38–43, 66, 67, 92, 106, 109, 116, 119, 120n, 135, 150, 159, 165, 172–175, 222n
interpreter	tõlgendaja	1, 30, 39, 106, 112
interpretive activity	tõlgendustegevus	102, 105, 108
intersubjective	subjektidevaheline	44, 45, 47, 48, 50, 61–64, 92, 156–158
intrinsically motivated	sisemiselt motiveeritud	163, 167
<i>Lebenswelt</i>	eluilum	18, 55, 84, 93, 101, 104, 108, 147, 197
linguistic semiosis	keelesemioos	33, 80
mental representation	mentaalne esitus	30, 31, 39
mind-dependent/ independent	mõistusest sõltuv/ sõltumatu	62, 150, 162, 212, 219, 222, 223, 225
modern	modernistlik	6, 7, 12, 74, 76, 97, etc.
natural sign	loomulik märk	43, 48, 66, 67, 160, 167, 202
normal interpretant	normtõlgend	120n
objective	objektiline	1n, 21–23, 25, 26, 28, 31, 39, 41, 47, 58, etc.
objective causality	objektiline põhjuslikkus	35, 122
<i>pars pro toto</i> fallacy	<i>pars pro toto</i> pettekujutus	11, 188, 189
perception	taju/ tajumus	16, 34, 42, 54, 55, 76, 91, 144, etc.
perceptual semiosis	tajusemioos	33
physiosemiotics	füsiosemiootika	25, 111ff
phytosemiotics	fütosemiootika	111ff, 128
planes of semiosis	semioosi tahud	107fig
prime interpretant	esmane tõlgend	42
primary modeling system	esmane modelleeriv süsteem	33
proper effect of a sign	märgile vastav mõju	38
proper significate outcome	vastav tähistav tulem	30, 31, 40

relation of signification	tähistussuhe	31, 39, 54, 55, 76, 86, 87, 90– 93, 100, 175, 226
relative	suhteline, suhestatu	31, 60, 69, etc.
relative being	suhteline olemus	53, 54, 57, etc.
renvoi	tagasiviide	45, 86, 108, 110
representamen	esitis	49, 173–175, 220, 221
representation	esitus	13, 30, 31, 35, 39, 40, 44, etc.
represents sth to sb	esitab midagi kellelegi	44, 49, 52, 53, 119, etc.
reprehsign	esitismärk	14
rheme	adum	14
secondary modeling system	sekundaarne modelleeriv süsteem	33
secondness	teisesus	34, 35, 66, 68, 113, 115, 120
self-representation	eneseesitus	13, 44, 76, 185, 190, 222, 227, 228
semiology	semioloogia	3, 4, etc.
semiosis	semioos	4, 9, 10, etc.
semiotic modality	semiootiline moodus	23
semiotics	semiootika	12, etc.
sign action	märgitoime	104
sign activity	märgiaktiivsus	35, 136
sign relation	märgisuhe	16, 45, 116, 137, 150, 172
sign vehicle	märgikandja	55, 166, 173, 220
signifiant, signifier	tähistaja	147, 161–164, 172
significate	tähistatu	167, 220
signification	tähistamine	14, 27, 31, 39, 45, 52, 55, 75, 76, 86, etc.
signifié, signified	tähistatav	147, 161–166, 171–175
signifying phenomena	tähistamisnähtused	12
sound image	kõlapilt	162
specify, specifier	(eripära) piiritlema/ piiritleja	1
specifying logic	piiritlev loogika	47, 48
stand for	esitama	3, 89
stand for sth other than itself	tähistab (kellegi jaoks) midagi muud kui ta ise	14, 28, 40, 45, 86, 113, 162, 229
stipulability, stipulable	kokkuleppelisus, kokkuleppeline	80, 99
suadisign	väitemärk	14n
subjective	subjektiline	27, 31, 44, 45, 61, 83, 174, 186, 217, 225, 226

subjective interaction	subjektiline vastastoime	27
suprasubjective	subjektiülene	44, 45, 47, 50, 174, 220, 222, 225, 226
symbol	sümbol	27, 34, 66, 91, 140, 173
terminus	lõpp-punkt	44-49, 56n, 60-63, 68n, 121n, 165, 225
term of relation	suhte lõppliige	64
thirdness	kolmasus	3, 35, 51, 53, 60, 66, 86, 116, 120, 147, 149, 152
transcendental relation	ületav suhe	58-60, 63, 65, 68, 71, 72, 118, 220
triadic relation	kolmiksuhe	86, 149, 150, 165, 173, 212, 220-222
unlimited semiosis	piiritu semioos	87, 97, 100, 120
Umwelt	omailm	18, 23, 42, 55, 75, 84, 85ff
utterer	lausuja	106, 111
verbal sign	verbaalne märk	10
valeur, value	vääring	162, 163, 165
zoosemiotics	zoosemiotika	74f, 128, 129, 217

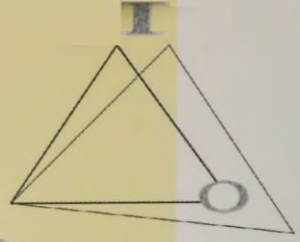
NAME INDEX — NIMEREGISTER

- Adler, Mortimer 21
 Ailly, Pierre d' 142, 202
 Anderson, Myrdene 8, 29, 102
 Aquinas, Thomas 36, 61, 123, 127,
 199, 200, 202, 205–208, 210–212,
 217, 229, 231
 Araujo, Francisco de 202
 Aristotle 24, 36, 51, 54, 69, 74, 127,
 132, 141, 144, 193, 202, 204–206,
 208, 209, 214, 218
 Atkins, G. Douglas 11
 Augustine of Hippo 140–142, 144,
 167, 173, 202, 207, 215
 Ayer, Alfred Jules 14, 21
 Bacon, Francis 210
 Baer, Eugen 141, 174, 177
 Baer, Karl Ernst von xviii
 Bakhtin, Mikhail xxi, xxv, 95, 96, 102,
 103, 106, 110
 Bargatzky, Walter 82
 Barthes, Roland xiii, xix, xxiii, 94, 96,
 163
 Baskerville, William of 104
 Bentham, Jeremy 17
 Berg, Leo S. xviii
 Berger, Arthur Asa xv, xxiii, 4
 Berger, Arthur Asa
 Boethius, Anicius Manlius Severinus
 57, 69, 141, 144
 Bohr, Niels 194–196, 200
 Boklund-Lagopoulou, Karin xii, xxiii
 Bouissac, Paul xii, xxiii, 6, 175
 Brentano, Franz 21, 154
 Bruner, Jerome 5
 Cajetan, Thomas de Vio 28, 61, 90
 Caputo, John 102
 Carleton, Thomas Compton 98
 Carnap, Rudolf 21
 Cassirer, Ernst xix
 Chandler, Daniel xiv, xxiii
 Chenu, Joseph 151
 Chomsky, Avram Noam 21, 87
 Clarke, David 7, 141
 Cobley, Paul xii, xiv, xv, xix, xxiii
 Columbus, Christopher 70
 Copernicus, Nicolaus 193
 Courtenay, Jan Baudouin de xx
 Courtés, Joseph xii, xxiv
 Culler, Jonathan 94, 101, 102
 Cunningham, Donald C. 97
 Danesi, Marcel xiii, xiv, xxiii, xxv,
 xxvii
 Danow, David 89
 Darwin, Charles xvii
 Davis, Robert Con 105
 Derrida, Jacques xviii, xix, 11, 98,
 162–167, 189
 Descartes, René xviii, 11, 12, 45, 74,
 76, 145, 155, 184, 191, 199, 209,
 215, 220, 227
 Donne, John xxix
 Dougherty, Jude 70
 Doyle, John P. 8, 203
 Eco, Umberto xiii, xvii, xix, xxiv, 8,
 95, 96, 98, 108, 141, 142, 175
 Einstein, Albert 109, 123, 192, 209
 Emmeche, Claus 201
 Eschbach, Achim 8
 Esslin, Martin 153
 Fisch, Max H. 151
 Fonseca, Pedro da 45, 144, 202
 Foucault, Michel xviii, xix
 Frege, Gottlob ix, 21, 154, 187
 Frisch, Karl von 34, 157
 Furton, Edward J. 61
 Galilei, Galileo 27, 80, 191, 209
 Gannon, Timothy J. 177
 Geertz, Clifford xix
 Gibson, James 97
 Gilson, Etienne 202
 Godel, Robert 159
 Gottdiener, Mark xxiii
 Gottlieb, Anthony 210
 Gould, Stephen Jay 93
 Greimas, Algirdas xii, xxiv, 189
 Haldane, John 45
 Hall, Edward T. 80
 Hamlet 78

- Hawkes, Terence 6, 103, 168
 Heidegger, Martin ix, xvi, xxiii, 7, 8,
 157, 199
 Henderson, Lawrence J. 113, 124, 131
 Henry, D. P. 61
 Hjelmslev, Louis xiii, 90, 94, 178
 Holmes, Sherlock 15
 Homeros 61, 62
 Hume, David 146
 Husserl, Edmund ix, 88, 142, 187, 199
 Hyde, Edward 191, 209
 Innis, Robert E. xii, xxiv
 Ivanov, V. V. xxv
 Jacob, François 84, 193
 Jakobson, Roman O. xvii, xxxii, 45,
 86, 131, 190
 Jameson, Fredric 6, 96
 Jansz, Litza xiv, xix, xxiii
 Jeha, Julio xxxiii, 70, 71, 72, 73
 Jekyll, Henry 191, 209
 Johansen, Jørgen Dines xv, xxiv, 48,
 88, 91, 96, 104, 105
 Jämsä, Tuomo xv
 Kant, Immanuel 6, 13, 84, 108, 125,
 148, 149, 154–158, 184–187, 190,
 197, 198, 209, 215–217, 224, 227
 Kauffman, Stuart xvii
 Kent, Beverly 148
 Kessel, Edward L. 34
 King, Terrance 105
 Krampen, Martin 34, 114, 124–126,
 128, 129, 133, 134
 Kreidlin, Grigori E. xv, xxiv
 Krempel, Anton 69, 73
 Krongauz, Maksim A. xv, xxiv
 Kruse, Felicia E. 11, 142, 168, 188
 Lagopoulos, Alexandros xxiii
 Lamarck, Jean-Baptiste 10, 88, 94
 Lambertini, Roberto 141
 Langer, Susanne K. 183
 Larsen, Svend Erik xv, xxiv
 Leibniz, Gottfried Wilhelm 12, 13
 Lévi-Strauss, Claude xix
 Linzbach, Jakob xx, xxiv
 Locke, John x, xxii, 3, 6, 8, 11, 17, 36,
 45, 74, 76, 99, 104, 140, 142, 143,
 145, 146, 147, 159, 160, 165, 167,
 168, 181, 184
 Lotman, Juri ix, xi, xviii, xix, xxi, xxii,
 xxiv, xxv
 Lovelock, James Ephraim 82, 124
 Lyotard, Jean François 184, 210
 MacKinnon, D. L. 156
 Mandelker, Amy xviii, xxv
 Margulis, Lynn 29, 30
 Maritain, Jacques xvi, 54, 86, 88, 100,
 110, 145, 203, 205, 219, 226, 231
 Mastrius, Bartholomew 202
 Mayr, Ernst 112
 Mead, Margaret 11
 Merrell, Floyd 100, 101, 108, 154
 Mill, John Stuart 63
 Miller, Eugene F. 146
 Molière, Jean-Baptiste Poquelin 153
 Morgan, Conway Lloyd xvii
 Morris, Charles xi, xiii, xxv, 7, 98
 Mounin, Georges 3
 Napoleon 78
 Naville, Adrien 159
 Newton, Isaac 12, 22, 192, 209
 Nogar, Raymond J. xv, xvii, xxiv
 Nöth, Winfried xii, xxv
 Ockham, William of 11, 142, 202
 Oliveira, Ana Claudia de xxxiii
 Parret, Herman 11
 Peirce, Charles Sanders ix, x, xi, xvi,
 xvii, xix, xxxiii, 1, 6–8, 11, 13, 14,
 17, 26–28, 30–32, 36, 38–40, 42,
 47, 51, 52, 62, 63, 65, 66, 68, 83,
 86, 96, 99, 103, 109, 111–117, 120,
 121, 123, 135, 137, 140, 145–153,
 164–168, 172, 173, 181, 184, 188,
 192, 193, 202, 203, 207, 211, 214,
 222
 Pencak, William 104, 152, 181
 Percival, W. Keith 11
 Perron, Paul xiii, xxv, 4
 Pettrilli, Susan xxvii, 190, 212, 216,
 230
 Philodemos of Gadara 202
 Pignatari, Decio 4, 11
 Pinto, Júlio 63

- Pittendrigh, Colin S. 112
 Pjatigorskij, A. M. xxv
 Plato 140, 204
 Poinsoot, John xvi, xviii, xxii, xxviii, 1, 8, 10, 26, 35, 36, 46–48, 51, 52, 54, 56, 59, 61–63, 68–73, 83, 87, 90, 99, 102, 112, 114–116, 118, 119, 121, 135, 140, 144–146, 148–152, 164, 168, 169, 181, 190, 193, 196, 198, 200, 202, 203, 207, 215, 219, 220, 227
 Ponzio, Augusto xxvii, 190, 212, 216, 230
 Posner, Roland xii, xxv
 Powell, Ralph Austin 1, 24, 26, 65, 95, 115, 120, 122, 123, 197
 Prewitt, Terry J. xvi, xxv
 Ptolemaios, Klaudios 22
 Ransdell, Joseph 29, 112
 Rauch, Irmengard 153
 Remus 81
 Revzin, Isaac xx, xxv
 Ricoeur, Paul 20, 102
 Robering, Klaus xxv
 Romeo, Luigi 8
 Romulus 81
 Russell, Anthony F. 107
 Russell, Bertrand 15, 21, 141, 187, 210
 Sagan, Dorion 29, 30
 Santaella, Lucia 167
 Santeramo, Donato xiii, xxiii
 Sarah 20
 Saussure, Ferdinand de xi, xiii, xviii–xx, xxii, 5–8, 10, 11, 19, 36, 103, 107, 109, 146–148, 152, 159–169, 171–173, 188, 221
 Schiller, Claire H. 155
 Scholes, Robert 103
 Scotus, Joannes Duns 57, 202
 Sebeok, Thomas A. xi, xii, xiv, xv–xvii, xix, xxii, xxiii, xxv–xxvii, xxx, 3, 5, 8, 10, 18, 24, 29, 30, 33–35, 86, 87, 98, 99, 102, 103, 113, 114, 122, 128, 130, 131, 141, 145, 151, 153, 154, 158, 160, 168–170, 176, 177, 181, 183, 184, 187–202, 216, 221
 Shands, Harley 153
 Shank, Gary 4
 Short, T. L. 148
 Simpson, George Gaylord 112
 Skinner, Burrhus Frederic 15
 Soto, Dominic 143, 144, 145, 202
 Spinoza, Baruch 12
 Stepanov, Juri xiii–xxv
 Tabarroni, Andrea 141
 Tarasti, Eero 230
 Tasca, Norma xxvii
 Tiffany, Lewis H. 112
 Todorov, Tzvetan xix, 110
 Toews, John E. 104, 154
 Toporov, V. N. xxv
 Trabant, Jürgen 8
 Uexküll, Jakob von ix, xvii, xix, xx, 18, 23, 24, 84, 112, 122, 124–126, 152, 154–158, 187, 195, 197–199
 Uexküll, Thure von 24, 29, 30, 124, 129, 133, 134, 155, 156
 Umiker-Sebeok, Jean 177
 Uspenskij, B. A. xxi, xxv
 Washoe 20
 Watson, John H. 15
 Watt, William C. 11
 Wells, Rulon 34
 Vernadsky, V. I. xxv
 Wheeler, John Archibald 132
 Williams, Brooke xvi, xxiv, xxx–xxxii, 5, 11, 24, 102, 104, 143, 151, 152, 168, 181, 188
 Winance, Eleuthère 36
 Wittgenstein, Ludwig 21, 141, 187, 199
 Wojtyła, Karol Josef 184
 Volosinov, Valentin Nikolaevich 32, 98
 Vrba, Elisabeth S. 93

R

Deely's objective is to distil common elements of semiosis from the whole continuum of animate reality (from the plant world to human beings) in order to set up a taxonomy of notions, principles, and procedures for understanding the uniqueness of human semiosis. This is indeed a novel approach, in that it does not relate the subject matter of semiotics to the patterns of cultural behaviour — as is the wont of textbooks aimed at North American students — but to the representation and interpretation of life forms *in themselves*. This book reminds us that life generates semiosis; it is not its prisoner.

Deely eesmärk on välja sõeluda märgiprotsesside üldised elemendid kogu hingelise reaalsuse lõputusest (taimeriigist inimolenditeni), et rajada mõistete, printsiipide ja protseduuride taksonoomia inimsemioosi unikaalsuse mõistmiseks. Tegu on tõepoolest uudse lähenemisega, kuivõrd see ei toetu semiootika aine määratlemisel kultuurilise käitumise mustreile — nagu Põhja-Ameerika üliõpilastele mõeldud õpikuis tavaks — vaid eluvormides *endis* aset leidvale representatsioonile ja interpretatsioonile. See raamat meenutab meile, et elu loob semioosi, mitte pole ta vang.

Marcel Danesi

Editor-in-chief of *Semiotica* 2004...

Deely's book, the only successful modern English introduction to semiotics, is clear, creative, and provocative synthesis of major trends, past and present.

Deely raamat, ainus edukas tänapäevane inglisekeelne sissejuhatus semiootikasse, on selle peamiste suundade, mineviku ja oleviku selge, loov ja provokatiivne süntees.

Thomas A. Sebeok

Editor-in-chief of *Semiotica* 1969–2001

ISSN 1406–4278
 ISBN 9949–11–086–6

